FRANCISC PALL

Inochenti e Micu-Klein

Exilul la Roma

1745-1768

© Fundaţia Culturală Română,
1997
© Editura „Viaţa Creştină"
ISBN: 973-577-104-7

FRANCISC PALL

Inochenti e Micu-Klein Exilul la Roma

1745-1768

Documente inedite

Volumul II/l
Documentele 1-144

CENTRUL DE STUDII TRANSILVANE
FUNDAŢIA CULTURALA ROMÂNA
Cluj-Napoca, 1997

Lucrare editată cu sprijinul
BĂNCII NAŢIONALE A ROMÂNIEI
şi al
DEPARTAMENTULUI INFORMAŢIILOR PUBLICE,
cărora le adresăm şi pe această cale
cuvenitele mulţumiri.

Coordonator de ediţie: TUDOR VLAD
Redactori: VASILE SÂLAJAN, VASILE GRUNEA, VIRGIL LEON
Coperta: ADRIAN MOLDOVANU
DTP: ZOE HERDLICSKA, ADRIAN MOLDOVANU

Lămurire introductivă

Pentru înţelegerea mai lesnicioasă a textelor originale, menţionând însă principiul reproducerii fidele a formei lor gramaticale propriu-zise, ne-am călăuzit în general după următoarele reguli:

a) Referitor la documentele latine,

am modernizat - deşi poate nu totdeauna consecvent, ceea ce ar fi şi greu de realizat în mod rigid - regimul literelor mari şi mici şi punctuaţia, atât de arbitrare în originale; am omis semnele diacritice, numeroase îndeosebi în actele lui Inochentie (mai ales pentru marcarea ablativului şi adverbului), cu excepţia celor câteva din ortografia clasică; am transcris e (caudata), folosită încă în sec. XVIII în unele texte latineşti, cu diftongul ae; am menţinut însă, când e cazul, pe v (în loc de u) după consoane ca *g, p, s,* dar mai ales q, înainte de vocale, fiind caracteristic multor documente ale epocii de pe teritoriul monarhiei habsburgice, astfel şi în Transilvania.

b) Referitor la documentele italiene,

am modernizat - cu toate că nu vom fi procedat nici aici cu toată consecvenţa, neexistând nici azi o unanimitate de uz - acelaşi regim al majusculelor şi minusculelor, ca şi semnele de punctuaţie; am căutat să modernizăm şi să generalizăm, dar cu măsură, indicarea accentelor şi apostrofului.

Atât în cazul documentelor latine, cât şi al celor italiene (precum şi al celor câteva documente germane pe care le publicăm, modernizate şi ele în ceea ce priveşte scrierea literelor mari şi mici sau punctuaţia), am întregit tacit prescurtările curente. Când e vorba de unele mai puţin frecvente sau echivoce ori de trimiteri abreviate la texte juridice sau canonice, am inclus întregirea între paranteze drepte. Au fost menţinute, de obicei, în cazul repetării în cadrul aceluiaşi document, prescurtări epistolare de apelative onorifice, riduri, adrese, formule de subscripţie. S-a menţinut, de asemenea, la repetiţii, adeseori, abrevierea unor nume proprii din semnături.

Lectura nesigură o semnalăm cu [?]; asupra inconsecvenţelor de grafie sau formelor neobişnuite atragem atenţia prin [!].

Corectarea greşelilor din text se face în note.

In cazul documentelor mai lungi, indicăm succesiunea foliilor sau paginilor din text în paranteze drepte [ ].

Omitem pasajele care nu interesează tema, semnalând omiterea prin ...

Lista documentelor

Voi. 11/1

1 _____ **1**

(1744, înainte de noiembrie 16, Viena)

(Cancelaria Aulică Transilvăneană.) Notă despre învinuirile aduse lui Inochentie, mai ales conduita sa e înfăţişată ca dubioasă şi aţâţătoare, atât din punct de vedere bisericesc, cât şi politic, la sinodul pe care l-a ţinut de curând.

2 _____ **4**

1744 decembrie 10, Viena

Comisia Aulică Delegată pentru Treburile Transilvănene îi pune în vedere lui Inochentie ca să-i răspundă în scris la punctele de interogatoriu (asupra cărora n-a fost audiat până acum).

3 _____ **5**

1744 decembrie 22 (Viena)

Comisia Aulică Delegată pentru Treburile Transilvănene. Audierea lui Petru Aaron (capelanul lui Inochentie) şi a lui Georg Hardt (agentul vienez al acestuia) asupra plecării sale din capitala monarhiei habsburgice. Anexele au servit ca bază pentru redactarea textului principal; datele uneori se completează.

4 _____ **H**

1744 decembrie 23, Vienal

Petru Aaron către secretarul Propagandei Fide (Niccold Lercari). Arată că a fost la nunţiu şi la auditorul acestuia. Starea Unirii e tot mai rea, la ceea ce se adaugă faptul că episcopul (Inochentie), învinuit de unele lucruri, a plecat de la Viena, se crede, la Roma. El (Aaron) aşteaptă la Viena dispoziţii fie de la Curte, fie de la Propaganda.

5 _____ **13**

(1744, înainte de 29 decembrie, Viena)

Comisia Aulică Delegată pentru Treburile Transilvănene. Proiect de ordine de zi în vederea proximei şedinţe, în care va urma să se discute situaţia creată prin plecarea lui Inochentie.

6 14

1744 decembrie 29, Viene

Comisia Aulică Delegată pentru Treburile Transilvănene. Se arată motivele pentru care, deocamdată, nu se pot lua hotărâri In cazul lui Inochentie (rezumat în studiu, Cap. I). Abia după rezolvarea acestor motive se va putea delibera dacă şi în ce formă să se scrie arhiepiscopului de Strigoniu, superiorul bisericesc, în primă instanţă, al vlădicăi. Amănunte în legătură cu rolul ce-ar trebui încredinţat teologului (iezuit) şi clerului unit în procurarea unei informări asupra felului cum ar trebui administrată dieceza în absenţa vlădicăi. Ar trebui comunicat clerului „în întregime" rescriptul din septembrie 1743.

7 17

1744 decembrie 31 (Viene)

Comisia Aulică Delegată pentru Treburile Transilvănene. Hotărăşte ca, după ce se va cunoaşte în chip cert că Inochentie nu se va întoarce, să se scrie arhiepiscopului de Strigoniu, ca acesta să-l citeze şi să ia măsuri pentru o anchetă In dieceză; aflând de la Aaron că vlădica i-a scris din Tricst că urma să-şi continue drumul la Veneţia, comisia hotărăşte, de asemenea, măsuri urgente pentru a fi reîntors din cale-, mai hotărăşte în chestiunea căutării Diplomei a Il-a lcopoldine.

8 19

1744 decembrie 31 ;i 1745 ienuerie 4 (Viene)

Comisia Aulică Delegată pentru Treburile Transilvănene. Se citesc două scrisori sosite pe adresa Cancelariei Aulice Transilvănene: a) (probabil) de la protopopul unit de Alba-Iulia, care arată că românii de acolo ameninţă cu părăsirea Unirii, că autorii tulburărilor antiunioniste sunt „acatolicii" şi că, printre altele, aceştia aţâţă poporul să ceară voie a se întoarce la „schismă"; b) de la o „persoană demnă de încredere", - se presupune că e vorba de teologul iezuit -, care recomandă vigilenţă asupra corespondenţei lui Inochentie şi îşi exprimă neîncrederea cu privire la secretarul său. Au fost ascultate şi două memorii: unul al statusului catolic şi altul al clerului unit, în legătură cu ele hotărându-se întocmirea a două concepte de rescripte regale.

9 **22**

1745 ianuarie 5 (Viena)

Comisia Aulică Delegată pentru Treburile Transilvănene. Se hotărăşte întocmirea a două concepte de rescripte, ca urmare a memoriilor statusului catolic şi ale clerului unit în chestiunea Unirii; a doua zi, ele fiind gata, sunt puse să „circule" (la cei care trebuiau să-şi dea cu părerea asupra lor la Curte).

10 **23**

1745 ianuarie 16, Viena

Camillo Paulucci, nunţiu la Viena, către cardinalii Propagandei Fide. îi informează, în legătură cu tulburările din rândurile românilor uniţi, despre cele aflate de la Inochentie cu privire la chemarea sa la Curte, despre comisia pentru interogarea sa, despre contestarea competenţei acestui for. Mai departe, vesteşte cu dezaprobare plecarea sa in tainä de la Viena la Roma, pe care a aflat-o de la Aaron. E necesară o sinceră informare a Propagandei din partea lui Inochentie, ca să se poată întreprinde demersuri pentru întoarcerea sa în dieceză. „Impostorul" Visarion, sub influenţa căruia o parte din români s-au lepădat de Unire. Ei ar putea fi recâştigaţi dacă stările din Transilvania nu s-ar opune la recunoaşterea privilegiilor făgăduite uniţilor prin diplomele imperiale. Străduinţele zadarnice ale lui Paulucci de a obţine această recunoaştere. Sporadice tendinţe, neîmpărtăşite de Curte, pentru convertirea uniţilor de la ritul grec la cel latin şi pentru a-i face astfel să ţină sărbătorile după calendarul roman.

11 _____ **31**

1745, ianuarie 17

Ştefan Timandi, vicar general unit (pentru Transilvania de Nord), către Hardt. Extras dintr-o scrisoare în care îi cere să-l informeze dacă Inochentie a plecat într-adevăr la Roma, de unde, crede el (Timandi), se va întoarce „cu oarecare mângâiere".

12 _____ **32**

(1745, după ianuarie, Roma)

(Informare întocmită în secretariatul Propagandei.) Se rezumă mai întâi o scrisoare a lui Aaron despre starea şubredă a Unirii, părăsită de o mare parte a poporului din Transilvania. Ca urmare, Propaganda a cerut informaţii de la Paulucci, însărcinându-I totodată să intervină la Curtea de la Viena pentru îndreptarea situaţiei, dacă cele raportate de Aaron corespundeau realităţii. Se rezumă apoi (cu o grupare diferită a ştirilor şi cu unele inexactităţi) scrisoarea (din 16 ianuarie) primită, în consecinţă, de la Paulucci.

13 _____ **35**

(1745, înainte de februarie 27, Viena)

Raport informativ al Cancelariei Aulice Transilvănene. Atitudinea suspectă, considerată chiar complice, a lui Inochentie faţă de mişcarea populară dezlănţuită de „călugăr" (Visarion) şi de alţii împotriva Unirii; conduita sa asemănătoare la sinodul din 1744. Şi alte învinuiri. Citarea lui la Curte, audierea lui de „informare" cu privire la starea tulbure în care se află, drept urmare, Biserica Unită, problemă nu numai ecleziastică, ci şi politică. Plecarea sa din Viena la Roma fără a fi cerut voie (dftla suverană), dovadă că era conştient de a fi vinovat de cele ce i se imputau.

14 44

1745 februarie 27 (Viena)

Conferinţa ministerială, reunită în treburile Transilvaniei, către Maria Tereza. Din partea Cancelariei Aulice Transilvănene se face o expunere despre cele ce s-au săvârşit la Curte în problema stării tulburi a Bisericii Unite. Se reiau, în fond, dar mai pe scurt, datele informării pregătite despre această problemă (vezi Doc. precedent). Conferinţa propune să se scrie guvernatorului Transilvaniei cu privire la măsurile de luat pentru îndreptarea situaţiei Bisericii Unite după plecarea vlădicăi; de asemenea, să se scrie cardinalului Albani despre starea aceleiaşi biserici şi despre conduita „nechibzuită" a lui Inochentie, pentru ca Scaunul pontifical să fie clar informat şi să poată proceda contra lui în cunoştinţă de cauză.

15 49

1745 martie 8 (din Transilvania)

Extras (desigur în traducere) dintr-o scrisoare către Inochentie despre tulburările împotriva Unirii, care s-au agravat după plecarea sa din dieceză. Clerul „schismatic" e pe cale să-şi aleagă, în curând, un episcop propriu.

16 5]

1745 martie 23, Roma

Inochentie către Nicolae Pop de Biia, vicarul său general. Se străduieşte la Roma pentru binele neamului său; papa i-a promis că vrea să acţioneze pentru înfrângerea duşmanilor săi (!). Spre a face faţă marilor cheltuieli pe care le are cu demersurile sale, precum şi cu întreţinerea sa şi în vederea călătoriei sale de întoarcere acasă, cere adresantului să-i trimită bani. Aluzii la agitaţiile antiunioniste, atacuri acoperite contra teologului iezuit. Aşteaptă ştiri.

17 54

(1745 martie 23), Roma

Inochentie către (Gyulaffi, şeful Cancelariei Aulice Transilvănene). Spre a preveni anumite urmări dăunătoare pentru Unirea bisericească şi pentru sine însuşi, a „recurs" pe neaşteptate la Roma. După ce-şi va fi isprăvit, - arată el într-o formă destul de întortocheată -, speră, peste puţin, treburile aici, vrea să se întoarcă la Viena şi, terminând şi acolo cele ce are de făcut, vrea să se înapoieze la „oiţele" sale. Roagă pe destinatar să înlesnească ajungerea mai sigură la adresă a scrisorii sale, incluse aici, către vicar (vezi Doc. precedent). Despre tulburările antiunioniste.

18 56

1745 iunio (Roma)

Memoriu al lui Inochentie despre activitatea sa de la plecarea din Viena până în amintita lună. Memoriul constă de fapt din următoarea corespondenţă: 1) O scrisoare a sa - în două variante -

către Maria Tereza, ce se poate data la sfârşitul lui ianuarie sau începutul lui februarie, trimisă prin intermediul cardinalului Albani; în prima variantă, mai lungă, reaminteşte lupta lui pentru revendicările uniţilor, împilarea lor de către „acatolici", ceea ce i-a împins la disperare; caută să-şi justifice refugierea la Roma; această variantă fiind însă „reţinută" de cardinal (desigur în sensul că nu era de acord cu ca), a întocmit o a doua, mai scurtă, în care se limitează aproape numai la sublinierea revendicărilor şi a asupririi. 2) O cerere în numele uniţilor, adresată (de el) tot suveranei, prin aceeaşi mijlocire, pentru încetarea asupririi, ca să se poată bucura, în virtutea diplomelor leopoldine, de aceleaşi drepturi ca şi cei de celelalte religii „acceptate". 3) O scrisoare a sa, din 13 februarie, către nunţiul Paulucci, în care caută de asemenea să-şi justifice fuga. 4) Răspunsul lui

Paulucci - prin martie - în care se dezaprobă fuga, prin aceasta Inochentie înrăutăţindu-ţi „cauza" la Curte, aici socotindu-se, printre altele, că, prin atitudinea sa ostilă faţă de teologul (iezuit), el a întărâtat ţi mai mult dezbinările din rândurile uniţilor. 5) Replica lui Inochentie - prin aprilie - respinge învinuirea în legătură cu teologul; dezbinările îţi au originea în nerespectarea drepturilor acordate prin „diplomă imperială specială", în situaţia disperată a poporului crunt exploatat de stăpânii de moţii; pe dânsul l-ar fi ameninţat la Viena arestarea pentru lezmajestate; anexează în extras două acte (din 1742 ţi 1744). 6) Un memoriu către papă, după ce n-a primit răspuns la scrisoarea ţi cererea adresate reginei (nr. 1-2; textul memoriului însă lipseţte).

19 _____ **78**

(1745 iunie. Roma)

Memoriu al lui Inochentie către Benedict XIV. Disperarea uniţilor că nu li se respectă, din cauza opoziţiei „acatolicilor", privilegiile obţinute prin diplomele leopoldine. Motivele pentru care a trebuit el să recurgă la Roma. Roagă pe suveranul pontif să intervină la Maria Tereza în favoarea revendicărilor clerului ţi poporului unit Cere îndepărtarea teologului străin, in anexă, o serie de documente ca piese justificative. (Vezi rezumatul din studiu, Cap. II.)

20 _____ **91**

(1745 iunie. Roma)

Inochentie către Benedict XIV. Informare „foarte secretă" despre fuga lui de la Viena la Roma. Explică de ce abia acum se adresează papei. 11 roagă să-l ajute atât pe el, lipsit de veniturile sale episcopale, cât ţi pe diecezanii săi, în primejdie de a părăsi Unirea ţi patria din pricina asupririi.

21 _____ **93**

(1745 iunie, Roma)

Inochentie către Benedict XIV. Venit la Roma „pentru a susţine cauza nu mai puţin a sa ţi a turmei sale, decât a Sfântului Scaun" ţi, ca urmare, sechestrându-i-se veniturile episcopale, cere ajutorul material al papei.

22 _____ **94**

(1745 iunie, Rome)

Inochentie către Petra, cardinalul-prefect al Propagandei. Având mare nevoie de „un secretar al limbii sale" ţi fiind în Colegiul Urban al Propagandei doi tineri români, trimiţi acolo pentru studii chiar de el, roagă să se permită ca, în zilele când nu se ţine ţcoală, unul dintre ei să poată veni la sălaţul său, spre a-1 ajuta.

23 _____ **95**

(1745 iunie seu iulie. Roma)

Agostinmaria (Neuroni) da Lugano, călugăr capucin, către Benedict XIV. La ordinul acestuia, îţi dă părerea cu privire la cele patru puncte finale din primul memoriu adresat de Inochentie papei *(Doc. 19).* Nu crede că suveranul pontif ar trebui să se amestece în problema revendicărilor susţinute de episcop. Inochentie a primit unele sugestii pe care i le-a dat Neuroni pentru motivarea venirii sale la Roma faţă de Curtea vieneză, spre a-şi putea asigura Înapoierea netulburată in dieceză.

24 _____ **98**

(1745 iulie. Roma)

Inochentie către Benedict XIV. După vizitarea „sfintelor praguri", fiind în ajunul întoarcerii în dieceză, îl roagă să-i îndemne - cu un breve - pe diecezanii săi la perseverenţă în Unire şi să le acorde favorurile spirituale de care se bucurau uniţii din Polonia.

25 _____ **99**

1745 iulie 24 (Roma)

Propaganda către Paulucci. Inochentie e în ajunul întoarcerii acasă. Din porunca papei, Propaganda roagă pe nunţiu să-l recomande bunăvoinţei reginei, arătând acesteia că a venit la Roma pentru a-şi îndeplini obligaţia de a vizita „sfintele praguri" şi că suveranul pontif a rămas foarte mulţumit de el.

26 _____ **100**

(1745, dupi iulie. Roma)

Notă din secretariatul Propagandei. Se aminteşte că s-a cerut părerea lui Paulucci şi a lui Neuroni cu privire la unele cereri făcute papei de către Inochentie. Asupra acestei chestiuni nu s-au ţinut congregaţii particulare, ci a fost tratată nemijlocit de papa cu Lercari.

27 _____ **101**

1745 3eptembrie 4, Viena

Paulucci către cardinalii Propagandei Fide. Potrivit poruncii papei de a interveni în favoarea lui Inochentie în legătură cu apropiata sa întoarcere de la Roma acasă, a căutat să îndeplinească această sarcină. Dar suverana s-a arătat foarte indignată, socotindu-1 pe Micu vrednic de cea mai grea pedeapsă şi ameninţând, în ciuda protestelor lui Paulucci, că îl va aresta dacă va mai pune piciorul în posesiunile de sub stăpânirea ci. De aceea, Paulucci c de părere ca episcopului să nu i se permită plecarea de la Roma.

28 _____ **104**

1745 septembrie 18 (Rome)

Cardinalul Domenico Passionei, secretar al brevelor, către Lercari, secretar al Propagandei. îl roagă să-l sprijine pe Inochentie în ceea ce priveşte revendicările expuse de acesta în memoriul adresat papei.

29 _____ **105**

1745 septembrie 25 (Rome)

Propaganda către Paulucci. Papa, aflând de raportul acestuia despre atitudinea ostilă a reginei faţă de Inochentie, a aprobat sugestia nunţiului ca episcopul să nu plece din Roma (pentru alte date: rezumat, în studiu, Cap. II).

30 _____ **107**

1745 octombrie 16, Vieno

Paulucci către cardinalii Propagandei Fide. Nu poate îndeplini însărcinarea ce i s-a dat, mai nou, cu privire la cazul Inochentie; o lasă pe seama lui Giannini. In legătură cu învinuirile exprimate de Maria Tereza la adresa episcopului, repetă pe scurt cele scrise la 4 septembrie (Doc. 27).

31 _____ **109**

(1746, înainte de aprilie 15, Viena)

Cancelaria Aulică Transilvăneană (către Maria Tereza). Face unele aprecieri şi propuneri pe marginea raportului secţiei catolice din Guvernul Transilvaniei şi a raportului întocmit de Olsavszky despre situaţia tulbure din dieceza română unită şi măsurile care ar trebui luate pentru îndreptarea ei. Printre altele: Inochentie să se poată eventual întoarce, sub anumite condiţii.

32 _____ **112**

1746 oprilie 15 (Viena)

Extras din raportul conferinţei ministeriale, raport aprobat de Maria Tereza, împotriva propunerii lui Olsavszky ca Inochentie să fie rechemat în fruntea diecezei sale, conferinţa socoteşte că el trebuie citat spre a se înfăţişa la Curte, de unde se refugiase la Roma.

33 _____ **113**

1746 iulie 1, Roma

Inochentie către Ignadus Josephus Malevicz, procurator al consistoriului metropolitan de Strigoniu, (fost) profesor al Universităţii din Timavia. Procură ca să reprezinte în faţa justiţiei interesele sale şi ale diecezei Făgăraşului.

34 _____ **115**

1746 iulie 2, Roma

Inochentie către Fabrizio Serbelloni, nunţiu la Viena. îl roagă să sprijine cererile sale adresate Curţii, pe care i le transmite papa [!]; să intervină spre a i sc face dreptate, căci e nevinovat, împotriva sa uneltindu-se pe ascuns.

35 _____ **117**

1746 iulie 2, Roma

Inochentie către vicecancelarul imperial (Rudolf Joseph Colloredo-Melz). Adversarii săi urmăreau să-l scoată din episcopie, fiindcă lucra pentru cauza bisericii şi poporului său. Acţiunea sa era dreaptă. Vizita fruntaşului român unit la Roma e justificată de o îndatorire episcopală. Roagă pe vicecancelar să-i sprijine în conferinţa ministerială cererea de a i se face dreptate.

36 _____ **119**

1746 iulie 2, Roma

Inochentie către preşedintele Consiliului Aulic de Război (Joseph Harrach). Unelritorii ascunşi pretindeau că prezenţa sa în ţară ar fi o piedică pentru liniştirea poporului său. Aluzie la atitudinea duşmănoasă a stărilor privilegiate din Transilvania. Roagă pe destinatar să socotească prezenţa sa justificată La Roma şi să intervină spre a fi judecat cu respectarea formelor legale.

37 _____ **121**

1746 iulie 2, Roma

Inochentie către preşedintele Cămării Aulice (Johann Franz Gottfried Dietrichstein). Se zvoneşte că şi-a atras indignarea Curţii prin venirea la Roma, la care era obligat datorită calităţii sale de episcop. în absenţa sa, adversarii săi puteau unelti după plac. Acum e timpul să fie ascultat şi el cu poporul său. îl roagă să-i sprijine cererea de a i se face un proces legal, cauza lui şi a poporului său fiind dreaptă.

38 _____ **123**

1746 iulie 2, Roma

Inochentie către Philipp Joseph Kinsky. Adversarii săi Ii incriminează plecarea legitimă la Roma, deşi e pe placul lor, căci se folosesc de ea ca să-l calomnieze, îl roagă să-i sprijine cererea de a i se free dreptate lui, clerului şi poporului său.

39 _____ **125**

1746 iulie 2, Roma

Inochentie către Joseph Lothar Konigsegg. Prezenţa sa legitimă la Roma c prezentată de adversarii săi ca o refugiere. Până acum a trecut sub tăcere ponegririle lor în speranţa că, cu vremea, ele se vor risipi. Dar acum e timpul să se îngrijească de apărarea cauzei sale şi a poporului său, cerând Curţii un proces imparţial. Se referă şi la problema teologului iezuit Roagă pe adresant să-l sprijine.

40 _____ **127**

1746 iulie 2, Rome

Inochentie către Anton Korfitz Uhlfeld. Leopold 1 i-a reaşezat în drepturi pe românii convertiţi. Adversarii săi îl ponegresc fiindcă a acţionat pentru drepturile bisericii sale şi îndrăznesc să-l calomnieze pentru prezenţa sa la Roma. îi solicită sprijinul pentru un proces legal.

41 _____ **129**

1746 iulie 2, Rome

Inochentie către (Johann Friedrich) Seilern (cancelarul Austriei). Repetă că ceea ce adversarii săi condamnă ca o fugă e o absenţă legitimă. Românii, abjurând schisma, au fost restauraţi de Leopold I în drepturile cetăţeneşti. Stările privilegiate ale Transilvaniei recunosc numai clerul şi nobilimea, excluzând plebea. Nu numai el cu poporul său, ci şi serviciile datorate puterii suverane sunt prejudiciate. Roagă sprijinul destinatarului în vederea unui proces legal.

42 _____ **131**

1746 iulie 2, Roma

Inochentie către (Friedrich) Harrach, cancelarul Boemiei. Repetă, în parte cu alte cuvinte, cele spuse în scrisorile precedente, purtând aceeaşi dată, cu privire la uneltirile adversarilor săi, la absenţa sa legitimă şi la invocarea sprijinului pentru un proces legal.

43 _____ **133**

1746 iulie 2, Roma

Inochentie către Petru Dobra, „director al cauzelor fiscale" (procuror general) al Transilvaniei. Răspunzându-i, e mâhnit de starea nenorocită a diecezei. El e victima uneltirilor tainice ale teologului iezuit, care, în complicitate cu superiorul, tot iezuit, de la Sibiu, a determinat Curtea vieneză să-l îndepărteze din episcopie. E calomniat că ar fi rebel. Deşi papa intervine la Curte în sprijinul cererii sale de a i se face un proces legal (!), se teme că nici chiar dacă el ar putea fi prezent în ţară, n-ar mai fi uşoară readucerea poporului ce s-a abătut de la Unire. Totuşi, crede că n-ar fi alt remediu decât amintitul proces şi-l roagă să se interpună în acest sens.

44 _____ **136**

1746 iulie 9, Roma

Inochentie către Josephus Kozma, consilier la Cancelaria Aulică Transilvăneană. 11 roagă să sprijine cererea sa de a i se face dreptate faţă de calomniatori.

45 _____ **137**

1746 iulie 9, Roma

Inochentie către Sigismundus Csatd, consilier la Cancelaria Aulică Transilvăneană. Rugăminte asemănătoare cu cea din documentul precedent, dar cu deosebiri de redactare.

46 _____ **138**

1746 iulie 9, Roma

Inochentie către Andreas Boer (registrator al Cancelariei Aulice Transilvănene), îl roagă să-i sprijine cererea de a i se face dreptate faţă de calomniatori.

47 _____ **140**

1746 iulie 14, Viene

In numele Măriei Tereza, citaţie pentru Inochentie. Ţinând seama că a plecat în străinătate fără să fi obţinut voie, lăsându-şi credincioşii fără îngrijirea sa episcopală, i se pune în vedere, dacă nu vrea să fie considerat nesupus, să se înapoieze cât mai repede la Viena, pentru a primi ordinele ulterioare ale suveranei.

48 _____ **141**

(1746 ougust 8, Roma)

Memoriu în care Inochentie îşi expune motivele pentru îndepărtarea teologului iezuit din dieceza sa (cf. rezumatul din studiu, Cap. III). Totodată, caută (din nou) să justifice venirea sa la Roma şi recursul său la Scaunul pontifical.

49 _____ **147**

1746 august 9 (Roma)

Paulucci către papă. La ordinul acestuia, îşi exprimă părerea în privinţa unui nou memoriu al lui Inochentie (vezi Doc. precedent). Consideră exagerată plângerea vlădicăi împotriva teologului iezuit îi reproşează că, în pofida îndemnurilor ce i le făcuse ca nunţiu la Viena şi ale Curţii suverane, nu s-a îngrijit de înfiinţarea unui seminar pentru formarea de cadre preoţeşti bine pregătite, ceea ce s-ar fi putut înfăptui chiar sub conducerea teologului. Dacă vlădica ar fi învinuit de trădare, judecătorul său ar trebui să fie papa.

50 _____ **152**

(1746, după august 9, Roma)

Secretarul Propagandei (Lercari) către Benedict XIV. Referat despre evoluţia cazului Inochentie de la fuga acestuia la Roma, mai ales pe

baza documentelor pe care le rezumă, uneori cu confuzii, şi le comentează în general nefavorabil. E combătută îndeosebi poziţia episcopului în chestiunea teologului iezuit. Referentul îl roagă pe papă să-i aprobe a-1 consulta pe Albani în problema răspunsului aşteptat de acesta de la Viena.

51 _____ **159**

1746 august 20, Roma

Cardinalul Alessandro Albani către Uhlfeld. îl încunoştinţează că citarea lui Inochentie la Viena, pe care ar trebui s-o transmită acestuia, ar putea avea „consecinţe foarte grave"; despre intenţia aceluiaşi de a-şi da demisia (vezi traducerea în studiu, Cap. III).

52 _____ **161**

1746 august 20, Roma

Inochentie către Alexandru Rednic, trimis de el să studieze (teologia) la Viena. A aflat de la adresant că bunurile sale episcopale au fost „ocupate" (puse sub sechestru). Cere informaţii despre Hardt, printre altele, dacă a primit nişte scrisori.

53 _____ **163**

1746 decembrie 14, Sibiu

Aaron, vicar general al episcopiei de Făgăraş, către cardinalii Propagandei. Cere îndrumări în legătură cu promulgarea excomunicării teologului iezuit Balogh, ordonată de Inochentie.

54 _____ **167**

1746 decembrie 28, Viena

Serbelloni către Aaron. Cere să-i trimită banii rezultaţi din veniturile episcopale, spre a-i transmite lui Inochentie, apăsat de lipsuri.

55 _____ **168**

1746 decembrie 28, Viena

Serbelloni către Inochentie. Răspunzându-i, promite că va mijloci transmiterea banilor pe care acesta îi aştepta. Răspuns, în schimb, rece cu privire la

„cunoscuta controversă" ce-1 opunea Curţii vieneze, în legătură cu atitudinea căreia nunţiul nu ştie să fi intervenit vreo modificare.

56 _____ **169**

1747 ianuarie 4, Albalulia

Aaron către Serbelloni. îl înştiinţează că a primit de la Inochentie un decret de excomunicare împotriva teologului iezuit. Socoteşte decretul nu numai nevalabil, ci şi vătămător. Stăruie pentru a primi un sfat de la nunţiu. Cămara îi interzice să trimită banii de drum ceruţi de Inochentie.

57 _____ **171**

1747 ianuarie 18, Viena

(Serbelloni) către Aaron. în legătură cu excomunicarea teologului iezuit şi cu oprirea de trimiteri de bani lui Inochentie (rezumat în studiu, Cap. III).

58 _____ **172**

1747 ianuarie 21, Viena

Serbelloni către Valenti. Comentează excomunicarea teologului iezuit şi anexează scrisoarea lui Aaron din 4 ianuarie şi răspunsul său din 18 aceeaşi lună.

59 _____ **173**

1747 ianuarie 21 (Rome)

Propaganda către Aaron. Papa aprobă atitudinea sa negativă cu privire la excomunicarea teologului iezuit de către Inochentie. Să nu execute nici alte ordine de acest fel ale aceluiaşi episcop, iar dacă cel din urmă ar încerca să-l destituie din vicariatul general, suveranul pontif îl declară vicar apostolic, cu jurisdicţie ncatârnată de episcopul său.

68 _____ **174**

1747 ianuarie 25, Roma

Decret al lui Inochentie către clerul şi credincioşii diecezei sale. I. Intrigile iezuiţilor pentru înlăturarea sa ca episcop; bogată, dar uneori forţată, documentaţie, pentru justificarea excomunicării teologului iezuit Balogh. II. Caută să combată argumentele invocate de Aaron împotriva promulgării acestei excomunicări în dieceză şi-l suspendă din funcţia de vicar general; ordonă (din nou) promulgarea. III. Măsuri pentru a obţine eliberarea acelor preoţi care, în pofida jurisdicţiei sale, sunt deţinuţi în închisorile laice.

61 _____ **203**

1747 februarie 4, Roma

Valenti către Serbelloni. Ordinul dat de Inochentie lui Aaron de a promulga excomunicarea teologului iezuit constituie un fapt asupra căruia trebuie reflectat; îi va comunica ce va hotărî papa.

62 _____ **204**

1747 februarie 25, Viena

Serbelloni către Lcrcari. A transmis scrisoarea către Aaron în problema excomunicării teologului iezuit de către Inochentie.

63 _____ **205**

1747 februarie 28, Sibiu

Aaron, vicar general de Făgăraş, către cardinalii Propagandei. Deocamdată nu-şi va promulga calitatea de vicar apostolic; clerul şi

poporul cer într-un glas întoarcerea episcopului; abuzuri în dieceză cu privire la căsătorii; i s-a făcut cunoscut oficial, printr-un decret regal, numirea lui Pallovics ca noul teolog.

64 _____ **208**

1747 martie 1, Sibiu

Aaron către Inochentie. Extras dintr-o scrisoare, informându-1 despre numirea lui Pallovics ca teolog, despre situaţia grea a Unirii şi stăruinţele pentru întoarcerea vlădicăi.

65 _____ **209**

(1747, înainte de martie 21, Viena)

Notă a Cancelariei Aulice Transilvănene. îşi exprimă părerea în legătură cu o scrisoare a lui Albani, ca să se obţină renunţarea lui Inochentie la episcopie în schimbul unei pensii.

66 _____ **210**

1747, aprilie 9, Roma

Inochentie către Ghcrontie Cotore, student bursier la Timavia. După exemplul lui Silvestru Caliani şi Grigorc Maior, care au plecat din Roma la Viena, îl îndeamnă să părăsească şi el seminarul din Tirnavia (spre a se întoarce, ca şi ei, la Blaj) şi să ceară de la Kolowrat cheltuiala ce i se cuvine din fondul fundaţional al episcopiei. !n anexă, o scrisoare de voie prin care vlădica îi permite ca în absenţa sa (a vlădicăi) să fie promovat, în calitate de călugăr basilian şi de diacon, la treapta preoţiei de către episcopul de Muncaci sau alt episcop unit.

67 _____ **212**

1747 aprilie 16 (st. v.; 27 aprilie st. n.J, Balomir

Protopopul Nicolae Pop Balomireanu eliberează un permis popii Vasilc, care a promis că va trece la Unire, ca să ţină slujbă două zile la o biserică unită din Orăştie.

68 _____ **213**

(1747, înainte de mai 5, Viena)

Propunere a Cancelariei Aulice Transilvănene pentru conferinţa ministerială ţinută la 5 mai. Chestiunea obţinerii demisiei lui Inochentie (vezi rezumatul din studiu, Cap. IV).

69 _____ **214**

1747 mai 5 (Viena)

Conferinţa ministerială, întrunită în treburile Transilvaniei, către Maria Tereza. Propune să se obţină demisia lui Inochentie în schimbul unei pensii. Propunere aprobată de suverană (vezi rezumatul din studiu, Cap. IV).

70 _____ **219**

1747 mai 6

Aaron către Serbelloni. Extras dintro scrisoare despre ordinul de sechestrare a bunurilor episcopale. Cere sfat, fiind vorba de o dispoziţie contrară imunităţii bisericeşti.

71 _____ **220**

1747 mai 10 (Roma)

Memoriu al lui Inochentie către cardinalul-prefect al Propagandei (Valenti). I. Nereuşita stăruinţelor de a se întoarce în dieceză, cu toate rugăminţile de acolo; papa i-a declarat că suverana nu vrea să permită întoarcerea sa. II. Pe noul teolog iezuit, Pallovics, l-a avertizat că nu4 recunoaşte, decât dacă vrea să i se supună ca unui episcop legitim. III. Are tot dreptul să-şi exercite şi de la Roma jurisdicţia în dieceză; acest fapt nu trebuie să indispună Curtea vieneză. IV. Caută să-l combată pe Aaron, care socotea excomunicarea lui Balogh ca o acţiune „tumultuară[1]*; totuşi suspendă (formal) sancţiunea pe care a decretat-o (la 25 ianuarie, vezi Doc. 60). V. Consideră neîntemeiată mustrarea ce i-a fost comunicată din partea papei de către Lercari, după refuzul lui Aaron de a promulga excomunicarea amintită. VI. Roagă (din nou) Scaunul papal să intervină la Viena pentru înapoierea sa în dieceză, revizuirea procesului său, încetarea uneltirilor iezuite. Referirile la izvoare, pe alocuri, nu corespund sau sunt forţate. Memoriul a fost însoţit de cinci anexe.

72 _____ **239**

(1747, după mai 10, Roma)

Extras (făcut poate de Achilli, auditorul lui Valenti) din memoriul precedent, cu unele erori. Se propune să fie întrebat Lercari (cu privire la cererile exprimate la sfârşitul memoriului).

73 _____ **241**

1747 mai 13, Viena

Serbelloni către Inochentie. Ţinând seama de părerea ostilă ce domneşte la Curte faţă de el, îi recomandă să nu mai dea ordine vicarului său general (Aaron) sau altcuiva referitor la dieceză, fără consultarea Propagandei. Continuă să mijlocească transmiterea de bani pentru Inochentie (din veniturile episcopale).

74 _____ **242**

1747 mai, Viena

Serbelloni către Valenti. E indispus de atitudinea lui Inochentie (vezi traducerea în studiu, Cap. IVI.

75 _____ **243**

1747 mai 13, Viena

Serbelloni către Valenti. Mai pe larg, indispoziţia sa faţă de Inochentie din cauza ordinelor trimise de acesta în dieceză, care

indignează şi Curtea vieneză, îndeosebi suverana (vezi studiul, Cap. IV).

76 _____ **245**

1747 mai 20, Viena

Serbelloni către Valenti. Transmite o sumă de bani lui Inochentie. Veniturile episcopale ale acestuia au fost puse sub sechestru. Demersurile nunţiului In legătură cu această problemă.

77 _____ **246**

(1747, circa mai 24, Viena)

Serbelloni către Valenti. Convorbirile sale cu Gyulaffi şi cu Uhlfeld despre sechestrarea veniturilor episcopale ale lui Inochentie şi problema întreţinerii acestuia la Roma, după ce nu se mai poate întoarce în dieceză.

78 _____ **249**

(1747 mai 26, Viena)

Auditorul nunţiaturii (Giannini). Fragment de notă despre convorbirea sa cu Gyulaffi despre plângerea adresată de Aaron nunţiului în problema sechestrului, prin scrisoarea sa din 13 mai, ca şi în aceea a ştirbirii imunităţii bisericeşti de unul dintre protectorii Unirii şi a silniciilor săvârşite de ncuniţi.

79 _____ **250**

1747 mai 27, Viena

Serbelloni către Valenti. Se referă la demersul făcut prin auditorul său şi la intenţia sa de a interveni şi personal la suverană (în problema sechestrului bunurilor episcopale ale lui Inochentie).

80 _____ **251**

1747 mai 27 (Roma)

Memoriu al lui Inochentie predat auditorului (Giuseppe) Achilli. Comentează actele anexate ca piese justificative la un memoriu precedent (din 10 mai, *Doc. 71).* Stăruie şi aici asupra „delictelor" şi uneltirilor tainice ale iezuiţilor împotriva sa, încercând o sistematizare în înşirarca lor. Ei influenţează Curtea vieneză contra sa şi, prin linguşeli, şi-au atras sprijinul autorităţilor laice. Cere iarăşi reintegrarea sa în dieceză, satisfacţie în cadrul unui proces legal, revocarea teologului iezuit, înfăţişat drept cauză a prigoanei pe care trebuie s-o îndure.

81 _____ **260**

1747 iunie 6 (Roma)

Memoriu al lui Inochentie către cardinalul-prefect al Propagandei (Valenti). Sumar al unei părţi din argumentele vlădicăi contra iezuiţilor (rezumat în studiu, Cap. IV).

82 _____ **264**

1747 iunie 10 (Roma)

(Lercari, secretarul Propagandei) către Serbelloni. Confirmă primirea a două scrisori privitoare la Inochentie şi Aaron; problema vicariatului acestuia.

83 _____ **265**

1747 iunie 13 (Roma)

Inochentie către cardinalul-prefect al Propagandei (Valenti). In faţa uneltirilor calomnioase, pe care Lercari refuză să i le comunice fără ordinul papei, cere să i se facă dreptate, potrivit hotărârilor conciliate, constituţiilor bisericii şi dreptului public.

84 _____ **266**

1747 iunie 24, Viena

Serbelloni către Valenti. Comunică convorbirea pe care a avut-o cu Kolowrat despre cazul Inochentie; suverana i-ar acorda o pensie, dacă ar renunţa la episcopia sa; papa să4 induplece la acest pas (vezi traducerea în studiu, Cap. IV).

85 _____ **267**

1747 iulie 1 (Roma)

Inochentie către cardinalul-prefect al Propagandei (Valenti). Se plânge de sechestrarea deplină - în ciuda canoanelor - a bunurilor episcopale de către autoritatea laică din ţară; nu se respectă pactul Unirii; el rămâne fără mijloace de existenţă. Caută să înfiereze atitudinea lui Aaron.

86 _____ **269**

1747 iulie 1 (Roma)

Inochentie către maestrul de ceremonii al palatului pontifical (Ignazio Reali). 11 întreabă dacă nu-1 supără pe papă prin prezenţa sa la slujbele religioase de Ia „Sacrul Palat", de vreme ce acesta i-a dat a înţelege că l-au indignat numeroasele sale cereri.

87 _____ **270**

1747 iulie 1 (Viena)

Serbelloni către Inochentie. Acesta va putea afla de la Valenti cele ce se referă la treburile sale, căci l-a informat pe acela.

88 _____ **271**

1747 iulie 1, Vieno

Serbelloni către Lercari. 11 înştiinţează că a transmis lui Valenti ştiri foarte importante despre cazul Inochentie. Aprobarea atitudinii lui Aaron de către papă în problema excomunicării teologului iezuit a corespuns cu părerea lui Serbelloni.

89 _____ **273**

1747 iulie 8, Roma

Valenti către Serbelloni. Papa aderă la dorinţa reginei ca Inochentie să-şi dea demisia în schimbul unei pensii (vezi traducerea în studiu, Cap. IV).

90 _____ **274**

1747 iulie 9 (Roma)

Inochentie către Achilli. Refuză să demisioneze (rezumat în studiu, Cap. IV).

91 _____ **277**

1747 iulie 22 (Roma)

Memoriu al lui Inochentie către Benedict XIV. Declară, cu întorsături diplomatice, că nu poate accepta propunerea de a-şi da demisia (rezumat în studiu, Cap. IV).

92 _____ **282**

(1747, dupS iulie 22 - înainte de august 25, Roma)

Notă a lui Inochentie către forurile bisericeşti superioare. Condiţiile pe care le pune pentru eventuala sa demisie (rezumat în studiu, Cap. IV).

93 _____ **284**

(1747, dupS iulie 22 - înainte de august 25, Roma)

Inochentie către Albani. 11 roagă să intervină la Maria Tereza pentru reintegrare sau acordarea unei pensii dacă demisionează (rezumat în studiu, Cap. IV).

94 _____ **286**

1747 august 21 (Roma)

Inochentie către Benedict XIV. Cere paşaport pentru pelerinajul ce şi l-a propus în Palestina.

95 _____ **287**

1747 august 25, Roma

Inochentie către Aaron. 11 destituie din funcţia de vicar, îl suspendă din preoţie şi îl excomunică (rezumat în studiu, Cap. IV).

96 _____ **290**

1747 august 25 (st. v.), Roma

Inochentie către clerul diecezei sale. I. Face cunoscut, printre altele, că l-a destituit şi excomunicat pe Aaron; anunţă că a numit în locul acestuia ca vicar pe Nicolac Pop, protopop de Balomir. II. Fără intenţia de a pricinui tulburări, interzice totuşi orice legătură cu aceia, inclusiv autorităţile publice, care i-ar sprijini pe iezuiţi în continuarea activităţii lor în detrimentul Bisericii Unite. III. Reafirmă

unele revendicări de natură social-politică pentru românii uniţi; să li se ceară „protectorilor" Bisericii Unite ca s-o apere de amestecul autorităţilor laice. IV. Să se ceară ca papa să-i constrângă pe iezuiţi la despăgubiri în favoarea aceleiaşi biserici; ridică în treacăt aici şi problema „restaurării" mitropoliei române din Transilvania, fireşte acum sub formă unită. V. Solicită ajutor material ca să-şi susţină mai departe lupta.

97 _____ **300**

1747 august 26, Viena

Serbelloni către Aaron. îndemn de a conduce dieceza Făgăraşului potrivit instrucţiunilor Propagandei, fără să se preocupe de ceea ce îi scrie Inochentie.

98 _____ **301**

1747 septembrie 9, Viena

Serbelloni către Valenti. Curtea işi reînnoieşte stăruinţele ca papa să-l determine pe Inochentie la demisie, în schimbul unei pensii, căci nu mai vrea ca acesta să se întoarcă în Transilvania şi nici ca Biserica Unită să fie lăsată în abandonare, cu riscul de a se compromite rezultatele câştigate de catolicism în acele părţi.

99 _____ **302**

1747 septembrie 9, Rome

Inochentie către nepotul său loan. 11 îndeamnă să progreseze mai departe atât în studii, cât şi în pietate (rezumat în studiu, Cap. VII).

100 _____ **303**

1747 septembrie 9, Rome

Inochentie către Ladislau Deesi (sameş al domeniului episcopal de Blaj). Răspunzându-i abia acum, din pricina treburilor multe care l-au împiedicat, îl descarcă pentru gestiunea sa, aprobând socotelile ce i-au fost prezentate cu întârziere înainte de plecarea sa din ţară. îi recomandă bună înţelegere cu rudele sale (ale lui Inochentie).

101 _____ **304**

1747 septembrie 12, Deis pi Juc

Un arhimandrit şi 25 de protopopi către Inochentie. Memoriu prin care îi cer să nu demisioneze, ci să se întoarcă repede acasă, căci altfel poporul nu mai vrea să ştie de Unirea bisericească (rezumat şi, în parte, tradus în studiu, Cap. V).

102 _____ **308**

(1747 toemna?, Viena)

Grigore Maior către Inochentie. Rezumat - nu întru totul limpede - al unei scrisori în româneşte: îi dă de ştire, printre altele, că îl îngrijorează gândul că poate o scrisoare precedentă, ce i-a adresat-

o în timpul călătoriei, a determinat Cămara să provoace interzicerea corespondenţei clerului unit cu vlădica; mai spune că anexează la această scrisoare (rezumată) răspunsul tezaurarului (Transilvaniei) la întrebarea cum să procedeze el, care e împuternicitul vlădicăi, în atare situaţie.

103 _____ **310**

1747 septembrie 19 (Rome)

Inochentie către Maria Tereza. După ce continuă să prezinte instituţia teologului iezuit in culori nefavorabile, pe teolog ca o piedică in aducerea la îndeplinire a ordinelor regale (!), o roagă pentru reintegrarea sa în episcopie şi in drepturile sale episcopale, ca să se poată dedica, de acum inainte, numai îndatoririlor sale spirituale, renunţând la preocupările „temporale" (lumeşti, social-politice).

104 _____ **312**

1747 septembrie 23, Roma

Valenti către Serbelloni. Nu se pierde din vedere la Roma urmărirea înduplecării lui Inochentie de a-şi da demisia, potrivit dorinţei împărătesei- regine şi fiindcă se socoteşte că e în interesul spiritual al Bisericii Unite; dar vlădica nu se lasă uşor convins.

105 _____ **313**

1747 septembrie 29, Sibiu

Secţia catolică din Guvernul Transilvaniei către Maria Tereza. Informaţie de la Aaron despre hotărârea luată de unii protopopi la Daia şi comunicată lui la 17 septembrie de a nu4 mai recunoaşte ca vicar (rezumat în studiu. Cap. V).

106 _____ **315**

1747 octombrie 1, Sibiu

Secţia catolică din Guvernul Transilvaniei către Cancelaria Aulică Transilvăneană. Parafrazează, mai pe scurt, raportul ei către Maria Tereza din 29 septembrie (Doc. *105),* subliniind în plus că opoziţia (faţă de Aaron) se manifestă şi printre uniţii de peste (la nord de) Mureş.

107 _____ **316**

1747 octombrie 4, Blej

Aaron către Serbelloni. îl informează despre hotărârea luată de unii protopopi la Daia de a nu-1 mai recunoaşte ca vicar; în ultimul moment află şi despre excomunicarea sa de către Inochentie, care îl înlocuieşte în vicariat prin Balomireanu.

100 _____ **319**

1747 octombrie 5, Blaj

Aaron către guvernatorul Transilvaniei (Ioannes Haller). A aflat că „conspiraţiile" împotriva sa pornesc, ca origine, de la Inochentie, care în mai multe „scrieri" a dat de ştire (altora) că l-a depus, l-a excomunicat şi l-a înlocuit cu Balomireanu.

109 **321**

1747 octombrie 14, Viena

Serbelloni către Aaron. Caută să-l liniştească în chestiunea zvonului că Inochentie l-a depus şi excomunicat; a comunicat scrisoarea sa Curţii chezarocrăicşti.

322

110 **1747 octombrie 14, Vieno**

Serbelloni către Valenti. îi trimite şi comentează scrisoarea lui Aaron din 4 octombrie, expediind destinatarului şi o copie după răspunsul său. Dezaprobă măsurile luate de Inochentie împotriva lui Aaron. Demersurile sale în această problemă la Curtea vieneză.

324

111 **1747 octombrie 19 (Blej)**

(Balomireanu, noul) vicar general, către Inochentie. Extras dintr-o scrisoare în legătură cu o hotărâre a sinodului; să nu demisioneze.

325

112 **1747 octombrie 20, Mănărade**

Aaron către guvernator. Anunţă că protopopii întruniţi în sinod i-au adus la cunoştinţă că Inochentie l-a excomunicat, l-a depus din funcţia de vicar şi l-a suspendat din preoţie. Protopopii îi cer să prezinte la viitorul sinod socotelile despre ceea ce a perceput (din veniturile episcopale).

327

113 **1747 octombrie 25, Viene**

Serbelloni către Silvestru Caliani. îndemn să asculte de vicarul general Aaron.

328

114 **1747 octombrie 27, Bloj**

S. Caliani, Gr. Maior şi Gh. Cotore către Serbelloni. Despre tulburarea produsă în rândurile uniţilor de excomunicarea lui Aaron şi înlocuirea acestuia cu Balomireanu, ca şi de sechestrarea bunurilor episcopale şi de presiunile ce se fac asupra lui Inochentie pentru a-şi da demisia.

330

115 **1747 octombrie 28, Sibiu**

Aaron către Serbelloni. Memoriu în care se plânge de decretul prin care Inochentie I-a excomunicat, anexându-1 în copie; se apără de învinuirile cuprinse în acest act; cere sfat şi apărare (rezumat în studiu, Cap. V).

336

116 **1747 octombrie 28, Viene**

Serbelloni către Valenti. Gyulaffî a cerut, în numele Curţii, să se mai amâne promulgarea rcscriptului prin care papa transformase funcţia de vicar general a lui Aaron în aceea de vicar apostolic. Curtea stăruie ca papa să-l oblige pe Inochentie la revocarea măsurilor pe care le-a luat contra lui Aaron şi totodată l-a rugat pe nunţiu să scrie lui S. Caliani şi Gr. Maior să se supună dispoziţiilor oficiale.

117 _____ **338**

1747 noiembrie 11, Viene

Serbelloni către Aaron. îl îmbărbătează cu măsurile ce se vor lua de Curtea imperialo-regească şi de papă spre a-1 apăra în faţa dispoziţiilor nechibzuite ale lui Inochentie.

118 _____ **340**

1747 noiembrie 11, Viene

Serbelloni către Valenti. Anexează şi comentează decretul prin care Inochentie l-a excomunicat pe Aaron, precum şi memoriul de apărare al acestuia (rezumat şi în parte tradus în studiu, Cap. V).

119 _____ **342**

1747 noiembrie 11, Rome

Valenti către Serbelloni. Papa a poruncit ca cele raportate de acesta despre „ciudata conduită" a lui Inochentie (faţă de Aaron) să fie discutate şi de Propaganda.

120 _____ **343**

(1747, înainte de noiembrie 13, Rome)

Rezumate din două rapoarte ale lui Serbelloni (din 14 şi 28 octombrie) privind măsurile luate dc Inochentie împotriva lui Aaron, în vederea discutării lor de Propaganda.

121 _____ **344**

1747 noiembrie 17, Viene

Serbelloni către Valenti. Curtea şi-a dat acordul pentru promulgarea ridului de vicar apostolic al lui Aaron (rezumat în studiu, Cap. V).

122 _____ **345**

1747 noiembrie 18, Viena

Serbelloni către Aaron, li comunică hotărârea Curţii ca să-şi promulge acum calitatea de vicar apostolic. Astfel va înceta „efectul sinistru" pe care l-au avut asupra clerului şi poporului măsurile luate de Inochentie împotriva sa.

123 _____ **346**

1747 noiembrie 18, Viena

Serbelloni către Balomireanu. îl avertizează să nu exercite funcţia dc vicar general în care l-a numit Inochentie, ci să-l recunoască pc Aaron ca vicar apostolic.

124 _____ **347**

1747 noiembrie 18, Viena

Serbelloni către S. Caliani, Gr. Maior şi Ghcrontic Cotore. Dezaprobă măsurile lui Inochentie contra lui Aaron şi-i sfătuieşte

să lase pe seama papei şi a Curţii vieneze să judece ce e de hotărât asupra stării Unirii.

125 **349**

1747 noiembrie 18, Rome

Valenti către Serbelloni. O nouă dispoziţie papală pentru a-l îndupleca pe Inochentie la demisie şi problema vicarului apostolic (rezumat şi tradus în parte în studiu, Cap. V).

126 **351**

1747 noiembrie 22 (Rome)

Ferdinand Maria de Rubeis (Rossi), vicegerentul Romei, îi pune în vedere oficial lui Inochentie să declare dacă vrea sau nu să-şi dea demisia (rezumat şi în parte tradus în studiu, Cap. V).

127 **353**

1747 noiembrie 23, Blej

Gr. Maior către Serbelloni. Răspunzându-i (şi în numele confraţilor săi), arată motivele pentru care nu pot să se supună lui Aaron (rezumat în studiu, Cap. V).

128 **355**

1747 noiembrie 25, Vienn

Serbelloni către Valenti. Ii transmite scrisori pe care le-a primit din dieceza de Făgăraş sau le-a scris acolo în legătură cu măsurile lui Inochentie împotriva lui Aaron.

129 **356**

1747 noiembrie 25, Rome

Valenti către Serbelloni. îi transmite şi comentează notificarea făcută de vicegerent lui Inochentie. Repetă cererea în legătură cu funcţia de vicar apostolic. Despre problema pensiei lui Inochentie.

130 **358**

(1747, circa sfârşitul lui noiembrie, Rome)

Lercari către Benedict XIV. Rezumă două scrisori ale lui Aaron către Propaganda (din decembrie 1746 şi din octombrie 1747), precum şi o hotărâre a papei în cazul Inochentie (din ianuarie 1747).

131 **361**

(1747, circe începutul lui decembrie, Roma)

Inochentie către Benedict XIV. Ca răspuns la notificarea lui Rossi (din 22 noiembrie) declară că nu poate renunţa de bunăvoie la episcopia sa, fiind nevinovat, iar poporul cerând întoarcerea lui în ffuntea ei sub ameninţarea că altfel va părăsi Unirea.

132 **364**

1747 decembrie 2, Roma

Albani către Uhlfeld. I se pare pierdută orice speranţă de a-l mai putea convinge pe Inochentie la demisie pe cale amicală (rezumat în studiu, Cap. V).

133 _____ 365
1747 decembrie 2, Rome
Albani către Maria Tereza. Nereuşita încercărilor de până acum de a-1 îndupleca pe Inochentie să demisioneze; ar fi necesare „mijloace şi mai tari“, de convenit cu papa; doreşte instrucţiuni (rezumat în
134 studiu, Cap. V).

_____ 367
1747 decembrie 2, Sibiu
Aaron către Serbelloni. Autorităţile superioare ale ţării îşi manifestă satisfacţia cu privire la hotărârea de a se promulga calitatea sa de vicar apostolic Totuşi, persistă greutăţi din pricina bănuielii pe care o
135 trezeşte acest tidu la uniţi. Amănunte nefavorabile despre unul din călugării basilieni şi despre Balomireanu; noi întruniri de protopopi, ordonate de acesta.

136 _____ 370
1747 decembrie 6 (Rome)
Inochentie declară oficial, prin procuratorul său, că a răspuns la notificarea din 22 noiembrie a
137 vicegerentului.

_____ 371
1747 decembrie 7 (Rome)
Inochentie către vicegerentul Romei (Rossi). Fiind
138 bolnav, nu poate să-i predea personal, ci îi transmite răspunsul (la notificarea din 22 noiembrie).

_____ 372
1747 decembrie 9, Sibiu
139 Aaron către Serbelloni. Se plânge că cei trei călugări basilieni, cu toată intervenţia nunţiului, îl evită; citează în această privinţă un caz de la Sibiu.

_____ 374
1747 decembrie 9, Viena
Serbelloni către Valenti. A comunicat lui Kolowrat conţinutul ultimei scrisori a adresantului în problema
140 demisiei lui Inochentie şi a vicariatului apostolic.

_____ 375
1747 decembrie 15-16 (Sibiu)
Audierea lui Balomireanu, Caliani şi Maior în legătură cu

adunările clerului unit la Sebeş, Daia, Blaj, Alba-Iulia; apoi referitor la raporturile lor cu Aaron şi Ia corespondenţa pe care o întreţineau cu Inochentie. Răspunsuri în genere precaute, unele cuprinzând date deosebit de importante. Redactarea lor, în stil indirect, pe alocuri e neclară.

389

1747 decembrie 16, Rome

Albani către Uhlfeld. Despre cuantumul pensiei lui Inochentie, care e tot mai îndărătnic în a nu-şi da demisia şi despre problema revocării excomunicării lui Aaron.

390
141
1747 decembrie 16, Viena
Serbelloni către Valenti. Tot despre problema demisiei lui Inochentie (tradus în bună parte în studiu, Cap. V).

391
142
1747 decembrie 16 (Viena)
Serbelloni către Valenti. Curtea nu-i va da lui Inochentie pensie, dacă nu va demisiona (rezumat şi în bună pane tradus în studiu, Cap. V).

393
143
1747 decembrie 17, Sibiu
Secţia catolică din Guvernul Transilvaniei către Maria Tereza. Mai întâi, ca răspuns la ordinul suveranei, raportează despre audierea lui N. Balomircanu, S. Caliani şi Gr. Maior cu privire la adunările clerului unit ţinute la Sebeş, Daia, Blaj şi Alba-Iulia, depoziţiile lor *(Doc. 139)* fiind anexate raportului. Apoi, printre altele, i-a comunicat lui Aaron aprobarea suveranei pentru funcţionarea lui ca vicar apostolic; noua calitate oficială a lui Aaron, rău văzută de cler şi popor, anunţată unui număr de protopopi; starea extrem de precară a Unirii; recomandă cererea clerului de a se întruni la Sibiu pentru a-şi înfăţişa doleanţele.

400
144
1747 decembrie 18, Belomir
Balomiteanu, vicar general, către Serbelloni. Funcţia de vicar apostolic, cu care a fost învestit Aaron, va compromite soarta Unirii (rezumat în studiu, Cap. V).

Vol. 11/2

145 5
1747 decembrie 20, Sibiu
Aaron către Serbelloni. I-a citat pe Balomireanu, pe călugării basilieni şi pe alţii ca să le divulge calitatea sa de vicar apostolic. Top aceştia însă, continuând să-l evite, s-au înfăpşat la guvernator, care i-a anchetat şi a raportat Curţii de la Viena. I s-a interzis să corespondeze cu Inochentie. A aflat şi din altă parte că excomunicarea lansată de acesta împotriva sa n-a fost valabilă; sugerează ca de la Inochentie să se ceară totuşi retragerea ei, pentru a domoli ostilitatea „poporului necioplit"

146 7
1747 decembrie 20, Viene
Serbelloni către Aaron. Cuvinte de încurajare: papa şi Curtea vieneză se gândesc la cuvenitele măsuri pentru promovarea Unirii şi păstrarea liniştii publice.

147 _____ **8**

1747 decembrie 23, Viene

Serbelloni către Valenti. Chestiunea vicariatului apostolic ţi necesitatea revocării excomunicării lui Aaron de către Inochentie înainte de demisia acestuia (rezumat şi în parte tradus în studiu, Cap. V).

148 _____ **10**

1747 decembrie 26, Blej

S. Caliani către Serbelloni. Motivele pentru care răspunde cu întârziere. Clerul şi poporul sunt ostili atât lui Aaron, cât şi funcţiei de vicar apostolic. Ca să se poată păstra Unirea e nevoie să se întoarcă Inochentie în diecezã sau, dacă aceasta nu c cu putinţă, atunci să demisioneze şi clerul să-şi aleagă un nou episcop.

149 _____ **12**

1748 ianuarie 6 (Roma)

Valenti către Serbelloni. Să reproşeze Curţii vieneze ca neîntemeiată părerea ei, potrivit căreia Scaunul papal l-ar proteja pe Inochentie (tradus în studiu, Cap. V).

150 _____ **13**

1748 ianuarie 13, Viene

Serbelloni către Valenti. Ca urmare a depeşei primite, a informat Curtea că Inochentie e ferm hotărât să nu demisioneze şi fiindcă nu poate fi silit la aceasta, Roma cere (iarăşi) ca Viena să propună o persoană potrivită ca nou vicar apostolic (pentru alte date, rezumatul din studiu, Cap. V).

151 _____ **16**

1748 ianuerie 13 (Viana)

Serbelloni către Valenti. într-o convorbire cu autorul raportului, Maria Tereza şi-a exprimat (din nou) dorinţa ca Inochentie să fie înlăturat de Curia romană din funcţia de episcop al diecezei de Făgăraş; răspunsul lui Serbelloni la această solicitare.

152 _____ **18**

1748 (ianuarie) 13, Roma

Albani către Uhlfeld. Dispoziţie pontificală pentru suspendarea excomunicării rostite de Inochentie împotriva lui Aaron; teama papei de a lua măsuri mai severe, din pricină că episcopul arc foarte mulţi aderenţi în diecezã şi astfel s-ar înrăutăţi mai grav situaţia.

153 _____ **19**

1748 ianuarie 26, Viene

Serbelloni către Valenti. Aşteaptă răspuns la cele ce i-a raportat In cazul Inochentie, înainte de a comunica lui Kolowrat cuprinsul dispoziţiilor din 30 decembrie ale lui Valenti.

154 _____ 20 1748

ianuarie 27, Viena

Serbelloni către Valenti. E încă tot în aşteptarea unui răspuns la cele raportate în cazul Inochentie, înainte de a face un nou demers la Curte.

155

_____ *21* 1748

ianuarie 27, Rome

Albani către Uhlfeld. Crede că Serbelloni (Uhlfeld) a dat de înţeles fară temei că Propaganda ar fi promis lui Inochentie o pensie; el vrea să se informeze, întrucât el însuşi este unul din cardinalii din
156 cadrul acestei congregaţii.

_____ 22 1748

ianuarie 31, Viene

Serbelloni către Aaron. îndemn ca să treacă cu vederea necazurile
157 de care are parte, căci nunţiul speră că în curând se vor îndrepta lucrurile.

_____ 23 1748

februarie 3, Roma

Valenti către Serbelloni. Papa e de acord cu (noua) trimitere a lui Olsavszky în dieceza de Făgăraş; cere de la Curtea vieneză „acte
158 autentice" privind excomunicarea lui Aaron; problema asigurării pensiei lui Inochentie (rezumat în studiu, Cap. V).

_____ 25 1748

februarie 3, Roma

Albani către Uhlfeld. Confirmă lipsa de temei a informaţiei că Propaganda ar plăti pensie lui Inochentie în cazul demisiei. Curia
159 nu aţâţă pe acesta în îndărătnicia sa, ci papa, după somaţiile cu care a căutat să-l înduplece, s-a hotărât să folosească mijloace mai tari, pe care suverana le va socoti necesare; n-a recurs până acum la ele dintr-un considerent arătat mai înainte (Doc. *152).*

160

_____ 27 1748

februorie 3, Romo

Albani către Maria Tereza. Repetă, în esenţă, o parte din conţinutul Doc. *158.*

_____ 28 1748

februarie 16, Viene

160 Serbelloni către Valenti. îi transmite acte privind cazul Inochentie, care continuă, prin corespondenţă, să-şi agite dieceza. Viena stăruie ca papa să-l oblige pe acesta la retragerea excomunicării lui Aaron (rezumat în studiu, Cap. V).

_____ 30 1748

februorie 10 (Viena)

(Serbelloni) către Valenti. Relevă duplicitatea miniştrilor Curţii, care urmăresc să arunce toată răspunderea (numai) asupra Curiei romane pentru tot ce va

întreprinde sau nu va întreprinde aceasta spre rezolvarea situaţiei încurcate create dc Inochentie prin destituirea şi excomunicarea vicarului Aaron. XXXII

32

1748 februarie 10, Rome

161 Inochentie către Malevicz. Clerul şi poporul din dieceza sa, care se opun decretelor suveranei, sunt siliţi, cu temniţă şi alte prigoniri, să dea ascultare lui Aaron, numit de papă vicar apostolic (pentru rest: rezumat în studiu, Cap. V).

34

1748 februarie 10, Roma

162 Inochentie către contele de Arco (Emanuel Josef), consilier al principelui-elector de Bavaria. !1 roagă să transmită nişte scrisori (fără nici o îndoială lui Malevicz, privind treburile pe care i le-a încredinţat acestuia).

163 36

1748 februarie 17, Viena

Serbelloni către Valenti. Ii transmite (noi) acte cu privire la cazul Inochentie. Miniştrii Curţii nu cred că el (nunţiul) şi destinatarul insistă suficient pentru rezolvarea acestui caz.

164 38

1748 februarie 24, Roma

Valenti către Serbelloni. Despre imposibilitatea de a-l convinge pe Inochentie să revoce excomunicarea lui Aaron şi greutăţile în calea unui eventual proces canonic pentru destituirea vlădicăi (rezumat şi traducere în studiu, Cap. 165 V).

40

1740 februarie 24, Viene

166 Serbelloni către Valenti. în legătură cu necesitatea ca din partea Curţii vieneze să se furnizeze dovezi despre vinovăţia lui Inochentie (rezumat şi traducere în studiu, Cap. V).

42

1748 martie 2, Roma

167 Albani către Uhlfeld. Despre o nouă convorbire cu Valenti privind chestiunea revocării excomunicării lui Aaron şi a dovezilor necesare pentru a-l sili pe Inochentie la demisie (rezumat în studiu, Cap. V).

168

44

1748 martie 2, Viena

Serbelloni către Valenti. Cu privire la procurarea dovezilor pentru a-l constrânge pe Inochentie la demisie (rezumat în studiu, Cap. V).

46

(1748, înainte de mortie 2, Viena)

Deputăţia Aulică pentru Treburile Transilvănene şi Cancelaria Aulică Transilvăneană. Informare despre situaţia tulbure din dieceza unită,

situaţie atribuită lui Inochentie, cu propuneri de îndreptare (rezumat în studiu, Cap. V).

169 54

1748 martie 2, Viena

Conferinţa ministerială, întrunită în problema situaţiei tulburi a Bisericii Unite din Transilvania, către Maria Tereza. Propuneri de îndreptare (rezumat în studiu, Cap. V).

170 57

1748 martie 9, Rama

Valenti către Serbelloni. Aşteaptă „dovezile autentice" despre „delictele" de care c învinuit Inochentie şi hotărârea Curţii vieneze cu privire la pensia acestuia.

171 58

1748 martie 16, Roma

Inochentie către contele (Gyulaffi). I-a trimis moaştele cerute. Roagă intervenţie la suverană pentru reintegrarea sa în dieceză ori
172 pentru „cuvenita subzistenţă".

60

1748 martie 16 (Viena)

Serbelloni către Valenti. Curtea vieneză aşteaptă dovezile contra lui
173 Inochentie, cerute din Transilvania. Problema revocării şi aceea a anulării excomunicării lui Aaron (rezumat şi în parte tradus în studiu, Cap. V).

62

1748 martie 23 (Viena)

174 Serbelloni către Valenti. O convorbire a auditorului nunţiaturii cu Kolowrat în chestiunea revocării excomunicării lansate de Inochentie împotriva lui Aaron, revocare ce s-ar impune vlădicăi (în parte tradus în studiu, Cap. V).

64

1748 martie 23 (Viena)

175 Serbelloni către Aaron. Işi exprimă satisfacţia pentru vestea bună despre atitudinea unor protopopi; aceştia să nu se sperie de unele ameninţări neserioase.

176 65

1748 martie 28 (Viene)

Serbelloni către Valenti. Din partea Curţii nu i s-a comunicat nimic (nou) în cazul Inochentie.

1748 aprilie 6 (Viena)

Serbelloni către Valenti. Uhlfeld i-a promis că-1 va putea informa în curând asupra a ceea ce îi ceruse, pentru a se proceda „legal" la Roma contra lui

Inochentie. Dar nunţiul n-a primit lista dovezilor socotite necesare Ia Curia romană.

177 ____ 67

(1748, circa mijlocul lui aprilie, Roma)

Inochentie prezintă un plan pentru demisia sa, cu motivarea şi condiţiile acesteia (rezumat şi in parte tradus in studiu, Cap. V).

178

____ 69

1748 aprilie 24, Viena

Serbelloni către episcopul de Muncaci (Olsavszky). li recomandă cauza lui Aaron, care, deşi nevinovat, suferă
179 vexaţiuni din partea clerului şi poporului.

____ 70

(1748 aprilie 24, Viena)

Serbelloni către Aaron. Caută să-l liniştească cu privire la
180 „adunarea[1]* ce urmează a fi ţinută la Sibiu in chestiunea Bisericii Unite.

____ 7]

1748 mai 4, Viena

Serbelloni către Valenti. A comunicat lui Uhlfeld planul actului de demisie a lui Inochentie. Uhlfeld l-a informat că
181 are gata acum scriptele cerute de Roma pentru înlocuirea vlădicăi, dar mai intăi papa să-l oblige pe acesta la revocarea excomunicării lui Aaron.

____ 73

1748 mai 10, Viena

182 Serbelloni către Valenti. Transmite, prin mijlocire portugheză, o „reprezentare** a lui Uhlfeld şi „documentele** comunicate de Kolowrat in cazul Inochentie. Maria Tereza insistă ca papa să rezolve acest caz, pentru îndreptarea situaţiei din dieceza Făgăraşului.

____ 74

183

1748 mai 18, Roma

Valenti către Serbelloni. Primindu-se „documentele**, papa a poruncit vicegerentului (Rossi) să-l someze pe Inochentie la revocarea excomunicării lui Aaron. întreţinerea vlădicăi va trebui asigurată din veniturile episcopiei sale.

184

____ 75

1748 mai 18, Roma

Albani către Maria Tereza. Confirmă primirea documentelor trimise în cazul Inochentie. Papa va indica lui Valenti prelatul care să se ocupe de acest caz, pentru a fi rezolvat cât mai curând şi potrivit dorinţei exprimate de suverană.

76

1748 mai 21, Roma

F.M. de Rubeis (Rossi), vicegerentul Romei, adevereşte declaraţia lui Inochentie, prin care îşi revocă excomunicarea împotriva lui Aaron,

sub motivul că nu ştia că acesta a fost ales de papă ca vicar apostolic al diecezei de Făgăraş.

185 _____ 78

1748 mai 25, Viena

Serbelloni către Valenti. Deşi n-a primit autorizaţia din partea Romei, a scris Iui Olsavszky ca să restabilească pacea între clerul diecezei de Făgăraş şi Aaron; încă tot problema excomunicării acestuia de către Inochentie.

186 _____ 80

1748 mai 25, Roma

Valenti către Serbelloni. Să ceară de la Curtea vieneză asigurarea unei pensii corespunzătoare pentru Inochentie, ca acesta să nu lâncezească în mizerie, spre ruşinea demnităţii episcopale, sau întreţinerea lui să nu cadă în sarcina Scaunului pontifical.

187 _____ ŞI

1748 iunie 1, Roma

Albani către Maria Tereza. Revocarea excomunicării lui Aaron de către Inochentie. Se scuză că n-a putut trimite ştirea mai devreme, dar suverana a aflat-o desigur între timp de la Serbelloni (pentru alte date, rezumatul din studiu, Cap. V).

188 _____ 83

1748 iunie 8, Viena

Serbelloni către Valenti. A predat lui Uhlfeld actul original de revocare a excomunicării lui Aaron de către Inochentie.

189 _____ 84

1748 iunie 8, Viena

Serbelloni către Valenti. A comunicat lui Uhlfeld actul original de revocare a excomunicării lui Aaron de către Inochentie şi planul de demisie a acestuia.

190 _____ 85

1748 iunie 8, Viena

Serbelloni către Uhlfeld. li comunică actul original de revocare a excomunicării lui Aaron de către Inochentie şi o copie a planului de demisie a acestuia (de fapt, o nouă copie).

191 _____ 87

1748 iunie 8 (Viena)

Serbelloni către Aaron. Reabilitarea acestuia la „adunarea" clerului diecezei de Făgăraş; revocarea excomunicării sale de către Inochentie.

192 _____ 88

1748 iunie 8, Roma

Valenti către Serbelloni. După revocarea excomunicării lui Aaron de către Inochentie, rămâne deschisă nu numai problema cârmuirii diecezei, ci şi a stabilirii pensiei pentru acesta.

193 _____ 89 1748 iunie 10, Viene

Serbelloni către Valenti. Aminteşte acte pe care le trimite acestuia în cazul Inochentie.

194 _____ 90

1748 iunie 22, Sibiu

Aaron către Serbelloni. Confirmă primirea ştirii despre revocarea excomunicării sale. Fuga lui Balomireanu sub stăpânirea turcească a pricinuit noi tulburări într-o parte a poporului. Delegaţia (cu memoriul clerului) va pleca în curând la Viena.

195 _____ 92

1748 iunie 29, Viene

Serbelloni către Valenti. A cerut lui Uhlfeld să-l informeze cu privire la atitudinea Măriei Tereza faţă de planul actului de demisie (schiţat de Inochentie) şi de problema pensiei. Uhlfeld urmează să dea indicaţii lui Kolowrat pentru întocmirea unui plan propus de Curte, care să fie apoi definitivat ca formă de Curie.

196 _____ 93

1748 iulie 6, Viena

Serbelloni către Valenti, li trimite ultima scrisoare primită de la Aaron, cu vestea despre fuga lui Balomireanu, şi planul de demisie aşa cum vrea so impună Curtea vieneză lui Inochentie. Problema pensiei.

197 _____ 95

(1748, începutul lui iulie, Viena)

Anexă Ia raportul lui Serbelloni către Valenti, cu aceeaşi dată: plan de demisie ca episcop de Făgăraş a lui Inochentie, propus de Curtea vieneză (rezumat In studiu, Cap. VI).

199 _____ 97

1748 iulie 6, Rome

Albani către Uhlfeld. 11 roagă să prezinte suveranei raportul (Doc. 199) despre dispoziţia lui Inochentie de a demisiona, despre crunta mizerie în care se află acesta şi necesitatea de a i se trimite ajutor (rezumat In studiu, Cap. VI).

200 _____ 99

1748 iulie 6, Roma

Albani către Maria Tereza. Arhiepiscopul de Tars (vicegerentul

Rossi) roagă pe suverană să ordone a i se trimite lui Inochentie bani pentru trai.

100

1748 iulie 29, Roma

Inochentie îi descarcă pe Ladislaus Dedsi şi pe Georgius Dobrai, nobili de Idod, la cererea lor, pe primul din funcţia de administrator, pe al doilea din

cea de sameş al domeniului episcopal de Blaj, pentru gestiunea lor dintre 12 iunie 1742 şi 9 aprilie 1744.

201 _____ 101

1748 iulie 29, Roma

Basilius Jagodzinsld, capelan la biserica Madonna del Pascolo, adevereşte că Inochentie oficia liturghii la acest lăcaş.

202 _____ 102

1748 august 10, Viena

Serbelloni către Valenti. Stăruinţele sale la Curtea vieneză pentru asigurarea pensiei lui Inochentie, ca o condiţie prealabilă a demisiei acestuia (rezumat In studiu, Cap. VI).

203 _____ 103

(1748 august sau septembrie, Roma)

(Inochende) către Benedict XIV. Cere voie să meargă la Recanati pentru a se întâlni acolo cu negustori veneţieni, de la care speră să obţină ceva bani, şi să meargă la băile de la Viterbo, pentru motive de sănătate.

204 _____ 104

(1748, începutul lui octombrie. Rome)

Vicegerentul Rossi către Inochentie. !1 înştiinţează că papa îi permite să meargă din nou la Viterbo pentru îngrijirea sănătăţii sale.

205 _____ 105

1748 octombrie 2 (Roma)

Rossi către (Albani), ii trimite copia actului precedent Papa stăruie iarăşi ca să i se dea lui Inochende măcar o parte din veniturile episcopiei sale pentru întreţinerea lui (rezumat în studiu, Cap. VI).

206 _____ 106

1748 octombrie 5, Rome

Albani către Maria Tereza. Cu privire la permisiunea primită de Inochende de a pleca (din nou) Ia Viterbo şi la preocuparea papei In legătură cu lipsa în care trăieşte vlădica. Anunţă transmiterea originalului biletului precedent.

207 _____ 107

1748 octombrie 30, VienB

Serbelloni către Aaron. Se bucură de îmbunătăţirea treptată a situaţiei Unirii după revocarea excomunicării sale de către Inochentie.

208 _____ 108

1748 decembrie 7, Rome

Inochentie către Maria Tereza. Felicitări de Crăciun, cu o aluzie la nădejdea că Ii va „restitui" protecţia ei.

209 _____ 109

1748 decembrie 7, Roma

Inochentie către Serbelloni. Urări de Crăciun, recunoştinţă pentru „prea binevoitoarele milostiviri" de care a avut parte de la el şi solicitarea în continuare a protecţiei sale.

210 _____ 110

1748 decembrie 17 (Roma)

Inochentie către Benedict XIV. Felicitându-1 de Crăciun, îl roagă să-i facă posibilă fie reintegrarea, fie obţinerea unei pensii, fie permisiunea de a proceda cum va socoti el însuşi mai potrivit (rezumat şi în parte tradus în studiu, Cap. VI).

211 _____ 112

1749 (ianuarie) 4, Roma

Valenti către Serbelloni. Să insiste la Curtea vieneză pentru asigurarea pensiei lui Inochentie, problemă pe care ea crede că o poate neglija, ceea ce îl supără pe papă. „Sărmanulprelat" e silit să cerşească.

212 _____ 113

1749 ianuarie 25, Viena

Serbelloni către Valenti. Arată că i-a trimis încă la 6 iulie 1748 planul de demisie a lui Inochentie propus de Curtea vieneză, plan la care Curia romană nu i-a dat până acum nici un răspuns.

213 _____ 115

1749 (ianuarie) 25, Viena

Serbelloni către Valenti. Mult zgomot, din partea Curţii, din pricina „împotmolirii" cazului Inochentie (rezumat în studiu, Cap. VI).

214 _____ 116

1749 februarie 1, Viena

Serbelloni către Valenti. Uhlfeld n-are nici o cunoştinţă că Inochentie ar fi demisionat, dar promite că, după ce o va face, va primi pensie. Chestiunea „alumnilor" uniţi din dieceza de Oradea, care ar urma să studieze la Roma.

215 _____ 1T7

1749 februarie 8, Roma

Valenti către Serbelloni. îi va trimite cu următorul curier instrucţiuni în cazul Inochentie.

216 _____ 118

1749 februarie 22, Roma

Valenti către Serbelloni. Planul de demisie a lui Inochentie, propus de Curtea vieneză în iulie 1748, a fost rătăcit de Albani; de aceea, să se trimită o copie la Roma. Nunţiul să stăruie pentru asigurarea pensiei.

217 **119**

1749 februarie 22, Viene

Serbelloni către Aaron. Să se conformeze intenţiilor oficiale cu privire la păstrarea Unirii şi a liniştii publice; să nu corespondeze cu Inochentie şi cu cei apropiaţi acestuia.

218 **120**

1749 mertie 14 (Viena)

Conferinţa ministerială, reunită în treburile Transilvaniei, către Maria Tereza. Se declară de acord cu raportul făcut suveranei la 2 februarie de Kolowrat, împreună cu Gyulaffi, în problema demisiei lui Inochentie şi face propuneri în consecinţă (rezumat în studiu, Cap. VI).

219 **124**

1749 martie 22, Roma

Valenti către Serbelloni. S-a regăsit planul de demisie propus de Curtea vieneză. Două obiecţii ale lui Inochentie la cuprinsul acestui plan, pe care şi papa le-a socotit destul de întemeiate (tradus în cea mai mare parte în studiu, Cap. VI).

220 **126**

1749 aprilie 12, Viena

Serbelloni către Valenti. A comunicat Curţii vienczc obiecţiile întemeiate ale lui Inochentie la cuprinsul planului de demisie. Miniştrii au promis unele modificări.

221 **127**

1749 aprilie 19, Rome

Albani către Uhlfeld. Se referă la un bilet al lui Valenti în chestiunea asigurării pensiei lui Inochentie. Uhlfeld i-a comunicat lui Albani că, pentru întocmirea actului cuprinzând această asigurare, nu (mai) lipseşte decât rezoluţia suveranei.

222 **128**

1749 aprilie 26, Viene

Serbelloni către Valenti. Curtea vieneză încă n-a elaborat noul plan de demisie (adică planul ei modificat), pe care vrea să-l impună lui Inochentie. Când i se va comunica direct, nunţiul îl va transmite; şi în cazul contrar, va căuta să-l procure şi să i-1 trimită.

223 **129**

1749 eprilie 26, Rome

Valenti către Serbelloni. Ia act despre recunoaşterea din partea Curţii vieneze a temeiniciei celor două obiecţii ale lui Inochentie la cuprinsul planului de demisie.

130
224 **(1749 mai 17, Viena)**
Maria Tereza către cardinalul Mario Millini (respectiv card. Alessandro Albani). Instrucţiuni pentru obţinerea demisiei lui Inochentie, fără tergiversări ulterioare, pe baza formulei a cărei copie a fost anexată acestor instrucţiuni (rezumat în studiu, Cap. VI).

133
225 **1749 mai 24, Viena**
Serbelloni către Valenti. Uhlfeld i-a trimis (nunţiului) noul plan de demisie propus de Curtea vieneză (de fapt, o versiune modificată a planului ci anterior). Pensia va fi în sarcina diecezei; Inochentie o va primi numai dacă va sta în statul pontifical.

134
226 **1749 mai 24, Viena**
Serbelloni către Valenti. îi transmite noul plan de demisie propus de Curtea vieneză (vezi şi Doc. precedent), plan în care s-ar fi luat în consideraţie obiecţiile lui Inochentie. Amănunte în problema pensiei.

135
227 **(1749 mai, Viena)**
Anexă la un raport al lui Serbelloni către Valenti din 24 mai 1749 (Doc. precedent): noul plan de demisie propus de Curtea vieneză (de fapt, versiune modificată a planului ei anterior, din iulie 1748. Rezumat în studiu, Cap. VI).

137
226 **1749 mai 30 (Roma)**
Rossi către (Albani). în ciuda ordinului primit de la Valenti, nu va putea veni decât la o dată ulterioară pentru a afla răspunsul sosit lui Albani de la Viena (în cazul Inochentie).

138
229 **1749 mai 31, Roma**
Albani către Uhlfeld. Trimite anexat răspunsul său din aceeaşi zi către Maria Tereza în problema demisiei ce trebuia obţinută de la Inochentie. îşi va da toată silinţa ca împreună cu Rossi să obţină demisia.

140
230 **1749 mai 31, Roma**
Albani către Maria Tereza. Răspunde la rescriptul din 17 mai. Retorică în legătură cu „zâzaniile semănate[1]* de Inochentie în Transilvania. Va face tot posibilul ca să-i obţină demisia. A luat legătura cu Millini în problema pensiei

231 **142**

1749 mai 31, Roma

Millini către Maria Tereza. Răspunde la rescriptul din 17 mai. La înştiinţat pe papă despre „condescendenţa" ei faţă de Inochentie; o va împărtăşi şi lui Valenti, iar lui Albani i-a înmânat o copie după ordinul lui Uhlfeld cu privire la primul vărsământ al pensiei.

232 **143**

1749 iunie 7, Roma

Valenti către Serbelloni. Se aşteaptă întoarcerea lui Inochentie de la Viterbo pentru finisarea planului de demisie transmis de nunţiu.

233 **144**

1749 iunie 11 (Roma)

Rossi către (Albani). Valenti cere să se trateze cu Inochentie problema demisiei imediat ce acesta se va întoarce de la Viterbo.

234 **145**

1749 iunie 14, Rome

Albani către Uhlfeld. N-a putut executa până acum dispoziţiile referitoare la Inochentie, acesta nefiind încă întors de la Viterbo (rezumat în studiu, Cap. VI).

235 **147**

1749 iunie 28, Roma

Albani către Uhlfeld. In sfârşit, tratative ale lui Rossi despre demisie cu Inochentie; obiecţiile acestuia la forma (din urmă) a planului (rezumat In studiu, Cap. VI).

236 **150**

1749 iunie 28,Viene

Serbelloni către Valenti. Va preveni pe Uhlfeld despre pricina unei oarecare întârzieri cu care se va încheia actul de demisie a lui Inochentie.

237 **151**

(1749 septembrie?, Roma)

Planul de demisie modificat, propus de Curtea de la Viena, supus aici de Inochentie la noi schimbări (rezumat în studiu, Cap. VI).

236 **154**

1749 septembrie 13, Rome

Albani către Uhlfeld. N-a primit răspuns la raportul din 28 iunie (Doc. *234).* Inochentie se plânge că moare de foame, în lipsa pensiei şi a încetării ajutoarelor pe care le primea.

239 _____155
1749 septembrie 19 (Rome)
Inochentie către Benedict XIV. îl roagă să-i aprobe de a avea grija duhovnicească a românilor care au venit sau vor veni să viziteze Roma cu prilejul apropiatului an jubiliar (1750).

240 _____156
1749 septembrie 20, Rome
Millini către Uhlfeld. Suma de 300 de scuzi (destinată primului vărsământ al pensiei) i-o va plăti lui Inochentie după ce acesta va îndeplini toate condiţiile care i se cer. Papa s-a gândit să-i interzică acestuia ieşirea din statul pontifical. Millini se referă şi la informaţiile raportate de Albani Curţii vieneze.

241 _____157
1749 octombrie 11, Romo
Albani către Uhlfeld. Se referă la scrisoarea lui Uhlfeld din 27 septembrie, în care acesta spunea că se aştepta în fiecare zi să vadă terminat cazul Inochentie (rezumat în studiu, Cap. VI).

242 _____159
1749 octombrie 11, Vieno
Serbelloni către Valenti. Problema achitării datoriilor pe care a trebuit să le facă Inochentie şi a altor cereri ale acestuia, discutate de nunţiu cu Uhlfeld (rezumat în studiu, Cap. VI).

243 _____160
1749 octombrie 21 (Rome)
Rossi către Inochentie. Ii trimite în anexă un punctaj al planului de demisie (rezumat în studiu, Cap. VI).

244 _____161
1749 noiembrie 1, Rome
Albani către Maria Tereza. Răspuns la rescriptul din 18 octombrie, prin care suverana, pentru a vedea restabilită pacea şi situaţia Unirii în dieceza de Făgăraş, s-a învoit (în principiu) să accepte unele obiecţii ale lui Inochentie la planul de demisie propus de Curtea vieneză (rezumat şi în parte tradus în studiu, Cap. VI).

245 _____164
1749 noiembrie 15 (Vieno)
Serbelloni către Valenti. Necaz cu ochii săi. După cele spuse de Uhlfeld în legătură cu problema datoriilor lui Inochentie, el (nunţiul) n-a mai auzit nimic despre ea. Cu privire la zăgăzuirea ciumei din Moldova.

246 _____166

1749 noiembrie 16 (Rome)

Inochentie către Rossi. Răspuns (la *Doc. 243)* cu privire la condiţiile demisiei ce i se cere (rezumat în studiu, Cap. VI).

247 _____ 170

1749 decembrie 6, Rome

Albani către Maria Tereza. Se referă la rescriptul din 22 noiembrie, care ia în consideraţie ultimele sale propuneri în tratarea demisiei lui Inochentie (rezumat în studiu, Cap. VI).

248 _____ 172

1749 decembrie 6, Viene

Serbelloni către Valenti. Inochentie suferă acum urmarea faptului că tot îşi amână demisia cu obiecţiile ce le ridică, cum e şi chestiunea datoriilor sale.

249 _____ 173

1749 decembrie 13, Rome

Inochentie către Maria Tereza. Urări de Crăciun cu speranţa că va fi iertat de suverană şi reintegrat în episcopie.

250 _____ 175

(1749, înainte de decembrie 19, Rome)

Rossi către Inochentie. Ii propune un nou plan de demisie, cu modificări în ceea ce priveşte mai ales motivarea ei şi cuantumul
251 pensiei.

_____ 176

1749 decembrie 19 (Roma)

Inochentie către Rossi. Răspuns (la Doc. 250), aducând modificări
252 la conceptul noului plan de demisie, propus de destinatar (rezumat în studiu, Cap. VI).

_____ 178

1749 decembrie 30, Roma

253 Inochentie dăruieşte moaşte, provenite din catacombele romane, lui loan Hopos, negustor armean din Ibaşfalău (azi Dumbrăveni, judeţul Sibiu).

_____ 179

(1750, circa prima jumătate, Roma)

254 Inochentie către decanul Sacrului Colegiu (cardinalul Tommaso Ruffo). îl roagă să intervină pentru el la papă; cere şi un ajutor material (rezumat în studiu, Cap. VI).

255 _____ 181

(1750, circa prima jumătate, Roma)

Inochentie către Benedict XIV. Cere stăruitor sprijin pentru rezolvarea situaţiei sale şi ajutor material (rezumat în studiu, Cap. VI).

(1750, circa ianuarie, Roma)

Rossi către Inochentie. îi propune o nouă versiune a planului de demisie (rezumat în studiu, Cap. VI).

256 _____ **164**

1750 (ianuarie) 3, Viena

Serbelloni către Valenti. Ştiri despre misiunile catolice din Moldova. Comunicare din partea lui Uhlfeld in legătură cu datoriile lui Inochentie.

257 _____ **185**

1750 (ianuarie) 10, Viena

Serbelloni către Valenti. în legătură cu problema demisiei lui Inochentie.

258 _____ **186**

(1750, circa începutul lui februarie, Roma)

Inochentie către (Rossi). Memoriu în care noua versiune a planului de demisie (Doc. 255) e supusă de vlădică unei critici amănunţite şi e respinsă (rezumat în studiu, Cap. VI).

259 _____ **189**

1750 februarie 4, Viena

Serbelloni către Valenti. Nu mai e informat asupra stadiului în care se află cazul Inochentie.

260 _____ **190**

1750 februarie 7, Roma

Albani către Uhlfeld. Eşuarea tratativelor cu Inochentie, care nu vrea să semneze textul de demisie propus de Curtea vieneză, ci a propus un text al său propriu, reprobat de Albani. (Pentru alte date, rezumatul din studiu, Cap. VI.)

261 _____ **192**

1750 martie 7, Roma

Albani către Uhlfeld. Aluzii la un eveniment familial al Măriei Tereza şi la situaţia politică nord-europeană. Cauzele care au făcut ca îndelungatele tratative cu Inochentie pentru demisie să nu dea până acum rezultat

262 _____ **194**

1750 iulie 16, Viena

Serbelloni către Valenti. El nu mai poate da nici un impuls rezolvării cazului Inochentie, de care se ocupă Uhlfeld cu Millini.

263 _____ **195**

1750 aeptembrie 2, Roma

Inochentie descarcă pe nobilul Alexandru Pop de Biia, la cerere, de gestiunea sa ca sameş al domeniului episcopal de Blaj între 10 iunie 1738 şi 1 iunie 1740.

196

264

1750 septembrie 23, Rome

Millini către Uhlfeld. înainte de a relua tratativele pentru obţinerea demisiei lui Inochentie, face propuneri Curţii vieneze în acest scop (rezumat în studiu, Cap. VI).

201

265

(1750, circe octombrie. Rome}

Concept de angajament pentru un negustor (bancher) de a face trimestrial plata ratei respective a pensiei stabilite de regina Ungariei In favoarea lui Inochentie din veniturile episcopiei de Făgăraş, în cazul demisiei sale.

202

266

1750 octombrie (Romo)

Inochentie către Maria Tereza. Declară că e nevinovat, stăruie pentru reintegrarea sa în dieceză, promiţând să nu se mai ocupe decât de treburi spirituale (rezumat şi în parte tradus în studiu, Cap. VI).

204

267

(1750, circo octombrie-noiembrie, Romo)

Inochentie către Benedict XIV. Protestează împotriva reţinerii sale de 6 ani la Roma, fară judecată şi fară sprijin material. Revocă concesiile sale de aici, ca fiind făcute prin constrângere, şi ameninţă cu plecarea In altă parte pentru a-şi căuta dreptatea (rezumat In studiu, Cap. VI).

268

209

1750 noiembrie 4, Rome

Inochentie către şeful Cancelariei Aulice Ungare (contele Leopoldus Florianus Nădasdy). 11 roagă să sprijine suplica sa anexată, adresată Măriei Tereza (Doc. *269).*

z

210

269

(1750 noiembrie 4, Rome)

Inochentie către Maria Tereza. Victimă a unor tainice calomnii, insistă să i se facă dreptate după canoane şi legile ungare; de altfel, papa a declarat că nu i se găseşte nici o vină pentru a fi destituit, lşi cere reintegrarea în drepturi şi permisiunea de a se întoarce în dieceza sa, ameninţată de schismă (rezumat în studiu, Cap. VI).

270

212

1750 noiembrie 18, Romo

(Millini) către Uhlfeld. Raportează că Inochentie caută pretexte pentru a reveni asupra declaraţiei pe care a subscris-o (la 8 octombrie) că-şi va da demisia (rezumat în studiu, Cap. VI).

271 _____ **214**

1751 februarie 27, Roma

(Millini) către Uhlfeld. Plecarea lui Malevicz din Roma şi situaţia grea în care se află Inochentie, aşteptând de la Maria Tereza rezolvarea cererilor sale înaintate în decembrie anul trecut.

272 _____ **216**

1751 aprilie 30 (Roma)

Millini către Inochentie. îi comunică, din actul Măriei Tereza cu data 14 aprilie acest an, un extras despre partea în care ea împlineşte, condiţionat, dorinţa privitoare la recuperarea valorii unor bunuri, credite şi a unor venituri ale sale (ale lui Inochentie) rămase în Transilvania.

273 _____ **218**

1751 mai 1, Roma

(Millini) către Uhlfeld. După aluzii La alte probleme, scrie că Inochentie e gata să-şi dea demisia; totuşi, nu poate garanta că acesta o va şi face. Anexează o scrisoare a lui Inochentie (Doc. 2 74).

274 _____ **220**

1751 mai 1, Roma

Inochentie către (Uhlfeld). Va trimite nota cerută despre bunurile, creditele şi alte venituri ale sale rămase în Transilvania. Dă a înţelege că se învoieşte a-şi da demisia (rezumat în studiu, Cap. VI).

275 _____ **222**

1751 mai 5, Roma

(Millini) către Uhlfeld. Inochentie stăruie în „dispoziţia" de a-şi da demisia, dar fără ca Millini să fie sigur nici acum că o va şi face.

276 _____ **223**

1751 mai 6, Roma

Inochentie îl împuterniceşte pe Francesco Ginnesi să-i prezinte demisia din episcopia de Făgăraş în mâinile papei Benedict XIV sau în ale autorizatului acestuia.

277 _____ **224**

1751 mai 6, Roma

Inochentie dă o declaraţie că demisionează din episcopia de Făgăraş în mâinile papei Benedict XIV, sub rezerva unei pensii din veniturile acelei episcopii (rezumat în studiu, Cap. VI).

270 _____ **226**

1751 mai 7, Roma

Protocol despre săvârşirea demisiei lui Inochentie din episcopia de Făgăraş, prin împuternicitul său Ginnesi, în mâinile lui Clement Argenvilliers, auditorul papei (rezumat In studiu, Cap. VI).

279 **228**

1751 mai 7 (Roma)

Inochentie către Millini. Chitanţă pentru 1.200 de scuzi, reprezentând pensia sa pe doi ani.

229

2B0

1751 mai 8, Roma

Inochentie către (Uhlfeld). Ieri şi-a dat demisia. Anexează nota despre bunurile, creditele şi alte venituri ale sale rămase in Transilvania; va comunica mai târziu numele împuternicitului său (pentru strângerea lor).

231

281

1751 mai 8, Roma

Anexă la scrisoarea lui Inochentie către (Uhlfeld) cu aceeaşi dată: notă despre bunurile sale mobile şi debitorii săi din Transilvania, precum şi despre venitul „catedraticului" ce i se cuvine din dieceză.

282 **236**

1751 mai 8, Roma

(Millini) către Uhlfeld. A reuşit să termine cazul Inochentie: acesta şi-a dat demisia. Cu privire la Malevicz.

283 **238**

1751 mai 8, Roma

Millini către Maria Tereza. A izbutit să îndeplinească ordinele ei din 14 aprilie prin demisia lui Inochentie.

284 **239**

1751 mai 8, Viena

Serbelloni către Valenti. Suverana urgentează terminarea cazului Inochentie. Nunţiul i-a răspuns că acest caz s-a „împotmolit" acum vreo doi ani, când Uhlfeld a refuzat cererea „sărmanului prelat" ca înainte de demisie să i se plătească, din veniturile episcopiei sale, datoriile ce le făcuse pentru a putea trăi.

285 240

1751 mai 12, Roma

(Millini) către Uhlfeld. li trimite actul autentic al demisiei lui Inochentie şi alte documente în legătură cu acesta. Malevicz, potrivit informaţiilor lui Valenti, s-ar afla la Genova.

286 241

1751 mai 21, Roma

Inochentie către (Millini). In vederea strângerii veniturilor ce i se cuvin din Transilvania numeşte ca procuratori pe protopopul Avram Dăianu şi pe nepotul Demetriu Muntiu.

287 _____ **243**

1751 mai 22 (Roma)

Valenti către Serbelloni. S-a terminat cazul Inochentie. Datoriile acestuia au fost plătite.

288 _____ **244**

1751 mai 24, Pressburg (Bratislava)

Cancelaria de Stat către Comisia Aulică Transilvăneană. !i comunică, în copie, actele trimise de Millini despre demisia lui Inochentie şi aşteaptă ca această comisie, după o prealabilă chibzuială cu Cancelaria Aulică Transilvăneană, să facă propuneri cu privire la propăşirea Unirii şi restabilirea liniştii în dieceza de Făgăraş. Totodată, trebuie să se ramburseze lui Millini banii pe care La avansat în legătură cu amintita demisie.

289 _____ **245**

1751 iunie 26, Pressburg (Bratislava)

Cancelaria de Stat către Deputăţia (Comisia) Aulică Transilvăneană. îndată ce s-a primit nota deputăţiei privind demisia lui Inochentie, s-a scris în acelaşi sens lui Millini. Se crede că s-a încheiat astfel acest caz, aşa cum fuseseră date dispoziţiile. Se va comunica deputăţiei evoluţia ulterioară a lucrurilor.

296 _____ **246**

1751 iulie 1, Roma

Inochentie către Millini. Chitanţă pentru 150 de scuzi, reprezentând pensia sa pe un trimestru.

291 _____ **247**

1751 august 5 (Roma)

Inochentie către (Millini). Cu privire Ia debitorii săi cu restanţe ale „catedraticului" a scris a treia oară lui Avram Dăianu. Renunţând la pretenţii ulterioare asupra veniturilor episcopale (ale domeniului de Blaj) ce i s-ar mai cuveni, îşi exprimă dorinţa de a vedea cât mai curând strâns venitul amintitului „catedratic", aprobat de suverană.

292 _____ **249**

1751 august 11, Roma

Millini către Uhlfeld. Despre scrisoarea lui Inochentie către clerul şi poporul fostei sale dieceze. Cauzele invocate de demisionar pentru a justifica neînsoţirea ei cu o traducere românească. Explicaţia dată de Millini la obiecţia Deputăţiei Aulice Transilvănene cu privire la deosebirea dintre textul planului de demisie formulat la Curia romană şi cel propus de Curtea vieneză. Inochentie roagă să se dea cuvenitele porunci în Transilvania ca

să-şi poată recupera bunurile şi „catedraticur ce i-au mai rămas acolo (rezumat şi In parte tradus în studiu, Cap. VI).

253

293 **1751 august 24, Pressburg (Bratislava)**

Cancelaria de Stat către Comisia Aulică Transilvăneană. Referiri la acte anterioare in legătură cu demisia lui Inochentie. Cancelaria lasă o parte din ele, şi anume două acte ale episcopului demisionar, transmise de Millini, pe seama comisiei, pentru a face uz de ele.

254

294 **1751 septembrie 12 (Rome)**

Inochentie către Millini. Chitanţă pentru 300 de scuzi, reprezentând pensia sa pe un semestru.

255

295 **1751 septembrie 15, Viene**

Carl Ferdinand Konigsegg-Erps (preşedintele Deputăţiei Aulice pentru Treburile Bănăţene şi Ilirice) către Cancelaria de Stat. Cele două acte ale episcopului demisionar Inochentie, comunicate la 24 august, au fost cercetate cu concursul Cancelariei Aulice Transilvănene şi s-a găsit că au fost astfel întocmite, încât nu mai e nici o împrejurare ce ar sta în calea alegerii unui nou episcop. Măsuri pentru plata pensiei lui Inochentie pe un semestru, prin Millini.

257

296 **1752 sprilie 12, Roma**

(Millini) către Uhlfeld. A refuzat cererea lui Inochentie de a merge la băi în Austria. Când se va face numirea viitorului episcop de Făgăraş, să se includă în bulele noului numit rezervarea pensiei demisionarului din veniturile episcopiei respective.

258

297 **1752 aprilio 12, Viena**

Contele Carl Ferdinand Konigsegg-Erps către Cancelaria de Stat. Măsuri pentru plata pensiei lui Inochentie pe un semestru, prin Millini.

296 259

1752 aprilie 26, Rome

Millini către Uhlfeld. A primit cambia pentru plata pensiei lui Inochentie şi o va achita acestuia în cursul zilei.

299 260

1752 aprilie 27 (Roma)

Inochentie către Millini. Chitanţă pentru 300 de scuzi, reprezentând pensia sa pe un semestru.

300 _____ 261

1752 august 18 (Roma)

Inochentie către (Millini). 11 roagă să se interpună ca suverana să adreseze un ordin Cămării Regeşti pentru recuperarea bunurilor sale mobile.

301

_____ 263

1752 august 26, Roma

Millini către Uhlfeld. îi trimite şi îi recomandă cererea lui Inochentie expusă în „biletul" din 18 august

302

_____ 264

1752 septembrie 9, Viena

Konigsegg-Erps către Cancelaria de Stat. Măsuri pentru plata pensiei lui Inochentie pe un nou semestru, tot prin Millini.

303

_____ 265

1753 mai 3 (Viena)

(Serbelloni) către protopopul Avram Dăianu. Confirmă primirea unei sume de bani pentru a o transmite lui Inochentie la Roma.

304

_____ 266

1753 octombrie 3 (Rome)

Inochentie către Lodovico I. Iselpach. Procură pentru a face demersuri la împărăteasa-regină în vederea recuperării „tuturor bunurilor mobile" ale sale rămase în Transilvania.

305

_____ 267

(1753 octombrie 3, Roma)

Inochentie către Maria Tereza. Cerere (anexată desigur la procura precedentă), prin care solicită să se predea împuternicitului său din Transilvania vinul şi grâul sau valoarea lor în bani, care îi mai revin din veniturile episcopale până la data
306 demisiei sale.

_____ 269

1753 noiembrie 16 (Viena)

Serbelloni către A. Dăianu. Confirmă primirea unei (noi) sume de
307 bani pentru a o transmite lui Inochentie la Roma, ceea ce a şi făcut.

_____ 270

1753 noiembrie 23, Viena

Cancelaria de Stat către Cancelaria Aulică Transilvăneană. în
308 urma unei sesizări a lui Millini, roagă măsuri pentru plata ratei trimestriale expirate a pensiei lui Inochentie.

_____ 271

1753 noiembrie 28, Viena

Cancelaria Aulică Transilvăneană către Cancelaria de Stat
Răspunde la actul precedent că, deoarece chestiunea pensiei lui Inochentie ţine de competenţa

Colegiului Aulic Monetar şi Montanistic, a încunoştinţat pe acesta, care va lua, ftră îndoială, cuvenitele măsuri.

309 _____ **272**

1753 decembrie 22 (Rome)

Inochentie către Millini. Chitanţă pentru 600 de scuzi, reprezentând pensia sa anuală, de la 14 august 1753 până la 14 august 1754.

310 _____ **273**

1754 aprilie 25, Viene

Cancelaria de Stat către Cancelaria Aulică Transilvăneană. Transmite chitanţa precedentă (Doc. 309) despre plata pensiei lui Inochentie.

311 _____ **274**

1754 eprilie 27, Viene

Cancelaria Aulică Transilvăneană către Colegiul Aulic Monetar şi Montanistic. Transmite (în original) chitanţa lui Inochentie despre plata pensiei sale.

312 _____ **275**

1754 eprilie 27, Viene

Cancelaria Aulică Transilvăneană către Cancelaria de Stat. A transmis (la rândul ei) la locul cuvenit chitanţa lui Inochentie despre plata pensiei sale.

313 _____ **276**

1754 septembrie 27, Viene

Cancelaria de Stat către Cancelaria Aulică Transilvăneană. La 14 august expirând termenul trimestrial al pensiei sale, Inochentie a stăruit pe lângă Millini ca acesta să intervină pentru plata cât mai grabnică a ratei următoare. Cancelaria de Stat aşteaptă deci cambia respectivă.

314 _____ **277**

1755 iulie 2 pi 10

A. Dăianu către Inochentie. Extrase din scrisori ale celui dintâi. De la 2 iulie: Cămara Transilvăneană a întocmit un extras despre veniturile episcopale ce i se cuvin lui Inochentie din anii de sechestru; din acest extras „s-au exclus** (!) veniturile din grâu şi vin. De la 18 aceeaşi lună: e vorba în total, pe 4 ani, de 9.000 fi., potrivit socotelii lui Berecki, un slujbaş al Cămării.

315 _____ **278**

1755 octombrie 9, Sibiu

Anton W. Maritaller, sameş la Cămara Transilvăneană, face o

specificare a veniturilor episcopale din domeniul de la Blaj, de la data punerii lor sub sechestru până la aceea a demisiei lui Inochentie (17474751), arătând şi ceea ce i se mai cuvenea din ele acestuia.

316 _____ **281**

1756 ianuarie 3 şi martie 22

(A. Dăianu) către Inochentie. Extrase din scrisori ale celui dintâi. De la 3 ianuarie: aşteaptă un nou mandat de împuternicire din partea lui Inochentie, căci fără acesta Cămara nu poate să aprobe plăţile pe care trebuia să i le facă. De la 22 martie: a prezentat Cămării mandatul primit şi a aşteptat in zadar să i se facă predarea (banilor). Berecki persistă să afirme că suma întrece 900 de fl.

317 _____ **283**

(1756 ianuarie 7, Roma)

Inochentie către (A. Dăianu). Relevă lipsuri importante şi poziţii financiare contestabile in specificarea transmisă de destinatar, ti cere, folosind şi argumente moral-religioasc, să stăruie din nou pentru despăgubirea sa (rezumat în studiu, Cap. VII).

318 _____ **286**

1756 august 29

(A. Dăianu) către Inochentie. Extras dintr-o scrisoare in care se repetă, în parte, dar cu unele amănunte noi, cele comunicate despre demersurile la Cămara Transilvăneană In problema recuperării veniturilor episcopale.

319 _____ **288**

1756 octombrie 18, Viena

(Wenzel Anton von Kaunitz-Rietberg, cancelar de stat) către Giovanni Francesco di Brunaţi (agent al Austriei pe lângă Scaunul pontifical). Transmite o cambie pentru Inochentie (în contul pensiei acestuia).

320 _____ **289**

1756 decembrie 6, Viena

(Kaunitz) către Inochentie. Răspunde că îi trimisese o cambie pentru plata anticipată a pensiei sale, dar Brunaţi i-a scris că nu i-a putut-o achita, negăsindu-l.

321 _____ **290**

1757 martie 17, Viena

(Kaunitz) către Brunaţi. Transmite o cambie pentru noul semestru al pensiei lui Inochentie.

322 _____ **291**

1757 iulie 3, Viena

Părere (din Cancelaria de Stat) privind concluziile unei conferinţe ministeriale. Se pot preveni abuzuri la care ar putea da naştere corespondenţa lui Inochentie cu A. Dăianu, fără ca ca să fie interzisă. Se trimite la hotărârea unei conferinţe anterioare referitor la termenul de la care el n-ar mai fi trebuit să beneficieze de veniturile episcopale.

323 _____ **292**

1758 iulie 1, Roma

Inochentie către Maria Tereza. O roagă iarăşi să ordone Cămării Transilvănene să i se restituie veniturile episcopale ce i se cuvin din vin, grâu şi alte „bunuri mobile" care se aflau sub sechestru în timpul demisiei sale.

324 _____ **294**

1758 iulie 24, Roma

Inochentie către Clement XIII, noul papă. Generalităţi de bune auspicii pentru pontificat (rezumat în studiu, Cap. VII).

325 _____ **295**

1758 noiembrie 11 (Roma)

Inochende către Gianfortunato Molinari, agent la Viena. Instrucţiuni pentru predarea către Maria Tereza a suplicii (din 1 iulie) în chestiunea veniturilor episcopale pe care le pretindea din Transilvania (rezumat în studiu, Cap. VII).

326 _____ **298**

1758 decembrie 9, Roma

Inochentie către Kaunitz. Mulţumindu-i pentru bunăvoinţa ce i-a arătat-o totdeauna şi pentru pensia transmisă, îi face bune urări de sărbători.

327 _____ **299**

1758 decembrie 13 (Roma)

Inochentie către Molinari. Instrucţiuni (suplimentare) asupra acţiunii de întreprins la Viena în problema expusă la 11 noiembrie (Doc. 325) (rezumat în studiu, Cap. VII).

328 _____ **303**

1759 mai 19, Roma

Inochentie către Kaunitz. Se referă la o scrisoare din 3 martie, la care n-a primit răspuns. 11 roagă iarăşi să dea dispoziţii pentru trimiterea pensiei.

329 _____ **305**

(1759, începutul lui decaftibrie. Roma)

Inochentie către nunţiul din Viena (Ignazio Michele Crivelli). Mulţumiri pentru că i-a transmis nişte bani, aruncând „o privire asupra şirului funest al împrejurărilor (vieţii) mele".

330 _____ **307**

1760 mai 28, Roma

Inochentie îl împuterniceşte pe Giovanni Pietro de Soresina pentru a face demersuri la Maria Tereza în vederea recuperării „banilor proveniţi din grâu, vin şi alte venituri şi foloase" din domeniul episcopal.

331 _____ **309**

1762 decembrie 20, Viene

(Kaunitz) către Inochentie. Trimiterea ultimelor două rate ale pensiei a întârziat din pricina unei schimbări în organizarea colegiilor camerale. Va avea grijă să nu se mai întâmple perturbări în plata pensiei.

332 _____ **311**

1763 decembrie 14, Roma

Inochentie către Soresina. Se interesează dacă a întreprins vreun demers în vederea recuperării unor venituri ale sale, pentru care i-a dat procură (rezumat în studiu, Cap. VII).

333 _____ **312**

1764 iulie 20, Viena

(Kaunitz) către Inochentie. Ar fi inoportună acum înapoierea sa în ţară. Pentru plata punctuală a pensiei, să transmită mai întâi la Viena chitanţa de primire.

334 _____ **314**

1764 iulie 24, Roma

loan Micu-Klein către Grigorc Maior. Inochentie e dispus să-şi asume (din nou) sarcina de episcop, spre binele obştesc, dacă va fi ales şi va obţine aprobarea forurilor superioare (tradus în parte în studiu, Cap. VII).

335 _____ **316**

1764 iulie 27, Roma

loan Micu-Klein către Gr. Maior. Se bucură împreună cu Inochentie de vestea sosită din Transilvania că scaunul episcopal va fi ocupat de destinatar. Inochentie doreşte să se întoarcă Ia Blaj pentru a-şi petrece acolo restul vieţii.

336 _____ **318**

1764 septembrie 12, Roma

Inochentie către (Kaunitz). Felicitări pentru înălţarea acestuia la

demnitatea de principe. E îndatorat faţă de destinatar pentru sprijinul pe care i l-a dat cu deosebite prilejuri.

337 _____ **319**

(1764 septembrie 25 st. v., 6 octombrie st. n., Blaj)

(Grigore Maior către Ioan Micu-Klein.) Rezultatul votării cu prilejul alegerii canonice şi supunerea acestui rezultat suveranei pentru numirea unui nou episcop.

338 _____ **320**

1764 octombrie 8, Albano

Savatie Mâţu, Iacov Aaron şi Alexie Mureşan către Grigore Maior. Spre a răspunde dorinţei foştilor săi diecezani, Inochentie nu refuză să reocupe scaunul episcopal, dacă regina, prin intervenţia papei şi a Propagandei, îi permite întoarcerea în ţară (tradus în parte în studiu, Cap. VII).

339 **322**

1764 octombrie 29, Viena

(Kaunitz) către Inochentie. Mulţumiri pentru felicitări. Cât priveşte pensia, a intervenit pentru păstrarea modului de achitare de până acum.

340 **323**

1764 noiembrie 10, Rome

loan Micu-Klein către Grigore Maior. îi împărtăşeşte sugestii - indirect în numele lui Inochentie - cum să se Iacă demersurile ca acesta să poată reocupa scaunul episcopal. „Insuficienţa" lui Atanasie Rednic pentru a deveni episcop (scrisoare tradusă in bună parte în studiu, Cap. VII).

341 **326**

1765 octombrie 3, Rome

Inochentie către protoarhimandritul Bilynskyj. îi mulţumeşte pentru un liturghier rutean.

342 **328**

1766 martie 15, Roma

Inochentie către Kaunitz. I-a comunicat Brunaţi că de acum înainte i se va plăti pensia de către Fries, prin corespondentul acestuia din Roma. Regretă că lipsa şi boala l-au constrâns să-l deranjeze.

343 **330**

1768 septembrie 22 (Roma)

Moartea lui Inochentie înregistrată într-un „necrologium" contemporan.

(1744, înainte de noiembrie 16, Viena)[1]

(Cancelaria Aulică Transilvăneană.) Notă despre învinuirile aduse lui Inochentie, mai ales conduita sa e înfăţişată ca dubioasă şi aţâţătoare, atât din punct de vedere bisericesc, cât şi politic, la sinodul pe care l-a ţinut de curând.

Circa episcopum Graeci ritus
in Transylvania unitum informationes communicatae.

Primo, generalem synodum praeter morem et consvetudinem promul- gando, ad eam quosvis popas sive sacerdotes Valachos[2], nobiles et numerosos rusticos seu plebeos convocavit, inter quos e locis schismate infectis plurimi comparuerunt. In prima sessione iis proposuit: quanta fatigia[3], quantasve ex- pensas a tot annis incassum fecerit, nec e moderno suo itinere aliud quam spem dubiam se reportaturum praevidere.

Pro 2-do proposuit: sub diaeta novissime celebrata, ne id quidem se obţinere potuisse, ut imperatori Leopoldi primi diploma sine circumscriptione sibi extraditum fuisset; imo adversus favorabile Aulae rescriptum a Statibus prin- cipatus instantiam fectam esse, cujus tenore supplicant, ne Valachi recipiantur[4]. Qua quidem instantia in hac synodo de verbo ad verbum perlecta[5], magnus exortus est tumultus.

Dum porro decretum illud[6], quod obsignatum per eundem episcopum in Transylvaniam alatum fuerat, perlegeretur, eoque perventum erat, ubi de sto- larum proventus limitatione sonabat[7], ipsemet episcopus coepit exaggerare, quod loco favorabilium resolutionum etiam in beneficiis restringantur, quo facto clerum denuo exasperavit. Dum vero id legebatur, quod theologo inter- tentionem[8] praestare debeat, a sede assurgens, deposito pileo protestatus est, vel episcopum se non fore, vel quartierium domi suae non toleraturum. Plebi domum rusticae insinuavit, Status in eo laborare, ut inquilini in jobbagiones redigantur. Nobiles quidem Valachos a dicds Statibus in sui gremium receptos esse, ita tamen ne capaces sint officiorum[9].

Ratione moderni schismatis declaravit, quod a Statu catholico requisitis fuerit, ut idem schisma toilerat, ipse vero respondent: ubi id quod promissum erat, redditum fuerit, se schisma complanatur; catholici autem replicaverint: convenire ne utiquam ut simili modalitate ea extorqueantur[10].

Multa praeterea injuriosa e inconvenientia verba protulit, quibus catholicos culpae arguit et mendaces compellavit. Inter altera ex abrupto surgens dicebat: aut catholici fiatis et ritum vestrum mutetis, aut aliud cogitetis. Super quibus universa plebs Valachica infremuit[11], multi vero saniores[12]. Valachi scandalizaţi et inter se conquesti sunt

Exitus tandem synodi fiiit, quod tam popae seu sacerdotes, quam plebs rustica responderint: nisi ipsis promissa praestentur, se unioni renunciaturos, prout ab illa hora magis et magis dilatatur schisma[13], imo multi ex plebe epis- copi sui voluntate eatenus se tuentur, ob quod non pauci archidiaconi per- turbantur.

2- do, toto hoc tempore nullum misit pastorale.

3- tio, exteras potentias interminatus est

4- to, clerus est effroenis, in quo bigamia et simonia frequens.

5- to, popas seu sacerdotes praeter necessitatem multiplicavit[14] et a schis- maticis ordinatos acceptavit

6- to, consangvineos suos ditavit; bona respuendo, vilium personarum secu- tus est consilia; schismaticis libris inundavit provinciam[15].

7- mo, popas seu sacerdotes modo consecratos ad deponendum Unionis juramentum[16] non adstrinxit; theologi officio semper contrariatur; cleri pecuni- am inutiliter expendit et magis de rebus temporalibus, quam spiritualibus est sollicitus[17].

■ **MOL, Erd. kanc. It, Acta gen., a. 1745, nr. 320, f. 70-72, copie; mf. şi fc. BAFC.**

Note

[1] Data, după cum reiese din cuprins, e posterioară relatării succinte Acta *synodi* (ea însăşi nedatată, fiind, probabil, din vara anului 1744, publ. de Nilles, II, p. 562-563), dar anterioară întocmirii chestionarului intitulat Puncta („postquam ex informationibus hinc inde allatis Puncta interrogatoria concinnata fuissent" - după conferinţa ministerială din 25 septembrie 1744. MOL, *Erd. kanc.* It, Acta gen., a. 1745, nr. 320, notă a Cancelariei Aulice Transilvănene, intitulată Succincta *propositio super iis quae* convulsum Unionis *Valachorum in Transsylvania statum* hic *Viennae eatenus acta* sunt, p. 44), chestionar pe baza căruia a fost audiat Inochentie la 16 noiembrie 1744.

[2] Că ar fi fost convocat, la sinodul din 1744, „fiecare" preot, trebuie să fie aici o ştire greşită; în răspunsurile episcopului din 16 noiembrie c vorba, în ceea ce priveşte clerul, doar de convocarea tuturor protopopilor (uniţi), care obişnuiau să vină însoţiţi fiecare de unul sau doi dintre preoţii protopopiatelor lor, fără însă ca aceştia să aibă cuvânt (vox) în sinod; au mai

fost chemaţi „din cler", cum se arată în aceleaşi răspunsuri, cei a căror situaţie matrimonială trebuia lămurită (răspunsurile la întrebările 19, 20, 26, MOL, Erd. kanc. It, Acta gen., a. 1745, nr. 320, p. 21-22, 123-125). De altfel, ar fi şi greu de închipuit chemarea tuturor preoţilor diecezei. Apoi, să nu se uite că numărul total al participanţilor, clerici şi laici, a fost „circiter 150", din care 44, „excepto uno vel duobus legitime excusatis", erau protopopi (răsp. la întrebările 23-26, 29, *ibid.,* p. 22-23).

[3] Acta *synodi* (Nilles, II, p. 562). De altminteri, documentul de faţă, pe care îl publicăm, parafrazează, în bună parte, această relatare, făcută probabil de „teologul" iezuit Balogh (B, Klein, p. 166-167; T6th, p. 141, n. 1), participant din oficiu la sinod. Relatarea a fost transmisă Cancelariei Aulice Transilvănene de Haller (Extractus relationes ab excellentissimo domino *gubematore comite Haller communicatus,* MOL, *Erd. kanc. It, Acta gen.,* a. 1 74.5, nr. 320, p. 74-77).

[4] Eudoxiu de Hurmuzaki, Documente *privitoare la istoria* românilor, VI, Bucureşti, 1878, p. 577; B, Klein, p. 10.3-105.

[5] Acta *synodi* (Nilles, 11, p. 562-56.3).

[6] Cunoscutul rescript din 9 septembrie 1743 *(ibid.,* p. 548-555).

[7] Acta *synodi (ibid.,* p. 563).

’ Corectat de altă mână, din „intentionem".

[9] Acta synodi (ibid., p. 562-563).

[10] Cf. relatarea din 1747, cu oarecare deosebiri, a lui Petru Pop Dăianu, fost secretar al lui Inochentie (Bogdan-Duică, Procesul, p. 56).

[11] Acta synodi (Nilles, II, p. 563).

[12] Tot „saniores" (cei mai chibzuiţi) în cele trei variante manuscrise ale chestionarului (varianta lungă, întrebarea 48, MOL, Erd. kanc. It, Acta gen., a. 1744, nr. 248, p. 2.5; varianta scurtă, întrebarea 44, ibid., a. 1745, nr. 320, p. 28; a 111-a variantă, schiţă incompletă, întrebarea 26, ibid., a. 1744, nr. 248, fără paginaţie), desigur chestionarul având ca izvor, în această privinţă, actul pe care-1 publicăm aici. Seniores (cei mai bătrâni) la Bogdan-Duică (Procesul, p. 63, § 48) poate fi o greşeală de tipar, dacă nu e o lectură eronată a lui Karl Ludwig von Rosenfeld, a cărui transcriere o reproduce acelaşi autor. Bogdan- Duică c urmat de B, Klein, p. 163, ale cărui reflecţii din n. 4 în legătură cu semnificaţia acestui din urmă termen, referitor la acuzatorii lui Inochentie, pot fi deci socotite gratuite. La Prodan, p. 191, tot seniores (după ceilalţi doi autori).

[15] Acta *synodi* (Nilles, II, p. 563).

[14] Ceea ce se interzicea categoric prin instrucţiunile stabilite de cardinalul Leopold Kollonich pentru teolog, pct. 13 (Nilles, 1, p. 313).

[15] Contrar unei prevederi din amintitele instrucţiuni, pct 10 (ibid., p. .312).

[16] Aceeaşi observaţie, pct. 1 (ibid., p. 310).

[17] Cf. chestionarul la Bogdan-Duică, *Procesul,* p. 65, întrebările 68-70, 72-

75 (pe baza, fără îndoială, a documentului nostru). Din chestionar lipsesc însă aluziile la „pastorale" şi la „vilae personae", care vor fi reluate în informarea dinainte de 27 februarie 1745 (Doc. 13).

2

1744 decembrie 10, Viena

Comisia Aulică Delegată pentru Treburile Transilvănene îi pune în vedere lui Inochentie ca să-i răspundă în scris la punctele de interogatoriu (asupra cărora n-a fost audiat până acum).

Domino baroni Klein, Valachorum Graeci ritus unitorum episcopo Fogarasiensi, significandum:

Jpl uncta eidem domino episcopo Fogarasiensi, baroni Klein, in Delegata Commissione Aulica partim proposita, et in filo materiae continuata, pro informatione ad Delegatam Commissionem Aulicam intra triduum scripta exhi- benda, hisce communicari.

Ex Delegata Commissione Aulica, Viennae, die 10-ma Decembris anno 1744. Sigismundus Csato, m. p.

■ **MOL, Erd. kanc. It, Acta gen., a. 1744, nr. 248, f. 2, xerografie, numai semnătura e autografă[1]; copie, de altă mână, dar fără semnătură, ibidem, p. 4, xerografie.**

Notă

[1] Acest exemplar cu semnătură era, fără nici o îndoială, cel trimis prin portarul Cancelariei Aulice Transilvănene, spre a fi înmânat personal Iui Inochentie, Ia sălaşul său. Dar fiindcă el plecase din Viena la 9 decembrie şi nu mai putea fi găsit la adresă (MOL, *Erd. kanc. h, Acta gen.,* a. 1745, nr. 320, f. 167; informarea dinainte de 27 februarie 1745, Doc. 13), această hârtie, adusă înapoi de portar, s-a păstrat în arhiva cancelariei, împreună cu copia ei.

3

1744 decembrie 22 (Viene)

Comisia Aulică Delegată pentru Treburile Transilvănene. Audierea lui Petru Aaron (capelanul lui Inochentie) și a lui Georg Hardt (agentul vienez al acestuia) asupra plecării sale din capitala monarhiei habsburgice. Anexele au servit ca bază pentru redactarea textului principal; datele uneori se completează.

Praesentes

T

A itulatus dominus Joannes Georgius a Mannagetta[1], Kozma[2], Csato[3]. Desuper ad Commissionem Delegatam ad diem 22 Decembris 1744 reassump- tam[4], citati reverendus dominus Petrus Aaron at Agens Hardt ad interrogatoria sibi formata[5], iile[6] quidem ad sub A., hie vero ad sub B. literis hie annexa responderunt prout sequitur:

R-dus d-nus Petrus Aaron, primum protestatus, respondere se ita, ne praeju- dicet canonibus, cum sit persona ecclesiastica[7], respondit

Ad 1-mum, se non scire ubi sit d-nus episcopus, nec viam et modum qvo nota puncta[8] eidem ad manus tuto consignari qveant suggerere posse.

Ad 2-dum, dixit, discessisse d-num episcopum die 9-na Decembris seu die Mercurii post festum Immaculatae conceptionis Beatae Virginis Mariae; qva licenţia discesserit, non scit.

Ad 3-ium, respondit, prius qvam abivisset d-nus episcopus, dedit sumptus itineris. ipsi rev-do d-no Petro Aaron, necnon suo secretario[9], cum qvibus sumptibus, si ille diutius moravetur, acceptis ipsius literis, possent se in Tran- silvaniam conferre.

Ad 4-tum, dixit, domo abivisse d-num episcopum cum hujate femulo con- ductitio[10] et cum altero suo famulo Transilvano Valacho, istum cum eodem abivisse[11], conductitium autem redivisse statim et mansisse in domo adhuc per octiduum, expectando reditum d-ni episcopi.

Ad 5-tum, fatetur, dixisse d-num episcopum se iturum ad Celias Marianas[12], subjunxisse tamen, si esset frigus intensius, se ex proxima aliqva civitate fors seqventi die rediturum; antea autem nonnunqvam dixisse; cum habeat multos adversaries, ne aliqvid sinistri ipsi contingat, se iturum Romam.

Ad 6-tum, refert se ad proxime praecedens punctum et dicit praeterea qvod nullum determinate diem sui reditus dixerit d-

nus episcopus.

Ad 7-mum, dixit sibi nec scripsisse d-num episcopum, nec nunciasse etiam per reducem famulum conductitium; de reliqvis nihil scit.

N.B.[13] Dixit idem r-dus d-nus secretarium d-ni episcopi, Transilvanum Valachum, discessisse in Transilvaniam heri vel ante hestemum.

D-nus agens Georgius Hardt ad puncta sibi praelecta respondit:

Ad 1-mum, nihil se penitus scire.

Ad 2-dum, eras fore 14 dies qvod absit d-nus episcopus, cujus autem licenţia sibi non constare[14].

Ad 3-ium, nihil scit

Ad 4-tum, ex eo qvod hie non manserit famulus qvidam Transilvanus Va- lachus, supponit cum suo d-no episcopo abivisse.

Ad 5-tum, sibi nihil dixisse d-num episcopum, respondit.

Ad 6-tum, conseqventer qvando etiam rediturus sit, siibi non dedaravit.

Ad 7-mum, respondit, sibi nihil scripsisse vel nunciasse d-num episcopum, sed nec qvod aliis scripserit aut nunciaverit, se scire.

Ad 8-vum, dixit, secretarium d-ni episcopi discessisse in Transilvaniam nudius tertius, id est 20-a hujus, ad uxorem suam; de instructione autem eidem secretario data nihil scire.

Ad 9-num, respondit, se non perrexisse cum d-no episcopo, adeoqve positive non scire qvosnam freqventaverit, audivisse ab ipso qvod nunc apud nunciaturam, nunc apud d-num cardinalem archiepiscopum hujatem[15], nunc apud hunc vel ilium d-num ministrum foerit. Audivit semel nuper foisse ilium apud principem Cantacuzenum, a qvo qvod etiam ordinem Sancti Georgii susceperit, ab eodem d-no episcopo audivit.

N.B. Visum est Commisioni consultum fore ut: 1-mo, scriberet excellentis- simus d-nus cancellarius Transilvanicus[16] (qvod suae excellentiae hodie rite notificatum) craetina posta tem excellentissimo d-no gubematori comiţi Haller, qvam patri theologo[17], ut invigilaretur memorato secretario d-ni episcopi, a qvo is instructionem accepisse supponitur, ubi qvidve iile agat aut loqvatur; 2-do, ut proventuum episcopalium cameraliter cura haberetur.

[A.]

22-da X-bris 1744.

Examen r-di patris Aaron de discessu d-ni episcopi baronis a Klein Romam[18].

22 X-bris 1744 r-dus d-nus Petrus Aaron ad interrogatforia] respondit, prae- fatus tamen ita se ad interrogata respondere, ne praejudicet canonibus, cum sit otiam persona ecdesiastica.

Ad 1-um, dicit, se non scire.

Ad 2-dum, discessit d-nus episcopus 9-a Decembris, seu die Mercurii post festum Immac. Cone. B.V.M., qva licenţia non scitur.

Ad 3-ium, priusqvam abivisset d-nus episcopus dedit r-do d-no Petro Aaron et secretario sumptus itineris, cum qvibus, si ille diutius moraretur, acceptis ipsius literis, possunt se in Transylvaniam conferre.

Ad 4-tum, domo abivit cum hujate famulo conductitio et cum Transylvano Valacho suo famulo, qvem secum abstulit, sed conductitius redivit statim et mansit adhuc in domo per ocdduum, expectans reditum d-ni episcopi.

Ad 5-tum, dixit se iturum ad Celias Marianas, subjunxit tamen, si esset frigus intensius, se ex proxima aliqva civitate fors seqventi die rediturum; antea autem nonnunqvam dicebat: cum habeat multos adversaries, ne aliqvid sinistri ipsi eveniat, ne iturum Romam.

Ad 6-tum[19], refert se ad proxime praecedens punctum et dicit praeterea qvod nullum determinate diem sui reditus dixerit.

Ad 7-mum, nec scripsit, nec nunciavit qvicqvam r-do d-no, etiam per reducem famulum conductitium nihil se advertisse respondit.

N.B. Secretarius d-ni episcopi, Transilvanus [!] Valachus, etiam discessit in Transylvaniam heri vel ante hestemum.

[B.l
22-da X-bris 1744.

Examen d-ni agentis Georgii Harth [!] super discessu d-ni episcopi baronis a Klein Romam[20].

Anno 1744 22 Decembris in Commissione Delegata

Praesentes tit. d-nus Ioannes Georgius a Mannagetta, d-nus Josephus Koz- ma, Sigismundus Csato.

Ad interrogatoria d-nus agens Hardt respondit:

Ad 1-mum, nihil scit penitus de his rebus.

Ad 2-dum, eras erunt 14 dies qvod absit, de licenţia nihil scit.

Ad 3-ium, nihil scit.

Ad 4-tum, ex eo qvod hie non manserit Transylvanus qvidam Valachus famulus, supponit cum ipso abivisse.

Ad 5-tum, ipsi nihil dixit.

Ad 6-tum, nullam etiam eatenus declarationem sibi fecit.

Ad 7-mum, non[21] scit alicui scriptum vel nunciatum ab ipso fuisse, sibi vero nec scripsit, nec nunciari fecit.

Ad 8-vum, secretarius d-ni episcopi discessit nudius tertius, id est 20-a hujus in Transylvaniam ad uxorem[22] suam; de instructione autem eidem secretario data nihil scit.

Ad 9-num, cum d-no episcopo non perrexit, adeoqve non scit, audivit ab ipso nunc apud nunciaturam, nunc apud d-num archiepiscopum hujatem d-num cardinalem vel d-nos ministros fuisse.

Audivit semel in suburbio fuisse apud principem Cantacuzenum. Dixit d-nus episcopus suscepisse se anno superiore[23] a principe Cantacuzeno ordi- nem Sancd Georgii.

N.B. Bene visum est Commissioni Delegatae consultum fore, ut excellen- tissimus d-nus cancellarius Transylvanicus privatim scriberet excellentissimo d-no gubernatori comiţi Haller, qvatenus invigiletur reduci secretario d-ni episcopi, qvid iile ibi agat, cum supponetur[24] accepisse instructionem a suo d-no episcopo. Ita enim scriberetur desuper patri theologo.

Porro visum est etiam proventuum episcopalium cameraliter curam haben- dam esse.

■ **MOL, Erd. kanc. It, Acta gen., a. 1745, nr. 320, f. 168-170; cele două anexe, nr. 322, câte 2 p. nenumerotate după f. 194, respectiv 220; mf. şi fc. BAFC; scrisul lui Csatâ, care se arată mai puţin îngrijit în anexe, aşternute pe hârtie nemijlocit în momentul audierilor. Rezumat (după extrasele lui Rosenfeld) de Bogdan-Duică, Procesul, p. 31-32 şi de B, Klein, p. 174-175 (aproape textual după Bogdan-Duică).**

Note

[1] J.G. Mannagetta, austriac de îndepărtată origine italiană, din 1708 consilier guvernamental, din 1711 consilier de conferinţă ministerială, a jucat un rol şi în recunoaşterea Pragmaticei Sancţiuni în Ungaria, prin care, precum se ştie, împăratul Carol al Vl-lea a impus o nouă ordine de urmare la tronul statelor dinastiei habsburgice, ordine care, până la urmă, a asigurat baza legală a succesiunii la domnie a Măriei Tereza (în dicta din 1722-1723). Mannagetta a participat, în calitate de referent aulic, şi la conferinţa ministerială de la 23 noiembrie 1734, care a examinat, cu oarecare bunăvoinţă, plângerile lui Inochentie privitoare la nercspectarea drepturilor făgăduite românilor prin Unirea bisericească. De asemenea, în toamna anului 1744, a fost numit în „Comisia delegată aulică instituită pentru

treburile transilvănene", în realitate pentru anchetarea acestuia. A murit în 1751 (Wurzbach, voi. 16 (1867), p. 382-383; B, Klein, p. 34, 170; Kallbruner-Winkler, p. 278).

[2] Josephus Kozma, consilier şi referent, încă din timpul lui Carol al Vl-lea, la Cancelaria Aulică Transilvăneană, facea parte şi el din Commissio Delegata (Bogdan-Duică, Procesul, p. 27; *Ujabb adattdr Daniel cs.,* ed. Kelemen, trimiterile din indice la „Kozma agens“ [!] şi „Kozma J6zsef“ în realitate privesc una şi aceeaşi persoană; Dragomir, I, anexă, p. 47, 51,. 62, 83, 110; mai vezi şi alte piese din materialul nostru, de cx. Inochentie către el, 9 iulie 1746, Doc. 44).

[5] Sigismundus Csat6 (1700-1752), consilier la aceeaşi cancelarie, membru în aceeaşi comisie, căreia îi servea şi ca notar, după cum arată scrisul din actele majorităţii lucrărilor ei. A se vedea şi asupra sa publicaţiile indicate în nota precedentă, precum şi Nagy, I, p. 117. Mai vezi şi scrisoarea lui Inochentie către dânsul, tot din 9 iulie 1746, Doc. 45; conferinţa ministerială, 14 martie 1749, Doc. 218, n. 9.

[4] Aluzie la reluarea şedinţelor comisiei (după cele din 16 noiembrie şi 7 decembrie).

[s] Urmează: „responderunt prout sequitur", şters de aceeaşi mână.

[6] De aici începând, scrisul e mai mărunt şi cu cerneală mai închisă.

[7] Pasajul: „primum - ecclesiastica", adăugat pe margine de aceeaşi mână.

[8] Punctele din lista de întrebări la care ar mai 8 trebuit să răspundă Inochentie după şedinţa din 16 noiembrie, la 7 decembrie, şi care, fiindcă la această din urmă dată a refuzat

să se înfăţişeze în persoană, i-au fost trimise, la cerere, ca să răspundă la ele în scris, dar n-a mai fost găsit la sălaşul său din Viena (Doc. 2, din 10 decembrie 1744).

[9] Petru Pop Dăianu, un laic din nobilimea măruntă românească, fratele protopopului Avram Pop Dăianu, terminase filosofia la colegiul iezuit din Cluj în 1738, susţinând acolo examenul de *philosophiae baccalaureus* la profesorul Nicolaus Jănosi (Veress, nr. 370, cf. 363), „teologul" lui Inochentie între 1738 şi 1741. Adăugăm că, după reîntoarcerea sa de la Viena la sfârşitul anului 1744 şi începutul anului următor, el va ajunge sameş *(rationista)* al domeniului episcopal de la Blaj, calitate în care e amintit de Micu în repetate rânduri (de ex. în 1746, P, *Coresp.,* p. 29, 57, 60, 115; act de descărcare a gestiunii din 1746-1747, dat de Inochentie la Roma, fără dată cronologică, dar înainte dc 1 iulie 1753, copie ASC, Col. *doc. Blaj,* nr. 101). Tot lui i se datorează o relatare din 1747 despre cuvântarea episcopului în sinodul din Blaj, ţinut în preajma plecării la Viena, în 1744 (Bogdan-Duică, Procesul, p. 51-58). Mai târziu, în 1760, e menţionat ca asesor al comitatului Alba, iar în 1764 şi ca administrator *(provisor cameralis)* al pomenitului domeniu (Nilles, II, p. 268; B, Episcopii, p. 378). Vezi şi Răduţiu, *Daia* Română *la* 1785, p. 314-318.

[10] Servitor tocmit deci la Viena.

[11] Acest al doilea servitor, român din Transilvania, care l-a însoţit pe Inochentie la Viena şi, de aici, în drumul şi exilul său la Roma, era Alexandru Novac (vezi studiul nostru, Cap. VII). Datele acestea, cuprinse în punctul al 4-lea din audierea lui Aaron şi din aceea a lui Hardt, nu se află la Bogdan-Duică şi Bunea (probabil nefiind extrase de Rosenfeld).

[12] Mariazell.

[13] Nota *bene.*

Aşadar, nu numai Aaron (a se vedea şi scrisoarea acestuia din 23 decembrie, Doc. 4, deci din ziua următoare audierii), ci şi Hardt afirmă - amândoi la mai puţin de două săptămâni după eveniment - că Inochentie a plecat din Viena la 9 decembrie 1744- Dată de preferat, fără umbră de îndoială, acelora contradictorii, indicate mai târziu, în exil, de el însuşi: 6 decembrie, adică ziua Sf. Nicolae (citată, după Samuil Micu, de Şincai, p. 349; aceeaşi dată şi în Scurtă cunoştinţă *a istorii* românilor a lui S. Micu, p. 117) sau 7 decembrie 1744 (într-un memoriu al său din 19 decembrie 1749, Doc. 251). De altfel, precum vom arăta, pe el îl va mai înşela memoria, în ceea ce priveşte cronologia, şi în alte dăţi.

[15] Sigismund Kollonich (Kollonitz), arhiep. Vienei (1676-1751) (Wurzbach, 12 (1864), p. 363-364).

[16] Contele Ladislaus Gyulafi (cum semna el) sau Gyulaffi (1699-1754).

[17] Josephus Balogh (1701-1756), un secui, numit teolog pe lângă episcopul de Făgăraş de
către Maria Tereza la 1 mai 1741, ca urmaş al conaţionalului şi confratelui Nicolaus Jănosi (BAFC, ms. 265, p. 295-297; B, *Klein,* p. 144-145, 148). Balogh fusese profesor de filosofie la universitatea iezuită (colegiul) din Caşovia (Molnăr, p. 239). A publicat patru lucrări mai mici, între 1737 şi 1744, la Caşovia (Kosice) şi Cluj (Sommervogel, 1, Bruxelles-Paris, 1900, col. 850).

[18] De altă mână.

[19] Urmează: „Nullum", şters de aceeaşi mână care a scris textul (adică de Csatd).

[20] De aceeaşi mână ca şi titlul anexei A (n. 18).

[21] In locul cuvântului „nihil**, şters, poate, de aceeaşi mână care a scris textul.

[22] Ultimele două cuvinte, scrise deasupra cuvintelor „de instructione secretario[1]*, şterse de aceeaşi mână.

[21] Informaţie greşită de către Hardt sau eroare de Înregistrare din partea lui Csatd, probabil în loc de „annis superioribus[1]*. Intr-adevăr, principele Radu Cantacuzino, care se pretindea şi „mare maestru** al „sacrului ordin aurit constandnian[1]*, i-a decernat la Viena, încă *la 26 octombrie 1735,* lui Inochentie gradul de „cavaler cu colier**, ba chiar şi demnitatea de „prefect suprem al Daciei antice**. Radu era un „neastâmpărat şi viţios, gata de toate cerşirile şi de toate trădările** (după caracterizarea lui Nicolae Iorga),

dispreţuit Ia Curtea vieneză, precum şi la alte foruri apusene (Iorga, Radu Cantacuzino, p. 4-7; Mihordea, p. 10, 19-22; Pali, Di nuovo *sulte biografie scanderbegiane,* p. 102, n. 46; Pippidi, p. 284-292, mai ales 287). Pe de altă parte, precum raporta despre el, printre alte lucruri nefavorabile, nunţiul Paulucci, la 1 iulie 1741, cardinalului Silvio Valenti, secretarul de stat al Scaunului papal: „La retigione del principe Ridolfo Cantucuzeno fc si equivoca, che non saprei asserire a Vostra Eminenza se in realta sia egli greco unito o scismatico, benchfi in apparenza mostri di esser buon cattolico...** (ASV, Germ., voi. 335, f. 146, inedit). Că Inochende „profanum ordinem et in eo sic nuncupatam quandam praefecturam ab homine [...] schismadco susceperit** se spune şi în informarea („species facti**) Cancelariei Aulice Transilvănene, întocmită în vederea conferinţei ministeriale din 27 februarie 1745 (Doc. 13); cf. după extrasele lui Rosenfeld şi Bogdan-Duică, Procesul, p. 33 şi B, Klein, p. 180. Radu Cantacuzino, care în 1746 va fi arestat pentru complot, locuia la Viena „extra civitatem, ante Portant Carinthianam [Kămtnertor], in palado nostrae habitadonis, vulgo germanice Vaffenberg**, spune el însuşi într-un act din 1 august 1730 (Mihordea, p. 21).

[24] Corect: „supponeretur**.

1744 decembrie 23, Viena

Petru Aaron către secretarul Propagandei Fide (Niccolo Lercari). Arată că a fost la nunțiu și la auditorul acestuia. Starea Unirii e tot mai rea, la ceea ce se adaugă faptul că episcopul (Inochentie), învinuit de unele lucruri, a plecat de la Viena, se crede, la Roma. El (Aaron) așteaptă la Viena dispoziții fie de la Curte, fie de la Propaganda.

Excellentissime Domine domine, Patrone colendissime,

p

X atemas eminentissimi domini c[ardinalis] praefecd[1] litteras de dato 21 9-bris[2] cum subscriptione Illustrissimae Dominationis Vestrae[3] spirituali refer- tas solatio 11-a currentis filiali devotione ac pio osculo revereri merui, ex quibus innatum ilium in propugnationem catholicae religionis zelum (de quo aliunde pervasus eram) et quod ad meas, non mei, sed Dei causa, scriptas eminentissimi domini Sacrae Congregationis cardinales benigne respicere dignati fiierint, clare perspexi. Et quoniam iis litteris praefatus eminentissimus domi- nus cardinalis praefatus mihi praecipere benigne dignabatur, ut eminentis- simum dominum cardinalem nuntiun? accederem, ab illo instructionem de feciendis accepturus, ego paternum hocce venerabundus mandatum paternis părui jussis ac antefatum eminentissimum dominum cardinalem adivi, a quo ad dominum auditorem[5] directus nonnulla ab eodem domino auditore puncta recepi, super quibus informationem quam scirem scriptotenus mânu propria dare jussus sum, quod et praestiti. Plura etiam alia cum dicto domino auditore verbis contuli, super quibus interrogabar. Sed haec omnia aliunde jam credo nota erunt. Hoc addere cum veritate possum, quod negotium rei catholicae inter jam notum populum vergat de malo in pejus, a sola providentia divin a et zelo pientissimorum patronum rei orthodoxae[6] consolatio expectanda.

Jam vero caeteris miseriis hoc etiam accessit, quod proprius episcopus de nonnullis accusaretur juste ne, an injuste, scire non valeo, solus Deus et ejus conscientia sciret. Quare fors veritas ne sibi quid praeter opinionem eveniat, 9-a currentis hinc discessit, Romam, ut arbitramur[7], profecturus ibidemque actorum

rationem datums. Ego interim usque nunc hie moror, quo me vertere nesciens, expectans interim vel hinc a dementissima Aula vel inde ab eminen- tissimis cardinalibus aliquam dispositionem. Interim quidcunque mecum futurum erit, ego debite ac Deo datae obligationi pro posse satisfacere cona- bor, confirmando, si ita superis visum fiierit, etiam proprio cruore meam ac Dei fidem, quod ubi opus fuerit, secundum beneplacitum divinum non recuso, implorando auxilium divinum sine quo nihil possumus.

His dum longaevam incolumitatem a Deo ter optimi eminentissimo domino cardinali praefecto, singulis eminentissimis dominis s[emper] gratiosis cardinalibus ac Vestrae Illustrissimae Dominationi ardentibus precibus tan- quam meis benignissimis dominis precor, eorundem patemae gratiae me et ecclesiam nostram demissime commendo.

Sacrae Congregationi ac Illustrissimae Dominationis Vestrae

Yiennae, 23 X-bris 1744 Servorum infimus

Petrus Aaron, Propagandae Fidei alumnus

■ **APF, Congr. part., vol. 100, Trans., f. 275-276, orig.; mf. DGAS, Vat., rola 60, c. 281 - 284; fc. BAFC.**

Note

[1] Vincenzo Petra, cardinal-prefect al Propagandei intre 4 ianuarie 1727-t21 martie 1747 (Kowalsky O.M.J., p. 8-9).

[2] APF, Leftere, vol. 162 (anul 1744), f. 350v-351, nr. 14, copie de reg. Cf. tot APF, *Acta,* vol. 114 (a. 1744), p. 388-389v, unde e vorba de prezentarea, în congregaţia din 16 noiembrie a cardinalilor Propagandei, a unei scrisori anterioare a lui Aaron (datată din Viena, 13 octombrie) despre starea precară a Unirii, în legătură cu care episcopul a venit la Curte, însoţit de el.

[1] Scrisorile trimise de Propaganda erau semnate de obicei de către cardinalul-prefect şi de monseniorul-secretar al acestei instituţii. Postul din urmă îl deţinea, în vremea ce ne interesează, N. Lercari, din 1753 arhiepiscop (titular) de Rodos, secretar în perioada 9 septembrie 1743-tl 5 martie 1757 (Kowalsky O.M.J., p. 24-25). „Titular" înseamnă aici un arhiepiscop fără jurisdicţie efectivă, (arhi)dieceza sa nemaiexistând, fiind dintre cele situate in *partibus infidelium.* Secretarul Niccold Lercari, originar din republica Genovei, născut în 1705, doctor în drept de la Universitatea din Roma, fost vicelegat la Avignon (posesiune papală până spre sfârşitul sec. XVIII), era nepotul cardinalului Niccolo Maria Lercari (1675-20 martie 1757), fost secretar de stat (Moroni, voi. 3, 1840, p. 276; voi. 28 (1844), p. 343; voi. 38 (1846), p. 105; Ritzler-Seffin, p. 357, n. 4).

[4] Camillo Merlini Paulucci (1692-1763) era cardinal din 9 septembrie 1743 (nu: 1745, cum figurează, printr-o greşeală de tipar, la Pastor, XV1/1, p. 87, cf. de altfel p. 237). Nepot al cardinalului Fabrizio Paulucci, fost secretar de stat (Moroni, voi. 51, Veneţia, 1851, p. 145- 146). Benedict XIV se plângea, într-o scrisoare din 8 aprilie 1744, de lâncezeala (languideua) cu care îşi făcea Paulucci rapoartele ca nunţiu la Viena (Morelli, I (1740- 1747), p. 162).

[5] Abatele Pier Francesco Giannini.

[6] „rei catholicae" (mai sus).

[7] La 22 decembrie - deci în preziua datei acestei scrisori - Aaron şi Hardt au fost chemaţi în fâţa comisiei de anchetă a cazului Inochentie (vezi Doc. precedent).

5

(1744, înainte de 29 decembrie, Viena)

Comisia Aulică Delegată pentru Treburile Transilvănene. Proiect de ordine de zi în vederea proximei şedinţe, în care va urma să se discute situaţia creată prin plecarea lui Inochentie.

Puncta
deliberanda in Commissione Delegata proxime reassumenda

Primo, quid censendum de Fogarasiensi episcopo absente;

2- do, de episcopali munere saltern ad tempus administrando idque relatione ad forum competens;

3- tio, de proventibus episcopalibus;

4- to, quid interim resolvendum esset pro quiete et solatio uniţi populi Vala- chici, qui juxta asserta episcopi in sola diaecesi Fogarasiensi usque ad octua- ginta quinque millia familiarum se extendit[1], salvo meliori etc.[6]

[De mâna lui Csato:] N-rus 3-ius.

■ **MOL, Erd. kanc. It, Acta gen., a. 1744, nr. 248, xerografie.**

Note

[1] In şedinţa din 16 noiembrie 1744 a comisiei, Inochentie a declarat (în

6 Asupra acestei formule vezi ultima frază a *Doc. 6,* din 29 decembrie 1744.

răspunsul său la întrebarea 31 din versiunea mai lungă, respectiv nr. 27 din cea scurtă a „punctelor" dc interogatoriu) că la recensământul făcut cu şapte sau opt ani în urmă - mai precis: el se gândea la cunoscuta conscripţie pe care o făcuse în 1733! - erau „Valachorum, Graecorum, Ruthenorum, qui se profitebantur unitos, 85 millia familiarum", dar „magnus corum numerus dein ex peste decessit" (versiunea lungă); „familiae Valachorum, qui se profitebantur unitos, 85 miile, qui numerus per malum contagionis dein valde decrevisset" (versiunea scurtă). Rosenfeld a înţeles, în pane, greşit, acest din urmă text (MOL, Erd. *kanc.* It, Acta gen., a. 1745, nr. 320, p. 22), când atribuie - pe baza lui - reducerea numărului uniţilor „perversionc" (extrasul reprodus de Bogdan-Duică, *Procesul,* p. 70), termen prin care, în latina cercurilor oficiale, se înţelegea, cu privire la starea religioasă, „pervertirea" (abaterea) de la Unire, lepădarea de Unire!

6

1744 decembrie 29, Viena

Comisia Aulică Delegată pentru Treburile Transilvănene. Se arată motivele pentru care, deocamdată, nu se pot lua hotărâri în cazul lui Inochentie (rezumat în studiu, Cap. I). Abia după rezolvarea acestor motive se va putea delibera dacă şi în ce formă să se scrie arhiepiscopului de Strigoniu, superiorul bisericesc, în primă instanţă, al vlădicăi. Amănunte în legătură cu rolul ce-ar trebui încredinţat teologului (iezuit) şi clerului unit în procurarea unei informări asupra felului cum ar trebui administrată dieceza în absenţa vlădicăi. Ar trebui comunicat clerului „în întregime" rescriptul din septembrie 1743.

Anno 1744 die 29 Decembris, in Commissione Delegata -

Praesentes titulatus dominus Joannes Georgius a Mannagetta, Kozma, Csato - ubi habito discursu super punctis hie sub numero 3-tio annexis[1], visum est hodie desuper non posse concludi: 1-mo, propter absentiam titulatorum dominorum consiliariorum et referendarium[2] a Koch et Wober[3]; 2-do, ex eo et usque, qvia et donee non sciatur ubi sit d-nus episcopus Fogarasienis; 3-tio, qvod necessarium videretur accipere prius informationem juxta immediate subjectam hie opinionem, qvae esset, ut excellentissimus d-nus can- cellarius Transilvanicus seqventi posta scriberet, qvatenus reverendus pater theologus instituendo colloqvium cum magis praecipuis ex dero Valachico

iisqve unioni addictis deliberaretur, utrumque episcopale munus, ordinis videlicet et jurisdictionis, qvis aut qvi in absentia d-ni episcopi administrare et exercere deberent? et demum hue confesăm competeterqve notificaretur, qvi consederint in hoc colloqvio et qvae cujus eatenus sententia fuerit? Hoc praehabito, posset demum deliberări, an in, qvantum et qva via ac modalitate celsissimo principi archiepiscopo Strigoniensi[4], tanquam primae in spiri- tualibus d-ni episcopi instantiae res communicanda esset. Et quidem visum est, in memoratis excellentissimi d-ni cancellarii Transylvanici literis posse mentionem fieri, ut in eodem colloqvio etiam investigaretur, qvis modus fuerit antehac in casibus sedis episcopalis vacantis administrandi praedictum utrum- qve munus episcopale, consultum tamen judicatum non est iisdem communi- cari hinc copiam rescripti caesareo-regii, alias in archivo Cancellariae exqviren- di et in hac Commissione producendi, tenore cujus, sede vacante, superinten- dentia super clero unito commissa et demandata fuerat patri rectori Collegii Claudiopolitani p[ro] tfempore] constitute[5], ne in hoc rerum statu, gens ilia a Latina ecclesia fbrs aversior, hac communicatione eundem modum innui suspicetur aegreqve ferat et plus avertatur.

Praeterea, cum posteaqvam hinc gubernio regio rescriptum fuisset, ut illud ea, qvae ex resolutionibus super petitis d-ni episcopi anno superiore mense Septembri editis pro notitia et directione died d-ni episcopi necessaria judicaret, eidem scripto communicaret, gubemium regium nonnulla saltern eaqve, uti d-nus episcopus asserit, onerosa communicasset*, videretur hoc jam nunc supplendum, et eidem gubernio regio, ut dictae resolutiones per extensum una cum Articulo Sexto, analogo recenter confirmate[7], clero unite communicentur, rescribendum.

Notandum. Mihi occuririt: Si pater theologus seu convocet, seu circumeat illos qui ex clero consulendi aut podus interrogandi sunt, si non ajia ratione, hac saltern, qvod religiosus Ladni ritus ecclesiasticis Graeci ritus praesertim archidiaconatus aliave munia obeuntibus praeferri videatur, probabilius magis contristabuntur Valachi; conveniens igitur censerem, ut hie primum acci- peretur informado a reverendo domino Petro Aaron, capellano episcopali, de moderna hierarchia ecdesiastica deri uniti, qvi qva praerogativa ecclesiastica in eodem emineant, cujus doctrinae, erga unionem affectus, apud populum existimationis sint, ejus responsa dein seu in forma conduşi per Commissio- nem Aulicam Delegatam extradandi et per literas.excellentissimi d-ni can- cellarii

Transilvaniei, seu, si ita visum fiierit, per rescriptum una cum memorate interrogatorio in hodierna sessione observate communicarentur excellen- tissimo d-no gubernatori comiti Haller, qvi desuper prius colloqvendo cum patre theologo, convocet ex clero convocandos aliqvos ad se, una cum modo diete patre theologo ibidem de nota materia deliberent informationemqve submittant.

Putarem occasione ejusdem colloqvii exhibendam esse copiam memoratarum resolutionum per extensum illis ex clero convocandis, qvi postqvam illas legissent et respective sibi interpretări fecissent, observaret sua excellentia d-nus gubemater et pater theologus qvid de iis iidem sentiant dicereturqve non aliam fuisse causam communicari per extensum[8] tunc negatarum illarum resolutionum, utiqve favorabilium, qvam 1-mo, qvod d-nus episcopus inter status, non debita cum moderatione, sua egisset; 2-do, qvod jam tunc multi ab unione deficere, non unitis autem juxta iteratas resolutiones nulla privilegia, immunitates et beneficia competerent. Haec est mea exilis opinio, salva meliori. Viennae, 29 Decembris 1744

Sigismundus Csatd m. p.

■ **MOL, Erd. kanc. It, Acta gen., a. 1744, nr. 248, xerografie.**

Note

[1] Doc. precedent.

[2] Corect: „referendariorum".

[3] Membri şi ei ai comisiei: a) Heinrich Joseph von Koch („Kockh Jos." în textul cuprinzând răspunsurile date de Inochentie la 16 noiembrie, MOL, *Erd. kanc. It, Acta gen.,* a. 1 744, nr. 248, f. 30), consilier la Cămara Aulică *(Hofkammer). Cf.* Walter, p. 52, 165. Acest Koch e confundat de Bogdan-Duică (Procesul, p. 26) şi, după el, de Bunea (Klein, p. 170) cu Ignaz von Koch, secretar de cabinet al Măriei Tereza (Wurzbach, voi. 12 (1864), p. 181- 183); b) baronul Augustin Thomas von Wober (Wobern, Weber, Webern), consilier la Consiliul Aulic de Război *(Hofkriegsrat),* mai târziu (din 1755) feldmareşal-locotenent. Avusese mare credit sub Carol al VI-lea, dar Maria Tereza nu-i era favorabilă, căci aflase despre el că era un om foarte corupt (Wolf, Der Wiener *Hof,* p. 59-60; Amcth, IV, p. 515, n. 104; Walter, p. 24-25).

[4] Emericus (II) Esterhâzy de Galăntha (1725-6 decembrie 1745). Cf. Gams, p. 381.

[5] E vorba de rescriptul din 15 august 1728, prin care Adam Fitter, rector pe atunci al colegiului iezuit din Cluj, a fost numit să „dirijeze" Biserica Unită,

în timpul vacanţei la scaunul episcopal, după moartea lui Giurgiu-Patachi (Nilles, I, p. 482-483; B, Klein, p. 2).

[6] La 11 iunie 1744 (Bogdan-Duică, *Procesul,* p. 50, cf. 53-55, 62 (pct. 46), 63 (pct. 50); B, Klein, p. 98, 111, 142). Dar Inochentie a avut posibilitatea, deşi neoficial, să afle mai dinainte cuprinsul rescriptului, încă în toamna anului 1743 (B, *Klein,* p. 96).

[7] La 7 august 1744.

[8] Textul *per* extensum al rescriptului din 9 septembrie 1743, despre care e vorba aici, publicat de Nilles, II, p. 548-555. Dar clerul ridică plângeri încă şi în 1748, în memoriul său către suverană, de neexecutarea unor dispoziţii favorabile din acest „decret" (B, Klein, p. 282, cf. 247).

1744 decembrie 31 (Viena)

Comisia Aulică Delegată pentru Treburile Transilvănene. Hotărăşte ca, după ce se va cunoaşte în chip cert că Inochentie nu se va întoarce, să se scrie arhiepiscopului de Strigoniu, ca acesta să-l citeze şi să ia măsuri pentru o anchetă în dieceză; aflând de la Aaron că vlădica i-a scris din Triest că urma să-şi continue drumul la Veneţia, comisia hotărăşte, de asemenea, măsuri urgente pentru a fi reîntors din cale; mai hotărăşte în chestiunea căutării Diplomei a II-a leopoldine.

Protocollum Delegatae Commissionis Aulicae die 31 Decembris 1744 in negotiis dominum baronem Klein unitorum episcopum Fogarasiensem concementibus celebratae - praesentes Joannes Georgius a Mannagetta, Koch camer[alis] consil[iarius] i[ntimus], Wober, Kozma, Csato ubi relegendo protocollum Commissionis minus plenae 29-a X-bris ejusdem mensis et anni celebratae[1], per unanimia visum est:

1- mo, suo tempore qvidem per missiles literas Suae Majestatis Regiae infor- mandum esse in hac causa d-num archiepiscopum Strigoniensem et ei rescri- bendum, ut iile tanquam metropolita et prima in spiritualibus d-ni episcopi instantia, consveta modalitate citări episcopum absentem ac inqvisitionem in Transilvania super notis punctis[2], fors per unitum episcopum vel aliqvem monachum basilitam Munkăcsiensem eo expediendum, aut fors [per] alios, prout deinceps melius visum fuerit, rite peragi curet; sed hie et nunc, prius- qvam resciatur an non rediturus sit d-nus episcopus, ab hac inqvisitione et omni alio motu in Transilvania abstineatur.

2- do, expediet eras Consilium Aulae Bellicum Tergestum, ut si adhuc ibi sit d-nus episcopus, cum adjungendo sibi a praefectura militari, ibidem militari [!][3], officiale, hue redire compellatur; Venetias vero ad d-num Rathgeb[4] scribat idem Consilium Aulae Bellicum, ut ipse eundem d-num episcopum, si ibi reperiatur, ad reditum convenienter adhortetur.

N.B. Reverendus d-nus Petru Aaron legit hodie Commissioni literas d-ni episcopi Tergesto valachico idiomate scriptas et interpretatus est, ubi inter reliqva scribit: se Tergesto recta [via] Anconam venire defectu occasionis non potuisse; primas literas

ipsi scribendas fore Venetias, qvae si ibi eundem non deprehenderint, mittentur post ipsum[5]. Constabit autem intra paucos dies, an Tergesti vel Venetiis d-nus episcopus repertus sit, et tunc primo juxta praemissa ad ulteriora progrediendum erit[6].

3- tio, condusum est, ut qvoniam anno 1743 mense Septembri rescriptum fuisset ad gubemium regium Transilvanicum, ut illud investiget an non in suo archivo reperiatur secundum diploma unitorum Leopoldinum? an illud publi- catum fiierit? et qvid obstet etc. ac Suam Majestatem informet, hucusqve ta- men factum non fiierit, denuo rescribatur, urgendo informationis illius accele- rationem, qvae ubi advenerit, tune primo deliberabitur, an ad consolationem unitorum illud diploma cum aliqva interpretatione articuli ejusdem 3-ii, articulo 6-to nuper confirmate, conformi, confirmandum aut vero novum diploma expediendum sit?[7]

■ **MOL, Erd. kanc. It, Acta gen., a. 1745, dos. 320, p. 129-131; mf. şi fc. BAFC; scrisul lui Csatâ. Rezumat în parte şi cu unele greşeli (după extrasele lui Rosenfeld) de Bogdan-Duică, Procesul, p. 32, şi de B, Klein, p. 175 (după Bogdan-Duică).**

Note

t

[1] Doc precedent.

[2] Din 1744, înainte de 29 decembrie (Doc. 5).

’ Concept: „a praefectura ibidem militari".

[4] Josef von Rathgeb, reprezentant diplomatic al Austriei la Veneţia (1743-1747): Repertorium *der diplomatischen Vertreter alter Lander seit dem Westfdlischen Frieden (1648)...,* vol. II (1716-1763), ed. Friedrich Hausmann, Ziirich, [1950], p. 257.

[5] „care [scrisoare, pe care i-o va scrie destinatarul, adică Aaron], dacă nu-1 va [mai] găsi pc acelaşi |e vorba de Inochentie] acolo, va fi trimisă după cl[u] (aşa cum avea de gând să lase vorbă la viitoarea sa adresă, din Veneţia, când urma sâ plece din acest oraş).

[6] în conceptul făcut nemijlocit, în timpul audierii, pasajul prezintă unele deosebiri, care, în ciuda unor stângăcii de stil, îl fac să fie mai limpede, cel puţin în ceea ce priveşte destinatarul scrisorii. „Legit enim Commissioni ct interpretatus est literas d-ni episcopi Trigesto datas r-dus d-nus Petrus Aaron, ubi is (d-nus episcopus !] *huic* [d-no Petro Aaron!] scribit se Tergesto [!) recta Anconam venire defectu occasionis non potuisse; *sibi* |d-no cpiscopo] primas literas scribi *debere* Venetias, quae si cundem ibi non deprachenderint, mittentur post ipsum. Constabit autem intra paucos dies,

7 Pentru această problemă, pe baza altor documente, anterioare: B, Klein, p. 72-73, 90. Wessely, mai ales p. 280-281.

an d-nus episcopus Trcgesti [!] vel Venetiis reperiatur, et tune primum juxta praemissa ad ultcriora progrediendum erit." Din expunerile de până acum (Bogdan-Duică, Procesul, p. 32, urmat de B, *Klein,* p. 174) nu rezulta cui era adresată această scrisoare şi reieşea confuz că atunci când a întocmit-o Inochentie (la Triest), a şi „dispus" la Veneţia să se trimită după el dc aici (unde abia avea de gând să meargă de la Triest) răspunsul ce-1 aştepta la acelaşi răvaş, dacă el între timp va fi părăsit oraşul lagunelor (pentru a-şi continua drumul spre Roma).

8

1744 decembrie 31 şi 1745 ianuarie 4 (Viena)

Comisia Aulică Delegată pentru Treburile Transilvănene. Se citesc două scrisori sosite pe adresa Cancelariei Aulice Transilvănene: a) (probabil) de la protopopul unit de Alba-Iulia, care arată că românii de acolo ameninţă cu părăsirea Unirii, că autorii tulburărilor antiunioniste sunt „acatolicii" şi că, printre altele, aceştia aţâţă poporul să ceară voie a se întoarce la „schismă"; b) de la o „persoană demnă de încredere", - se presupune că e vorba de teologul iezuit -, care recomandă vigilenţă asupra corespondenţei lui Inochentie şi îşi exprimă neîncrederea cu privire la secretarul său. Au fost ascultate şi două memorii: unul al statusului catolic şi altul al clerului unit, în legătură cu ele hotărându-se întocmirea a două concepte de rescripte regale.

Extractus

p

X rotocolli der in Sibenbiirgischen Sachen Delegirten Hof-Commission, * uber die den letzten Decembris 1744 und den 4-ten Jener 1745 gehaltene Sessiones.

Presentibus Mannagetta, von Koch Hofkam[merlicher] Rath, von Weber, von Kosma, von Csato.

Nachdeme zu Ende vorigen Monaths und Jahrs bey der Sibenbiirgischen Hof-Canzley von dem Probsten der Kirchen zu Carlstatt[1] und einer andem, sic dicta persona fide digna, welche gar vermuthlichen der Bischoffliche Pater Theologus seyn wird, zwey Schreiben des summarischen Innhalts eingelanget seind; dafi die Wallachen von Carlstatt besagten Probsten aida ein Memoriale tibergeben, und von ihme einen Rath begehret, was sie Wallachen bey nun- mehro so verwtihrten Zustand der Religion thuen solten, sie auch zugleich andere Pfarrer, oder so genante Popas Schismaticos verlanget, so habe er, der Probst, zwar dise Leuthe

mit guten Worthen und mit dem Versprechen da- mahlfi abgespeiset, dafi er mit nächsten eine trostliche Antworth und ihnen gedeulichen Rath geben dise seine Antworth auch, nebst deren Wallachen Memorial, hieher einsenden wtirde; indessen aber konte er, Probst, nicht verhellen, dafi die Urheber diser Ohnruhen die Accatholici wären, alfi welche aufi denen jenigen Worthen des an die Sibenbiirgischen Stande eingelangt Koniglichen Rescripts, cum et illi, id est uniţi, *Catholici* sint[2], besorgt wären; dafi die Wallachen mit denen iibrigen Catholicis die grofiere Anzahl des Volckhs in Sibenbiirgen aufi machen därfften, danenhero sich bemiiheten, die Unionem vollig aufizurothen, und das gemeine Volckh durch derley Betro- hungen dahin zuverleithen; daft wan man ihnen nicht erlaubete, ad Schisma zuruckh zukehren, sie aufi dem Land emigriren wurden; er, der Probst, hielte demnach fiir rathsamb, derentwillen eine Untersuchung anzustellen, worauft die Faction deren Accatholicorum deutlich abzunehmen sein wiirde, da es seiner Mainung nach eben aniezo an der Zeit ware dise Faction gehorig zusam- men und gänzlich hindanzuhalten.

Weithers lasset obbesagte Persona fide digna, nemblich der vermuthliche Pater Theologus in seinem Schreiben herkommen, daft es nicht ohndienlich wäre, wan man auf des Bischoffen Baron Klein Brieffschafiten, welche er an verschiedene in Sibenbiirgen schreibe[3], wohl achtgäbe, wie man sich dan auch auf dessen Secretarium[4] nicht wohl verlassen konte, es ware ohne Zeitverlust alfio auf Mid und Weeg zugedenckhen, wie dem weitheren Ubl der besorglich zerfallenden Union gesteuret werden konte.

Uber dise coram Commissione abgegebene zwey Brief, ist auch ein an Ihre Konigl[iche] Maylestat] sub Rubrica Praelatorum, Magnatum et Nobilium in Transylvania Romano-Catholicorum gestelt allerunterth[änig]stes Memoriale[5] abgehortet worden, sambt einem beygebogenen anderen Memorial, welches der Unirte Clerus Graeci Ritus an die Magnates et Proceres des sogenanten Status Catholici in Sibenbiirgen, oder wie sie wohl etwa hetten sagen konnen, ad Catholica Commembra Statum Transylvaniae eingereicht[6], worunter die Delegirte Commission fiir rathsamb befunden hat, in disem so wichtigen Religionsgeschâft Zweyerley Rescripta, eines ad Regium Gubernatorem zu seinen besonderen Direction und das andere an das gesambtkonigl[iche] Gu- bemium zuentwerffen und Ihrer Koniglfichen] Mayestat zu dero allerhochsten Signatur hinaufeugeben; wie ein-und anderes aufi beykommenden

Concepti- bus sub N-ro 1-mo et 2-do zu ersehen ist[7].

Opinio

Was nun den N-rum 2-dum, id est das Rescriptum ad Gubernatorem betrifft, scheinet gegen dise Expedition gar kein Bedenckhen verhanden zu sein, nur daft in fine Rescripti post verba: *Majestati Nostrae per Te,* die Worth cum *adjuncta opinione Tua* beygeruckhet werden mochten.

Belangent aber den N-rum 1-mum, das ist das Rescript ad Gubemium, so hat man von seythen des Hofkrigsraths unb dasselbe dermahlen und bey iezigen Zeit und Latifften abgehen zulassen, gar erhebliche Bedenckhen gefun- den, sonderlich wegen Anhalt-oder Arrestirung verschiedener, wegen der Faction verdächtigen Personen, welches gar leicht eine neue Verwiirrung oder wohl gar Bepregungen nach sich ziehen konte, dahero geglaubet, besser zu seyn, wan man das rescript ad Gubemium so lang aufi gestellet seyn liesse, bis obbemelte von dem Herm Gubematore sub N-ro 2-do abgeforderte Mainung bey Hof eigelanget seyn wird; mit welch-Hofkrigsrathlichem Voto, die mehrere Stimmen in Commissione Delegata sich auch einverstanden haben.

■ **MOL, Erd. kanc. It, Acta gen., a. 1745, dos. 322, p. 17-19v; mf. ;i fc. BAFC.**

Note

[1] Carlstatt (Karlstadt, Kărolyvăros, Carolostadium, Karlovac), oraş în Croaţia, fortăreaţă austriacă şi centrul unui episcopat ortodox (Nilles, II, p. 762, cf. şi indicele din vol. I, sub cuvântul: Carolostadium). în documentul nostru se face, fără nici o îndoială, confuzie de nume cu *Karlsburg* (Alba-Iulia), mai ales că au existat colonii de vlahi în jurul oraşului Karlstadt. *Probst* (în germana de azi *Propst)* înseamnă, în ierarhia bisericii romano-catolice, „prepozit" *(praepositus),* dar, printre alte sensuri, poate să-l aibă şi pe acela de „arhidiacon" (archidiaconus) (Haberkern, Wallach, sub cuvintele *Archidiakon* şi *Propst),* ceea ce la uniţi şi ortodocşi corespunde protopopului (de altfel şi acest din urmă termen: *Protopoppa se* foloseşte uneori în documentele scrise în limba germană; exemple din jurul anului 1760 la Dragomir, II, 328, 344, 348-350). De aceea, ni se pare că în documentul de faţă ar putea fi vorba, mai degrabă, despre protopopul greco-catolic din Alba-Iulia decât despre prepozitul romano-catolic din aceeaşi localitate, cel din urmă neavând competenţă în treburile Bisericii Unite.

[2] CJH, *1540-1848. ivi erdelyi* torv^n^ek, p. 386 (art. VI din 1744). Cf. şi B, *Klein,* p. 102.

[3] De la Viena (vezi nota următoare).

[4] Petru Pop Dăianu. Se recomandă vigilenţă asupra acestuia deja în şedinţa din 22 decembrie a comisiei (Doc. 3, n. 9 la acel doc.), poate chiar în urma

acestui avertisment primit, se parc, de la Balogh, avertisment care putea fi sosit la Viena înainte de amintita şedinţă. în orice caz, „persoana de încredere", în timpul când făcea această prevenire, nu ştia încă de fuga lui Inochentie de la Viena şi nici de plecarea lui Dăianu de acolo spre „a se reîntoarce în Transilvania".

[s] Cu data 6 decembrie 1744 (Bogdan-Duică, *Procesul,* p. 20, n. 1; Dragomir, I, p. 148).

[6] Dragomir, I, p. 148-149.

[7] N-am găsit aceste concepte. Maria Tereza va adresa guvernatorului un rescript în această problemă abia la 12 martie 1745 (MOL, Erd. *kanc. It, Acta gen.,* a. 1745, dos. 322, f. 209- 216, concept; vezi (pe baza extraselor lui Rosenfeld) şi B, *Klein,* p. 187-188, dar mai ales Dragomir, I, p. 150-151). Rescriptul a fost propus, cu unele deosebiri, de conferinţa ministerială din 27 februarie acelaşi an (Doc. *14).*

1745 ianuarie 5 (Viena)

Comisia Aulică Delegată pentru Treburile Transilvănene. Se hotărăşte întocmirea a două concepte de rescripte, ca urmare a memoriilor statusului catolic şi ale clerului unit în chestiunea Unirii; a doua zi, ele fiind gata, sunt puse să „circule" (la cei care trebuiau să-şi dea cu părerea asupra lor la Curte).

A Die 5-a Januarii 1745.

p

A. raesentes Joannes Georgius a Mannagetta, Koch, Kozma, Csato. Conclusum, ut occasione submissorum ab ita antehac dicto Statu Catholico et Clero unito memorialium in negotio unionis, concipiantur bina rescripta, unum ad gubernium regium, alterum ad dominum gubematorem, comitem Haller[1], et hi conceptus ad circulationem[2] mittantur ubi et in qvantum appro- bati fuerint expediendi ac pro protocollo hodiemae Commissionis habendi.

N.B. Die seqvente, 6-ti Januarii, missi ambo conceptus ad circulationem cum dictis memorialibus Cancellariae restituendis et Nota illustrissimi domini referendarii a Mannagetta, Puncta *deliberanda* intitulata et ad protocollum reponenda.

■ **MOL, Erd. kanc. It, Acta gen., a. 1745, nr. 320, p. 131; mf. şi fc. BAFC.**

Note

[1] Cf. Doc. precedent.

[2] Cazuri asemănătoare de „circulare[1]*, din 1761 (Dragomir, II, p. 367-371).

10

1745 ianuarie 16, Viena

Camillo Paulucci, nunţiu la Viena, către cardinalii Propagandei Fide, îi informează, în legătură cu tulburările din rândurile românilor uniţi, despre cele aflate de la Inochentie cu privire la chemarea sa la Curte, despre comisia pentru interogarea sa, despre contestarea competenţei acestui for. Mai departe, vesteşte cu dezaprobare plecarea sa în taină de la Viena la Roma, pe care a aflat-o de la Aaron. E necesară o sinceră informare a Propagandei din partea lui Inochentie, ca să se poată întreprinde demersuri pentru întoarcerea sa în dieceză. „Impostorul" Visarion, sub influenţa căruia o parte din români s-au lepădat de Unire. Ei ar putea fi recâştigaţi dacă stările din Transilvania nu s-ar opune la recunoaşterea privilegiilor făgăduite uniţilor prin diplomele imperiale. Străduinţele zadarnice ale lui Paulucci de a obţine această recunoaştere. Sporadice tendinţe, neîmpărtăşite de Curte, pentru convertirea uniţilor de la ritul grec la cel latin şi pentru â-i face astfel să ţină sărbătorile după calendarul roman.

[f. 29]

Eminentissimi e Reverendissimi Signori miei osservandissimi, Mi è permesso in quest'ordinario soltando di rappresentare all'Eminenze Vostre quanto ho potuto sinora indagare in adempimento de' riveriti loro comandamenti datimi con l'umanissimo loro foglio dei 21 del decorso Novembre[1] sopra il grave e rilevante argomento dei disordini nati in Transilvania tra la nazione vallaca greca-unita e che hanno prodotto un sconvolgimento tale e una tale divisione tra quelli stessi Greci, da quali erasi abbracciata la s[ant]a unione, che ne deriva un massimo pregiudizio alia medesima. Le incombenze di questo ministero[2], nelle critiche circostanze in cui siamo, mi hanno trat- tenuto sinora dai poter intraprendere di rendere informate l'Eminenze Vostre, mancandomi fisicamente il tempo di farlo, onde spero che doneranno benigno compatimento a questo involontario mio ritardo.

Per incominciar dunque col possibile ordine a riferire all'Eminenze Vostre tutto che ho saputo intorno ai motivi che hanno potuto dare qualque colore alia suscitată turbazione, debbo loro parte-[f. 29v]cipare che pochi giomi prima che mi

pervenissero gli accennati loro comandamenti, era stato a ritrovarmi monsignor Klein, vescovo din Fogaras, da cui mi fu confidato che era qua venuto chiamatovi per ordine della Corte, et interrogatolo del motivo di una tale chiamata, mi rispose ch'era stato mal dipinto presso di questi dicasteri, come se avesse mancato al suo dovere e fosse[3] cagione dell'eccitato sconvolgimento tra quelli della sua nazione. Lo pregai a dirmi con sinceritâ se realmente si sentisse reo di alcun mancamento, per poterlo servire ed assistere con quel frutto che desideravo, per dileguare le ombre contro di lui concepite; ma il prelato non fece che ripetermi di essere stato accusato innocentemente e che si era formata una commissione composta di soggetti che hanno luogo in questi differenti dicasteri e che a questa erasi presentato per intendere cio che si pretendeva di sapere da lui. Mi assicuro di aver protestate avanti quel con- gresso, che se intendeva di essere da lui informate di cio ch'era a sua notizia sopra gli eccitati disordini, in iscritto lo avrebbe fatto, ma senza voler soggiacere all'esame di un tribunale laico, incapace di esaminarlo e molto piu di proce- sarlo. Cio da me udi-[f. 30]tosi, gl'ingiunsi che qualora venisse altra volta invitate a comparire, giacche a mia insaputa era comparso avanti la detta commissione[4], non avendomene dinanzi reso informate, rispondesse fran- camente che senza mia permissione non poteva, non che acconsentire a sotto- mettersi, ma ne pure a comparire, e che allegasse le disposizioni de' sacri canoni[5] e le pene che incorrono i giudici che pretendono di chiamar avanti il loro tribunale un vescovo e târlo soggiacere ad un esame e processo, che non pud assumersi che dai papa ne' piu gravi casi e dai concilio provinciale ne' minori, suggerendogli inoltre di dover a me indirizzarsi. Adempi a quanto io gl'ingiunsi il sudetto prelate[6] o almeno cosi mi riferi din aver fatto e che la commissione in udire le sue rappresentazioni[7], gli rispose che se la sareble meco intesa, lo che perd non e seguito, mentre veruno de' commissari non e stato mai a parlarmi di questo emergente ed io constantemente replicai al prelato che non comparisse ulteriormente.

Nel mentre che stavo io in aspettazione d'intendere da lui cio che succederâ in questo grave emergente, venne a ritrovarmi il padre Aaron e mi confido che monsignor vescovo era partite da qualche tem-[f. 30v]po da Vienna per trasferirsi al santuario di Maria Zell con animo di far qui ritomo, ma che invece di prendere quella strada, erasi risoluto di passare a Trieste, ove cercava im- barco per trasferirsi a Roma, intimorito dalie

minaccie, che se sono vere, mai perd mi sono state dai prelato confidate, forse fattegli dalia commissione o ch'egli aveva da altri risaputo, come se si presumesse di arrestarlo. Confesso all'Eminenze Vostre che mi sorprese un tal awiso, ben figurandomi che la segreta partezza del vescovo avrebbe qui eccitati maggiori sospetti sopra la di lui condotta passata. Pensai se convenisse di richiamarlo qua da Trieste, ma riflettendo da una parte che la mia lettera non 1'avrebbe piu ritrovato in quella cittâ e dall'altra temendo di esporlo ad una qualche violenza nel suo ritomo qua per essersi assentato senza saputa della Corte, non giudicai di dare altro passo, in attenzione ancora d'intendere dall'Eminenze Vostre quanto dopo l'arrivo costi del mentovato vescovo e dopo le informazoni che avrebbe loro confidate, sarebbero per comandarmi. Io temo che il sudetto prelato non mi habbia fatta un intera confessione degl'incontri che puo aver avuti in Transilvania ne per quanto [f. 31] habbia io procurate di risaperlo dal padre Aaron mi e riuscito, dicendomi egli che non ne era informate, perche non era stato ammesso ai segreti, che forse erano stati trattati nel sinodo tenutesi in Fogaras[8], dal qual sinodo io posso dubitare siano nati i motivi che questa Corte sia mal contenta del prelato; ma non sono questi che meri miei dubi, poiche alle reiterate interrogazioni da me fatte a monsignor vescovo sudetto, non ho potuto venime in chiaro e la sua clandestina partenza mi fă temere ch'egli si senta colpevole o almeno lo fa sospettare per tale a questa Corte, con la quale non ho io creduto di dover dar passo dopo una risoluzione si imprudente e senza la minima intelligenza mia presa dal prelato, in discolpa del quale non avrei saputo che allegare. Era per mio credere troppo necessaria una tai exposizione all'Eminenze Vostre, perche siano intese di un incidente che non e a loro notizia e che toglie il modo a me di operare, se il riferito vescovo non si apre con 1'Eminenze Vostre con dar loro quella vera e sincera informazione sulla sua condotta, ch'e troppo necessaria per intreprendere il maneggio con chi occorre per il suo ritomo alia sua chiesa, [f. 31 v] potendo ben elleno reflettere ch'essendo la nazione vallacca destituita del suo capo, le perversioni cresceranno alia giomata e il male si rendderâ sempre peggiore.

Cio premesso, mi faccio ora ad esporre all'Eminenze Vostre quel poco che ho potuto ricavare da monsignor sudetto, siccome dal padre Aaron, da me ricercati a darmi le piu precise notizie sopra i punti stati rappresentati a codesta Sacra Congregazione e dall'Eminenze Vostre significatimi nell'acceninato loro umanissimo foglio. Ed entrambi mi hanno confermato che parte

del popolo greco-unito in Transilvania in piu luoghi e precisamente in quelli per i quali passo dopo la Pasqua dell'anno scorso[9] ed anche si trattene lo scismatico calogero di nazione rasciano e nominate Vissarione Szarai, si e allontanato dall'osservanza della santa unione, alle suggestion! principalmente del detto impostore, che seppe usurparsi il nome di santo e di operatore di miracoli presso di quella rozza gente, con un'astinenza apparente da qualsivoglia cibo, fuori che di pochi grani di fave, di uve passe e radici[10], e col far credere che alle sue intercessioni venissero operaţi supposti finti miracoli, e seppe si malizi- osamente accreditare presso della medesima le sue im-[f. 32]posture che 1'ha indotta a negare non solo la dovuta dipendenza nello spirituale ai sacerdoţi uniţi, ma inoltre ha verso di essi ingerita una tale awersione ed odio, che reputa i sacerdoţi uniţi piu abominevoli de' pagani et evita talmente il loro consorzio che vuole piu teste far battezzare i fanciulli dalle nutrici che valersi de' parrochi uniţi ed i giâ provetti muoiono del pari senza i santissimi sagra- menti della penitenza ed eucaristia, e fanno sepellire li cadaveri senza alcun rito sagro, per 1'accennata ragione di non voler ammettere i detti parrochi[11]. Fu pero dal govemo di Transilvania date pronto riparo, teste che fu informate della perversione cagionata dal detto calogero al rilevantissimo disordine, coll'ordinata carcerazione dell'empio scismatico, che fu eseguita avanti la porte di Cibino[12] dai soldaţi ed in seguito suppongono amendue che fosse qua trasportato, senza potersi penetrare se sia state o rimesso in libertâ, o punito il delinquente e seduttore[13], di modo che mancando ora l'autore dell'eccitato scisma, potrebbe sperarsi di ricondurre i sedotti all'unione, qualora si potesse ottenere l'esecuzione dei privilegi conceduti alia nazione greca[14] dall'im- (f. 32v]peratore Leopoldo e successivamente confirmările dall'imperatore Carlo sesto di gloriosa memoria, tra quali il piu importante si ennuncia nell'articolo 3-o del diploma cesareo conceduto dall'accennato imperador Leopoldo, in cui viene disposto che tutti i secolari, ancorche di condizione plebea, che avessero acceduto alia sacra unione e venissero considerări per veri cattolici, dovessero computarsi fra li Stări che compongono la Transilvania e resi capaci delle leggi della patria e di tutti i benefici e non giâ semplicemente tollerati, come dinanzi lo erano, ma consideraţi come gli altri figli della patria[15].

Quali siano state le mie pratiche per ottenere l'esecuzione de' riferiti privilegi e principalmente dell'ennunciato, potrâ fame testimonianza lo stesso monsignor vescovo, avendo io in vita non

meno dell'imperador Carlo sesto[16], che dai primi giomi del regno della moderna regina fatto quanto certamente poteva da me dipendere[17]. Ne avrei per parte di questa Corte incontrato il minimo ostacolo, se la durezza degli Stări di Transilvania e delle tre nazioni da cui vengono composti, e sono la siculina, l'ungarese e la sassona, le due prime delle quali sono formate da cattolici, calvinistă, ariani e luterani [f. 33] e l'ultima di soli luterani, non si fossero opposte, come continuano ad opporsi e contradire all'esecuzione ed osservanza de' medesimi. Ed una tale si pertinace contradizione ha posto di tal maniera in soggezione Sua Maestâ e il suo ministere», che non si e voluta indurre a concedeme la conferma nei termini coerentă al diploma di Leopoldo nelle circostanze presenti ed ha creduto di confermarli con certa modificazione, ed e che i detti privilegi non possano aver luogo che in riguardo agii ecdesiastici e persone nobili della nazione valacca [!]. Ma ne pure una tale modificazione ha saputo rendere meno duri i sudetti Stări di Transilvania col farli ritirare dalie accennate contradizioni, mentre hanno protestato che non permetteranno mai che in quel principato s'introduca ed abbia luogo la quarta nazione, che sarebbe la greco-unita. Ed avendo io replicate le mie rimostranze a Sua Maestâ ed ai suoi principali miniştri, siccome al cancelliere di Transilvania, a fine di procurare che con suprema autoritâ ordinasse l'esecuzione de' riferiti privilegi, non ho motivo di lusingarmi che Sua Maestâ sia per farlo[18], massime nelle presenti critiche con-[f. 33v]giunture, sul timore di eccitare torbidi e dissensioni in quel principato, che si distingue nell'assistenza che le dâ con le proprie truppe. Ne saprei io che cosa far di piu per riuscirvi. E vero che monsignor vescovo e il padre Aaron credono che se si ottenesse l'osservanza di tali privilegi, non solo sarebbe agevole di ri- chiamare alia sacra unione i giâ sedotti, ma si aumentarebbe la medesima, poiche vi sarebbe modo di poter dare il dovuto mantenimento a tanti sacerdoţi che ne mancano e che si servono di questo pretesto per ricadere ne' detestări errori. Ed amendue stimano che la principal origine de' riferiti sconvolgimenti sia il non aver potuto conseguire alcun frutto la nazione valacca unita[19] dopo le tante istanze e considerabili spese fatte per l'esecuzione ed osservanza de' predetti privilegi, dicendo i nominati vescovo e monaco che la delta loro nazione accedette alia santa unione non giâ per essere stata convinta della necessity di abbracciarla per mezzo di catechismi e di prediche per assicurarsi dell'eterna salute, ma in riguardo ai soli promessi privilegi[20].

Restami a parlare del 3-o motivo che all'Eminenze Vostre e stato [f. 34] supposto abbia dato fomento all'eccitato sconvolgimento, cioe il zelo indiscreto o piu tosto qualche fine indiretto di alcuni cattolici latini, i quali siansi avanzati a vantarsi di ridurre i Greci all'osservanza del rito latino. Avendo io con pari attenzione richiesto ai due tante volte mentovati vescovo de Fogaraz [!] e padre Aaron cio che ne credessero, mi hanno essi detto che fra li Valacchi uniti e insorta opinione che alcuni cattolici latini habbiano un'idea di tentare il passagio de' detti Valacchi al rito latino e che questa tai opinione ha avuto la sua origine dall'essere stati indotti piu Vallachi [!] uniti da alcuni sacerdoţi di rito romano e dai loro padroni terrestri all'osservanza delle feste in conformitâ del calendario romano, allegando agli uniti sudetti, per persuaderli a cio fare, esser molto convenienţe che si uniformassero nella detta celebrazione delle feste alia parte potiore de' cattolici, che sono di rito latino. Mi hanno inoltre supposto che siansi alcuni studiati di dar loro a conoscere esser una tai mutazione di rito molto piu utile e che due padri della Compagnia di Gesu[21] habbiano detto che se i Vallacchi venissero consolaţi nelle loro diman-[f. 34v]de dalia Corte e dagli Stati di Transilvania, potrebbe quel clero disporsi ancora ad accettare il calendario latino. Queste sono le risposte datemi dai riferiti soggetti, alle quali debbo io aggiungere che avendo interrogate monsignor vescovo piu strettamen- te, se in realtâ avesse fondamento di dedurre che dalia riferita opinione divul- gatasi tra i Vallacchi ne fosse derivato lo sconvolgimento ne' suoi popoli, mi disse che non poteva cio asserire e si fece meco a riflettere che se vi fosse chi pensasse a ridurli all'osservanza del rito latino, non poteva cio eseguirsi senza una speciale facoltâ e dispensa pontificia[22], e che se per awentura fosse vero cio che di sopra ho riferito, che i sacerdoţi latini e i padroni terrestri avessero indotta parte degli uniti all'osservanza delle festa in conformitâ del calendario latino, non sarebbe stato difficile allo stesso monsignor vescovo di apportarvi rimedio con teneme proposito con monsignor vescovo di Transilvania di rito latino[23], che avrebbe adempito alle parti del suo dovere senza timore che questa Corte fosse per imperdirlo, poiche ho io riconosciuto in ordine alia sacra unione in questi miniştri un sincero desiderio [f. 35] della manutenzione ed accrescimente della medesima, ben lontani dal volerla distruggere col promo- vere il passaggio de' Valacchi uniti dal rito greco al latino. Questo e quanto ha potuto dalle confuse informazioni datemi dai due ennunciati soggetti rica- vare per sottoporlo al purgato

discemimento dell'Eminenze Vostre, alle quali debbo per ultimo partecipare che ho stimato di segretamente chiedere sopra gli accennati articoli una positiva informazione a monsignor vescovo di Transilvania, siccome ho creduto con le dovute riserve d'interpellate ancora il padre teologo della Compagnia destinato ad assistere monsignor vescovo in virtu del diploma leopoldino, attesa la poca dottrina de' sacerdoţi vallachi uniti, a manifestarmi le vere ragioni dell'inopinata perversione de' medesimi, per raggua- gliare in seguito l'Eminenze Vostre di quanto mi significheranno, onde pos- sano avere quella maggior cognizione ch'esige l'importanza dell'affare. E per fine bacio all'Eminenze Vostre umilissimamente le mani.

Dell'Eminenza Vostre Vienna, 16 gennaro 1745

Umilissimo, divotissimo
servitore C[amillo] Cardinale
Paulucci

Sacra Congregazione di Propaganda
Fide, Roma

■ **APF, Congr. part., vol. 100, Trans., f. 29-35, numai subscripţia a autogr.; mf. OGAS, Vat., rola 60, c. 29-35; fc. BAFC.**

Note

[1] In APF, Lettere, vol. 162 (1744) există şi copia acestei scrisori (cf. Doc. 4 din 23 decembrie 1744, n. 2). !n congregaţia din 16 noiembrie 1744, în care a fost prezentată scrisoarea din
13 octombrie a lui Aaron despre situaţia şubredă a Unirii, s-a hotărât tocmai să se scrie pentru informaţii nunţiului (APF, Acta, voi. 114, f. 388; vezi în acelaşi sens *Doc. 12* după ianuarie 1745).

[2] Nunţiatura.

[3] O altă mână - fără îndoială a aceluia care a rezumat prezenta scrisoare pentru Doc. 12, după ianuarie 1745 - a corectat greşit în „forse".

[4] La 16 noiembrie 1744.

[5] Intr-adevăr, la a doua şedinţă, la cea din 7 decembrie, Inochentie a refuzat, cu aceeaşi motivare, să se înfăţişeze (vezi studiul, Cap. I).

[6] Aluzie în acest sens şi în scrisorile lui Inochentie către Silvestru Caliani, 29 aprilie şi 29 iulie 1747 (P, *Coresp.,* p. 83, 95).

[7] Cf. răspunsul lui Paulucci la scrisoarea din februarie 1745 a lui Inochentie, încadrat în Doc. *18* din iunie acelaşi an.

[9] Confuzie a nunţiului; corect Blaj.

’ 25 martie st. v., 5 aprilie st. n. 1744. Visarion a intrat în Transilvania la 11 aprilie (nu martie, cum se află la B, Klein, p. 156).

[10] După raportul generalului Czemin, comandant al trupelor din Transilvania, datat din 11 aprilie 1744, Visarion mânca numai legume (Nilles, II, p. 562; asupra datei acestui raport Doc. *60* din 25 ianuarie 1747, n. 7). Petrus Bod, preot reformat contemporan (1712-1769), în istoria sa încă inedită, dar cunoscută, despre românii din Transilvania, scrie în această privinţă cu vreo două decenii mai târziu: „cibo utebatur tenui, pane raro, came vescebatur nunquam, vino potuque omni inebriante absdnebat, uvas passas, caricas et biscotum edebat, pro potu vero kaffe ac hcrba the utebatur" (Brevis Valachorum Transylvaniam incolentium historia..., copie litografiată, BAFC, ms. lat. 29, liber 2, cap. 4, § V, p. 350-351).

[11] Tot după spusele lui Inochentie: Bogdan-Duică, Procesul, p. 56, 58; B, *Klein,* p. 159. Despre efectele dăunătoare Unirii ale acţiunii lui Visarion a scris şi Aaron Propagandei, In scrisoarea sa din 13 octombrie, prezentată în congregaţia menţionată din 16 noiembrie
1 744 (cf. mai sus, n. 1).

[12] Corect: „Cibinio".

[15] „Post aliquot sepdmanarum detentionem Cibinio, Albam-Carolinam translatus, inde Viennam abductus, unde libere dimissus, cum legato imperatricis Russiae, ubi relatum est, abivit in Moscoviam" (Bod, § VII, p. 354). Dragomir (I, p. 140) spune că la Viena i s-a pierdut urma. „între contemporani s-a răspândit vestea" - observă el - „că ministrul rusesc din Viena ar fi intervenit pentru punerea lui în libertate şi că l-a trimis apoi în Rusia, fapt pe care documentele ruseşti nu l-ar lăsa fără menţiune, dacă ar fi adevărat"

[14] Vallacca.

[,s] Bine cunoscuta Diplomă a doua leopoldină din 1701. Cf. şi Diploma lui Carol al Vl-lea din 21 august 1738 (Nilles, II, p. 533-540). Dar Carol al Vl-lea n-a confirmat în întregime această Diplomă leopoldină, cum ar rezulta din prezenta scrisoare a lui Paulucci. Astfel, în menţionatul act din august 1738 nu mai c vorba de privilegii în favoarea mirenilor, inclusiv a „plebeilor". Pe de altă parte, în documentele din 11 decembrie 1732 şi 23 noiembrie 1734 ale aceluiaşi Carol al Vl-lea nu se „reglementează" sau „precizează" „privilegiile şi drepturile" clerului unit şi ale naţiunii române din Transilvania, cum se afirmă, inexact şi echivoc, de către Decei, p. 12, ci se cere cercetarea plângerilor lui Inochentie cu privire la nerespectarea acestor privilegii (B, *Klein,* p. 30, 34).

[16] Paulucci, fost nunţiu la Varşovia (august 1728-mai 1738), ocupa postul de nunţiu la Viena din 1738; pe atunci era arhiepiscop titular de Iconium, fiind apoi, In septembrie 1743, „creat" cardinal (Pastor, XVI/1, p. 236-237).

[17] Cf. B, *Klein,* p. 23-24, 58-60, 151 (anul 1741). Din august 1742 până în noiembrie
1743, Inochentie a stat neîntrerupt la Viena, ceea ce însemna o nouă

perioadă în acţiunea sa revendicativă *(ibid.,* p. 62-96; *Doc. 18* din iunie 1745: întâia scrisoare a sa din acest memoriu către Maria Tereza). Neîndoios, el trebuie să fi avut şi în acel timp contacte personale cu Paulucci.

[18] Intr-adevăr, regina a sancţionat deja la 7 august 1744 hotărârile dietei.

[19] Ceea ce a afirmat Inochentie şi în faţa comisiei de anchetă (vezi studiul, Cap. I), precum şi în epistola sa amintită mai sus către suverană (n. 17); a scris-o şi Aaron la 13 octombrie 1744 Propagandei în scrisoarea prezentată congregaţiei din 16 noiembrie acelaşi an (vezi mai sus, n. 1).

[20] B, *Klein,* p. 48, 161; Toth, p. 89-90,115, 141 (mărturii din 1737,1743,1744).

[21] Probabil că Micu şi Aaron s-au gândit la Andreas Illia (un stirian, 1694-1754) şi la Franciscus Fassching sau Fasching (originar din Timavia, 1686-1747), amândoi profesori la colegiul iezuit din Cluj, unde cele două feţe bisericeşti româneşti îşi făcuseră o parte din studiile lor. Illia e menţionat ca profesor la Cluj în 1730, iar Fasching în 1725 (Veress, 1, nr. 318), în 1736 şi 1743-1744 (Fabritius, p. 181, 197). Din aceşti ani, Inochentie a studiat

la colegiul clujean în 1725, iar Aaron în 1730 (Toth, p. 169, n. 7). Amintiţii iezuiţi (dar şi alte elemente din Transilvania, chiar şi cu mulţi ani înainte de ei, cf. Dragomir, I, nr. 13; T6th, p. 73) doreau trecerea uniţilor la ritul catolic, cum s-au exprimat în scrierile lor, în care aceşti călugări împărtăşeau, după cum se ştie, şi teoria daco-romană (Illia, Ortus *et progressed* variorum in *Dacia gentium ac* religionum, ed. 1, Cluj, 1730, p. 155, citat la T6th, p. 214, n. 2; Fasching, Nova Dacia, Cluj, 1743, pars prima, p. 24-25: ut in celebrandis
festis novum sequatur calendarium, quod ipsum multi etiam Valachorum concupiscunt..."). Şi în unele memorii ale lui Inochentie - ca acelea adresate reginei la 14 septembrie 1741 şi la 25 noiembrie 1743, dar şi mai înainte - se denunţă în treacăt anumite tendinţe care ţinteau la latinizarea ritului uniţilor (B, *Klein,* p. 93-94, 149; Toth, p. 114, 125, n. 4).

[22] Sinodul de la Blaj din mai 1742 îi ceruse deja lui Inochentie ca împreună cu teologul iezuit (Balogh) să-l roage pe papă a interzice trecerea oricărui unit din Transilvania la „ritusul lătinesc", oprelişte existentă în Polonia (Moldovanu, I, p. 150-151; cf. Prodan, p. 152 şi nota 2). De altfel, vlădica îi prezenta şi pe teologii iezuiţi ca reprezentanţi ai tendinţelor de convertire la ritul latin (B, Klein, p. 149).

[23] Franciscus Klobusitzky, 1743-1748 (Gams, p. 382).

1745, ianuarie 17

Ştefan Timandi, vicar general unit (pentru Transilvania de Nord), către Hardt. Extras dintr-o scrisoare în care îi cere să-l informeze dacă Inochentie a plecat într-adevăr la Roma, de unde, crede el (Timandi), se va întoarce „cu oarecare mângâiere".

Extractus literarum vicarii generalis Stephani Timandi cleri Graeci ritus uniţi[1] de 17-ma Januarii anni currentis 1745 ad agentem Hardt datarum.

Utimarie enim confiindor in literis Dominationis Vestrae, ubi scribit quod illustrissimus episcopus Romam iter suum cepit, uti audivit, et non scribit pro certo; intellexi ego jam prius quod nescitur qua de causa, ubi et quo discessit, ex quâ re multi multa loquuntur. Ego enim pro certo vellem scire si illuc discessit Scio quod cum aliqua consolatione redibit; expectabo plura brevi, pro quibus me ad obsequia comendans[8] persevera

Spectabilis Dominationis Vestrae obligatissimus servus
Stephanus Timandi

■ **MOL, Erd. kanc. It, Acta gen., a. 1745, nr. 320, xerografie.**

Note

[1] Protopopul Ştefan Pop Timandi, cu reşedinţa la Juc, era, până în 1745, vicar general unit pentru Transilvania de Nord (la miazănoapte de Mureş şi Arieş) (B, Klein, p. 12, 58, 140, 190; cf. p. 327: „Popa Stephan alias Timandi, Generalis Vicarius"). Vezi şi declaraţia de fidelitate faţă de Unire, semnată la Gherla, 21 mai 1745, de 18 protopopi din vicariatul său, inclusiv şi în frunte cu el: „generalis vicarius et protonotarius Stephanus Păp Timandi", în prezenţa lui David Măriaffi de Maxa, comite de Cluj, fost curator al clerului unit şi unul din viitorii „protectori" oficiali ai Unirii (MOL, *Erd. kanc. Ic, Acta gen.,* a.
1 745, nr. 320, p. 99-101, copia traducerii latineşti, după mf. BAFC). Mâriaffi însuşi era român de origine, dar romano-catolic (B, Klein, p. 2-5, 190, 198, 265; la p. 190, 25 mai să se îndrepte în 21 mai).

8 Corect: „commendans".

12

(1745, după ianuarie, Roma)

(Informare întocmită în secretariatul Propagandei.) Se rezumă mai întâi o scrisoare a lui Aaron despre starea şubredă a Unirii, părăsită de o mare parte a poporului din Transilvania. Ca urmare, Propaganda a cerut informaţii de la Paulucci, însărcinându-l totodată să intervină la Curtea de la Viena pentru îndreptarea situaţiei, dacă cele raportate de Aaron corespundeau realităţii. Se rezumă apoi (cu o grupare diferită a ştirilor şi cu unele inexactităţi) scrisoarea (din 16 ianuarie) primită, în consecinţă, de la Paulucci.

Greci Transilvania[1]

Nel mese di novembre dell'anno passato[2] il sacerdote d[on] Pietro Aaron, il quale pochi mesi prima era uscito dai Collegio Urbano, avisso la Congre- gazione di Propaganda aver egli trovato mold e gravi disordini ne' suoi con- nazionali greci di Transilvania[3] in materia di religione: ed erano, che quel po- polo si era in gran parte discordato dall'unione, non frequentava piu i sagra- menti e la chiesa cattolica, anzi tale odio avea concepi to contro i sacerdoţi di essa, che sepelliva i morti senza la loro assistenza e con le antiche superstizioni.

Tre cagioni allegava egli di tale rilassamento:

La prima di non essersi mantenuti ed eseguiti i privilegi dalii passati impe- ratori in parte conceduti ed in parte promessi alli nuovi uniţi, e cio perche dipendendone la esecuzione da quegli Stati ne* quali hanno luogo mold eretici, quesd vi si oppongono con gran forza.

La seconda perche era di fresco capitato cola dalia Bosnia un calogero scismatico, il quale con find miracoli aveva ingannato quel rozzo popolo colle sue prediche, scopo principale delle quali era quello di far conoscere ch'eglino perseverando nella unione, erano etemamente perduti, talmente che quasi tutti fuori del clero si erano lasciad sedurre.

La terza il zelo indiscreto di alcuni cattolici latini, i quali si erano vantati di ridurre i Greci al rito latino.

Sopra tali rappresentanze risolvette[4] la Congregazione di sentire le infor- mazioni del signor cardinal Paulucci, molto piu

che sapevasi trovarsi in Vienna monsignor Klein, vescovo greco di Fogaratz, alia di cui cura e sottoposta quella nazione, incaricandolo altresi di operare presso la Corte di Vienna per un opportuno rimedio, quando sussistesse l'esposto.

Fratanto che si aspettavano tali risposte, giunse improvisamente in Roma monsignor Klein e la sua venuta fii dopo alcune settimane seguitata dalie lettere del cardinal Paulucci[5].

Espone questi veramente tra que' Greci essere stati de' tumulti e gravi disordini riguardo alia religione, causati in gran parte dall'accennato calogero rasciano. Questi pero essere stato arrestato su le porte di Cibino per ordine del govemo di Transilvania e credesi che sia dipoi stato trasportato a Vienna, senza pero potersi penetrare se sia stato rimesso in libertâ o punito.

Potersi quindi sperare il rawedimento de' sedotti, i quali sono in grandis- simo numero[6] e caduti in pemiciosissimi errori, qualora si potesse ottenere l'esecuzione de' privilegi conceduti alia nazione greca dall'imperatore Leopoldo e successivamente confermati dall'imperatore Carlo VI, tra quali il piu rimarchevole e quello che tutt'i secolari greci cattolici, ancorche di condizione plebea, debbano computarsi tra gli Stati che compongono la Transilvania e resi, capaci delle leggi della patria e di tutt'i benefizi. Il signor cardinale protesta di avere si per lo passato, come anche al presente fatte tutte le prattiche piu efficaci per la esecuzione di tali privilegi, ma queste essere state frastomate dalia durezza degli Stati di Transilvania, composd delle tre nazioni, siculina, ungara e sas- sone, formate le due prime da cattolici, calvinisti, ariani e luterani, la terza di soli luterani. Questa durezza ha posto in tal suggezione la Corte che Sua Maestâ non ha creduto di confermare il diploma leopoldino se non con qualche mo- dificazione, la quale lungi dal render meno duri li suddetti Stati, si sono questi protestau di non permettere giammai che in quel principato abbia luogo la nazione greca, sebbene cattolica.

In quanto al terzo motivo, non potersi dedurre cosa veruna di certo, poiche essendo stato obligato monsignor Klein di esporre cio che era a sua notizia e se veramente i sacerdoţi latini ed i padroni territoriali abbiano indotto parte degli uniţi alia osservanza delle feste latine, egli ha risposto che quando le avesse saputo, non gli sarebbe stato difficile di apportarvi rimedio con tenerne discorso col vescovo latino di Transilvania; ne si sarebbe incontrata alcuna opposizione ne' miniştri di Vienna,

poiche questi hanno un sincero desiderio della manutenzione col acrescimento della santa unione[7].

Riguardo poi alia persona del monsignor Klein, awisa il medesimo signor cardinal Paulucci avergli questi confidato di essersi portato in Vienna chiama- tovi per ordine della Corte, presso la quale egli crede di essere stato accusato di aver mancato al suo dovere e forse[8] come cagione dello sconvolgimento nato tre quelli della sua nazione e che percio si era formata una commissione, alia quale egli si era presentato per intendere ciocche si pretenda sapere da lui. Assicurd sua eminenza di essere innocente e quindi di aver protestate avanti quel congresso che se si voleva da lui sapere ciocche fosse a sua notizia sopra gli accennati disordini, in inscritto lo avrebbe fatto, incapace di esaminarlo e molto piu di processarlo.

Gli suggeri il signor cardinale che se venisse altra volta invitate a comparire, rispondesse francamente che senza la permissione di sua eminenza non potea neppur comparire ed allegasse in seguito le disposizioni de' sacri canoni. Riferi dopo qualche giomo[9] il vescovo di aver ci6 eseguito. Ma tra non molto fu awisato il signor cardinale dal sacerdote Aaron che quello era partito da Vienna sotto pretesto di portarsi al santuario di Maria Zell, ma in realtâ per trasferirsi a Trieste, ove digiă cercava imbarco verso Roma, intimorito dalle minaccie che forse gli sono state fatte dalia commissione o che egli ha da altri risaputo, come se si presumesse di arrestarlo, ma che non sono giammai state confidate da quello al signor cardinale. Figurandosi questi che una tale partenza avrebbe eccitati maggiormente i sospetti sopra la di lui condotta passata, penso se conveniva di richiamarlo, ma temette di esporlo a qualche violenza nel suo ritomo. Terne inoltre che il prelato non gl'abbia fatto una intera confessione degl'incontri che pud aver avuti in Transilvania e la sua clandestina partenza
10 fa sospettare per colpevole a quella Corte.

Accenna pertanto che il ritomo di esso alia sua chiesa e totalmente[9] neces- sario, perche altrimente essendo la nazione vallacca destituta del suo capo, le perversioni cresceranno alia giomata ed il male si renderâ sempre peggiore, essere perd indispensabile ch'egli dia alia Congregazione de Propaganda una vera e sincera informazione della sua condotta, accio possa intraprendersene
11 maneggio con chi occorre.

9 Oarecare forţare a înţelesului (a se vedea scrisoarea rezumată).

■ **APF, Congr. part., vol. 100, Trans., f. 247-251 v, scris în coloane; mf. DGAS, Vat., rola 60, c. 252-256; fc. BAFC.**

Note

[1] De altă mână, contemporană, decât textul.

[2] Corect: 13 octombrie 1744, menţionată în răspunsul, din 21 noiembrie acelaşi an, al Propagandei către Aaron (APF, *Leftere,* voi. 162, f. 350v-351).

[3] Evident, e vorba de românii uniţi.

[4] La 16 noiembrie 1744 (APF, Acta, voi. 114, a. 1744, f. 388-389v).

[5] De fapt, o singură scrisoare (până la întocmirea informării de faţă): cea din 16 ianuarie 1745 (Doc. 10).

[6] Nu în scrisoarea lui Paulucci se face referire la numărul lor, ci în aceea a lui Aaron, unde se apreciază acest număr la 300 de mii de inşi (Acta, ibid.).

[7] Acest „motiv" e rezumat aici infidel în unele amănunte (vezi Doc. 10).

[9] Adverb rezultând dintr-o intervenţie eronată asupra verbului *fosse* din textul rezumat (Doc.
10, n. 3), intervenţie care înseamnă şi o atenuare de sens.

[9] Nu „după câteva zile", ci cu prilejul aceleiaşi - singure - audienţe (a se confrunta scrisoarea rezumată cu cea a aceluiaşi Paulucci, din circa martie 1745, încadrată în memoriul lui Inochentie din iunie 1745), care a avut loc după şedinţa din 16 noiembrie 1744 a comisiei de anchetă, singura la care se înfăţişase episcopul.

13

(1745, înainte de februarie 27, Viena)

Raport informativ al Cancelariei Aulice Transilvănene. Atitudinea suspectă, considerată chiar complice, a lui Inochentie faţă de mişcarea populară dezlănţuită de „călugăr" (Visarion) şi de alţii împotriva Unirii; conduita sa asemănătoare la sinodul din 1744. Şi alte învinuiri. Citarea lui la Curte, audierea lui de „informare" cu privire la starea tulbure în care se află, drept urmare. Biserica Unită, problemă nu numai ecleziastică, ci şi politică. Plecarea sa din Viena la Roma fără a fi cerut voie (de la suverană), dovadă că era conştient de a fi vinovat de cele ce i se imputau.

[p. 52]

Species facti
de moderno in Transylvania Unionis statu, actis synodi unitorum ibidem mense Iunio anni 1744 celebratae et causa domini episcopi Fogarasiensis baronis Klein apud Aulicam Commissionem agitata[1].

p

A ostquam mense Iunio anni superioris Sacratissimae Suae Majestati Regiae certo innotuisset, quod schismaticus quidam Graeci ritus monachus, quem sui calugerum dicunt, aliquot antea mensibus, ex post autem plures alii illius sequaces ejusdem sectae et plerumque instituti homines, schismaticorum in partibus Turcicis conventuum emissarii, in Suae Majestatis Transylvaniae principatum diversis viis penetraverint ibique rudem adhuc gentem Valachicam seditiosis suis concionibus et imposturis adeo concitaverint, ut plures illic districtus sacram cum matre ecclesia Romano-catholica Unionem, singulari pietate, munificentia et indefessa solicitudine a divis quondam imperatoribus Leopoldo avo, plantatam, Iosepho patruo repetitis immunitatibus rigatam, ab immortalis autem reminiscentiae Carolo Vl-to, genitore Suae Majestatis, tantis impendiis, utpote integri dominii collatione episcopatu unitorum ibidem et monasterio[2] monachorum Ordinis Sancti Basilii ejusdem ritus vicem canoni- corum[3] et capituli penes episcopum obituro, large fundatis (p. 53] amplius promotam ac, uti hie[4] sperabatur, jam pene irradicatam, palam ejuraverint, et huic perversioni ipsum antehac ibidem constitutum dicti Graeci ritus unitorum episcopum baronem Klein clam adstipulari ex iisdem relationibus haberetur, quod quidem de eo tanto facilius creditu fuerat, quod idem jam antea coram dicti principatus statibus se et suos condiţionate duntaxat, sub spe videlicet certorum privilegiorum, esse unites cum scandalo catholicorum publice asse- rere non dubitaverit, cui simile in mox descripta etiam sinodo [!] proposuit

Proinde Sua Majestas, vigore rescripti sui ad gubemium suum in Transylvania regium, uti moris est, sub 15-ta dicti mensis lunii exarati et dicto episcopo rite intimaţi, eundem episcopum hue ad aulam suam venire jussit Interim iile priusquam iter aggrederetur, synodum ibidem diaecoesanam, jam antea fors per suas circulates promulgatam, sub finem repetiti mensis lunii[5] in loco suae residentiae coeggit, ad quam non modo clerum suum, sed etiam contra morem antehac usitatum, lajcos tam nobiies quam plebejos, praesertim [p. 54] ex circulis nuper ab Unione resilientibus frecqventi numero convocavit Cujus synodi acta singularem attentionem non solum quoad sacra, verum etiam praecipue circa[6] politica merebantur, in suam enim synodali propositione praemittendo, quanta fatigia quantasve expensas pro sua gente et clero hac- tenus inutiliter fecerit, cum hic etiam

Viennae speciosis tantum verbis lactatus fiierit[7], benignarum etiam Suae Majestatis resolutionum extractum legi curavit et eundem interpretando in sinistrum adeo sensum detorsit, ut in coetu illo praesentium magnus sit exortus tumultus et tanto major dein, cum ex benigno rescripto secum allato[8] limitationem proventuum stolae ante introductam Unionem abusive et cum excessu[9] perceptorum ipsique genţi Valachicae nimi- um gravium perlegi fecisset Quia autem catholicum Latini ritus ad latus theologum, qui ex rationibus summi momenti qua causarum auditor generalis olim adjunctus et adhuc apud eum tenendus visus est, diu jam pati non posset, dum ad verba [p. 55] rescripti de praestanda eidem ab ipso intertentione sonantia deventum esset, aut se episcopum non futurum, aut theologum in domo sua non aliturum cum immoderationis gestibus protestatus est[10]. Ubi observandum occurit, quod cum theologi ad latus suum continuationem alio titulo oppug- nare non satis tutum eidem videretur, ex eo quod summa fundationali Sacrae Sedi Apostolicae rite notificata, de eadem portione pro intertentione theologi annuatim praestanda nihil insertum fiierit ac consequenter etiam Romanum confirmationis instrumentum de ea sileret, fundum episcopalem non amplius onerari posse allegavit; cum tamen haec vel alia ipsius beneficia eatenus convertibilia sint ac si ex illa summa fundationali hanc portionem excindi depre- caretur, quanquam usque dum theologus penes eundem necessarius videbitur, onus intertentionis illius virtualiter semper fiindo episcopali adhaeserit, habeat idem ultra illam summam fiindationalem alios reditus, eosque non exiguos, ex indulgentia divorum Suae Majestatis praedecessorum et propria Suae Majestatis percipi [p. 56] solitos, ex quibus absque derogamine fundationalium rata theologi praestari quiret". Declaravit dein idem episcopus coram memorata synodo, quod a proceribus catholicis requisitus fuerit, ut schisma illud tune introductum tolleret, ipse vero respondent: ubi id quod promissum erat, reddi- tum fuerit, se schisma complanaturum. Multa praeterea injuriosa et incon- venientia verba protulit, quibus catholicos culpae ârguit et mendaces com- pellavit[12], inter caeterea surgens ex abrupto suos allocutus est aut catholicis fiatis et ritum vestrum mutetis, aut de alio aliqvo cogitetis[13]. Super quibus universa plebs Valachica infremuit, multi vero saniores[14] uniţi Valachi scandalizaţi et inter se conquesti sunt. Exitus demum synodi fuit, quod ad iteratam indiscretam ejusdem episcopi interrogationem: an si quae promissa sunt, non praestentur uniţi mânere vellint, tam popae seu sacerdotes,

quam plebs rustica responderint: nisi ea praestentur se unitos esse nolle[15]; imo plures e contra dixerint: praestentur ilia vel non praestentur, se tamen Unioni renunciaturos[16], prout ab ilia hora magis et magis dilatări schisma [p. 57] perhibetur, quin multi ex plebe episcopi sui voluntate et consensu eatenus se tuentur, ob quod non pauci archidiaconi perturbări dicuntur[17].

Iisdem porro fide dignis relationibus continetur, quod eadem in synodo idem episcopus exteras etiam Potentias interminatus sit; quod toto hoc orti et invalescentis schismatis tempore, contra munus suum episcopale, ut ut a catholicis eatenus solicitatus, pastorale, quo impostorum machinationes ever- tere potuisset, exmittere prorsus neglexerit; quod clerus ejus sit effioenis in eoque bigamia et simonia firequens; quod popas seu sacerdotes praeter neces- sitatem ex eo, uti perhibetur, ut suus etiam census, quern ab iis singillatim percipit, cresceret, multiplicaverit, et a schismaticis ordinatos acceptaverit; quod consaguineos suos ditare studuerit; bona respuendo, vilium personarum secu- tus sit consilia ac schismaticis libris provinciam illam repleverit; quod popas modo consecratos ad deponendum Unionis juramentum non adstrinxerit; theologi officio semper cotrarietur; cleri pecuniam, magis de temporalibus quam spiritualibus [p. 58] solicitus[18], agendo hie ea quae ad ipsum nullatenus spectarent, quin respectu muneris episcopalis eundem dedecerent ac illorum etiam nomine, uti innotuit, a quibus nihil eatenus eidem commissum est, inutiliter expendat[19].

Unde, juxta posteriores[20] catholicorum in illo principatu procerum ac al- teras cleri Graeci ritus uniti nomine formatas ad Suam Majestatem perlatas relationes, Unio ibidem adeo convulsa est, ut multi parochiani injicere in parochos suos unitos manus eosque verberibus afficere non reformident, conversationem cum parochis unitis sub anathematis poena, ecclesiarum vero per unitos, uti tenent, per pollutarum frequentationem sub gravi peccato sibi interdictam persvasum habeant et dum loco eucharisticae fructus et surculos arborum nec non grana quaedam frumenti, loco chrysmatis mel et alia quae- dam usurpare ceperunt, dum infantes insolita forma per superstitiosas mulieres baptizari curant, jam non ad schisma redire, sed pene in gentilismum labi videantur.

Quibus malis medendis validam utique manum et oculatam curam expo- scentibus benigna ordinatione Suae Majestatis actu incumbitur. Itaque Sua Majestas relatis eo modo sibi descriptae synodi actis et Unionis statu, pro suo regis apostolici munere,

juxta bullae pontificiae primo regi Hungariae Sancto Stephano et ejus successoribus data verba: Et secundum *quod divina gratia te et illos docerit*]...][21]. Avito item illo, [p. 59] quo in promotionem Sacrae Unionis fertur zelo, per specialem Aulicam Commissionem hunc in finem a se dele- gatam, Puncta quaedam interrogatoria super alterato in illo suo Transylvaniae principatu Unionis statu actisque mentionatae synodi et remediis conducibiliter applicandis concepta, eidem episcopo, non per viam inquisitionis, sed pro danda solum informatione in facto[22], praelegi ea ratione jussit, ut accepta ejusdem etiam informatione appareat quae materiae, ut ut mixtae, magis ramen ad Forum Ecclesiasticum spectent, huicce Foro Ecclesiastico pro ulteriore deliberatione utique communicandae; et quae politicum praecise concemant, uti hoc ex praeambulo punctorum eidem praelectorum pateret hocque dis- crimine facto, congrua utrinque, ubi necessum visum fuerit, remedia suis viis ac modis adhiberi quirent.

Ad sessionem proinde Commissionis die 16-ta Novembris anni superioris habitam comparens saepefatus episcopus insinuavit, se tanquam personam ecclesiasticam coram illo foro non ecclesiastico formale examen haud subi- turum, pro informatione autem ad puncta sibi praelegenda, cum facultate tamen retractandi si voluerit sibi reservata, responsurum se promisit, prout etiam ad 35[23] puncta ibidem sibi praelecta respondit simulque punta ilia sibi scripto communicari [p. 60] petiit. Occasione autem praelectionis punctorum, dum ad investigandam propositionis ab eodem in synodo factae qvalitatem perventum esset Commissioque an exemplar suae propositionis hie Viennae apud se se habet ab eo quaesivisset et ex ilia copiam sibi dari petiisset, cunc- tando ille respondit: hoc exemplar esse in archivo episcopali, an apud se hie habeat, se non satis recordari, si vero haberet, se quaesiturum missurumque copiam in se recepit, quod illic scripto sibi pro memoria annotavit, nec tamen unquam eandem communicavit, licet illam, uti perhibetur, apud se habuerit[24], et ipse primo die 9-na Decembris ab hinc Vienna[25] discesserit. Cum deinde 7-ma Decembris Commissio eadem rursus considens praelectionem punctorum in filo materiae continuare vellet, episcopus ibidem non comparuit, sed suos homines eo expedivit, per quos praejudicium fore canonibus si coram ilia Commissione compareret ac responderet, proposuit; ubi autem scripto sibi per extensum repetita puncta communicata fuerint, scripto se responsurum denuo promisit et eandem instantiam idemque

promissum per memoriale dictae Commissioni porrectum dein repetiit[26]. Quae Commissio, quamvis nulla videretur ratio cur adversetur canonibus eundem respondere verbis, et non adversetur respondere [p. 61] scripto, ac aliunde in praeambulo punctorum in prima sessione eidem episcopo, uti supradictum est, pariter praelecto, juribus ejusdem, quoad competentiam fori et ipsum personale, diserte cautum fuerit, ejusdem petito detulit, puncta eadem, penes consvetum communica- tionis decretum[27] janitori Cancellariae Regiae Aulicae Transylvanicae tradidit, per eundem dicto episcopo consignanda; idem autem janitor, teste relatione sua Commissioni desuper data, ilium per decern dies quaesitum domi suae nunquam reperiL

Dum autem postmodum homines ejusdem episcopi, cui per Suam Majes- tatem hue citato, tanquam subdito et vasallo extra ditiones Suae Majestatis, contra generaţia edicta eaque gravem in contravenientes poenam dictantia, sine praehabita licenţia abire neutiquam fas fuisset[28], ab eadem commissione die 22-da praelibati mensis Decembris interrogati essent, quando idem episcopus discesserit quove iverit? retulerunt dum abiret praedicta 9-na Decembris dixisse se iturum ad Celias Marianas in Styriam, ast serius ex literis illius Tergesto ad suum capellanum, hie adhuc remanentem, datis compertum est, eundem iter Romam versus mutasse, ex quo tergiversatio illius et quod conscius sibi eorum de quibus [p. 62] insimulatus[29] est, fuerit, conjici potest eo magis, quod praememoratum scriptum memoriale ubi communicationem punctorum de- nuo petebat[30] et responsurum se spondebat, pridie solum sui discessus hora 6-ta vespertina per Agentem exhiberi fecerit Sed et id post ejus abitum uberius rescitum est, quod is cum schismaticis hie loci commorantibus familiariter conversatus fuerit, quod ipsi clara lege ordinationum divi adhuc Leopoldi imperatoris interdictum est[51], quin etiam profanum Ordinem et in eo sic nuncupatam quandam praefecturam ab homine pariter schismatico susceperit[32] atque ex his rem penitius considerând pateret, quo fine idem episcopus ante biennium porrectis hie apud aulicas instantias scriptis tantopere flagitaverit, ut theologus qui ex officio causarum auditor generalis decisorumque casuum apud eundem est et eidem invigilare tenetur, ipsi episcopo contra omnem rationem et exigentiam propter officium theologi fidelitatis Sacramento obstrin- geretur.

Siquidem autem inter acta synodalia supra recensita toties fiat mendo promissorum clero aut gend Valachicae factorum per eosque praetensorum privilegiorum, paucis [p. 63]

commemorandum venit quod omnia ilia beneficia, privilegia et immunitates ecclesiasdcas, quae generaliter reliquarum ditionum suarum, signanter vero regnorum Hungariae, Dalmadae et Croatiae clero unito concessa et indultae fuerunt repetitum divum Leopoldum imperatorem etiam clero unito principatus Transylvaniae, vigore prioris sui diplomatis cle- menter indulsisse; quia vero ex altero ejusdem sacratissimi principis diplomata (cujus caeterum autendcum originale exemplar nusquam reperitur[53], nec rite publicatum fuisse constat) sumpto argument», cujus vigore in sensu tamen accommodo etiam plebejae conditionis homines, si se univerint, Statibus adnumerati haberentur et hinc gens ilia affidata praecipue a dictu episcopo, sump- tibus sui cleri aliquoties eatenus hue profecto et pro se suisque, quoad tempora- lia, talia subinde petente, quae citra convulsionem status publici illius principatus concedi neutiquam potuissent, ampliora, quam aliarum ibidem natio- num plebs habeat, praetenderet privilegia[34]; et e contra Status et Ordines trium illic nationum gentem illam, vi veteris positivae legis[35], pro tolerata solum haberi urgerent; Sacratissima Sua Majestas Regia pro singulari suo zelo apos- tolico et petate Status (p. 64] eosdem et Ordines convenientibus mediis eo deduxit ac, quod in eorum constitutionibus ad hunc effectum deesset, suis resolutionibus proxime in publicos etiam principatus articulos relatis[36], ita clementissime supplevit, ut antiquata praedicta Valachos pro toleratis duntaxat habente lege, eosdem stabili in Transylvaniae principatu incolatus jure dona- verit et quoad immunitates ecclesiasdcas catholicis Latini ritus, quoad beneficia temporalia seu officia per definitam suo modo pro sua cujusvis qualitate et conditione applicationem reliquis principatus incolis prorsus adaequaverit[37]. Quin eadem Sacratissima Majestas, praeter benigne adhibendam quovis in casu contraventionum adversus immunitatem ecclesiasticam cum clero Latini ritus penitus communem a quopiam praesumendarum correctionum ut pro ecdesiis et ecclesiasticis unitorum ubicunque incolae eorum convenienţe numere essent neque hactenus fundum obtinuissent, competentes fundi assignentur. Ubi decimae aut quartae vi legum vel privilegiorum aliis collatae habentur iique jure praelationis[38] fruuntur, ibi certae pensiones juxta familias contribuendae, dictae ibi vulgo capeciae, annuatim pro sustentatione ecclesiasticorum unitorum [p. 65] praestentur, dementissime jam anno superiore 1743 ordinavit[39] et cum aerarii sui onere plura millia centenariorum salis parochis unitis, qvi antea iis non potiebantur, quotannis

administrări jussit[40].

Pluraque alia adeo munifice et benigne eorum et ut praemissum Sacrae Unionis his etiam mediis stabiliendae intuitu indulsit ac disposuit, et cum eatenus aliarum ditionum suarum[41] unites longe superent, nisi ab illis qui, sumptibus alienis subsistendo[42], etiam incompetentia haud difficulter petunt, incitentur merito[43] aquiescere et molimina episcopi baronis Klein, utpote qui dum desideria sua immoderata suasque intentiones institute ac systemati provinciae contrarias, in specie praetensam introductionem quartae nationis per importunas preces ipse impetrare non potest, easdem juxta praemissa per simultates et factiones populares, nedum per motus intestinos extorquere nititur, eatenus non sequi, imo nec aures praebere debeant

■ **MOL, Erd. kanc. It, Acta gen., a. 1745, nr. 320, p. 52-65, concept; mf. şi fc. B AFC; alineatele ne aparţin. Unele elemente de conţinut, pe alocuri inexact înţelese, la Bogdan- Ouică, Procesul, p. 33 (după extrasele lui Rosenfeld) şi la B, Klein, p. 180 (după Bogdan- Duică).**

Note

[1] Această informare a fost pregătită, se pare, de Kozma, în colaborare cu Csatâ, membri de frunte ai Cancelariei Aulice Transilvănene, care făceau parte totodată, după cum s-a văzut, din Comisia Aulică Delegată, însărcinată cu anchetarea lui Inochentie. E un raport întocmit în vederea conferinţei ministeriale din 27 februarie 1745, pentru informarea acesteia, după cum reiese din protocolul aceleiaşi conferinţe (Doc. următor).

[2] Corectat pe margine de Kozma din: „conventu".

[3] Ultimele două cuvinte adăugate în text de mâna lui Kozma.

[4] Adverb adăugat în text de mâna lui Kozma.

’ La 25 iunie st. v. (6 iulie st. n.) 1744-

[6] „non solum“ - „circa" adăugat pe margine de mâna lui Kozma, în loc de: „Suae Majestads quoad sacra aeque" din text, şters de aceeaşi mână.

[7] Acta *synodi* (Nilles, II, p. 562, aproape textual).

[8] Cunoscutul rescript din 9 septembrie 1743 (Nilles, II, p. 548-555).

[9] Ultimele două cuvinte scrise de mâna Iui Kozma deasupra cuvintelor: „pene simoniace**, şterse de aceeaşi mână.

[10] Acta synodi (Nilles, II, p. 563); chestionarul pentru audierea lui Inochentie (Bogdan- Duică, Procesul, p. 63, întrebarea 47).

[11] Cf. şi argumentele aduse de Inochentie în *Supplex libellus* al său din 1741 către Maria Tereza (Decei, p. 38-39), argumente în care se referă numai la

beneficiul fundaţional. (Pentru datarea acestui memoriu vezi mai departe: memoriul lui Inochentie către papă, iunie 1745, Doc. 19, n. 2.)

[12] Notă din Cancelaria Aulică Transilvăneană, dinainte de 16 noiembrie 1744, Doc. 1 (în informarea de faţă, aproape textual, după această piesă).

[13] Ultimele cinci cuvinte intercalate pe margine de mâna lui Csatd. Cf. Acta *synodi* (Nilles, II, p. 563); nota menţionată (Doc. 1); chestionarul amintit (Bogdan-Duică, Procesul, p. 63, întrebarea 48).

[M] Nota pomenită (Doc. 1 şi n. 12).

[ls] Acta *synodi* (Nilles, II, p. 563); nota amintită, chestionarul (Bogdan-Duică, Procesul, p. 64, întrebarea 53).

[16] Numai în raportul de faţă am găsit această informaţie şi anume că mulţi dintre participanţii la sinod ar fi spus că, indiferent dacă se vor împlini sau nu „promisiunile** ce li s-au făcut românilor cu prilejul Unirii cu Biserica Romei, ei vor renunţa la ea.

[17] Nota menţionată (Doc. 1).

[18] Nota menţionată (aproape textual).

[19] Vezi mai pe larg chestionarul (Bogdan-Duică, Procesul, p. 65-66, întrebările 77-80).

[20] De pe la sfârşitul anului 1744 (B, Klein, p. 169; Dragomir, I, p. 147-148).

[21] Punctele dintre paranteze drepte indică tăierea continuării citatului. Iată această continuare: „ccclesias regni tui praesentes et futures, nostra et successorum nostrorum vice disponere atque ordinare apostolica simul authoritate conccssimus**. Pasaj şters de mâna lui Kozma, căreia i se datorează, de altfel, intercalarea pe margine a întregului citat, care înlocuieşte în text cuvintele: „quoad ex annexo hie pontificiae bullae extractu liqueret et, avito illo“. Citatul, reprodus In această informare cu câteva mici modificări, face parte din pretinsa bulă a papei Silvestru II, din 27 martie 1000, prin care acesta dăruieşte căpeteniei maghiare Ştefan, canonizat apoi ca sfânt, titlul şi coroana de rege, precum şi drepturi foarte întinse de jurisdicţie bisericească. Se ştie însă că cercetările critice de la sfârşitul sec. XIX şi începutul veacului XX vor dovedi că această bulă (apărută într-o publicaţie din 1644) nu e decât un fals din sec. XVII.

[22] „non per viam - in facto**, intercalare pe margine de mâna lui Kozma.

[23] Corectat pe margine, se pare, de mâna lui Kozma, în loc de: 39, şters. Ciffa 35 corespunde ultimei întrebări din varianta scurtă a chestionarului, întrebare la care a răspuns Inochentie. Cifra 39 corespunde ultimei întrebări din varianta lungă, la care a dat răspuns. Varianta scurtă are în total 77 (MOL, *Erd. kanc.* It, Acta gen., a. 1745, nr. 320, p. 17-35), cea lungă 82 de întrebări (ibid., a. 1744, nr. 248, f. 22-28v, variantă publicată, după transcrierea lui Rosenfeld, de Bogdan-Duică, Procesul, p. 59-66). Răspunsurile au fost înregistrate de Csat6 şi corectate în câteva locuri din punct de vedere al stilului tot de el (ibid., a. 1745, nr. 320, f. 121-127).

Potrivit rezumatelor, cu unele greşeli, ale lui Rosenfeld, ele sunt reproduse, de asemenea, de către Bogdan-Duică (Procesul, p. 67-71). Unele întrebări separate din varianta lungă sunt amalgamate în cea scurtă, care are şi unele formulări relativ mai curtenitoare. Varianta lungă a întrebărilor e, fără îndoială, cea dintâi, cea scurtă fiind doar o reelaborare a ei mult ulterioară conferinţei din 27 februarie (cf. doc. din 29 martie 1745 la B, Klein, p. 178-179), transmisă, apoi, în urma propunerii acesteia, la Roma. Din cele de mai sus rezultă că numărul întrebărilor la care a răspuns Inochentie n-a fost doar 31 (Prodan, p. 171, după Bogdan-Duică, *Procesul, p.* 69) sau 32 (T6th, p. 146), nici pe baza variantei lungi de 82 de întrebări, pe care o citează aceşti autori (şi care a fost cea folosită la interogare), nici a celei scurte.

[24] Amănuntele acestea semnificative despre zăbovirea cu care a răspuns Inochentie că nu-şi aminteşte dacă a luat cu sine la Viena textul expunerii pe care o ţinuse - în româneşte - Ia sinod, că şi-a făcut notă pentru a verifica acest lucru şi a comunica textul comisiei, amănunte care figurează în răspunsul său la întrebările 33-34 (varianta lungă, MOL, Erd. *kanc. It, Acta gen.,* a. 1745, nr. 320, p. 126), că totuşi nu i-a comunicat textul, deşi se spune că l-ar fi avut la sine (cum se adaugă In prezentul document), toate acestea lipsesc In rezumatul lui Rosenfeld, publicat de Bogdan-Duică (Procesul, p. 70).

[25] Ultimele trei cuvinte intercalate pe margine de mâna lui Kozma, în loc de „hinc“ din text, şters de aceeaşi mână.

[26] „idemque promissum - repetiit", această propoziţie sau ideea pe care o exprimă nu se află în protocolul şedinţei din 7 decembrie, luat de Csatd (MOL, *Erd. kanc. It, Acta gen.,* a. 1745, nr. 320, p. 127-128).

[27] Din 10 decembrie 1744 *(Doc.* 2).

[28] Deci, în informarea de faţă se spune că lui Inochentie „nu-i era permis să plece în nici un chip" din ţările de sub stăpânirea Măriei Tereza, fără să fi obţinut voie. Aşadar, nu e vorba că el „nu *va* avea" acest drept (Bogdan-Duică, Procesul, p. 33, după extrasele lui Rosenfeld) sau că „nu *va* mai avea drept *de a se întoarce* în patrie fără licenţă" (B, Klein, p. 180, citând pe primul autor).

[29] Corectat de mâna lui Kozma, în loc de: „accusatus", şters de aceeaşi mână.

[30] Vezi mai sus (n. 26).

[51] Diploma a Il-a leopoldină, art. 6 (Nilles, I, p. 297; cf. şi aranjamentele episcopului Atanasie Anghel, acelaşi art, *ibid.,* p. 284).

[52] Bogdan-Duică, *Procesul, p.* 33; B, Klein, p. 180.

” Vezi însă mai la vale memoriul lui Inochentie din iunie 1745 (Doc. *18,* n. 14).

[34] Afirmaţie falsă, după cum reiese mai ales din B, Klein, p. 106-108.

[35] Drept local, câştigat (Banal, sub cuvântul: *jus* positivum).

[36] Cunoscutele „articole de lege" VI şi VII din 1744 (B, Klein, p. 102-104).

[57] Interpretare tendenţioasă făcută de prezenta informare (vezi B, Klein, p. 106-108).

[58] Drept de prioritate (Bartal, sub cuvântul: *praelatio).*

[59] Cunoscutul rescript din 9 septembrie 1743 (Nilles, II, p. 548-555).

[40] Nu se află în rescriptul (cel puţin în textul său publicat) menţionat în nota precedentă. De altminteri, asupra acestui rescript vezi şi Doc. *14* din 27 februarie 1745, precum şi Doc. 6 din 29 decembrie 1744 (observaţiile interesante ale lui Csato).

[41] E vorba de celelalte ţări de sub stăpânirea reginei.

[42] Aluzie ce ni se pare neclară. S-ar putea să fie o greşeală de redactare şi ca autorii informării să se fi gândit la călătoriile şi şederile lui Inochentie la Viena, pe cheltuiala clerului său, mai ales că se spune mai sus că el cheltuieşte fără folos banii acestuia, fiind preocupat mai mult de treburi temporale (lumeşti, politice) decât de cele spirituale (religioase, bisericeşti).

[45] Urmează: „conquiescere debeant", cuvinte şterse de mâna lui Kozma, de la care provine de aici până la sfârşit scrisul documentului.

1745 februarie 27 (Viena)

Conferinţa ministerială, reunită în treburile Transilvaniei, către Maria Tereza. Din partea Cancelariei Aulice Transilvănene se face o expunere despre cele ce s-au săvârşit la Curte în problema stării tulburi a Bisericii Unite. Se reiau, în fond, dar mai pe scurt, datele informării pregătite despre această problemă (vezi Doc. precedent). Conferinţa propune să se scrie guvernatorului Transilvaniei cu privire la măsurile de luat pentru îndreptarea situaţiei Bisericii Unite după plecarea vlădicăi; de asemenea, să se scrie cardinalului Albani despre starea aceleiaşi biserici şi despre conduita „nechibzuită* a lui Inochentie, pentru ca Scaunul pontifical să fie clar informat şi să poată proceda contra lui în cunoştinţă de cauză.

Sacra Regia Majestas, Domina domina clementissima.

Die 27-a Februarii anno 1745
Praesentes

C omes Stahrenberg[1] praeses, c. a Dietrichstein Aulicae Camerae praeses, c. Corvitius ab Uhlfeldt[2], c. Ioannes Fridericus a Seilern[3], c. a Kinszki Bohe- miae aulicus cancellarius[4], c. a Colloredo[5], c. a Gyulaffi cancellarius aulicus Transylvaniae, c. a Salaburg[6] supremus bellicus commissarius.

Baro a Brandau[7], Mannagetta, Koch Aulicae Camerae consiliarius, baro a Bartenstein[8], Kozma, Wobern.

In conferenţia ministeriali quae sub praesidio Gundachari Thomae S[ancti] R[omani] I[mperii] comitis a Stahremberg, praesentibus in margine positis ministris et aliis consiliariis[9], in rebus Transylvanicis hodie celebrata est, proposuit Cancellaria Aulica Transylvanica quae circa convulsum unionis cum sacra Romana ecdesia Valachorum Graeci ritus in Transylvania statum hic in Aula acta sunt: quod videlicet postquam anno proxime evoluto innotuisset primo quendam schismaticum Graeci ritus monachum seu, ud apud suos audit, calugerum ac dein plures ejusdem sectae homines ex partibus Turcicis in ilium Transylvaniae principatum diversis viis penetrasse ibique gentem Valachicam in unione nondum bene fundatam seditiosis

suis concionibus et imposturis ad perversionem et ejurandam unionem concitasse[10], eadem cancellaria, accepto in mense Junio Consilii Aulae Bellici insinuate, conformis te- noris rescriptum Regiae Majestatis Vestrae cum mandate, ut unitorum Valachorum episcopus baro Klein se citra dilationem in Aula sistat, ad regium in Transylvania gubemium mox 15-ta ejusdem mensis expediverit, cujus notitia ad eundem episcopum delata, is sub initium Septembris hie Viennae comparuiL

Ex quo autem variae informationes ipsum praecesserant et plures secutae sunt super antelatorum seductorum unionem in Transylvania turbantium progressu ipsiusque episcopi synodalibus actis ad Aulam missae, his in Conferenţia ministeriali die 25-ta Septembris in negotiis Transylvanicis habita relatis, visum eidem iuit: isthaec rerum momenta in delegata aulica commissione pro Transylvanicis ordinata primum assumenda ac discutienda memo- ratumque episcopum unitum desuper audiendum esse. Formatis itaque interro- gatoris punctis ex praehabitis informationibus et concessu Commissionis instituto ac accersitus est idem episcopus, et super nonnullis punctis auditus; porro quoque audiendus fuisset, sed non amplius comparuit, petens reliqua puncta interrogatoria script» sibi ad respondendum communicari. Cui annuit quidem Commissio, venim iile simulato itinere ad Celias Marianas proficiscendi, Vienna clam discessit et Romam profectus est, prout omnia in feed specie hie annexa iusius declarata habentur".

Quibus in hac conferenţia bene ponderatis, itum est ad vota et per una- nimia videbatur: gubematori Transylvaniae rescribendum esse nomine Regiae Majestatis Vestrae[12], ut is habita imprimis cum episcopo Transylvaniensi primariisque catholicis Cibinii praesentibus consultatione, dein vero patre theologo episcopatus uniti accersito secretoque desuper audito, quator aut quinque vel etiam plures, uti visum fuerit, primores e clero et nobilitate Va- lachica sincere unitos ad se convocaret iisque benignum Regiae Majestatis Vestrae resolutionum anno 1743 ejusdem Unionis gratia factarum et ad guber- nium Transylvanicum missarum[13] ipsique episcopo tunc ex toto haud communicatarum, puncta Unioni favorabilia communicaret[14] atque experietur ab iisdem attente, quis sit status Unionis in Transylvania a tempore discessus episcopi uniti et quid interea donee episcopus vel ipse redeat vel secus id ordinetur, quod justum et aequum conveniensque fuerit, determinandum[15], quid item solatii unitis habita ratione tranquillitatis et quietis

publicae imper- tiendum esset? Et an porro non expediret quator aut plures, et quos e primori- bus cleri uniti ad principatus circulos exmittere, quibus injungeretur, ut quivis eorum districtus sibi assignandi ecclesias quae visitationi episcopi Fogarasiensis obnoxiae fuerant, circumiret, parochos et popas parochianosque in Unione constantes ad perseverentiam, illos vero qui ab Unione deviassent ad risipis- centiam et reditum in gremium unitae ecdesiae, praememoratas resolutiones regias ipsis dedarando unitisque ac Unionem amplexuris protecdonis spem faciendo exhortaretur; ac denique poparum et Unionis statum cum circum- stantiis gubematori referet, ipse vero acceptam de praemissis notitiam cum sua convocandorumque opinione Regiae Majestati Vestrae submitteret, interim autem ne malum servitio regio et communi bono perniciosum incrementum ibi sumeret, sedulo attenderet, cum substitute armorum praefecto correspon- denter se in iis habiturus.

Quoniam vero, uti superius dictum est, episcopus unitus bare Klein Ro- mam se contulit, convenire, imo necessarium esse, ut per Cancellariam Status Aulico-Intimam eminentissimus cardinalis Alexander Albani scripto et ex integro informetur de statu Unionis in Transylvania valde turbato ipsiusque episcopi uniţi indiscrete agendo modo et quam indecenter idem in synodo a se indicta semet gesserit negotiaque tractaverit, neque communicationem punctorum eidem communicandorum expectans, sine praescitu Aulae hinc Vienna moverit; hanc autem informationem ideo necessariam esse, ut si forte episcopus unitus quaepiam ibi in sui exculpationem sinistre expositurus esset, Curia Romana seu Sedes Apostolica de omnibus clare informata[16], ideam sibi in tanti momenti negotio contra ipsum episcopum procedendi formare possit. Quocirca turn praefatam facti speciem, turn etiam puncta interrogatoria pariter hie adjacentia praefatae concellariae Status Aulico-Intimae tradenda[17] et ab ilia memorate cardinali Albani communicanda esse[18].

■ **MOL, Erd. kanc. It, Acta gen., a. 1745, nr. 320, p. 124-125v, scrisul lui Kozma; mf. şi fc. BAFC. Rezumat foarte succint şi cu data greşită, 25 februarie 1745, la Bogdan-Duică, Procesul, p. 33 (după extrasele lui Rosenfeld).**

Note

[1] Corect Starhemberg. Gundacker Thomas von St. (14 decembrie 1663-8 iulie 174.5) a ocupat vreme îndelungată posturi de conducere a finanţelor

monarhiei habsburgice (Arneth, I, 1863, p. 67-69; Wurzbach, 37 (1878), p. 179-180, nr. 32; Walter, p. 14-15).

[2] Pe Anton Korfitz Uhlfeld îl întâlnim des în documentele noastre. De aceea ne oprim asupra sa. Născut în 1692, de origine daneză, fost militar, apoi diplomat, devenit cancelar aulic şi de stat (Hof- und *Staatskanzeler), se* afla în această calitate în fruntea politicii externe a monarhiei între 1742 şi 1753. Pe urmă a fost numit prim-majordom al Curţii *(Obersthofmeister).* După mărturii contemporane, îndeosebi potrivit documentatului portret pe care i-I face, într-un raport din 24 mai 1747, contele Otto Christoph Podewils, reprezentant al principalului adversar politic, Frederic al II-lea, regele Prusiei, la Curtea de la Viena, Uhlfeld era un om cinstit, dar încăpăţânat, rigid, greoi, confuz, vanitos. „Son abord est froid et rien moins quc prevenant. Lcs manicres le sont de mâme [...], il est difficile de trailer avec lui“, scrie, printre altele, amintitul diplomat către Frederic al II-lea, stăpânul său (Wolf, Wiener Hof, p. 11-12, 47-48; Wurzbach, 47 (1883), p. 290-292). Aici, ca de altminteri şi în articolul lui H. Schlitter din *Alg. D.* Biogr., 39, Leipzig, 1895, p. 184- 185, se arată ca dată a morţii sale: 31 decembrie 1760. Or, în monumentala monografie a lui Arneth despre Maria Tereza se vorbeşte de el ca fiind în viaţă şi în martie 1761 (VI, 1875, p. 230), în august 1765, ba şi în 1766 (VII, 1876, p. 148-151, 313). Şi Inochentie îi adresează o scrisoare la 25 ianuarie 1766 (BAFC, ms. lat. 393, p. 116-119, publ. la P, *Coresp.,* p. 145-147). Trăia încă şi în 1767 (cum rezultă dintr-un memoriu, din 1775, al contelui Franz Zaver von Koller; vezi Kallbrunner-Winkler, p. 379). între 1757 şi, circa, 1761, Uhlfeld era şi raportor în conferinţa ministerială despre treburile transilvănene (Walter, p. 235).

[3] Johann Friederich Seilem (1675-18 iunie 1751), în această vreme cancelar al Austriei (ducatului propriu-zis) (Ameth, IV, 1870, p. 30; Wurzbach, 34 (1877), p. 22; Walter, p. 11-12, 175, 195).

[4] Philipp Joseph Kinsky (1700-12 ianuarie 1749), energicul şi impulsivul mare-cancelar al Boemiei (Wurzbach, 11 (1864), p. 300-301).

[5] Contele (din 1763 principele) Rudolf Joseph Colloredo-Melz (1706-1788), dintr-o străveche familie friulană, vicecancelar imperial, pasiv la dezbaterile conferinţei ministeriale, al cărei membru era. Maria Tereza, care avea o concepţie severă despre moravuri, nu-1 agrea, fiind un afemeiat; soţul şi coregentul ei Francisc însă îl simpatiza (Wolf, Wiener Hof, p. 13, 51).

[6] Franz Ludwig Salburg (şi Maria Tereza îi spune *Sallaburg* într-o scrisoare din ianuarie 1742), feldmareşal-locotenent, *Oberstkriegscommisar* (Ameth, I, p. 248-249, 343; II, p. 462, n. 28).

[7] Peter Ferdinand Freiherr von Prandau (uneori Brandaw), vicepreşedinte al Cămării Aulice *(Hofkammer)* (Walter, p. 52, 54-58; Kallbrunner-Winlder, p. 238).

* Pe Johann Cristoph Bartenstein (circa 1689-1767, fiul unui profesor universitar din Strasbourg) 11 apreciau foarte mult atât Carol al VI-lea, cât şi Maria Tereza, pentru capacitatea, energia (cam dură) şi puterea sa

extraordinară de muncă (Ameth, în *Allg. D. Biogr. 2* (1875), p. 87-93; Walter, p. 13-14). Destinatar al memoriului întocmit de baronul Ştefan Daniel: De intestini; Transylvanioe malis, Sibiu, 3 mai 1744 (publ. de Kclemen, *Ujabb adattâr...,* p. 175-195), care oglindeşte concepţiile dietei ardelene, al cărei membru era autorul, memoriu în care se fac aluzii indirecte şi la acţiunea politică a lui Inochentie; că această scriere a fost trimisă lui Bartenstein reiese din scrisorile aceluiaşi Daniel către fiul său omonim, care se afla la Viena, datate din 6 mai, 3 şi 6 iunie acelaşi an (ibid., p. 202- 203, 213, 219). Bartenstein împărtăşea părerea Guvernului din Transilvania că Micu purta vina principală pentru tulburările din 1744 împotriva Unirii şi că „în inima sa, el însuşi nu era unit" (Dragomir, I, p. 135-136; II, p. 91-92; Toth, p. 143, n. 6).

[9] Numele lor sunt scrise In coloană, pe marginea documentului.

[10] După doc. precedent, uneori textual.

[11] Doc. precedent.

[12] Ultimele patru cuvinte adăugate, se pare ulterior, pe margine, tot de mâna lui Kozma.

[13] Regina va adresa lui Haller, la 12 martie 1745, cu oarecare deosebiri, rescriptul propus de prezenta conferinţă (MOL, Erd. *kanc. It, Acta gen.,* a. 1745, nr. 322, p. 209-216, concept; B, Klein, p. 187-188, unde acest rescript e înfăţişat, greşit, ca o emanaţie a conferinţei din 25 septembrie 1744; Dragomir, I, p. 150-151; cf. şi anexa, p. 41).

[14] Dragomir, I, anexa, p. 59; B, Klein, p. 217 (a. 1747); *Doc. 6* din 29 decembrie 1744 şi n. 8 la acest doc.

[15] Cuvânt adăugat pe margine, tot de mâna lui Kozma.

[16] Corectat tot de mâna lui Kozma, în loc de: „instructa" (?], cuvânt şters de aceeaşi mână.

[17] Ceea ce va face Cancelaria Aulică Transilvăneană, prin Kozma, abia la 29 martie 1745, căci numai atunci ti va remite regina, cu aprobarea ei, propunerea in acest sens a conferinţei (B, *Klein,* p. 177-179).

[18] Despre intenţia de a se trimite aceste „puncte" (oficial) la Roma se vorbeşte deja tntro scrisoare adresată, se pare, de Hardt lui Inochentie, cu data Viena, 13 februarie 1745. S-a refuzat (desigur de către Cancelaria Aulică Transilvăneană sau de comisia delegată pentru treburile transilvănene) comunicarea lor persoanei (Hardt sau, mai degrabă, baronul Zuana, consilier la Cămara Aulică) ce se interesa de ele, probabil la cererea lui Inochentie (P, *Coresp.,* p. 31). Urmează, in protocolul conferinţei ministeriale (p. 126-128), de aceeaşi mână, tot pe baza expunerii Cancelariei Aulice Transilvănene, in urma informării din partea Guvernului din Transilvania, dezbaterea problemei crizei de localuri corespunzătoare la Sibiu pentru Exactoratul şi Tabla judiciară a principatului, precum şi a crizei de locuinţe pentru găzduirea gratuită a membrilor dietei în acelaşi oraş, în timpul sesiunilor ei. Conferinţa face suveranei unele propuneri şi in această

problemă.

15

1745 martie 8 (din Transilvania)

Extras (desigur în traducere) dintr-o scrisoare către Inochentie despre tulburările împotriva Unirii, care s-au agravat după plecarea sa din dieceză. Clerul .schismatic" e pe cale să-şi aleagă, în curând, un episcop propriu.

C

V—> apitolo d'una lettera scritta dalia Transilvania al vescovo de' cattolici uniţi, esistente in Roma, in data delii 8 mano 1745 e ricapitata al medesimo vescovo dopo le prossime passate feste di Pasqua[1].

Li disturbi principiati anche prima della partenza di Vostra Signoria Illus- trissima non solo che non sono quietati, ma talmente all'opposto di giomo in giomo dilataţi e accresciuti, che ambedue quasi i suoi vicariati[10] sono giâ del tutto andati in rovina. Tolgono i scismatici violentemente alli cattolici uniţi le chiese, le lavano come se in officiarle fossero state da essi pollute et arrivano fino a scavare i pavimenti delle medesime[11], per non calcar quella terra che da cattolici e stata calcata.

Tale poi e l'abiezione del clero cattolico[12], tali i strapazzi e le publiche de- risioni anche contro de' sacerdoţi che li publici scomunicati non potrebbero esser trattati con peggior odio ed abominazione. Or chi puo qui riferire i danni ineparabili che da cio riceve nello spirituale e nel temporale il di lei povero gregge giâ in una gran parte disperso?

Li pred scismatici all'incontro sono moltiplicati in cosi gran numero che costituiscono quasi un nuovo clero e stanno in atto prossimo di elegersi anche a forza un vescovo scismatico; ne v'e chi si opponga o si possa opporre.

O, Monsignor mio illustrissimo, noi siamo in un gran fuoco, ne abbiamo chi ci soccorra. Se quest'incendio non si estinguerâ con somma prestezza, addio vescovo, addio vescovado, addio

10 Un vicariat cuprindea partea Transilvaniei de la sud de Mureş şi Arieş, având ca vicar pe

11protopopul de Biia (lângă Blaj); celălalt vicariat cuprindea partea Transilvaniei la nord de

12amintitele râuri, în frunte, ca vicar, cu protopopul de Juc (la nord-est dc Cluj) (B, Klein, p. 140).

cattolici uniri, addio unione colla Santa Sede Apostolica[5].

■ **APF, Conor, part., voi. 100, Trans., f. 225-225v; mf. DGAS, Vot., rola 60, c. 230-231 ; acelaşi scris ca şi al informării confidenţiale pe care o adresează Inochentie papei în iunie 1745 (Doc. 20), datând desigur din aceeaşi vreme.**

[1] In 1745, Paştile au căzut în 14 aprilie st. v., In 18 aprilie st. n. Aceasta înseamă, ţinând seamă de raportul dintre cele două stiluri, că uniţii au sărbătorit în 1745 Paştile cu o săptămână mai târziu (la 25 aprilie st. n.) decât romano-catolicii.

[3] De ex. In părţile Sibiului: Lupaş, p. 22, 24.

< Cf. şi T6th, p. 158 (cu referire la ritul latin).

[s] Cu privire la starea gravă a Unirii a se vedea ţi ordinul Măriei Tereza, din 12 martie, către Guvernul Transilvaniei, precum şi circulara acestuia din 6 aprilie 1745 (B, *Klein,* p. 187* 190; Dragomir, I, p. 150-154, iar la p. 155-156 măsurile luate, tot In aprilie, de magistratul Sibiului).

16

1745 martie 23, Roma

Inochentie către Nicolae Pop de Biia, vicarul său general. Se străduieşte la Roma pentru binele neamului său; papa i-a promis că vrea să acţioneze pentru înfrângerea duşmanilor săi (!). Spre a face faţă marilor cheltuieli pe care le are cu demersurile sale, precum şi cu întreţinerea sa şi în vederea călătoriei sale de întoarcere acasă, cere adresantului să-i trimită bani. Aluzii la agitaţiile antiunioniste, atacuri acoperite contra teologului iezuit. Aşteaptă ştiri.

Dilecte Frater!

Noverit, me hucusque hic Romae adhuc degere et diu noctuque pro solatio et stabilimento nationis illius miserae et derelictae laborare, bona spe fretus, quod misericors Deus res nostras in bonum et consoladonem vertet, quoniam habita aliquot vicibus apud beatissimum Papam audientia seu accessu[1], promisit Sancdtas Sua se velle eo laborare, ut dispergantur[2] inimici noştri. Caeteroquin, negotia nostra prout scitis, maxima sunt ac difficilia, et in pro- curatores, notarios, scribas etc. quos hic intertenere necessitarum quoadusque illa finiverimus, quaemadmodum in nos ipsos etiam et in itinerarias reditus expensas plurimum expendere debemus. Obinde Reverenda Vestra satigat penes hocce nostrum mandatum census undiquaque aliosque in tractu illo Reverentiae Vestrae fbrs redundances proventus quantotius[3] incassare, deinde, prout provisori edam aulico rescripsi, vendant omnia quaecumque putabunt esse venalia et vendibilia, utpote: ffumentum, triticum, vinum, pecora procu- retque mihi pecuniam, quam Reverenda Vestra ad se recipiet et si potent nunc ocius 1000 saltern florenos conquirere, notificet mihi et instruam ubi illos deponatis, ut ad manus meas pervenire possint ed quid cum residuo faciendum sit. Quod si vero impedimentum aliquod intercederet, perscribat mihi quantocius et a quo primum sit.

Praeterea, posteaquam divulsio illa in natione quae accidit inopinato in- gressu inutilium illorum hominum[4] se se extendisset, prout audio, magis serpit, ob non subsecutam, ut scitis, privilegiorum confirmationem, den ac nationis persecutionem et praecipue quod commiscuerint nobis in consistorio[5] homines alienae gentis, ritus et religionis[6], qui semper mendatia ferunt, volentes impe- dire exiguam nostram

praeemminentiam[7] et bona seu possessionem[8], cogites ergo quod si aliquid hic effecerimus, prout spero, ut aliquando in tranquillitate stabiliri valeamus[9]. Nunc[10] revertentur ad nos iterum illi, qui a nobis recesse- runt? Considera ac vide et flecte aurem tuam in omnes partes et de omnibus conscientiose mihi scribe, ut et de aliis innovationibus aut rumoribus. De aliis alia occasione scribam. Misericordia Dei sit perpetuo cum Reverentiis Vestris, ut possunt transigere sacra festa pâschalia[11] magno cum solatio spirituali ac corporali. Datum Romae, alia Madona [!] del Pascollo [!], anno 1745 Marţii 23-a.

Reverentiae Vestrae

benevolus
Episcopus Innocentius

P. S. Scribat mihi quantotius[12], ut sciam, utrum pervenerint literae meae ad manus suas, nec ne?

Inscripţio seu titulatura talis erat:
Reverendissimo Domino Archidiacono, D-no Nicolao Pap a Benye, Vicario nostro generali et Protonotario apostolico[13]
per Carolinam
in Transylvaniam Magyar Benye

[In *fruntea* scrisorii:] Traductum ex Val[achico].

■ **MOL, Erd. kanc. It, Acta gen*. <-1745, dos. 320, p. 117-118; mf. şi fc. BAFC. Rezumat - slab, mai ales In ceea ce priveşte alineatul II - la Bogdan-Duici, Procesul, p. 34 (dupS extrasele hii Rosenfeld) şi la B, Klein, p. 181-182 (aproape textual dupl Bogdan-Duici).**

Note

[1] Contrazicere cu alte documente (vezi studiul, Cap. II).

[2] Influentă biblică (Vechiul Testament: Psalmi, 105, 27; Isaia, cap. 41, vers. 16 etc.).

[5] quantocius.

[4] Aluzie Ia Visarion şi la alţi agitatori împotriva Unirii cu Biserica Romei.

[5] Pentru consistoriul Bisericii Unite tn timpul lui Inochentie: B, Klein, p. 12. Sau In textul nostru e o greşeală de traducere a cuvântului *sdbor* (synodus)?

[6] Aluzie la „teologii" iezuiţi, romano-catolici şi de neam străin.

[7] Corect „praeeminentiam".

’ Aluzie la Încercările de ştirbire a autorităţii episcopale de către „teolog" şi

la sarcina întreţinerii acestuia din bunurile episcopale.

[9] Frază dezechilibrată.

[10] Corectat, se pare, din „Cum".

[11] Pentru data Paştilor româneşti: Doc. *15* din 8 martie 1745, n. 1.

[12] Vezi mai sus, n. 3.

[11] Nicolae Pop de Biia (Bianu), vicar episcopesc pentru Transilvania dc la sud de Mure; şi Arie;, era In acelaşi timp şi secretarul (notarul) clerului; tn calitate de notar al clerului, a redactat protocoalele sinodale din 1742. Pentru el şi pentru celălalt vicar, cel din Transilvania de Nord, care era Ştefan Timandi, protopop de Juc (Doc. *11* din 17 ianuarie 1745), Inochentie mijlocise obţinerea de la papă a ridului onorific de protonotar apostolic (B, Klein, p. 140).

17

(1745 martie 23)', Roma

Inochentie către (Gyulaffi, şeful Cancelariei Aulice Transilvănene[2]). Spre a preveni anumite urmări dăunătoare pentru Unirea bisericească şi pentru sine însuşi, a „recurs" pe neaşteptate la Roma. După ce-şi va fi isprăvit, - arată el într-o formă destul de întortocheată -, speră, peste puţin, treburile aici, vrea să se întoarcă la Viena şi, terminând şi acolo cele ce are de făcut, vrea să se înapoieze la „oiţele" sale. Roagă pe destinatar să înlesnească ajungerea mai sigură la adresă a scrisorii sale, incluse aici, către vicar (vezi Doc. precedent). Despre tulburările antiunioniste.

Excellentissime etc.

A

x xd qvorum sinistras informationes et qvibus sub praetextibus de novo a meis oviculis Viennam revocatus fuerim[3], qvaliter pariter nostra negotia bis calamitosis tempestatibus ibidem procedebant, qvin Excelentiae Vestrae bene constet, nullus dubito. Unde ad praecavendas malas conseqventias, damnosa, majori cum sacrae unionis ruina, scandala et praejudicia, simulque ne siqvid contingeret cras vel postcras, mihi, cur tacuerim, tam coram superis, qvam hominibus imputări vel exponi possit, obligationi meae duxi etiam arduo isto licet tempore Romam recurrere. Qvia autem recursus iste sicut inopinatus, ita mihi imparate pro tanto itinere et tot expensis accidit et hic homagio meo, ut spero, brevi, qvo erga Sacram Sedem Apostolicam astringebar, absolute[4] et aliqvibus expeditionibus solutis, rursus Viennam redire ibidemqve absolutis absolvendis et solutis solvendis tandem ad meas oviculas redire vocationis meae obligatio urgeat, pro necesariis expensis qvibus destituor, scribo meo vi- cario Benyensi ut, facta communicatione cum iis quibus incumbit, mihi ali- qvam provisionem pro praedictis expensis et reditu faciat. Qvocirca ut literae ad manus ejus non solum securius veniant, sed etiam responsum citius redeat, acdudo eas Excellentiae Vestrae, qvas dum pro tanta confidentia veniam demisse peterem, eidem ut secure inviare et si qva in re ad Excellentiam Ves- tram recursum fecerit, tam consilio, qvam auxilio adesse dignetur, humillime rogo. Qvas gratias et favores intuitu mei exhibitos pro posse remereri, vita comite, non intermittam, perseverans

Excellentiae V-rae
Romae, alia Madonna del Pascolo

Humillimus servus
B[aro] Klein
Episcopus Fogarasiensis m. p.

Vienna

P.S. Scribunt mihi quidam fidedigni, qvod turba ilia inter meos Vala- chellos, pro qvibus ego usqve ad sangvinem sudo[5], non solum non sopita sit, sed majora in dies qvasi capiat incrementa, qva de re cum ex Transylvania nescio qvo ex capite, a qvibus debeam, vix ullas capiam literas, dignetur Excel- lentia Vestra ex zello illo qvo erga catholicam religionem ducitur, me genuine informare et prudentissimam suam dare opinionem, ut saltern sciam ad qvid hie sudem. Scripsi etiam vicario. Caeterum, felix Alleluja precor, meqve una cum meis iterato et enixe commendo et si in aliqva re me hie aptum inservire judicaverit[6], dignetur mandate.

■ **MOL, Erd. kanc. It, Acta gen., a. 1745, nr. 320, p. 119-120, copie; mf. şi fc. BAFC. Rezumat, In parte inexact, la Bogdan-Duică, Procesul, p. 34 (dupS extrasele lui Rosenfeld) şi la B, Klein, p. 181 (In parte textual după Bogdan-Duică).**

Note

[1] Vezi Doc. precedent.

[2] Identitatea destinatarului reiese din cuprins. Mai vezi *Doc. 3* din 22 decembrie 1744 şi n. 16 la acel doc.

[3] Aluzie la chemarea sa la Viena în 1744.

[4] Nu rezultă că a fost deja In audienţă la papă (vezi Doc. precedent).

[5] Cf. B, Klein, p. 59 (scrisoarea lui Inochentie către nunţiul Paulucci, 9 noiembrie 1741).

[6] Poate că pe baza acestei oferte de servicii, din partea lui Micu, l-a rugat cancelarul transilvănean să-i procure nişte moaşte la Roma, despre care e vorba în scrisoarea din 3 septembrie 1746, precum şi în cea din 10 decembrie acelaşi an (P, *Coresp.,* p. 59).

18

1745 iunie (Roma)

Memoriu al lui Inochentie despre activitatea sa de la plecarea din Viena până în amintita lună. Memoriul constă de fapt din următoarea corespondenţă:

1) O scrisoare a sa - în două variante - către Maria Tereza, ce se poate data la sfârşitul lui ianuarie sau începutul lui februarie, trimisă prin intermediul cardinalului Albani; în prima variantă, mai lungă, reaminteşte lupta lui pentru revendicările uniţilor, împilarea lor de către „acatolici*, ceea ce i-a împins la disperare; caută să-şi justifice refugierea la Roma; această variantă fiind însă .reţinută* de cardinal (desigur în sensul că nu era de acord cu ea), a întocmit o a doua, mai scurtă, în care se limitează aproape numai la sublinierea revendicărilor şi *a* asupririi.

2) 0 cerere în numele uniţilor, adresată (de el) tot suveranei, prin aceeaşi mijlocire, pentru încetarea asupririi, ca să se poată bucura, în virtutea diplomelor leopoldine, de aceleaşi drepturi ca şi cei de celelalte religii .acceptate*.

3) O scrisoare a sa, din 13 februarie, către nunţiul Paulucci, în care caută de asemenea să-şi justifice fuga.

4) Răspunsul lui Paulucci - prin martie - în care se dezaprobă fuga, prin aceasta Inochentie înrăutăţindu-şi „cauza* la Curte, aici socotindu-se, printre altele, că, prin atitudinea sa ostilă faţă de teologul (iezuit), el a întărâtat şi mai mult dezbinările din rândurile uniţilor.

5) Replica lui Inochentie - prin aprilie - respinge învinuirea în legătură cu teologul; dezbinările îşi au originea în nerespectarea drepturilor acordate prin „diplomă imperială specială*, în situaţia disperată a poporului crunt exploatat de stăpânii de moşii; pe dânsul l-ar fi ameninţat la Viena arestarea pentru lezmajestate; anexează în extras două acte (din 1742 şi 1744).

6) Un memoriu către papă, după ce n-a primit răspuns la scrisoarea şi cererea adresate reginei (nr. 1-2; textul memoriului însă lipseşte).

[f. 227] *Ristretto dell'operato da monsignore vescovo di Fogaras dopo la sua partenza da* Vienna *fino al presente mese di giugno 1745*

Ă

x>. rrivato in Roma, si porto daU'eminentissimo Alessandro Albani ministro della regina d'Ungaria[1], a dargli parte del motivo della sua venuta ed a pregarlo di un'efficace interposizione appresso Sua Maestâ per la povera chiesa vescovile di Fogaras e suoi cattolici uniti per quaranta e piu anni, dagli acat[t]olici perseguitati e ridotti a stato di positiva disperazione.

A quest'effetto scrisse il vescovo un'umilissima lettera alia regina, in quei termini che si degno quel porporato di consigliarlo per mezzo del suo uditore (Sommario, *numero primo),* ed in essa lettera accluse, colla direzione similmente di sua eminenza, una breve supplica a nome delii cattolici (Sommario, numero secondo).

Scrisse altresi all'eminentissimo nunzio, dandogli parte delii motivi che l'obligarono a partire improvisamente da Vienna, senza poter rendeme intesa l'eminenza sua e molto piu senza poter domandame la permissione [f. 227v] dovuta alia regina (Sommario, numero *terzo).*

Dalia Corte non ha potuto avere rincontro alcuno, ancorche tanto la lettera, quanto la supplica di sopra esposta fosse trasmessa acclusa nel suo plico dall'eminentissimo Albani.

Il solo eminentissimo nunzio ha avuto la benignitâ di rispondere e nello stesso tempo accennare i motivi per cui la Corte lo reputi reo e per cui L'im- provisa partenza del vescovo da Vienna dia fondamento alle segrete accuse avanzate contro di lui (Sommario, numero *quarto).*

A questa lettera ha replicate il vescovo ed ha dimostrato quanto siano insussistenti i motivi addotti e quanto giustificata la sua partenza (Sommario, numero *quinto).*

Non sperando poi alcun rincontro dalia Corte ed essendo accertato[2] che i disordini nella sua diocesi ogni giomo piu si moltiplicano con danno gravis- simo ed irreparabile della religione cattolica, si porto dal signore cardinal Alesandro [!] e dal suo uditore, facendogli[3] vedere la necessity in cui si ritrovava e ritrovasi d'implorare la mediazione ed assistenza della Santa Sede prima che l'incendio divenisse del tutto inestinguibile, ed a quest'effete lascio[4] la scrittura che aveva [f. 228] preparate per umiliare a' piedi di Nostro Signore (Sommario, numero sesto)[5].

La scrittura fu letta e considerata, ma rimandata poi al vescovo senza risposta.

Sommario, numero *primo*

Lettera consegnata all'eminentissimo Albani, ma dal medesimo trattenuta[6]*:*

Sagra Reale Maestâ,

Varie saranno state le false rappresentanze fatte contro di me alia Maestâ Vostra, allorche in vigore di esse io fui chiamato alia Corte. Ma quanto mag- giori dopo la mia improvisa partenza da Vienna? Epure se degnarasi la Maestâ Vostra di dare una benigna occhiata a quaeste mio umilissimo foglio, scorgerâ subite che nd suddito piu fedele, nd vescovo piu zelante averâ ella di me nelli reali suoi Stati e non potrâ 57 insieme non approvare come lodevole e neces- sario il consiglio da me preso di questa partenza medesima.

Sono ben note (perche costano nelle sue regie cancellarie) l'indefesse miei diligenze, spese e fatiche tolerate e sofferte per il corso continuate di anni *tredici,* affin di stabilire la tanto procurata e desiderata unione de' cattolici greci nella Transilvania ed e ben note altresi che a coste solo de' miei sudori erasi l'affare tanto inoltrato che poco piu mancava per condurii al perfetto suo termine, se Iddio, per mortificarci, non ci avesse, [f. 228v] nell'atto quasi del compimento, privaţi del di lei augustissimo e gloriosissimo genitore.

Altro non vollero gli acattolici per rovesciare totalmente la causa[7] e per ridurla a' piu peggiori principi e come che io solo sono quell'unico che per raggion del mio officio posso e devo fir ffonte, contro di me percio hanno essi scagliate tutte le loro piu awelenate saette, acciocche in un sol colpo percosso il pastore resti subito tutto il gregge miseramente disperso[8].

Grazie a Dio pero che non e cosi intricata la causa che non possa tutta in un'occhiata distinguersi subito da chichesia l'innocenza, il merite, la giustizia. E per veritâ, che altro mai, o sapientissima mia sovrana, hanno sempre gl'acattolici in si lungo spazio di tempo con sottilissimi artifici procurate, se non distruggere affatto i cattolici uniti in quel vastissimo principate? E che altro in tanti anni hanno con suppliche incessanti esdamato i cattolici, se non che si faccia ad essi quella giustizia che agli acattolici non si nega?

Sono dagl'acattolici i nobili trattati da nobili, i liberi da [f. 229] liberi ed i servi da servi? Lo stesso trate [!][9] si desidera da' cattolici uniti, i quali, ancorche nobili, sono trattati quai[10] servi, esclusi sempre da' tutti gl'onori, dignitâ, govemi, oftici e

benefici[11].

Godono i vescovi e parochi delii sopradetti acattolici senza veruna contra- dizzione o diminuzione le loro fondazioni ecdesiastiche, ancorche antiquitus usurpate ai cattolici? Lo stesso stabile, libero ed intiero possesso desidero anch'io della mia vescovil fondazione, stabilitami dal di lei augustissimo genitore.

Gli acattolici pagano le decime ed oblazioni alii soli parochi acat[t]olici? Lo stesso, secondo tutte le leggi umane e divine si pratichi dalii cattolici verso i propri lor parochi, affinche abbiano con che sussistere e non soffrir mai che [siano] obligati i cattolici a pagar le decime agii acat[t]olici, trattati i nobili come servi, dimezzate al vescovo le sue entrate, spogliati i parochi d'ogni sosten- tamento, venga cosi nella Transilvania trattata la religione cattolica, qual religio- ne puramente permessa, anzi come feccia di tutte le sette sotto il glorioso govemo della Maestâ Vostra, che e lo specchio della cristiana pietâ [f. 229v] e lo scudo insieme della cattolica religione.

Regina clementissima, io son vescovo e devo percio *dare animam meam pro ovibus meis*[12]. Veggo le mie pecorelle, voglio dire i miei cattolici uniti, stracchi giâ dall'oppressioni continue fatteli dagl'acat[t]olici nel longo corso di tredici anni, esser tutti risoluti di darsi piu teste in braccio al Turco[13] che vivere piu sotto i piedi di cosi ingordi e maliziosi oppressori, ed io ho da tăcere? Io ho da condescendere? Io potro far argine ad un torrente si disperate?

Veggo all'incontro (e meco lo vede chiunque non ha il corraggio d'im- pugnare la veritâ conosciuta), veggo, dissi, che quests piaga puo sanarsi perfet- tamente in un punto con la confermazione almeno per adesso, non giâ di privilegi nuovi, ma di quei soli che furono non meno benigna - che giusta- mente concessi a turti i cattolici uniti della Transilvania dall'augustissimo imperadore Leopoldo, suo glorioso progenitore, nel suo primo e secondo diploma imperiale. Questi esistono ed io stesso ne ho estratta l!] dall'originale le copie. Or, perche da questi oppressori s'impugna il secondo diploma, qual diploma fitti-[f. 230]zio e ideale[14], se non per desiderio, o di veder'affatto distrutti rutti i cattolici uniti, o di obligării a fuggire disperaţi ne' paesi de' Turchi?

Se questi giustissimi dritti che s'implorano da cattolici sono contrari, come obiettano gl'acat[t]olici alle leggi fondamentali del regno, perche questi dritti medesimi da essi si son goduti e si godono? E se si godono dagl'acat[t]olici, perche non dai cattolici,

quando non vi e chi possa impugnare che le quattro religioni accettate nella Transilvania, cioe la cattolica, la riformata, l'evangelica e l'unitaria, devono tutte in chi le professa esser trattate egualmente in virtu delle leggi stesse del regno? Non sono forsi tutti egualmente sudditi, non sono tutti egualmente figli di Vostra Maestâ? Non e Vostra Maestâ egual madre di tutti? Anzi se qualche parzialitâ pud darsi in una madre cosi giusta, cosi amo- rosa, non dovrebbe essere ella tutta per i cattolici? Or, come ardiscon costoro di farla apparire madrigna per i cattolici e madre solo per gl'acat[t]olici?[15]

Ah, clementissima mia sovrana, sa Iddio con che sinceritâ e fedeltâ ho sempre io proceduto e procedo. Egli e testimo-[f. 230v]nio della mia integrity. Epure chi e l'autore de' tumulti, si fa contro di me accusatore ed io che ho sempre ad ogni mio costo procurato di estinguerli, comparisco qual fomentator de' medesimi. Non son'io, no (e la Maestâ Vostra ben lo comprende), non son'io, che supplico per la confermazione de' privilegi giâ concedud, ma chi si oppone alia confermazione e concessione di questi giustissimi privilegi quello, quello e il mantice di tutte le presenti discordie.

Io non so piu cosa farmi. Delii tredici anni, da che sono vescovo, nove e piu ne ho spesi in difendere questa causa personalmente in Vienna con indicibile mio dispendio. Che non feci? Che non dissi per sedici mesi continui, subito[16] che la Maestâ Vostra assunse gloriosamente le redini del govemo? Dovetti cio non ostante tornar sconsolato alia mia residenza.

E se nuovamente son ritornato in Vienna[17], allettato da migliori speranze, che altro ho trovato, se non nuovi artificii de' miei nemici congiurati tutti ad oprimermi? Basti dire che preclusomi ogni adito da poter esser a' piedi di Vostra Maestâ, mi son veduto inaspettatamente strascinare al tribunale de' laici, per esser da esso esaminato prima e con-[f. 231]dannato poi ad arbitrario de' miei malevoli.

Che dovevo far giu[18], o clementissima mia regina? Ogn'un lo vede. Evitare dal canto mio questo nuovo e peggiore scandalo, salvare il mio decoro e l'onore insieme di Vostra Maestâ. Ma in qual altra forma, se non col fuggire dalie mani de' miei nemici che mi volevano oppresso?

Dovevo e vero, quando avessi potuto, supplicare la Maestâ Vostra per la benigna permissione di potermi assentare dalia sua Corte e portarmi a Roma. Ma come che io ero certissimo che per artificio de' miei contrari mi sarebbe stata fatta negare, giudicai meglio non richiederla e mettermi in salvo con una improvisa

partenza, che domandarla e poi non ottenendola, o farmi boco di contravenuto divieto, o vedermi sagrificato dalie frodi de' miei awersari con ignominia del mio carattere.

Mi si motiva solo che vi[19] sono de'[20] ricorsi contro di me. Ma perche non communicarmeli? Perche valerli tener segreti[21], a dispetto di tante mie replicate umilissime istanze? La sola falsitâ, o gran regina, odia la luce, ama le tenebre e teme sempre d'essere scoperta. Io quanto [f. 23 lv] ho detto ed ho fatto, non ho difficoltâ di publicamente ratificarlo al tribunale e di Dio e degli uomini, perche so di non aver ne fatto, ne detto cosa che possa offendere o la fedeltâ di buon suddito o l'integritâ di buon vescovo.

Altro non mi si puo opporre, se non la venuta in Roma senza aver pre- viamente supplicato Vostra Maestâ per la benigna licenza. Ma (quando mai per falsissima ipotesi avessi fatto un tal passo senza gravissima e giustissima causa, e non per il pesantissimo fine espresso di sopra) sarebbe solo un puro difetto di attenzione, ma non giammai (come da' miei nemici vorrebbesi) delitto di fellonia, giacche puo e deve un vescovo, come ogn'un sa, ricorrere al papa ne' suoi bisogni, e ricorrere personalmente.

Io pero non sono venuto in Roma per agitare avanti il papa la causa, sono venuto in Roma per avere il commodo di umiliare *immediatamente* alia Maestâ Vostra in iscritto cio che non ho potuto umiliarle in voce, sulla certa speranza che, attesi i meriţi cosi chiari e cosi evidenti di questa causa, si degnarâ la Maestâ Vostra di riconoscerla e spedirla da se, per deluder cosi tutte le machine [f. 232] degli awersari.

Per umiliare poi questa supplica sono ricorso al canale dell'eminentissimo signore cardinal Alessandro Albani come degnissimo e vigilantissimo protet- tore della real sua corona appresso la Santa Sede, sulla vivissima confidenza che la Maestâ Vostra cerziorata, da questo ricorso medesimo, della sincerity ed integritâ del mio animo, degnarassi consolar me e consolare tanti suoi poveri sudditi, che stracchi dalie continue oppressioni di tredici anni, si tro- vano, come dissi, sull'orlo d'una aperta disperazione.

Io conosco bene, o signora, le mie pecorelle ed esse conoscano[22] me. Non parlo per relazione, ma per cognizione prattica e sperimentale. Molto meno parlo per mio interesse, giacche son prontissimo a dimettere il vescovado quanto la Maestâ Vostra lo riconosca opportuno; ma parlo per la salute eterna di cento e piu mila famiglie[23] cattoliche, risolute di

abbandonare la patria e di passare in Turchia, quando gl'acat[t]olici con i loro artificii proseguiscano ad ottenere, come gli e riuscito[24] sempre fin'ora di poterii opprimere colla privazione di quei privilegi che [f. 232v] di giustizia gli sono dovuti[25] e senza de' quali non possono mai sussistere.

Dissi di esser prontissimo a dimettere il vescovado, perche conforme se alle mie pecorelle sono proficuo[26], non *recuso laborem*[27], cosi se fossi mai inutile o dannoso, preferisco di buon cuore il mio vantaggio private al bene publico, purche si degni la Maestâ Vostra accordarmi una tenue pensione, in vigor di cui non sia costretto a mendicare e purche chiunque mi si vuol costituire[28] nel vescovado si assuma il peso di sodisfare quei debiti che ho dovuti contrarre per vastenere [!][29] i diritti della mia dignitâ e del mio gregge; non avendo altro a cuore se non che si stabilisca fra le mie pecorelle quella pace che *exuperat*[30] *omnem sensum et quam mundus dare* non potest[31]. D'una sol cosa supplico per6 nel tempo medesimo la Maestâ Vostra, ed e che si degni prima bene informarsi da persone non sospette e che non parliano o per passione privata, o per vantaggio proprio. Nel resto rimettendomi in tutto e per tutto alle supreme disposizioni di Vostra Maestâ profondissimamente inchinadomi le bacio con pienezza d'ossequio le mani.

[Roma, *sfârşitul lui ianuarie sau începutul lui februarie 1745]*

[f. 233] *Lettera*[32] *scritta*[33] *a Sua Maestâ predetta dai medesimo monsignore vescovo di Fogaras*[34]*, quale fu accordata dall'eminentissimo Albani che si mandasse:*

Sagra Real Maestâ,

L'estreme angustie non meno mie che del mio povero gregge mi hanno costretto portarmi a Roma, affinche possa almeno di qui umiliare immedia- tamente alia Maestâ Vostra in iscritto quel tanto che non mi e state cost! permesso poterle umiliare in voce personalmente, come pur troppo esigge la necessitâ fatale di questa causa, che ventilata per tredici anni continui con indicibili miei spese e fâtiche ancora non puo vedere il suo termine, ancorche troppo palmare ed evidente sia la giustizia che milita a suo favore.

E per veritâ, regina e signora mia dementissima, non £ forsi giusto che quei poveri cattolici uniţi nella Transilvania, i quali sono nobili, sian trattati da nobili, quei che son liberi da liberi,

quei che son servi da servi?

Non e forsi giusto che debba io godere libera ed intiera quella fondazione che mi e stata assegnata dai sempre augusto e sempre glorioso genitore di Vostra Maestâ?[35]

Non e forsi giusto che i cattolici paghino le decime e tutt'altro, che suol prestarsi per il servizio spirituale, alii soli loro parochi cattolici?

Non gridano forsi a favore di queste umilissime istanze [f. 233v] tutte le leggi umane e divine? Non godono forsi tutti questi medesimi dritti i signori acattolici senza veruna contradizzione? Perche impugnarli a noi, a' quali (oltre le leggi fondamentali der regno, che egualmente sono a favore de signori riformati, unitari ed evangelici di quelle siano a favore de' cattolici, per esser queste le quattro religioni egualmente accettate nella Transilvania) sono questi stessi dritti e privilegii [!] espressamente concessi dalii due diplomi leopoldini, il secondo de' quali indamo si nega dagl'oppositori, perche io stesso ne ho estratta costi dall'originale la copia?

Regina e madre nostre benignissima, siamo tutti egualmente suoi sudditi, tutti egualmente suoi figli. Se dunque i figli acat[t]olici nobili godono in pace senza veruna nostra contradizzione gl'onori, gl'officii e beneficii, se i loro vescovi libere ed intere godono le fondazioni assegnateli, se i loro parochi esiggono pienamente le decime e tutt'altro, che suoi darsi per il servizio spirituale che da essi prestasi agl'acat[t]olici, altrettanto e con egual pace e ben giusto che godansi dalii nobili cattolici uniţi, dal loro vescovo e da' loro parochi.

[f. 234] Chiunque a cio si oppone, vede bene la Maestâ Vostra che vuole affatto distrutti i cattolici uniţi o vuol indurli ad abbandonar disperaţi e la patria e la casa.

Si tratta di quasi centomila famiglie. Io non voglio esserne debitore ne al tribunal di Dio, ne al tribunale di Vostra Maestâ. Le sopraespresse ingiuste opposizioni che si fanno da tredici e piu anni a questi poveri cattolici uniti sono la vera e unica causa di tutti i presenti disturbi. Ogn'altro che venga rap- presentato alia Maestâ Vostrae e una falsitâ.

Ella e pero una piaga che puo in un punto perfettamente sanarsi dalia Maestâ Vostra colla confermazione almeno del secondo diploma leopoldino.

Io ho espresso a Vostra Maestâ cio che devo, come suo fedelissimo e u- milissimo suddito. Parlo non per relazione, ne per mio interesse, ma per cog- nizione prattica e per La sola gloria di Dio e di Vostra Maestâ, alle di cui supreme disposizioni

rassegnandomi in tutto e per tutto, bacio colla dovuta pienezza di ossequio alia Maestâ Vostra le mani.

[Roma, *sfârşitul lui ianuarie sau începutul lui februarie 1 745]*

Numero secondo

Supplica trasmessa a sua Maestâ a nome de' cattolici uniţi:

Sagra Real Maestâ,

Tutti i cattolici uniţi della Transilvania, principato ereditario dell'augustissi- ma casa di Vostra Maestâ, [f. 234v] umiliati con pienezza d'ossequio a' suoi piedi, implorano a calde lagrime dai materno di lei gran cuore un pronto sollievo dall'oppressioni che soffrono fin dai tempo in cui per opera del piis- simo imperadore Leopoldo, suo gran progenitore, si unirono in vincolo di caritâ e di fede colla chiesa apostolica romana.

Le religioni accettate in quel principato tutte devono godere egualmente i medesimi dritti, i medesimi onori, i medesimi privilegi, e cio in virtu delle leggi del paese. Fra le religioni ivi ricevute la prima e la cattolica, contradistinta rispetto agl'oratori con due diplomi cesarei dai sudetto gloriosissimo impe- radore.

Cio nonostante, i poveri sudditi cattolici uniţi sono stati sempre e sono tuttavia trattati come se fossero persone che professassero una religione pura- mente permessa o una setta, per dir meglio la piu empia di tutte le sette, spogliad sempre di tutti i privilegi, di tutti gl'onori, di tutte le cariche, e mal- menati sempre, anchorche nobili, come servi.

[f. 235] Ricorrono essi percio umillissimamente alia materna caritâ ed incorrotta giustizia della Maestâ Vostra, accio si degni provedere alia fatale oppressione e disperazione in cui sono, con degnarsi confermare e far eseguire quei giustissimi privilegi, almeno che iurono alli poveri oratori concessi dai clementissimo Leopoldo nel suo secondo diploma, il quale non sa capirsi dagl'oratori come possa essere impugnato dai loro awersarii, quando l'au- tentico originale esiste in Vienna medesima e gl'oratori ne hanno estratta la copia.

La veritâ solo e che non si e voluto mai eseguire, ne ad altro oggetto, come la Maestâ Vostra ben comprende, se non che o per distruggere affatto i poveri oratori, o per ridurli ad abbandonare da disperaţi le proprie case.

Ricorrono essi pertanto alle materne viscere di Vostra Maestâ, gettandosi in braccio della di lei reale clemenza, şicuri che essendo Vostra Maestâ madre amorosa di tutti i suoi sudditi,

saranno ancor'essi della Maestâ Vostra come figli sentiti e come figli trattati.

Che della grazia etc.[36]

[Roma, *sfârşitul lui ianuarie sau începutul lui februarie 1745].*

[f. 235v] Numero *terzo*

Lettera scritta all'eminentissimo Paulucci, pronunzio in Vienna *da monsignore vescovo di Fogaras:*

Eminentissimo e Reverendissimo Signore signore, Padrone colendissimo, Troppo reo io comparisco, no' 1 niego, agl'occhi dell'Eminenza Vostra. Partir da Vienna, venire a Roma, star qui oramai da un mese e ne prima, nd dopo in tanto tempo dar conto di me (come, e dopo e prima dovevo) all'Eminenza Vostra. Questo e un reato troppo manifesto e troppo eccedente. Cosi e, Eminentissimo mio signore, cosi e se deve giudicarsi dall'apparenza, ma se il giudizio dee[37] proferirsi in virtu della sostanza e non dall'[38] apparenza de' fatti, io non solo sono innocente, ma quella fuga medesima che per le sue circostanze vien tanto biasimata da tutti, quella stessa e il maggior merite che io mi sia potuto fara avanti Dio ed avanti gl'uomini.

Non sapendo piu che replicare i nemici non meno miei e de' miei poveri oppressi cattolici che della clementissima mia sovrana[39] all'evidentissima ed insuperabile forza delle raggioni della nostra causa e non potendo in conse- guenza piu proseguire ad opprimerci, lasciando il dovuto suo corso alia giustizia, si sono appresi ad un altro sottilisimo [f. 236] stratagemma. Essi con conculcar la giustizia e con opprimere per tanti anni non meno l'innocenza che la religione cattolica, sono stati e sono 1'unica e vera causa della dispera- zione di quei cattolici e di tutte le conseguenze che sono sempre figlie inseparabili di una causa cosi fatale. Cio non ostante, che si fa per nascondere agl'occhi delta Corte i veri autori di tante tragedie? Se ne addossa la colpa segretamente al vescovo, segretamente si fa chiamare sott'altro pretesto e segre- tamente si vuol esaminare, per segretamente farlo supporre reo, e come tale, condamnare[40].

Ma perche, domando io, si fanno coteste accuse in segreto? perche, istando

10 tante e tante volte che mi siano communicat, nasconderle, occultarle e tenerle sotto un'alto sigillo? La veritâ ama la luce e la sola falsitâ cerca le tenebre. Io quanto ho fatto, detto e scritto,

sono pronto a contestarlo sulle publiche piazze di Vienna, perche, mediante la divina assistenza, non ho fatto, detto o scritto mai cosa che possa offendere il carattere o di buon cattolico, o di buon suddito. Essi soli temon d'esser scoperti se viene in luce la veritâ?[41]

Dipoi, come potevo io sottomettermi all'esame de' giudici laici? come po- tevo salvarmi da persone che potevano opprimermi e mi volevano oppresso, se non con la fuga che ho fatta e nel modo in cui l'ho fatta?

Alia maestâ della regina non ho mai potuto parlare, perche mi e stato chiuso ogni accesso[42]. Se facevo l'istanza di partire, la permissione mi sarebbe stata sempre negata. Se non ostante il divieto, io fossi partito, mi sarei costitui- toreo. E se, all'incontro, io mi fossi fermato, ero affatto perduto, con etemo disdoro del mio carattere e con eterna infamia della regina medesima.

Io dunque con questa tacita fuga ho voluto salvare non tanto me, quanto l'onore della mia sovrana. E se non ho reso intesa l'Eminenza Vostra di questa mia risoluzione, non e stata mancanza di rispetto, ma giustificato motivo, perche o l'Eminenza Vostra condescendeva nel mio sentimente, o no. Se no, eccomi costituito nel sopraesposto troppo evidente e troppo fatale pericolo. Se si, ecco costituito [!] anche l'Eminenza Vostra in parte di quella taccia che si dâ a me presentamente.

[f. 237] Ho creduto pertanto miglior partite occultare a tutti[43] il mio disegno per non offender nessuno. E se prima di ora non ho date parte di tutte cio all'Eminenza Vostra, n'e stata causa la podagra che comincio a tormentarmi pochi momenti doppo [!] arrivato a Roma, ne mi ha mai abbandonato che da pochissimi giomi[44].

Nel rimanente io son venuto a Roma per poter umiliare alia mia regina immediatamente[45] per lettera cio che mi e stato impedito poter fare in voce. La causa e troppo grave. Si tratta di perdere sopra centomila famiglie cattoliche.

11 male e tanto inoltrato che se il rimedio non sarâ pronto, non sarâ piu in tempo. Come vescovo son tenuto *sub interminatione divini judicii*[46] a far tutti i passi. Non potevo esser inteso in Vienna, son venuto a Roma per mezzo dell'eminentissimo Alessandro Albani ho umiliato una supplica alia maestâ della regina. Ne attendo con impazienza qualche benigno rincontro; perche altrimenti, vede bene l'Eminenza Vostra, esser io tenuto a quel Die *Ecclesiae*[47]*.* Ne mi spaventa la mia rovina materiale, perche volo *salvare animam meam*[48]*, e* con pienezza d'ossequio bacio all'Eminenza Vostra la sagra porpora.

[Roma, 13 *februarie* 1745][49]

[f. 237v] Numero *quarto*

Lettera di risposta mandata dall'eminentissimo Paulucci a monsignore vescovo di Fogaras:

Illustrissimo e Reverendissimo Signore,

In risposta al foglio di Vostra Signoria lllustrissima dei 13 del passato, le confesso ingenuamente che al ricever che feci dal padre Aaron la notizia della sua partenza da questa cittâ ne risentii non lieve dispiacimente, non potendo penetrame i motivi, i quali ora rilevo della sua lettera. Ma mi permetta di dirle colla mia consueta sinceritâ, non parermi quesd di forza tale che avessero dovuto spingerla a tai risoluzione, poiche non poteva Vostra Signioria Illus- trissima temere di esser forzata a soggettarsi all'esame di giudici laici, quando chiamatavi, avesse ella dato loro le risposte da me suggeritele e ch'ella mi assi- curo di aver giâ date[50]. E molto meno sarebbonsi eglino avanzati a farla arres- tare senza parlarne imprima meco, che in tal caso avrei saputo difenderla e liberarla da ogni violenza[51]. Intanto posso accertarla che colla sua clandestina partenza ha ella di molto peggiorata la sua causa, mentre il suo partirsene cosi di nascosto ha dato corpo ai sospetti che contro di Iei formaţi si erano ed ha fomito di un piu forte fondamento i suoi awersarii di sostenere i loro detti. Ne so se il partito preso da vostra signioria illustrissima di [f. 238] scrivere di costa alia maestâ della regina avrâ l'efficacia che ella spera, ed io di cuore le auguro, di giustificarla presso la Maestâ Sua, il cui buon genio verso di lei e della nazione alia sua cura commessa poteva ella facilmente argomentare da quello che Sua Maestâ aveva dichiarato nel noto suo decreto, che in sostanza preso, nel vero suo senso, significa quello stesso che la nazione ha sempre preteso e desiderato[52]. Ne e certamente cosa di poco rilevo che nelle presenti pericolose circostanze siasi la Maestâ Sua indotta a far tanto in benefizio della sudetta nazione. Quanto a me, si persuada Vostra Signoria lllustrissima che non manco di difenderla nel miglior modo che mi e permesso. Non debbo pero celare che con questa occasione sono giunto a sapere che l'avere Vostra Signoria Illustrissima escluso nel sinodo da lei celebrate[53] il regio teologo, ha dato alia Corte motivo di credere (e pretendono di saperlo) che in vece di essersi ella adoptata per sopire in esso le discordie, le abbia anzi eccitate. E quindi sono nati tutti i mali che sofffono al presente

quei poveri cattolici. Piaccia al Signor [f. 238v] Iddio di porvi la sua santa mano per ridurre le cose in istato di perfetta tranquillita e dia forza a Vostra Signoria Illustrissima di cooperarvi dal suo canto in adempimento del suo dovere. E nulla piu occor- rendomi di replicare all'accusata sua, con affettuosa stima mi confermo. [Vienna, circa martie 1745].

Numero *quinto*

Lettera di replica scritta all'eminentissimo Paulucci da detto monsignore vescovo, successiva alia risposta mandatali da detto porporato:

Eminentissimo e Reverendissimo Signore signore, Padrone colendissimo, Incredibile e stato il sollievo che mi ha recato il stimatissimo e gentilissimo foglio dell'Eminenza Vostra. Leggo in esso sempre piu nuovi rincontri di quella incomparabile bontă con cui sempre Vostra Eminenza si e degnata riguardare la mia persona e scuopro insieme quei due gran motivi con cui i miei awersarii s'ingegnano di dare corpo a quei sospetti che colie loro calunnie hanno fatti concepire contro di me.

Rispetto alia prima parte ne rendo all'Eminenza Vostra quelle piu vive ed umili grazie che pud mai esprimere un cuore il piu grato insieme ed il piu affettuoso. Rispetto poi alia seconda, mi permetta 1'Eminenza Vostra che io possa umiliarle l'insussistenza delii detti due motivi accennatimi, accio quando Vostra Eminenza voglia degnarsi continuarmi i suoi favori, possa fame giuoco [f. 239] opportuno in difesa di tanti poveri oppressi cattolici piutosto che mia, giacche questa appunto e la mira de' miei nemici: *pastorem percutere, ut oves dispergantur*[54].

Mi si oppone aver io escluso dal sinodo il regio teologo e si argomenta da qui essersi da me piu tosto eccitate che sopite le insorte discordie. Calunnia enorme! Il teologo e sempre stato intimato ad intervenire. Sempre altresi (quando gli e paruto commodo) e intervenuto. Sempre inoltre e stato richiesto del suo voto in tutte le cause e sempre lo ha dato e di cio sono testimonii di vista e respettivamente di udito immediate tanti, quanti intervennero al sinodo. Che se poi o il di lui voto non e stato seguito, o la di lui persona e stata da tutti in esso sinodo mal veduta e da tutti altresi con animo iniquissimo tolerata, sa ben egli (senza che io parii) qual sia la causa, senza rifondeme la colpa in me, che ho fatto quanto ho dovuto e potuto per sostenercelo anche contro l'universale indignazione degl'altri. Sa

che quest'universale awersione nasce in tutti si del clero che del popolo[55]: *prima,* perche ha saputo ben egli far confermare ed [f. 239v] eseguire[56] in quelle parti che sono a se favorevoli il secondo diploma leopoldino, ma non già in verun'altra parte che riguardi un menomo vantaggio o del clero, o del popolo; *secondo,* perche il clero ed il popolo ha speso sopra sessantamila fiorini per aver quest'unica fondazione vescovile che gli e rimasta, tanto che dicono d'averla quasi comprata co' loro denari e poi cio nonostante non solo veggono il loro vescovo obligato a spen- dere somme riguardevoli nel suo nascere, cioe nella sua elezzione, conferma- zione e consagrazione, non solo spogliato di tutto dal regio fisco nel suo morire, ma cio che ad essi e assolutamente insoffribile, privato per il mante- nimento di questo regio teologo (contro l'espressa disposizione della bolla pontificia) d'una gran parte delle sue rendite in tutto il tempo del suo vivere, con sommo pregiudizio della mensa vescovile, del vescovo e di tutti i poveri, a' quali esso e tenuto provedere, e senza niun minimo vantaggio-del vescovo, del clero e del popolo, si perche e di rito e nazione diversa, si [f. 240] perche non possiede la lingua'loro nativa[57] e percio e del tutto inutile, senza parlare degl'altri aggravii, a' quali sempre, ma specialmente in tempo di guerra, fa d'uopo soccombere; 3-o, perche ha ricusato e ricusa sempre di prestare il giuramento di fidelmente esercitare il suo officio[58], qual giuramento deve prestarsi da tutti ed anche da me, che pur sono il capo, dal che desumono non voler egli esercitare altro officio che di esploratore e seminator di zizania tra la regia cotte, il vescovo ed il popolo.

Non meno calunniosa e l'altra parte di questa prima accusa, che suppone aver io piu tosto eccitate che estinte le note discordie. Sono quaranta e piu anni che questi poveri cattolici uniti istano appresso la Cotte (colla spesa fin'ora di quattordici e piu mila fiorini) non giâ per la concessione di nuovi privilegi, ma per la manutenzione di quei giustissimi dritti, che per special diploma imperiale[59] gli sono stati concessi, e dritti tali che se non gli sono accordati, non possono assolutamente piu vivere, non che reggere. Hanno tollerata in tutto questo tempo un'oppressione tale, quale non hanno [f. 240v] mai sofferta in tempo dello scisma[60], giacche il loro arcivescovado allora ed ogn'altro loro dritto o privilegio eragli inviolabilmente difeso e sostenuto, cio che dopo l'unione e dopo essersi sottomessi non solo alia Santa Sede, ma anche al primate dell'Ungaria, non hanno mai potuto ottenere. E quando finalmente credevano sull'esempio della confermazione ottenuta dagl'eredci di tutti i

loro nuovi ed andchi privilegi, d'avere ancor'essi a conseguire la tanto necessaria e sospirata confermazione del secondo giâ detto diploma leopoldino, viddero inaspettatamente[61] nel 1742 (quando appunto cominciarono i nod disturbi) publicarsi un decreto (di cui ne umilio annessa a Vostra Eminenza la copia), con il quale quei che erano tenuti secondo la consuetudine del paese servire grads alii padroni prediali per tre soli giomi alia settimana, si costrin- gevano a dover servire per quattro, e quei che secondo le leggi e consuetudine immemorabile della patria, per esser liberi, erano totalmente immuni da questa servitu, venivano in virtu di esso decreto sottomessi al duro giogo [!] di dover servire gratis [f. 241] tre giomi della settimana, ed acciocche poi queste povere persone, ancorche libere, non defraudessero alii sudetti padroni prediali il preteso utile, che vogliono violentemente ritirare con questa schiavitu (come dice ed esdama il popolo), inaudita, non che impraticata fin fra pagani, nel medesimo decreto si obligava ogn'uno a dare a' detti padroni la sicurtâ. Or, come in questi termini si puole addossare a me diretta o indirettamente la colpa o l'essersi eccitati, o di non essersi estinti i noti disturbi? Gl'effetti si rimuovono solo al rimuoversi della causa. Or, se questa sempre piu invigorisce, come quelli possono mancare? Come io che colla dispendiosa mia gita[62] e perma- nenza di piu d'un anno nella Corte nulla in fetti avevo potuto impetrare a lor fevore, potevo colle nude parole calmare i tumulti e fer'argine ad un popolo disperate e che non feceva altro che gridare se non d'esser stato sotto speciose promesse[63] e speranze deluso e ingannato dalia Santa Sede, dalia Corte, dai clero e da me? Cio nonostante, cosa ho potuto fere io (salva la mia coscienza), [f. 24 lv] che non abbia fetto per quietare e comporre tanti animi esacerbati? Dimostrero cio bene ad evidenza quando si scenderâ in particolare alli capi di quest'accusa.

Ma perche dunque partir da Vienna alia sordina? Perche con questa parten- za clandestina dare un piu forte motivo a' miei awersarii di sostenere i loro detti? Perche di due mali dovevo scegliere il minore. Minor male e che siasi eccitata contro di me questa presunzione, di cui sono sempre a tempo a giustifi- carne l'insussistenza, che non era il cădere in mano de* miei nemici, coll'evi- dente irreparabil pericolo della rovina mia e de' miei. Dissi irreparabile, perche (e taccio mold e mold altri pi£i ford motivi, confidatimi per mia regola sub sigillo da chi compativa all'estremo la mia oppressione)[64] dopo aver dati alli miei awersarii le risposte suggeritemi dai prudentissimo

discemimento dell'E- minenza Vostra, tanto furono essi lontani dai quietarsi, che nel vedere alia nuova intimazione trasmessami comparire in mia vece il padre Aaron con il mio agente[65], dettero in tali [f. 242] furie, che in quel punto medesimo m'in- dmarono che dovessi comparire personalmente, e perche io ad arte non mi feci trovare in casa, mi spedirono replicată intimazione in cui mi davano ex gratia tre soli giomi di tempo[66] dichiarare se volevo o no comparire personalmente e sottomettermi al loro esame nella foggia che essi volevano, senza volere in conto alcuno attendere le mie incessanti richieste che mi dassero in scritto quei punţi sopra de' quali volevano essere sodisfetti[67]. Che avevo dunque a fere in un ffangente di questa sorte? Vedevo i miei awersarii risolutissimi a volermi per fes et nefes oppresso. L'adito alia maestâ della regina erami stato del tutto chiuso. Le accuse avanzate alia medesima contro di me erano (secondo le notizie segretissimamente confidatemi) di *lesa maestâ.* La calunnia non poteva essere piu atroce, perche dava a' miei contrarii campo libero da poter scendere a' qualunque violente passo contro di me. Vedevo in somma pre- scritto il termine, imminente il colpo [f. 242v] e cosi ben ordita la trama che non potevo evitarlo [!]. Or, che avevo a risolvere per mettere in salvo non meno il mio onore che quello della mia regina, ingannata da' miei nemici? Avevo da aspettare (per fingere il primo passo blandissimo) un arresto in casa? Quali sarebbero state le conseguenze? Tutti i miei sbandati in un punto ed (ioj in un punto abbandonato da tutti. Fa d'uopo riflettere alia qualitâ della colpa che mi veniva addossata. Trattavasi di lesa maestâ. Or, chi voleva affecciarsi per difendermi? Vostra Eminenza medesima non avrebbe potuto fer mai passo alcuno efficace in mia difesa, se non giustificavo prima la mia innocenza. Ma come poterla giustificare in mano de' miei nemici ristretto fra quattro mura, abbandonato da ogni awocato e derelitto da tutti i miei? Dovevo dunque salvarmi e ricorrere alia Santa Sede. Ella e la madre commune del cristia- nesimo. Ella e piu di me tenuta a riparare e provedere a questi sconcerti, che tutti finalmente vanno a collimate in danno della religione ed [f. 243] ella pub riparare, perche puo far cădere sotto gl'occhi della maestâ della regina la veritâ, sempre fin'ora o palliata, o adulterata da' miei awersarii.

Questo e quell'ultimo passo che nella maniera piu rispettosa ed onorifica verso di tutti dovro fere quanto prima, giacche la necessity di provedere per una parte, e troppo precisa ed io non posso, dall'altra, avere la sorte di ricevere dalia Corte rincontro alcuno delle suppliche da me trasmesse per mezzo dell'e-

minentissimo Alessandro Albani. Fatto poi che avro quest'ultimo passo, venga pure quel che sa venire di danno temporale contro di me, che io non mi turbo. Avro fetto cio che in Domino ero tenuto a fere? Vivero contento, morro contentissimo e diro sempre coll'Apostolo: *superabundo gaudio* in omni *tribu- latione* mea[68].

Queste sono in ristretto quelle raggioni e quei sentimenti che devo all'Emi- nenza Vostra umiliare in risposta della pregiatissima sua. E perche in essa Vostra Eminenza mi paria anche dell'ultimo graziosissimo decreto di Sua Maestâ, io mio veggo in obligo di trasmettergliene anche di questo acclusa [f. 243v] la copia[69], affinche vegga che non d'altro ivi si tratta, se non che della mia chiamata alia Corte per trattare dell'istanze fette da me e da' miei cattolici. Del che saremmo stati contend quando avesse avuto l'effetto. Ma come che per tre mesi continui nelli quali io mi tratenni in Vienna prima di venire a Roma, non ne vollero neppure sentir parola sul motivo che dovessi trattar prima di quello che bolliva in particolare contro di me e poi della causa generale, scorge bene 1'Eminenza Vostra che il decreto e lo stesso che non fosse mai stato fetto per il fine di cui si tratta.

Ma giâ m'accorgo d'essermi troppo abbusato della pazienza dell'Eminenza Vostra col tedio di questa lunghissima lettera. Perdoni in carità, principe e- minentissimo, all'importunitâ mia ed offra a Dio questi momenti che le ho rubbati, giacche si tratta di una causa che alia fine e tutta di Dio, e con mettermi sempre piu sotto l'ombra del validissimo di lei patrocinio, le bacio con il piti vivo ed umile ossequio la sagra porpora ed immutabilmente mi confermo.

[Roma, circa *aprilie 1 745}*

[f. 244] Decreto *trasmesso* nella *medesima retroscritta lettera di replica all'eminentissimo Paulucci:*

Regii rescripti de dato Viennae Austriae die 20 mensis Julii anno 1742, intuitu servitutis jobbagionum et inquilinorum Transylvanensium Extractus

Quoad expositos demum nonnullorum dominorum terrestrium in illo prin- cipatu nostro abusus, qui jobbagiones suos servitiis nimium praementes in- quilinos vero sublevantes profugio plebis ac desolationi pagorum eo ipso occasionem subministrare solent tarn proprietariorum, quam publici detrimen- to, eo quod inquilinorum alleviatione jobbagiones ad deserendum dominos

suos terrestres allicerentur, onera quae secus ipsis incumberent reliquis neque suo oneri ferendo paribus bajulanda relicturi; unde sequeretur residuam quo- que plebem tanto magis oneribus profiigorum aggravatam ad extremam paupe- riem, deinde ut ut invitam[70] ad profugium delabi. Quern abusum status et ordines tollere atque tarn jobbagionum, quam vagorum [f. 244v] ejusmodi inquilinorum servituti et hos recipiendum protectioni modum ponere volentes, in anno adhuc 1714 dietaliter[71] statuerant, ut per totum ilium principatum nostrum partesque eidem annexas domini terTestres suos jobbagiones non nisi ad quatuor, inquilinos vero trium dierum servitutem hebdomadatim praes- tandam adigerent, neque hos paucioribus, neque jobbagiones pluribus onera- turi, sub poena articulari per causarum nostrarum in eodem principatu nostro fiscalium directorem a transgressoribus exigenda; quo autem certior et publico utilior foret huiusmodi inquilinorum contribuendi ratio, proprietariisque eosdem rehabendi occasio, cautioni et fidejussioni essent subiiciendi, quae tamen cautio proprietariis, dum repetere veilent suos profugos jobbagiones, non praejudicaret.

Nos itaque articularem eandem statuum constitutionem super jobbagionum el inquilinorum servitute benigne approbantes et confirmantes, serio mandamus, ut ilia per [f. 245] totum ilium principatum nostrum partesque eidem annexas suo modo publicetur sub praeannotata poena ubique observanda, hac tamen lege, ut eorum qui pecoribus suis serviunt vel e longinquo servitutes praestant, pro loci distantia ad conservandam plebem ratio habeatur[72].

Altro *decreto:*

Sacrae Regiae Majestatis, archiducis Austrie, principis Transylvanie, Siculo- rum comitis, dominae dominae nostrae clementissimae nomine,

Magnifice ac reverendissime Liber Baro, nobis honorande, salutem et gratiae regiae incrementum. Jussis clementer sacratissima Sua Majestas Regia, vi benigni sui de 15 mensis proxime evoluti die emanaţi rescripti[73], per guber- nium hoc suum Reverendissimae Dominationi Vestrae significari super non- nullis diversorum ejusdem petitorum Suae Majestati succesivis vicibus reprae- sentatorum punctis siquidem benignae resolutiones ac mandata [f. 245v] sua emanaverint, aliqua autem eorum nondum perquisita ac decisa, nunc assumi ac deliberări atque ad finem perduci debeant, dementissime resolvisse, ut

Reverendissima Dominatio Vestrae se in augusta Aula Regia sistat, quod eidem praetitulatae Dominationi Vestrae hisce insinuatur simulque authoritate eius- dem benigni mandati regii serio monetur, ne eadem iter suum eo instituendum differat, ut eo citius propositiones suae ante hac factae pertractări valeant. Secus non facturae, altefata suae Majestas Regiae benigne perpensa manet. E consilio regio gubemiali, Cibinii, die prima Julii 1744[74]-

Joannes Haller gubemator

B[aro] Georgius Pongratz cancellarus[75]

Stephanus Boer secretarius gubemialis[76]

■ **APF, Congr. part., vol. 100, Trans., f. 227-245v; mf. DGAS, Vat., rola 60, c. 232-250; scris probabil de un copist de profesie; sublinierile din text (culese aici cursiv) sunt contemporane.**

Note

[1] Cardinalul Alessandro Albani, ca membru al unei familii filohabsburgice prin tradiţie, a fost numit de Maria Tereza în 1743 protector al statelor austriece creditare, iar din noiembrie 1744 i-a revenit conducerea treburilor legate de postul de ministru al statelor respective pe lângă Scaunul papal, post preluat apoi, din aprilie 1748, de cardinalul Mario Millini. Totuşi, Albani continua să conteze ca prim-reprezentant al Curţii vicneze la Roma. După moartea lui Millini în 1 756, el se ocupa din nou de afacerile funcţiei de ministru, având ca adjunct pe Francesco Brunaţi. Suverana era nemulţumită de felul neglijent (în pofida rapoartelor sale prea retorice, adăugăm noi) în care Albani slujea interesele monarhiei (Ameth, IX, p. 4-6; Pastor, XVI/1, p. 90, exemplu din aprilie 1747; un alt exemplu: Doc. 215 din 22 februarie 1749). In 1761 a fost numit în fruntea Bibliotecii Vaticanc. Ducea o viaţă prea lumească, era un pasionat colecţionar de antichităţi clasice şi alte opere de artă. Mecena al marelui arheolog german Johann Joachim Winckelmann, şi-a construit, la marginile nord-esticc de atunci ale Romei, faimoasa Villa Albani (care l-a costat 400 de mii de scuzi), începută în 1737 şi inaugurată în 1763, având cea mai însemnată colecţie de antichităţi după cele papale (J.M. Diix, în Wetzer und Welte's *Kirchenlexikon,* I, p. 402-403; Pastor, XV1/1, p. 80, 89-90, 468; L Lewis, în *Diz- biogr. ital.,* I, p. 595-598). Portret în Bibi. Vaticana (Haidacher, p. 701).

[2] Inochentie se referă aici, probabil, mai ales la Doc. *15* din 8 martie 1745; cf. Doc. 1 7 din 23 aceeaşi lună (scrisoarea sa către Gyulaffi).

[3] „facendo loro".

[4] Lui Albani.

[5] Lipseşte din anexa actuală a acestui memoriu, aşa cum se află acesta în arhivă; numărul acesta 6 e fără îndoială identic cu memoriul adresat papei tot în iunie 1745 (Doc. 19).

[6] „Lettera - trattenuta", indicaţie care o înlocuieşte pe cea anterioară: „lettera mandata a Sua Maestâ la regina d'Ungaria da monsignore vescovo di Fogaras", ştearsă de aceeaşi mână.

[7] Cf. *Doc. 8* din 31 decembrie 1744-4 ianuarie 1745.

[8] Cf. Vechiul Testament: *Zaharia,* cap. 13, vers. 7; Noul Testament: *Evanghelia după* Matei, cap. 26, vers. 31.

[9] Ca sens: „trattare".

[10] Formă veche şi poetică, în loc de: „quali".

[11] Cf. memoriul către papă, tot din iunie 1745, nr. 13 (Doc. 19).

[12] *Evanghelia după Ioan,* cap. 10, vers. 11.

[13] Cf. memoriul către papă, tot din iunie 1745 (Doc. 19). După Bod (lib. 2, cap. 3, § XII, p. 316), Inochentie a spus că Unirea fiind condiţionată de împlinirea revendicărilor lor, românii din Transilvania „si non praestentur eorum postulata, paraţi sunt ctiam Turcicam amplecti religionem".

[14] Că exista conceptul original al acestei diplome în Cancelaria Aulică Transilvăneană, în ciuda negaţiei acesteia, a spus-o episcopul şi la Viena, încă din 1743 (B, Klein, p. 72-73) şi o dovedeşte Wessely: acesta a regăsit şi publicat In zilele noastre şi originalul (vezi studiul său citat, p. 27T288 şi planşele). In sprijinul revendicărilor sale, Inochentie a prezentat lui Carol al VI-lea, încă din 1732, o copie (Nilles, I, p. 302; II, p. 513-514). Diploma însă era cunoscută clerului unit deja din anul emiterii sale, iar episcopul Giurgiu-Patachi vorbeşte în 1718 despre un exemplar „autentic original" în posesia sa (ibid., I, p. 326-328, 419 şi n. 2). Cf. memoriul către papă, tot din iunie 1745 (Doc. 19).

[15] Comparaţia, deşi foarte plastică şi menită să impresioneze, apare forţată, căci nu e valabilă pentru catolicii propriu-zişi, adică romano-catolicii, care se împărtăşeau în Transilvania de aceleaşi drepturi ca şi acatolicii (protestanţii), cum rezultă chiar din expunerea lui Inochentie, puţin mai jos.

[16] Nu chiar „îndată", deoarece Maria Tereza şi-a început domnia în octombrie 1740, iar episcopul a venit la Viena, în timpul acestei domnii, prima oară în august 1742 (B, Klein, p. 62). Pe de altă parte, el era episcop de aproape 16 ani, nu numai de 13 ani, cum îşi aminteşte greşit şi în chip repetat în acest memoriu; tot aşa, e exagerată estimarea globală a şederilor sale în capitala habsburgică la 9 ani!

” In septembrie 1744.

[18] Desigur, scăpare din condei, în loc de: „di piu".

[19] Cuvânt adăugat deasupra rândului de aceeaşi mână.

[20] Cuvânt adăugat deasupra rândului de aceeaşi mână.

[21] Exagerare, căci o parte din învinuiri i-au fost comunicate, deşi mai mult indirect, de către comisia de anchetă, la 16 noiembrie 1744, iar restul i s-a trimis la adresa lui de la Viena la 10 decembrie acelaşi an, dar el era deja în

fugă (vezi studiul, Cap. I).

[22] Scăpare din condei, în loc de: „conoscono".

[23] Cf. memoriul către papă, tot din iunie 1745 (Doc. 19). Cam acelaşi număr indică vlădica încă din 1743 (B, Klein, p. 70), precum şi în varianta a Il-a a prezentei scrisori, apoi în cea din 5 martie 1745, de asemenea către regină (B, *Klein,* p. 180-181, n. 2). In noiembrie
1744 evaluarea făcută de el era mult mai modestă (Doc. 5, înainte de 29 decembrie 1744 şi n. 1 la acel doc.). Aaron, în amintita sa scrisoare din 13 octombrie acelaşi an, înfăţişată In şedinţa din 16 noiembrie a Propagandei, vorbeşte doar „di piu di 300 m[ila] anime" (APF, Acta, voi. 114, f. 388-389v).

[23] „come e riuscito loro".

[25] „sono dovuti (a) loro".

[26] Cf. des menţionatul memoriu către papă din iunie 1745.

[27] Cf. Cezar, *De bello civili,* lib. I, cap. 68: „hune laborem recusabat nemo".

[28] „sostituire".

[29] Desigur, greşeală de copiere, în loc de: „mantenere".

V)
[M] „exsuperat .

[51] „exuperat - potest", parafrază după *Epistola către Filipeni a Sfântului Apostol Pavel,* cap. 4, vers. 7, şi *Evanghelia după Ioan,* cap. 14, vers. 27.

[32] în ms. precedat de cuvântul: „altra", şters.

[33] în ms. urmat de cuvântul: „parimente", şters.

[34] în ms. urmat de cuvântul: „successivamente", şters.

[35] Aluzie ascunsă (repetată şi în câteva fraze mai jos) la întreţinerea teologului iezuit pe cheltuiala episcopului.

[36] Orig. acestei piese, de altă mână, în H-H-StA, Hung., Fasz. 364, f. 100; mf. DGAS, Viena, rola 90, c. 374; fc. BAFC.

[37] Formă veche şi poetică a lui „deve".

[38] „dell'app."

[39] Exagerare: duşmanii săi şi ai uniţilor erau şi duşmanii reginei!

[40] Altă exagerare (pentru care vezi şi mai sus, n. 21).

[41] Scurtă frază greşit plasată în context: „Essi soli", se Înţelege după context: „che sono falsi, che certano le tenebre".

[42] Cf. mai sus şi scrisoarea către Maria Tereza (prima variantă).

[43] Afirmaţie care nu trebuie înţeleasă în sens absolut, căci din declaraţia lui Aaron de la 22 decembrie 1744 rezultă că acestuia i-a spus că părăseşte Viena - e adevărat - pentru a (ace (pretinsul) pelerinaj în Stiria şi că i-a lăsat acestuia şi lui Petru Dăianu bani pentru călătoria lor de înapoiere în ţară,

dacă el ar întârzia să revină la Viena (Doc. 3).

[44] Totuşi, podagra nu l-a putut împiedica să scrie reginei o epistolă (în două versiuni, dintre care una destul de lungă) şi o suplică în numele diecezanilor săi, acestea după sosirea la Roma şi, in orice caz, înainte de prezenta scrisoare către Paulucci, din 13 februarie 1745.

[45] Direct (pentru acest sens a se vedea şi scrisoarea către regină, mai sus, în ambele variante).

[46] „sub interminarione iudicii" (Codex Theodosianus, 16.5.8, apud Forcellini, III, sub cuvânt).

[47] *Evanghelia după Matei,* cap. 18, vers. 17. Prin această aluzie biblică, Inochentie dă să se înţeleagă că dacă regina nu-i va asculta cele expuse In scrisoarea şi cererea trimise prin Albani, el va trebui să se adreseze căpeteniei Bisericii. Ideea e exprimată de el mai lămurit pe la sfârşitul scrisorii-replică a sa către Paulucci, circa aprilie 1745 (mai la vale, tot în acest memoriu).

[48] Parafrază după numeroase locuri din *Vechiul* şi *Noul Testament: Facerea (Genesis),* cap. 19, vers. 17; Ieremia, cap. 51, vers. 6, 45; *Evanghelia după Matei,* cap. 16, vers. 25; *Evanghelia după Marcu,* cap. 8, vers. 35 etc.

[49] Data rezultă din confruntarea acestei scrisori cu răspunsul lui Paulucci.

[50] Cf. Doc. 10 din 16 ianuarie 1745.

[51] în scrisoarea sa din 4 septembrie 1745 (Doc. 27) însuşi nunţiul va arăta însă că Maria Tereza, indignată, şi-a exprimat hotărârea de a-l aresta pe Micu, dacă ar mai fi călcat pe teritoriul monarhici şi că, cu toate protestele sale (ale nunţiului), părând nestrămutată în această hotărâre, el era de părere ca episcopul să nu se întoarcă dc la Roma, fiindcă n-ar putea împiedica arestarea lui. Deşi Paulucci se referă în răspunsul de aici (din cadrul memoriului de faţă) la un moment anterior fugii lui Micu, e probabil că intervenţia sa împotriva unei ipotetice, dar posibile arestări, şi din acel moment, ar fi fost tot atât dc zadarnică. A se vedea, tot în acest sens negativ, şi amintita scrisoarc-replică a lui Micu.

[52] Aici Paulucci se contrazice cu ceea ce a scris Propagandei la 16 ianuarie 1745 (Doc. 10; cf. şi studiul, Cap. II). Dar regina însăşi - ca şi nunţiul în scrisoarea de faţă - considera, într-un ordin al ei către Guvernul Transilvaniei din 12 martie 1745, că rescriptul („decretul") ei din 9 septembrie 1743 era foarte favorabil uniţilor (B, *Klein,* p. 187-188). Acest rescript, contrasemnat de Gyulaffi şi dc Kozma (deci pregătit în Cancelaria Aulică Transilvăneană), confirma doar prima Diplomă leopoldină şi cuprindea câteva mici îmbunătăţiri (Nilles, II, p. 548-555). Departe de a-l mulţumi, îl indigna pe Inochentie, cum se vede din memoriul său de la 25 noiembrie 1743 (B, Klein, p. 92-96).

[5]’ Vezi studiul, Cap. 1. Mai târziu, în decretul său din 25 ianuarie 1747, Inochentie însuşi va recunoaşte că „s-a hotărât prin sinod [în 1744] ca iezuitul să fie dat afară din sinod pentru abuzurile sale" (Doc. 60). Apoi, într-

un memoriu al său, din 27 mai 1747, îşi atenuează alambicat afirmaţia: „incorigibilul iezuit era cât pe aci să fie dat afară din sinod" (Doc. 80). Teologul trebuia să participe totdeauna la sinod (obligaţie impusă prin Diploma a Il-a leopoldină, art. 5).

[54] Parafrază după *Zaharia,* 13, 7, şi Matei, 26, 31.

[55] Cât de rău era văzut teologul iezuit de „întregul cler împreună cu poporul" se observă şi din faptul că după sinodul din 1744 i-au cerut episcopului, cu prilejul călătoriei sale Ia Viena, să obţină înlăturarea lui (Doc. 101 din 12 septembrie 1747; cf. B, Klein, p. 117). Vezi şi memoriul lui Inochentie din 10 mai acelaşi an (Doc. 71).

[56] în cadrul amintitului rescript din 9 septembrie 1743.

[57] Cf. memoriul către papă, tot din iunie 1745, nr. 12 (Doc. 19). Funcţia dc teolog a fost îndeplinită până în această vreme, în ceea ce priveşte timpul păstoririi lui Inochentie, în chip succesiv de iezuiţii Emcricus Gorgei (1729-1731), Georgius Râgai (1732-1738), Nicolaus Jânosi (1738-1741) şi Josephus Balogh (1741-1746). Vezi B[asile] Bărbat S.J., p. 196. Din aluzia globală a scrisorii de faţă ar rezulta că, dintre călugării menţionaţi, nici Balogh nu ştia româneşte, contrar afirmaţiei, cu referire la acesta, din actul său dc numire de la 30 mai 1741. De altfel, potrivit recomandării făcute lui Carol al Vl-Iea de către baronul Joannes Bomemisza, şeful Cancelariei Aulice Transilvănene, la 20 februarie 1738, şi Jânosi cunoştea limba română (MOL, Erd. kanc. *It,* Acta gen., a. 1738, dos. 270, p. 586- 587; mf. BAFC). Vezi şi B, *Klein,* p. 144.

[58] Paulucci a avut prilejul să afle şi până acum ostilitatea lui Micu şi a clerului său faţă de instituţia teologului străin (B, *Klein,* p. 147, 151; Toth, p. 102-106). într-o notă nesemnatâ şi nedatată, intitulată Observationes circa *juramentum,* care, după context, ar putea fi din 1742-1743 şi care are, fiiră nici o îndoială, ca autor un iezuit al provinciei Austria al ordinului, provincie din care făceau parte şi iezuiţii din Transilvania, se caută motivarea refuzului acestui jurământ, arătându-se, printre altele, că de la iezuiţii ataşaţi consistoriilor (consiliilor) episcopale din Imperiul Romano-German nu s-a cerut niciodată un asemenea jurământ, cum nu au cerut, de altminteri, nici episcopii uniţi înaintaşi ai lui Inochentie. Pe de altă parte, teologul, fiind numit de Curtea imperială, nu datorează episcopului şi clerului unit să jure credinţă; faţă de ei, teologul a fost, de altfel, totdeauna leal. Autorul notei afirmă că, exprimându-şi motivele refuzului către episcop, acesta i-a spus că va renunţa să pretindă jurământul. (MOL, Erd. *kanc. Ic, Acta gen.,* a. 1745, dos. 320, p. 48-50; mf. BAFC.)

[59] Aluzie, desigur, la cea de a doua Diplomă leopoldină.

[60] Lucru afirmat de Inochentie şi în „promemoria" din toamna lui 1744 (vezi studiul, Cap. I).

[61] Chiar atât de „neaşteptat" nu putea fi, deoarece, cum arată textul respectiv, rescriptul e confirmarea unei hotărâri dietalc din 1714. Dispoziţia era în vigoare şi Micu căuta zadarnic în 1743 să obţină modificarea ei în

sensul uşurării (B, *Klein,* p. 83-85). Şi apoi iobagii şi jelerii nu erau - se ştie - numai români, măcar că aceştia alcătuiau majoritatea lor. Pe de altă parte, întărirea privilegiilor de care se bucurau „ereticii" („acatolicii"), precum şi - adăugăm noi - romano-catolicii, n-a avut loc în 1742, cum reiese din context, ci în 1744. Tot în acest an, iar nu în 1742, au început şi „cunoscutele tulburări" (cu mişcarea pornită de Visarion). Deci, inexactităţi cronologice, care se explică, probabil, pe lângă avântul polemic al autorului, ceea ce putea antrena la scăpări sau afirmaţii nu îndeajuns de cumpănite, şi printr-o posibilă grabă în compunerea scrisorii (care a mai trebuit să fie şi tradusă de o altă persoană).

[62] • • *u*
„viaggio .

[63] „speciosis verbis" şi „solatiosis promissis" din traducerea cuvântării lui Inochentie din 1744 (Nilles, II, p. 562; Bogdan-Duică, Procesul, p. 53). Cf. studiul, Cap. I, n. 17.

[64] Aluzie, desigur, la cineva de la Curte, care poate fi pusă în legătură cu ştirea, nu tocmai sigură, după care Inochentie, într-o scrisoare „adresată la Blaj" (cui? şi cu ce dată?), amintea „pe un Cserei de la cancelaria Curţii" (de la Cancelaria Aulică Transilvăneană?), „care mersese la dânsul ca să-i descopere toată mânia împărătesei, iară după aceea îi dete consiliu ca să-şi vază de cap" (ştirea e furnizată de Bariţiu, 1, p. 429-430). Bunea *(Klein,* p. 174, n. 4) se întreba dacă e vorba de Wolfgang Cserei, „care şi pc la 1757 era la Cancelaria Aulică Transilvană".

Dar acest Cserei Farkas (Wolfgang, 1719-1782) de Nagyajta (Aita Mare) din Secuime, nepot de frate al cronicarului Cserei Mihăly (1668-1756), după ce în 1742 şi-a terminat studiile la colegiul iezuit din Cluj, a devenit mai întâi slujbaş în diferite grade *(cancellista, protocollista, registrator)* la Tabla judiciară din Sibiu, unde îi adresează cronicarul scrisori după 1740, astfel şi la 7 noiembrie 1744, 31 decembrie 1746, 16 ianuarie 1747 (ASC, în fosta Arhivă istorică a BAFC, fondul Colecţia generală: corespondenţa lui Cserei Farkas). Cronicarul, în adresa scrisorilor sale, îl numeşte „idosbik" (mai în vârstă), nu spre a-1 deosebi de fiul acestuia omonim, căci acesta sa va naşte abia după 1760, ci, fără îndoială, spre a-1 distinge de un alt nepot de frate omonim, mai tânăr, din ramura de Bolon (Belin), tot din Secuime. E vorba de Boloni Cserei Farkas, care, după presupunerea lui Jakd Zsigmond, va fi studiat la colegiul reformat din Aiud pc la 1 745-1746, fiind menţionat în jurul anului 1753 ca ofiţer la Cluj, apoi în 1767 ca asesor la scaunul de judecată din Midoşoara (Miklosvâr, localitate, de asemenea, în Secuime).

Pe celălalt Cserei Farkas, adică cel din ramura de Nagyajta, care ne interesează aici, îl regăsim, pe baza datelor cunoscute, ca funcţionând în desfăşurarea ulterioară a carierei sale, la Viena, din 1754, la Cancelaria Aulică Transilvăneană, la început ca „registrator", apoi, din noiembrie acelaşi an, ca „expeditor". Tot în 1 754 e menţionat ca notar al unei comisii numite de Maria Tereza pentru anchetarea situaţiei bisericeşti din districtul Hălmagiului, comisie prezidată de sibianul Martin Zacharias Wankhel von Seebcrg, consilier la aceeaşi cancelarie (B, *Episcopii,* p. 86; Dragomir, I, p. 253 şi anexă, p. 122-123, 128; Kutschera, p. 254-255). Din decembrie 1755

acest Cserei a devenit secretar, pe urmă, din mai 1765, consilier şi referent la aceeaşi cancelarie pentru problemele juridice şi confesionale, calitate pe care o va păstra până la sfârşitul vieţii. Era şi cărturar, autor de scrieri cu caracter religios, poetic, juridic etc. *(Nagy-Ajtai Cserey Farkas,* în *Erddyi Muzeum,* Pesta, IV (1815), p. 153-169, articol nesemnat, scris desigur de Dobrentei Găbor, redactorul revistei; asupra articolului ne-a atras atenţia Jak6 Zs.; mai vezi Szinnyei, 2, col. 287-288; Trâcsănyi, p. 47- 52; Jak6, p. 238; Idem, *Philobiblon transilvan.,* p. 285. Informaţia despre anul 1765 - în loc de 1761 - ca dată a numirii lui Cs. F. de Nagyajta în funcţia de consilier şi referent aulic o datorăm foştilor noştri discipoli Mihail Spielmann şi Ladislau Gyemănt, care au făcut cercetări în arhiva cancelariei amintite.)

Rezultă, credem, că Cserei (Farkas de Aita Mare), neaflându-se încă în 1744 în slujbă la Curtea vieneză, nu putea să-i fi făcut lui Inochentie serviciul pomenit la începutul acestei note. Vlădica, în scrisoarea despre care vorbeşte Bariţiu (scrisoare datând poate după 1754), l-a confundat poate cu un alt funcţionar aulic, ţinând seama de făptui că l-a mai înşelat memoria şi în altă privinţă în legătură cu fuga sa (vezi n. 66 chiar la documentul de faţă). Poate e vorba de Andreas Boir, „registrator" (arhivar) în această vreme al Cancelariei Aulice Transilvănene (vezi mai departe Doc. *46* din 9 iulie 1746 şi *Doc. 51* din 20 august 1 746, n. 3; vezi şi studiul, Cap. III).

Potrivit unei alte informaţii, târzii, oferită, de această dată, de către S. Micu, nu ştim însă pe ce bază, un preot, la îndemnul „neprietenilor" episcopului, l-a speriat pe acesta că va fi aruncat în temniţă şi l-a sfătuit să meargă la Roma, la papă. „Episcopul se înfricoşă de această veste, ascultă sfatul, şi cu nume că merge la icoana minunată în Maria-Ţcl, lăsând pre Aaron în Viena, plecă către Roma. Neprietenii acuma începură a-1 negri şi mai tare zicând că dacă n-ar fi fost vinovat, n-ar fi fugit" (Cipariu, Acte *şi* fragmente, p. 99). Ştirea o găsim într-o formă asemănătoare şi la un contemporan al lui S. Micu şi, poate sub influenţa acestuia, anume la protoegumenul mănăstirii rutene unite de la Muncaci, Joannicius Basilovits: „suasu et consilio cujusdam larvari simularique sui amici, non expectatata suae causae revisione et censure, [Vienna] Romam petiit..." (Brevis notitia Fundationis *Theodori Koriathovits, olim ducis de Munkacs, pro Religiosis* Ruthenis..., pars secunda, Cassoviae [Kosice], 1799, cap. 24, p. 176). La Prodan (p. 177 şi n. 57) amestec al informaţiei furnizate de Bariţiu cu cea a lui S. Micu.

[6S] Cf. Doc. 10 din 16 ianuarie 1745.

[66] Şi din această afirmaţie proprie, mai apropiată de eveniment decât cele de mai târziu, reiese că Inochentie nu putea să fi părăsit Viena Ia 7 şi, cu atât mai puţin, la 6 decembrie, ci la 9 a aceleiaşi luni a anului 1744 (vezi *Doc. 3* şi 4, din 22 şi 23 decembrie 1744).

[67] Totuşi, până la urmă, la 10 decembrie 1744, comisia i-a trimis „punctele" respective, în scris, la sălaşul său, cum le ceruse, dar el părăsise deja oraşul cu o zi înainte (studiul, Cap. I).

[68] *Epistola a doua către Corinteni a Sfântului Apostol Pavel,* cap. 7, vers. 4.

[69] Inadvertenţă: „decretul", despre care vorbeşte şi pe care-1 reproduce vlădica, nu c actul la care se gândeşte nunţiul, ci o comunicare ce io face (vlădicăi) Guvernul Transilvaniei despre chemarea sa la Viena.

[70] In ms. greşit: „in vitam".

[71] *Ibid.,* greşit: „die taliter".

[72] Textul se află (după cum ne-a atras atenţia D. Prodan, pentru care li mulţumim) şi la ASC, în fosta Arhivă istorică a BAFC: *Grammatophylaceum Transylvanicum,* voi. 30, p. 51- 52. Aprobarea de către Curte, în urma cererii stărilor transilvănene, a hotărârii dietale din 1714 cuprinse în acest text (B, Klein, p. 83-85; Idem, *Episcopii,* p. 403; Prodan, p. 170) a contribuit la agitarea plebei.

[73] Publ. B, Klein, p. 109, n. 1.

[74] Această comunicare a fost prezentată de Inochentie şi în sinodul din 1744 (Bogdan- Duică, Procesul, p. 57; B, *Klein,* p. 112, pct. 12).

[75] G. Pongrâcz a trecut de la Calvinism la catolicism; a fost câtva timp referent la Cancelaria Aulică Transilvăneană (B, Klein, p. 34; Tâth, p. 173). La 15 aprilie 1746 va fi numit de Maria Tereza unul dintre cei patru „protectori" oficiali ai Unirii (B, Klein, p. 198).

[76] Asupra lui St. Boer, fost slujbaş la Cancelaria Aulică Transilvăneană, martor în 1729 la „procesul informativ" de candidat în vederea confirmării în episcopie a lui Inochentie: Galla, p. 178; mai pe larg în prezentul nostru studiu, Cap. VII).

19

(1745 iunie, Roma)

Memoriu al lui Inochentie către Benedict XIV. Disperarea uniţilor că nu li se respectă, din cauza opoziţiei „acatolicilor", privilegiile obţinute prin diplomele leopoldine. Motivele pentru care a trebuit el să recurgă la Roma. Roagă pe suveranul pontif să intervină la Maria Tereza în favoarea revendicărilor clerului şi poporului unit. Cere îndepărtarea teologului străin. în anexă, o serie de documente ca piese justificative. (Vezi rezumatul din studiu, Cap. II.)

If. 67]

Alla Santita di Nostro Signore Papa Benedetto XIV
il vescovo Fogarascense e tutti i cattolici uniti della Transilvania.

[f. 68] Beatissimo Padre,

Quella colonia romana che pianto Trajano nella Dacia, di cui era parte vania[1], dopo varie vicende di principati e di principi, sottomessa finalmente agii imperadori greci di Costantinopoli e professata percio la religi- one cristiana di rito greco, col divenire essi scismatici, divenne ancor ella (per la fatal rovina che tira seco ne' sudditi il malvagio esempio de' principi) membre infelice dello scisma universale d'Oriente e schiava poi per piu secoli degli Ottomani.

Liberata quindi da una si misera schiavitu dall'armi gloriosissime del gran Leopoldo, questo piissimo imperatore [!] non fu mai contento, finche abiurato Io scisma, non la vidde sottomessa ed unita alia Sede Apostolica Romana. Tanto era geloso quel gran monarca che i suoi sudditi fossero prima sottomessi a Dio ed alia Chiesa che a se! A questo fine sotto il bel titolo di cattolici uniti voile che essi, quantunque di rito greco, godessero, cio nonostante, tutti quei privilegii ed esenzioni che godono in quel principato i cattolici di rito latino ed aboli[2] insieme tutti i decreti e tutte le leggi emanate contro di essi nel tempo dello (f. 68v] scisma[3]. Sommario, numero 8.

Cosi savio, cosi giusto e cosi santo provedimento non ha potuto mai avere il suo pieno eftetto. Varii sono stati gli impediment! durante la vita del piissimo imperadore Leopoldo fino all'impero dell'augustissimo Carlo VI; ne fu causa la

rivoluzione e la guerra; dall'impero di Carlo VI fino al presente giomo le sottilissime insuperabili opposizioni ed artificii degl'acatolici.

Geloşi questi che un partito cosi numeroso qual'e quello di tanti nuovi cattolici (ascendono al numero di cento e piu mila famiglie), unito con gli altri

f

cattolici latini, non fosse per soprafarli in breve e nella forza e nel numero[4], hanno sempre tentato il tentabile e fatto il fattibile affin d'impedire (come sempre gli e riuscito) or la conferma, or l'esecuzione[5] delii due diplomi imperiali fatti dal clemendssimo Leopoldo a favore di questi nuovi cattolici uniti.

Che piu? E nota al mondo tutto la pietâ e la clemenza dell'odierna regina d'Ungheria e di Boemia. Eppure, ancorche questa gran sovrana abbia procurate (per quanto puo permettere l'infelice condizione de' tempi presenti) di consolare e sollevare con viscere [f. 69] piu che mateme tutti i suoi sudditi colla conferma di tutti i loro privilegi, i soli cattolici uniti nulladimeno non hanno potuto ottenere questa tanto a loro necessaria e da essi sospirata consolazione. Tanto han saputo sempre gli acatolici, ora occultanto la veritâ, ora esponendo false rappresentanze, trattenere il corso di quelle grazie che l'alta innata pietâ della regina e impaziente di concedere a tutti[6], ma specialmente a quelli che professano la cattolica religione.

Anzi e arrivato tant'oltre il sottile artificio de' lor nemici, che dopo aver ridotti colie continuate oppression! i cattolici a quei passi fatali in cui sempre precipitano i disperaţi per ricoprir poi alia Corte la vera origine ed i veri autori di tutti i disturbi, ne hanno caricato il povero vescovo Fagarascense [!], non come autor positivo (cio che ad essi e impossibile il fingerlo), ma come autor negativo, accusandolo d'aver potuto e non aver volute sedare i tumulti insorti, quasi fosse in mano di un povero inerme ecclesiastico far'argine al torrente d'un popolo disperate[7].

Ma questo era appunto il passo tanto aspettato da' nemici delii cattolici uniti per estinguerli insensibilmente del tutto ed ecco il grande non considerate loro artificio. Il vescovo Fagarascense e quello unico e solo che ha [f. 69v] luogo nelle Diete e puo (come sempre ha fatto) difendere i dritti di quei poveri perseguitati cattolici. Questo vescovo dunque si vuole da' sopradetti nemici assolutamente sagrificato, acciocche abbia a restare estinto in un colpo con il pastore anche il gregge[8].

Ma questo ancora era il colpo che doveva scansare il vescovo con tutto lo sforzo del suo povero spirite. E perche lo

riconosceva inevitabile in Vienna, per essergli state chiuso ogni accesso alia maestâ della regina ed in consequenza ogn'adito d'efficace difesa, doveva percio ricorrere a Roma, come a porto di sicurezza e come a madre di providenza.

Ne poteva mai dispensarsi da questo passo, se non voleva tradire il carattere di buon vescovo e buon suddito: di buon suddito, per I'obligo che aveva e ha di tentare dal canto suo il tentabile, affin di conservare alia sua sovrana un numero cosi qualificato di tanti altri sudditi; di buon vescovo, per il debite strettissimo che gli corre di fare dalia parte sua il fattibile, affin di conservare unito alia Chiesa un popolo si numeroso, di tanti figli, che stracchi dopo quarant'anni di fatiche, di spese, di suppliche, tutte frustanee, stanno sull'orlo di precipitare nella disperata risoluzione di abbandonare colla religione la patria e passar piu tosto ad abitare nella Turchia che vivere piu longamente sotto la schiavitu miserabile de' lor nemici.

[f. 70] La Santitâ Vostra unicamente pud riparare ad un danno cosi sensibile, temporale della regina spirituale della Chiesa. Spende Vostra Beatitudine, spande e profonde tanti tesori, suda fatica, invigila notte e di con edifica- zione ed ammirazione del cristianesimo per la salute eterna di pochi Cinesi o di pochi altri cristiani abitatori dell'Indie[9]. Come dunque potrâ temersi che non sia per far altrettanto per la salute eterna di cinquecentomila e piu anime che trovansi in pericolo prossimo di perdersi sulla porta quasi di Roma e sugl'occhii[10], per dir cosi, della Santitâ Vostra medesima?

Vostra Beatitudine non ha che temere per parte della regina. Ella ha viscere impastate tutte di zelo per la religione, di filial rispetto per la Santa Sede, di caritâ piu che materna per i suoi sudditi. Basta solo che ella penetri la necessity del provedimento perche abbia a correre e prevedere. Tutto il danno finora seguito e nato solo dall'esserle stata sempre alterata o palliata o mascherata la veritâ.

Questa veritâ dunque, che tutta semplice, schietta ed inalterabile risplende nell'umili istanze delii poveri cattolici uniti, svela il vescovo colla pienezza della fedeltâ ed ossequio dovuto agl'adorati piedi della Santitâ Vostra, accio degni fame quell'uso salutare che il lume infailibile dello Spirito Santo gli farâ co- noscere o necessario o opportuno, senza riguardo veruno alia persona [f. 70v] dell'oratore, il quale quanto 6 pronto a non ricusar fatica, a non scansar pericoli a bever qualunque calice per soccorrere alle spirituali indigenze del gregge suo, altrettanto e prontissimo a dimettere il vescovado, a spogliarsi di tutto, a gittarsi, se occorre, in mare, purche si salvino le dilette

sue pecorelle.

E per veritâ tant'oltre e arrivata La disgrazia delle medesime che quantunque i loro maggiori siano stati, come si disse, fin dal tempo di Trajano coloni della Transilvania e tutte le altre nazioni in conseguenza che sono in essa entrate posteriormente, siano tutte awentizie e, per dir cosi, forestiere, ci6 nonostante con deplorabile metamorfosi questi poveri cattolici uniti, che sono i veri anti- chissimi paesani della provincia, sono considerati ora e trattati come esteri e servi, giacche i soli Sassoni[11], Ungari e Germani[12] sono quelli che godono tutti gl'onori, tutti gl'officii, tutti i beneficii, tutte le cariche, tutti i gaverni e tutti i privilegii, e del tutto sono spogliati questi poveri cattolici uniti. Dal che ne segue che di questi.

Se si considera il Clero

1. Le persone ecclesiastiche ad un minimo fallace sospetto di preteso man- camento o delitto, senza neppure passame una parola con il vescovo oratore, sono citate, carcerate e punite ad arbitrio del fore [f. 71] Laicale.

2. Tutte altresi, senza differenza alcuna, sono sottomesse ad ogni genere di tasse e contribuzioni.

3. Ne Le persone solo, ma ancor li beni patrimoniali de' sacerdoti sono sottoposti alle decime.

4. Se si resiste non solo in vigor de' canoni e sull'esempio degl'altri eccle- siastici anche acatolici (i quali sono del tutto immuni), ma in virtu anche di qualche altro motive quanto siasi giustissimo, chiunque s'oppone o e notabil- mente dannificato o e crudeimente percosso, ferito ed alle volte anche ucciso[13].

5. Non si permette ai parrochi esigere in loro sostentamento la porzione canonica e molto meno la participazione della quarta dalii beni fiscali e dalle decime dalia[14] Terra Regia (cio che agli acatolici non si contrasta) e sono percio con esempio inaudito costretti a militare stipendiis suis et [!] ad occuparsi in conseguenza in impieghi sordidi ed esercizi vilissimi, non senza prostituzione del carattere sacerdotale.

6. Sono affatto esclusi i chierici, come incapaci, da qualcunque beneficio, perche tutti si godono dagli acatolici.

7. Le chiese non solo non godono l'immunitâ, estraendosi da esse, irTe- quisito episcopo, chiunque in quelle rifugiasi, ma sono state spogliate inoltre di tutti i terreni e stabili che avevano sempre da antichissimo tempo posseduti.

8..S'impugnano i legati lasciati o alle chiese o alle persone ecclesiastiche.

[f. 71 v] 9. Ancorche il servizio delle medesime esiga a' tenor del rito il numero di piu ministri ed ancorche questo numero

debba fissarsi dal solo vescovo, cio nonostante si fissa questo dal govemo laico acatolico[15], con tai restrizione che non piu di uno o due sacri miniştri possono servire alle chiese con notabil'inosservanza del rito e disdoro del divin culto.

10. E legge dello Stato che in ogni paese della Transilvania la chiesa parro- cchiale sia in possesso di quelli (siano cattolici o acatolici) che sono di numero superiore agl'altri e che quelli i quali sono di numero inferiore e restano in conguenza senza chiesa possano (quando siano di qualche numero) fabbri- carsela secondo il proprio rito e religione. Cid nonostante ai poveri cattolici uniti non solo in tutti quei luoghi in cui sono di numero molto superiore agli altri, si nega il possesso della chiesa parrocchiale e si proibisce inoltre il fabri- came qualunque altra, ma a questo medesima ostilita devono soggiacere anche in quei luoghi dove essi soli ad esclusione d'ogn'altro sono gli abitatori[16].

11. Il vescovo si trova senza chiesa catedrale, senz'abitazione e senza semi- nario, fabbriche tutte indispensabili e tutte giâ principiale, ma lentissimamente proseguite, perche il popolo[17] non vuol piu concorrere, come faceva prima, alia spesa, per vedere tolta dalle mani del loro vescovo L'amministrazione delii tremila fiorini che la pia memoria dell'imperador Carlo VI ha assegnati [f. 72] in perpetuo, prima per il compimento delle suddette fabbriche e poi per mantenimento del capitolo e del seminario.

12. Il medesimo vescovo, a cui dal giâ detto dementissimo imperadore sono stati parimente assignati in perpetuo per sua congrua altri tremila fiorini non in contanti ma in grascie, non solo e costretto a ricevere senza suo consenso, contro la sua volontâ, un teologo di rito diverso, ignaro affatto della lingua e percio affatto inutile, ma e obbligato di piu (contro l'espressa disposizione delle bolle del suo vescovado)[18] a somministrargli trecento fiorini in contanti, il mantenimento inoltre di due cavalli, Tabitazione, le legna e mold comestibili, tantoche in alcuni anni, in cui il denaro e scarsissimo, deve profondere da miile fiorini delle sue grascie per mettere assieme in contanti li trecento fiorini ed in alcuni altri anni sterili, in cui le grascie o sian rendite non arrivano a fruttare per duemila fiorini, deve privarsi del proprio sostentamento per il sostenta- mento di quest'inutil teologo, malveduto da tutto il clero e da tutto il popolo, per vedere inutilmente profuso tanto danaro (!) in sostentamento di un solo con tanto pregiudizio de' poveri, che potrebbero [f. 72v] e per questa causa non possono essere dal vescovo sowenuti e con tanto danno de' parrochi, i quali

potrebbero e per la medesima causa non possono esigere dal vescovo nessun, benche tenuissimo, assegnamento.

Se poi si considera il Popolo

13. Sieno nobili, sieno liberi, sieno servi, tutti sono trattati da servi, privi sempre d'ogni carica, d'ogn'onore, d'ogn'officio, d'ogni govemo e privilegio.

14. Non solo viene a tutti vietato il pagar le decime a' propri loro parrochi cattolici, ma tutti inoltre sono costretti pagarle alii ministri di acatolica religione.

15. Non solo non e loro permesso aprir scuole per l'educazione ed am- maestramento de' propri figli, ma espressamente viene loro proibito mandarli alle scuole giâ aperte per comodo di altre nazioni[19].

16. L'ultima loro rovina finalmente e quella di dover soggiacere a giudici e governatori di altre nazione, quasi tutti acatolici, giacche essendo questi giudici insieme e parte, non solo non possono essi godere la dovuta amminis- trazione della giustizia, ma in qualunque altra anche piu dura oppressione, che oltre le accennate gli sopravenga, non trovano ne sollievo ne rifugio se non col riscorso alia Corte suprema [f. 73] dove poi, attesa la loro povertâ, non potendo reggere alle spese contro una parte si ricca, si prepotente, sono costretti ad abbandonare la propria difesa et a dare in congruenza in un'aperta disperazione.

Ecco, o Padre Santo, in compendio gl'aggravi e l'oppressioni sotto cui da quaranta e piu anni gemono i poveri cattolici uniti. Oppressioni, come ognuno vede che muoverebbero a pietâ fino i sassi, se capaci fossero di qualche senso o di qualche discemimento. Eppure gli acatolici non solo hanno potuto finora occultare e palliare il tutto alia maestâ della regina, ma da rei inoltre che sono, hanno saputo (chi il crederebbe?) vestirsi fino della parte di altri[20].

Appoggiano essi la lor condotta sul fondamento del' Diploma detto Tran- silvanico[21], in cui decretandosi che tre sole nazione, cioe l'ungara, la sassonica, la sicula, e quattro sole religioni, cioe la cattolica, la calvinistica, la luterana e 1'ariana, si abbiano in quel principato per ricevute e le altre puramente per tolerate, e non essendo la povera nazione delii cattolici uniti ne ungara, ne sicula, ne sassonica, sotto questo motivo della nazione escludono anche la religione e vogliono percio gl'acatolici che tutti questi nuovi cattolici sieno come incapaci [f. 73v] di qualcunque dritto e privilegio della patria, e che tutti in conseguenza, ancorche cattolici e nobili[22], debbano esser trattati come servi o, per meglio dire, come schiavi, cio che pur troppo dalii capi disopra esposti ad evidenza apparisce.

E quantunque la gloriosa memoria del gran Leopoldo, professata che essi ebbero l'unione colla Sede Apostolica Romana, li equiparasse con un suo diploma imperiale in tutto e per tutto a quei latini che nella Transilvania professano la religione cattolica, la quale e la principale fra le quattro religioni ivi ricevute e accettate e li abilitasse conseguentemente in esso diploma a tutti gl'onori, offici, benefici, dignitâ, esenzioni e privilegi della patria, nulladimeno perche questo diploma non fu messo allora in esecuzione, non giâ per man- canza di volontâ nel principe che lo concesse, ma parte per le tergiversazioni degli acatolici e parte per le note rivoluzioni[23] che quasi subito insorsero; quindi e che con questo mendicato pretesto si son sempre con artifici cosi sottili fino al presente opposti, che gli e riascito di trattenere per il lasso di quarant'anni il corso della giustizia e la confermazione del privilegio o sia diploma sopra- citato.

[f. 74] Se Iddio conservava la vita all'augustissimo Carlo VI, come che aveva questi, nonostante tutti gl'artifici contrari, penetrate appieno l'intolerabili oppressioni che ingiustamente sofffivansi dalii' cattolici uniti, era giâ in *limine expeditions causae* a favore in tutto e per tutto de' poveri ricorrenti. Ma l'inas- pettata acerbissima di lui morte tornd a balzar di bel nuovo in alto mare quella nave che dopo tant'anni di cosi dura e pericolosa navigazione era in atto prossimo di entrare in porto[24].

Giacche facendo gl'acatolici destro uso della fatale circostanza de' tempi in cui la maestâ della regina fu assunta al trono, quanto ottennero per se la confermazione di tutti i privilegi desiderati, altrettanto gli riusci di ffastomare alli poveri cattolici uniti la confermazione del sopracitato diploma leopoldino, con arrivare a far credere alia Maestâ Sua che i cattolici uniti domandavano fraudolentamente la conferma di un diploma fittizio[25], ancorche la copia di esso data in Sommario, numero 8[26], sia stata de verbo ad verbum cavata dal suo originale esistente negii regi archivi, dove ognuno pud riconoscerlo.

[f. 74v] Questo peraltro e il solite strattagemma degli awersari. Quando la causa discutesi in Transilvania, negano che l'imperadore Leopoldo potesse concedere ai cattolici uniti quei privilegi che ha realmente e giustamente con- cessi. Quando la causa discutesi in Vienna, non avendo ivi il coraggio di negare al supremo principe quella pienissima independente podestâ che ha da Dio di concedere quelle grazie che vuole, quando specialmente siano (come nel caso nostro) fondate sull'equitâ e sul dritto naturale e divino, non sapendo come poter frastomare

I’esito favorevole della causa, perche troppo assistita dall’evidenza della giustizia, cambian linguaggio e non s’arrosiscono fin di negare l’esistenza innegabile del diploma soprallegato.

Ma e un sutterfugio questi, come ognun vede, che non pud mai reggere ne in facto ne in jure. Non in *facto,* perche esiste l’originale autentico in luogo che trovasi subito e che non pud mai tacciarsi di falsitâ. Non in *jure,* perche o e vera l’esistenza di questo contrastate diploma o no: se si, come puo preten- dersi che una regina [f. 75] cattolica non abbia a confermare tutti i privilegi ai cattolici, quando gli acatolici hanno da essa attenuta la confermazione di tutti i loro privilegi; se no, come si pud pretendere che una regina cattolica non abbia a concedere alli sudditi suoi cattolici quei privilegi che sono ad essi dovuti in virtu di tutte le leggi umane e divine, e privilegi che sono stati da essi pacificamente goduti fin sotto il dominio di principi acatolici?[27] Sommario, num. 1, 2, 3, 4, 5.

Dove e da seriamente notarsi che quei principi, ancorche acatolici, con- fessano pure apertamente che l’opporsi alia consecuzione di questi dritti io lo stesso che: *legi divinae contrariare*[28] (sono parole del principe Acazio Barcsai nel suo privilegio spedito li 15 marzo 1659 e confermato dai principe Michele Apaffi il primo 7mbre 1663, segnato sub detto num. 3 l.a.) e che: est *contra jus aequum ac* morem *aliarum bene constitutarum ecclesiarum [et] sectarum* (sono parole del principe Gabriele nel suo privilegio spedito li 9 giugno 1609, segnato sub detto num. 1 l.b.), arrivando fino a canonizare per *inaudita* l’oppres- sione che facevasi allora, molto [f. 75v] minore di quei lo facciasi adesso alli cristiani professori del rite greco, ivi: volentes *itaque hujusmodi ipsorum malo inaudito vel a* primo *quoque tempore consulere* etc.[29] (detto num. lit. c.).

E per veritâ che i cattolici di rite greco debbano egualmente considerarsi che i cattolici di rito latino, oltre l’essere stato definite da molti concili, decretate dalia Congregazione de Propaganda Fide il di 7 di 7mbre 1627 et il di 4 febbraro 1676[30] e confermato dall’augustissimo imperadore Leopoldo in due clementissimi suoi diplomi e previamente anche dalii sopranominati principi acatolici, lo dimostra la medesima ragion naturale. Sono tutti sudditi d’un medesimo principe, sono tutti figli d’una medesima madre[31], la Santa Chiesa, dunque devono tutti egualmente godere delii medesimi dritti e delii medesimi privilegi. Or, se non s’impugnano questi alli cattolici di rito latino, come possono contrastarsi alli cattolici di rito greco? La diversitâ di rito e una diversitâ accidentale, la quale nulla toglie

della sostanza.

[f. 76] Per conservare dunque nella desiderata unione un cosi qualificato numero di cattolici e togliere per sempre in un punto tutte le differenze, tanto presenti quanto future, scorge bene coll'altissimo suo intendimento Vostra Beatitudine la precisa, assoluta necessitâ che v'e:

1. Di confermare e fare eseguire li due diplomi leopoldini emanaţi a favore delii cattolici uniţi, per mezzo de' quali si tolgono tutti i disordini disopra espressi.

2. Di conservare inoltre libera, intera e con la sicurezza dell'evizione[32], la sua congrua al vescovo, senza il peso di mantenere il teologo nel modo special- mente disopra esposto. Giacche quando il piissimo imperadore Leopoldo impose al vescovo questo peso, il motivo fu, perche il vescovo, che di fresco aveva abiurato lo scisma, aveva estrema necessitâ dell'assistenza d'un teologo latino per la totale imperizia di esso vescovo e nelli canoni e nel dogma[33]. Ma comecche cessando la causa, deve cessare ancora l'effetto, giacche il vescovo oratore costa essere, la Dio merce, piu che a sufficienza istrutto ne' dogmi e ne' canoni, nell'uno e nell'altro rito ed in ogn'altro che porta seco il carattere del suo grado, sembra assai ragionevole [f. 76v] che non debba, ne possa essere aggravate d'una spesa cosi pesante e cosi inutile[34], quando dall'altra parte si trova egli sulle spalie miile e duecento[35] parrochi con una infinitâ di poveri da soccorrere e provedere.

3. E necessario dunque che si scelga il teologo a beneplacito del vescovo oratore e che si scelga un soggetto il quale sia persona nazionale[36], del medesi- mo rito, capace di confessare, di predicate, di far profitto nel popolo bisogno- sissimo d'ajuto e di sollevare in una parola il povero vescovo, per ogni banda aggravatissimo. Tutti i vescovi del mondo scielgono a loro arbitrio il canonico teologale. Or, come potrasi al solo vescovo oratore negare cio che a tutti conce- desi senza contraste?

4. Fa d'uopo in fine stabilire in quel principate una persona cattolica nobile e potente, la quale sia del corpo della nazione de' cattolici uniti e la quale con autoritâ regia faccia eseguire tutti i provedimenti che dalia Maestâ Sua saranno presi coll'autorevole mediazione della Santitâ Vostra come padre comune del cristianesimo, ed alia qual persona finalmente possino subite far ricorso essi poveri cattolici uniti in qualunque caso di contravenzione, affinche sia il loro braccio, il loro scudo, la loro defesa.

[f. 77] Istanze piu umili, piu giuste e piu necessarie non posson darsi. Il vescovo oratore le umilia tutte al trono

apostolico della Santitâ Vostra, cio che era 1'ultimo passo che gli restava a fare, per poter giustificarsi al tribunal divino quando gli sarâ chiesta ragione de' suoi doveri. Fatto questo passo, vive quie- tissimo, perche avendo egli fatto tutto il fattibile dal canto suo, sarâ impegno di quell'etema Providenza, la quale non puo mai fallire nelle sue divine dispo- sizioni, di fare che la maestâ della regina arrivi a penetrare a fondo la verità et a dare in conseguenza per mezzo delii paterni uffici della Santitâ Vostra i necessari, opportuni e stabili provedimenti. Che etc.

If. 78] *Summarium*
[f. 78-79v] Num. 1: Privilegium serenissimi principis Gabrielis super exemp- tione parochorum Graeci ritus ab omnibus oneribus plebeis et servitiis civi- libus. Item facultate sine impedimente transmigrandi ad quaecunque loca eccle- siastica qua voluerint [Alba-lulia, 9 iunie *1*609][37].

[f. 80v-83] Num. 2: Aliud privilegium ejusdem principis super immunitate universorum bono rum parochorum Graeci ritus Terrae Fogaras a decimis [in pago Bethlen, *18 septembrie 1624]*[38].

Num. 3: Aliud consimile privilegium. [Conventul din *Cluj-Mănăştur transcrie şi adevereşte* cu *data de 5 august 1734, la cererea episcopului Inochentie Klein, privilegiul emis de Mihail Apafi, principele Transilvaniei, la Alba-lulia 1 septembrie 1663,* în *care e* transcris, la rândul său, întărit şi lărgit *privilegiul* emanat de la *Acaţiu Barcsai, principele aceleiaşi ţări, la Bistriţa 15 martie 1659, cu privire la scutirea preoţilor români şi a urmaşilor acestora de dijme faţă de fiscul princiar.]*[39] [f. 83v-84v] Num. 5[40]; Privilegium serenissimi principis Michaelis Apaffi super exemptione decimali bonorum parochorum Graeci ritus Valachorum [Alba-Iulia, 20 *decembrie 1673]*[41].

[f. 84v-85] Num. 6: Aliud simile privilegium ejusdem principis. [Preoţii *români să nu fie siliţi la plata dijmelor, ci să fie* menţinuţi în *privilegiile lor anterioare; porunca e adresată şi scaunelor săseşti. Gorgenyszentimbre (Gurghiu), 12 august 16 76.]*[42]

[f. 85v-88] Num. 7: Diploma primum augustissimi imperatori[s] Leopoldi [Viena, *16 februarie 1*699][43].

[f. 88v-94v] Num. 8: Diploma secundum ejusdem imperatoris [Viena, *19 martie* 1701][44].

[f. 94v-98v] Num. 9: Bulla erectionalis episcopatus Fogariensis[45] seu Valachorum in Transylvania [Roma, *18 mai 1* 721J[46].

■ **APF, Congr. part., voi. 100, Trans., f. 67-98v; mf. DGAS, Vat., rola 60, c. 72-104; scris caligrafic, imitând literele de tipar, desigur al unui scrib de**

meserie. Memoriu menţionat de Bărbat (p. 174).

Note

[1] Idee formulată aproape la fel de Fasching, profesor, după cum am mai spus, la colegiul iezuit din Cluj: „Valachi Transilvani [...] Romanarum coloniarum sunt reliquiae, ut communis fen opinio [...] ad has Daciae partes a Trajano deducta; hinc semeţ Romanos appellant" (Nova Dacia, p. 17; cf. Toth, p. 48 şi n. 5; Armbruster, p. 231). De altfel, ideea era curentă nu numai la iezuiţi, ci şi în scrierile săseşti şi austriece din prima jumătate a sec. XVIII (ibid., p. 218 şi urm.). O găsim exprimată la Inochentie din 1735 (Nilles, II, p. 528; Bogdan-Duică, *Procesul,* p. 77-78; B, Klein, p. 123; Toth, p. 49, 92, 98); o regăsim la el în memoriul ce4 datăm din 1741 (vezi nota următoare). Din a doua jumătate a aceluiaşi veac, o mărturiseşte şi nobilul maghiar transilvănean Rettegi Gyorgy în amintirile sale (Etnlike- tetre miltd *dolgok,* ed. Jako Zs., p. 437; n. 48; cf. şi p. 117, 333).

[2] Acest lucru nu se spune formal în cele două diplome leopoldine ale Unirii (din 1699 şi 1701), dar, în sprijinul abolirii, Inochentie, intr-un memoriu anterior al său, de prin primăvara anului 1741, către Maria Tereza, invocă un „decretum leopoldinum", precizând şi punctul 4 din el (Decei, p. 26, pct 8; p. 35, pct. 6; p. 39, pct. 11-12; Prodan, ed. 1984, p. 438, 453). Originalul acestui memoriu, judecând după cuprinsul său (din care lipseşte orice aluzie la tratativele importante ale episcopului la Viena în 1742-1743, la rcscriptul regal din septembrie 1743 şi la hotărârile dietale din primăvara lui 1744 cu privire la revendicările româneşti), nu poate fi din 1744, - cum crede Decei -, an din care datează raportul care însoţeşte copia publicată de acest autor. O altă copie se află în protocolul Miscellanea, pe care Inochentie l-a luat cu sine la Roma, păstrat ca ms. lat. 265 la BAFC, p. 300-333 - copie folosită de Prodan, ed. 1967, p. 150-151; memoriul a fost publicat din nou de Prodan, în ed. 1984, p. 435-454, după un exemplar purtând semnătura autografă a lui Inochentie din Arhiva Cancelariei Aulice Transilvănene, unde e înregistrat sub cota 181/1743, fiind comentat în cd. din urmă la p. 163-167. In text, nici la sfârşitul său, contrar unei note a autorului la această cd., p. 163, n. 28, nu se aminteşte anul 1743; ms. lat. 265 din ed. 1967 a lucrării lui Prodan trebuie să fie identic cu ms. lat. 294 din ed. 1984, precum se poate deduce din compararea notelor puse la ediţiile respective şi din indicaţia de pagini: „300-333“ în ambele ediţii, ceea ce ar însemna că, mai nou, în anii 1980, la BAFC cota veche 265 a fost schimbată în 294! Sau - două copii ale aceluiaşi memoriu? Dar care e raportul dintre ms. 265 şi ms. 494, ambele din BAFC fond Blaj, menţionate de Prodan (trad. germ. p. 147, n. 21-24; p. 153, n. 29 în ce priveşte ms. 265 - şi p. 147, tot n. 24 şi p. 157, n. 37 în ce priveşte ms. 494)? E vorba de două cdpii ale aceluiaşi ms. în fondul Blaj? Sau (ceea ce mi se pare probabil) cifra 494 e greşeală de tipar pentru 294? Faptul că acest protocol cuprinde acte până la 1743 e încă o dovadă că memoriul în discuţie nu datează din 1744. Memoriul e datat de Moldovanu (II, p. 92, n. 2; cf. şi B, *Klein,* p. 148-149) din 1741, tot pe baza cuprinsului. A fost înaintat Măriei Tereza prin prinţul Lobkowic, comandantul de atunci al trupelor din Transilvania (B, Klein, p. 149). De altfel, „ultimul act adresat de Consiliul Aulic de Război prinţului Lobkowitz", adăugăm noi: în calitate de comandant

în Ardeal, „datează din 3 mai 1741“ (Decei, p. 10, n. 9). în sprijinul părerii că memoriul c din 1741 putem aduce şi termenul de „populus romancwalachicus" pe care îl găsim în ridul său (cf. Prodan, ed. 1984, p. 163, n. 28, şi p. 435) şi pe care îl regăsim într-o scrisoare a vlădicăi către agentul Hardt din 6 decembrie 1741 (B, Klein, p. 64). Pe de altă parte, presupunem că indicaţia „anno superiori" (anul trecut), când ar fi fost emisă diploma „fundaţională" a episcopiei unite, prin care ea a intrat în posesia domeniului Blajului (Decei, p. 27, pet 11; Prodan, ed. 1984, p. 439, acelaşi pct.), - aluzie evidentă la actul din 21 august 1738! -, indicaţie din care ar rezulta că memoriul e din 1739, trebuie să fie o scăpare cronologică în acest text, de vreme ce memoriul e adresat reginei Maria Tereza, a cărei domnie începe abia în octombrie 1740. Din aceeaşi indicaţie se poate însă deduce că memoriul pe care-1 datăm din 1741 trebuie să fie o formă modificată a unui memoriu anterior, din 1739, adresat încă lui Carol al VI-lea. Acest memoriu anterior prezintă asemănări cu cel rezumat de Prodan după o traducere a lui Alexandru Sterca Şuluţiu (Prodan, ed. 1984, p. 156-158 şi n. 11). Totuşi, ceea ce spune Pâclişanu (Teologul, p. 8, n. 3) despre acest probabil memoriu, şi anume că ar fi amintit într-o petiţie trimisă Măriei Tereza la 14 septembrie 1741 (publ. de Moldovanu, II, p. 86- 92), e o confuzie, căci din aceeaşi petiţie reiese că e vorba de memoriul din 1741, iar nu de cel care trebuie să fi fost din 1939. „Decretum Leopoldinum", menţionat mai sus, e identic cu actul numit şi „Puncta Lcopoldina", un ordin al lui Leopold din 5 septembrie 1699 privitor la egalitatea celor patru religii „recepre" în Transilvania, fără să facă însă o menţiune formală despre uniţi (publ. de Szilâgyi, p. 419-420).

[3] Acest pasaj: „Liberata - scisma“ va fi reluat textual, cu o mică omisiune, în memoriul lui Inochentie către regină din martie 1746 (B, *Klein,* p. 206, n. 1).

[4] Idee exprimată de Inochentie încă din 1734 (Dumitriu-Snagov, p. 98).

[5] Şi acest pasaj: „Cosi savio - l’esecuzione" va fi reprodus, aproape textual, în memoriul din martie 1746 (B, Klein, p. 207-208).

[6] Pasajul: „E nota - tutti" va fi reluat în parte (ibid., p. 208-209).

[7] Aluzie la mişcarea dezlănţuită de Visarion.

[8] Doc. *18,* n. 54.

[5] Benedict al XlV-lea era preocupat în această vreme de concesiile - pe care le socotea abuzive - făcute de misionari, îndeosebi iezuiţi, riturilor autohtone păgâne din China şi India, care ameninţau să altereze religia creştină a celor convertiţi în acele părţi. împotriva acestor concesii a emis o bulă la 11 iulie 1742 în ceea ce priveşte China şi alta, la 12 septembrie 1744, in ceea ce priveşte India (Pastor, XVI/1, p. 317, 328 şi n. 6).

[10] Ciudată exprimare, în loc de: „sotto gli occhi“.

[11] Probabil greşeală a copistului, în loc de: „Şiculi“.

[12] în loc de această denumire s-ar potrivi, fireşte, mai bine cea de „Sassoni".

[13] Cu expresii asemănătoare celor din memoriul din 1741 (Decei, p. 25, pct. 1).

[14] Corect „della" (cum a fost scris, probabil, iniţial).

[15] Totuşi, guvernul principatului, cu reşedinţa în această vreme la Sibiu, avea în frunte un guvernator de obicei catolic (astfel în tot timpul cât a fost episcop Inochentie) şi cuprindea şi o secţie catolică. Dar, ceea ce e mai probabil, episcopul se gândeşte aici tot la „Pământul crăiesc", adică la conducerea locală săsească.

[16] B, *Klein, p.* 70-71. Maria Tereza a ordonat la 9 septembrie 1743 ca uniţilor să li se permită construirea de biserici în localităţile unde se aflau în majoritate (Nilles, II, p. 552, pct. 4).

[17] De fapt, clerul (B, *Klein,* p. 20-24).

[19] „Dispoziţie expresă" împotriva alocaţiei teologului nu se afla în bulele respective, ci ele doar nu menţionau o asemenea obligaţie, cum rezultă din pomenitul memoriu de la 1741 (Decei, p. 37, pct. 11; Prodan, ed. 1984, p. 451, acelaşi pct.).

[19] Oare nu e exagerat să se vorbească şi aici despre o interzicere „expresă"? Căci în acest caz cum de au putut studia la colegiul iezuit din Cluj, mărginindu-ne la perioada anterioară memoriului de faţă, însuşi Inochentie, ca şi Aaron, S. Caliani, G. Cotore, Gr. Maior,
A. Rednic etc. (Toth, p. 169-170, 183; Prodan, ed. 1984, p. 151)?! Totuşi, rezultă din rescriptul Măriei Tereza de la 9 septembrie 1743, dat în urma plângerilor vlădicăi, că stăpânii feudali puneau piedici frecventării şcolilor de către fiii iobagilor uniţi; regina ordonă încetarea acestui abuz (Nilles, II, p. 553-554, pct. 7; cf. B, Klein, p. 90).

[20] Acuzatori.

[21] Cf. memoriul din 1741 (Decei, p. 25, pct 6; Prodan, ed. 1984, p. 438). E vorba de Diploma Leopoldinum din 4 decembrie 1691 acordată Transilvaniei!

[22] „e nobili", adăugat deasupra rândului de o altă mână contemporană.

[23] Răscoală condusă de Francisc Răkoczi II.

[24] Cf. memoriul din 1741 (Decei, p. 24; Prodan, ed. 1984, p. 436) şi petiţia din septembrie 1741 (Moldovanu, II, p. 86-92).

[25] Că această diplomă ar fi „fictivă" se ştia până acum că s-ar fi afirmat de unii abia începând cu a doua jumătate a sec. XVIII (Aaron, Gr. Maior, S. Micu, Gh. Şincai etc.); asupra problemei: Nilles, I, p. 302-306; Bunea, Cestiuni din *dreptul şi istoria bisericei româneşti unite,* partea a Il-a, p. 57-80; Wessely, p. 275-276, 282-283, 287. Se pretindea, în 1743, că n-ar fi fost „publicată" (promulgată) în Transilvania, nici confirmată dc urmaşii lui Leopold I şi că nu i sc găsea originalul, nici vreo copie autentică, alegaţie contrazisă de Inochentie (B, *Klein,* p. 72-73).

[26] „num. 8“, adăugat pe margine de amintita mănă contemporană, în loc dc: „sotto la recitata lettera" din text, expresia ştearsă de aceeaşi mână.

[27] Formulări izbitoare, menite să impresioneze. Dar tonul polemic al lui Inochentie - cum s-a mai observat (Prodan, p. 170) - avea la bază realităţi ce-

1 indignau.

[28] Corect: „contrarian".

[29] Expresiile pe care le vom reda cu litere cursive sunt subliniate în ms.; „inaudita", „inaudito", subliniate de două ori. Privilegiile acordate dc Barcsai şi de Apafi sunt invocate dc Inochentie şi în 1741 (Dccei, p. 23) şi în 1743 (B, Klein, p. 66).

[30] Mai amănunţit în memoriul din 1741 (Decei, p. 27).

[31] *Ibid.*

[32] „e con cvizione", expresie intercalată pe margine de mâna care a scris memoriul de faţă.

[33] Bărbat citează (p. 174, cu indicaţia greşită a foliului) de asemenea o parte din acest punct al memoriului dc faţă.

[34] Ceea ce spune aici vlădica, şi anume că e versat „mai mult decât îndestulător" în dogme şi canoane, în ambele rituri, corespundea realităţii, după cum ne putem da scama după mulţimea şi varietatea citatelor utilizate în memoriile sale.

[31] Vezi mai sus, n. 29.

[36] încă din 1741 cerea Inochentie acest lucru de la Maria Tereza (B, Klein, p. 149-151).

[37] Transcris, fără îndoială, din protocolul Miscellanea, cuprinzând copii de acte din 1729- 1743, al lui Inochentie, păstrat azi, după cum am spus, ca ms. lat. 265 al BAFC; prezentul act la p. 10-13; publ. de Fiedler, p. 17-19 (după o copie din arhiva imperială *Hausarchiv);* Cipariu, în Arcliivu *pentru filologia şi istoria,* Blaj, 1869, p. .550-551 (cu unele observaţii şi nedumeriri în ceea ce priveşte textul); cf. B, Klein, p. 81, n. 1 (regest).

[38] Cf. BAFC, ms. lat. 265, p. 5-7; publ. Fiedler, p. 19 (după o copie din amintita arhivă); Cipariu, in *Archivu,* 1869, p. 551. Cf. B, Klein, p. şi n. cit. (reg.). Evident, e vorba, în cazul acestui document, despre Gabriel Bethlen, nu despre „acelaşi principe", adică Gabriel Bâthori, cum ar rezulta din regestul memoriului.

[39] Cf. BAFC, ms. *lat. 265,* p. 1-5; publ. Fiedler, p. 20-21 (după o copie din amintita arhivă); Cipariu, în *Archivu,* 1869, p. 572-573. Cf. B, Klein, p. şi n. cit (reg.).

[40] Scribul a sărit în numerotare cifra 4.

[41] Cf. BAFC, ms. lat. 265, p. 7-9; publ. Fiedler, p. 22-23 (după o copie din amintita arhivă); Cipariu, în *Archivu,* 1869, p. 573-574. Cf. şi B, Klein, p. şi n. cit. (reg.).

[42] Cf. BAFC, ms. lat. 265, p. 9-10; publ. Fiedler, p. 9-10 (după o copie din amintita arhivă); Cipariu, în *Archivu,* 1869, p. 574. Cf. B, Klein, p. şi n. cit. (reg.).

[43] Cf. BAFC, ms. *lat. 265,* p. 13-17; publ. Fiedler, p, 26-28 (după o copie din

amintita arhivă); Nilles, I, p. 224-227 (după Fiedler).

[44] Cf. BAFC, ms. lat. 265, p. 18-26; publ. Fiedler, p. 29-33 (după o copie din amintita arhivă); Nilles, 1, p. 292-301 (după o copie din Biblioteca Universităţii din Budapesta); Wessely, facsimilele de după p. 228 (după originalul regăsit în Muzeul Brukenthal din Sibiu, ca text neîmpărţit pe articole). Dumitriu-Snagov afirmă (p. 17, n. 19) că în istoriografie s-ar fi susţinut că Inochentie n-a cunoscut „textul" acestei diplome; în realitate, s-a spus că el n-a avut „originalul" şi nici „măcar o copie autentificată" (cum rezultă chiar din nota citată de autor).

[45] Corect: „Fogarasiensis".

[46] Cf. BAFC, ms. *lat. 265,* p. 30-36; Muzeul Brukenthal, Sibiu, R. 26 (orig., potrivit indicaţiei lui Wessely, p. 280, n. 1); publ. Maior, p. 193-196; Nilles, I, p. 431-436 (după o copie din Arhiva Cancelariei Aulice Transilvănene).

20

(1745 iunie, Roma)

Inochentie către Benedict XIV. Informare „foarte secretă" despre fuga lui de la Viena la Roma. Explică de ce abia acum se adresează papei. îl roagă să-l ajute atât pe el, lipsit de veniturile sale episcopale, cât şi pe diecezanii săi, în primejdie de a părăsi Unirea şi patria din pricina asupririi.

Beâtissimo padre,

T

X 1 libero barone Giovanni Innocenzo Klein, vescovo di turti i Vallachi, Ruteni, Rasciani et [!] altri cattolici di rito greco dimoranti nella Transilvania, non avendo potuto nella contemporanea annessa supplica in forma ostensibile esprimere, per degni rispetti, molte rilevanti particolaritâ di questa causa e non dovendo nel tempo istesso occultarle alia Santitâ Vostra, anzi essendovi precisa necessitâ di manifestarle per dare tutto il lume necessario per l'opportunitâ di quei provedimenti che dovrâ prendere la Santitâ Vostra, si vedo percid in obligo di soggiungere in questo non meno umile che segretissimo foglio:

1. Che non senza tratto miracoloso di Providenza gli e riuscito fuggire dalie mani de' suoi nemici, i quali per l'autoritâ e prepotenza che ânno nella Corte dopo averlo fatto chiamare sotto blandi pretesti in Vienna, lo volevano (an- corche laici) processare sul fondamento di quella medesima accuse, le quali essi stessi avevano calunniosamente inventate ed avanzate contro di lui alia regina.

2. Che prima della di lui occulta partenza da Viena tento (ma inutilmente) il rentabile per ottenere, o che gli fossero communicati in scritto i capi delle accuse[13], o che gli fosse almeno concesso l'adito di poter parlare e giustificarsi colla Maestâ Sua[14].

13 Redare cumva inexactă a gândului lui Micu de către traducătorul în italieneşte? Căci, în
14realitate, el n-a încercat să obţină audienţă, socotind că n-ar fi obţinut-o sau că n-ar fi avut nici un rezultat bun, cum reiese din ceea ce a scris el însuşi în prima variantă a scrisorii sale către regină, din ianuarie 1745, şi din scrisoarea sa către Paulucci, din 13 februarie acelaşi an (în *Doc. 18).*

3. Che intanto non si e il vescovo oratore presentato prima di ora agl'a- dorati piedi di Vostra Beatitudine, perche in virtu della direzione e consiglio dell'eminentissimo Alessandro Albani, giudico espediente subito che fu arri- vato in Roma dar conto di se e della causa della sua occulta partenza alia regina ed al nunzio[15] nelli termini che spiegano gl'annessi fogli volanti segnati colle lettere A, B, C[16].

4. Che non vedendosi ancora per una parte, ne sperandosi dall'oratore risposta alcuna, almeno categorica, e crescendo ogni giomo piu nel suo povero vescovado i disordini e lo scisma, non ha voluto tardar piu ad umiliare a Vostra Santitâ (segretamente almeno per ora) l'annessa supplica informativa.

5. Che per rendere dai canto suo inappuntabile appresso la Corte di Vienna la sua condotta, si crede in obligo di presentarne una copia anche al signor cardinal ministro[1 * * 4 17] e di fargli vedere la precisa necessity in cui trovasi d'implo- rare della Santitâ Vostra gl'opportuni provedimenti.

Supplica esso oratore intante colla fronte per terra l'alta paterna caritâ della Santitâ Vostra a voler degnarsi dare una sollecita e benigna occhiata a questi pochi umillissimi fogli ed a soccorrere, come padre commune, non meno la persona dell'oratore spogliato giâ di tutte le sue entrate, perche messe sotto sequestro, che le anime di cinquecento e piu mila cattolici che si trovano in pericolo prossimo di abbandonare (come giâ molti anno fatto) la religione e la patria per l'insoffribile oppressione ed estreme angustie in cui sono stati costituti non meno dagl'acatolici [!] che da alcuni cattolici ungari, per l'impegno che anno di esaltar se stessi e la loro nazione ed esclusione d'ogn'altra. Che pero [!] etc.

[Pe verso:] Al sagro tavolino della Santitâ di nostro signore papa Benedetto XIV, per il libero barone Giovanni Innocenzo Klein, vescovo di tutti i cattolici uniti che dimorano nella Transilvania.

■ **APF, Congr. part., vol. 100, Trans., f. 64-65; mf. DGAS, Vat., rola 60, c. 69-71; scris diferit de cel al memoriului precedent, tot din iunie 1745.**

Note

[1] Aceste „capete de acuzare", mai precis restul de întrebări din

15[1] A se vedea aceste scrisori în *Doc. 18* din iunie 1745, numero primo, n. secundo, n. terzo.

16 Lipsesc din ms., aşa cum se găseşte acesta acum în arhivă.

17' Albani.

interogatoriul în faţa comisiei de anchetă de la Viena, pe care le ceruse în scris, i-au fost, până la urmă, trimise la 10 decembrie 1744 (Doc. 2, cu această dată), dar nu l-au mai găsit în capitala austriacă.

2|

(1745 iunie, Roma)

Inochentie către Benedict XIV. Venit la Roma „pentru a susţine cauza nu mai puţin a sa şi a turmei sale, decât a Sfântului Scaun" şi, ca urmare, sechestrându-i-se veniturile episcopale, cere ajutorul material al papei.

Beatissimo Padre,

Non senza sua confusione e rossore il libero barone Innocenzo Klein, vescovo di tutti i cattolici vallachi, ruteni, rasciani ed altri di rito greco esistenti nella Transilvania, si vede costretto di ricorrere alla paterna caritâ della Santitâ Vostra per qualche aiuto e sollievo nell'estreme angustie in cui trovasi. Venuto egli a Roma fin dal principio dell'anno corrente per sostenere la causa non meno sua e del suo gregge che della Santa Sede medesima, et [!] essendogli state in sequela sequestrate tutte l'entrate del suo vescovado, non ha voluto tuttavia importunare mai finora Vostra Beatitudine, fino all'eccesso gravata ed inquietata da miile parti.

Ma come che le cose del povero vescovo oratore sono arrivate tant'oltre che tTOvasi presentamente costituito nella dura fatale necessitâ di dover far questo passo, supplica egli percio colla maggior pienezza d'ossequio l'alta incomparabil bontă della Santitâ Vostra a voler degnarsi compatirlo, se con piu umile e vivo rispetto s'avanza a supplicare le paterne viscere di Vostra Beatitudine per la grazia della consueta parte del Palazzo Apostolico, non avendo per ora altro modo da riparare alle sue quotidiane indigenze. Che etc.

[Pe verso:] Alia Santitâ di nostro signore papa Benedetto XIV, per il vescovo di tutti i cattolici uniti che sono nella Transilvania.

■ **APF, Congr. part., voi. 100, Trans., f. 223; mf. DGAS, Vat., rola 60, c. 229; acelaşi scris ca şi al informării confidenţiale din iunie 1745 (Doc. 20).**

22

(1745 iunie, Roma)

Inochentie către Petra, cardinalul-prefect al Propagandei. Având mare nevoie de „un secretar al limbii sale" şi fiind în Colegiul Urban al

Propagandei doi tineri români, trimişi acolo pentru studii chiar de el, roagă să se permită ca, în zilele când nu se ţine şcoală, unul dintre ei să poată veni la sălaşul său, spre a-l ajuta.

Eminentissimo e reverendissimo signore,

l 1 libero barone Innocenzo Klein, vescovo di tutti i cattolici vallachi, ruteni e rasciani esistenti nella Transilvania, ritrovandosi in Roma per i motivi noti a Vostra Eminenza ed alia Sacra Congregazione, bisognosissimo d'avere appresso di se un segretario della sua lingua che lo aiuri ed a cui possa con sicurezza fidare le materie delicatissime delle quali si tratta, ne potendo rin- venire altro che sia capace ed opportuno, se non uno di quei due giovani teologi suoi nazionali che mantiene egli in qualitâ di alunni nel venerabile Coleggio di Propaganda[1], supplica per cio umilissimamente l'innata benignitâ dell'Eminenza Vostra a voler degnarsi permettere che nelli giomi nelli quali non vi sia scuola, uno de' suddetti giovani si porti per il fine di sopra esposto all'ospizio della Madonna del Pascolo, dove si trattiene il vescovo oratore. Che etc.

[Pe verso:] All'eminentissimo e reverendissimo signore, il signor cardinal Petra, prefetto deila Sacra Congregazione di Propaganda, per il vescovo di tutti i cattolici uniti che sono nella Transilvania.

■ **APF, Congr. part., voi. 100, Trans., f. 221; mf. DGAS, Vat., rola 60, c. 228; acelaşi scris ca şi al informării confidenţiale din iunie 1745 (Doc. 20).**

Notă

[1] Silvestru Caliani şi Grigorc Maior.

23

(1745 iunie sau iulie, Roma)

Agostinmaria (Neuroni) da Lugano, călugăr capucin, către Benedict XIV. La ordinul acestuia, îşi dă părerea cu privire la cele patru puncte finale din primul memoriu adresat de Inochentie papei (Doc. 19). Nu crede că suveranul pontif ar trebui să se amestece în problema revendicărilor susţinute de episcop. Inochentie a primit unele sugestii pe care i le-a dat Neuroni pentru motivarea venirii sale la Roma faţă de Curtea vieneză, spre aşi putea asigura înapoierea netulburată în dieceză.

Beatissimo Padre,

C onsiderato l'essposto dai vescovo Forgascense [!], per il comando avutone dalia Santitâ Vostra di riferirle i miei sensi circa i quattro punţi com- prensivi[1] di tutte le premure di lui: il primo, di confermare e far eseguire i due diplomi dell'imperador Leopoldo a favore de' Greci cattolici di Transilvania; il secondo, di far illesa al vescovo la dote del vescovado, liberandolo dai carico de' trecento fiorini dovuti al teologo; il terzo, che il teologo, all'uso dell'altre chiese, si ellega dai vescovo e sia di rito greco; il quarto, che sia destinato un nobile potente ffa i cattolici greci che di lor sia con regia autoritâ difensore, - dico umilmente:

Quant'al primo punto, che certamente sarebbe utilissimo a' Greco catttolici, doversi riflettere che dei due diplomi di Leopoldo uno fu sempre in contrasto e l'altro non ebbe accettazione presso la Transilvania rispetto ad alcuni punţi massimamente riputati tesivi delle nazioni in quel principate dominanţi, le quali sono sicula e sassona[2], e delle sette che, riserbatane la religione cattolica, son piu potenti in quel paese, l'ariana, la luterana, la calvinista, ivi per privi- legio cofermate; e che l'esiggere l'osservanza intera de' regi decreti, non mai esatta dai re medesimi e sempre contrastată da quelle nazioni, sarebbe cosa di tropp'ardua ed alta indagine e d'un implicata ragion di Stato, onde i vene- randissimi uffici di Vostra Santitâ, quale e quanta siasi la pietâ della regina, sarebbono presentamente superflui.

Quant'al secondo punto, parmi che siccome tal teologo s'istitui nel diploma di Leopoldo e la congrua di trecento fiorini si cava dalii tremila assegnati al vescovo ne' regi fondi, cosi debba codest'ordine continuarsi; oltrecche i due- mila settecento residui, in que' paesi massimamente, e coll'aggiunta di tant'altri triburi ed onorari[3], sono una convenienţe dote di vescovado.

Quant'al terzo punto, reflette ch'essendo nel diploma di Leopoldo riserbata l'elezione del teologo all'arcivescovo di Strigonia, primate del regno, della dottrina, zelo e probitâ di lui dee temersi assai meno che se al vescovo greco si commettesse l'elezione. E molto meno conviene che greco sia il teologo, giacche appunto a prevenire il pericolo della greca fede sospetta, il zelantissimo imperadore, latino il destino[4], come piu atto a vegliare sulta puritâ della romana dottrina. Comecche poi

al tai fine altresi l'imperador Carlo sesto ordino d'alle- varsi qui in Roma piu giovani transilvani, ai quali e permesso di passare al rito greco[5], moltiplicati che saran questi, potran di loro con sicurezza eleggersi e'l teologo stesso e'l vescovo e gli altri ecclesiastici di elevato grado in quel rito.

Quant'al ultimo punto, di far destinare in quel principato una persona cattolica nobile potente, che riceva con regia autoritâ i ricorsi de' cattolici greci suoi compagni e lor amministri valida protezione contra le altre nazioni ei culti diverşi, parmi che persona di tai carattere luminoso, del quale ne contan molte i cattolici latini e gli acattolici, fra loro appena ritrovisi, che tutti son gente povera e bassa. E altronde un tale insolito provedimento sarebbe tutto di sola regia ispezione, non della suprema pontificale.

Percio riflettendo attentamente che il secondo e terzo punto di supplica del vescovo Forgascense mirano al solo vantaggio di serbarsi illesa la congrua e altronde sono pregiudicevoli alia regia istituzione ed all'antico e continuo possesso del primate circa l'elezione del teologo, anzi principalmente al cauto antivedimento degl'imperadori zelantissimi, che intesero di custodire col mezzo di un suggetto latino la pura religione tra Greci, parmi che nulla circa i detti due punti dovrebbe innovarsi.

E considerando altronde esser cosa tanto desiderabile che i poveri Greci s'abbiano e molto sollievo e protezione in quel principato, al che tendono la prima e la quarta supplica, ma che codeşte disposizioni sono impedite non mai dall'animo religiosissimo della sovrana, siccome confessa il vescovo, ma dal contraste aperto delle varie nazioni, fondato parte nel ius, parte nella lunga consuetudine, parte nella loro potenza, le quali cose nelle presenti circostanze de' tempi non dee sperarsi di poter dichiarare, diffinire od abbattere, parmi che la Santitâ Vostra prudentissimamente differirebbe d'impiegar il valore de' suoi supremi uffici, insinattantoche potrann'essere debitamente onoraţi della pronta esecuzione.

Frattanto assai di favore il vescovo ricorrente conseguirâ dalia Santitâ Vostra, se degnerassi ordinare che sua eminenza Paolucci, nunzio appostolico [!] di Vienna informi e persuada la regina ch'egli portossi appiedi della Santitâ Vostra per sua spirituale consolazione o per debito che gli corre di portarcisi ogni quadriennio una volta, non giâ a fine di far discutere o diffinire codeşte questioni ecclesiastiche, per la qual cosa nel preteso privilegio degli appostolici re d'Ungaria[6] riputerebbesi la regina offesa dal vescovo; ne'l degnerebbe forse piu della reale

sua grazia[7].

E giâ l'istesso vescovo Forgascense, che ben inteso conoscendomi delle cose di Ungaria, declinato avea sempre di meco incontrarsi e conferire, venuto poi giorni sono al Convento a trattare con me di codesto fatto, accetto le mie persuasive di procurarsi una lettera testimoniale di sua eminenza Albani, comprotettor di Germania e sopra tutto di supplicare la Santitâ Vostra, perche con sua commisione all'eminentissimo nunzio possa ed evitare l'indignazione ed assicurarsi la grazia della regina e tomarsene in pace alia sua chiesa; il che la Santitâ Vostra per la sua clemenza potrâ e insinuare ed ottenere al ricorrente, in se ritenendo il paterno amplissimo consiglio di poi disporre a tempo ed utilmente promovere il maggior bene de' poveri Greci cattolici di Transilvania. Con che al bacio de' santissimi piedi mi prostro.

[Pe versor] Al sacro tavolino di Nostro Signore Papa Benedetto XIV, di fr[a'] Agostinmaria da Lugano[18] cappellano.

■ A PF, Congr. part., vol. 100, Trans., f. 120-122v; mf. DGAS, Vat., rola 60, c. 122-127.

Note

[1] Litera n din corpul cuvântului, adăugată de o altă mână deasupra rândului.

[2] Aşadar, după părerea sau cunoştinţa lui Neuroni, ar fi fost privilegiate numai aceste două „naţiuni" în Transilvania.

[3] Pentru aceste alte - câteva! - venituri episcopale (în bani şi în produse) de la credincioşi şi de la preoţi: B, *Klein,* p. 138-139, 186.

[4] lo destinâ latino!

[5] în realitate, ei trebuiau să fie şi erau de la început de rit grec (Petru Aaron, Silvestru Caliani, Grigore Maior). Vezi diploma imperială din 21 august 1738, pct 4 (Nilles, II, p. 537).

[6] Aluzie la situaţia privilegiată a bisericii catolice în Ungaria, pe care o pretindeau regii ei.

[7] Ni se pare că Neuroni vrea să sugereze, într-o formă alambicată, că papa poate n-ar trebui să se amestece, ţinând seama tocmai de situaţia privilegiată pretinsă, pentru a cere mai mult decât era dispusă să facă regina.

18 Mai târziu episcop de Como, 14 iunie 1746-122 aprilie 1760 (Gams, p. 787); *Lexicon Capuccinum,* sub cuvântul *Neuroni.*

24

(1745 iulie, Roma)

Inochentie către Benedict XIV. După vizitarea „sfintelor praguri", fiind în ajunul întoarcerii în dieceză, îl roagă să-i îndemne - cu un breve - pe diecezanii săi la perseverenţă în Unire şi să le acorde favorurile spirituale de care se bucurau uniţii din Polonia.

Beatissimo Padre,

P.Lzssendo il vescovo di Fogaras, dopo la visita de' sagri limini, di ritomo alia sua diocesi prima di partire umiliato agii adoraţi piedi di Vostra Santitâ, supplica colla piu viva pienezza d'ossequio la pietâ paterna della Santitâ Vostra, accio voglia degnarsi con un suo breve apostolico animare quei suoi poveri diocesani alia costante unione colla Santa Sede ed aggraziarli insieme in pegno della di lei paterna benevolenza di quei medesimi favori e privilegi spirituali, chi si e degnata concedere alli Greci cattolici commoranti nella Polonia[1].

Sono, o padre santo, anche le pecorelle del pover'oratore degne di questa grazia, avendo dovuto e dovendo esse soccombere a piu fiere battaglie, che quelli con gli acatolici. Dopo cinquanta e piu anni[19], che abiurato lo scisma, si sono esse uniri colla Santa Sede, non hanno mai avuta dal supremo pastore di Santa Chiesa una lettera che o le animasse ne' loro conflitti o le consolasse nelle loro afflizzioni. I nemici che le combattono da tutte le bande, per ridurle all'estremo della disperazione, in questo appunto cercano di trafiggerle nel piu vivo dell'anima, negando di riconoscerle per cattoliche, perche per tali non sono riconosciute. Una volta dunque che la Santitâ Vostra si degni stendere anche a loro quelle medesime grazie che sono state benignamente concesse ad altri Greci cattolici ed animarle insieme a sempre piu segnalarsi nell'unione colla Sede Apostolica, cesserâ almeno quel duro rinfacciamento de' lor nemici, che e la piu dura loro passione e dolore, quale per altro non puo non essere, vedersi abborrire come scismarici nell'atto stesso che sagrificano e le sostanze e la vita stessa per voler'essere cattolici. Che etc.

19 Socoteală cam exagerată; In primul memoriu către papă figurează: „il lasso di quarant'anni" (Doc. 19 din iunie 1745).

■ **APF, Congr. part., voi. 100, Trans., f. 102-102v; mf. DGAS, Vat., rola 60, c. 105-106; scris caligrafic, deosebit de cele precedente.**

Note

[1] La 2 mai 1744 *(Benedicti papae XIV. Bullarium,* I, p. 154-160). Acest act li privea şi pe călugării basilieni ruteni In mănăstirea cărora locuia Inochentie la Roma.

25

1745 iulie 24 (Roma)

Propaganda către Paulucci. Inochentie e în ajunul întoarcerii acasă. Din porunca papei, Propaganda roagă pe nunţiu să-l recomande bunăvoinţei reginei, arătând acesteia că a venit la Roma pentru a-şi îndeplini obligaţia de a vizita „sfintele praguri" şi că suveranul pontif *a* rămas foarte mulţumit de el.

Al signor cardinal Paulucci, Vienna, 24 iuglio 1745

Monsignor Klain, vescovo greco di Fogaratz, il quale trovavasi costi[1] ne' mesi passati, dopo aver visitato i sagri limini del principe degli apostoli, si e presentato alia Santitâ di Nostre Signore per riceveme l'apostolica bene- dizione. Essendo pertanto egli di ritomo a cotesta volta, la Santitâ Sua e testata ben soddisfata della religiosa condotta tenuta in Roma da questo prelato e mi ha imposto di notificare a Vostra Eminenza il vivo suo desiderio che 1'Eminenza Vostra si compiaccia di passare i-suoi valevoli uffizii in nome e per parte di Sua Beatitudine presso della Maestâ Sua a favore del medesimo, facendole costare che egli partendo da cotesta dominante[2] non ha avuto altro oggetto che quello di soddisfare non solo alia propria divozione, ma ancora all'obbligo che gli correva di portarsi personalmente in Roma alia suddetta visita de' sagri limini, ed a cui non aveva giammai soddisfatto dopo la sua promozione alia dignitâ vescovile. Si persuade la Santitâ Sua e non ha minor fiducia questa Sagra Congregazione che attesa l'efficacissima interposizione di V.E., Sua Maestâ sia per fargli sperimentare gli effetti di quella somma benignitâ, di cui godono gli altri prelatâ de' suoi dominii, sicche egli ritomando al govemo del suo gregge, a cui non puo non essere svantaggiosa una piu lunga assenza del suo pastore, si renda vieppiu zelante operario della vigna del Signore. E nel rassegnare all' E.V. il mio particolare rispettosissimo ossequio le bacio umilis- simamente le mani.

- **APF, Lettere, voi. 164 (a. 1745), f. 149v-150, .Greci Transilvania*, copie de reg.; altă copie, Congr. part., voi. 100, Trans., f. 37-37v; mf. DGAS, Vat., rola 60; publ. (după alt fond), cu omisiuni şi greşeli, precum şi cu data eronată: 14 iulie 1745, şi cu o traducere, în parte greşită, de către Dumitriu-Snagov, p. 122-123. în ediţia din urmă figurează sub act semnăturile lui Petra şi Lercari; de asemenea, de altă mână: .Si rispose li 4 settembre' (data răspunsului lui Paulucci).**

Note

[1] La Viena.

[2] Regina.

26

(1745, după iulie, Roma)

Notă din secretariatul Propagandei. Se amintește că s-a cerut părerea lui Paulucci și a lui Neuroni cu privire la unele cereri făcute papei de către Inochentie. Asupra acestei chestiuni nu s-au ținut congregaţii particulare, ci a fost tratată nemijlocit de papa cu Lercari.

Monsignor Klain, vescovo greco di Fogaras in Transilvania, partito furtivamente da Vienna e venuto a Roma, fa alcune istanze al papa, su Le quali furono sentiti il nunzio di Vienna ed il Padre da Lugano. Su quest' affare non furono tenute congregazioni particoLari[1], ma fu trattato indirittura dai papa unitamente con monsignor Lercari segretario.

■ **APF, Congr. part., voi. 100, Trans., f. 1; mf. DGAS, Vot., rola 60, c. 2.**

Notă

[1] Numirea unei congregaţii particulare (adică speciale), compusă din mai mulţi cardinali ai Propagandei, o făcea papa sau, uneori, cardinalii Întruniţi in congregaţie generală. In ciuda ridului fondului arhivistic (Congregation! *particolari)* in care s-a prezentat insemnarea de faţă şi în care a fost clasat un număr mare de documente din anii 1744-1 747, publicate de noi in prezenta lucrare, cazul Inochentie n-a fost înfăţişat spre dezbatere in şedinţele cardinalilor membri ai Propagandei (nici în congregaţiile generale, nici in cele particulare), cu toate că la un moment dat s-a exprimat această intenţie de către papă (cf. Valenti către Serbelloni, 11 noiembrie 1747, Doc. 119; vezi şi Doc. 121 din 13 noiembrie 1747). Cum reiese din însemnare, cazul a fost discutat doar intre papă şi Lercari. Totuşi, cardinalul- prefect al Propagandei şi menţionatul ei secretar, care gira efectiv treburile ei, au fost organele de execuţie, incă din 1745, a unor dispoziţii primite de la papă cu privire la acest caz, dispoziţii luate în audienţele de lucru acordate de suveranul pontif secretarului.

27

1745 septembrie 4, Viena

Paulucci către cardinalii Propagandei Fide. Potrivit poruncii papei de a interveni în favoarea lui Inochentie în legătură cu apropiata sa întoarcere de la Roma acasă, a căutat să îndeplinească această sarcină. Dar suverana s-a arătat foarte indignată, socotindu-l pe Micu vrednic de cea mai grea pedeapsă şi ameninţând, în ciuda protestelor lui Paulucci, că îl va aresta dacă va mai pune piciorul în posesiunile de sub stăpânirea ei. De aceea, Paulucci e de părere ca episcopului să nu i se permită plecarea de la Roma.

Eminentissimi e Reverendissimi Signori miei osservandissimi,

Per eseguire colla dovuta esattezza gli ordini supremi della Santitâ di Nostro Signore, comunicatimi dall'Eminenze Vostre unitamente ai comandi di cotesta Sacra Congregazione per mezzo della benigissima loro dei 24 del passato luglio[1], in una udienza espressa di cui la Maestâ della Regina si e degnata di onorami, pochi giomi sono, mi sono data l'attenzione di passare presso della medesima i miei piu validi e riverenti offici, in nome non meno della Santitâ Sua che di cotesta Sagra Congregazione, a favore di monsignor Klein, vescovo greco di Fogarass, rappresentando alia Maestâ Sua che nel partire egli da questa dominante, non ebbe altro oggetto che quella di soddis- fare non solo alia propria sua divozione, ma ancora all'obligo che gli correva di condursi personalmente costă alia visita de' sacri limini, giacche dopo la sua promozione alia dignitâ vescovile non lo aveva per anche giammai adem- pito. Ho aggiunto inoltre alia Maestâ Sua essersi egli si religiosamente portato in tutto il tempo del suo soggiomo in cotesta cittâ, che ha dato ad ognuno ottimo saggio di se medesimo ed ha saputo si bene conciliarsi il patemo affetto di Nostro Signore, che non poteva Sua Beatitudine dispensarsi dal raccoman- darlo efficacemente alia grazia e protezione di Sua Maestâ. Ma quanto io seppi mai dirle a pro di lui e in lode della sua condotta, non ebbe la sorte di produrre l'effetto ch'io bramava, poiche dopo di avermi la Maestâ Sua benignamente udito, si mostro si male

impressionata contro il sudetto prelato, che giunse a rispondermi con tutta la maggior chiarezza non doversegli alcun riguardo, per esser egli un uomo sedizioso, che invece di sopire lo scisma, il fomenta, ed inoltre avaro e si temerario che si era animato a presentarle scritture cotanto ardite[2] che meritava di essere condannato all'ultimo supplicio. Si espresse ancora con termini assai risentiti, che uno de' piu forti argomenti della sua reitâ era la fuga che dandestinamente aveva egli presa da questa cittâ[3], senza fame motto a veruno e senza chiedeme la dovuta permissione. E finalmente protestă che non l'avrebbe mai sofferto' ne' suoi Stati e che qualora avesse egli ardito di comparirvi, l'avrebbe fatto arrestare in qualunque luogo ci si trovasse. Ne tralascid di significarmi che si era giâ bastantemente proveduto ai bisogni di quell'anime con un vicario, il qua le ho poi saputo essere il padre Aaron, ch'essendo venuto a trovarmi[4], mi disse che aveva ricevuta dat sudetto monsignor vescovo la patente di suo vicario generale e da questa Corte il solito placet per l'esecuzione[5]. Ben possono l'eminenze vostre andar persuase ch'io mi studiai di placare nel miglior modo che seppi Sua Maestâ e di rimoverla da tale risoluzione, rimostrandole specialmente com'ella manca di autoritâ per far arrestare un vescovo. Ma nulla a cid si commosse e la vidi risoluta e ferma nella sua deliberazione, ch'io non so lusingarmi ch'ella sia per non effettuare il minacciato arresto[6], qualora il riferito prelato ponga piede ne' suoi dominii e molto meno spero di poterlo fer rivocare allorche ci seguisse. Per andar dunque al riparo di un colpo che ridonderebbe in gravissimo disdoro della dignitâ vescovile ed in non minor pregiudicio dell'autoritâ pontificia, mi animo ad insinuare all'Eminenze Vostre non esservi, a debol mio giudizio, altro mezzo che non permettere a monsignor Klein il ritomo negii Stati austriaci. E se all'arrivo di questa mia avesse egli giâ intrapreso il viaggio a questa volta, converrebbe, se fosse possibile, il ferlo awertire di non proseguirlo. Pur troppo, io previdi allorche il padre Aaron mi signified la partenza del riferito prelato, che sarebbesi resa inesorabile la Maestâ Sua, e che dalia stessa sua fuga si sarebbe preso motivo di confermarsi nelle male impressioni concepite contro del medesimo[7]. Ch'e quanto debbo rappresentare all'Eminenze Vostre con sommo mio cordoglio intorno a questo particolare. E bacio loro per fine umilissimamente le mani.

Dell'Eminenze Vostre Vienna, 4 settembre 1745

Umilissimo, divotissimo servitore

C. Cardinale Paulucci

Sacra Congregazione di Propaganda Fide,
Roma

[De *altă* mână.][8] R[isposta] li 25 settembre 1745

■ **APF, Congr. part., voi. 100, Trans., f. 38-39v; mf. DGAS, Vat., rola 60; document scris de o mină diferită de cel din 16 ianuarie 1745, numai subscripţia e autografă.**

Note

[1] *Doc. 25* din 24 iulie 1745.

[2] De ex. în memoriul din septembrie 1741 în chestiunea teologului iezuit sau în cel din 25 noiembrie 1743 contra rescriptului din 9 septembrie acelaşi an (Moldovanu, II, p. 86-92; Hurmuzaki, VI, p. 567 şi urm.; cf. B, *Klein,* p. 92-96, 149-151).

[3] Cf. în acelaşi sens părerea conferinţei ministeriale de la Viena, din 27 februarie 1745, aprobată de Maria Tereza (Doc. 14).

[4] Desigur, In august 1745.

[s] La 31 august 1 745 (B, *ibid.,* p. 182).

[6] Cf. însă Doc. 18, iunie 1745, numero quarto.

[1] *Doc. 10* din 16 ianuarie 1745.

[8] Probabil a lui Lercari.

28

1745 septembrie 18 (Roma)

Cardinalul Domenico Passionei, secretar al brevelor, către Lercari, secretar al Propagandei. îl roagă să-l sprijine pe Inochentie in ceea ce priveşte revendicările expuse de acesta în memoriul adresat papei.

Dalia Segretaria de' Brevi[1], li 18 7-mbre 1745

A

*I*Vvendo il cardinale Passionei, servitore vero di monsignor illustrissimo e reverendissimo Lercari, segretario di Propaganda, conosciuto particolarmente in tempo della sua nunziatura in Vienna[20] monsignore vescovo di Fogaros, ripieno sempre di apostolico zelo e di altrettanta sollecitudine verso i popoli alia di lui cura commessi, per atto di pura giustizia deve il medesimo cardinale raccomandare con tutta l'efficacia possibile a Vostra Signoria Illustrissima le istanze del supplicante, espresse nella copia dell'aggiunto memoriale, che ha giâ presentato alia Santitâ di Nostro Signore. Concorrendo monsignore segretario a favorirlo non meno coi suoi validi uffizii che della sua assistenza, puo esser sicuro di contribuire infinitamente ai vantaggi spirituali e temporali di quei popoli, perche chi ne conosce il bisogno, non puo a meno d'interessarsi vivamente per tutto cio che richiede il detto prelato, che non ha altro fine [che?] di promuovere i vantaggi della religione. Con questa testimonianza che il cardinale sudetto avanza a monsignore illustrissimo Lercari, supplisce ad ogni altra espressione e le bacia di tutto cuore le mani.

[Adresa:] Monsignore Lercario [!], segretario di Propaganda

20 D. Passionei (1682-1761) a îndeplinit importante misiuni diplomatice, fiind nunţiu şi la Viena. în calitatea din urmă a fost informat de Inochentie, printre altele, despre nerespectarea privilegiilor făgăduite uniţilor, în pofida Diplomei a 11-a leopoldinc, după care i-a şi trimis copie (vezi scrisorile pe care i le-a adresat episcopul în 1734, la Dumitriu- Snagov, p. 90-107). Rechemat la Roma, Passionei a devenit, în iunie 1738, cardinal şi secretar al brevelor. Era un adversar făţiş al ordinului iezuit. Prelat erudit, colecţionar de cărţi preţioase, şef al Bibliotecii Vaticane (din 1755), întreţinea relaţii cu numeroşi scriitori şi oameni de cultură, printre care şi străini, ca Montesquieu, Voltaire, Winckelmann (O. Pfiilf, în Wetzer und Welte's *Kirchenlexikon,* XII, 1901, col. 1578-1580; Pastor, XV, p. 70, n. 2, p. 682 şi n. 4; XVI/1, p. 271-274).

■ **APF, Congr. part., voi. 100, Trans., f. 118-118v; mf. DGAS, Vat., rola 60, c. 120-121.**

Note

[1] Secretariatul brevelor, având în frunte un cardinal, făcea parte din instituţiile Curiei papale (Curia Romana), în competenţa căruia intrau problemele ce trebuiau rezolvate prin actele numite *breve.*

29

1745 septembrie 25 (Roma)

Propaganda către Paulucci. Papa, aflând de raportul acestuia despre atitudinea ostilă a reginei faţă de Inochentie, a aprobat sugestia nunţiului ca episcopul să nu plece din Roma (pentru alte date: rezumat, în studiu, Cap. II).

Al signor cardinal Paulucci, Vienna, 25 settembre 1745

Q

O ubito giunto la stimatissima lettera di Vostra Eminenza de 4 del cadenţe mese sul particolare di monsignor Klein, si e stimato necessario di umiliarla alia Santitâ di Nostro Signore, tanto piu che questo prelato, il quale di giomo in giorno era andato differendo la sua partenza, ritrovasi ancora in questa cittâ. Veramente e stato molto sensibile la Santitâ Sua all'awiso delle sinistre impressioni di Sua Maestâ contro il prelato, tanto piu che per giungere alia risoluzione di farlo arrestare ed[1] ella manca di ogni autoritâ e trattandosi di persona rivestita del carattere e della dignitâ vescovile le pare[2] che non dovrebbe essersi differito sino ad ora di rendere informata Sua Santitâ di cio che pretendesi potere addurre contro la di lui condotta. Quindi per garantire nella di lui persona, e la immunitâ ecclesiastica, e l'autoritâ e decoro di questa Santa Sede, Sua Santitâ ha approvato il prudentissimo suggerimento di V.E. ch'egli non parta da Roma; ciocche essendoglisi notificato, egli ha mostrato di rassegnarsi interamente agl'ordini pontificii. Ma siccome non e giusto ch'egli manchi di sussistenza convenienţe alia dignitâ vescovile, percio e indispensabile che V.E. faccia ben vive ed efficaci rimostamze a cotesta regnante. Ha quella mensa tre mila fiorini di annua rendita, da' quali devono desumersene annual- mente trecento fiorini per mantenimento del teologo, sicche qualora si assegni sopra le medesime una giusta quota

per il vicario generale nuovamente dichia- rato ed ammesso, pare ben giusto che il resto debba cedere in beneficio del prelato, accio egli non sia obligato di mendicare il vitto con prostituzione del suo carattere. Tali sono le riprove della giustizia e clemenza della Maestâ Sua che non si dubiţi punto che sia per riconoscere l'equitâ di una tale istanza e se ne spera il buon successo dalia efficacia e dal credito di V.E., la di cui prudenza puo farle conoscere a quale stato di miseria e di awilimento si ridurebbe ben presto il prelato, qualora essendo impedito di ricondursi alia sua chiesa, non avesse altresi neppure lontano da essa alcuna sussistenza. Che se poi le sortisse di penetrare se non in particolare, almeno in genere i capi delle accuse portate contre di esso, servirebbero a questa Sacra Congregazione ed alia Santitâ Sua di lume e regola per condursi con esso e provedere col progresso del tempo al bisogno di quella chiesa. Tanto devo notificare all' V.E., alia quale rassegnando il mio particolare ossequioso rispetto, le bacio umilissimamente le mani.

■ **APF, Lettera, vol. 164 (a. 1745), f. 223-225, .Greci Transilvania', copie de reg.; altă copie, Congr. pert., vol. 100, Trans., f. 40-40v; publ. (după ah fond), cu greşeli şi cu o traducere eronată, de către Dumitriu-Snagov, p. 124-127. In ediţia din urmă figurează sub act semnăturile lui Petra şi Lercari; de asemenea, de altă mănă: .Si rispose li 16 ott. Fogaras* (data răspunsului lui Paulucci).**

Note

[1] Conjuncţie de prisos.

[2] E vorba de papă.

30

1745 octombrie 16, Viena

Paulucci către cardinalii Propagandei Fide. Nu poate îndeplini însărcinarea ce i s-a dat, mai nou, cu privire la cazul Inochentie; o lasă pe seama lui Giannini, în legătură cu învinuirile exprimate de Maria Tereza la adresa episcopului, repetă pe scurt cele scrise la 4 septembrie (Doc. 27).

Eminentissimi e reverendissimi signori miei osservandissimi,

^^^uanto l'Eminenze Vostre si degnano di comandarmi intomo all'affa- re di monsignore Klain, vescovo di Fogarass[1], mi spiace sommamente di non essere io in grado di eseguire, si perche di presente non ritrovasi qui la Maestâ Sua, ne i suoi miniştri[2], si anche perche essendosi la Santitâ di Nostro Signore benignamente degnata di richiamarmi a Roma per isgravarmi di questo minis- tero, sto sulle mosse per rendermi all'ubbidienza della Santitâ Sua[3]. Lascio pero incaricato di questo aflare l'abate Giannini, mio uditore, che resta qui amminis- tratore della nunziatura[4], il quale non mancherâ di promoverlo nelle forme dovute al ritomo che qua farâ la corte. Ed essendo l'istanza si giusta, mi giova sperare che Sua Maestâ, secondando gl'impulsi della sua giustizia e demenza, non isdegnerâ di accordarla.

Rispetto ai capi delle accuse portate contro il sudetto monsignore vescovo, supplico l'Eminenze Vostre a compiacersi di ripigliare l'umile mia dei 4 del passato settembre, mentre da questa rilevasi che i sudetti capi, per quanto meco si espresse Sua Maestâ, si riducono alia taccia di avaro, di temerario, di sedi- zioso e di fomentatore dello scisma, con quei di piu che mi onorai di riferire all'Eminenze Vostre nell'accennata mia. Piu di questo non mi e riuscito di risapere. E molto meno mi e stato possibile d'indagare, su quali punţi la commissione contro di lui deputata pretendeva di esaminarlo. Per cio poi che riguarda il suo arresto minacciato da Sua Maestâ, quando egli fosse capitato ne' suoi Stati, non tralasciai di rappresentare all'Eminenze Vostre nella sudetta mia dei 4 settembre, come mi ero fatto ad awertire la Maestâ Sua ch'ella mancava di autoritâ per fare arrestare un vescovo, ne trascurai di addurle veruno di quei piu forti motivi che erano atti a rimoverla da si irregolare risoluzione. Con che per fine bacio all'Eminenze Vostre umilissimamente le mani

Dell'Eminenze Vostre Vienna, 16 ottobre 1745

Umilissimo, divotissimo servitore
C. Cardinale Paulucci

Sacra Congregazione di Propaganda Fide,
Roma

■ **APF, Congr. part, vol. 100, Trans., f. 42-42v; mf. DGAS, Vat., rola 60, c. 44-45; document scris de aceeaşi mână ca cel din 16 ianuarie 1745, numai subscripţia e autografă. Publicat incomplet şi cu greşeli (după alt fond) de Dumitriu-Snagov, p. 132. Tot acolo, la p. 133, se afirmă eronat că destinatarul e .secretarul de stat al Vaticanului*.**

Note

[1] La 25 septembrie 1 745 (Doc. 25).

[2] Nu s-au întors încă de la încoronarea lui Francisc de Lotharingia, soţul Măriei Tereza, ca împărat romanogerman, care avusese loc la Frankfurt pc Main, la 4 octombrie. Abia acum a devenit ea împărătească, dar numai ca soţie, fără să fi fost încoronată şi ea; deci, e inexact să i se aplice acest tidu şi pentru epoca anterioară, cum se face adeseori. S-a întors la Viena pe la sfârşitul aceleiaşi luni (Guglia, I, p. 272-279).

’ Pastor, XVI/1, p. 87, n. 2. Paulucci va fi numit, în 1746, legat papal la Ferrara şi protector al ordinului călugărilor camalduli (Moroni, voi. 51, p. 145-146).

[4] Vezi scrisoarea lui Giannini către Aaron, 10 noiembrie 1745 (Dumitriu-Snagov, p. 134- 137).

32

(1746, înainte de aprilie 15, Viena)

Cancelaria Aulică Transilvăneană (către Maria Tereza). Face unele aprecieri şi propuneri pe marginea raportului secţiei catolice din Guvernul Transilvaniei şi a raportului întocmit de Olsavszky despre situaţia tulbure din dieceza română unită şi măsurile care ar trebui luate pentru îndreptarea ei. Printre altele: Inochentie să se poată eventual întoarce, sub anumite condiţii.

Opinio Cancellariae

A

X ltd 1-m. Ad sedem Szeliste collocanda esset copiosior militia sub aliquo titulo militari[1] idque solum domino gubematori et generali commendanti est ea praescribendum, ut generalis commendans praevia cum domino guber- natore habita correspondentia rationem ejusmodi dislocationis eo fine aperiret, ne gubemium de improportione quartierii ansam inde acciperet querulandi. Officialis vero[2] eo ordinatus instruoretur, ut quasi proprio motu Valachos ad frugem reduceret attenderetque ut dominum generalem[3] de casu in casum informaret. Attenderet idem officialis ut etiam stola, quae unitis competebat, iisdem praestaretur[4].

Ad 2. Qui neotericorum poparum authores s[un]t, n[on] quidem viderentur incaptivandi eo quod sint schismatici[5], sed potius qui illorum jobbagiones essent, ad servitia dominorum suorum cogerentur, alii vero vel ex Moldavia vel Valachia oriundi, eo relegandi essent, aut vero ad confinia Coronae mitte- rentur[6], ud schismatici in libero exercitio fuerunt etiam pro priori.

Ad 3. Non videtur alius modus quam in Sua Majestas residentem suum Constantinopolitanum moneret, ut iis[7] patriarcham schismaticorum requireret, ne is permitteret per episcopos Moldaviae et Valachiae ordinari simplices Valachos Transylvanos clam eo instrantes[8], qui pro sacerdotio plane inepţi et rudes illeteratique sunt, non nisi ad confiisionem tendentes. Interim in passi- bus essent dispositiones faciendae per indytum

Beilicum Consilium et Came- ram, ut et Gubemium[9], ut ejusmodi homines vagabundi transire permitteren- tur et interdiceretur cum severa comminatione et poena in contrarium atten- tandos infligenda.

Ad 4-tum. Non videbitur Conferenţia ministerialis[10] propendere, eo quod ipsemet episcopus dicebatur causa fuisse ejusdem convulsionis in Unione[11] et propterea ad Aulam vocatus, hinc clam, inscia Aula se receperit Romam; si tamen ille veniam redeundi peteret illamque obtineret ac insuper se emenda- turus esset atque operam in reducenda Unione se impensurum promitteret, examenque hie prius subiret, posset [vijderi [?] ipsum recipiendum et ad episco- patum suum reponendum esse[12].

Ad 5. Committi posset per Gubernium directori[13], ut in contra tales[14] contra quos[15] ad dictamen legum procedi p[otes]t, procedat jure, utpote verbera- tores et vulneratores sacerdotum unitorum etc.[16]

Observa tiones

Inter puncta sinopsis domini episcopi uniti Munkacsiensis:

5-to. Qui tempore publicationis mandati regii[17] contraria clam svaserunt, contra tales inquiri debere; circa cujusmodi inquisitionem sentiebat Cancellaria, omnino illam peragendam, cui e[u]m de facto insistit, esse [?], pro eo quod in [?] modernis circumstantiis non videretur necessarium fore, ut praevie inquisitio ilia Aulae submittatur, sed potius ut director illico procedat.

7-o. Habetur [?] calugeros in 3 monasteriis[18] existentes eliminandos esse, quod Cancellariae non videretur congruere, sed potius svaviter cum ipsis agendum.

■ **MOL, Erd. kanc. It, Acta gen., a. 1745, dos. 320, p. 78-79; concept, se pare, de mâna lui Kozma.**

Note

[1] Cancelaria a aderat în această privinţă la propunerea făcută de Olsavszky în raportul său către Maria Tereza din 26 februarie 1746 (la Bunea, prin scăpare: 1747), propunere cu care va fi de acord, se pare, şi secţia catolică din guvernul de la Sibiu, întrunită la 20 martie acelaşi an. Suverana însă, în rescriptul ci din 15 aprilie, adresat, prin aceeaşi cancelarie, pomenitei secţii, răspunde, printre altele, să nu se procedeze cu violenţă şi astfel nici în scaunul Sălişte, unde opoziţia faţă de Unire era cea mai vie, să nu fie aşezată „copiosorem militiam" (B, *Klein,* p. 194-198; Dragomir, I, p. 168-

170, anexa, p. 50).

[1] Urmează: „instru[eretur]“, şters de aceeaşi mână.

’ Corectat, în loc de: „gubernatorem“, şters de aceeaşi mână.

[4] Această frază e adăugată pe margine de aceeaşi mână.

[5] Cf. Dragomir, I, p. 168, anexa, p. 54-

[6] Propunere neaprobată de suverană *(ibid.,* p. 171).

[7] Corect: „is“.

[9] Propunere refuzată de suverană *(ibid.}.*

[9] Ultimele două cuvinte adăugate pe margine de aceeaşi mână.

[10] Care se va întruni la 15 aprilie 1746 (Doc. 32 cu această dată).

[11] Cf. Doc. 69 din 5 mai 1747.

[12] La 29 iunie 1746, Gyulaffi, şeful cancelariei, va scrie lui Inochentie despre „rechemarea" sa, după cum rezultă din răspunsul acestuia de la 3 septembrie a aceluiaşi an (P, *Caresp.,* p. 26).

[13] Petru Dobra.

[14] Urmează: „qui", şters de aceeaşi mână.

[15] Adăugat deasupra liniei.

[16] Cf. B, *Klein,* p. 196; Dragomir, I, anexa, p. 55 (pct 7 din instrucţiunile pentru „protectorii" Unirii).

[17] Din 18 mai 1745 (B, Klein, p. 189-190).

[18] Schiturile din Scorei, Porceşti şi Arpaş (Arpaşul de Sus?) din părţile făgărăşenc şi sibiene. Cf. B, Klein, p. 195; Dragomir, I, p. 166-167, anexă, p. 50.

1746 aprilie 15 (Viena)

Extras din raportul conferinţei ministeriale, raport aprobat de Maria Tereza, împotriva propunerii lui Olsavszky ca Inochentie să fie rechemat în fruntea diecezei sale, conferinţa socoteşte că el trebuie citat spre a se înfăţişa la Curte, de unde se refugiase la Roma.

Extractus relationis excelsae ministerialis Conferentiae in rebus Transylvanicis die 15- ta mensis Aprilis anni praesentis 1746 celebratae et a Sua Majestate Caesareo- Regia applacidatae.

p

piscopus Munkacsiensis[1] credit quidem baronem Klein, episcopum unitum Transylvaniensem, qui Romam profiigit, revocandum esse, cum e plurim pagorum declaratione intellexerit praesentiam ipsius Unioni denuo stabiliendae conducibilem fore.

Econtra obsequiosissima Conferenţia censeret, quod postquam is plurium adversus ipsum, partim etiam Statum et quietantium publicam tangentium, punctorum in Aula assumendorum eumque desuper commissionaliter audien- di causa expresse hue vocatus fuit, iile autem post primam cum ipso habitam commissionem, sine licenţia Terrae Principis, tacite ac simulato itinere se ex Aula subduxit et extra Provinciam contuiit, hoc ejus factum nullatenus dissimu- landum, sed ut ipse episcopus hie se seitat, per regularem citationem evocandus esset.

■ **H-H-StA, Hung., Fasz. 364, p. 13, scris în coloană; mf. DGAS, Viena, rola 90, c. 467; fc. BAFC.**

Notă

[1] Mihail Manuil Olsavszky, care fusese consacrat episcop în decembrie 1743 chiar de către Inochentie (desigur cu prilejul drumului de întoarcere a acestuia de la Viena acasă), a făcut această propunere în raportul său despre vizitaţia diecezei române unite (Nilles, II, p. 571 Şi n. 1; B, *Klein,* p. 193-195).

33

1746 iulie 1, Roma

Inochentie către Ignatius Josephus Malevicz, procurator al consistoriului metropolitan de Strigoniu, (fost) profesor al Universităţii din Tirnavia. Procură ca să reprezinte în faţa justiţiei interesele sale şi ale diecezei Făgăraşului.

Ioannes Innocentius liber baro Klein de Szad, Dei et Apostolicae Sedis gratia Episcopus Fogarasiensis Graeci ritus unitorum, Sacrae Militiae Constan- tineaneae per Daciam antiquam Supremus Praefectus, Sacrae Caesareae Re- giae Majestatis Reginae Hungariae etc. tit[ulatus] et Consiliarius etc. tit. etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod nos considerata experientia et in agendis dexteritate perillustris ac generoşi domini Ignatii Josephi de Malevicz[1], primatialis Metropolitani Strigoniensis Consistorii Fiscalis et per Hungariam causarum utriusque Fori Advocati, in celeberrima Universitate Tymaviense[2] juris patrii ordinarii publici Professoris et Facultatis Juridicae Decani emeriti, titulatum dominum de Ma- leviec [!][3] in nostrum Ecclesiaeque et Populi noştri Advocatum nominaverimus et constitueremus eidemque omnem tam intra quam extra judicium agendi, tractandi et procurandi pro nobis Ecdesiaque et Populo nostro, in persona et nomine nostro protestatis facultatem tribuerimus quae lege, usu et con- suetudine Hungariae advocatis competit, confidentes quod titulatus dominus advocatus noster, sub obligamine juramentali quo Ecclesiae Strigoniensi et Sacrae Regni Hungariae Coronae obstrictus est, ad dictamen legis Hungaricae, sacrarum et canonicarum constitutionum ipsiusque juris gentium, pro nostro, Ecclesiae et Populi noştri honore, dignitate, emolumento et justiţia, omnia ilia acturus et procuraturus sit quae secundum Deum et ejus justitiam agenda et procuranda noverit, ratum, gratum et acceptum habituri quidquid per eum nomine et persona nostra pro nobis, Ecdesia et Populo nostro conformiter ad praemissa actum, tractatum procuratumque fuerit harum nostrarum usque ad publicam specialem dictoque nostro- advocato legitime insinuandam revo- cationem valiturarum literarum credentionalium fide et testimonio mediante.

Datum Romae, 1-a lulii anni 1746

■ **BAFC, ms. lat. 566, p. 123-125, copie de reg.**

Note

[1] Corect: „Malevicz".

[2] Corect „Tyrnaviensi".

[3] I.J. Malevicz, menţionat ca profesor de „drept al patriei[11] (ius patrium, *hazai jog)* la facultatea respectivă între anii 1730 şi 1733; slab plătit (anual cu 300 de florini!). Din noiembrie 1728, avea şi ridul de „magistru al filosofici[11] de la aceeaşi universitate. Asupra lui a se vedea Paulcr, p. 29, n. 1 (unde „Matkvicz[11] e o greşeală evidentă, în loc de Malevicz); Molnâr, p. 225, 250, n. 108, 117; Eckhart, p. 29-30. în lucrarea noastră a se mai vedea Doc. 160 din 10 februarie 1 748; Doc. 260 din 7 febr. 17.50; *Doc. 271* din 27 februarie 1751; Doc. *282* din 8 mai 1751; Doc. *285* din 12 mai 1751.

34

1746 iulie 2, Roma

Inochentie către Fabrizio Serbelloni, nunţiu la Viena. îl roagă să sprijine cererile sale adresate Curţii, pe care i le transmite papa [!]; să intervină spre a i se face dreptate, căci e nevinovat, împotriva sa uneltindu-se pe ascuns.

Ad Nuntium apostolicum Fabritium Serbelloni, Archiepiscopum Patridensem[1].

Excellentissime, Illustrissime et Reverendissime Domine, Domine
Archiepiscope, Domine domine Protector gratiosissime,

[uas] $[ua] Sanctitas ad Augustam Aulam medio Excellentiae Vestrae gratiosissime recommendandas transmittit[2] quadruplicis ordinis humillimas instantias meas, earum gratiosissimam promotionem humillime suplpjlico. Nam quia occulds machinationibus adeo omnes fere dignitates praeventas esse experior, ut vix sit aula, dignitas aut dicasterium, ubi saltern unus ab adversariis etiam canonicatus spe vel metu occupatus, mihi malevolus non reperiatur, mea tamen ju[s]titia evidens et ego mihi recte conscius sum, in hoc dolosae supplan- tationis casu, tam meae innocentiae quam tot periclitantium animarum saluţi, nonnisi publica justitiae administratione consuli posse videtur. Calumniosa occulta suggestione, etiam coram Sanctissimo Domino rebellis declaratus sum. Justitiam peto, haec expedit publico et nemini negări potest[3]. Ut proinde in tam justo petito Excellentiae V-rae efficax interpositio nulii offensioni occasio- nem praebere queat, necessarium etiam est, ut publicae saluri non occultis suggesrionibus et latitandos, sed publica accusatorum intrepida et quidem homagiale[4] consulatur fidelitate. Causae statum fusius deducere incongruum reputo, turn quia ex actis eundem Excellentia V-ra intelligere dignabitur, turn quia seposito causae merito, de justitiae administratione postulata interponere innocentissima officii executio esse

dignoscitur. Hujus itaque officii interposi- tionem non minus, quam earn etiam magnam gradam humillime supplico, ne Excellentia V-ra extra juris ordinem et processum contra me submittendis calumnis et suggerendis detractionibus aures praebere, sed ad omnibus expe- dientem justitiae administrationem occultos et lucem ffigientes[5] calumniatores filios tenebrarum[6] remittere ac ne recommendandi supplices libelli malevo- lorum vigilantia regiis subducantur oculis veritasque coram Augusta Aula in meae justitiae oppressionem occultetur, eosdem supplices libellos piissimis principibus apostolica mansuetudine tradere et examinandos recommendare dignetur. Gratiosissimam protectionem et quidcunque Augusta Aula resolvent, ejus celeram declarationem humillime supplicans persevero.

Romae, 2 Julii 1746

Excellentiae V-rae humillimus servus

■ **BAFC, ms. lat. 565, p. 2-3, copie de reg.; parţial facs. (I); menţiune P, Coresp., p. 15, nota.**

Note

[1] Corect: „Patracensem". F. Serbelloni (1695-1775), dintr-o familie milaneză fruntaşă, arhiepiscop titular de Patras, nunţiu succesiv la Florenţa, Colonia, Varşovia şi, în cele din urmă, la Viena, aici din aprilie 1746 până în martie 1754. A devenit cardinal în noiembrie 1753 (Moroni, voi. 64, p. 173; Khevenhuller, [II], *1745-1749,* p. 86 (22 aprilie 1746), p. 117(11 octombrie 1746); Pastor, XVI/1, p. 242, 404-406).

[2] Informaţie greşită (repetată în Doc. 43: Inochentie către P. Dobra, tot din 2 iulie 1746). Cf. şi P, *Coresp.,* p. 20.

[3] P, *Coresp.,* p. 16 (Inochentie către Hardt, tot la 2 iulie 1746).

[4] Corect: „homagiali".

[5] P, *Coresp.,* p. 15 (Inochentie către Sig. Kollonich, cu aceeaşi dată).

[6] *Epistola întâi către Tesaloniceni a Sfântului Apostol Pavel,* cap. 5, vers. 5.

35

1746 iulie 2, Roma

Inochentie către vicecancelarul imperial (Rudolf Joseph Colloredo-Melz)[1]. Adversarii săi urmăreau să-l scoată din episcopie, fiindcă lucra pentru cauza bisericii şi poporului său. Acţiunea sa era dreaptă. Vizita fruntaşului român unit la Roma e justificată de o îndatorire episcopală. Roagă pe vicecancelar să-i sprijine în conferinţa ministerială cererea de a i se face dreptate.

Ad vicecancelarium imperialem

Excellentissime et illustrissime S[ancti] R[omani] Ijmperii]
Comes,
domine domine et patrone gratiosissime,

C ausam ecclesiae et populi mei fideliter agendo calumniosa, occulta suggestione ab episcopatu via facti deturbari quaerebar immediataque populi compositio Augustae Aulae promittebatur, si mei praemittatur amotio. Ne mea praesentia publicae quieti offendiculo esse causetur, instituto episcopatus singulo quadriennio obligatam liminum sanctorum Petri et Pauli visitationem suscepi, adversariis meis moram praebens qua suas instruere possint calum- nias. Quod ego justitiam praecise promoverim, principio juris demonstratur, quo căpiţe minutis[2] reddita civitate, jure posdiminii[3] omnia restituuntur Tran- sylvani[4] ingenue confitentur, Valachos propter susceptum Schisma căpiţe minutos ammissaque[5] civitate pro toleratis declaratos fuisse. Ejurarunt schisma Valachi et Leopoldus l-mus eos civitati restituit. Haec Principis potestas et Valachorum quaesitum jus per subditos et concives controverti non possunt; tot tamen annorum decursu, tarn gravibus inordinationibus haec causa, et ego propter earn premor, ut jam justitiam sepositis contra me occultis machi- nationibus juris ordine et rigore suplpjlicare debeam. Cum itaque ministe- rialem conferendam humillium meum postulatum ingredi posse videatur, Excellentiae V-rae humillime supplico, dignetur causae populi et ecclesiae gratiosissime consulere, mihi vero propter justitiam et fidelitatem persecuto efficaciter patrocinari, ut salva

persona et rebus meis, recto juris ordine audiri admissaque sufficiente defensa consequenter argumente Articuli 26: 1741, nominato accusatore justitiae administrationem recipere merear[6]. Magnas gratias et protectionem humillime deserviturus

Excellentiae V-rae

Romae, 2 Juki 1746 Humillimus servus

■ **BAFC, ms. lat. 565, p. 4-5, copie de reg.; menţiune P, Coresp., p. 15, nota.**

Note

[1] Asupra lui Colloredo-Melz: Doc. *14* din 27 februarie 1745, n. 5.

[2] Corect: „deminutis". *Capitis deminutio:* lipsirea de drepturile cetăţeneşti.

[3] *Jus postliminii:* reintegrare în vechile drepturi (regulă a dreptului roman: *Corpus Juris,* Digesta, 49, 15).

[4] Stările privilegiate din Transilvania.

[5] Corect „amissaque*[1].

[6] Printre altele: P, *Coresp.,* p. 15-16 (Inochentie către Sig. Kollonich şi Hardt, tot la 2 iulie 1746). Articolul de lege respectiv: CJH, 1740-1835, ed. Budapesta, 1901, p. 36.

1746 iulie 2, Roma

Inochentie către preşedintele Consiliului Aulic de Război (Joseph Harrach[1]). Uneltitorii ascunşi pretindeau că prezenţa sa în ţară ar fi o piedică pentru liniştirea poporului său. Aluzie la atitudinea duşmănoasă a stărilor privilegiate din Transilvania. Roagă pe destinatar să socotească prezenţa sa justificată la Roma şi să intervină spre a fi judecat cu respectarea formelor legale.

Ad praesidem Consilii Bellici

Excellentissime et illustrissime S(ancti] R[omani] Ijmperiij Comes,
domine domine, patrone gratiosissime,

uantumvis ex institute mei episcopatus singulo quadriennio Romam proficisci obligor, adhuc tamen tantisper hanc peregrinationem distulissem, nisi occulti suggestores meam praesentiam impedimente esse praetendissent, quo minus causa populi mei componi possit Ut moram dein suggestoribus ac una obligamen Romanae peregrinationis adimpleam me absentavi in obse- quium sacri servirii. Cum itaque tempus et pastorale obligamen requirat causae decisionem, cujus non postrema quaestio in hoc exploraţi juris substrate consistit an posdiminio civitati restitutis, capitis diminutione affectis, praescrip- tionis exceptio opponi possit Transylvanique[2] contra meum populum et jus decimarum[3], ut plurimum exceptione praescriptionis restitutionem in integrum impedire satagant hacque superata quaestione omnia reliqua facili modo com- planari queant. Idcirco Excellentiae Vestrae humillime supplico, dignetur meam legitimam absentiam gratiosissime excusatam habere ettam populi, quam personae meae justitiam protegere. Et quia me absente adversarii tempus et commoditatem habuerunt suas instruendi intentiones, consequenter mihi et populo meo etiam congruat auditum praebere, quem ut obţineam humil- limas preces ad Augustam Aulam exhiberi feci. Quapropter Excellentiae V-rae ulterius quoque humillime supplico, dignetur mihi eatenus gratiosissime patro- cinari, ut

habita personae et rerum mearum securitate, juris consueto ordine, consequenter argumente Articuli 26: 1741, nominate accusatore mihi justiţia administretur. Magnas gratias et protectionem humillime deserviturus persevera.

Excellentiae V-rae humillimus servus

Romae, 2 Julii 1746

■ **BAFC, ms. lat. 565, p. 5-6, copie de reg.; menţiune P, Coresp., p. 15, nota.**

Note

[1] Joseph Harrach (1678-1764), feldmareşal, preşedintele Consiliului de Război dmp de 23 de ani, începând din 1739 (Wurzbach, VII (1861), p. 381; Walter, p. 24, 346).

[2] Cf. Doc. precedent, n. 4.

[3] Revendicarea pentru clerul unit a dreptului de a primi dijmă de la credincioşii săi, iar nu preoţii altor confesiuni (Prodan, p. 142).

1746 iulie 2, Roma

Inochentie către preşedintele Cămării Aulice (Johann Franz Gottfried Dietrichstein)[1]. Se zvoneşte că şi-a atras indignarea Curţii prin venirea la Roma, la care era obligat datorită calităţii sale de episcop. în absenţa sa, adversarii săi puteau unelti după plac. Acum e timpul să fie ascultat şi el cu poporul său. îl roagă să-i sprijine cererea de a i se face un proces legal cauza lui şi a poporului său fiind dreaptă.

Ad Aulicae Camerae praesidem

Excellentissime et illustiissime S[ancd] R[omani] Ijmperii Comes,
domine domine, patrone gratiosissime,

pA. ama fert, quasi vero aulicam promeritus essem indignationem, quod ex instituto episcopali singulo quadriennio Romam ire obligatus, huic obliga- mini satisfacerim. Mira res! Adversarii meam absentiam omni modo affecta- bant et effecerunt me Viennam vocari[2]; cum vero legitima causa abiissem, occasionem nocendi e mea petunt absentia. Dedi eis intervallum, ut suas occul- tas machinationes me nihil impediente, quia absente et nihil de eis quae moliuntur sciente, ad placitum suum instruant lam vero videtur tempus esse ut ego etiam cum populo meo audiar. Idcirco pro exoranda personae et rerum mearum securitate impendendaque praevie argumento Articuli 26: 1741, nominate accusatore imparţiali justitiae administratione, humillimas preces ad Augustam Aulam submisi, quibus Excellentia Vestra eo gratiosius patrocinari dignabitur, quo justiora mea sunt postulata. Nam Valachos ad Romanam Ecclesiam conversos, juribus Transylvaniae restitutes esse notum est. Tran- sylvani[3] asserunt, fiscum regium decrete Principis valide obligări ad ea quasi posdiminio restituenda quae Valachis debetur; negant tamen quod reliqui Transylvani ad idem obligentur. Profecto autem si justum est in genere ut aliena restituantur, non solum fiscus, sed omnes Transylvani etiam hoc jure obligantur, nec convenit fiscum involvere ad enodandos

privates. Nolim plu- ribus Excellentiam V-ram molestare, cum ex praemissis reliquorum meorum jurium justiţia facile colligi possit. Humillime proinde supplico, dignetur Excellentia V-ra meam et populi mei justitiam gratiosissime protegere, quam protectionem magnasque gratias humillime deserviam.

Excellentiae V-rae humillimus servus

Romae, 2 Julii 1746

■ **BAFC, ms. lat. 565, p. 6-7, copie de reg.; menţiune P, Coresp., p. 15, nota.**

Note

[1] Deţinea postul respectiv din 1719 până la moarte, în 1755 (Walter, p. 46, 207).

[2] în 1744 (ceea ce nu rezultă însă clar din frază).

[3] Inochentie către Colloredo-Melz, cu aceeaşi dată (Doc. 35, n. 4).

1746 iulie 2, Roma

Inochentie către Philipp Joseph Kinsky. Adversarii săi îi incriminează plecarea legitimă la Roma, deşi e pe placul lor, căci se folosesc de ea ca să-l calomnieze. îl roagă să-i sprijine cererea de a i se face dreptate lui, clerului şi poporului său.

Ad excellentissimum dominum comitem Philippum Josephum Kinczki[1]

Excellentissime et illustrissime S.R.I. Comes, domine domine, patrone gratiosissime,

Causam ecclesiae et populi mei ex officio agens, gravis fui praesentia mea adversariis, qui nihil non agebant, ut me ex episcopatu ammoveant[2]. Jam legitimam meam absentiam criminari velle audiuntur: ubi tamen ex instituto mei episcopatus notum esse debet, episcopos singulo quadriennio et visitanda Sanctorum Petri et Pauli limina obligări. Duo hac mea absentiam salutaria egi: obligamen episcopalis instituti implevi et adversariis meam absentiam anhelan- tibus tempus dedi, quo, me absente, suas instruant motas contra me calumnias. Quare justum esse reor, ut mihi et meae ecclesiae etiam impendatur justiţia. Longus essem omnes meorum sacerdotum laesiones enarrando, unam nec postremam referre sufficiet, quod cum sacerdotes mei ingenui esse admittantur, ex iis nati liberi, servi esse praetendatur. Ita proceditur in omnibus. In quorum remedium supjpjlicibus ad Augustam Aulam submissis precibus justitiae admi- nistrationem imploravi. Idcirco Excellentiae V-rae humillime supplico, dignetur mihi gratiosissime patrocinari, ut salva personae et rerum mearum securitate, erga occultas

calumniosas suggestiones non prius condemner quam consulto juris ordine admissa legale[3] defensa, et argumente Articuli 26: 1741, nominato accusatore audiar. Magnas gratias etc.

Excellentiae V-rae humillimus servus

Romae, 2 Julii 1746

■ **BAFC, ms. lat. 565, p. 8, copie de reg.; menţiune P, Coresp., p. 15, nota.**

Note

[1] Ph. J. Kinsky sc afla in această vreme (din 1745) In fruntea finanţelor statelor ereditare, era membru al conferinţei ministeriale şi se bucura de încrederea deosebită a Măriei Tereza (Wolf, Wiener *Hof,* p. 13, 52-53; Idem, *Oesurreich,* p. 149-150; Walter, p. 15-16). Vezi şi Doc. 14 din 27 februarie 1745, n. 4.

[2] Corect: „amoveant".

[5] Corect: „legali".

39

1746 iulie 2, Roma

Inochentie către Joseph Lothar Konigsegg. Prezenţa sa legitimă la Roma e prezentată de adversarii săi ca o refugiere. Până acum a trecut sub tăcere ponegririle lor în speranţa că, cu vremea, ele se vor risipi. Dar acum e timpul să se îngrijească de apărarea cauzei sale şi a poporului său, cerând Curţii un proces imparţial. Se referă şi la problema teologului iezuit. Roagă pe adresant să-l sprijine.

Ad excellentissimum dominum comitem Josephum Lotharium Konigsegg[1] Excellentissime et illustrissime S.R.I. Comes, domine domine, patrone gratiosissime,

F

JLzxcellentiae Vestrae nota aequanimitas ad gratiosissimam Excellentiae V-rae protectionem me recurrere provocat. Fama fert, quod qui meam ab episcopatu meo absentiam omni conatu procurabant adversarii, jam me legitime absentem profugisse calumnientur. Legitime absens sum, quia de institute mei episcopatus singulo quadriennio ad visitanda Sanctorum Petri et Pauli limina obligor. Consulto hucusque adversariorum calumnias dissimulavi, ut tractu temporis meo silentio et patientia confundantur. Jam vero tempus est, ut meae conscientiae et commisso mihi fideli populo consulam. In hunc finem ad Augustam Aulam supplicem libellum submisi, ut impartialem justitiae administrationem obţineam. Et quia justitiam meam plurimum impedivisse fertur, quod petierim e fundationali contractu exmitti clausulam qua e Societate Jesu theologus pro generale[2] auditore nominatur, quia Leopoldino decreto praecise in genere theologus requiritur, quare ergo contra mentem fundatoris, Petrini [!][3], nationales theologi excludantur? Profecto Societatis Jesu theologi ita errant prout reliqui et recenter Romae Celebris in Hungaria jesuitae theologia propter damnatas propositiones ab impressione seposita et reprobată est, ut haec aliorum theologorum e meo episcopatu exclusio et injuria tantam mei et ecclesiae meae persecutionem causare non debuerit. Idcirco Excellentiae V-rae humillime

supplico, dignetur mihi eatenus gratiosissime patrocinari, quatenus salva personae et rerum mearum securitate, juris ordine, conse- quenter argumente Articuli 26: 1741, nominate accusatore justitiae administrationem consequi merear, nec prius cum populo meo erga calomniosas occultas suggestiones condemner quam publice audiar. Magnas gratias etc.

Excellentiae Vestrae humillimus servus

Romae, 2 Julii 1746

■ **BAFC, ms. lat. 565, p. 9-10, copie de reg.; mențiune P, Coresp., p. 15, nota.**

Note

[1] L.J. Konigsegg (1673-1751), feldmareşal, în această vreme membrul cel mai în vârstă al conferinţei ministeriale, dar fără ojnfluenţă deosebită în chestiunile politice (Wolf, Wiener *Hof,* p. 11, 45-47; Wurzbach, XII (1864), p. 229-231).

[2] Corect: „generali".

[3] Greşeală, în loc de: „Patrii"?

1746 iulie 2, Roma

Inochentie către Anton Korfitz Uhlfeld. Leopold I i-a reașezat în drepturi pe românii convertiți. Adversarii săi îl ponegresc fiindcă a acționat pentru drepturile bisericii sale și îndrăznesc să-l calomnieze pentru prezența sa la Roma. îi solicită sprijinul pentru un proces legal.

Ad excellentissimum dominum comitem Uhlfeld*

Excellentissime et illustrissime S.R.I. Comes, domine domine, patrone gratiosissime,

A

xVd Excellentiam Vestram ideo humillime recurro, quod notae meae causae status, publici status rationem ingrediatur. Negotium religionis in Hungaria et ob haeresim poena notae infidelitatis aut ejus relaxatio adeo privative respicit jura regalia et reservatae monarchiae potestatis plenitudinem, ut sufiffagia populi hoc in passu requiri non videantur. Quo posito, Leopoldus l-mus populum meum ad Romanam Ecclesiam conversum jure quasi postli- minii in Transylvaniam reposuit, hac in parte Regnum aut Status Regni, nec judicis, nec partis contradictoriae titulo dispositiosibus Apostolici Principis contravenire possunL Quod jura ecclesiae pastorali lenitate promoverim, adversarii meam ex episcopatu absentiam omni modo urgebant et jam legitime absentiam fugae insimulare aliisque calumniis supplantare audiuntur, ut pro inde rigorosam justitiae administrationem ad Augustam Aulam humillime implorare cogar[2]. Excellentissime domine, non metu culpae, mansuetudine pastorale[3] et quia incompetenter impetitus, in obsequium Augustae Aulae me rigorose defendere minus conveniens existimaveram, adversariis cessi, bene sciens quod silentio et patientia calumniatores confusurus sim. Hine non fugi, sed institute episcopates mei singulo quadriennio obligatam liminum Sanctorum Petri et Pauli visitationem legitime suscepi. Eapropter humillime suppli- co, dignetur Excellentia V-ra mihi eatenus gratiosissime patrocinari, quatenus juris ordine adeoque argumente Articuli 26:1741, nominate accusatore salva- que

personae et rerum mearum securitate justitiae administrationem obţinere merear nec erga calumniatores occultas suggestiones prius condemner quam publice et legitime audiar. Magnas gratias etc.

Excellentiae V-rae humillimus servus

Romae, 2 Julii 1746

■ **BAFC, ms. lat. 565, p. 10-11, copie de reg.; menţiune P, Coresp., p. 15, nota.**

Nete

[1] Asupra lui Uhlfeld: *Doc. 14* din 27 februarie 1745, n. 2.

[2] In ciuda construcţiei, ultima propoziţie din frază n-are un înţeles final, ci cauzal.

[1] Corect „pastorali".

41

1746 iulie 2, Roma

Inochentie către (Johann Friedrich) Seilern (cancelarul Austriei). Repetă că ceea ce adversarii săi condamnă ca o fugă e o absenţă legitimă. Românii, abjurând schisma, au fost restauraţi de Leopold I în drepturile cetăţeneşti. Stările privilegiate ale Transilvaniei recunosc numai clerul şi nobilimea, excluzând plebea. Nu numai el cu poporul său, ci şi serviciile datorate puterii suverane sunt prejudiciate. Roagă sprijinul destinatarului în vederea unui proces legal.

Ad excellentissimum dominum comitem Seilern[1]

Excellentissime et illustrissime S.R.I. Comes, domine domine, patrone gratiosissime,

In odium justitiae ex episcopatu me exturbare valentium Viennam voca- tus et ad respondendum incompetenter adstrictus, non animo contumaci, sed ne illegitimi actus exemplo plus servitio Principis praejudicem quam prosim, me legitime absentavi. Nolui rigore juris, lege debitam publicam justitiae administrationem indamare, ne turbati populi ambiguos animos in periculo- sam attentionem provocem; injurias igitur dissimulate silentioque et patientia calumniarum impetum frângere expediens judicavi. Qui meam urgebant adversarii, jam fugae damnant absentiam, cum tamen legitime absens sim, quia institute mei episcopates singulo quadriennio ad visitanda Sanctorum Petri et Pauli limina obligor. Quod itaque non metu culpae, sed in obsequium Augustae Aulae legitime absens sim non aliter demonstrare possum, quam legitimam consueto juris ordine eamque admissa publica competente defensa rigorosam justitiae administrationem postulando. Principalis causae status is est: Valachi ob schisma capite minuti[2], civitatis jure privaţi et pro toleratis declaraţi sunt Hos ejurato schismate Leopoldus civitati restituit Populum unum recognos- cunt Transylvani[3], clerum et nobiles recipiunt, plebem excludunt[4]. Satis mihi declarâsse videor. Profecto in omnibus adeo contra prima principia proceditur, ut non solum ego cum ecclesia mea, sed etiam servitium Principis laedatur. Quapropter humillime supplico, dignetur Excellentia Vestra meam legitimam absentiam excusatam habere mihique eatenus gratiosissime patrocinari, ut recto et legitimo juris ordine, consequenter argumente Articuli 26: 1741, nominate accusatore justitiae administrationem

obţineam, nec prius erga occultas calumniosas suggestiones in personae et rerum mearum securitate laedar, quam admissa publica legale[5] defensa debite audiar. Magnas gratias etc.

Excellentiae V-rae humillimus servus

Romae, 2 Julii 1746

■ **BAFC, ms. 1st. 565, p. 11-13, copie de reg.; menţiune P, Coresp., p. 15, nota.**

Note

1 Despre J.F. Seilem: Doc. *14* din 27 februarie 1745, n. 3.

2 Corect: „deminuti".

3 Doc. 35, tot din 2 iulie 1746, n. 4.

4 De ex. în dieta din 1744.

5 Corect: „legali".

1746 iulie 2. Roma

Inochentie către (Friedrich) Harrach, cancelarul Boemiei. Repetă, în parte cu alte cuvinte, cele spuse în scrisorile precedente, purtând aceeaşi dată, cu privire la uneltirile adversarilor săi, la absenţa sa legitimă şi la invocarea sprijinului pentru un proces legal.

Ad excellentissimum comitem Harrach, Bohemiae cancellarium[1]

Excellentissime et illustrissime S.R.I. Comes, domine domine, patrone gratiosissime,

Nisi res tertii et praeprimus Sacri Juris, etiam potestate Principis, cum laesione tertii tolli non possent, calumnia supplantatus conticescerem. Populi et ecclesiae meae, regia apostolica collatione, quaesito manifesto juri derogatur et in hujus officiosa defensa, pastoralis obligaminis necessitatem exequenti mihi occultis calumniosis suggestionibus mala parabantur adeo, ut ab episco- patu elongandus Viennam vocatus et incompetenţi examini subjectus, ne admis- sa actus illegalitate et incompetentia, provocato alioquin indispositi populi scandalo, sacro Principis servitio praejudicem, pastorali lenitate offensas dissi- mulando silentioque et patentia calumniae vim emolliendo, Sanctorum Petri et Pauli ex insdtuto mei episcopatus singulo quadriennio praescriptam visita- tionem suscipere expediens judicaverim. Hanc salutarem intentionem adversarii criminantur, calumniasque suas cumulando, quam ipsi affectabant absentiam meam, fugae damnant, qui, quia palam justa locutus sum et cum filiis tenebrarum in occulto nihil mali egi, ideo humillimis ad Augustam Aulam submissis precibus debitam justitiae administrationem postulavi. Quapropter Excellentiae Vestrae humillime supplico, dignetur justitiae meae eatenus gratiosissime patrocinari, ut salva personae rerumque mearum securitate et argumente Articuli 26: 1741, nominatis ac in judicium constitutis accusatoribus, con- sueto juris ordine et processu audiri merear. Quam magnam gradam et protec- tionem etc.

Excellentiae V-rae humillimus servus
Romae, 2 Julii 1746

■ **BAFC, ms. lat. 565, p. 1314, copie de refl.; menţiune P, Coresp., p. 15, nota.**

Notă

[1] F. Harrach (1696-1749); concepţia sa politică se baza în întregime pe sistemul tradiţional al stărilor privilegiate. El nu era totdeauna de părerea Măriei Tereza, care, întruchipând centralismul monarhic în faţa particularismului stărilor, Ii asculta rar sfaturile (Wolf, Wiener Hof, p. 12, 49-50; Idem, *Oesterreich,* p. 151; Ameth, III, Viena, 1865, p. 132-134; Walter, p. 136, 139-141, 177).

1746 iulie 2, Roma

Inochentie către Petru Dobra, .director al cauzelor fiscale" (procuror general) al Transilvaniei. Răspunzându-i, e mâhnit de starea nenorocită a diecezei. El e victima uneltirilor tainice ale teologului iezuit, care, în complicitate cu superiorul, tot iezuit, de la Sibiu, a determinat Curtea vieneză să-l îndepărteze din episcopie. E calomniat că ar fi rebel. Deşi papa intervine la Curte în sprijinul cererii sale de a i se face un proces legal (!), se teme că nici chiar dacă el ar putea fi prezent în ţară, n-ar mai fi uşoară readucerea poporului ce s-a abătut de la Unire. Totuşi, crede că n-ar fi alt remediu decât amintitul proces şi-l roagă să se interpună în acest sens.

Ad dominum causarum fiscalium directorem Petrum Dobra[1].
Spectabilis ac generose domine, domine et fautor mihi

colendissime, p

JL raesentium apud Sanctam Apostolicam Sedem publicorum ecclesi- asticorum negotiorum status impedimento fuit, quo minus ad aestimatissimas Dominationis Vestrae literas fundate respondere potuerim. Unde nota mihi Dominationis V-rae aequanimitate, me excusatum existimo, praecipue si V-ra Dominatio expendere velit, quod in negotiis ecclesiae semiplenae publicae ffequentatae sint consistoriales sessiones, quibus corona principum cardi- nalium, dignitas patriarcharum, episcoporum et praelatorum potestates ac dicasteriorum papalium ordines intervenerunt, ubi mihi inter reliquos pro honore meae patriae et ecclesiae vota scripto cum canonicis rationibus depro- menda erant, quae non modo tempus ad eruenda e visceribus negotiorum sufficientia argumenta deposcebant, sed etiam quo minus jura ecclesiae et populi mei promoveri, consequenter Dominationi V-rae fundate responded potuerit [!J[2], occuparunt Terminatis jam negotiis, prout e perceptis cum honore literis, intellecta V-rae Dominationis incolumitate, summum mihi accrevit solatium, ita ecclesiae meae desolatione et animarum periculo summe con- tristatus sum. Hic est fructus preudo-prophetarum et intrusorum apostolorum, qui dismembratione fiindationalium meorum reddituum, religionis sciderunt unionem et quia obligamine juramentali episcopatus et

ecclesiae meae jura, consequenter tam ovilis quam gregis incolumitatem a luporum apostolica specie vestitorum serpente rapacitate defendi[3], gravi hac persecutione percussus sum pastor, ut dispergantur oves[4]. Erat quidem intentio adversariorum mihi praesentem imponere persecutionem, ut populus metu desistat ab assertione suorum privilegiorum, ideo enim in cathedram meam inquirens theologus cum superiore Cibiniense[5] ad Augustam Aulam suggeri procurârunt, ut ego ab episcopatu ammovear[6], promittentes mei ammotione[7] infallibilem futuram populi compositionem[8] et non secus; atque hac ratione occulto et calumniose declaratus sum rebellis et fere perduellis, quod ad ipsum Summum Pontificem rescriptum est securaque secreta tamen et Christiana relatio testatur, patres praemissos rogasse, ne ipsi cum suis revelentur machinationibus. En causa meae absentiae! Supplantandus legitime, quia instituto episcopatus singulo quadriennio ad visitanda Sanctorum Petri et Pauli limina obligatus, ad tempus maturandae justitiae conveniens, patria cedere volui priusquam majore scan- dalo et populi irritatione, contra sacros canones et patriae libertatem, livoris calore supplantatus, via feed ejiciar. Et licet Summus Pontifex meas Augustae Aulae eatenus jam recommendet instantias[9], ut argumento Articuli 26: 1741, nominate occulto accusatore, adeoque publicam lucem horrentibus in publicam lucem provocatis filiis tenebrarum, calumniosis impostoribus, mihi salva personae et rerum mearum securitate, juris ordine indilata administretur jus- titia. Metuo tamen ne edam me praesente, zizania seminantis pertinacia indura- bilis jam ab ecclesia divertens populus ita facili ab errore reducatur negotio, quo Patres Iesuitae mei exturbatione futurum vane policebantur, Carolinen- sium et circumjacentium animos, uti mihi saepe declaratum est, multum com- movit scandalosa sine luce, sine cruce, cleri e possesione bonorum Marasvara- giensium[10] et Carolinensium ejectio et qui schismatici in senatu Carolinensi protegebantur, eorum jam unitorum e senatu exturbatio. Remedium omnium incovenientiarum esse unicum videtur publica ordinario juris processu indilate impendenda justitiae administratio, ad cujus consecutionem, ut in debitis locis Dominatio etiam V-ra suum effieax interponere dignetur patrocinium officio- sissime require, et quia a tempore abitus mei ex proventibus bonorum nonnisi 500 fl. percepi clerusque meus nihil submittit[11] ut solvenda solvere et sufficien- tibus impensis redire possim, dignetur Spectabilis Dominatio V-ra meo nomine eos quorum interest efficaciter monere, ne tardent distractis fructibus mihi pecuniam transmittere. In reliquo, quocitius Dominationem V-ram personaliter reveriri cupiens, praevia

humanissima recommendatione persevere.

Spectabilis ac generosae Dominationis Vestrae

Romae, 2 Juki 1746 obsequiosissimus servus

■ **BAFC, ms. lat. 565, p. 14-17, copie de reg.; menţiune P, Coresp., p. 15, nota; un pasaj reprodus P, Teologul, p. 10, n. 1.**

Note

[1] P. Dobra din Zlatna (mort în 1751), dintr-o familie românească înnobilată, trecut la ritul ladn al confesiunii catolice, fără să-şi renege însă neamul. Şi-a făcut studiile la colegiul iezuit din Cluj, începând din 1710. în 1734-1735, l-a sfătuit pe Inochentie să ceară pentru episcopia sa domeniul Blajului în schimbul celui de la Gherla şi al celui de la Sâmbăta de Jos, mai puţin avantajoase, pe care le avusese mai înainte. Din aprilie 1746, era unul dintre „protectorii" Bisericii Unite şi un prigonitor al neuniţilor. A tradus în latineşte Pravila din Ţara Românească (B, Klein, p. 15, 143-144, 182 n. 2, 195-199, 249 n. 2; Dragomir, I, mai ales p. 183-190, 214; T6th, p. 157-159,179-180, 286, 293; vezi, în prezenta noastră lucrare, şi Doc. 63 din 28 februarie 1747).

[2] „potuerim"? In fraza neclară, din care face parte acest cuvânt, se pare că face aluzie şi la memoriile întocmite la Roma.

[3] Aluzie la iezuiţi.

[4] Parafrază biblică (cf. *Evanghelia după* Matei, cap. 26, vers. 31; *Evanghelia după Marcu,* cap. 14, vers. 27).

[5] Corect: „Cibiniensi“.

[6] Corect „amovear".

[7] Corect „amotione".

" Cf. P, *Coresp., p. 17* (Inochentie către Gyulaffi, 9 iulie 1746); ibid., p. 22 (Inochentie către Friedr. Harrach, 20 august 1746); Doc. 60 din 25 ianuarie 1747, [pct. I[.

’ Doc. 34, tot din 2 iulie 1746 (Inochentie către Serbelloni).

[10] Vărădia de Mureş, aproape de Lipova.

[11] E vorba de census *cathedraticus* (Doc. 70, n. 2).

1746 iulie 9, Roma

Inochentie către Josephus Kozma, consilier la Cancelaria Aulică Transilvăneană. îl roagă să sprijine cererea sa de a i se face dreptate față de calomniatori.

Ad Illustrissimum dominum Josephum Kozma de Kezdi Szent Betek[1].

Illustrissime domine consiliarie, domine et fautor mihi colendissime,

C um nota sit machinatio qua mei ab episcopatu ammotio[2] procura- batur, vane promissa populi compositione in mea absentia, in quem finem qua olim in patriam recedere jussus sim[3], Viennam revocatus incompetentique examini subjectus fueram. Et licet, turn, qua episcopus, turn qua magnas, contra fundamentalem nobilitarem praerogativam etiam in casibus tituli 14 partis 1-mae[4] hoc modo tractari non debuerim, adeoque qua privilegio et protectione den Hungarici gaudens, etiam ad status Hungariae făcto recursu, indemnităţi meae et legali defensae consulere potuissem, in obsequium tamen fidelitatis et ad .promovendum sacrum principis servitium, calumniae livori apostolica lenitate cessi, ex instituto episcopatus singulo quadriennio obligatam Sanctorum Petri et Pauli liminum visitationem peragendo. Speraveram equi- dem mea patientia calumniam persecutionis mitigandam, quia haec potius interditur, dum non citati, nec juris ordine auditi bona per cameraticos adeun- tur, ratiocinia exiguntur et contra fundamentalem regni libertatem alia dominii exercitia assummuntur[5]. Ideo justitiam legis ordine postulare cogor, ad cujus consecutionem transmissae instantiae meae favorem ab Ulustrissima Domina- tione Vestra dum obsequiosissime requiro, me commendo et persevero.

Ill-mae D-naois V-rae obsequiosissimus servus

Romae, 9 Iulii 1746

■ **BAFC, ms. lat. 565, p. 23-24, copie de reg.; menţiune P, Coresp., p. 18, nota.**

Note

[1] Corect: „Lelek“. *Kezdi-Szentlelek:* Sânzieni, aproape de Târgul Secuiesc (Suciu, II, p. 136). Asupra lui Kozma: Doc. 3 din 22 decembrie 1744, n. 2; vezi ţi Pălmay Jâzsef, *Häromszik vărmegye nemeş csalădjai,* Sfântul Gheorghe, 1901, p. 264.

[2] Corect „amotio“.

’ La 9 septembrie 1743 (rescriptul Măriei Tereza, contrasemnat, alături de Gyulaffi, de Kozma, vezi Nilles, II, p. 555).

[4] CJH, *Trip.,* p. 76-78 („Dc casibus notam infidelitatis affercntibus").

[5] Cf. P. Coresp.. p. 17 (Inochentie către Gyulaffî. tor la 9 iulie 1746)

45

1746 iulie 9, Roma

Inochentie către Sigismundus Csato, consilier la Cancelaria Aulică Transilvăneană. Rugăminte asemănătoare cu cea din documentul precedent, dar cu deosebiri de redactare.

Ad Illustrissimum dominum Sigismundum Csato de Detne[1].

Illustrissime domine consiliarie, domine et fautor colendissime,

isi persecutores mei Augustae Aulae promită fecissent, quod habita mea ab episcopatu ammotione[2], populus meus ab assertione sui juris desăturus sit, ex institute episcopates singulo quadriennio preescriptam liminum Sanctorum Petri et Pauli visitationem necdum suscepissem, quia tamen ab adverso mea absentia servitio principis expediens esse praetextuabatur, in obsequium sacri servirii legitime me absentavi. Nolim eas, quae contra fundamentalem regni libertatem, mihi turn qua episcopo, turn qua magnaţi, Viennae illatae sunt inconvenientiae recensere[3]; justum dolorem provocat, quod patientia et silentio meo confusis jam calomniatoribus, non citări, nec legis ordine auditi, bona cameratici adeant, ratiocinia exigant et alios dominii actus exerceant Ideo priusquam privilegio et protectione cleri Hungarici gaudens, regni Hungariae status pro instituenda apud Augustam Aulam interpositione et justitiae meae administrationem postulo. Instantiam desuper Augustae Aulae exhibitam, notis erga justitiam Illustrissimae Dominationis Vestrae favoribus enixe com- mendo et persevero.

Ill-mae D-naois V-rae obsequiosissimus servus
Romae, 9 Iulii 1746

■ **BAFC, ms. lat. 565, p. 24-25, copie de reg.; menţiune P, Coresp., p. 18, nota.**

Note

[1] Corect „Delne". Csik-Delne: Delniţa (Suciu, I, p. 196). Asupra lui Csat6 (1700-1752): Doc. 3 din 22 decembrie 1744, n. 3.

[2] Corect: „amodone".

[3] Mai ales că destinatarul a făcut parte din bine cunoscuta comisie de anchetă.

46

1746 iulie 9, Roma

Inochentie către Andreas Boâr (registrator al Cancelariei Aulice Transilvănene). îl roagă să-i sprijine cererea de a i se face dreptate faţă de calomniatori.

Ad spectabilem dominum Andream Boer[1].

Spectabilis et Generose Domine, Fautor mihi colendissime,

P

_Lz x institute episcopates singulo quadriennio praescriptam liminum Sanctorum Petri et Pauli visitationem necdum suscepissem, nisi episcopates potestatem ambientes[2] cum sibi adhaerentibus calomniatoribus, Augustae Aulae vano fidelitatis coloro praefigurassent, populum meum ab assertione sui juris statim destiturum, si ego ab episcopate amotus fuero. Legitime et juste, quia in obsequio sacri servirii directe fine me absentavi, sperans fore, ut pa- tientia et silentio meo confundenda calumnia a suo deferveat livore. Tantum tamen abesse videtur, ut sero jam sapient calumniatores, ut potius ad Summum Pontificem rescribi procurarint, me avarum, inobedientem et plane rebellem esse; audio etiam cameraticos bonorum meorum ratiocinia exigere et alios dominii actus exercere. Ideo delibera, an expediat ad totam nobilitatem reg- nique status exempli calamitate transiturae et contra fundamentalem regni libertatem in jura et personam meam exercitae persecutionis atrocibus circum- stantiis

remonstratis, Stamm Regni Hungariae assistentiam et protectionem implorare. Hune recursum articulo 18: 1741 fundatum existimo, quia Transylvania hoc articulo, avito jure, Regni Hungariae gubemio ingremiata declarator' egoque cum ecclesia mea privilegio et protectione Hungariae e Leopol- dina Dispositione gaudeo. Quia ergo violatio publicarum legum articulo 8 Uladislai 7 ad Status recursum fundat, errare non videor, si meis laesionibus hoc remedio consulerem[4]. Quod mihi hodie evenit, hoc prioribus annis via calumniae passi sunt alii fideles cives, unde articulo 26: 1741 provisum est, ut calumniosi accusatores judicio sistantur, ad executionem articuli 7: 1715[5], nec potest harum legum allegatio Transylvanos[6] scandalisare, quando cum annuentia Excelsae Cancellariae Transylvanicae contra magnates Transylvanos directione harum legum executive jam processum est, ergo hae leges Hungariae usu obligant Transylvanos. Quia tamen hae et similes graves magnique prae- judicii turn futurorum praecavendorum providentia ponderosae quaestiones, ita cito Statibus sine magna consideratione proponi vix possunt, ideo agen- dorum consilia initurus, e re fore existimavi, ut prius ordinaria publica juris via et processu impendendam justitiae administrationem postulem; hac demum seu dilata, seu negata, ad legaliter agendum maturato consilio me accin- gam. Idcirco instantiam meam pro justitiae administratione non minus Vestrae Dominationi spectabili enixe commedo, quam etiam officiosissime requiro, dignetur mihi in praemissis suam gratiosam opinionem ad casum exigentiae communicare, qui omni occasione ad quovis grata reciproca obsequia me humanissime commendans persevero.

Spectabilis ac generosae Dominationis Vestrae
obsequiosissimus servus Romae, 9 Iulii 1746

■ **BAFC, ms. lat. 565, p. 25-27, copie de reg.; menjiune P, Coresp., p. 18, nota.**

Note

[1] A. Boer de Cuieşd (Kovesd, *Szikelykbvesd,* aproape de Târgu-Mureş) şi-a făcut studiile la colegiul iezuit din Cluj între 1711 şi 1717, în acelaşi timp cu Petru Dobra şi Ladislau Gyulaffi. A devenit slujbaş în Cancelaria Aulică Transilvăneană încă în vremea când în fruntea ei se aflase baronul Johannes Bornemisza, predecesorul lui Gyulaffi. Câţiva ani a fost funcţionar în comitatul Hunedoara, candidând chiar la postul de comite în 173.5. Biserica unită din Alba-Iulia a fost lărgită şi zugrăvită pe cheltuiala sa. A murit în 1750 (B, Klein, p. 73; *Ujabb adattăr a vargyasi Daniel csaldd tortinetihez,* p. 228, nr. 125; Toth, p. 178-180).

[2] Se referă la iezuiţi.

[3] CJH, 1741-1835, p. 30.

[4] Nu corespunde cu referire la Decretul VII (din 1514) al lui Vladislav II (CJH, *1000-1526,* ed. Budapesta, 1899, p. 710, unde e vorba de gloaba la care erau obligaţi ţăranii pentru uciderea nobililor).

[5] CJH, 1657-1 740, ed. Budapesta, 1900, p. 440 („De casibus criminis laesac majestatis").

[6] Stările privilegiate ale Transilvaniei.

47

1746 iulie 14, Viena

în numele Măriei Tereza, citaţie pentru Inochentie. Ţinând seama că a plecat în străinătate fără să fi obţinut voie, lăsându-şi credincioşii fără îngrijirea sa episcopală, i se pune în vedere, dacă nu vrea să fie considerat nesupus, să se înapoieze cât mai repede la Viena, pentru a primi ordinele ulterioare ale suveranei.

Q

VJ acrae Caesareae Regiaeque Majestatis Dominae dominae nostrae clementissimae nomine, libero baroni Ioanni Innocentio Klein de Szâd, Vala- chorum in principatu Transyivaniae sacrae Romanae Ecclesiae unitorum Graeci ritus episcopo Fogarasiensi ejusdemque Majestatis Caesareo-Regiae consiliario, perbenigne intimandum.

Constare eidem domino episcopo, qualiter summe dicta Majestas Sacratis- sima, intuitu reassumendorum, pertractandorum et ad finem perducendorum petitorum Unionem Valachorum ipsosque unitos Valachos spectantium, ut- pote super quibus benignae Suae Majestatis Sacratissimae resolutiones prius emanare nequierant, eundem dominum episcopum ex antelato principatu hue ad Aulam suam tertio ab hinc anno evocaverit idemque d-nus episcopus, utut mandate regio paruerit seque hic Viennae stiterit[1], antea tamen quam aliquid in praemissis determinatum extitisset, citra petitam et obtentam eatenus licen- tiam, in alienas provincias se contulerit ac etiamnum ultra sesqui annum a sua diaecesi longe dissitus, extra ditiones Suae Majestatis Sacratissimae moratur, ovibus pastorali suae curae commissis in confuso [!] et absque spirituali solatio relictis; moneri itaque dominum episcopum, baronem Klein serio quatenus nisi pro contumaci reputari et haberi velit, quemprimum hic Viennae com- pareat, ulteriores benignas ordinationes caesareo-regias hic accepturus. Cui in reliquo Sua Majestas Sacratissima gratia sua caesareo-regia et principali benigne propensa manet[21].

Per Sacram Caesaream Regiamque Majestatem, Principem Transyivaniae haereditaTiam, Viennae, di 14 Iulii anno 1746.

21 Propoziţia aceasta e o formulă protocolară (exemple: B, Klein, ibid, şi p. 182, n. 3; Dragomir, 1, anexă, p. 52, 62, 74, 76, 82 etc.).

■ **MOL, Erd. kanc. lt, Acta gen., a. 1745, nr. 320, p. 120v, concept; alt exemplar, p. 245- 246; mf. şi fc. BAFC.**

Note

[1] Ordinul Măriei Tereza, prin Cancelaria Aulică Transilvăneană, contrasemnat de Gyulaffi şi de Kozma, 15 iunie 1744 (publ. B, Klein, p. 109, n. 1).

48

(1746 august 8, Roma)

Memoriu în care Inochentie îşi expune motivele pentru îndepărtarea teologului iezuit din dieceza sa (cf. rezumatul din studiu, Cap. III). Totodată, caută (din nou) să justifice venirea sa la Roma şi recursul său la Scaunul pontifical.

RATIONES OB QUAS AMOTIO JESUITAE EX EPISCOPATU FOGARASIENSI POSTULATUR

[Copia 1: p. 33; Copia 2: f. 127]

Opinio e jure Hungariae desempta super querela episcopi Fogarasiensis, qua se, ecde- siam suam et succesores suos inter reliqua ideo laesos asserit, quod sine praescitu adeoque contra voluntatem suam super cambiali[1] permutatione dominii fundationalis extraditis solids regiis donationalibus literis insertus et ad usurpa- tionem fructuum episcopalium jesuita theologus introductus sit.

Rado laesionis est:

uod sancti Stephani libro 2, capitulo 1[2], bona quae ecclesiae semel collata sunt, sub censura excommunicationis alteri conferii non possint Item, quod episcopi in Hungaria titulis 2 et 3 partis 1-ae[3] tam realibus quam perso- nalibus Statuum privilegiis gaudeant. Titulo autem 9 partis 1-ae Status regni omnibus *proventibus intra terminos territoriorum suorum adjacentibus liberam semper, prout* wlunt, *fruendi habent potestatem ab omnique ordinaria*[4] *servitute ac datiarum et collectarum, tributorum etc. solutione per omnia immunes et exempti habentur etc.* Ergo [Copia 2: *f.* 127v] non licet regi, quoad fructus bonorum quae ad [Copia 1: p. 34] episcopum

pertinent, proprio motu et extra juris et justitiae ordinem disponere, fructus alteri conferre consequenter diminuere. Ergo hac communi et fundamentali totius regni libertate, proventus bonorum episcopalium non potuerunt conferri jesuitis, multo minus jesuitae potuerunt hoc jure inseri donationalibus cambialibus literis, praecipue dum titulo 73 partis 1-ae[5] cambialis permutatio non alterat naturam juris radicalis et in bulla erectionali[6], in contractu cambialis permutationis et in usufructu bonorum episcopalium numquam fuit comprehensus jesuita. Ergo sine praescitu et contra voluntatem episcopi facta literis donationalibus jesuitae insertio injuriosa est.

Confirmatur praemissa titulo 10 partis 1-ae, vigore cujus rex in bonis praelatorum non alio successionis jure gaudet quam *quantum ad alteri (vacan- tibus praelatorum[1] sedibus et ecclesiarum rectoratibus)[8] bonorum[9] cum ecclesia collationem[10].* Ac hac lege, declarate» patronatus et successionis jure, regi non licet bona ecclesiae dividere aut in alios ab instituto fundationis diversos fines impendere, ergo quia viventis nulla est haereditas, quomodo potuerunt viventis Fogarasiensis episcopi [Copia 1: p. 35; Copia 2: f. 128] fiindationales pro- ventus in perpetuum ecclesiae et succesorum episcoporum onus jesuitis in- scribi.

His acceditquod, titulo prologiali[11], jus canonicum in Hungaria receptum sit adeoque virtute tituli 6[12] partis 2-ae *liget* ipsum principem[13] etc. ita, ut eodem titulo 9 prol. in ordine ad *libertatem ecclesiarum diutumam vel privilegia eis concessa* etiam regni statute canonibus derogări non possit[14]. Ergo, extra diae- tam, decrete principis praemissis ecclesiae privilegiis derogări non potest, quando haec derogatio nec diaetaliter adeoque in concursu regis cum Statibus et consequenter summa potestate legislativa fieri potest. Ergo quia lege canonica, bulla erectionale[15], bulla coenae Leonis X sacro concilio approbata, de anno 1514 edita bulla, quae incipit: Supemae *dispositionis arbitrio* etc. § 39[16], ac[17] allegato etiam cap. 1, lib. 2 S. Stephani, bonorum et proventuum ecdesias- ticorum dismembratores, usurpatores et occupatores excommunicationis censu- ram incurrunt. Proventuum episcopalium usurpator jesuita excommunicationis censurae subjacet et spolii titulo ad restitutionem obligatur. Nec excusare jesuitam potest illegitimum principis decretum, quia si [Copia 2: f. 128v] ignorat, quod lege Hungariae illegitima principis mandata, [Copia 1: p. 36] cum modestia, absque ulla culpa, seponenda* praecipiantur, nec conveniat etiam ratione politica iis obedire, attamen qua theologus, dictamine sacrorum canonum et orthodoxae fidei.

principiis, scire obligatur, hujusmodi vetitis mandatis morem geri non debere, nec excusare hac in parte obedientiam a peccato. Scire etiam debet praemissa canonica statuata et consequenter scire debet, quod de alienis tradentis, apprehensor dominium alienae rei non aqui- rat[18]. Et vel haec scit theologus jesuita vel non scit? Si scit, quomodo[19] obedit aut plane suggerit talia, quibus obedire sine peccato non potest? Si non scit, quomodo haec ignorans, consulere vuit aliis? Et denique quomodo, stantibus his evidentibus iniquitatibus, bonam sui opinionem apud populum conciliabit, quam tamen evangelii doctrina ad promovendam animarum salutem procurare obligatur.

Omnes episcopi lege canonica, omnes omnium regnorum officiates, omnes in Hungaria auditores spirituales et judices laici lege praescriptum juramentum deponere tenentur. Jesuita episcopum regere et episcopates jurisdictionem [Copia 2: f. 129] administrare, nec [Copia 1: p. 37] tamen canonicae, nec Hungaricae legi quoad juramenti depositionem majoritatisque et obedientiae canonicae observationem[20] satisfacere vuit[21]. Ergo plus quam episcopalem in ipsum episcopum et ecclesiam arrogat potestatem. Nec arrogantiam hanc legitimat ordinis immunitas aut[22] exemptio. Nam gaudeat hac jesuita intra collegia sua[23] et sui ordinis functiones, haec enim ordinis praerogativa ad functiones ecclesiasticas quibus se jesuita ingerit, in derogamen episcopalis dignitatis et jurisdictionis, sine censura bullae coenae et aliarum poenarum canoni- carum incursu extendi non potest.

Quamodo his positis[24], officii obligamine zelat animarum salutem jesuita, qui praemissae alienorum bonorum concupiscentiae et usurpationi tam cano- nicae, quam patriae legis violationi et licentiosae libertati contra dignitatem episcopalem inhaerens, tot ad schisma deficientium suoque violento ambitu scandalizatarum animarum interim a vetitis pessimeque caeptis desistere non vuit.

Haec in ordine ad realia, jam ad personalia episcopi jura. Allegato titulo 9 partis 1-mae et Andraeae[25] [Copia 2: f. 129v] 2-di, regis Hierosolimitani[26] decreto[27] statuitur, quod *nobiles nisi citati vel vocati ordineque judiciario con- demnati fuerint, in eorum personis ad quorumvis instantiam* vel *clamores aut preces nusquam et per neminem deţineri* [Copia 1: p. 38] *possint. Ac* quod *ipse quoque princeps ad simplicem querelam et sinistram suggestionem alicujus, neminem eorum, praeter viam juns et altera parte non audita, in persona vel rebus suis, ordinaria*

authoritate, impedire potest[28]*.* Sunt equidem casus titulo 44-to partis 2-ae declaraţi: *Primus casus, se quis crimen laesae majestatis commiserit. 2-dus, si notam infidelitatis manifestam incurrerit. 3-tius, si quis voluntarium et deliberatum homicidium ac latrocinium patraverit etc. propter quod (praehabita degradatione) capite plecti debebit*[29]*,* etiam praelatus in Hungaria. Attamen his etiam in casibus, praecepto allegatarum legum, consvetus ordo procedendi requiritur. Quae omnia contra Fogarasiensem manifeste hac in parte innocentem episcopum non observantur, sed jesuita ut plurimum cum acatholicis [Copia 2: f. 130v] Transylvanis ad persecutionem unitorum Valachorum concurrente ac aliis utilitate, ne fors propria et privata, mods, jesuitae et acatholicorum intentioni patrocinantibus, supplantatur episcopus. Nam quomodo Viennae cum epis- copo procedi quaerebatur, principum virorum testimonio nomm est. Sem- perque verum est, etiam in praeallegatorum delictorum evidentibus casibus, ad lege praescriptam [Copia 1: p. 39] *praehabendam degradationem* summi pontificis potestatem et ad degradationem[30], requisitae sufficientis causae cogni- tionem, summi pontificis interventum praerequiri. Unde iundatus est episcopi ad summum pontificem recursus. Nec obest quod concessionibus papalibus et Constantiensis concilii, magna exemptione gaudeat Hungaria, qua non licet aliquem ex Hungaria Romam pro prima instantia citare aut non audimm interdicto aliave censura gravare et potius divexare (legis verba sunt), quam justitiam quaerere[51]. Praetermissis tamen reliquis legibus Constantiense concilium subsequente articulo 45 Uladislai regis decreti 1-mi Hungaria in causis fori spiritualis ordine juris gravatis [Copia 2: f. 130v] via appellationis, aut in Hungaria in causis spiritualibus justitiam non obtinentibus, competens ad summum pontificem ejusdemque subordinata Romana dicasteria patet recursus[32].

Quod episcopus Fogarasiensis Romam competenter et medio Sacrae Con- gregationis de Propaganda Fide competens ad aulam regiam interpositio facta sit, demonstratur sequentibus:

Princeps Transylvaniae jus patronatus [Copia 1: p. 40] quoad episcopatum Fogarasiensem, facta fundatione episcopale[33], a sanctissimo papa obtinuit. In bulla erectionis, Sacrae Congregationis de Propaganda Fide decreta et ordina- tiones observandae praecipiuntur. Hanc bullam acceptando, aula Viennensis competentiam jurisdictionis Romanae recognovit.

Ut episcopus Fogarasiensis cum fisco quoad bona imobilia fundationalia valide contraheret[34], papalis licenţia petita est. Jam

vero contra praemissas allegatas leges [Copia 2: f. 131] jesuita inseritur, proventus episcopales desmem- brantur et diminuuntur, Leopoldinum institutum violatur[35] et, ommissis[36] reliquis, populus in desperationem et tot animae in perditionem praecipitan- tur, pastor episcopus percutitur, quia in jesuitae onerosas intentiones con- sendre et reliqua ecclesiae populique praejudicia et gravamina admittere non potest. Ubi asylum quaerat vel quorsum recurrat negata justiţia laesus et ca- lumnia opprimendus episcopus, nisi quo praemissis aulae Viennensis re- cursibus et feeds provocatur et quorsum consentiente et acceptante aula Vien- nense[37] singulo quadriennio peregrinări obligatur, [Copia 1: p. 41] nimirum ad sacra sanctorum Petri et Pauli apostolorum limina et ad sacram aulam Romanam[38], consequenter inter reliqua dicasteria sacra ad Sacram Congrega- tionem de Propaganda Fide, ubi de praescripto erectionalis per augustam Viennensem aulam acceptae frulae examinare competit, qualiter tarn quoad hanc fundationem, quam alias Sacrae hujus Congregationis de Propaganda [Copia 2: f. 131v] Fide fectae ordinationes in diaecesi Fogarasiensi[39] obser- ventur.

Quia ergo praemissis omnibus nihil effectuantibus, mansuetudine et leni- tate pastorale[40] jura ecclesiae illaesa servari et episcopus ab oppressionis calum- nia praeservari non potest, ad praeviam autem, praemissis allegatis, fundatam exempli et correctioni bono congruam et pro animarum salute procuranda summe necessariam excommunicationis dedarationem procedendi potestas ordinariis competit, expedit, ut tarn aulam regiam, quam ecclesiam et universas leges subvertens hujusque persecutions praecipuus author jesuita excommu- nicatus declaretur hocque jure ad saniora reducatur.

■ **Am căutat să restabilim textul original prin compararea celor două cdpii (scrise de aceeaşi mână) pe care le cunoaştem: 1) BAFC, ms. lat. 565, p. 33-41 (din care prima frază e reprodusă la P, Coresp., p. 20-21); 2) APF, Congr. part., voi. 100, Trans., f. 127-131 v, mf. DGAS, Vet., rola 60, c. 131-137. Sublinierile (redate de noi cu caractere cursive) sunt contemporane. Memoriul servea ca una din anexele la cererea lui Inochentie către papă din 8 august 1746 (publ. la P, Coresp., p. 20).**

Note

[1] Copia 2, greşit: „cambiale".

[2] CJH, 1000-1526, Budapesta, 1899, p. 20. Acest cap. e invocat de Inochentie şi In alte dăţi (decretul de excomunicare împotriva lui Balogh din 21 septembrie acelaşi an, P, Coresp., p. 39; memoriul către cardinalul-

prefect al Propagandei din 10 mai 1747, *Doc.* 71).

[5] CJH, *Trip.,* Budapesta, 1897, p. 54-58.

[4] Corect „conditionaria" (trad, magh.: *jobbdgyi); ibid..,* p. 66-67 (§ 5). Ideea exprimată aici se referă, în textul werboczian citat, la una din libertăţile „nobililor". Citatul (tot cu modificarea arbitrară: „ordinaria") se va regăsi în decretul prin care Inochentie îl va excomunica pe Balogh (P, *Coresp.,* p. 39).

[5] CJH, *Trip.,* p. 148 (§ 1-2).

[6] Copia 2, greşit: „erectionale".

[7] Corect: „praclaturarum".

[8] In textul citat urmează: „ad gubemandum".

[9] Nu există în textul citat.

[10] *Ibid., p. 68* (§ 3).

[11] Copia 1: „prol". Copia 2, greşit: „prologiale".

[12] Corect: 5 *(ibid.,* p. 230). Cf. tot aşa decretul amintit de excomunicare (P, *Coresp.,* p. 43).

” Referirea nu se potriveşte în memoriul de faţă, căci în locul citat nu e vorba despre dreptul canonic.

[14] CJH, *Trip.,* p. 36.

[15] Corecc „erectionali". Ultimele două cuvinte din text lipsesc în copia 2.

[16] Mansi, t XXXII, reproducere facsimilată, Paris, 1902, col. 874, 883-884. Referire ce se va regăsi în menţionatul decret de excomunicare (P, *Coresp.,* p. 41) şi în acela către cler din 25 ianuarie 1747 (Doc. 60, pct. I şi n. 29).

[17] Lipseşte în copia 1.

[18] Corect: „acquirat".

[19] „quomodo" aici şi în cele două fiaze următoare ni se pare că e folosit greşit, cu înţelesul cauzal: de ce (în latineşte: cur sau *quare),* în timp ce sensul său corect e modal: în ce fel, cum (de ex. în scris, către Nicolae Pop, protopop de Balomir, 10 septembrie 1746, P, *Coresp.,* p. 28). Aceeaşi observaţie în legătură cu scrisoarea către Gyulaffi din 9 iulie 1 746 (P, *Coresp.,* p. 17) etc.

[20] Expresia: „majoritatisque - observationem" (cf. şi pomenitul decret de excomunicare, P, *Coresp.,* p. 37) lipseşte în copia 1. Sub majoritos se înţelege aici superioritatea ierarhică a lui Inochentie ca episcop faţă de teologul iezuit, pe care-1 considera subordonatul său. Pentru *majoritas:* Permaneder, în Wetzer und Welte’s *Kirchenlexikon,* 8 (1893), sub cuvânt.

[21] B, Klein, p. 150 (anul 1741); P, *Coresp.,* p. 23 (a. 1746).

[22] Copia 2: „seu".

[25] Vezi, în acelaşi sens, în memoriul *Casus episcopi Fogarasiensis* pe care-1 anexează Inochentie la scrisoarea sa către Friedrich Harrach, cancelarul

Boemiei, din 20 august 1746 (P, *Coresp.,* p. 25).

[24] Ultimele două cuvinte lipsesc în copia 1.

[25] Corect: „Andreae".

[26] Corect „Hierosolymitani". Epitet dat de Werbâczy regelui respectiv al Ungariei în legătură cu cruciada întreprinsă de el în Palestina (CJH, *Trip.,* pars I, tit. 6, § 6, ed. cit., p. 232).

[27] CJH, 1000-1526, p. 132 (Bula de aur din 1222, art. 2).

[28] CJH, *Trip.,* pars 1, tit. 9, § 1 şi 4 (ed. cit, p. 64 şi 66). Citatul se va regăsi în des amintitul decret de excomunicare (P, *Coresp.,* p. 39). Inochentie se referă la acest ddu al Tripartitului şi în amintita scrisoare către Gyulaffi (n. 19).

[29] Ed. cit., p. 308.

[30] „summi pondficis - degradadonem" lipseşte în copia 2.

[31] CJH, 1000-1526, p. 630 (Decretul III, din 1498, al lui Vladislav II, art. 63).

[32] CJH, 1000-1526, p. 510 (Decretul I, din 1492, al aceluiaşi rege, art. 45, § 2).

[33] Corect „episcopali".

[34] Copia 2: „contrabat".

[35] Expresia „Leopoldinum institutum" e folosită şi în memoriul înaintat de Inochende lui Albani la 3 august 1746 (P, *Coresp.,* p. 19), precum şi în cel indtulat Casus *episcopi Fogarasiensis* anexat scrisorii pe care o adresează la 20 august acelaşi an lui Friedrich Harrach (ibid., p. 23). In realitate, diplomele leopoldine nu cuprind nid o dispoziţie In legătură cu bunurile sau veniturile episcopiei unite.

[36] Corect „omissis".

[37] Corect „Viennensi".

[38] Din context rezultă o ambiguitate, şi anume că Curtea vieneză ar fi acceptat obligaţia (comună cu toţi episcopii) a lui Inochende de a face la fiecare patru ani un pelerinaj la Roma. In consecinţă, după acest raţionament, Curtea ar fi trebuit să aprobe şi ceea ce ea considera ca o fugă a lui în acelaşi oraş, în 1744.

[39] Copia 2, greşit „Fogarasiense".

[40] Corect „pastorali". Despre expresia: „mansuetudine et lenitate pastorali" cf. şi *Doc. 40* din 2 iulie 1746 (scrisoarea lui Inochentie către Uhlfeld); scrisoarea către Friedr. Harrach, din 20 august 1746 (P, Coresp., p. 22).

49

1746 august 9 (Roma)

Paulucci către papă. La ordinul acestuia, își exprimă părerea în privința unui nou memoriu al lui Inochentie (vezi Doc. precedent). Consideră exagerată plângerea vlădicăi împotriva teologului iezuit. îi reproșează că, în pofida îndemnurilor ce i le făcuse ca nunțiu la Viena și ale Curții suverane, nu s-a îngrijit de înființarea unui seminar pentru formarea de cadre preoțești bine pregătite, ceea ce s-ar fi putut înfăptui chiar sub conducerea teologului. Dacă vlădica ar fi învinuit de trădare, judecătorul său ar trebui să fie papa.

Beatissimo padre,

umilio a Vostra Santitâ nei compiegati fogli il poco che ho saputo debolmente unire in ubbidienza dei supremi suoi ordini e mi onoro nell'atto stesso di ossequiosissimamente ritomare alia Santitâ Vostra i fogli presentable da monsignore vescovo di Fogarasch. E con ambizione di nuovi veneratissimi ordini della Santitâ Vostra prostrato ai suoi santissimi piedi, mi imploro l'apostolica paterna sua benedizione di Vostra Santitâ, di casa 9 agosto 1746, umilissimo, divotissimo ed ubbidientissimo servo e creatura,

Camillo Cardinal Paulucci

Dalia nuova esposizione fatta a Vostra Santitâ da monsignor vescovo di Fogarach [î][1] nei fogli che si e degnata di comunicarmi, rilevo che a due capi si ristringono le doglianze del prelato. II primo de' quali concerne l'aggravio borsale, che dice venirgli foto dalia Corte di Vienna nell'obbligarlo a mantenere un padre teologo gesuita, cui forono assegnati duecento o trecento annui fiorini dall'imperadore Leopoldo, dal che non ben mi ricordo[2], allorche fondâ il vescovado di Fogarasch per procurare di abolire lo schisma che regnava e regna pur troppo nella Transilvania e provincie adiacenti e dare un pastore all'anime, che sarebbe piaciuto al Signor Iddio d'illuminate e condurre alia Santa Unione e ubbidienza della Chiesa Romana e per conseguenza del suo capo visibile, il sommo pontefice. Il motivo per cui il sudetto Leopoldo si mosse ad incarire il vescovo pro tempore di Fogarasch di mantenere un teologo della Compagnia di Gesu presso di se, col di cui Consiglio dovesse regolare il govemo della sua chiesa, si fu, per quanto e a mia notizia, per dare una specie d'ispettore ai Greci di fede assai equivoca, com'e pur troppo noto e al vescovo medesimo, siccome per assicurarsi che le anime, che, detestato lo scisma [!], si sottomettevano alia Chiesa Romana, lo facessero sinceramente e non apparentemente, e non fossero unite di solo nome, come

sowente succede. Et questo fine voile il fondatore, che l'accennato teologo invigilasse sulla dottrina e massime del popolo greco, di sua natura ignorantissimo, e sopra lo stesso vescovo, e percio ordino ch'esso teologo intervenisse a tutt'i sinodi e fosse inteso di qualsivoglia ordinazione che il vescovo pro tempore intendeva di promulgare. Non e inoltre fuori di proposito ancora che nel dargli per assistente un teologo di rito latino della Compagnia di Gesii e della provincia di Austria mirasse ad assicurarsi indirettamente che non si machinassero dai scismatici e dai Greci che si sa- rebbero uniti rivoluzioni, ne si conservassero segrete corrispondenze con i Vallachi e Moldavi, soggetti al dominio ottomano, confinanti colla Transilvania. Vero pero si e che il mentovato imperadore, per quanto posso risco- venirmi, sembra che non habbia avuto in idea d'imporre col mantenimento addossato al vescovo pro tempore di Fogarasch del sudetto teologo un peso perpetuo, ma sinche fosse eretto il seminario, di cui ho parlato a Vostra Santitâ ne' precedenti miei fogli, prescritto nella fondazione per il mantenimento di piu alunni, i quali ai formassero in esso buoni teologi e si rendessero in tal giusa utili colla loro virtu ed esemplarită di costumi alia conversione de' scismatici e ad illuminare la cecită dei medesimi coll'istruire inoltre i parrochi greci, denominati popi, ignorantissimi, sopra le obbligazioni indispensabilmente annesse alia cura che sarebbe loro stata appoggiata di quei nuovo grege. Se monsignor vescovo si fosse applicate dai primi giomi della sua destinazione a quella chiesa alia fabbrica dell'ingiunto seminario ed in seguito all'introduzione in esso di soggetti dotati di talento e farli istruire dai detto teologo per renderli atti ad assisterlo nel governo spirituale della sua chiesa, forse di pre- sente sarebbe rimasto immune dall'aggravio contro di cui tanto esagera, ma che io non saprei mai giudicare per ingiusto, attesa l'ignoranza de' suoi sacerdoţi[3]. Piu volte in Vienna l'ho io esortato cosi in vita dell'imperador Carlo sesto, siccome nel govemo della regnante imperadrice e prima che divenisse sospetto alia Corte a risolversi una volta a dedurre ad effetto quanto aveva accettato nella fondazione della sua chiesa, ma giammai ha voluto eseguirlo[4], nulla curando le non intermesse istanze fattegli fare dalia Corte stessa per mezzo del barone Zuanna, ora defonto[5], consigliere destinate dall'imperadore e regnante imperadrice aU'adempimento delle condizioni state apposte nella divisata fondazione.

Ignoro che il moderno teologo habbia usurpato i capitali de'

quali paria il vescovo ne' suoi fogli[6] ed a me soltanto consta che doveva somministrare gli annui fiorini duecento o trecento, come ho di sopr'accennato, per il suo mantenimento, ne mai si e dolsuto meco in Vienna esso vescovo di aver patita una tale usurpazione, alia quale forse avrâ date causa la sua morositâ nel pagamento dell'accennato assegnamento ed io non dubito che se il vescovo vorrâ determinarsi a corrisponderglielo in awenire con pontualitâ, non sia per ottenere la reintegrazione ai capitali usurpatigli, qualora possa riuscire di far ritomo alia sua chiesa. Non posso per ultimo dispensarmi dal confidare a Vostra Santitâ, che il buon vescovo inveisce principalmente contro il teologo per l'annua pensione ch'e obbligato a somministragli e ben ho scorto che se avesse potuto ottenere d'esseme sgravato, sarebbero cessate su questo articolo le sue doglianze.

Per cid riguarda poi gli aggravi personali ai quali e soggiaciuto e soggiace il vescovo e che ha in secondo luogo rappresentato a Vostra Santitâ ne' com- piagati suoi fogli, non saprei sopra di essi neH'impegno pigliato dalia Corte di Vienna insinuare a Vostra Santitâ altro espediente deH'umilmente propos- tole in altra mia lettera e ne' fogli che le umiliai sotto li 5 del passato luglio[7]. Se a monsignor nunzio in Vienna[8] non potrâ riuscire di far piegare l'animo di Sua Maestâ a permettere al vescovo di ricondursi alia sua chiesa e farlo ivi vivere in quiete, non saprei addiritura il modo di provedere a quanto egli espone con tutta la ragione rispetto all'irregolarissima condotta tenuta contro di lui, allorche vi fu chiamato; ma ripeto a Vostra Santitâ che se il vescovo non farâ una confessione sincera di tutto ch'egli crede sia stato esposto contro di lui alia Corte e che habbia date motivo al contenimento della medesima contro di lui, sarâ molto difficile il poter condurre a fine questa gravissima pendenza[9].

Restami di riferire per ultimo a Vostra Santitâ il debole mio sentimento sopra l'istanza che divisa di fare il mentovato monsignor vescovo al signor cardinale Alessandro Albani perche inducă la Corte di Vienna ad assicurarlo in inscritto nei termini espressi nel foglio[10] che unito ritomo cogli altri alia Santitâ Vostra. Le petizioni che fa monsignor vescovo sono giustissime per porsi in sicuro dalle molestie ed aggravi ulteriori, de' quali viene minacciato nella sua persona e ne' beni dalia sua chiesa; ma io non so se il signor cardinale Alessandro vorrâ incaricarsi di promoverle presso della detta Corte e quando accetti di scrivere, non so sperare che possa ottenere cid che chiede il vescovo, tutto che ogni ragione voglia che Vostra Santitâ sola,

qualora sia imputato di fellonia, ne sia il giudice e rispettivamente il suo arcivescovo e concilio provinciale ne' pretesi delitti di minor rilevanza[11].

Tanto mi onoro di esporre ossequiosamente a Vostra Santitâ in adem- pimento de' veneratissimi supremi suoi ordini.

■ **APF, Congr. part., vol. 100, Trans., f. 44-50; mf. DGAS, Vat., rola 60, c. 46-53; adresa, primul alineat şi semnătura sunt autografe (scris foarte dificil), restul de aceeaşi mână ca şi Doc. 10 din 16 ianuarie 1745. Folosit de Bărbat (p. 174, care îl atribuie greşit anului 1745).**

Note

[1] Cererea din 8 august 1746 (P, *Coresp.,* p. 20, după BAFC, ms. 565; copie Dumitriu- Snagov, p. 142-145, după Pâdişanu; altă copie, de aceeaşi mână, dar fără dată, APF, CongT. *part.,* voi. 100, Trans., f. 124-125, mf. DGAS, Vat., rola 60; petiţia e pomenită cu aceeaşi dată de Inochentie în memoriile adresate de el cardinalului-prefect al Propagandei, 10 şi 27 mai 1747, Doc. 71, 80).

[2] Paulucci expune aici şi mai jos problema teologului, după cum se vede, din memorie, cu unele scăpări. Astfel, în Diploma (a doua) leopoldină nu se arată anume că teologul trebuie să fie din ordinul iezuit, iar dispoziţia despre suma (de 300 fi.) în sarcina veniturilor episcopale nu figurează în această diplomă, ci în aceea a lui Carol al VI-lea din 21 august 1738. Tot în aceasta din urmă e vorba şi de fundaţia privitoare la cei 20 de alumni.

[3] Bărbat (p. 174) citează, în parte traducând, în parte rezumând, câteva din frazele de mai sus ale prezentului act.

[1] E o dojană, cel puţin în parte neîndreptăţită, care se explică, probabil, prin faptul că fostul nunţiu de la Viena nu ştia sau nu-şi mai aducea aminte nici aici de felul cum s-au petrecut lucrurile. Căci, în realitate, Inochentie s-a preocupat încă de la instalarea sa ca episcop, adică din 1732 (cum se arată în pomenita diplomă imperială din 21 august 1738) de problema înfiinţării unei mănăstiri ca seminar, acesta din urmă pentru formarea de preoţi uniţi bine pregătiţi, mănăstire pentru care Carol al VI-lea, prin aceeaşi diplomă, prevedea unele fonduri băneşti (Nilles, II, p. 535-537) şi la care iniţial a contribuit şi clerul unit, cea mai mare parte a cheltuielilor de construcţie trebuind să fie suportate de Cămara Aulică. Ulterior însă clerul refuză să mai contribuie până când nu vor fi fost satisfăcute revendicările sale, inclusiv cele sociale şi politice (pentru care lupta Micu), ca să exercite astfel o presiune asupra cercurilor hotărâtoare de la Viena. De aceea, lucrările de construcţie a mănăstirii şi a altor clădiri, plănuite a fi ridicate la Blaj, din lipsă de fonduri suficiente se desfăşurau încet, seminarul fiind construit şi terminat abia în timpul episcopului Petru Aaron. Atitudinea refractară a clerului indispunea Curtea vieneză şi Inochentie „îşi pierdea şi simpatiile acelor bărbaţi cari alt cum îi erau binevoitori şi patroni" (B, *Klein,* p. 15-26; vezi şi memoriul lui Inochentie către papă din iunie 1745, Doc. *19,* pct 11; decretul de excomunicare lansat contra lui Balogh, din 21 septembrie 1746 -

P, *Coresp., p.* 45-46). „înfiinţarea" seminarului în vederea întăririi Unirii era urgentată, la sfârşitul anului 1746, şi într-un memoriu al lui Balogh (B, *Klein,* p. 216; Toth, p. 229). Problema o preocupa, în acelaşi an, şi pe Maria Tereza (decretele din 14 octombrie 1746 Şi 18 iunie 1747: B, Klein, p. 201, 203, 217).

[5] Corect Zuana. Giovanni Bellarco Z., consilier la Cămara Aulică *(Hofkammer),* asesor la Deputăţia Aulică pentru Afacerile Bănăţene, Transilvănene şi Ilirice *(Hofdeputation* in Banaticis, Transylvania's et Illyricis). Vezi Joseph Kallbrunner - Mclita Winkler, Die Zeit *des Directoriums* in *publicis et cameralibus (Vorstadien 1 743-1 749. Das* Directorium 1 *749-1 760),* Aktensstiicke, Viena, 1925, indicele. Cf. şi Bunea, Klein, p. 21 (anul 1741); Idem, *Episcopii,* p. 273, 315 n. 6 (anii 1757 şi 1762, date la care nu mai era în viaţă); Dragomir, I, p. 119- 120 (Juana, a. 1736); P, *Coresp.,* p. 31 (a. 1745). La 16 aprilie 1746 se găsea încă în viaţă, căci la această dată răspundea din Viena la o scrisoare ce i-o adresase Aaron din „Presburg" (Bratislava). Citǎm din acest răspuns: „dopo la di lei partenza Iprobabil de la Viena] Dio Signore m'a rimesso nella sfera di poter cooperare per il bene deU'Unionc di Transilvania [...]. Lei mi scrisse che il signor Dietrich [Friedrich Wilhelm Dietterich, consilier cameral la Sibiu] le aveva assignato il di lei mantenimento sopra le intrate del vescovo. Saprei volontieri se Ie ne abbia scritto al monsignor vescovo e se questo abbia prestato il suo consenso" (ASC, Col. *doc. Blaj,* n. 93). Ferdinand Kolowrat, menţionat ca urmaş al lui Zuana în administrarea „fundaţiunii" camerale făcute în favoarea Bisericii Române Unite: scrisoarea lui Inochentie către Gherontie Cotore, 9 aprilie 1747 (Doc. *66).*

[6] *Doc. 48* din 8 august 1746.

[7] Nu cunoaştem cuprinsul acestei scrisori.

[8] Serbelloni.

[9] Cf. *Doc. 10* din 16 ianuarie 1745.

[19] P, Coresp., p. 21, după BAFC, ms. 565, copie. Altă copie de aceeaşi mână, APF, Congr. gen., vol. 100, Trans., f. 126-126v, mf. DGAS, Vat., rola 60. Cu forma aceasta a cererii, ce i-a adresat-o Inochentie, Albani s-a declarat de acord pentru a interveni la Curtea de la Viena, spre a solicita de acolo un salvconduct în vederea intoarcerii in dieceză, spre deosebire de memoriul pe care il inaintase aceluiaşi cardinal la 3 august 1746 (P, Coresp., p. 19-20).

[11] CT, sessio de reformatione 24, cap. 5, p. 267. De aici rezultă, printre altele, că mitropolitul, de care depinde episcopul, instruieşte procesul In „causae criminates graviores" de care ar fi învinuit episcopul, sentinţa definitivă fiind rezervată papei. Cauzele de mai mică insemnătate sunt judecate de conciliul (sinodul) provinciei bisericeşti in care se află dieceza episcopului acuzat. Cf. şi *Doc. 10* din 16 ianuarie 1745.

50

(1746, după august 9, Roma}

Secretarul Propagandei (Lercari) către Benedict XIV. Referat despre evoluţia cazului Inochentie de la fuga acestuia la Roma, mai ales pe baza documentelor pe care le rezumă, uneori cu confuzii, şi le comentează în general nefavorabil. E combătută îndeosebi poziţia episcopului în chestiunea teologului iezuit. Referentul îl roagă pe papă să-i aprobe a-l consulta pe Albani în problema răspunsului aşteptat de acesta de la Viena.

[f. 5] Greci Transilvania.

Partito monsignor Klain, vescovo di Fogaraz, da Vienna nel principio dell'anno passato[1], senza prendere congedo dalia Corte, ne passame parola alcuna col signor cardinale Paulucci, con cui era convenuto poco prima sopra vâri particolari toccanti la sua propria persona[2], si porto a guisa di fugiasco in Roma, avendo fatto sparger voce[3] di andare per sua divozione alia visita del santuario di Maria Zell. Qui si trattenne alcuni mesi senza presentarsi ne a Vostra Santitâ, ne alia Congregazione di Propaganda, ma solo [f. 5vJ trattd col signor cardinale Albani, procurando col di lui mezzo, si di sincerarsi presso la Corte di Vienna della sua improvisa partenza, si ancora di far mantenere ai Greci cattolici di Transilvania alcuni privilegi, quali allegava essere stati ad essi concessi dagl'antichi principi di Transilvania e piu particolarmente dalii due imperadori Leopoldo I e Carlo VI.

Nulla avendo poturo ottenere con tal mezzo, nel mese di giugno seguente presento un memoriale a Vostra Santitâ, in cui tacendo cio che era seguito in Vienna e quali motivi avesse avuto di partime in una forma cosi indecente[4], esponeva soltanto [f. 6] alcune cose da esso credute positivi bisogni di quella sua chiesa.

Si riducevano queste alle seguenti:

Primo, che sebbene dall'imperadore Leopoldo e suoi successori fossero stati conceduti alli Greci uniti di Transilvania alcuni privilegi per la esenzione del foro e di alcuni dazi particolarmente a favore delle chiese e degl'ecclesiastici, e si fosse stabilito che quelli fossero ammessi tra gli Stati di Transilvania[5], cio non ostante per una forte opposizione degli acatolici non aveano giamai [!] essi conseguito alcun'effetto e quindi trovandosi que' Greci sotto una insof- fribile oppressione,

desolazione e disperazione, erano quasi sull'orlo di passare nella Turchia e ritomarre allo [f. 6v] scisma. Laonde il vescovo faceva istanza che attesa la interposizione di Vostra Santitâ li sudetti privilegi, e fossero confermati della presente regnante, e fatti eseguire da quelli Stati.

2°. Che essendo stati al vescovo assegnati dai medesimo imperadore Leopoldo[6] 3.000 fiorini per suo oneste mantenimento, non giâ in denaro effettivo, ma in grascie, era costretto di tenere un teologo gesuita latino, con dargli annualmente trecento fiorini e quindi questo teologo non solo riusciva inutile ed odioso a tutti il clero ed al popolo, ma ancora di danno alii medesimi, mentreche il vescovo restava inabilitato a socorrere colle limosine i bisognosi. Percio supplicava di essere liberato da questo aggravio e messo in libertâ di scegliersi il teologo [f. 7] a proprio beneplacito tra suoi nazionali, asserendo che tra questi non mancano de' capaci, dotti e bene accostumati.

3°. Che sebbene tra li sudetti Greci uniti vi siano de' nobili e de' liberi, erano tutti indifferentemente trattati come schiavi, privi di ogni onore e di ogni ufizio [!], costretti a pagar le decime alii miniştri delle sette protestanţi ed a comparire alii tribunali degl'acatolici, ne' quali non amministrandosi loro la giustizia, mold tomavano allo scisma per godere in esso di qualche privilegio e protezione. E percio il vescovo proponeva che fosse destinato uno di que' nobili, il quale con regia autoritâ fosse dichiarato difensore de' Greci cattolici.

Congiuntamente pero temendo [f. 7v] fosse il vescovo che Vostra Santitâ potesse esser stata informata della condotta da esso tenuta in Transilvania ed in Vienna, le presento altro memoriale, in cui supplicando del piu alto segreto, procurava di giustificarsi con allegare che, avendo egli penetrato che da suoi nemici con accuse calumniosamente inventate gli si faceva un processo in un tribunale di laici per farlo comparire autore se non positivo, almeno permissivo de' torbidi nati in Transilvania, egli dopo di aver tentato tutte le strade per dimostrarsi innocente, non avea potuto fare a meno di partire nascostamente da Vienna, per non esporse il carattere vescovile ad una procedura totalmente contraria alii sagri canoni.

In quanto pero alle istanze che [f. 8] riguardano quel cattolicismo, fu osser- vato che veramente negl'antichi privilegi li Greci cattolici e specialmente i loro superiori ecclesiastici sono eguagliati agl'altri superiori ecclesiastici latini nella esenzione dalle decime ed altri dazi; nulla pero si paria del privilegio del foro[7], ne che li sudetti Greci siano ammessi tra gli Stati di

Transilvania[8]. Ne' privilegi di Leopoldo imperatore [!] si concede al clero unito quella medesima imunitâ ecclesiastics di cui godono *ecclesiae personaeque ecclesiasticae et res fidelium Sacrae Romanae Ecclesiae latini Titus ex sacrorum canonum praescripto et terre- norum principum consensu e* che quelli i quali si uniranno alia chiesa *cattolica immediate Statui catholico annumerentur sicque inter Status computentur* [f. 8v] *capacesque legum patriarum ac universorum beneficiorum... reddantur.*

Riguardo alia istanza del vescovo di potersi scegliere il teologo a suo arbi- trario e di essere liberato dal peso di pagarli trecento fiorini l'anno, fu osservato essere cio totalmente contrario alle disposizioni del medesimo imperatore Leopoldo, si allorache concedette al detto vescovo la superiorità sopra tutti i Greci uniti, come ancora quando fondo e doto con pia liberalitâ il vescovato, mentreche nel diploma in cui concede alii Greci cattolici gli accennati privilegi egli dispone: *siquidem ob ignorantiam jurium canonicorum plurimi errores et* ingentia *scandala per ipsum fors episcopum et popas fuisse patrata et commissa, ad precavenda ssimiles disconvenientias, certus quidam animi* [f. 9] *dotibus omatus jurisque canonici prudentia praeditus rerumque gerendarum dexteritate clarus, per nos aut dilectum nostrum modemum archiepiscopum Strigoniensem et succesores ejusdem quo citius declarabitur et demandabitur theologus, qui veluti causarum generalium auditor, similibus* inconvenientiis *serio invigilabit, nec patietur ipsam synodum, cui semper interesse debebit, episcopum aut popas jurisdiction eorumdem concreditos, a tramite juris canonici praeceptisque ecclesiae deviare* etc. Si ordina inoltra che il vescovo non possa mandate alcuna lettera al principe di Vallachia o ad alcun patriarca, [f. 9v] se prima non la mostra al teologo, nec *licebit episcopo* sine scitu *theologi aliquem excommunicare, multo minus divortiare* [...][9] *Libri ante- quam imprimantur, per theologum revideantur consequenterque unitae profession contrarii tollantur.*

In quanto poi alia pensione di trecento annui fiorini da pagarsi a questo teologo, cid proviene dallo stabilimente fattone dai medesimo imperatore Leopoldo. Egli sul proprio erario assegnd al vescovo di Fogaraz annui fiorini tremilaottantaquattro, che formano la somma di millecinquecento scudi romani e dichiard che di questa somma il vescovo desumesse trecento fiorini per sostentamento del theologo[10].

[f. 10] L'imperadore [!] Carlo VI volendo sgravare l'erario di Transilvania di tale sussidio, assegno al vescovo di Fogaraz alcuni terreni, il fruttato de' quali fu ragguagliato alia somma stabilita da Leopoldo e non libero il medesimo vescovo dal peso di mantenere il teologo.

Nonostante che la Santitâ Vostra conoscesse insussistenti ed irragionevoli[11] le istanze di monsignor Klain, voile nondimeno che se ne prendessero migliori lumi dal padre Agostino da Lugano, in oggi vescovo di Como. Questi riguardo al teologo ed alia pensione di trecento fiorini rilevo che provenendo da regia istituzione, a questa si pregiudicarebbe, se si volesse [f. 1 Ov] tentare nuovitâ, ne minor pregiudizio si recarebbe all'arcivescovo di Strigonia, il quale e in giusto possesso di eleggere il teologo, tanto piu che con questo mezzo si man- tiene con qualche sicurezza la puritâ della religione cattolica tra Greci. In quanto poi alia manutenzione delle esenzioni e privilegi conceduti ad essi dall'im- peradore Leopoldo, assert che i diplomi di questi non sono giammai stati in osservanza, anzi sempre contrastau dagli Stati di Transilvania, perche riputati lesivi delle nazioni dominanţi in quel principate e percid non sostenuti dal principe medesimo. Finalmente, riguardo alle istanze di far [f. 11] destinare una persona potente, la quale con regia autoritâ riceva i ricorsi de' Greci cattolici suoi compagni e loro assista con valida protezione contro le altre nazioni, osservo che non solo cid dipendeva dal sovrano, ma che inoltre tra Greci non potea ritrovarsi persona degna di tai carattere, essendo tutti gente povera e bassa[12].

Quasi nel medesimo tempo giunse lettera del signor cardinal Paulucci[13], dalia quale si rilevava che la Corte di Vienna era molto mal sodisfatta della persona medesima del vescovo, riputandolo per un uomo sedizioso e motore delle rivoluzioni succedute in Transilvania, talmente [f. 11 v] che si era formata contro di lui una commissione e lo stesso vescovo avevagli confessato di essere piu volte chiamato dalii commissari. Aggiungeva quindi il signor cardinale che la di lui fuga improvisa da Vienna avea di molto accresciuto i sospetti, laonde egli credeva necessario che il vescovo svelasse sinceramente a Vostra Santitâ[14] quali incontri avesse avuto in Transilvania.

In tale stato di cose la Santitâ Vostra approvo il suggerimento del sudetto padre da Lugano abbracciato ancora dal vescovo, ch'egli se ne tornasse in Vienna accompagnato da lettere commendatizie della Congregazione di Propaganda al medesimo signor cardinale [f. 12] Paulucci[15] e del signor cardinale Albani

alii miniştri della Corte di Vienna, nelle quali lettere, per non esa- sperare l'animo della regina, nulla si parlasse delii di lui ricorsi, ma scusandolo dell'accesso a Roma, quasi fatto per visitare i sagri limini, si supplicasse Sua Maestâ di fargli godere gl'effetti della real sua protezione.

Piglio il vescovo tali lettere, ma non parti di Roma per non esporsi a qualche sinistro incontro; spedo bensi le lettere alle rispettive persone, alle quali sono state dirette.

Il signor cardinal Albani non ha comunicato le risposte ricevuto, ma il signor cardinal Paulucci rispose[16] che avendone tenuto [f. 12v] opportuno discorso colla regina, questa si era mostrata molto esacerbata contro monsignor Klain, caraterizandolo per un uomo avaro, temerario, sedizioso e fomentatore dello scisma; ed inoltre si era spiegata in termini di far temere, che se questi fosse entrato ne' di lei dominii, ella lo avrebbe fatto arrestare.

In seguito di cio la Santitâ Vostra ordino che si awertisse il vescovo di non esporre colla propria persona la Santa Sede a qualche impegno, qualora si fosse fatto qualche attentato contro la di lui persona. E quindi essendosi nuovamente scritto al signor cardinale in termini propri a mettere al coperto la dignitâ episcopale, gli fu insinuato di procurare che [f. 13] lasciandosi una quota per 1'onesto mantenimento del vicario dal medesimo deputato e la pensione dovuta al teologo, il restante cedesse in benefizio e sostentamento del vescovo[17].

Replied il signor cardinal Paulucci che stando egli sulle mosse verso Roma, ne avea incaricato il suo auditore[18]. Non si sa qual esito abbian avuto le rappre- sentanze di questo[19]. Egli medesimo[20] pero essendone stato interrogate, ha risposto di aver ricevuto sino ad ora quattrocento ottantuno scudi romani delle rendite del suo vescovado [!].

Ha egli in oggi presentato nuovo memoriale a Vostra Santitâ[21], in cui non parlando piu delle esenzioni [f. 13v] domandate a favore del suo popolo, declama nuovamente contro il peso impostogli di tenere un padre gesuita par teologo i di dargli ogni anno trecento fiorini e contro la procedura che terne farsi contro di se medesimo ne' tribunali di Vienna. Allega in suo favore, e leggi municipali[22] del regno di Ungaria, e dichiarazioni de' re defonti, e sagri canoni[23]. Se veramente la Corte di Vienna tentasse di privarlo del vescovado e procedesse a qualche sentenza contro di esso, conforme egli asserisce che se ne faccia tentativo per istigazione del teologo, che gli e tanto odioso, cio sarebbe un'usurpazione di autoritâ, che privativamente compete

al romano pontefice; ma di cio non si ha veruna notizia. Riguardo pero al liberarlo dai tenere il teologo e di [f. 14] somministrargli ogn'anno trecento fiorini, questo e un obligo che egli ha contratto nell'accettare il vescovado, il quale essendo stato dotato del proprio dall'imperadore Leopoldo[24], avea egli la facoltâ d'im- porvi un tal peso, il quale pero tende ad assicurare la religione cattolica in quei Greci e la fedeltâ al loro principe. Ben e vero che l'imperadore Leopoldo non attribui questo ministero privativamente alli padri gesuiti, ma avendo conceduta all'arcivescovo di Strigonia la facoltâ di deputarlo, questi e in libertâ di nominate un padre gesuita o qualche altro religioso o pure un sacerdote secolare, secondo che egli ne conosce il maggior servizio di Dio e deila religione cattolica[25].

[f. 14v] Finalmente, il vescovo motivando che la di lui assenza dalia sua chiesa cagiona gravi danni alia religione cattolica, mentreche molti di quelli cattolici ritomano allo scisma, supplica di potervi ritomare e percio di ottenere dalia imperatrice un salvo condotto col mezzo del signor cardinale Albani. In quanto pero alli pregiudizi che egli allega della nostra santa religione, il segre- tario di Propaganda rappresenta a Vostra Santitâ che essendo giunto colâ il sacerdote Aaron, giâ alunno del Coliegio Urbano, da lui deputato per suo vicario, questi non solo non accenna punto tali pregiudizi, anzi avendo con sua lettera alia Congregazione domandato la soluzione di alcuni dubi, awisa che molti di que' Greci, da esso medesimo istruid, erano passati alia santa unione[26]. Ma [f. 15] siccome quando il vescovo sia un uomo di sincera fede si verso la chiesa cattolica, che in riguardo al suo sovrano, la di lui presenza sarebbe sempre vantaggiosa a quelli cattolici, cosi richiede a questo effetto un salvo condotto. Riflette pero con tutta prudenza il signor cardinal Paulucci che questo negoziato molto difficilmente potrâ condursi a buon termine, se monsignor Klain non fa una sincera confessione di tutto cio che egli crede sia stato esposto contro di lui alia Corte e che abbia dato motivo al contegno di questa a di lui riguardo. Ed egli non sa persuadersi che quando il signor cardinal Albani voglia interporvi i suoi ufizi, possa [f. 15v] ottenere cio che dal vescovo si domanda[27]. Cio nonostante, siccome il medesimo signor cardinale Albani in occasione di essersi riferita, sono giâ alcuni mesi, in una congregazione generale di Propaganda, una istanza del sudetto vescovo di Fogaraz[28], assert di aver scritto a di lui favore alii miniştri della Corte di Vienna, ma non ne ha comunicate ancora le risposte; cosi quando la Santitâ Vostra si degnasse di approvarlo, il segretario della Propaganda si

assumerebbe di teneme da se medesimo discorso col signor cardinale per preder poi lume dalle risposte venute da Vienna sopra cio che convenisse di scrivere col supremo oracolo di Vostra Santitâ.

■ **APF, Congr. part., vol. 100, Trans., f. 5-15v; mf. DGAS, Vat., rola 60, c. 5-16; scris în coloane, concept. Doc. va fi folosit, pe scurt, de Marefoschi, secretar şi el al Propagandei (1759-1770), într-un referat nedatat (din toamna anului 1764), publicat de Ardeleanu, în Foaia bis. şi şcol., 1886, nr. 11, p. 183; republicat, fără a cunoaşte ediţia Ardeleanu, de Dumitriu-Snagov, p. 192-195.**

Note

[1] Ar fi anul 1745; în realitate, episcopul a plecat din Viena încă din decembrie 1744, sosind la Roma în ianuarie 1745.

[2] Doc. 10 din 16 ianuarie 1745.

’ N-a „răspândit zvonul", cum se scrie aici, despre plecarea sau mai bine zis fuga sa din Viena, prevenindu-1 doar pe Aaron (Doc. *3* din 22 decembrie 1 744).

[1] „inconvenevole" (necuvenit).

[s] In textul memoriului, pe care raportul de faţă caută să-l rezume, nu se foloseşte expresia de aici: „esenzione del foro“, nici nu se pomeneşte formal despre admiterea uniţilor între „Stati“ (Doc. 19).

[6] In realitate, de împăratul Carol al Vl-lea, după cum arată textul aceluiaşi memoriu (pct. 11, 12).

[7] Definiţia dată de contemporanul Ferraris (II, ed. Veneţia, 1772, p. 218), sub cuvântul: *clericus,* art. II: „Per privilegium Fori intelligitur illud vi cujus quis exemptus est ab omni potestate et jurisdictione Fori saecularis, adeo ut non possit amplius a judice saeculari in judicium trahi vel puniri, sed duntaxat a judice ecclesiastico". In prezentul raport (pe baza celei de-a doua Diplome leopoldine, art. 3) se menţionează, în aceeaşi frază, promisiunea că clerul unit va beneficia de aceeaşi scutire de dijme şi alte dări ca şi clerul romano-catolic, deci va avea, adăugăm noi, *privilegium immunitatis* (asupra căruia: J. de Buss, în Wctzer und Welte’s *Kirchenlexikon,* X, 1897, col. 441).

[8] Neclar, referentul, care în aceeaşi frază citează textual pasajul respectiv din aceeaşi diplomă (tot art. 3), vrea cumva să înţeleagă că uniţilor nu li se promitea admiterea între stări ca o stare separată, ci numai încadrarea lor în starea romano-catolică? Paulucci, în scrisoarea sa din 16 ianuarie 1745 (Doc. 10), întrebuinţată la întocmirea raportului de faţă, interpreta diploma în sensul că uniţii trebuiau să fie socotiţi între stări ca o stare separată, cel puţin aşa reiese din context.

[9] Omis restul frazei în referat.

[10] Confuzii ale referentului, căci nu din „vistieria proprie" a lui Leopold, ci

din veniturile unor domenii fiscale, evaluate circa la suma menţionată în raport, a fost dotată episcopia Făgăraşului, nu de Leopold, ci de Carol al V14ea (ceea ce referentul ar fi putut afla din anexa 9 a memoriului) şi tot Carol a instituit amintita alocaţie a teologului din veniturile episcopale (vezi documentele reproduse de Nilles, I, 432-433-, II, p. 539). Probabil însă că această alocaţie a fost asigurată până atunci din alte fonduri de către împărat (Bărbat, p. 176).

" Marefoschi (cf. lămurirea pe care o dăm asupra lui după indicaţia arhivală despre referat) va interpreta ultimele trei cuvinte în sensul că cererile lui Inochentie au fost găsite de papă, în urma informaţiilor luate de el, ca „non ammissibili", ceea ce Bunea (JClein, p. 183), la rândul său, îl va reda astfel: „Sfântul Părinte afla că cererile episcopului nu-i stă în putere a le împlini". Evident, nu e exact ideea din textul nostru.

[12] Doc. 23 (din iunie-iulie 1745).

[13] In realitate, încă în ianuarie 1745 (Doc. 10).

[14] Aceasta o spune Paulucci şi la 9 august 1746 (Doc. 49).

[11] Scrisoarea Propagandei din 24 iulie 1745 (Doc. 25).

[16] Doc. 27 din 4 septembrie 1745.

[17] Doc. 29 din 25 septembrie 1745.

[18] Doc. 30 din 16 octombrie 1745.

[19] Corectat din „questa", de aceeaşi mână.

[20] Inochentie.

[21] La 8 august 1746 (P, *Coresp.,* p. 20; cf. Doc. 49 din 9 august 1746, n. 1).

[22] De fapt: „civili".

[23] *Doc. 48* din 8 august 1746.

[24] Asupra acestei confuzii vezi n. 10. In 1730, când fu sfinţit episcop, Inochentie nu putea să-şi ia obligaţia privitoare la alocaţia impusă In favoarea teologului iezuit abia în 1738! De altminteri, Micu sublinia de repetate ori că introducerea teologului iezuit în cunoscuta diplomă din acest an s-a făcut „sine praescitu adeoque contra voluntatem suam" (Doc. *48* din 8 august 1746).

[25] în realitate, numirea teologului trebuia făcută de împărat sau de arhiepiscopul de Strigoniu (Diploma a doua leopoldină, art. 5). Teologii din timpul păstoriei lui Inochentie au fost numiţi de Carol al VI-lea şi, apoi, de Maria Tereza.

[26] Aluzie la scrisoarea lui Aaron din 25 octombrie 1745, menţionată în răspunsul Propagandei din 5 februarie 1746. „Dubiile", la care se face referire în prezentul referat, erau in legătură cu situaţia acelor preoţi uniţi care s-au căsătorit a doua oară. In răspuns se cerea ca acestora să li se pună în vedere nevalabilitatea canonică a unor asemenea căsătorii, părăsirea

respectivelor soţii şi obţinerea unei dispense papale pentru continuarea exercitării preoţiei, potrivit unei decizii a lui Clement XII din 1730 (APF, LetteTe, a. 1746, voi. 166, f. 30-31v).

[27] Doc. 49 din 9 august 1746.

[28] Se face aluzie la scrisoarea lui Albani adresată împărătesei (iar nu „miniştrilor" ei), din 21 martie 1746, prin care i-a înaintat un memoriu al lui Inochentie (publicate amândouă la B, *Klein,* p. 205-210).

5|

1746 august 20, Roma

Cardinalul Alessandro Albani către Uhlfeld. îl încunoştinţează că citarea lui Inochentie la Viena, pe care ar trebui s-o transmită acestuia, ar putea avea „consecinţe foarte grave"; despre intenţia aceluiaşi de a-şi da demisia (vezi traducerea în studiu, Cap. III).

Copia di lettera scritta in data di Roma 20 agosto 1746 dal Signor Cardinale Alessandro Albani a Sua Eccellenza il Signor Conte d'Ulfeld.

S

i compiacque 1'Eccellenza Vostra, nel suo venerata foglio de' 16 scorso, di trasmettermi annessa ta citazione* che Sua Maestâ le aveva clementissima- mente ordinato di mandare al vescovo Klein, perche io gliela facessi conse- gnare, in modo che non potesse negame la ricevuta.

Avrei, non vi e dubbio, puntualmente fatta eseguire questo graziosissimo comando di S.M. quallora [non] mi si fossero presentate avanti le gravissime conseguеze che una tal'esecuzione avrebbe portato seco, trattandosi di citare un vescovo ch'e ricorso al Papa ed alia Congregazione de Propaganda Fide, quali, tempo fa, avevan pregato me di scrivere a suo favore alia M.S.[2] Onde ho stimata del miglior servizio di S.M. di scoprire col mezzo di persona sua confidente, se fosse disposto de bono et aequo di trasferirsi a codesta imperial Corte, senza punto di scoprire la citazione che avevo da fare gli intimare; ed ho scoperto che il vescovo da un suo corrispondente, che tiene in codesta imperiale residenza, era stato giâ awisato di una tal citazione[3], ed in oltre che il Papa giâ da molti mesi[4] lo aveva avertito che dalia sua nunziatura di Vienna gli veniva awisato che quallora esso vescovo si fosse

restituito costă, di ordine di S.M. sarebbe stato arrestato e percio conchiuse di non essere in grado di portarsi a codesta imperiale Corte, ma che piu tasta avrebbe rinonciato il vescovato, quando se gli fosse assegnata la congrua pensione per vivere[5]. Fatte queste scoperte, ho giudicato meglio di sospendere la detta intimazione e rendere prima intesa l'E.V. di quanto mi e riuscito di sapere. E cio massi- mamente per non irritare l'animo del Papa nelle presenti circostanze, giacche la Santitâ Sua con la Congregazione di [!] Propaganda ne hanno assonta la protezione. Ma quando cio non ostante S. M-tâ voglia che s'intimi la citazione, cio sarâ da me fatto eseguire senza ulterior ritardo col mezzo di questo agente imperiale. E qui etc.

■ **MOL, Erd. kanc. lt, Acta gen., a. 1745, dos. 320, f. 122-122v; alt exemplar, p. 130; traducere latină, p. 42; mf. şi fc. BAFC[8].**

Note

[1] Din 14 iulie 1746 (Doc. 47).

[2] Ceea ce a şi făcut - cum am mai spus - la 21 martie 1746 (B, Klein, p. 204, n. 2).

' Inochentie face o aluzie vagă in acest sens la începutul lui august, într-o cerere tocmai către Albani, anexată suplicii adresate papei din 8 a acestei luni (P, *Coresp.,* p. 24). Persoana care l-a informat de la Viena nu putea fi Hardt, agentul său de acolo, cel puţin nu rezultă, nici indirect, din scrisorile cunoscute (ibid., p. 16, 18, 26-27; cf. şi Doc. 52, tot din 20 august 1746, din această scrisoare către Rednic reiese chiar că Inochentie n-avea de multă vreme veşti de la şi despre ei). Era vorba poate de un slujbaş al Cancelariei Aulice Transilvănene, de Andreas Boer (vezi scrisoarea lui Inochentie către acesta, 9 iulie 1746, *Doc. 46).*

* De fapt, încă în septembrie 1745 (Doc. 29 din 25 septembrie 1745).

[5] O aluzie în acest sens se făcuse deja chiar prin amintita scrisoare a lui Albani către Maria Tereza, din 21 martie 1746 (Cap. III). Se vede că Albani a uitat între timp acest lucru.

[6] Doc. e greşit rezumat de Stăniloae, p. 1157 (care îl citează după colecţia Rosenfeld). Din rezumat rezultă că acest act ar fi fost adresat de Albani chiar lui Inochentie.

52

1746 august 20, Roma

Inochentie către Alexandru Rednic, trimis de el să studieze (teologia) la Viena. A aflat de la adresant că bunurile sale episcopale au fost .ocupate* (puse sub sechestru). Cere informaţii despre Hardt, printre altele, dacă a primit nişte scrisori.

Generose domine, fiii mihi observande,

^^^vam hucusqve factam fiiisse ignoravi, referente admodum reverendo patre regente Joanne Szegedy[1], bonorum meorum episcopalium occupationem, e datis ad me 27 recenter elapsi mensis Iulii Dominationis Vestrae literis displicenter intellexi[2]. Nam longe diversa nomine Augustae Aulae mecum hic tractantur. Pro Vestra Dominatione accordavi, ut cum credentiariis victum ha- beat, ne vero credentiariorum servitio a studiis abstrahatur, nisi fallor, in an- nuis triginta florenis pactatum fuerat, superinde triginta florenos jam persolvi. Velit Vestra Dominatio quoad haec circumstantialem certitudinem capere, eandemqve mihi qvocitius communicare, ut dum de bonorum meorum occu- pationis statu agenda egero, praemissam informationem nactus, circa omnia Dominationis Vestrae petita disponere possim. Velit etiam Vestra Dominatio, his receptis, statim se informare, an tam apud Hungaricam, quam Transyl- vanicam Cancellariam juratus dominus agens meus Georgius Herdt Viennae sit? et an binas meas cum acclusis perceperit literas?[3] consequenter an et quid in commissis egerit? Qvod si Viennae idem dominus agens non est, quaerere oportet quando et quo abierit? ubi sit? an et quando rediturus sit? quis curam habeat correspondentiae? consequenter an meae literae e posta receptae et domino agenti transmissae sint? aut an adhuc in posta vel alibi et ubi haereant? consequenter an in commissis aliquid vel nihil actum sit? Super omnibus celerem informationem expeto, nam his diebus Viennam redire parabam, sed nova occupatorum bonorum relatio, nova exigit in iis quae mecum hic aguntur consilia. In reliquo, dum admodum reverendum patrem regentem porhumane revereor, pro consolatione Vestrae Dominationis, accepta super praemissis singulari relatione, quidquid possum collaturus, jugiter persevero.

Generosae Dominationis Vestrae
Romae, 20 Augusti 1746 Pater humilis
B[aro] Klein, episcopus Fagarasiensis
m.p.

P.S. Qvoadusqve disponere licuierit et scholae reapertae fuerint, etiam privatum canonici juris studium non nocebit.

[Pe spate:] Generoso domino Alexandro Rednik, filio observando
In Collegio Pazmaniano Viennae Austriae[4].
[De altă mână, fără *îndoială a lui* Rednic:] 3[5] 7-bris[6].
Pecete inelară de ceară roşie.

■ **BAFC, orig. inserat liber în ms. lat. 393, scris de aceeaşi mână ca şi ms. 565, numai semnătura e autografă.**

Note

[1] Identic cu Joannes Baptista Szegedi (1699-1760), amintit în 1743 ca rector al colegiului iezuit din Cluj, care a jucat un rol în trimiterea unei misiuni iezuite la Iaşi în acelaşi an, la cererea lui Constantin Mavrocordat, domnul Moldovei (Nilles, II, p. 569 n. 1, p. 1024; Pali, *Le controversie tra* i Minori Conventual! *e* i Gesuiti *nelle mission! di Moldavia,* Roma, 1940, p. 77). Era un jurist renumit, fost profesor şi la Universitatea din Tirnavia, după 1730 (Wurzbach, 42 (1881), p. 1-3). Regent al seminarului teologic Pazmaneum (fundaţie iezuită) din vara anului 1746. Inochende spune despre cl că „a conspirat" pentru chemarea sa la Viena în 1744 (P, Coresp., p. 32). La Pazmaneum studiase, la începutul sec. XVIII (1705-1710), înaintaşul lui Inochende în episcopat, Giurgiu-Patachi (Toth, p. 63; Dumitriu- Snagov, p. 96-97).

[2] Un extras din aceeaşi scrisoare a lui Rcdnic, din 27 iulie 1 746, ca şi din alta, cu data dc 3 septembrie acelaşi an 1746 (P, *Coresp.,* p. 32-33). în realitate, un zvon asemănător despre sechestru trebuia să 8 ajuns la urechile lui Inochende şi din altă parte, încă dinainte de începutul primăverii (vezi memoriul său anexat scrisorii lui Albani către Maria Tereza, 21 martie 1746, B, *Klein, p. 210,* 211).

’ Episcopul se referă la scrisorile sale din 2 şi 9 iulie 1 746 (P, *Coresp.,* p. 16, 18). Cf. şi scrisoarea sa tot către Hardt din 3 septembrie 1746 *(ibid.,* p. 26-27). „Herdt" c forma care figurează şi în adresa acestei scrisori (BAFC, ms. 565, p. 18, 22, 57).

[1] „[...] alter edam novitius theologus Vienna|e| abituriens", c o aluzie la Rcdnic, în scrisoarea lui Inochentie către Serbelloni, 27 mai 1747 (P, Coresp., p. 85). După ce studiase umanităţile şi filosofia la colegiul iezuit din Cluj (1734-1742), acest viitor călugăr basilian şi episcop unit (Atanasie

Rednic) a urmat teologia la Viena (1743-1747). Vezi Toth, p. 170 n. 1, p. 184.

[5] Urmează: „Augusti", şters dc aceeaşi mână (Rednic).

[6] Data răspunsului. Cf. şi P, *Coresp.,* p. 32.

53

1746 decembrie 14, Sibiu

Aaron, vicar general al episcopiei de Făgăraş, către cardinalii Propagandei. Cere îndrumări în legătură cu promulgarea excomunicării teologului iezuit Balogh, ordonată de Inochentie.

Eminentissimi et Illustrissimi Domini domini, Sanctae Romana Ecclesiae
Cardinales et Patroni benignissimi,

Ă

XViter jam recurrit annus a quo provinciam hanc jussu domini mei praesulis suscepi, quo tempons intervallo pro filiali mea obligatione debuissem utique saepius ad Vestras Eminendas recursum facere atque de iis quae hic in negotio religionis aguntur relationem deferre. Quod sane etiam praesti- tissem, nisi continuae eaeque non interruptae circa perturbatum praesentem religionis statum occupationes, interdum etiam alteratae valetudinis vires me distraxissenL Equidem praeter commune nobis malum schismatis per impos- torem ilium[1] introductum, quod magnam hujus provinciae partem depascebatur et adhuc dum crudeliter depascitur[2], aliis quoque illegalitatibus hisce per- turbatis rerum circumstantiis provincia haec referta est, et vel maxime in negotio matrimonii tot namque incestuosa inveniuntur, tot bigamiae, ut perho- rescat homo necesse sit, in quibus corrigendis, uti et in reducenda plebe ad resipiscendum et ad pristinam obedientiam diu noctuque, opitulantibus etiam hac in parte favoribus regiis, desudamus.

Venim ad perfecte corrigenda atque plene reducendam plebem ad firugem et tempus et vires majores requiruntur et praeprimis episcopi ut capitis et pasto- ris ad suum ovile acceleratio, percusso namque pastore[3] dissipentur[4], necesse est.

Hoc etiam causae erat quod a scribendo Vestris Eminentiis tantisper super- sederim, quod cum meum illustrissimum

dominum praelatum ibidem morari sciverim, qui identidem de rebus gestis hujatibus informationem accepit, non dubitavi quin Eminentias Vestras informaverit.

Jam vero cum nudius tertius illustrissimi domini mei episcopi litteras perce- perim[5], in quibus amaricatus anathematis fulmine ferire coactus est adjectum sibi theologum jesuitam Josephum Balogh ejusque deinceps in officio illo successores[6] alterius ritus, cujus fulminatoriae sententiae executionem mihi demandat, pariter sub anathematis censura et suspensione sibi simpliciter et absolute reservatis ac ipso facto incurrendis, nisi synodum indicavero eamque congregavero atque in ipsam latam excommunicationis sententiam promul- gavero atque ecclesiarum valvis affigi curavero; similiter nisi earn in eos quoque promulgavero, qui sibi in episcopatu subject! cum laudato theologo vel ejus successoribus communicaverint. Quinimo jubet, ut praedictum jesuitam aut ejus successores vi, ni sponte cedere vellet, e residentia episcopali deturbarem, similiter si se opponeret, vim vi repellerem.

Quae cum legissem, memor superiorum in sibi subjectos authoritatis atque censurarum et anathematis fulmen performidans, mandatum praelati exe- cutioni dare utique debuissem, nisi legitimae rationes ac metus gravioris mali inde subsequendi non quidem in meam personam (quam pro veritate ac bono sacrae religionis Deo consecrare quavis hora, gratia Dei, paratus sum), sed in ipsam religionem, quae nune etiam in gravi periculo versatur, me ad diffe- rendam tantisper executionem persuasissent. Siquidem

In primis specificatus theologus jam a 12 8-bris hoc principatu exiit et Viennam, uti refertur, profectus est, fbrs cum Munkaciensi episcopo, ad prae- standam relationem de peracta elapsa hyeme[7] in hoc episcopatu jussu regio canonica (ut vocabant) visitatione" sicque etiam nune Viennae adhuc moratur. Quin imo, ut heri percepi, ab episcopo latini ritus, ipse theologus huic suo officio per litteras renunciavit, sed, ut audio, alter ei substituitur, Pallovics nomine, pariter jesuita[9].

2°. Et si fors intuitu bullae Leonis X aliorumque summorum pontificum, qui in confirmationem Graeci ritus salutaria scripserunt, non videretur hoc ffilmine indignus, attamen, cum sit et alterius ordinis et alterius ritus, negabit nostrum praelatum hanc supra se habere authoritatem et cum sibi adheren- tem[10] habet provinciates, solamente si burlarano di questa sentenza e non avrâ nescium[11] effetto. Bene, si lata fuisset a Sanctissimo Domino Nostro, cui omnes et ubique părere debent.

3°. Laudatus theologus jesuita sive legitime, sive illegitime, sive secundum jura, seu praeter ea, ille tamen hie et nunc jussu regio decretaliter introductus est; hinc si ego, uti illustrissimus meus praelatus jubet, vi eundem e residentia deturbare intentarem, timeretur ne provincialium aut etiam regiam majorem vim sentire deberemus, maxime cum monasterii (in quo theologus residet vel praeest) fiindationis administrate et cura tota adhuc sit penes aulicam cameram et sic exiguum quod habere putamus, timeretur ne amittamus et plus habentes seu jesuitae totum lucrentur. Quae omnis evitarentur, si sententia lata fbret a Sanctissimo Domino Nostro.

Ceterum inficiari non possum, quod quamdiu alterius ritus et religionis theologus inter nostrates manserit aut praeesse voluerit, nulla bona harmonia fieri poterit, quandoquidem noştri religioşi Sancti Basilii Magni, ille Sancti Ignarii, noştri ritus Graeci multum disparis, iile Latini, noştri nationis Vala- chicae in hoc principatu odiosae, ille Ungaricae gloriosae et sic dispari mensa, ritu et regulis nostris religiosis in monasterio eodem praeesse possit. Sunt et noştri, gratia Dei et Eminentiarum Vestrarum, theologi et fors non inferiores hoc in passu hujatibus, quos nobis praeponunt jesuitis, qui et religionem amant et necesssaria ad earn calent et populo rudi, ut pote nativi, non suspecti quod velint praetendere immutationem ritus, quam prohibent summi religi- onis pastores et patres. Profecto, si, exempli gratia, dominicanis jesuita praepo- neretur in eodem monasterio, licet ejusdem nation’s et ritus, exigua ibi harmo- nia et quies animarum inveniretur. Sed omnibus remedium feret Sanctissimus Dominus Noster et Vestrae Eminentiae.

Interim ne tantum tedium causare videar meis incultis litteris, Vestris Eminentiis unice humillime illudque impensissime Eminentiarum Vestrarum imploro mandatum et modum agendi, quid videlicet in praespecificato casu sententiae excommunicatoriae mihi agendum sit, siquidem incursum censu- rarum contremisco et si executioni sententiam dare voluero, sequenda supra specificata non immerito timeo. Sum itaque inter malleum et incudem con- stitutus, donee percepta benigna resolutione Eminentiarum Vestrarum ab hac angustia liberer. Scribo etiam ad illustrissimum dominum praelatum, cui rationes dillationis seu dillatae executionis sententiae repraesento, expectando etiam ejusdem responsum. Sed vel maxime Eminentiarum Vestrarum humillime desidero resolutionem. Quarum gratiosissimis et benignissimis patroci- niis demisse me recommendans persevero, pro Eminentiis Vestris Deum

oraturus.

Eminentiarum Vestrarum

Cibinii, 14 X-bris 1746 humillimus et infimus servus

Petrus Aaron

episcopatus Fogarasiensis vicarius

generalis in Transilvania

[De *altă mână:]* Greci Transilvania, 14 decembre 1746, Petro Aaron, vi- cario generale del vescovo di Fogaratz, awisa che questi ha fulminato le censure[12] contro il teologo e quindi domanda l'istruzione.

[De *o a treia* mdnd:][13] R[isposta] li 21 gennaro 1747[14].

■ **APF, Congr. part., voi. 100, Trans., f. 261 -263v, 264v, orig.; mf. DGAS, Vat., rola 60, c. 263-269; copia (făcută la nunțiatura din Viena, precum arată scrisul), ibid., f. 257-259, c. 261-263.**

Note

[1] Visarion Sarai.

[2] Expresia se întâlneşte şi în instrucţiunile, din 20 iunie 1746, ale consilierilor catolici ai Guvernului Transilvaniei pentru „protectorii" Unirii (Dragomir, I, anexă, nr. 40, p. 52; cf. B, Klein, p. 199).

[3] Urmează: „oves dis [...)", şters de aceeaşi mână.

[4] Figură de stil inspirată din *Biblie (Zaharia,* 13, 7; Matei, 26, 31).

[5] Scrisoarea lui Inochentie către Aaron, 12 noiembrie 1746 (P, *Coresp.,* p. 4748).

[6] In decretul de excomunicare nu se aminteşte de succesorii, ci de complicii lui Balogh *(ibid., p.* 46).

[7] De obicei se ortografiază: „hieme".

[8] In realitate, relatarea episcopului rutean poartă data de 16 iunie 1746, după ce tot el a dat o primă informare încă la 26 februarie acelaşi an (iar nu: 1747, cum figurează, printr-o greşeală de tipar, la B, Klein, p. 194), din timpul desfăşurării vizitapei (ibid., p. 193-203).

[9] Precizări bine venite, căci până acum în istoriografie se ştia doar vag că Balogh a fost „înlocuit [...] cătră finea anului 1746 [...) cu Emeric Pallovics" (ibid., p. 145) şi că „înainte de a-şi părăsi postul de teolog înainta la Curte un memorial", în care propunea, printre altele, ca teologul să nu mai fie plătit din veniturile episcopale (vezi studiul, Cap. IV). Pentru Pallovics (1709-1760), fost profesor la colegiul din Cluj, teolog iezuit la Blaj (1746-1751 şi 1758-1760), mai multe amănunte la Nilles, II, p. 578.

[10] Corect: „adhaerentes".

[11] Pentru forme asemănătoare (nisciunu, nesciunu etc.) în dialectele centro-mcridionale italiene: Rohlfs, I, § 288; II, § 498.

[12] Scris deasupra cuvântului: „Scomuniche", şters de aceeaşi mână.

[13] Probabil a lui Lercari.

[14] Doc. 59 cu această dată.

1746 decembrie 28, Viene

Serbelloni către Aaron. Cere să-i trimită banii rezultaţi din veniturile episcopale, spre a-i transmite lui Inochentie, apăsat de lipsuri.

Patri Paolo Aaron, vicario generali episcopatus Fogarasiensis,
28 X-mbris 1746, Balasfalvam in Transilvania.

Reverende pater,

Nuperrimis a domino episcopo Fogarasiensi acceptis literis[1] certior redditus, Reverende pater, tibi in commissis dedisse quod proventus ex mensa episcopali provenientes in pecuniam redactos, mihi numerandos curares, ut per meam cambialem literam possem ipsi Romae solvendos dirigere. Conscius propterea de tua animi devictione erga tuum praesulem, necnon de indigentia qua praemitur, futurum confido, quod earn pecuniae quantitatem quam in paratis habes, sis mihi tuto et indilate transmissurus per aliquem campsorem[2] seu hujus Viennensis postae officialem numerandam, sicuti praeterito anno cum administrare hujus apostolicae nuntiaturae[3] et postrema vice mecum adim- plevisd. Benevolo demum animo haberi cupio.

[Reverendae paternitatis tuae ad officia paratus
Viennae, 28 Decembris 1746
F[abricius], archiepiscopus Patracensis,
nuntius apostolicus][4]

■ **ASV, Germ., vol. 364-365, f. 546, concept (nu e autograf); MOL, Erd. kanc. It, Acta gen., a. 1746, nr. 190, p. 943-944, şi mf. BAFC. Doc. publ. (după orig. din Arhiva Episcopiei Romano-Catolice din Alba-Iulia) de Nilles, II, p. 581 (dar cu data lacunari şi greşită: 28... 1747).**

Note

[1] Inochentie către nunţiu, la 10 decembrie 1746 (P, *Coresp.,* p. 58).

[2] Nilles: „cambsorem".

[3] Auditorul Giannini; scrisoarea sa către Aaron, 10 noiembrie 1745 (Dumitriu-Snagov, p. 134-137).

[4] Partea între paranteze drepte [ ] după orig. publ. de Nilles.

55

1746 decembrie 28, Viene

Serbelloni către Inochentie. Răspunzându-i, promite că va mijloci transmiterea banilor pe care acesta îi aştepta. Răspuns, in schimb, rece cu privire la „cunoscuta controversă' ce-l opunea Curţii vieneze, în legătură cu atitudinea căreia nunţiul nu ştie să fi intervenit vreo modificare.

Domino Innocentio Klein, episcopo Fogarasiensi,
28 X-mbris[1] 1746, Romam.

Illustrissime et reverendissime domine,

Quis acceptis literis, Illustrissime domine, de data 10-a effluxi mensis[2], monitum non praetermisi, patrem Aaron, ut earn pecuniae quantitatem quam in paratis habet, immediate mihi numerandam satagat[3]; ea vero numerata, mandatum dirigam meo in Urbe negotiorum gestori, ut valorem equivalentem[4] summae a me recipiendae ad suas manus reddat

Quod vero tangit notam suam [!] controversiam, rem sane arduam mihi proponis, Ill-me d-ne, cum non lateat firmum responsum datum a Sua Majes- tate eminentissimo domino cardinali Paulutio, si intra limites suarum ditionum ffiisses redux. Subinde vero nil prorsus audivi, an a Sua Majestate ulterior fuerit capta resolutio, seu an in eodem sensu Majestas Sua permaneat[5].

Tua demum erga me humanitate, quam, his ipsis diebus, sanctissimis votis pro mea incolumitate amantissime factis ostendis, nihil est sane quod ne magis delectet. Haec tibi plane persuasum velim, Ill-me d-ne, omnia me tibi pariter fausta ac prospera optare quodque in omni erga te officio diligentissimus fu- turus sim.

■ **ASV, Germ., voi. 364-365, f. 547-547v, concept (nu e autograf).**

Note

[1] Scris de aceeaşi mână deasupra indicaţiei anterioare: „1-ma January" (ştearsă).

[2] P, *Coresp.,* p. 58.

[3] Doc. precedent.

[1] Corect: „aequivalentem".

[5] „Subinde - permaneat" înlocuieşte: „Hoc tamen non obstante, si a tuo agente rei praesentem statum intelligam, officia mea in quantum profutura

agnoscam desiderata non padar" (care a fost şters). Aşadar, la recitirea şi redactarea acestui răspuns nunţiul a schimbat o frază relativ mai favorabilă, prin care şi-ar fi oferit, deşi într-o formă reţinută, bunele oficii pe seama lui Micu, dacă agentul acestuia (Hardt) l-ar pune la curent cu stadiul actual al cazului.

56

1747 ianuarie 4, Alba-Iulia

Aaron către Serbelloni. îl înştiinţează că a primit de la Inochentie un decret de excomunicare împotriva teologului iezuit. Socoteşte decretul nu numai nevalabil, ci şi vătămător. Stăruie pentru a primi un sfat de la nunţiu. Cămara îi interzice să trimită banii de drum ceruţi de Inochentie.

Excellentissime et Illustrissime Domine Praesul,
Domine Patrone colendissime,

Necessitor hisce Excellentiae Vestrae humillime exponere, qualiter elapsis his diebus[1] a meo praelato episcopo Fogarasiensi litteras Roma perce- perim et in eisdem acclusum quoddam decretum fulminatorium, quod conti- nebat excommunicadonis latae sententiae, latum in theologum sibi adjunctum e Societate Jesu religiosum, hancque sententiam et decretum mihi quoque sub eodem anathematis lulmine ac suspensionis censura ipso facto incurrenda, nisi condicta synodo promulgarem atque etiam ecclesiarum valvis applicari cura- rem, imponebat. Quod videns attonitus etsi neque consilium capere poteram, quod nimirum in tanti momenti negotio mihi agendum sit, quandoquidem ex una parte censuram prelati formidabam, ex altera vero hujusmodi decretum inutile, quinimo pro his circumstantiis nocivum fore, imo et tumultuosum futurum non immerito metuebam. Ita quod in hoc bivio, invocando divino numine, statui illustrissimo domino praesuli rescribere eidemque remonstrare rationes praegnantissimas ob quas hujusmodi decretum executioni dări nullo modo possit, tuam quia latum est in personam illi non subjectam, quin imo bullis pontificiis privilegiatam et ab his censuris exemptam, turn etiam ob varias alias rationes, quae in praesenti rerum statu gravissimae invenirentur. Similiter cum adjunctis rationibus id ipsum Sacrae Congregationi de Propaganda Fide rescripsi[2] atque humilissime ut filius obediens a parentibus et patribus consilium mandatum super hoc negotio imploravi, id ipsum implorans et implora- turus ab Excellentia Vestra, cujus dum optatum hac de re mandatum in omni devotione praestolor, longaevam incolumitatem precans maneo.

Excellentiae Vestrae,

Carolinae in Transilvania, 4 Januarii 1747

humillimus servus

Petrus Aaron[3]

episcopi Fogarasiensis vicarius generalis

P.S. Nuper ill-mus d-nus episcopus demandaverit, ut sibi aliquid de paecu- nia pro viatico ad sacram nuntiaturam transponeremus, quod et praestare quantum potuissemus, conati fuissemus, jam vero visis his ab hoc prohibemur per Cameram, nec scimus quid agendum nobis sit, super quo etiam supplico . directionem.

■ **ASV, Germ., vol. 351, f. 51-52, orig.; APF, Congr. part., vol. 100, Trans., f. 269-270, copie; fc. BAFC.**

Note

[1] Deja la 12 decembrie 1746 (cf. Doc. *53* din 14 decembrie 1746).

[2] Doc. din 14 decembrie 1746.

[1] în copie: „Haron“.

1747 ianuarie 18, Viena

(Serbelloni) către Aaron. în legătură cu excomunicarea teologului iezuit şi cu oprirea de trimiteri de bani lui Inochentie (rezumat în studiu. Cap. III).

Reverende pater,

ptsi me lateant causae ob quas dominus episcopus Fogarasiensis ani- madvertendum crediderit contra modemum patrem theologum Societatis Jesu, datum in adjutorem et consultorem episcopo Fogarasiensi pro tempore, vigore diplomatis Leopoldi Primi imperatoris, ut idiotismo Valachici cleri omni meliori modo consuleret ac provideret; petito nihilominus tuo satisfaciendo, consilium meum est, ut omnino a convocanda synodo, minus vero a publi- canda censura a prefato tuo praesule contra praedictum religiosum lata, te abstineas. Quod vero rationes quibus suadentibus te alienum praebuisti a publicatione supradictae censurae eidem tuo praesuli asserueris, necnon Sacrae Congregationi de Propaganda Fide detuleris, mirifice probo.

Quod demum tangit subventionem saepe de tuo praesuli praestandam per mei medium sicuti in antecessum consuevisti, sic a recentibus tuis ad me literis[1] intellexerim fuisse hanc tibi vetitam a Regia Transilvanica Camera, requiro a te, Reverendo pater, copiam inhibitionis seu mandati hac de re a Regia Camera accepţi in eodem meo idiomate, quo conceptam habuisti. Quodque respective de pecunia quam in privatis habes ex redditibus episcopalis mensae, me reddas certiorem. Qui de caetero benevolo animo te complector.

Viennae, 18 Januarii 1747

P[atriJ Petro Aaron, vicario generali episcopatus Fogarasiensis

■ **ASV, Germ., voi. 351, f. 50-51 v, copie; altă copie, APF, Congr. part., voi. 100, Trans., f. 271-271 v; mf. DGAS, Vet., rola 60, c. 276-277; a treia copie, MOL, Erd. kanc. It, Acta gen., a. 1747, nr. 190, p. 994-995; mf. BAFC. Doc. publ. (după orig. din Arhiva Episcopiei Romano-Catolice din Alba-Iulia) de Nilles', II, p. 584 (dar cu data greşită: 18 iunie 1747, adoptată de B, Klein, p. 219).**

Notă

[1] Doc. precedent.

58

1747 ianuarie 21, Viena

Serbelloni către Valenti. Comentează excomunicarea teologului iezuit şi anexează scrisoarea lui Aaron din 4 ianuarie şi răspunsul său din 18 aceeaşi lună.

Eminentissimo e reverendissimo signore, signore padrone colendissimo, n

_L\jmetto qui unita all'Eminenza Vostra una lettere scrittami dai vicario generale di monsignor Klein, vescovo di Fogaras in Transilvania[1], con la quale mi ha dato awiso di un ordine molto irregolare speditogli dai medesimo prelato, che si trova in Roma per le cause note alia Santitâ di Nostro Signore ed alia Sagra Congregazione di Propaganda Fide, per le quali e ancora cosi irritato l'animo di Sua Maestâ l'Imperatrice Regina contro di lui, che avendogli parlato il signor cardinale Paolucci d'ordine della Santitâ Sua a di lui favore, gli fu da Sua Maestâ replicato con il magior calore e risentimento, che se avesse osato di rimettere il piede ne' suoi Stati, l'avrebbe fatto arrestare[2]. Acciocche in vista della medesima[3] e di questa mia rappresentanza, se Sua Santitâ lo giudicherâ a proposito possa ordinargli di astenersi dai passo tentato e da tutti quelli i quali non servirebbero che ad accendere magior fuoco contro di lui et ad impedirgli anche l'uso d'ogni giurisdizione da lontano e togliergli il sostentamento che sino ad ora riceve dalle rendite della sua chiesa. Intanto ho io giudicato ce mi convenisse di rispondere al sudetto vicario generale nelli termini della qui unita mia lettera[4], la quale spero che sia per rincontrare la piena approvazione della Santitâ Sua, la quale mentre ne aspetto dall'E.V. un benignissimo rincontro, colla piu sommessa venerazione mi protesto.

Di V.E.

Vienna, 21 gennaro 1747

Umilissimo, divotissimo, obbligatissimo servitore

F. arcivescovo di Patrasso

Signor Cardinale Valenti Gonzaga

segretario di Stato di Nostro Signore (Roma)

■ **ASV, Germ., voi. 351, f. 49-49v, orig., numai subscripția e autogr.; APF, Congr. part., voi. 100, Trans., f. 267-267v, copie; mf. DGAS, Vat„ rola 60.**

Note

[1] Doc. 56 din 4 ianuarie 1747.

[2] Doc. 2 7 din 4 septembrie 1745.

[5] Aluzie la Doc. *56* din 4 ianuarie 1747.

[4] Doc. precedent.

59

1747 ianuarie 21 (Roma)

Propaganda către Aaron. Papa aprobă atitudinea sa negativă cu privire la excomunicarea teologului iezuit de către Inochentie. Să nu execute nici alte ordine de acest fel ale aceluiași episcop, iar dacă cel din urmă ar încerca să-l destituie din vicariatul general, suveranul pontif îl declară vicar apostolic, cu jurisdicție neatărnată de episcopul său.

Al Signor D[on] Pietro Aaron, Vicario generale di Fogaratz, Cibino, 21 gennaio 1747.

Q

Vx ubito giunta la sua de' 14 decembre passato[1] con cui awisa le procedure irregolari avanzate da questo vescovo contro il teologo, trattandosi di aflare di sommo rilievo, e convenuto rendeme pienamente informata la Santitâ di Nostro Signore. Con quanto dispiacere ha quindi Sua Santitâ ricevuto tali notizie, altrettanto ha commendato la prudenza con cui Vostra Signoria ha creduto di sospendere l'esecuzione degl'ordini che con precipitosa imprudenza le ha indirizzato il sudetto vescovo. E mente pertanto della Santitâ Sua ch'ella non proceda alia folminazione delle censure contro del' [1] teologo, anzi se ne astenga del tutto, non convenendo punto di somministrare nuova occasione e fomento a que' torbidi, che possono recare pregiudizii notabili a cotesto cattolicismo. Lo stesso dovrâ praticare riguardo a tutti gl'altri ordini di simile natura che le venissero diretti dallo stesso prelato, cioe sospendeme l'esecuzione ed awisarne distintamente questa Sagra Congregazione, dalia quale secondo l'esigenza de' casi le verranno trasmesse le istruzioni necessarie. Che se per la inesecuzione della publicazione delle di sopra divisate censure e di simili meno prudenţi ordini, il medesimo vescovo tentasse di privarla del

vicariato, la Santitâ di Nostro Signore prevedendo questo caso e adesso per allora, dichiara e costituisce V.S. colla presente vicario apostolico di codesta nazione greca indipendentemente dai sudetto vescovo. Tanto debo notificarle per suo lume e regola, non dubitando punto ch'ella sia per govemarsi con prudenza e senza discortarsi punto dai rispetto dovuto al suo ordinario, e Dio ecc.

■ **APF, Letters, vol. 168 (a. 1747), f. 8v-9v, .Greci Transilvania*, copie de reg.; altă copie, Congr. gen., voi. 100, Trens., f. 273-273v; mf. DGAS, Vet., rola 60; aici figurează sub act semnăturile cardinalului Carafa şi secretarului Lercari.**

Notă

' Doc. 53 din 14 decembrie 1746.

60

1747 ianuarie 25, Roma

Decret al lui Inochentie către clerul şi credincioşii diecezei sale. I. Intrigile iezuiţilor pentru înlăturarea sa ca episcop; bogată, dar uneori forţată, documentaţie, pentru justificarea excomunicării teologului iezuit Balogh. II. Caută să combată argumentele invocate de Aaron împotriva promulgării acestei excomunicări în dieceză şi-l suspendă din funcţia de vicar general; ordonă (din nou) promulgarea. III. Măsuri pentru a obţine eliberarea acelor preoţi care, în pofida jurisdicţiei sale, sunt deţinuţi în închisorile laice.

[p. 154]

I oannes Innocentius [liber baro Klein de Szad, Dei et Apostolicae Sedis grafia episcopus Fogarasiensis Graeci ritus unitorum in principatu Transyl- vaniae, Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis consiliarius, Sacrae Militiae Constantineanae per Daciam antiquam supremus praefectus, universis et singulis admodum reverendis, reverendis et honorabilibus, perillustribus ac generosis, egregiis et nobilibus, prudentibus ac circumspectis, necnon agilibus et honestis archidiaconis, vice-archidiaconis, ecdesiarum rectoribus, presbite- ris[1], clericis aliisque diaecesis nostrae utriusque sexus Christifidelibus, nobis in Domino sincere diiectis salutem et omnem benedictionem in Domino nostrisquo firmiter obedire

mandatis][2].

[1] Multi corriguntur, ut *Petrus; multi tolerantur, ut Judas; multi nesciuntur „donec* veniat Dominus, *qui illuminabit abscondita tenebrarum": ·* Dec[reti Gra- tianij, 2 par[s], caus[a] 2, quaest[io] 1, cap[itulum] 18[3]. Hac et aliis dominicis ac ecclesiae doctrinis moţi contra nostram (qua quidem immeritos legitime tamen et ideo cum timore nos fungi profitemur) dignitatem, sacra ministeria [p. 155] ritus sanctimoniam, jurisdictionem episcopalem juraque et immuni- tatem ecclesiae nostrae, incorrigibili et permanente, manifesta et licentiosa pertinacia, delinquentem jesuitam theologum cum suis fautoribus et complicibus, partim apostolicis requisitionibus, partim publicis sumptuosis solicitati- onibus, partim rigorosis commonitionibus, multorum annorum decursu cor- rigere conabamur et duobus jam praeteritis gravissimae persecutionis nostrae annis hucusque toleravimus, quousque scandali publici gravitas âd periculum innocendum animarum ideo assurgere ferebatur, quod his per scandalizatos genitores sacri baptismi administratio unionis abominatione negetur[4]. Supplicant fideles oves pastoris sui -reditum, quem jesuitae calumniis adeo praeclu- serunt, ut pastori Roma reduci mortis supplicium comminatum fuerit. Et licet indidni, ad martyrii tamen meritum Viennam Austriae properassemus, prout literis passualibus pro itinere jam instructi fueramus, nisi superioris potestatis altissimo consilio [p. 156] prohibiţi, meliorem esse obedientiam quam victimas edocti, a coepto itinere desistere debuissemus. Proditorias jesuitarum occultas calumnias et, certa nobis licet secreta scientia, cognitas suggesdones in deduc- tione facti qua decretum excommunicationis, ipso feste Sancti Matthaei Apostoli et Evangelistae anno elapso 1746 emanatum, instruximus, sufficienter quidem declaravimus, quia tamen ad publicam hujus tergiversatoriae crimina- tionis demonstrationem canonica justitiae adhibenda sunt media, ideo decla- randa esse existimavimus sequentia:

Ab anno 1744 die 13 Marţii per excellentissimum et illustrissimum domi- num comitem generalem commendantem a Cemin Viennam Austriae successive missae germanico stylo conscriptae relationes hos sensus continent Cum *hie episcopus basis et fundamentum sit exorti tumultus, esset avocandus et loco ejus, ut flamma haec soppiatur et unio restauretur, alius ad gubemaculum ponendus et creandus. Transmittitur attestatum paths supehohs Societatis Jesu Cibiniensis et* [p. 157] *paths theologi schema, quomodo praevenire oporteat huic jam ferme expulsae et lapsae unioni, rogando ut ille*[5] *non prodatur, secus*

actum esset cum ipso et pehclitaretur. Demonstratur, quomodo hoc schemate jam infectae unioni prae- veniri possit. Deberent itaque ex vicinis partibus[6] *docti sacerdotes vel popones uniti* in *Transylvaniam* mitti, *a quibus edocerentur rudes popones et populus, quod unio non solum* in Transylvania, *verum etiam in aliis partibus quam maxime colatur et ad salutem necessaha sit, ut per hoc etiam rabies concepta erga unionem* sensim evanescat, *praecipue autem ad hunc tumultum sedandum et unitorum molliendum necessaho desideratur altehus episcopi vigilantioris substitutio. Tandem deberet etiam theologo dah in synodo et* consistorio sessio et votum *decisivum. Schema autem paths supehohs et paths theologi plura monstrabunt*[7].

Haec proditoria accusatio tantum operabatur, ut favore jesuitarum sub dato 15 lunii 1744 regium ad [p. 158] Transylvaniae gubemium emanaverit et sub dato 9[8] I ulii 1744 per gubemium nobis intimatum sit mandatum, quo ad recipiendam per nos pro ecdesia apud regiam aulam promotorum negotiorum decisionem, adeoque ad celandam laesionis nostrae intendonem, ficto suppo- sito et in favorem proditionis larvato fine, ab episcopatu Viennam Austriae evocaţi sumus. Et licet proditoria hoc mandato celata accusatio nobis et ecde- siae nostrae synodaliter innotueri et nos synodaliter requisiti fuerimus, ne simulatae et illegitimae huic ab episcopatu avocationi pareamus[9], maluimus tamen inique praecipientibus morem gerere ac intentate paratoque nobis martyrii etiam merite ecclesiae nostrae justitiam asserere, quod Viennae Austriae coram incompetente examine nobis constitutis jamjam evenisset, nisi legitimae potestatis monitionibus ab hoc opere desistere et ad sacra apostolica limina juste quadriennalis peregrinationis titulo[10] confugere debuissemus, fidedigna fama ferente persecutionis fervescentiam nos usque ad oras maris insecutam fuisse. Debebat haec calumnia et tergiversatio juste jure ab auditu et limine justitiae removeri non praecise [p. 159] ex natura calumniae et ratione identitatis quae tergiversatores calumniatoribus aequat. Nam ubi darior est tergiversatio, quam ubi rogatur, ne calumniator prodatur et periclitetur? Quid metus aut periculi importat justa accusatio? Justum enim non contristabit quidquid ei accident. Ecce Câini[11] metus, conscientia iniquitatis! Haec igitur tergiversatio etiam ob dignitatem episcopalem rejici debebat, quia: Sciant cuncti *accusatores, earn se rem deferre debere* in *publicam notionem quae munita sit idoneis testibus vel instructa apertissimis documents vel indiciis ad probationem indubitatis et luce clarioribus expedita. Quisquis iile est qui crimen intendit, in judicium veniat, nomen rei indicet,*

vinculum inscriptions *arripiat, custodiae similitudinem (habita tamen dignitatis aestimatione) patiatur, nec impunitam fore sibi noverit licentiam mentiendi, cum calumniantes ad vindictam poscat similitudo supplicii.* Qui crimen *objicit, scribat se probaturum:* Dec., 2 par., caus. 2, quaest. 8, cap. 2, 3 et 4[12]. Quomodo sadsflet statute uu Calumniator si in [p. 160] accusatione *defecerit,* talionem recipiat: Dec., 2 par., caus. 2, quaest. 3, cap. 7? *Deus ergo, fratres, ad hoc praeordinavit vos et omnes qui summo sacerdotio funguntur, ut injustitias removeatis et praesumtiones abscindatis et* in sacerdotio *laborantibus succuratis, opprobriis et calamitatibus eorum non praebeatis, sed ei qui qui calumniam vel opprobrium [...] facit, abscindatis et* Domino in suis *sacerdotibus opem feratis:* Dec., 2 par., caus. 3, quaest. 1, cap. 6[13]. Si *quis deinceps priorum aut cujuscunque dignitatis vel cujuscunque ordinis laicorum episcopum comprehenderit, percusserit aut aliqua vi a propria sede expulerit, nisi forte judicatum canonice, autores et cooperatores tanti sceleris anathematizentur* [...]: Dec., 2 par., caus. 17, quaest. 4, cap. 22. Calumniator *homicidii reatum incurrit, quia*[14] *homicidiorum tria genera esse dicebat Beatus Petrus et poenam eorum* parilem *fore dicebat. Sicut enim homi- cidas, interfectores fratrum, ita* et[15] *detractores eorum eosque odientes homicidas esse manifestabat, quia et qui occidit fratrem et qui odit et qui detrahit ei, pariter* [p. 161] *homicidae esse* monstrantuT[16]. Omnis *iniquitas et oppressio et injustiţia, judicium sanguinis* est[17], licet *gladio non occidat, voluntate tamen interficit:* Dec., 2 par.: de poeniten[tia] Dist]inctionis] 1, cap. 24 et 25. Ideo: Nemini proximum criminari licet aut *invidiose eum deferre. Si quis autem hujus criminis infamia notatus fuerit, compescatur. Et si resipiscere et ad meliorem frugem redire recusaverit, coarguant eum filii ecclesiae Dei, deprimant et sua expellant vicinia. Quod si facere* non *valebunt, ab ejus conversatione se* conţineam, nec edant *vel bibant cum illo aut familiaritate utantur, quia vendit suos fratres in fide, quemadmodum vendidit Judas Dominum et* Magistrum suum *illumque prodidit. Nos itaque praecipimus omnem penitus abesse e clero delationis criminis suspicionem. Et si quis e clero compertus fuerit hac nota inustus, dejiciatur suo ordine et offico privetur:* Sanctorum 318 sacrosanta Nicoena synodo anno Christi 325 congregatorum patrum variarum ecclesiasticarum constitutionum, cap[ut] 24[18]. Si *quis episcopum contumelia affecerit, deponatur.* (p. 162] Principi enim *populi* tui maledices[19]: Concilii Apostolorum anno Christi 34 aut potius 33, canone 54[20]. Statuimus, ut si *quis clericorum suis episcopis infestus aut insidiator fuerit eosque criminari voluerit aut*

conspirator fuerit, mox ante examinatum judicium submotus a clero, curiae tradatur, cui diebus vitae suae deserviat et infamis absque ulla restitutionis spe permaneat: Dec., 2 par., caus. 11, quaest 1, cap. 31[21]. Ecce periculum quod calumniatores jesuitae justo timuerunt et ideo accusationis legalem promo- tionem tergiversări sunt, alioquin scire obligati, quod: Si *quis episcoporum super certis accusetur cnminibus, ab omnibus audiatur qui sunt in* provincia sua *episcopis, quia* non *oportet accusatum alibi quam* in suo *foro audiri[22].* Et ideo: Pulsatus ante suum *judicem causam dicat et ante non suum judicem pulsatus, si voluerit, taceat[23].* Et quod bene notandum: Quamvis *liceat apud comprovinciales et metropolitanos atque primates episcoporum ventilare accusationes et* criminationes, non tamen [p. 163] *licet definire[24] sine hujus Sanctae Sedis auctoritate, sicut ab apostolis eorumque succesoribus multorum consensu episcoporum jam definitum[25] est, nec* in eorum ecclesiis alii *praeponantur, aut ordinentur, antequam hic eorum juste terminentur negotia[26]:* Dec., 2 par., caus. 3, quaest 6, cap. 2, 3 et 7. Nam *quoniam episco- palem dignitatem tueri* illaesam et ne *improborum impugnationibus aut accusantium calumniis passim pateat,* muniri par est, statuimus, ut nullus *episcopus aut abbas quovis[27] instante aut[w] requirente, nisi sibi copia aut facultas legitime defensionis permittatur, etiamsi crimina fuerint notoria diligenterque partibus auditis, causa plenarie probata fuerit, dignitate privări valeat:* Bulla Leonis decimi, tertio nonas Maii 1514 edita, quae incipit: *Supemae* dispositions *arbitrio,* per sacrosanctam synodum Lateranensem[29] approbata et inter hujus sacrosanctae acta relata[30]. Nemo *unquam episcopum apud judicem saecularem aut alios clericos accusare* praesummat[31]. Si *quis clericus accusans clericum* in *curiam introierit, anathema* sit[32]: Dec., 2 par., caus. 9[33], quaest. 1, cap. 1 et 10. *Nullus episcopus[34] dum suis fuerit rebus expoliatus aut a sede propria* [p. 164] *qualibet occasione pulsus, debet accusari aut a quoquam potest ei crimen objici priusquam intergerrime restauretur et omni quae illi ablata quocunque* ingenio *fuerant legibus redintegrentur et ipse propriae sedi et* pristino statui *regulariter reddatur, ut omnes* possessiones *atque fructus omnes ante coeptam accusationem,* primates et s^nodus *episcopo de quo agitur, funditus restituant[35]. Episcopis, suis, rebus expoliatis vel a propriis sedibus ejectis, omnia quae eis ablata sunt, legibus sunt redintegranda, quia priusquam hoc fuerit factum, nullum crimen eis objici* potest[36]: Dec., 2 par., caus. 2, quaest 3[37], (cap. 3] et caus. 3, quaest. 1, cap. 1.

His sacris constitutionibus non derogant, jura et apostolica

Hungariae privilegia, quibus ordo juris processualis canonici approbatur et recipitur in causis fidei, clericorum et similibus negotiis ecclesiasticis quae ad forum saecu- lare Hungaricum expressa lege non referuntur; in nostro autem excommunicationis denuntiatorio decreto aperte demonstratum est, per jesuitas hac proditoria calumniosa tergiversatione et aliis excessibus etiam publicas Hungariae leges violări et hanc accusationem incompetenter intentam fuisse; ergo quomodo subsistet eorum [p. 165] intentio, qua nos a sede episcopali non auditos avocari, alium episcopum ordinari, sibimet ipsis vero sessionem[38] et votum decisivum in synodo deferri ac hac ambitione non obstante alienigenas doctos pro praetensive rudium poponum instructione mitti postulant? Quid ergo operabuntur jesuitae dum pro apostolica instructione alios doctos requi- runt et quomodo voto decisivo praesidebunt synodo adeoque ipsi episcopo, quos ipsi instruendo semet impares confitentur ipso facto dum alios doctos instructores necessarios esse asserunt? Hie larvatus animarum et procurandae unionis zelus propter apertam, temerariam caecamque ambitionem abomi- nationis est plenissimus, quia haec in tota ecdesia inaudita jesuitarum episcopis dominandi et praesidendi arrogantia non tantum scindit unites, sed etiam sub imperio Turcico ab hoc scandalo immunes Graeci ritus ecclesias quo minus unionem recipiant avertit. Sicut enim[39] vir non *debet adulterare uxorem suam,* ita nec *episcopus ecclesiam suam id est, ut illam dimittat ad quam sacratus est absque inevitabili necessitate aut apostolica vel regulari mutatione et alteri se ambitus causa conjungat. Et sicut uxori non licet* [p. 166] *dimittere virum suum, ut alteri se vivente eo matrimonio societ aut eum adulteret, licet fomicatus sit* vir *ejus, sed juxta Apostolum*[40] *aut viro suo reconciliari debet aut mânere innupta. Ita ecclesiae non licet dimitter[e] episcopum suum aut ab eo segregări*[41]*, ut alterum vivente eo, accipiat. Sed aut ipsum habeat, aut innupta maneat, id est alterum episcopum suo vivente non accipiat, ne fomicationis aut adulterii crimen incurrat. Si vero adulterata fuerit, id est si se alteri episcopo junxerit aut super se alterum episcopum adduxerit aut esse fecerit vel desideraverit, per acerrimam poenitentiam aut suo reconcilietur episcopo aut innupta permaneat* (et paulo post:) *Episcopum vero oportet opportune et importune atque sine intermissione ecclesiam suam docere eamque prudenter regere et amare, ut a vitiis se abstineat et salutem consequi possit aetemam. Et ilia cum tanta reverenda ejus doctrinam debet suscipere eumque amare et diligere, ut legatum Dei et*

praeconem veri tat is[42]*. Sicut alterius uxor nec adulterari ab aliquo vel judicari aut disponi, nisi a proprio viro, eo vivente, permitdtur, sic nec uxor episcopi, quae ejus* [p. 167] *ecclesia vel parochia indubitanter intelligitur, eo vivente absque judicio et voluntate alteri judicari vel disponi aut ejus concubitu, id est ordinadone, conceditur. Unde ait* Apostolus[43]: „Alligata est *uxor legi quamdiu viî ejus vivit; eo vero defuncto, soluta est a lege viri".* Similiter etiam[44] *sponsa episcopi (quia sponsa uxorque ejus dicitur ecclesia) illo vivente, ei est alligata; eo vero defuncto, soluta est et cui voluerit* nubat tantum in Domino"[45], id *est regulariter*[46] [...] In apibus *princeps unus est, grues unam sequuntur ordine literario*[47] *imperator unus, judex unus provinciae. Roma, ut condita est, duos fratres simul habere reges non potuit et parricidio dedicatur. In Rebeccae utero Esau et Jacob bella gosserunt. Singuli ecclesiarum episcopi, singuli archipresbiteri, singuli archidiaconi et omnis ordo ecclesiasticus suis rectoribus nititur:* Dec., 2 par., caus. 7, quaest. 1, cap. 11, 39 et41.

Quomodo adducendi docti Graeci ritus popones, allegatis constitutionibus et suae immunitati institutoque evangelico evidenter contrarium docebuntur, quando nullus episcopus cum sua ecclesia jesuitarum dispositioni, judicio et praesidio est [p. 168] subjectus et quomodo persuadebunt populis quod ipsi non tolerant? Sed nec tolerare bona conscientia possunt, quia haec tolerantia, consequenter doctrina, evangelico et ecclesiae traditionibus repugnat. Quae omnia nulla humana, etiam sacra apostolica potestate, mutări possunt, quia a Jesu Christo instituta, ab apostolis praecepta, assistente Spiritu Sancto a sanctis patribus, sacris oecumenicis conciliis, sancta ecclesia et sede apostolica tradita sunt. *Ego enim Dominus et* non mutor: Malach[ias, cap.] 3, v[ersus] 6. *Synodus* in spiritu sancto *congregata* legitime, generale concilium *faciens, ecclesiam* catkolicam[48] repraesentans, potestatem a *Christo mediatam habet, cui quilibet cujuscunque status vel dignitatis, etiamsi papalis existat, obedire tenetur [...]:* Concilii Constantiensis anno 1415 sess[io] 4[49] et sequentibus. Hujus sacri concilii memoria fit tit[ulus] 11 par[tis] 1-ae Op[eris] Tri[partiti] et huic concilio interfirisse consequenter, idem christiana subjectione recepisse, perhibetur Sigismundus imperator et rex Hungariae[50] et ideo sacra continua consvetudine successivi apostolici reges [p. 169] Hungariae hujus sacri concilii privilegiis et praeceptis adeo subjecti perseverent, ut tit. 9 prol[ogi] in Opus Trip[artitum] dedaretur contra libertatem ecclesiarum diutumam vel privilegia ei concessa statutum[51] non vaiere[52]. Et tanto minus ecclesiae

constitutionibus derogări potest per laicos, quanto minus id ecclesiastica agit potestas, quia: *Confidimus quod nullus jam veraciter ckristianus ignoret uniuscujusque synodi* constitutum, *quod* universalis *ecclesiae probavit assensus, nullam magis exequi sedem prae caeteris oportore quam* primam *quae et unamquamque synodum sua authoritate confirmat et continuata moderatione custodit. Sunt quidam dicentes Romam pontifici semper licuisse novas condere leges, quod et nos non solum non negamus, sed et valde affirmamus. Sciendum vero sum opere est, quia inde novas leges condere potest, unde evangelistae aliquid et prophetae nequaquam dixerunt. Ubi vero aperte Dominus vel jus apostoli et eos sequentes sancti patres sententialiter aliquid definierunt, ibi non novam legem Romanus pontifex dare, sed potius quod praedicatum est,* [p. 170] *usque ad animum et sanguinem confirmare debet. Si enim quod docuerunt apostoli et prophetae destruere (quod absit} niteretur, non sententiam dare, sed magis errare convinceretur. Sed hoc procul sit ab eis, qui semper Domini ecclesiam contra lupo- rum insidios optime custodierunt*[53]*.* Et ideo: Contra *statuta patrum condere aliquid vel mutare, nec hujus quidem Sedis potest authoritas. Apud* nos enim inconvulsis *radicibus vivit antiquitas, cui decreta patrum sanxere reverentiam:* Dec., 2 par., caus. 25, quaest. 1, cap. 1, 6 et 7. Nulla etiam persecutionis atrocitas episcopum ab ecclesia et vicissim separare debet ac potest, quia: *Adversitas, quae bonis votis objicitur, probatio* virtutis est, non *judicium reprobationis, quis enim nesciat quam prosperum fuit, quod beatus Paulus Apostolus praedicaturus ad Italiam veniebat et* tamen veniens *naufragium* pertulit? Sed navis *cordis in maris fluctibus* integra stetit: Dec., 2 par., caus. 7, quaest 1, cap. 48. Nec propterea quod persecutionis et proditionis indementia sede sua spolietur et ad sacram apostolicam [p. 171] sedem confugiat episcopus, cessat Christi sangvine haere- ditatum inter episcopum et ecclesiam indissolubile vinculum, quia: Si *quis vestrum pulsatus fuerit* in *aliqua adversitate licenter hanc Sanctam* Apostolicam Sedem *ap[p]ellet et ad earn quasi ad caput suffugium habeat, ne ipse innocens damnetur aut ecclesia sua detrimentum patiatur*[54]*. Omnes episcopi qui in qui- busdam gravioribus pulsantur vel criminantur causis, quoties necesse fuerit libere* Apostolicdm *ap[p]ellent Sedem atque ad earn quasi ad matrem confugiant*[55]*. Ad Romanam ecclesiam ab* omnibus, *maxime tamen ab oppressis appellandum est et concurrendum tanquam*[56] *ad matrem, ut ejus uberibus nutriantur, auctoritate defendantur et a suis oppressionibus releventur, quia non potest nec debet mater*

oblivisci filium suum: Dec., 2 par., caus. 2, quaest. I[57], cap. 4, 5, 6 et 8[s8]. Omnis *qui gemebat et vexabatur a Saul fugiebat et veniebat ad David[59]. Si ergo piissimus et justissimus David* sciîet *peccatum* [p. 172] *esse persecutionem fugientes et trans- euntes de loco ad locum et de civitate ad civitatem recipere, tales nequaquam reciperet, nec secum teneret, nec in aliis civitatibus eos collocaret. Qui enim perse- quuntur Domini episcopos eosque de civitatibus ad civitates transire compellunt, non eos tantum persequuntur, quantum Dominum nostrum Jesum* Christum, *cujus legatione funguntur. Nec ipsi in hoc peccant episcopi, quoniam non sponte, sed coacte hoc agunt, sed illi qui eos persequuntur, nec ipsis episcopis hoc imputări potest, sed illis qui eos hoc agere cogunt.* (Et infra:) Qui autem *negant misericordiam faciendam fugientibus ac necessitatem patientibus, ipsum* Christum negant, *qui est misericordia et* veritas[60] [...] Suggestum est nobis, *quod pro praeteritis laboribus et infestationibus* nonnulli *vestrum assignatas sibimet a Deo commissas relinquunt plebes et* in *futuro plures relinquere velint eas quas tueri debent ecclesias et pro ovibus sibi commissis laborare negligant et monasteriorum se quieti contradere festinent et vacationem ab episcopatus laboribus eligere* et[61] silentio (p. 173) *atque otio vitam degere magis appetant, quam in his quae sibi commissa sunt permanere, dicente Domino: „Beatus qui perseveraverit usque ad finem"[62]. Unde namque est beata perseverentia, nisi de virtute patientiae? Quoniam secundum Apostolicam praedicationem: „Omnes qui* volunt in Christo *pie vivere, persecutionem patiun- tur"[63]. Ideo, fratres chaîissimi, non vos afflictionum amantudo a pio mentis vestrae proposito coarctet recedere.* Considerate *namque quanta pro absolutione nostra et liberatione Creator Dominusque et Redemptor* nosteT *pertulerit, quibusve se contu- meliis afficiendum tradiderit, ut nos a vinculis potestatis diabolicae liberaret. „Attendee itaque vobis et omni gregi* in *quo vos Spiritus Sanctus constituit episcopos regere ecclesiam Dei quam aquisivit[65] proprio sangvine"[65], ut* non sit *qui vos decipiat aut seducat in subtilitate sermonis, ut plebes vobis commissas relinquatis et alicui propter malorum opprobrium hominum quieti vos tradatis et ut vos salvetis solum- modo et filios orphanos relinquatis[66]. Sciscitaris* [p. 174] *itaque per Guldagarium[67] presbiterum, utrum cum a Normannis de episcopio depellaris, debeas de caetero in monasterio conversari. In quo scias, charissime frater, quod si pemitiosum est proretam* in *tranquillitate navim deserere, quanto magis in fluctibus? Ubi non dicimus quod persecutorum* non *fugiamus*

(maxime Paganorum) insidias, cum ad tempus saeviunt et ob multitudinem delictorum nostrorum nocendi facultatem divinitus assequuntur, praesertim cum eis prodire ultro non debeamus et multos prophetas et apostolos ipsumque Dominum hujusmodi fugisse insecutoTes[68] luce *clarius constet. Sed quod praecipue nos, qui tanquam arietes ducatum gregibus praebemus,* imo *qui et horum pastorum sumus. Deo authore, cum eis in periculis pro viribus persistere pro certo conveniat et cum tranquillitas reddita divina fuerit pietate sopitaque furentium infestatio mox gregem requirere et* in *unum colligere et ejus animos caelestis patriae pace ac potissimum saecuritate praedicata sursum erigere debemus. Et tandem[69] super eorum cautela* [p. 175] *oportet nos esse solicitos, ut si Dei judicio praesentis temporis commoda fortassis ammittunt[70], futurae vitae se sperent guadia absque ambiguitate porcipere sempitema:* Dec. 2 par., caus. 7, quaest. 1, cap. 39[71], 46 et47.

Ergo nobis proditione jesuitarum sede pulsis, pastoralis incurabit vigilantia, praecipue dum jesuitae divina et canonica stătută infringi, nobis viventibus, alium episcopum ecclesiae nostrae superinduci, alienigenas praetensos doctos nostris sacerdotibus magistros assignari ac sibimet jesuitis in ecclesia nostra praesidium cum voto decisivo per saecularem potestatem deferii consulant et postulent, adeoque dismembrationi proventuum episcopalium et temerariae usurpationi episcopalis potestatis incorrigibiliter et pertinaciter insistunt[72], nec aliud est remedium, quam quod sacrum evangelium et ecclesia praescribit *Tam sacerdotes quam reliqui fideles omnem summam curam habere debent de his qui pereunt, quatenus eorum redargutione aut corrigantur a peccatis, aut si*]p. 176] *incorrigibiles apparuerint, ab ecclesia separentur[73]. Ecce autem crimina quorumlibet, si ipsis criminosis confiteri nolentibus, undequaque claruerint, quaecunque non fuerint patientiae leni medicamento sanatae, veluti igne quodam piae increpationis urenda sunt et curanda. Quod si nec sic quidem aequanimiter sustine[n]tis ac pie increpantis medela praecesserit™* in *eis, qui diu portati et salubriter objurgati corrigi noluerint, tanquam putra corporis partes debent ferro excommunicationis abscindi, ne sicut caro morbis emortua, si abscissa non fuerit, salutem reliquae camis putre- dinis suae contagione corrumpit. Ita isti qui emendari despiciunt et in suo morbo persistunt, si* moribus *depravatis* in sanctorum *societate permanserint, eos exemplo suae* perditionis inficiant: Dec., 2 par., caus. 24, quaest. 3, cap. 14 et 18.

Indurata ergo et publica jesuitarum incorrigibilitas, conscientiam tarn nos- tram quam aliorum ad correctionem

graviter obligavit, quia irreparabilis animarum perditio jesuitarum praesumptuosam pertinaciam scandalose comitatur et in dies]p. 177] firmioribus actis radicibus inextricabilem perditionis labyrin- thum struit. Ergo obligamur incorrigibile membrum episcopali excommuni- cationibus gladio rescindere, quia: *negligere, cum possis deturbare perversos, nihil aliud est quam fovere. Nec caret scrupulo occultae societatis qui manifesto facinori desinit obviare*[75]*. Ac non solum ille reus est, qui falsum de alio profert, sed et is qui aurem cito criminibus praebet.* Quod etiam sum e deplorandum est - Quis- *quis metu cujuslibet potestatis veritatem occultat, iram Dei super se provocat, quia magis timet hominem quam Deum* (Et post pauca:) *Ulterque reus est, et qui veritatem occultat, et qui mendacium dicit quia et ille prodesse non vuit, et iste nocere desiderat*[76]*:* Dec. 2 par., caus. 2, quaest 7, cap. 55 et caus. 11, quaest. 3, cap. 77 et 80.

Ecce quantum animarum jactura facit jesuita, qui calumniis et sceleribus suis publicum silentium et ut nostra successorumque nostrorum episcopalis apostolica potestas ac ecclesiae nostrae libertas et imunitas opprimatur, publi- cam protectionem rogat et obţinere videtur. Quid periculi timet recte agendo? et sacrilega agendo, svadendo, sic que tot suo scandalo praecipitatarum animarum onere suam damnationem agravando, [p. 178] omniscium immensum et insomnem oculum favore potentiae humanae excaecare molitur? Qui *propter injustitias et injurias et contumelias et diversos dolos regnum a gente* in *gentem transferi:* Ecclesiastic]i [caput] 10, v[ersus] 8[77] etcujus ira bellorum indementia totius fere Europae campos ad maestissimam serae posteritatis memoriam lugubri christianorum sanguine tot annorum serie usque hodie purpurat Quid enim sunt bella, teste Sancto Augustino, nisi flagella? Ergo apostolici muneris necessitate sacrorumque canonum ductu, incorrigibile, intrusum, extraneum membrum a nostra resecare ecclesia obligabamur. Obligantur etiam universae reliquae potestates et christiani fideles, nisi cum jesuitis hoc in casu animarum suarum interitum operări velint, apostolicae nostrae assistere et obedire correc- tioni.

[II] Verum enimvero dum potior ecclesiae nostrae pars etiam actu nostrum flagitat reditum et suis synodalibus postulatis quoad ammovendum[78] jesuitam inhaeret, quern nobis absentibus generalem ecclesiae nostrae providimus vicarium, in favorem excommunicatorum nostram ab executione suspendit sententiam, impugnat mandata et episcopales dispositiones, [p. 179] ad Urbem provocat. Ad inobedientiae suae legitimationem

scribit excommunicatum jesuitam abesse ab episcopatu et diu quod officio jam renuntiaverit, quia ejus loco Cibinii jam alter successor jesuita salutatus est. Hoc non excusat, sed potius aggravat inobedientiam, quia: *Quanto a* nobis *credi tibi et necessarias vides causas injungi, tantum te strenuum debes et* solicitum *exhibere. Proinde* si Maximus Salonitanus *praestito sacramento firmaverit, se simoniaca haeresi non teneri atque de aliis ante corpus Sancti Apol[l]inarius tantum[m]odo requisites innoxium se esse* respondent et de *inobedientia sua poenitentiam (sicut deputavimus) egerit, volumus ut ad consolandum* ilium *epistolam quam ad eum scripsimus (ubi ei gratiam nos- tram et communionem nos reddidisse signavimus) experientia tea dare debeat, quia sicut* in *contumacia persistentibus severes nos esse convenit, sic iterum humiliatis et poenitentibus negare locum veniae* non *debemus:* Dec., 2 par., caus. 2, quaesL 5, cap. 8. *Gvilisarius*[79] *patritius nosteT mandavit* me, *ad se venire pacifice pro quibusdam ecclesiasticis dispositionibus* [p. 180] in *palatium principis et ad primum et secundum velum retinuit omnem clerum et populum, qui mecum veniebat et* nullum permisit ire, nisi me solum et Vigilium, *diaconum nostrum. Me vero detente*[80] *et ante dictam*[81] *patritiam*[82] *deducto miserunt in exilium, in suo* sustentor[83] *pane tribulationis et aqua* angustiae. Ego tamen propterea non dimisi, nec *dimitto officium meum, sed cum episcopis quos congregare potui, eos qui talia erga me egerunt, anathemizavi et una cum illis apostolica et synodali authoritate statui nullum unquam taliter decipiendum, sicut deceptus sum.* Et si *aliquis deinceps ullum unquam episcoporum taliter deceperit, anathema maran[a]tha fieret* in *conspectu Dei et sanctorum angelorum*[84]*.* (Idem Vigilio:) Habeto ergo cum his *qui tibi consentiunt plenae damnationis sententiam sublatumque* tibi nomen et munus minister» *sacerdotalii, agnosce Spiritus Sancti judicio et apostolica a nobis authori- tate* damnat us[85]: Dec., 2 par., caus. 23, quaest. 4, cap. 30. Nullus *anathemizato- rum suscipiatur, nec a quoquam credantur, quae ab eis dicuntur vel conscribuntur. Eos dico anathemizatos esse, quos episcopi, suis scriptis* [p. 181] *anathemizaverunt aut eorum statuta anathemizant*[86]*.* Dec., 2 par., caus. 3, quaest. 4, cap. 6.

Ecce casum proditionis quo jesuitae contra nos pertinaciter utuntur. *Ergo quis potest absolvi per literas et excommunicari. Et sic aliquis excommunicare per scripturam:* glossa[87].

Denique non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, nec absolutio suffragatur nisi poenitenti, poenitentia autem nulla locum habet ubi criminis successor, pertinacis excommunicati traditione, continuat factum sacris canoni- bus anathemizatum:

quia[88]: Damnationis sententiam *quicunque meretur accipere, si* in suo sensu voluerit *permanere, nullus relaxare poterit:* Dec., 2 par., caus. 23[89], quaest. 2, cap. 5.

Sed obvertit Aron, jesuitae sunt alterius ritus et renuunt obedire episcopo, consequenter hanc excommunicationem spemenL Contra est, quod nisi in haeresim quis incidere velit, asserere non potest, ritus ratione diminui episco- palem potestatem, ergo quia: Presbiteri et *diaconi* sine[90] sententia *episcopi nihil perficiant. Ipse enim est cujus fidei populus* [p. 182] est *creditus et a quo pro animabus ratio exigetur:* Concilii Apostolorum anno Christi 34 seu potius 33, can. 39. Si quis venerit contra *decreta episcopi, ab ecclesia abjiciatur*]...] - Omnes *principes terrae et caeteros* homines episcopis *obedire beatus* Petrus *praecipiebat.* Dec[retalium Gregorii papae IX] lib. 1, tit. 33, cap]itula] 2 et 4. *Sacerdotes et reliqui ecclesiae* miniştri *omnesque plebes episcopos suos diligere debent et eorum praeceptis obedire, etiam si aliter ipsi (quod absit) agant, nisi in fide erraverint[91]. Qves quae pastori suo commissae sunt, eum nec reprehendere (nisi a recta fide exorbitaverit) debent, nec ullatenus accusare possunt, quia facta pastorum oris gladio ferianda non sunt, quamquam recte reprehendenda videantur[81]:* Dec., 2 par., caus. 2, quaest. 7, cap. 8 et 13. *Placuit pro* communi utilitate et instante necessitate, ut nullus *episcoporum graviter ferat, si ejus parochianum pro depraedationis causa alter episcopus excommunicaverit:* Dec., 2 par., caus. 6, quaest. 3, cap. 4, *quia ratione delicti perditur privilegium et reatus* omnem honoTem *excludit et ideo qua* in provincia *quis delinquit illic juri subjacet, non enim praetextu privilegii concessi flagitiorum crescet authoritas:* glossa[93] et alioquin *ratione delicti, contractus, domicilii sive rei controversae* [p. 183] *forum regulariter quis sortitur:* Dec[retal. Greg.] lib. 2 de foro comp[etenti], tit. 2, cap. 20[94]. Sententia *pastoris, sive justa sive injusta fuerit, timenda est. Si quis vero non obediat episcopo, extollere atque exaltare sese desiderans, quaerens etiam obumbrare* merita *episcopi simulata affec- tione doctrinae aut* humilitatis aut *misericordiae,* is a vero devius superbit. Quoniam veritatis ea est *regula, ut nihil facias commendandi tui causa, quo minor alius fiat, neque si quid boni habeas, id ad deformationem alterius et* vituperium[95] exerceas. Non *defendas* improbum et *sancta indigno committenda non arbitreris, neque iterum arguas et impugnes eum, cujus crimen non deprehenderis. Absit ut quidquam* sinistTum *de his arbitremur, qui apostolico gradui succedentes,* Christi *corpus sacro ore conficiunt, per quos nos etiam* Christiani sumus, *qui claves regni coelorum habentes, ante judicii diem*

judicant. Veteri quidem Lege habetur: quicunque sa- cerdotibus non *obtemperasset aut extra castra* positus *lapidabatur a populo, aut gladio cervice subjecta contemptum expiabat cruore. Nunc vero inobediens spirituali animadversione truncatur et ejectus ab ecclesia rapido doemonum*[96] *ore discerpitur*[97]*:* Dec., 2 par., caus. 11, quaest. 3, cap. 1, 13 et 14 [p. 184] Qui vere *pureque solitariam alignt vitam, digni sunt convenienti* honore. Eos vero *qui per civitates singulas seu possessiones in* monasteriis sunt, *placet* nobis *episcopo suo esse subjectos et [...] neque communicare ecclesiasticas, neque saeculares aliquas attrectare ac-* tiones, relujuentes *propria monasteria, nisi forte jubeantur propter urgentes necessitates ab ipsius civitatis episcopo et [...] praetereuntem vero haec decrevimus extra communionem esse, ne nomen* Domini *blasphemetur. Quidam monachi nihil habentes sibi injunctum a proprio episcopo, interdum vero etiam illi qui ab eo fuerunt excommunicati, veniunt ad regiam civitatem Constantinopolitanam et* in *ea per- turbationes tranquillitati ecclesiasticae inferunt et diversorum domos corrumpunt. Statuit igituT Sancta Synodus*[w] *nos* primum commoneri, ut *exeant a regia civitate, demum eos invitos dejici ac inde per defensorem compelli, ut ad sua loca redeant:* Dec., 2 par., caus. 16, quaest. 1, cap. 12 et 17. Excommunicatio est *aliquid necessarium, quamobrem qui earn parvipendet a fide descidit etc.* [...] Nec *presbiter fas est aut diacono vel cuipiam sacerdotum contra patriarcham* [p. 185] *stare, neque contra episcopum eique contradicere et adversari, quicunque autem presbiter id fecerit, abscissionis et* excommunicationis reus *denuntiabitur, nisi veniam det ei episcopus et ignoscat, et virtutis* in *eum inductus studio ilium absolvat etc. [...] Presbiteris autem publicis orationibus praefectis et jugi sacrificio incumbentibus necessaria alimenta providere debent episcopi et patriarchae, et Justus quoque exhibeatur eis* honor et dentur ipsis *escae quantum satis est et Ulis sufficit, ne indigentia compulsi aliquid suo ordine indignum admittant etc.* [...] Qui *autem suam transgreditur conditionem et praestare audet quae* sui *ordinis* non sunt, divinum *subeat judicium, secundum sanctae ecclesiae praescripta, decreta et sacerdotum sententiam, atque ab ecclesia Dei ammovendus est, anathemate percellendus, sacra prohibendus communione et penitus abscindendus etc.* [...] Excommunicandi *potestatem et judicandi jus habent episcopi tarn in civitatibus quam oppidis et pagis, adeoque" honor et obedientia illis ab horum civibus deferenda sunt et debita iura ipsis persolvenda etc.* [...] Qui autem *perfide* in *Deum ausus fuerit et vendiderit* [p. 186] *ecclesia legata aut fruges, aut*

vineam, aut agrum, aut ligna, aut lapides et ejusmodi, aut schismata et dissidia disseminaverit inter fratres, is *nequaquam* spiritum Dei *habet sanctificantem, nec est de grege* Domini *Dei noştri Jesu* Christi, *neque de filiis dextrae, sed* sinistrae, *quibus perpetuus cruciatus destinatur, qui omnibus nequam et peccatoribus impoenitentibus est paratus:* Sanctorum 318 in sacrosanta Nicoena Synodo, anno Christi 325 congregatorum patrum va- riarum constitutionum ecclesiasticarum, cap. 15[1<X)]. *Cumcunque intra anni spatium civiliter sive publice causam suam coram suis excommunicatoribus* non *paregerint, ipsi sibi aditum audientiae clausisse videantur:* Dec., 2 par., caus. 21[101], quaest. 3, cap. 37-

Ecce, seu monachi, seu clerici, seu laici persona et iure gaudere seu cujuscunque diaecesis, status aut dignitatis esse praetendatur, nisi naturam huma- nam excedere et usque ad ultimum apicem legem implentis ac usque ad mortem cruciş obedientis Domini noştri Jesu Christi exemplum atque doctrinam suo privilegio transcendere velit jesuita, quia ex confessis Petri Aron legitimo electo episcopo obedientiam [p. 187) negat, contradicit, ad ea quae sui ordinis non sunt nobis invitis extra suam dausuram se intrudit, ecclesiae proventus occupat et excommunicandi potestatem spemit, universalis ecclesiae sententia damnatus est et nisi poeniteat, ut haereticus devitari debet. Et ideo in favorem jesuitarum frustra recurritur ad bullae Pauli 3: Licet *debitum* etc., paragraphum: Nec *ullis praelatis contra aliquem de praedicta Societate vel contra alios* eorum'[02] *aliquam excommunicationis, suspensionis vel interdicti sententiam, contra ejusdem Societatis privilegia per nos concessa (quorum interpretationem nobis et Apostolicae Sedi reservamus) ferre liceat, et si tulerit[103], eo ipso irrita nulliusque roboris vel momenti* sint et esse censeantur[104]. Quia exceptio firmat regulam in casibus non exceptis, ergo a Christo instituta, ab apostolis tradita, per sacrosancta concilia firmata episcoporum excommunicandi universalis potestas contra jesuitas, ultra et extra eorum privilegia per Sacram Apostolicam Sedem illaesa et inviolata conservatur et protegitur[105]. Absit quidem, ut quis de nobis reputet quod Sacrae Sedis reservatam interpretationem praesummere audeamus, quia ubi clara sunt [p. 188] eaque naturae rei, de qua agitur, conformia bullae verba, nulla opus est interpretatione. Absit tamen etiam ullum veraciter christianum existimare ad violandam a Christo institutam, ab apostolis traditam, ab oecumenicis sacrosanctis conciliis stabilitam episcopalem potestatem per Sacram Sedem privilegia concedi, consequenter privilegia jesuitarum continere,

ut episcopos contumelia calumniaque afficiant eosque contra allegata Christi, apostolorum et sacrosanctorum conciliorum instituta a sede episcopali deturbari et ab inviolabili, quo ecclesiis suis junguntur, vinculo avelli faciant et procurent; ut affectata doctrinae aliorumque vanorum praetextuum arrogantia, debitam episcopis obedientiam et reverentiam non exhibeant et per alios[106] quoque episcopis negări procurent; ut episcopum inter et suas oves aliosque christianos principes discordias seminent[107]; ut a principibus depravato consilio res proventusque Deo in et per ecclesiam sacratas dismembrari et sibi conferri procurent[108]; ut extra claustra vagantes, invitis episcopis, absoluta vi et potentia, licentiosissimaque vagi arbitrii [p. 189] libertate officia ecclesiastica usurpent[109]; ut excussa majoritate[110] et obedientia canonica episcopis praesidendo praecipiant, convulsisque divinis humanisque legibus ecclesias Dei et immunitatem episcopalem impune depopulentur aliaque delictorum genera in conspectu episcoporum cum enormi animarum scandalo et jactura impune patrent idque confidentia privilegii a Sacra Sede concessi, quo praetendunt episcopis non licere contra eos sententiam excommunicationis denuntiare, quae per sanctum evangelium, apostolos et sacrosancta oecumenica concilia contra praemissorum patratores rigoroso iure fulminata est. Et vel ideo absit, hujusmodi privile- giorum concessionem per Sacram Sedem factam fuisse praesummere, quia summi pontifices post electionem solemniter vovent usque ad animam et sangvinis profusionem sacro rum conciliorum inviolabilem protectionem[111].

Utque praesumptuosi scandalosique hujus ad privilegialem exemptionem recursus invalidatis ex apostolici regni Hungariae inconvulsis immunitatibus clare pateat, certum est quod jesuitae tam in [p. 190] Hungariam quam Tran- sylvaniam non alia conditione recepti sint, quam ut legibus, immunitatibus et privileges Statuum subsint Hanc conditionem jesuitae acceptarunt, consequenter obediendam promiserunt et jurisdictionem Statuum recognoverunt[112]. Subjecerunt itaque se legibus et inter caeteras quod ex contractu ipsi etiam jesuitarum superiores ac eorum successores juri stare debeant, ergo etiam debent juri stare ex delicto quod quasi contractibus annumeratur, consequenter species contractuum est, manifeste quoque patet huic obligationi active et passive ventilatis publicis processibus per jesuitas satisfieri. Observant jesuitae anno 1715 positiva lege limitarăm aquisitionem legatorum, donatorum autalio titulo per personas religionem bonorum possessionis capacem ingredientes[113], consequenter jesuitis allatorum. Eodem

anno 1715 in Hungaria Cassoviae in casu asylantis Stephani Miszty jesuitae intra suum collegium admittere debu- erunt episcopi Agriensis jurisdictionem et erga hujus episcopi sententiam tam aula regia quam jesuitae asylantem episcopo in [p. 191] custodiam episcopalem extradere debuerunt.

Longum esset jesuitarum in Hungaria obligatam episcopis subjectionem exemplis expendere. Sufficit quod etiamsi in praemissum reprobatum sensum interpretări velint jesuitae suam exemptionem, in Hungaria tamen jesuitae ab hoc sensu et usu jam recessisse probantur adeoque invalide recurrunt ad id, quod eorum facto ipsoque jure nullum est. Quod igitur jure Hungariae ob violatam jurisdictionem et immunitatem episcopalem et ecclesiasticam, ob episcopalium proventuum prohibitam, a regia aula incorrigibiliter eblanditam dismembrationem aliaque excessuum genera excommunicationis censuram incurrerint, priori decreto nostro demonstravimus. Quod vero leges Hungariae hac in parte conformes sint institute Christi, apostolicis traditionibus et sacro- sanctorum conciliorum constitutionibus, praesenti etiam nostro decreto luce meridiana clarius patet.

Quibus accedit quod formula juramenti regii et Articulis 1, 2 ac 3: 1715[114] contenta cautione avita regni Hungariae jura eccclesiarum et Statuum immu- nitas extra diaetam nec absoluta regia potestate alterabilia sint Quilibet [p. 192] autem episcopus, status regni publicus est et nullus episcopus nullaque ecclesia in Hungaria praesidium jesuitae recipit. Ergo haec publici status et auctorum fiindamentalium privilegiorum attentata violatio diaetalem etiam correctionem requiriL Quare seu fuga, seu sine nostro scitu factus recessus jesuitam a censura canonica et nostra jurisdictionale[115] legitima denuntiatione non liberat, donee ecclesiae nostrae ac nobis laesis non satisfaciat. Nec valet illegitime usurpati officii resignatio, nobis non acceptantibus.

Hoc tamen non curato, continuat Petrus Aron legitimae nostrae potestatis necessarium rigorem labefactare dicens: hanc quidem sententiam pronuntiari potuisse in subjectos nostros, sed ex his multi adhaerent jesuitis[116], unde scissio et factio timenda est Ast ideo etiam legitime excommunicatus est jesuita, quia schisma facit et ab obedientia avocat nostros subditos, quod paulo supra e sacrosanctae Nicoenae synodi constitutionibus patet. Ac contradictorie con- cludit asserendo in subditos nostros pronuntiari potuisse sententiam propter jesuitam et negat jesuitam excommunicari posse. Ratio contradictionis: [p. 193] quod [p. 193] propter quod unum quodque tale et illud magis tale, ac corre- lativorum eadem sit disciplina. Ergo admissa

excommunicationis validitate quoad subditos nostros, haec ipsa assertio etiam negatur, dum altera corre- lationis pars ab hac assertione excluditur. Noştri etiam subditi sine culpa peccati mortalis excommunicari non possunt, ergo culpae ratio subesse, nec alia assignari potest, praeter excommunicationem canonum quam Aron negat, jesuita tamen ipse jure et facto incurrit ac cujus denuntiationem pertinace et indurata incorrigibilitate enormissimique scandali abominatione necessitavit.

Ecce ergo ex fructibus eorum cognoscetis eos quos devitare debetis et ideo: *Sicut apostoli statuerunt dicentes: „cum excommunicatos* non est communicandum et si *quis cum excommunicatis aversando regulas scienter saltern in domo simul locutus fuerit vel oraverit, iile communione* privetur"[117]. *Curae sit omnibus episcopis excommunicatorum* omnino nomina *tam episcopis vicinis, quam* suis *parochianis* [p. 194] *pariter indicare [...] quatenus in utraque diligentia* et excommunicatio *ubique ecclesiasticus aditus excludatur et excusationis causa omnibus auferatur. Quibus episcopi non communicant, non communicetis et quos ejecerint, non reci- piatis. Valde enim est timenda sententia episcopi, licet injuste* liget[118]. Si *quis frater aut palam, aut absconde cum excommunicato fuerit locutus aut junctus, communione statim cum eo excommunicationis contrahat poenam:* Dec., 2 par., caus.
11, quaest. 3, cap. 16, 20, *'Ll* et 28. Si *quis clericus vel laicus segregatus, sive* non *recipiendus discedens, in altera urbe receptus fuerit absque Uteris commen- datitiis, segregetur et qui excepit et qui exceptus est.* Sin autem est *segregatus, ejus intendatur segregatio.* Sin autem *episcopus* nihil *faciens adversus eos decretam a munere cessationem, eos ut clericos receperit, segregetur ut immodestiae et insolentiae magister. Si quis presbiter vel diaconus ab episcopo sit segregatus, non liceat alii eum suscipere, quam qui ipsum segregavit, nisi forte* sit *mortuus episcopus qui ipsum segregavit:* Concilii Apostolorum anno Christi [p. 195] 34 seu potius 33, can.
12, 15et31[119].

Quomodo autem devitabunt noştri subditi aliique fideles excommunicatum nisi denuntietur, cujus denuntiationem Petrus Aron inobedienter et periculose distulit aliosque ad hujusmodi inobedientiam de facto scandalose seduxit hancque ejus culpam auget, quod nostram fundatam excommunicationis denuntiationem vane emollire nitatur, fundationales literas[120] adhuc esse men- dose expedites et ideo metui posse ulteriorem harum laesionem, praecipue dum propter nostrum ad Urbem transitum nostra episcopalia jura per Came- rae officiates sigilii

appositione occupata proventusque episcopales erga camera-dcas assignations per jesuitam hactenus esse usurpatos, jesuitam residere in fundo claustrali sacri ordinis Sancti Basilii ac timendum esse asserit, quod Vienna Austriae contra excommunicationis sententiam erga regios ordines protectionem jesuita sit impetraturus. Haec et similia procuratorio in favorem jesuitarum zelo et ad excusandam detestabilem inobedienuam Aron congerit, quibus ob nimiam temporalium solicitudinem et metum humanum nobis scandalo est, quia non oportet hominem plus timere quam Deum[121] neque anima est esca[122], quatumvis [p. 196] prohibitum sit ecclesiastica beneficia diminuere aut diminuta conferre. Si enim non *accipiet princeps de haereditate populi per violentiam et de possessione eorum:* Ezech[iel], cap. 46, v. 18[123], quanto magis prohibite est rerum ecclesiasticarum occupatio, quae sacrilegii damnata est et ideo nos et omnes episcopi harum conservationem vovere debent quia: *Possessions ad mensam luam vel capituli pertinentes alienare non debes* [...] Cum *saeculum reliqueritis* (et infra:) §: *prohibemus ne cum ratione fundorum[12]* empto- rum aliterve aquisitorum vel etiam alio modo jus patronatus in ecclesiis parochia- libus aquisieritis, episcopo jus parochiale imminuere[125] non[126] praesummatis. Nullus laicus decimas aut ecclesiam aut quiquid ecclesiastici juris est, sine concessione sui pontificis,* monasteriis *vel canonicis conferat. Qui* res *ecclesiae petunt a regibus et hcrrendae cupiditatis impulsa egentium substantiam rapiunt, irrita habeantur quae obtinent et a communione ecclesiae (cujus facultatem auferre cupiunt) excludantur:* Dec(retal. Greg.] lib. 3, tit. 12, cap. I[127] et tit. 13, cap. 2 et 10, necnon tit 38, cap. 13 et 17. De *rebus quae semel Deo contributae atque dicatae sunt et postea sub occasione concessionis principum a quibusdam invaduntur atque diripiuntur, sancimus ut consulatis principem ad resecandam tarn praesumptuosam[12S]* [p. 197] *factionem et congnoscendum, utrum illius sit concessio aut invasoris praesumptio. Quod si* principis *inordinata fuerit largitio, ipse sit princeps pro emendatione re- darguendus[129]. Si autem* in*vasoris declarator praesumptio, usque ad emendationem excommunicationis sit vindicta coercendus. Placuit, ut clericus si, relicto officio suo, propter* districtionem *ad saecularem judicem fortasse confugerit et is ad quern recurrit, solatium ei defensionis* impendent, cum eodem de *ecclesiae communione pellatur. Si quis a proprio episcopo depositus presbiter vel diaconus aut etiam si a synodo quilibet episcopus fuerit exauctoratus, molestiam imperialibus auribus inferre non praesummat, sed ad majorem episcoporum synodum sese*

convertat et quae se putat habere justa, in eorum concilio alleget atque ab his de se expectet quae fuerit deprompta sententia. Quod si deficiens pusillanimitate hoc noluerit facere, sed importunus fuerit imperatori, hujusmodi nullam veniam habeat neque locum ullius asseitionis suae, nec spem recipiendi gradus habeat in *futurum:* Dec., 2 par., caus. 12, quaest. 2, cap. 22, et caus. 21, quaest. 5, cap. 1 et 2.

Quid etiam privilegii habet jesuita, ut figat habitationem in loco claustrali ordinis Sancti Basilii[130], cujus [p. 198] nos professi sumus et qua episcopus ejusdem sacri ordinis protectionem ex officio gerere debemus? Quid etiam habet jurisdictionis Officium Camerale in fundo qui Domino sacratus est et in cujus aedificium ecclesia nostra sumptibus concurrit, adeoque in quo ex natura rei sacrae et instituto sacri ordinis Sancti Basilii nobis absoluta competit potestas?

Ultra haec dubitat Petrus Aron an excommunicatus sit monitus et nescitur quas solemnitates comminiscitur, adeoque sententiam nostram invaliditatis arguere praesummit. Et licet allegatis canonibus[131] haec praesumptio graviter damnata esse demonstretur et in hoc proditionis casu nullam monitionem[132] et processum praerequiri evictum sit, sciendum insuper est: *Manifesta, accu- satione* non *indigere. Quae Lotharius rex nepos vester facit[133], accusatore* non *indigent, manifesta quippe (teste Apostolo) opera carnis fomicatio, immunditia[134] etc.:* Dec., 2 par., caus. 2, quaest. 1, cap. 15 et 16. *In manifestos enim calliditate accusantium non opprimitur reus, nec tergiversatione proprium crimen celatur, cum culpa sua oculis omnium s ponte se ingerat atque ideo in talibus judiciarius ordo* non *requiritur,* [p. 199] *qui ideo institutus est, ut nec innocentia insidiis pateret adversantium, nec culpa delinquentium sententiam effugeret justi examinis:* Glos- sa[135]. De *manifesta et nota pluribus causa non sunt quaerendi testes, ut Sanctus Ambrosius in Epistola ad* Corinthios dixit[136] de *fomicatore sententiam exponens Apostoli: Judicis, inquit, non est sine accusatore damnare, quia et Dominus Judam, cum fur esset, sciebat. Sed quia non est accusatus, minime abjecit, ut tolleretur de medio vestrum qui hoc opus fecit, cognito opere isto pellendum ilium fuisse de caetu fratemitatis Apostolus censuit. Omnes enim crimen ejus sciebant et non arguebant, publice enim novercam suam loco uxoris habebat. In qua re neque testibus opus erat, neque tergiversatione aliqua poterat tegi crimen. Et paulo post: Absens facie, praesens autem authoritate Spiritus, qui pusquam abest, jam judicavi ut praesens eum, qui hoc admisit, tradi Satanae* in *in[te]ritum camis:* Dec., 2 par., caus. 2, quaest. 1, cap. 17. *Ergo*

absens excommunicatur in causa notoria et manifesta: Glossa[137]. *Scelus quod Lotharius rex (si tamen Tex veraciter dici* [p. 200] potest[138], *qui nullo salubri* regimine *corporis appetitus refroenat[139], sed lubrica enervatione magis illicitis ejus motibus cedit)* in *duabus foeminis Tietberga[140] scilicet et Gval- drada[141] commisit, omnibus manifestum est. Sed et dudum episcopos Thietgandum et* Gunterium[142] in *tali facto eum habuisse tutores* et[143] *fautores pene totus nobis* orbis *undique ad limina seu Sedem confluens Apostolicam referebat.* (Et infra:) *Igitur decemente nobiscum sancta synodo,* in *praesentia depositi et ab officio sacerdotali excommunicato atque a regimine episcopatus alienaţi indubitanter existunt:* Dec., 2 par., caus. 2, quaest.[144] 3-, cap. 21.

Ergo in causa manifesta et actu delicti permanente incorrigibiliter et pertina- citer induratus reus, una cum complicibus et feutoribus absque omni processu judiciario, consequenter etiam absque admonitione excommunicari potest, imo debet. Jam vero annon superet omnem sole[m]nitatem admonitionis canonicae quod postquam circa annum 1721 ecclesiae nostrae facta per Sacram Sedem Apostolicam, mediante [p. 201] sacra erectionale[145] bulla[146], Domino sacrata, fuisset fundatio ac jesuitae tam nostram qâam praedecessoris noştri pacificam possessionem turbări et circa annum 1738 fundationales proventus invalide illiciteque dismembrari sibique conferri facere praesumpsissent, nos assistente Hungariae lege cum debita reverenda hactenus per jesuitas eblanditum mandatum deprecati fuerimus, nec dismembrationem fundationalium proventuum admiserimus. Qua nostra legale[147] contradictione non obstante, jesuitae circa annum 1741 secundum attulerunt mandatum, quo mediante, absoluta poten- tia nostros episcopates proventus occupare nitebantur. Cui illicito invalidoque decreto nos obsequi non potuimus, ita nec voluimus, unde quod toti Tran- sylvaniae manifeste notum est, ipse Aron in sua sub 8-va Octobris 1746 Ro- mam data relatione[148] fatetur dicens: *Hoc unicum scio, quod suas angarias ex proventibus episcopalibus accurate semper penes cameralem commissionem ab hujus* dominii[149] *officialibus percipiat (subauditur jesuita).* Quis autem nostrum hoc *impediat? Quis Camerae hic et nune se opponat?*

[p. 202] Ecce plus quam canonicae secondariae admonitionis manifestam recognitionem[150], quam tamen absoluta vi et potentia proventus episcopates rapiens jesuita, indurata incorrigibilitate nihil curat. Tertiae superabundantis admonitionis legitimatio est, quod synodaliter conclusum sit, ut

jesuita ob suos excessus e synodo edjiciatur, super quo legitimo synodali actu[151] jeusita contra allegatos sacros canones ad laicum tribunal pro protectione via proditoria recurrit. Quid ergo superest, quominus nos ecclesiam nostram contra hune persecutorem, ejus successores et fautores pastorali obligamine et justo excommunicationis gladio tueri ac defendere oporteat, ne divino horrendo aetemum deplorando, quod Heli propter scandalosae conniventiae culpam subiit[152], nos exponamus judicio? Quis recenseat publicas tot annorum protestationes, con- tradictiones et sumptuosissimas usque in hodiemum diem frequentatas solici- tationes, quibus omnibus ad oppressionem ecclesiae et justitiae violatis divinis humanisque legibus induratae cervice jesuita cum suis fautoribus et com- plicibus resistere [p. 203] censuramque sacrorum canonum tot rationibus ipso jure et facto incurrere ad nihilominus spernere et contemnere non contre- miscit? Extat exemplum quo Posonii in Hungaria circa annum 1736 propter scandaţi factum, brachii saecularis assistentiam loci capellanus imploravit cumque scandalizans ad processum juris provocasset et factam sibi per capel- lanum injuriam corrigi postulassat, archiepiscopus Strigoniensis fundamenta allegatarum sacrarum constitutionum decrevit: correctiones in genere morum non requirere ordinem processualem, quam archiepiscopi decretationem etiam augusta aula ratificavit. Unde in hoc manifesto casu non requiritur iile ordo processualis, quo in Hungaria ad instantiam partium litigantium facta consistoriale[153] citatione contra contumaces longa serie proceditur, quia iile processus non observator circa casus delicti permanentis, pertinaces manifestos et incorri- gibiles ipso facto ac jure anathemizatos, quod allegata sacra stătută et usus Posoniensis exempli demonstrat[154]. Quod Posoniensis capellani exemplum per ipsos jesuitas [p. 204] approbatum est, ergo contra eos vel maxime militat, quia sub ipsa allegata inter capellanum ac accusatum pendente lite jesuitae capel- lanum in suam Societatem recipiendum candidarunt. Quare accusatus ed Provincialem Societatis Viennae Austriae recurrens, receptionem capellani ex instituto Societatis et candidatorum examine non esse admittendum demon- stravit et postulavit quoadusque capellanus laesam fâmam et damna contra juris ordinem illata non redintegraverit et compensaverit. Hoc tamen non obstante, erga archiepiscopi allegatam decretationem capellanum absque omni restitu- tionis onere in suam Societatem jesuitae admiserunt. His accedit quod natura sua processus criminalis etiam in foro civili differat a processu civili et alia ratio habeatur correctionis magistratualis

seu jurisdictionalis, alia processus ordinarii privatorum litigantium. Alia argo etiam habetur ratio in reparabili, quia medicinale[155], canonica et magistratuale[156] correctione, ubi sententia non amplius ferenda, sed propter juris et facti manifestam notorietatem [p. 205] delinquentis incorrigibilitatem et delicti enormitatem, praejudiciumque ac irreparabile actuale animarum periculum, lata jam neutiquam tamen irreparabilis, sed medicinalis sententia necessario exequenda est.

Qualem demum modum, formam et nescitur quos processus in favorem jesuitarum requirit Aron? Demonstratum etenim jam est, solemnitatem extrin- secam denuntiationis etiam in latino ritu scriptis nostris fieri potuisse, ergo jam factam sufficere. Intemus jesuitarum cordis ad factum publicum operibus mortaliter peccaminosis deductus reatus, instituto Christi, doctrina evangelii et sanctorum apostolorum, traditione ecclesiae et sacris oecumenicis conciliis, lata excommunicationis sententia est damnatus et anathemizatus. Hujus senten- tiae denuntiatio Petro Aron et toti ecclesiae nostrae synodaliter congregandae per nos hoc cum mandato facta est, ut earn exequantur. Si ergo aliqua superest executionis solemnitas, ea non est Roma petenda, sed ad praescriptum ecclesiae et obligamen juramentale, quo Aron et totus clerus]p. 206] nobis qua legitimo episcopo subjectus est, saltern synodaliter instituenda fuisset, nec poterat Aron synodo competentem votis actionem suo recursu praevenire ac decretum ad totam ecdesiam directum in favorem jesuitarum supprimere[157], praecipue quod in hoc manifesto sacrilegae rapinae, sacrilegae calumniae, sacrilegae violationis immunitatis ecclesiasticae et sacrilegae[158] usurpations jurisdictions episcopalis scandaloso casu, eti^m per jesuitas hodie Romae publicis ad populum factis defensa incontinenţi licita evincatur, quibus doc- trinis jesuitae asserunt, contra furem aut potius raptorem pro rerum suarum defensione, si rerum integritas aliter servari non possit, licitum esse incontinenţi homicidium. Certe tarn gravis rapina, qua jesuitae ffuctus nostros usurpant, ut nobis et successoribus nostris status et vitae media, adeoque canonica praebenda deficiat, gravissimi sacrilegi furti violenta et irreparabilis est species[159]; ergo, doctrina jesuitarum, absque processu, defensam recipit. Huie doctrinae [p. 207] assistit lex Hungariae, quae vim vi repellere et usque ad mortis illationem res suas cuique defendere permittit.

Jam vero jesuitarum rapinae, ut Aron refert, omni trimestri recursu fre- quentantur, nec verbis, jure, castigatione, sed nec papali interpositione, quae, ut nobis impendatur justitia, pro

nobis facta est[160], mitigatur. Quod ergo inculpatae tutelae moderamen in mirabilibus super se requirit Aron? Contra nos qua episcopum perru[m]ptis divinis humanisque legibus sine forma, modo et processu ad ammissionem[161] episcopatus et vitae grassantur jesuitae etquo scandaloso favore nobis contra jesuitas per Aron incontinenţi disputatur de- fensa, sacris constitutionibus ipso jure et facto pronuntiata? Quid humanitatis aut officii requirit jesuita, qui ut lupus rapax ad animarum nobis concreditarum scandalum et irreparabilem interitum, ad ecclesiae nostrae perpetuam pertur- bationem et schisma periculosum omni studio intentus et comparatus habetur. Nihil etiam jurisdictionis exercitium potentia [p. 208] et multitudo eorum qui jesuitae protectioni adhaerent remorari, nec imprudentiae argui potest ejusdem episcopalis jurisdictionis actualis ffinctio, quia scriptum est non *sequeris turbam ad faciendum malum:* Exod[us], cap[ut] 23, v[ersus] 2. Et profecto se posteri- tatem suam non salvasset Noe[162], si potentiae et multitudini totius mundi cedendo a via justitiae operibus rectis et praedicatione veritatis recessisset; invanum imitanda celebraret ecclesia martyrum exempla, si induratae impietaţi usque ad sangvinem resistere, imprudentiae actus existeret, nec perituro pha- raoni allisque incorrigibilibus regibus Dominus justitiam praedicari praeci- pisset, si praeviso incorrigibilitatis interitu a functione jurisdictionis episcopalis prudenter et conscientiose abstinendum esset. Clamandum itaque nec cessen- dum est episcopis: Isa[ias] cap. 58, v. 1[163], nisi cani muti abominationem coram Domine incurrere velint: Isa., cap. 56, v. 10[164].

Non dubitat Aron actum excommunicationis esse Romae communica- tum[165], attamen ipse etiam qui in partem solicitudinis, non vero in plenitudi- nem indivisibilis potestatis nostrae vocatus Ip. 209] est, divisa nobiscum potestate Romam consulendo recurrit et quid an actus noster valeat, an expediat et an subditus noster Aron nobis obedire debeat, aliud quod consulatur non superest. Scribit Aron hanc sententiam per Sanctissimum Dominum, sum- mum in terris Christi vicarium, ferri oportuisse magna tantae suae praesump- tionis temeritate, qua Summo Pontifici agenda dictări et nobis, qua Ordinario, potestas controverti subintelligitur. Quare nos immediatus, pastor ovilis sumus, quam ut gladio apostolico ewellamus et destruumus et *disperdamus et dissipemus et aedificemus et plantemus:* Jerem(ias], cap. 1, v. 10[166]. A nobis petentur animae nostro pastoratui immediate commissae, nostra vero anima repetetur a Summo Papa, qui pastorum pastor est et ideo ordini apostolico non congruit, ut Sum- mus Pontifex mediatam sibi

competentem exerceat potestatem, ubi superest immediata ordinaria episcopalis potestas.

Asserit Aron, quod contremiscat censuram, a qua ob temeritatem consum- matam et manifestam inobedientiam vix excusabilis est, quia non est locus consilii in subdito cui sola [p. 210] obedientiae incumbit necessitas, cujus inexcusabilis inobedientiae factum, futurae obedientiae promissione legitimare et protestando salvare invanum Aron contendit, spe enim futurae emenda- tionis, actu deliberate delinquere aliosque verbo et exemplo scandaloso ad inobedientiam seducere hisque inexcusabiliter culpabilibus feeds protestatio- nem contrariam adjicere, non tantum nullam operator delicti alleviationem, sed potius delictum in aliam graviorem speciem transformator.

Accedit, quod tam articolo 45 Uladislai I [decreti][167], quam sacris canonibus contra sententiam praelatorum subditis Romam immediatus recursus prohi- bitus sit, quia: Metropolitanum vestrum in *aliquo* postponeTe non *praesummacis, excepto si (quod* non *optamus)* contra *eundem habere vos aliquid causae contingat, ut oh hoc Sedis Apostolicae judicium petere debeatis:* Deer. [!], 2 par., caus. 2, quaest. 7, cap. 45.

Quia ergo tanta nobis insita est hujus Sedis Sacrae reverenda, ut ad hanc immodeste quantumvis recurrentem et mandatorum nostrorum executionem [p. 211] nocivae morae subjicientem Aron graviori hie et nunc non corrigamus quidem animadversione, quia tamen ejus pusillanimitate et temeritate, qua partim plus escarum ammissionem quam animarum periculum, plus homines quam Deum timere suis literis prodit, partim vero alios a salutari obedientia seduxit, utque longa annorum serie synodaliter definitorum et usque hodie recognitorum justiţia et obligatum observamen excutiator scandalose et cum pericolo majoris schismatis inducere conatur, jesuitam defendit, quern ipse Aron summe aversabatur et contra quern Romam ad nos querelas detulit, optimi coloris pessima mutatione, mira nimium et juste suspecta, in hac persecutions gravitate, cujusque ad animum et sangvinem residendum est, ecclesiae nostrae sufficienter provisum esse haudquaquam comperimus.

Idcirco, ne ulteriores morae aut confusiones exoriantur, eundem Petrum Aron ab officio vicariali suspendimus et tam activa quam passiva voce in synodo privamus eousque quousque in Domino aliter disponendum esse judicaverimus. Utque interea ilia [p. 212] omnia debitae et indilatae executioni demandentur, quae absoluta ordinaria apostolica authoritate nobis incon- trovertibiliter et privative competent ac quae eadem nostra

apostolica potestate divini judicii justitiam prae oculis semper habendo in Domino definivimus; eapropter vobis universis et singulis quibus supra, simul et divisim constitutis praesentiumque notitiam habituris, in virtute sanctae salutarisque obedientiae et sub excommunicationis ipso jure et facto incurrendae nobisque specialiter reservatae poena praecipimus, ut recepto a Petro Aron priori contra jesuitam Josephum Balog ejusque complices denuntiatae excommunicationis decrete nostro aliisque nostris mandatis, non expectata synodi celebratione, statim et ipso facto nomen excommunicati publicetis et sub eadem excommunicationis ipso jure et facto incurrendae nobisque specialiter reservatae poena eundem excommunicatum devitare debeatis. Utque divinae bonitatis assistentiam obţinere mereamur publices quotidianos]p. 213] preces et devotionis opere in singulis parochiis, quantum fieri poterit, hac intentione instituatis, ut Deus ecclesiae nostrae et nostros persecutores misericorditer convertere aut juste suo judicio disperdere nosque et ecclesiam nostram in sua gratia, sancto servitio et pace protegere festineL

[III] Ne vero fortassis adhuc dum in publicis laicorum carceribus mace- rentur noştri presbiteri et tarn camerales quam alii laici officiates, sine nostro assensu et approbatione, in quasvis ecclesiasticorum jurium et rerum disposi- tiones et occupations se ingerant ac demum ut quam[168] jesuitae excellen- tissimo domino generali a Cemin Viennam transmittendam[169] tradiderunt accusationis testimonium, idem excellentissimus dominus generalis extrădat, duo archidiaconi excellentissimum, illustrissimum et reverendissimum dominum episcopum latini ritus, praesentibus perceptis, statim accedent eundem- que canonice requirent ut nomen excommunicati publicări et quia justitiae administrate nemini negări potest, in quantum excellentissimus dominus generalis alliique camerales et similes officiates sub jurisdiction [p. 214] titulari domini episcopi latini ritus commorantur et circa actus versantur quibus tarn ex allegatis locis, quam vero in ordine ad detentionem meorum presbiterorum Decr[etalium Greg.] lib. 5, tit. 39, cap. 29 ipso jure et facto canonis, censura incurritur[170], eosdem super restitution captivatorum nostrorum presbiterorum extradition[171], praevii testimonii et abstinentia a violation immunitatis juris- dictionis et rerum ecclesiasticarum, tribus si ex superabundanti visum fierit continuis vicibus canonice admoneri et respective inhiberi nobisque canonicas superinde testimoniales extradi facere velit. In quern finem copiam praesentis noştri decreti eidem titulato domino episcopo latini ritus communicari ac in

reliquo tarn prioris, quam praesentis noştri decreti et mandatorum indilatam executionem synodique instituendam celebrationem firmiter praecipimus. Secus facturi indignationem omnipotentis Dei et Sanctorum Petri et Pauli Apostolorum se noverint incursuros.

Datum Romae, ipso festo conversionis Sancti Pauli Apostoli, in diem 25 Januarii anni 1747 incidente.

■ **Cunoaştem două copii, scrise, de altfel, de aceeaşi mână, ca şi copiile memoriului din 8 august 1746 (Doc. 48): 1) BAFC, ms. 565, p. 154-214 (menţiuni la P, Coresp., p. 81 şi Teologul, p. 12); 2) APF, Congr. part., voi. 100, Trans., f. 170-202v; mf. DGAS, Vat., rola 60. Sublinierile (redate de noi cu caractere cursive) sunt contemporane. Memoriul e scris într-o bucată; alineatele ne aparţin. Indicaţiile despre succesiunea paginilor sunt după copia 1, pe baza căreia am făcut transcrierea.**

Note

[1] Aceeaşi ortografie şi în restul decretului (dar, uneori, şi în alte scrieri ale epocii); mai corect: „presbyteris“.

[2] Copia 1, după „Innocentius" urmează: „etc. etc.“. Completarea între [ ] o facem după copia 2.

[3] Corpus Juris Canonici (în continuare: CJC), I, ed. Colonia Munatiana [Basel], 1735, col. 388. Pentru citatul dintre ghilimele vezi *Epistola întâia către* Corinteni *a Sfântului Apostol Pavel,* cap. 4, vers. 5. „Cap.“ din indicaţia lui Inochentie, repetat de el în toate celelalte citate din „Decretum Gratiani[22] [23] [24], corespunde la ,,c[anon]“ In cazul acestei părţi a dreptului canonic.

[4] E totuşi exagerat să se atribuie iezuiţilor - cum reiese din context - faptul că (unii) părinţi au ajuns să deteste Unirea în aşa măsură încât refuzau să-şi boteze copiii (cf. şi P, *Coresp.,* p. 62; scrisoarea lui Inochentie către Toussaint, 24 decembrie 1746).

[5] Mişcarea condusă de Visarion; dar Inochentie îşi aminteşte aici greşit data (ca şi în alte cazuri, pe care le precizăm la locul lor), căci acest călugăr la 13 martie nu apăruse încă în Transilvania (vezi mai jos, n. 7). De altminteri, chiar dacă am admite - cum s-a făcut până acum (greşit) în istoriografie - că Visarion ar fi apărut în târgul Dobra la 11 martie, el ar fi fost pe atunci abia intrat în marginea de vest a Transilvaniei şi ni se pare că în două-trei zile, ţinând seama de comunicaţiile epocii, tulburarea populară n-ar fi putut lua proporţii atât de mari într-o bună parte a Ardealului de Sud,

22 Versiune forţată, căci pretextul pelerinajului va fi invocat abia mai târziu, în 1745, la Roma, în urma sugestiei lui Neuroni (Doc. 23 din iunie-iulie 1745; *Doc. 25* din 24 iulie 1745).
23 Cain, personaj biblic, care şi-a ucis fratele.
24 Ultimele două din cele trei „capitole" citate aici, în dreptul acestei note a noastre, se bazează pe texte pseudoisidoricne (CJC, ed. Friedberg, 1, col. 503, n. 6, 15).

pentru ca Czemin să fi şi avut posibilitatea de a raporta despre ea de la Sibiu la Viena deja la 13a aceleiaşi luni.

[6] Desigur, din episcopia Muncaciului.

[7] Rezultă şi din începutul acestui pasaj că atitudinea lui Czemin, în primăvara anului 1744, faţă de acţiunile Iui Inochentie n-a fost consecvent favorabilă, cum ar reieşi din expunerea lui Decei (p. 10-19). Czernin nu era „ginerele" Măriei Tereza (ibid., p. 10), ci „generalul" ei. Vezi şi Nillcs, II, p. 560-562, cf. 564 (după Maior, p. 103 n.a., fără indicaţia lunii; fragment dintr-un raport al lui Czernin, datând după 11 aprilie 1744, probabil de la sfârşitul acestei luni, nu din martie, cum se afirmă, de obicei, în istoriografie, astfel şi la Bogdan-Duică, Călugărul Visarion Sarai, p. 19, după S. Micu; în ed. Nillcs şi anul c arătat greşit: 1742; „sâmbăta" din raport cade la 11 aprilie 1744). Aluzii la uneltirile iezuite (prin mijlocirea lui Czernin), amintite în pasajul din Doc. nostru, pe care-1 publicăm aici, se *fac* de Inochentie şi în scrisorile sale către P. Dobra din 2 iulie 1746 (Doc. 43), respectiv către Gyulaffi din 9 aceeaşi lună, către Friedr. Harrach din 20 august 1746 (P, *Coresp.,* p. 17, 22), în decretul său de excomunicare contra lui Balogh (ibid., p. 39), apoi în scrisoarea sa către episcopul romano<atolic din Alba-Iulia, 16 noiembrie 1746 (ibid., p. 55), în memoriile sale către arhiepiscopul Vienei, 22 aprilie (ibid., p. 80-81), respectiv către cardinalul-prefect al Propagandei, 10 mai 1747 (Doc. *71),* în scrisoarea sa românească adresată unui adept al său mirean (necunoscut) din Transilvania, 28 aprilie 1764 (P, *Coresp.,* p. 139).

[8] Corect: 1 (chiar după textul din anexa unui memoriu al lui Inochentie din iunie 1745: Doc. *18).*

[9] Această informaţie, şi anume că sinodul (din 1744) i-a cerut lui Inochentie să nu dea ascultare ordinului de a se înfăţişa la Viena, no găsim confirmată din altă parte. Nu înţelegem de ce ar fi fost „nelegitimă" această convocare la Viena.

[13] Pseudoisidorian (CJC, ed. Friedberg, I, col. 505, n. 52).

[14] De fapt, citatul începe numai după „quia“ (ibid., col. 1016).

[15] In izv. cit. lipseşte.

[16] Pseudoisidorian (CJC, ed. Friedberg, I, col. 1164, n. 161).

[17] In izv. cit. (CJC, ed. din 1735, 1, col. 1016) urmează: „et“.

[18] Nu se află In „[Sanctorum Patrum CCCXVII1 Nicaeea congregatorum] variae ecclesiasticac constitunones", care de altfel cuprind numai 19 „capita", ed. Mansi, c 11 (305-346), Florenţa, 1759 (reproducere fecsimilată, Paris-Leipzig, 1901, col. 1019-1030), ci In „Eorundem Sanctorum Patrum CCCXVIII sanctiones et decreta alia", aceeaşi ed. şi acelaşi t, caput XXIV (col. 1049). Fireşte, Inochentie a folosit o ediţie anterioară a colecţiei conciliilor, de ex. aceea a lui Philippe Labbe şi a lui Gabriel Cossart, apărută la Paris in 1671-1672, continuată de Jean Hardouin, tot la Paris, In 1714-1715, sau, poate mai degrabă, aceea a lui Niccold Coleti, publicată la Veneţia in 1728-1733.

[19] Cf. Exodui (Ieşirea), cap. 22, vers. 28, feră: „enim".

[20] Mansi, I, col. 42. Cf. şi Canones sanctorum apostolorum (apocrife), nr. 54, în CJC, ed. din 1735,1, col. 1269.

[21] Pseudoisidorian (CJC, ed. Friedberg, I, col. 635, n. 310).

[22] Pseudoisidorian (ibid., I, col. 519, n. 7).

[23] Pseudoisidorian (ibid., n. 12).

[24] In izv. cit. (CJC, ed. din 1735, I, col. 451): „diffinire".

[25] Ibid.: „diffinitum".

[28] Pseudoisidorian (CJC, ed. Friedberg, I, col. 520, n. 47).

[27] în izv. cit., corect; „quovi".

[28] Ibid.: „ac".

[29] Concilium Lateranense V (1512-1517).

[30] Mansi, XXXII (1438-1549), reprod. facs., Paris, 1902, col. 876. Bulă citată de Inochentie mai înainte şi In decretul de excomunicare a lui Balogh (P, Coresp., p. 41).

[31] Aceeaşi ortografie şi In restul prezentului decret; corect „pracsumat".

[32] Apocrif (CJC, ed. din 1735,1, col. 391), corect: „episcoporum".

[33] Corect: 11 (CJC, ed. din 1735,1, col. 543).

[34] In izv. cit (CJC, ed. din 1735,1, col. 391); corect: „episcoporum*.

[35] Pseudoisidorian (CJC, ed. Friedberg, I, col. 450, n. 10).

[36] Pseudoisidorian (ibid., I, col. 505, n. 3).

[37] Corect 2 (CJC, ed. din 1735, I, col. 391).

[38] Reproş făcut de Inochentie teologului iezuit şi în decretul de excomunicare (P, Coresp., p. 37). Or, participarea teologului la sinodul diecezan era obligatorie, potrivit Diplomei a Il-a lcopoldine şi instrucţiunilor oficiale pentru teolog (pet 8, Nilles, 1, p. 311).

[39] In izv. cit (CJC, ed. din 1735, I, col. 495) lipseşte.

[40] *Epistola întâia către* Corinteni *a Sfântului Apostol Pavel,* cap. 7.

[41] în izv. cit (CJC, ed. din 1735, I, col. 495), corect: „segregare".

[42] Pseudoisidorian (CJC, ed. Friedberg, 1, col. 570, n. 191).

[43] *Epistola întâia către Corinteni a Sfântului Apostol Pavel,* cap. 7, vers. 39 (cu unele schimbări de cuvinte).

[44] în izv. cit (CJC, ed. din 1735,1, col. 504): „et".

[45] Vezi n. 43.

[46] Pseudoisidorian (CJC, ed. Friedberg, I, col. 581, n. 632).

[47] CJC, ed. din 1735,1, col. 505; în ed. Friedberg, I, col. 582 şi n. 683,

restituită forma corectă: „litterato".

[48] în izv. cit (în nota următoare) urmează: „militantem".

[49] Mansi, XXVII (1409-1418), Florenţa, 1784 (reprod. facs., Paris, 1903), col. 585.

[50] CJH, Trip., ed. cit, p. 72.

[51] E vorba de hotărârile cuprinse în dreptul canonic.

[52] Ed. cit, p. 36. Se adaugă însă (de către Werbâczy Istvăn), printre altele: „Circa causas vero profanas, stătută civilia derogant canonibus, et eos tollunt". Deci, în pricinile laice legile civile lipsesc de tărie canoanele.

[53] E citat de Graţian după „Urbanus papa". Dar, cum observă Friedberg (CJC, I, col. 1108, n. 57), nu se află nici în epistolele lui Urban I, nici în cele ale lui Urban II (pentru opera lui Graţian numai aceştia ar putea 8 luaţi în considerare).

[54] Pseudoisidorian (CJC, ed. Friedberg, I, col. 467, n. 22).

[55] Pseudoisidorian (ibid., n. 29).

“ în izv. cit (CJC, ed. din 1735, I, col. 407): „quasi". Aceeaşi scăpare în memoriul lui Inochentie către papă (1750) (Doc. 254).

[57] Corect 6 (aceeaşi ed., ibid.). Vezi nota precedentă.

[58] Din acest „capitol" nu se dă nici un citat (aceeaşi ed., I, col. 406-407).

[59] Cartea întâi a Regilor, cap. 22.

[60] Pseudoisidorian (CJC, ed. Friedberg, I, col. 580, n. 571, 592). Citat şi în amintitul memoriu către papă (1750) (Doc. 254).

[61] în izv. cit (CJC, ed. din 1735, I, col. 508) urmează: „in".

[62] Cf. Evanghelia *după Matei,* cap. 10, vers. 22; cap. 24, vers. 13.

[63] Cf. *Epistola a doua către* Timotei *a Sfântului Apostol Pavel,* cap. 3, vers. 12.

[M] Aceeaşi ortografie şi în restul decretului: corect: „acquisivit".

[65] *Faptele Sfinţilor Apostoli,* cap. 20, vers. 28.

[66] Pseudoisidorian (CJC, ed. Friedberg, I, col. 585, n. 763).

[67] Corect: „Gadagarium" (ibid., col. 585).

[68] *Evanghelia după Ioan,* cap. 8, vers. 59.

[69] în izv. cit. (CJC, ed. din 1735, I, col. 509), corect: „tamdiu“.

[70] în izv. citat (ibid.), corect: „amittunt".

[71] Corect: 36 (ibid.).

[72] Cf. memoriul lui Inochentie din 8 august 1746 (Doc. 48).

[73] Pseudoisidorian (CJC, ed. Friedberg, I, col. 994, n. 246).

[79] în izv. cit (CJC, ed. din 1735, I, col. 869), corect: „processerit".

[75] Pseudoisidorian (CJC, ed. Friedberg, I, col. 501, n. 604).

[76] Nu se afa la Sf. Augustin, citat de Graţian (notă a „corectorilor" ediţiei romane din 1582, ediţie reprodusă stereotip şi de cea folosită de către Inochentie).

[77] Cu o inversiune stilistică.

[78] Aceeaşi ortografie şi în restul decretului: corect „amovendum".

[79] Corect „Bellisarius" (CJC, ed. Friedberg, 1, col. 913).

[80] în izv. cit (CJC, ed. din 1735, col. 796): „vi retento".

[81] Ibid.: „praedictam". în unele ms.: „praedictum patricium" (CJC, Friedberg, I, col. 913, nota [500t]), deci s-ar raporta la Belizariu.

[82] Antonina, soţia lui Belizariu (cf. CJC, Friedberg, I, loc. cit).

[83] în izv. cit. (CJC, ed. din 1735, 1, col. 796) urmează: „modo".

[89] Epistola apocrifă a papei Silverius (536-537) către episcop (CJC, ed. Friedberg, I, col. 913, n. 504), născocire pseudoisidoriană (Erich Caspar, *Geschichte des Papsttums,* II, Ttlbingen, 1933, p. 233, n. 2).

[85] Epistolă apocrifa a lui Silverius către Vigilius, succesorul său (537-555) (CJC, ed. Friedberg, I, *ibid., n.* 115).

[86] Pseudoisidorian (ibid., col. 513, n. 51).

[87] Nu găsim figurând în CJC o asemenea glosă (explicare a unui termen sau a unei clauze de drept canonic).

[88] De fapt, citatul începe numai la cuvântul următor.

[89] Corect 24 (CJC, ed. din 1735,1, col. 859).

[90] Mansi, I, col. 38. Cf. şi Canones sanctorum *apostolorum* (apocrife), nr. 38, în CJC, ed. din 1735, I, col. 1268, cu unele deosebiri de cuvinte.

[91] Pscudoisidorian (CJC, ed. Friedberg, I, col. 484, n. 52).

[92] Pseudoisidorian (ibid., n. 76).

[93] Vezi n. 87.

[99] Inochentie dă aici o formă contrasă a începutului capitolului respectiv (CJC, C II, ed. Colonia Munatiana, 1730, col. 205).

[95] în izv. cit (CJC, ed. din 1735, I, col. 562): „vituperationem".

[96] Corect (ibid.): „daemonum“.

[97] Pseudoisidorian (CJC, ed. Friedberg, I, col. 647, n. 161).

[98] Chalcedonensis (451).

[99] în izv. cit., corect: „ideoque".

[100] Mansi, II, col. 1024-1028.

[101] Corect 11 (CJC, ed. din 1735, col. 569).

[102] în izv. cit. (vezi n. 103) urmează: „ causa".

[103] *Ibid.*-, „tulerint".

[109] Bula cit, din 18 octombrie 1549 (Institutum Societatis *Jesu,* I, Praga, 1705, p. 12).

[105] Indiferent de motivele, în fond juste (cf. B, Klein, p. 52), ale nemulţumirii lui Inochentie faţă de tutela iezuită, trebuie să recunoaştem că numai printr-o logică cu totul specială, într-un avânt polemic, se putea trage această concluzie, imprudentă, din bula citată! Concluzie, ca şi raţionamentele însoţitoare din frazele următoare (vezi şi scrisoarea către S. Caliani, 17 iunie 1747, P, *Coresp.,* p. 89), care trebuia să supere conducerea bisericii catolice.

[106] Aluzie la Aaron.

[107] Aluzie la uneltirile prin care, potrivit lui Inochentie, iezuiţii semănau discordie între el şi „alţi principi [fruntaşi] creştini", ca regina-Impărăteasă şi, poate, papa.

[108] Aluzie la introducerea alocaţiei de 300 fl. în sarcina episcopului, în diploma din 21 august 1738.

[109] Aluzie la „uzurparea" funcţiei de „teolog" pe lângă episcopul unit.

[110] Cf. memoriul lui Inochentie din 8 august 1746 (Doc. *48,* n. 20).

[111] Aluzie ce pare, sub pana lui Inochentie, o amară ironie la adresa papalităţii.

[112] Deducţie personală, căci Leopold I, In diploma sa din 25 august 1703, spune doar atât despre iezuiţi că a abrogat dispoziţia ce le era contrară (şi anume excluderea lor din Transilvania), înainte de eliberarea Transilvaniei de sub stăpânirea turcească (cf. Nilles, I, p.'129, n. 1).

[113] CJH, *1657-1740,* ed. Budapesta, 1900, p. 484 (Caroli *111. decretum* anni *1715,* art. 53: contractele, obligaţiile, cedările de bunuri etc., obţinute în timpul răscoalei conduse de Francisc Răkâczi prin fraudă, silnicie, intimidare, nu trebuie respectate).

[1,4] Ibid., p. 428-437.

[115] Corect: „jurisdictionali".

[116] Vezi, în acelaşi sens, mai multe acte ale lui Inochentie din 9 aprilie 1747 (P, Coresp., p. 65, 71, 73).

."[7] Pseudoisidorian (CJC, ed. Friedberg, I, col. 647, n. 174).

[118] Pseudoisidorian (ibid., I, col. 652, n. 361).

[119] Rezumat după punctele respective din *Canones sanctorum apostolorum* (apocrife) (CJC, ed. din 1735, I, col. 1265-1267).

[120] Diploma din 21 august 1738.

[121] Cf. şi mai jos, precum şi în scrisoarea către Aaron din 12 noiembrie 1746 (P, *Coresp.,* P- 47).

[122] Cf. *Evanghelia după Luca,* cap. 12, vers. 23. Aceeaşi figură de stil se

repetă, într-o formă adaptată, spre sfârşitul decretului. Cf. şi scrisoarea sa din 9 aprilie 1747 către doi protopopi din dieceză (P, *Coresp.,* p. 65).

[123] Aluzie protestatară, politică, cu ajutorul unui citat biblic!

[124] în izv. cit (CJC, ed. din 1730, II, col. 495), corect: „feudorum".

[125] *Ibid.:* „minuere" (în unele ms.: „imminuere", cf. ed. Friedberg, II, col. 614, n. 8 la acest cap.).

[126] în izv. cit (ibid.) lipseşte (în ed. Friedberg, II, col. 614, „aliquatenus" în loc de „non").

[127] La acest capitol (CJC, ed. din 1730, II: Decretai. Greg. col. 405-406). Inochentie se referă, fără a cita din el textual. Celelalte referiri nu sunt date în ordinea textelor, ci dezordonat.

[128] în izv. cit (CJC, ed. din 1735, 1, col. 603): „praesumptivam".

[129] Şi prin acest citat din dreptul canonic (dintr-o scris, a papei Nicolae I din 862, cf. CJC, ed. Friedberg, I, col. 694, n. 261), Inochentie caută să conteste alocaţia acordată teologului iezuit prin diploma din august 1738.

[130] Cf. scrisoarea lui Aaron către Propaganda, 14 decembrie 1746 (Doc. 53).

[131] Ceva mai târziu, Intr-un memoriu succint (compendium) cu data 6 iunie 1747 către Propaganda, Inochentie face aluzie numai la „legile Ungariei" ca bază juridică a acestei excomunicări (Doc. 81). Alteori invocă atât canoanele, cât şi legile Ungariei (P, Coresp., p. 46, 62, 82 etc.). Vezi şi memoriul către Propaganda, 27 mai 1747 (Doc. 80).

[132] Asemenea monitio *(canonica),* adică somaţie premergătoare excomunicării, era prescrisă de canoane: *Liber* Sextus decretalium *Bonifacii papae VIII,* lib. V, tit. XI, cap. 3, în CJC, ed. din 1730, col. 160; Concilium Tridentinum (în continuare: CT), ed. Trento, 1745, sessio 25, de reformarione cap. 3, ed. cit, p. 275. Teza lui Inochentie, după care n-ar fi fost

necesară somaţia în cazul dat, pare neconvingătoare, probele pe care le aduce fiind necorespunzătoare acestui caz.

[133] Scrie, în 867, papa Nicolae 1 lui Ludovic Germanicul, rege al Franciei Răsăritene (843- 876), în legătură cu Lothar II, rege al Lotharingiei (855-869), fiu al împăratului Lothar I (CJC, ed. Friedberg, I, col. 445, n. 245).

[1,4] Cf. *Epistola către* Galateni *a Sfântului Apostol Pavel,* cap. V, vers. 19.

Comentariu al lui Graţian reprodus din izv. cit. (CJC, ed. din 1735, II, col. 387).

[136] Adică, în comentariul său la Epistola întâi către Corinteni a Sfântului Apostol Pavel, cap. V.

[137] „Ergo - manifesta", această propoziţie e o concluzie personală a lui Inochentie, nu o glosă, cum spune el.

[138] în izv. cit. (CJC, ed. din 1735, I, col. 390), corect: „possit".

[139] *Ibid.,* corect: „refirenat".

[140] Corect: „Teberga" (CJC, cd. Friedberg, I, col. 449): Dictburg (Haller, II/l, p. 75 şi urm.).

[141] Corect: „Waldrada" (CJC, ed. Friedberg, ibid.): Waldrad (Haller, ibid.).

[142] Corect: „Tcugaldum et Guntarium" (CJC, ed. Friedberg, ibid.): Dictgaud, arhiepiscop de Trier, şi Gunther, arhiepiscop de Colonia (Haller, II/l, p. 76 şi urm.).

[143] în izv. cir. (CJC, ed. din 1735, I, col. 391): „atque".

[144] Corect 1 (aceeaşi cd., I, col. 390-391).

[145] Corect: ,,erectionali“.

[146] Din 18 mai 1 721. Cf. memoriul lui Inochentie din iunie 1745, anexa 9 (Doc. *19).*

[147] Corect: „legali".

[148] Către Inochentie, cum rezultă de pe la sfârşitul decretului. Se pare că e vorba de răspunsul lui Aaron la scrisoarea episcopului din 10 septembrie 1746, în care, printre altele, episcopul cerca ca „nec ei" [teologului iezuit) „usque ad ulteriorem meam dispositionem quidpiam communicet, administret vel administrări facial" (P, Coresp., p. 28).

[149] Domeniul episcopal al Blajului.

[150] Neclar.

[151] Vezi n. 38.

[1,2] Preotul Eli, jude biblic al Israelului, pedepsit de Dumnezeu fiindcă a tolerat fărădelegile fiilor săi (Cartea întâi a Regilor, capitolele 2-4). Exemplu invocat de Inochentie şi în scrisoarea sa către papă din 11 noiembrie 1746 (P, Coresp., p. 30), care însoţeşte decretul de excomunicare împotriva lui Balogh.

[153] Corect: „consistoriali".

[154] In cazul exemplului de la Pozsony (Bratislava) însă nu rezultă din expunerea lui Inochentie că ar fi vorba de excomunicare.

[155] Corect: „medicinali".

[156] Corect: „magistratuali".

[157] In realitate, a suspendat promulgarea excomunicării (cum i-a comunicat şi lui Inochende), pentru a cere instrucţiuni In această privinţă de la forurile bisericeşti superioare, vezi scrisoarea sa din 14 decembrie 1746 către Propaganda (Doc. 53) şi către nunţiul de la Viena, din 4 ianuarie 1747 (Doc. 56). Cf. şi P, *Coresp.,* p. 65.

[,S8] Prin repetarea, până la obsesie, a acestui cuvânt grav în aceeaşi propoziţie, Inochentie vrea să accentueze şi mai mult justeţea excomunicării.

[,S9] Alocaţia iezuită, un fel de dijmă impusă prin decretul imperial din august

1738, care greva asupra veniturilor episcopale, dincolo de prejudiciul material ce-1 reprezenta, trebuia să fi fost resimţită de Inochentie, poate şi mai mult, ca o servitute umilitoare, ca unul din semnele cele mai jignitoare ale instituţiei teologului străin. De acest lucru dându-şi scama, până la urmă, şi Balogh, precum şi Curtea vieneză, Biserica Unită, în iunie 1747, va fi degrevată de această sarcină (Doc. 53, n. 9), recunoscându-sc astfel, implicit, justeţea campaniei episcopului împotriva ei.

160 Deducţie personală a lui Inochentie, fără urmă în alte izvoare.

161 Aceeaşi ortografie şi în restul decretului; corect: „ammissionem".

162 Personaj biblic, care singur, cu familia sa, din toţi oamenii, a scăpat de potopul ce a cuprins Pământul.

163 Simplă trimitere, nu reproducere.

164 La fel.

165 Papei şi Propagandei.

166 Adaptat.

167 Decretul I, din 1492, al lui Vladislav al II-lea, în CJH, 1000-1526, ed. cit, p. 508-510.

168 Corect: „quod".

169 Corect: „transmittendum".

170 Cad, adică, sub pedeapsa excomunicării, precum se arată în decretul citat (al lui Inoccnţiu III, din 1212).

171 Pentru încercările repetate ale lui Inochentie de a obţine eliberarea lor vezi şi Decei, p. 24-25 (memoriul către Maria Tereza din 1741, pct. 1), P, *Coresp.,* p. 51-53 (memoriul către Francisc I, 19 noiembrie 1746), p. 54 (către capidul din Strigoniu, aceeaşi dată), p. 80 (către arhiepiscopul Vienei, 22 aprilie 1747).

61

1747 februarie 4, Rome

Valenti către Serbelloni. Ordinul dat de Inochentie hii Aaron de a promulga excomunicarea teologului iezuit constituie un fapt asupra căruia trebuie reflectat; îi va comunica ce va hotărî papa.

Q i e sentito quanto Vostra Signoria Illustrissima ha rappresentato circa gli ordini dati da questo monsignor vescovo di Fogaraz in Transilvania al suo vicario generale in riguardo al gesuita consultare[1]; e certamente la materia esigge matura riflessione per non entrare in maggiori impegni; onde mi riserbo a significarle in appresso quegli ordini che Nostro Signore

stimerâ di fade pervenire e intanta le bacio etc. Roma, 4 febbraro 1747.

■ **ASV, Garau val. 618, f. 142»-143, copie de reg.**

Notă

[1] *Doc. 58* din 21 ianuarie 1747.

62

1747 februarie 25, Viena

Serbelloni către Lercari. A transmis scrisoarea către Aaron în problema excomunicării teologului iezuit de către Inochentie.

A Monsignor Lercari, segretario della Congregazione di Propaganda Fide, Vienna, 25 febbraro 1747

♦ ♦ ♦ A

inviata

I'altra lettera della medesima Sagra Congregazione ad esso diretta, concemente la sospensione degli ordini datigli da monsignor Klein contro il padre teologo[2], che mi fu rimessa settembre[25] sono...

■ **APF, Scritture non riferite, Bulgaria, vol. IV (1747-1760), f. 230-231, orig. (pe care l-am văzut doar în treacăt); ASV, Germ., vol. 364-365, f. 300, copie de reg.**

Note

[1] In alineatul precedent, nunţiul arată că a transmis o scrisoare adresată de Propaganda episcopului de Nicopole (Nicolae Stanislavici, devenit apoi episcop de Cenad, cu reşedinţa la Timişoara, 1740-1750).

[2] Doc. *58* din 21 ianuarie 1747. Cf. Serbelloni către Aaron, 25 februarie 1747 (Nilles, II, p. 582).

25 Eroare, în loc de: „sette giomi"?

1747 februarie 28, Sibiu

Aaron, vicar general de Făgăraş, către cardinalii Propagandei. Deocamdată nu-şi va promulga calitatea de vicar apostolic; clerul şi poporul cer într-un glas întoarcerea episcopului; abuzuri în dieceză cu privire la căsătorii; i s-a făcut cunoscut oficial, printr-un decret regal, numirea lui Pallovics ca noul teolog.

Eminentissimi Principes,

Paternas Eminentiarum Vestrarum litteras di 21 Januarii[1] filiali cum reverenda percepi, ex quibus solum anxii in re dubia eaque tanti momenti, animi consolationem atque modum procedendi et rationem agendi in simi- libus, quae meum excedunt ingenium ac vires superant, dubiis cum debita submissione intellexi, verum etiam pientissimam Sanctissimi Domini Noştri curam ac benignitatem qua clementer dignatus est respicere meum nihilum suumque servum indignum titulo vicarii apostolici condecorare voluit, reve- renter percepi. Quam suae Sanctitatis gratiam (quoniam ego debitas grates agere non sufficio) Deus ter optimus omni felicita[2] in suo universae ecclesiae regimine remunerabitur, ut sub ejusdem Sanctitatis feliei gubemio remotiores etiam matris ecclesiae partes incrementum capiant et feliciter regantur. Ego vero, licet inutile ejusdem ecclesiae membrum, vires et exiguum quod habeo ingenium juxta paternam Eminentiarum Vestrarum admonitionem in id im- pendere conabor, ut quidquid in me erit, auxiliante divina gratia, pro utilitate ecclesiae sanctae Deo consecretur.

Interim illud quoque reticere non valeo, quod videlicet et si hoc gratuito titulo provisus sim, ut si (quod avertant superi) a meo praelato in me similis censurae fulmen in posterum veniret, non formidarem, nihilominus tamen ejusmodi titulum hic et nune clero et populo tot casibus perterrito promulgare non ausim[3], facile namque sibi persuadere possent (id quod ego mihi non possem) se solo apostolico vicariatu remansuros ac proinde episcopatu jam fundate et a Sancta [Sede] se confirmate spoliandos, quae res profecto magnos causaret motus turbatis

hisce rerum circumstantiis, dum videlicet actualis etiam episcopi utpote sui capitis unanimiter reditum implorant quemadmodum etiam nudius tertius in domo domini causarum fiscalium directoris[4] magna populi turba idipsum intonabat et sane necessarius esset episcopi reditus ad sedandos perturbaţi populi animos. Suspendendam proinde tantisper duxi tituli promulgationem, earn reservando pro casu necessitatis, ut etiam ex patemis litteris colligere licuit, dum videlicet in contrarium quid eveniret.

Jam vero quod religionis negotium congruit, laus sit Omnipotenţi, non ita saeviunt deviantes ut annis superioribus, quinimo multi jam pagi et oppida ad resipiscentiam et obedientiam redierunt, redituri fors omnes si clementissima caesareo-regia decreta suum sortirentur effectum[5]. Nihilominus adhuc dum multi recalcitrant se seque opponunt, adventum episcopi reclamantes, qui sane, ut innui, necessarius esset ad sedandos recalcitrantes.

Porro praeter communem schismatis calamitatem, quae jam a triennio provinciam hanc depascitur, alia quoque particularia invaluerunt mala (ut olim insinuaveram) quibus provincia abundat: illegitima videlicet matrimonia, bigamiae, quin et poligamiae, eaque non solum inter saeculares, sed et inter dericos, qui mortua priore aliam ducunt uxorem etiam post susceptos jam sacros ordines, usu vel melius abusu ab antiquo ita introducto, quae ego in conformitate benigni Sacrae Congregationis anno superiore ad me dati re- scripti[6] multa disolvi, multa correxi saepe non sine discrimine etiam vitae, cum ob id hujusmodi hominum odium et iram in me incitem. Interim quoad vivam in conformitate laudati rescripti non cessabo et quae potuero, corrigam.

Denique recte cum haec scriberem, vocatus sum a domino gubematore hujus provinciae, qui mihi exhibuit quoddam decretum caesareo-regium, vi cujus Sua Majestas Regia in locum prioris theologi episcopo adjunctă alium sufficit, Emericum Pallovics nomine, simulque positive demandat, ut eundem prout praedecessores ejus juxta diploma Leopoldinum agnosceremus et recipe- remus. Ego mandatis regiisme opponere non ausim, quoad aliter aliunde deffinietur.

De omnibus itaque dum Eminentiarum Vestrarum patemum praestolor mandatum ac dispositiones, earundem gratiis et patrocinio me com[m]endo et maneo.

Eminentiarum Vestrarum

Cibinii, 28 Febr. 1747 servus infimus
Petrus Aaron
Vicarius generalis Fagarasiensis
et Missionarius apostolicus

■ **APF, Coftgr. part., vol. 100, Trans., f. 277-278, orig.; mf. DGAS, Vat, rola 60, c. 283- 285.**

Note

[1] Doc. 59.

[2] Italienism *(felicită),* desigur din inadvertenţă. Pentru o expresie italiană vezi şi o altă scrisoare latină a lui Aaron, cea din 14 decembrie 1746 (Doc. 53, n. 11).

[3] Formă învechită a perfectului: ausus sum.

[4] Petru Dobra, unul dintre „protectorii" oficiali ai Unirii, îşi avea reşedinţa la Sibiu.

[5] Cele două decrete către Guvernul Transilvaniei din 15 aprilie 1746 (precum şi proclamaţia către clerul şi poporul unit din 5 aprilie acelaşi an), care prevedeau in esenţă măsuri pentru reprimarea, pe cale judiciară, a silniciilor şi reatragerea la Unire a celor ce s-au lepădat dc ea (B, Klein, p. 195-199).

[6] Din februarie 1746 (APF, Lettere, a. 1746, voi. 166, f. 30-31 v). Cf. *Doc. 50* (după 9 august 1746), n. 26.

64

1747 martie 1, Sibiu

Aaron către Inochentie. Extras dintr-o scrisoare, informându-l despre numirea lui Pallovics ca teolog, despre situaţia grea a Unirii şi stăruinţele pentru întoarcerea vlădicăi.

Extractus
literarum quas ad episcopum Fogarasiensem Graeci ritus unitorum e
Transylvania, sub dato 1-ae Mardi 1747 Cibinio e Transylvania, Romam
dedit ejusdem episcopi provisorius vicarius Petrus Aron:

J am in locum Balog substitutus est pater Pallovics, ratione cujus etiam ad gubemium et ad me ac universum derum Suae Majestatis decretum venit, quo praecipitur ut agnoscatur et recipiatur ut praedecessor etc.

In miseriis quasi submergimur, multi tamen ad obedientiam redierunt[1], plurimi autem sese opponunt, adventum Illustrissimae Dominationis Vestrae implorantes, quod et Sacrae Congregationi scripsi[26].

■ **APF, Congr. part., vol. 100, Trans., f. 206, copie de mâni ms. BAFC, ms. 565.**

Note

' Sfârşitul cuvântului (- runt) e corectat dintro altă formă, greşită, a perfectului simplu al aceluiaşi verb.

26 Doc. precedent.

(1747, înainte de martie 21, Viena)

Notă a Cancelariei Aulice Transilvănene. îşi exprimă părerea in legătură cu o scrisoare a lui Albani, ca să se obţină renunţarea lui Inochentie la episcopie în schimbul unei pensii.

Demissa Cancellariae Transylvanico-Aulicae circa episcopum unitorum in
Transylvania Valachorum opinio.

p

X atet ex literis cardinalis Albani[1] dictae Cancellariae communicatis, decretum citatorium memorato episcopo baroni Klein, qui clam e simulato itinere Vienna Romam discesserat, exhibitum quidem non esse, aliunde tamen eundem episcopum de hac citatione certiorem praevie factum fuisse malleque potius episcopatum abdicare, quam hic se sistere, modo congrua vitae susten- tatio ipsi assignetur. Quod, opinione Cancellariae, magis expedire videretur, quam ut rediturus novas conciliaret difficultates, eumque in finem putaret eadem Cancellaria praenotatum episcopum ad abdicationem persvadendum et ut facilius ad is induci quiret, aliquam ipsi pensionem annuam pro susten- tatione ex fructibus bonorum episcopalium ordinandam esse. Interim eos qui oeconomiam episcopalium bonorum procurant et caeteros episcopates reditus a sacerdotibus unitis (quorum singuli vigore privilegii seu diplomatic Leopol- dini Unioni concessi, florenum episcopo annuatim dare tenentur[2]) absente etiam episcopo, forte colligunt ipsique subministrant', serio monendi essent, ne quidquam ex iis episcopo suppeditaretur[27].

■ **MOL, Erd. kanc. It, Acta gen., a. 1745, nr. 320, p. 116v; mf. şi fc. BAFC.**

Note

[1] *Doc. 51* din 20 august 1746.

27 Propunerea aceasta privind censul catedratic a fost aprobată de Maria Tereza, care la 21 martie 1 747 a emis un decret, contrasemnat de Gyulaffi şi de Csato, adresat secţiei catolice din Guvernul Transilvaniei, ordonând păstrarea în „depozit", până la noi dispoziţii, a banilor rezultaţi din această contribuţie (ASC, *Col. doc. Blaj,* nr. 99, copie).

[2] Diploma a Il-a lcopoldină, art 7 (Nilles, I, p. 297). E vorba de censul catedratic.

’ Inochentie, într-o scrisoare din 9 aprilie 1747 către loan Săcădate, protopop al Blajului: „Nos autem a tempore nostrae absentiac de censu cathcdratico praecise ducentos florcnos, de pominock vero plane nihil percepcrimus, nec sciamus cujus culpa aut incuria reditus işti cpiscopalcs retineantur [...]“ (P, Coresp., p. 72-73; cf. scrisoarea sa către Mardsinay, cu aceeaşi dată, *ibid.,* p. 66).

66

1747, aprilie 9, Roma

Inochentie către Gherontie Cotore, student bursier la Tirnavia. După exemplul lui Silvestru Caliani şi Grigore Maior, care au plecat din Roma la Viena, îl îndeamnă să părăsească şi el seminarul din Tirnavia (spre a se întoarce, ca şi ei, la Blaj) şi să ceară de la Kolowrat cheltuiala ce i se cuvine din fondul f undaţional al episcopiei. în anexă, o scrisoare de voie prin care vlădica îi permite ca în absenţa sa (a vlădicăi) să fie promovat, în calitate de călugăr basilian şi de diacon, la treapta preoţiei de către episcopul de Muncaci sau alt episcop unit.

Literae datae alumno Tymaviensi, reverendo domino Gjeorgio][1] Gerontio Kotore.

Admodum reverende domine, mihi observande,

Q

ub 5-ta Januarii anni infrascripti ad me datas percepi et quia hinc discedere paraveram, responsum distuli. Cum tamen iter meum tantisper adhuc differendum sit, significo dominos Kaliani et Major hinc jam Viennam discessissent; consequenter ad eorum exemplum Dominatio Vestra e semi- nario discessura, habitu utatur Sacri Ordinis et quia proventus Sacri Ordinis hucusque Camera administrat, apud excellentissimum et illustrissimum domi- num comitem a Kolobrad, qui in locum pie defuncti domini baronis Zuanna[2] successit, medio humilis libelli supplicis fundationales sumptus exoret In reliquo pro sacris ordinibus accipiendis accludo dimissorias meque in sacras preces commendo et persevera

Adm Reverendae Dominationi Vestrae

Pater humilis

Romae, 9 Aprilis 1747.

Dimissoriae ita sonant:

Joannes Innocentius l[iber] b[aro] Klein de Szad, Dei et Apostolicae Sedis gratia Graeci ritus unitorum per Transylvaniam etc. episcopus Fogarasiensis, Sacrae Caesareae Regiae Majestatis consiliarius etc., tipi dilecto nobis in Christo G[eorgio] Gerontio Kotore, Sacri Ordinis Sancti Basilii Magni monasterii Balasfalvensis diaecesis nostrae professo Religioso[3], legitimis natalibus procreate, in sacro diaconatus ordine antehac legitime constitute morumque probitate et scientia omato[4], nulla prout nobis constat censura ecclesiastica aut cano- nico impedimento innodato, ut propter nostram absentiam, servatis de jure servandis, ab illustrissimo et reverendissimo domino episcopo Munkacsiense[5] aut alio quocunque Graeci ritus cum Sancta Romana Ecclesia communionem habente episcopo, sacrum presbiteratus ordinem qua Sacri Ordinis S. Basilii Magni Religiosus professus promoveri possis et valeas, facultatem in Domino concedimus et impertimur. In quorum fidem praesentes dimissoriales propria manus subscriptione sigiliique appressione subsignavimus. Romae, 9 Aprilis 1747.

■ **BAFC, me. lat. 565, p. 235-237, copie de reg.**

Note

[1] Prenumele de mirean Gheorghe şi l-a schimbat în cel călugăresc de Gheronde (Toth, p. 187).

[2] Cu privire la Zuanna: *Doc. 49* din 9 august 1746, n. 5.

[1] După alte informaţii, G. Cotore va face legământ solemn de călugăr basilian abia In 1759 (B, *Episcopii,* p. 293, cf. 290; Toth, p. 184).

[4] Şi-a început chiar activitatea scriitoricească (deşi nepublicată) tn 1746, ca student la Tirnavia, activitate In care face reflecţii despre măreaţa origine romană a poporului român, dar şi despre decăderea lui ulterioară din pricina schismei greceşti şi a robiei turceşti. Evocă mărirea de odinioară ca îndemn indirect pentru redresarea neamului (B, Episcopii, p. 371 - 373; Tâth, p. 190; Prodan, p. 229, 281; G. Cotore Insă n-a fost la Roma, cum afirmă ultimul autor).

[5] Corect „Munkacsiensi[1]*.

1747 aprilie 16 (st. v.; 27 aprilie st. n.), Balomir

Protopopul Nicolae Pop Balomireanu eliberează un permis popii Vasile, care a promis că va trece la Unire, ca să țină slujbă două zile la o biserică unită din Orăştie.

Quiquidem Popa Basilius ex Szâsz Vâros sufficientem de se cautionem quod velit pro 23'tia Aprilis secundum vetus calendarium[1] comparere ad unionem posuerit, praeterea templum Graeci ritus inferius Szăsz Vărosiense[2] opus habet adhuc uno sacerdote, permittetur his duobus diebus divina celebrare. Signatum: Balamer, 16-a Aprilis 1747[3].

Nicolaus Pap Balameri
Archidiaconus

■ **ASV, Nunz. Vienna, vol. 149, f. 372, copie; mf. DGAS, Vot., rola 8, c. 282.**

Note

[1] 4 mai st. n.

[2] Uniţii din Orăştie ţineau de „districtul" protopopiatului din Balomir (Balomirul dc Câmp, jud. Hunedoara). La Orăştie erau două biserici româneşti (Dragomir, I, anexă, p. 141).

[3] Data c desigur exprimată tot după stilul vechi. 16 şi 17 aprilie 1747, după calendarul vechi, erau joia şi vinerea mari din „Săptămâna Patimilor", adică din săptămâna precedând Paşdle, care căzeau în 19 aprilie st. v. în acel an.

(1747, înainte de mai 5, Viena)

Propunere a Cancelariei Aulice Transilvănene pentru conferinţa ministerială ţinută la 5 mai. Chestiunea obţinerii demisiei lui Inochentie (vezi rezumatul din studiu, Cap. IV).

Propositio
circa Valachorum Graeci ritus in Transylvania
unitorum episcopum baronem Klein

D

XX.eassumptum fuerat, in excelsa ministeriali Conferenţia die 21-ma Mardi anni praesentis super rebus Transylvanicis habita, quid cum praenotate episcopo Romae ultra biennium commorante agendum foret videbaturque eidem Conferentiae: per primarium Aulae cancellarium, excellentissimum dominum S[ancti] R|omani] I[mperii] comitem ab Ulefeld denuo scribendum esse eminendssimo cardinali Alexandro Albani, protectori, quatenus eundem episcopum praeprimis ad renunciandum episcopatui convenientibus motivis disponere satageret, significando eidem pro subsistentia certam pensionem datum iri; si vero episcopatu, hoc modo, se abdicare nollet, tunc citationis instrumentum ipsi episcopo congrua modalitate exhiberet.

Quibus Suae Majestati Sacratissimae relatis, dignata est eadem altissima Majestas sequenti tenore clementissime resolvere: *Ratione episcopi res serio est Romae agenda, ut resignet, absque eo quod ego ei pensionem dem, quam nullatenus meretur, et ejus temporalia illico sequestranda; interea fiat informatio, quid et quis in ejus locum sumi posset.*

Hine ex benigna resolutione caesareo-regia clarum est, Suam Majestatem Sacratissimam neque ad episcopi revocationem, neque ad pensionem ipsi dandam propendere; qualiter autem absque subsistentiae mediis ad resi- gnandum induci possit idem episcopus, Cancellaria Transylvanico-Aulica mo- dum non videt, nisi excelsa ministerialis Conferenţia expediens aliquod in- veniat, id quod altiori ejusdem judicio submittitur.

■ **MOL, Erd. kanc. It, Acta gen., a. 1745, nr. 320, f. 118-118v.; mf. şi fc. BAFC.**

1747 mai 5 (Viena)

Conferinţa ministerială, întrunită în treburile Transilvaniei, către Maria Tereza. Propune să se obţină demisia lui Inochentie în schimbul unei pensii. Propunere aprobată de suverană (vezi rezumatul din studiu, Cap. IV).

Sacratissima Caesarea Regiaque Majestas, Domina domina dementissima! Die 5-ta Maii anno 1747

Praesentes

P I *s* xcellentissimi comes Konigsegg praeses, corn, ab Uhlfeld, com. a Kollowrăt[1], com. ab Harrach[2], com. a Seilem, com. a Kinszki, com. a Kollo- redo, com. a Gyulaffi cancellarius Transylvanicus.

Consiliarii baro a Schmidlin[3], a Koch, a Bartenstein, a Kozma, a Wobem, v[on] der March[4].

Celebrata est hac die, sub praesidio Josephi Lotharii S[ancti] R[omani] I [mperii] comitis a Konigsegg campi mareschalii, praesentibus in margine positis ministris et aliis consiliariis[5], ministerialis in rebus Transylvanicis Conferenţia, in qua primum Cancellarie Transylvanico-Aulica proposuit, al- tissimam resolutionem quam Majestas Vestra Caesareo-Regia, ad repraesan- tationem in negotio resignationis episcopi Graeci ritus Transylvania unitorum, nune Romae existentis, atque in illius promotionem, innuente obsequen- tissima hac Conferenţia, demisse svasae pensionis annuae fâctam, sequentibus exprimere clementissime dignata fuit:

„Et ratione episcopi res serio est agenda Romae, ut resignet, absque eo quod ego ei pensionem dem, quam nullatenus meretur, et ejus temporalia illico sequestranda; interim[6] fiat informatio, quid et quis in ejus locum sumi posset".

Cui obsequentissima Conferentia humillime morem gerens repraesentat tam temporalia omnino sequestrata esse, quam in eo studiosissime operam impendi, ut resignatio sequatur, tanto quidem magis, quo ex una[7] modemus aliunde notus Graecae cum Romano-catholica ecclesia unionis status in Transylvania praesentiam episcopi immediate exposcat; altera vero ex parte

Majestatis Vestrae Caesareo-Regiae servitium tăiem ibidem episcopum requirat, qui non solum ecclesiasticarum suarum functionum intuitu sufficiens, sed et alio- quin commodis summi Terrae Principis singulariter sit studiosus, quandoqui- dem apud plebem sibi subjectam dignitas clericalis extraordinarium respectum ac in eum saepius excessive etiam habita fiducia, peculiari attentionem dignam in omnibus rebus influentiam passim habere solet

Et haec sunt rationes quod obsequentissima Conferenţia his in circum- stantiis resignationem moderni et nominationem alterius pro ecdesia Graeci ritus unitorum in Transylvania utroque ex căpiţe aptioris humillime svaden- dam esse censuerit

Ad assequendum autem hune scopum duae solum extant viae; quarum prima juris via, altera spontanea episcopi renunciatio esse posset.

Illa procedere, videtur res summae considerationis et difficultatis esse, considerando quod Pontifex, vigore Decret[i] Gratia[ni] [secunda pars] caus[a] 3, q[uaestio] 6, can[on] 7[8], in majoribus delictis judicium quoad episcopos sibi tantum appropriet et [Decretalium Gregorii IX, liber 1, titulus VII], cap[itulum] 2. X. de transl[atione] epis[coporum][9], eorum amotionem sibi praecise reservet, imo Concilium Trident[inum] sess[io] 24, cap. 5 de reform[atione][10] praescribat in ejus modi circumstantiis habitas contra aliquem episcopum querelas, in Curia Romana proponendas ibidemque discutiendas esse. Ubi autem discussio alibi indispensabiliter instituenda foret, ordinet ulterius: earn ex commissione Pontificis manu propria subscripta formandam esse, negotium tamen nulii alteri quam a Pontifice eum in finem eligendis metropolitanis aut episcopis committi posse, sed nec his aliam quam factum discutiendi processumque instruendi dari potestatem et authoritatem, quern deinde processum Pontifici (cui nimirum finalis sententia reservata esset) illico transmiţtere deberent; et haec sunt statuta quae jus canonicum praefatumque Concilium Tridentinum modemis in circumstantiis observanda praescribit.

Extant quidem solidae episcopum gravantes probae, quae cardinali Albani in rei fulcimentum communicari quirent Regalia nihilominus jura et privilegia svadere non videntur, ut facile concedatur quo episcopus, Majestatis Vestrae subditus, ratione delicti politici in exteris provinciis judicetur; et licet hoc admitteretur, finis tamen rei nimium protraheretur, cum valde difficile, imo ita dicendo impossibile fere esset, testimonia in ejusmodi delicti probam [!] illic, velut ordinis foret, sistere.

Obsequentissima Conferenţia id edam admittit effici posse, ut episcopus se hic sistat. Clarum tamen est, quod Pontifex vigore statuti ex Concilio Tri- dentino praeallegati causae discussionem processusque intructionem per suos specialiter constituendos commissarios fieri, sibi autem finalem desuper pro- nunciandam sententiam immediate reservare volet, adeoque nec taliter difficultas ad assequendum scopum evitaretur, imo ex hac, velut jurisdictionis materia, cui Aula Romano[11], uti notum est, semper valde inhaeret, inconveniences ambages facile oriri quirent

Obsequentissimae igitur Conferentiae humillima est opinio, non aliam cum religionis et Transylvanicae unionis statui, turn Majestatis Vestrae Cae- sareo-Regiae servitio aptiorem utilioremque esse viam, quam projectatam episcopi resignationem.

Rebus proinde ita comparatis, solum restat media viamque invenire, quibus praemissa intentio in effectum deducatur.

Notum quippe est episcopo se invitum eo cogi et episcopatu, sine praevio processu et secuta desuper sententia, amoveri haud posse. Nec difficultates et ambages quae occasione formandi praefati processus intervenirent et naturaliter intervenire deberent ei ignotae sunt et quamvis haec omnia nesciret, inveniet Romae consulentes sufficientes, qui eum eatenus instruent et animabunt, imo Aula ipsa Romana et Congregatio de propaganda cum episcopum hune, prouti constat[12], in suam receperit protectionem, ei hoc in passu opitulari non intermittet.

Hine temporalium suorum sequestratio et citationis exhibitio[13] fortassis non sufficerent, ut ad desideratum inducatur resignationem, nisi alio vehiculo, id est necessaria, post factam resignationem, alimentatione seu vitae sustentatione fiilciantur, quo aliunde, juxta cardinalis Albani literas, collimare videtur, posset tamen pro motivo per eundem cardinalem episcopo ad notitiam dări: seques- trationem temporalium jam peractam esse.

Tam modemus unionis in Transylvania status adeoque religio, quam ip- sum Majestatis Vestrae Caesareo-Regiae servitium quoad statum politicum exigunt, praeallegatis ex motivis, quantocyus fieri potest pro ecclesia in Transylvania unita idoneum episcopum, siquidem omnia ea munia spiritualia et sacramentorum administrationes non nisi ab episcopo conferri solită, mo- demis in circumstantiis cessare debent, quod in religionis negotio non exiguam gignit attentionem, sed et ii qui dicto episcopo cum ex clero, turn Valachica aliunde nimium rudi et cruda plebe adhaerent, intuitu politicarum circum- stantiarum in bonum [!] Majestatis Vestrae Caesareo-Regiae servitii conside-

rationem omnino merentur, nec praeveniendis quae inde oriri possent ingratis sequelis aliud superest medium, quam ocyor episcopi pro ratione arduarum hujusmodi circumstantiarum idonei constitutio, qui cum in ecclesiasticis or- dinem reducat, turn praesentia sua modemo episcopo nimium adhaerentes sibi conciliet eosque cum altissimo Majestatis Vestrae Caesareo-Regiae servitio convenienter uniat et conservet, quibus ad effectum deducendis authoritas et vires vicarii in modemo praesertim unionis statu non sufficiunt.

Haec erant motiva, quod obsequentissima Conferenţia in suo sub 21-a Marţii nuperi exhibito protocollo, ut resignatio episcopi tanto citius sequeretur, dementissimam pensionis aut magis alimentationis collationem humillime svaserit, id quod hac etiam vice repetere muneris obligationisque suae esse advertit, cum eousque alter episcopus nominari nequeat, donee modemus aut episcopatul renunciet, aut inde via juris, qua tamen procedere praeviis ex rationibus non undique consultum esset, amoveatur.

Corona Gallica (quae intuitu jurium et libertatum ecclesiae suae compe- tentium, veluti notum est, peculiariter zelat) hujusmodi in circumstantiis pro intertentione episcoporum, quo eos ad episcopatuum suorum abdicationem cogeret, magnam pecuniarum vim ex propriis mediis saepe numero expendere consultius judicavit, quam eorum amotionem via juris exoperari; ex ea quidem solum ratione, ut malum systemati politico dispendiosum eo celerius tollere queat, praevidendo quod ubi juris sectaretur, ob intervenientes rem protra- hentes difficultates, malum altiores ageret radices.

Modemo in casu Majestatis Vestrae Caesareo-Regiae aerario nullum acce- deret onus, proventibus hujus episcopatus ita comparatis, quod tametsi ratione altissimi ejusdem servirii indispensabile foret, ut modemo episcopo congrue limitanda annua intertentio applacidetur, successor illius nihilominus suffici- entia pro statu suo honeste tuendo media et proventus haberet; per id autem et religionis et Majestatis Vestrae Caesareo-Regiae servitii commodissime consuleretur.

Obsequendssima Conferenţia, intuitu informationis clementissime injunc- tae, praemissa omnia repraesentare officii et humillimae obligations suae esse censuit, ut (siquidem alius episcopus eousque constitui nequit, donee mo- dernus aut sponte resignet, aut vero secundum ordinem episcopatu suo amo-veatur) Majestas Vestra Caesareo-Regia de intrinseco rei statu plenarie informata, benignissima sua mandata ulterius edere dignetur: an effectus factae temporalium sequestrationis, ut eo[14] expeditiae citationis praestolandus; aut vero subversantium

rationum intuitu, praebita sub manu spe conferendae congruae vitae sustentationis, proposita resignatio urgenda sit.

[Rezoiufia suveranei:] Placet in totum m.p.[15]

■ **H-H-StA, Hung., F. 364, p. 8-12, copie; mf. OGAS, Viena, role 90, c. 458-466; fc. BAFC.**

Note

[1] Ferdinand Alois Kolowrat-Krakowsky (1682-1751), din vara anului 1745 era preşedintele Deputăţiei Aulice „in Banaticis, Transylvanicis et Illyricis" (Arncth, II, p. 223; Inochentie către Cotore, 9 aprilie 1747, Doc. 66; G. Seewann, în Biogr. Lex., II (1976), p. 443-444; Mraz, p. 240. Vezi şi studiul, Cap. V, n. 104).

[2] Fie Joseph H., preşedintele Consiliului Aulic de Război, fie fratele acestuia, Friedrich H., cancelarul Boemiei. Inochentie s-a adresat amândurora la 2 iulie 1746 (Doc. 36 şi *Doc. 42).*

[3] Baronul Franz Christoph von Schmidlin, consilier la Cămara Aulică (Kallbrunner- Winkler, indice; Dragomir, II, indice; Dumitriu-Snagov, p. 190: Smidling).

[4] Baronul Johann Ferdinand von der Marele, consilier la Consiliul Aulic de Război (Walter, Osterr. *Zentralverwaltung,* p. 127-128).

[5] Numele demnitarilor de mai sus sunt scrise în coloană pe marginea documentului; al lui von der „March" cu litere godee.

[6] *Doc. 68:* „interea".

[7] Se înţelege: „parte".

[8] CJC, ed. din 1735, I, col. 451; ed. Friedberg, I, col. 529, n. 47 (Pseudoisidorian).

[9] Indicaţia din urmă: X (cap. 10) de după 2 e greşită, fiindcă numai cap. 2 face parte din ridul VII, care se referă la „translario episcopi" (CJC, ed. din 1730, II, col. 74-75; ed.

Friedberg, II, col. 97), în timp ce cap. 10 este din ridul IX: „de renunciatione" (CJC, ed. din 1730, II, col. 82-87; ed. Friedberg, II, col. 107). In ciuda documentului nostru, aceste două capitole nu sunt părţi componente ale „Decretului magistrului Graţian", ci ale „Decretatelor papei Grigore IX“.

[10] CT, ed. Trento, 1745, p. 267. Cf. *Doc. 269* (din 4 noiembrie 1750).

[11] Corect „Romana".

[12] Doc. *51* din 20 august 1746.

*’ Doc. 47 din 14 iulie 1746.

[14] Corect: „et“ (vezi fragmentul acestui document după o altă copie, MOL, *Erd. kanc. It, Acta gen.,* a. 1745, dos. 320, f. 171; mf. şi fc. BAFC).

[15] Formula nu e autografă, ci de mâna scribului care a scris actul.

1747 mai 6

Aaron către Serbelloni. Extras dintr-o scrisoare despre ordinul de sechestrare a bunurilor episcopale. Cere sfat, fiind vorba de o dispoziție contrară imunității bisericești.

Extractus epistolae admodum reverendi patris Aaron, vicarii generalis
episcopatus Fogarasiensis, diei 6 Maii 1747 ad illustrissimum et reverendissimum nuncium Viennensem.

Venit mandatum regium[1], ut bona episcopalia sequestrantur eorumque proventus seorsim per Cameram collocentur, ne amplius ex illis quidquam episcopo suppeditetur.

Auditur etiam dispositiones fieri circa alios proventus a clero provenientes[2], ut colligatur quidem a vicario generali, sed cum obligatione reddendi per menses Statui Catholico de ipsis rationem. Petitur consilium, num hoc possit fieri absque laesione juris ecclesiastici, cum sit res nova et inaudita in illa provincia.

■ **H-HStA, Hung., F. 364, p. 15; mf. DGAS, Viena, rola 90, c. 468; fc. BAFC.**

Note

[1] Din 22 aprilie 1744 (B, *Klein, p.* 186, 215).

[2] Census *cathedraticus:* 1 florin de la fiecare preot *(ibid.,* p. 1 86, cf. 138); vezi şi răspunsul nunţiului la această scrisoare şi la cea din 13 mai acelaşi an (Nilles, II, p. 583-584).

1747 mai 10 (Roma)

Memoriu al lui Inochentie către cardinalul-prefect al Propagandei (Valenti).
I. Nereuşita stăruinţelor de a se întoarce în dieceză, cu toate rugăminţile de acolo; papa i-a declarat că suverana nu vrea să permită întoarcerea sa.
II. Pe noul teolog iezuit, Pallovics, l-a avertizat că nu-l recunoaşte, decât dacă vrea să i se supună ca unui episcop legitim.
III. Are tot dreptul să-şi exercite şi de la Roma jurisdicţia în dieceză; acest fapt nu trebuie să indispună Curtea vieneză.
IV. Caută să-l combată pe Aaron, care socotea excomunicarea lui Balogh ca o acţiune „tumultuară"; totuşi suspendă (formal) sancţiunea pe care a decretat-o (la 25 ianuarie, vezi Doc. 60).
V. Consideră neîntemeiată mustrarea ce i-a fost comunicată din partea papei de către Lercari, după refuzul lui Aaron de a promulga excomunicarea amintită.
VI. Roagă (din nou) Scaunul papal să intervină la Viena pentru înapoierea sa în dieceză, revizuirea procesului său, încetarea uneltirilor iezuite. Referirile la izvoare, pe alocuri, nu corespund sau sunt forţate. Memoriul a fost însoţit de cinci anexe.

[p. 264]

Acta quae anno 1747 die 10 Maii Eminentissimo Domino Cardinali Praesidi Sacrae Congregationis de propaganda fide[1] praesentata sunt:

Sacra Congregatio,

Joannes Innocentius Liber Baro Klein de Szad, episcopus Fogarasiensis Graeci ritus unitorum in Transylvania, Sacrae Congregationis humillimus orator, humillime exponit

[1]Posteaquam ecclesiae suae frequentatis precibus ad residendum obliga- tus, sub 2 et 9 Julii anni retroacti 1746 turn Sacris Caesareo-Regiis Majesta- tibus, turn ministris Viennensibus singilative, pro justitiae administratione supplex factus fuisset[2], hac vero justitiae administratione seu impedita seu dilata, jesuitae, favoris insolentia, calumnias suas contra oratorem in publicis conversationibus intendissent et oratoris inevitabilem ammotionem[3] ab epis- copatu asseruissent; absentia oratoris scandalizaţi et irritati pars populi sui in agone etiam sacramenta recipere nolle, pars neonatis infantibus baptizmum administrări recusare relata est. Quia ergo sacrosancti Concilii Tridentini,

sess[io] 6 de refbrjmatione], cap[ut] 1, omnes ecclesiarum praefecti (p. 265] monentur: *ut attendentes ubi et universo gregi* in *quo Spiritus Sanctus posuit eos regere ecclesiam Dei quam aquisivit*[4] *sangvine suo, vigilent, sicut Apostolus prae- cipit*[5]*, in omnibus laborent et ministerium suum impleant, implere autem illud se nequaquam posse sciant, si greges sibi commissos mercenariorum more deserant atque ovium suarum, quarum sangvis de eorum est manibus*[6] *requirendus, custodiae minime incumbant, cum* cerrissimum sit non *admitti pastoris excusationem, si lupus oves comedit et pastor nescit*[1]*.* Ideo orator pastorale[8] abligamine ovium suarum calamitatem Sanctissimo Domino Papae 8 Augusti anni supradicti 1746 humil- lime exposuit[9] et ne rigor sacrorum canonum Augustae Aulae aut nationis Hungariae aversionem provocet, conformiter ad sacros canones e lege Hungariae competens remedium proposuit[10]. Haec acta eminentissimo domino cardinali Paulutio communicata sunt[11], qui oratori declaravit convenire, ut oratoris expositio medio Sacrae Viennensis Nuntiaturae protegatur. Dilato autem omni remedio, acdusae sub A. preces oratori submissae sunt et alias ad residendum postulabatur orator. Et quia ne in diaecesim revertatur per Sanctissimum [p. 266] Dominum Papam orator monitus fuerat, quid autem seu Sanctissimus Dominus Papa seu Sacra Congregatio resolvent, interroganti oratori responsum sit, Sacram Sedem in hac causa se interponere non posse. Sanctissimus quoque Dominus Papa oratori publice declaraverit Sacram Caesa- ream Regiam Majestatem oratoris preces admittere nolle[12].

Orator vero ovium suarum curae in conscientia insistere obligatus non reputavit quaestionis statum in eo subsistere, malevolis et calumniosis sugges- tionibus praeventa Sacra Caesarea Regia Majestas velit, sed ad quid ex ratione status Hungarici obligetur et quid periclitantium suae curae concreditarum animarum saluţi expediat[13]. Hoc autem expediens Salvator noster, docuit Luc[as], 10, v. 16, dicens: qui vos spemit, me spernit et, ideo Matth[aeus], 18, v. 17, statuens: qui ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus, ac demum Math[aeus], 18, v. 8: *si autem manus tua vel pes tuus scandalizat te, abscinde*[14] *eum et projice abs te.* In quo Domini praecepto fundatur Sancti Stephani regis Hungariae dec[retorum] lib[ri] 2, caput 1-mum, quo jubentur excommunicari qui res ecclesiae a rege impetraverint, nec a pravis suis sugges- tionibus desistere voluerint[15]; [p. 267] hanc S. Stephani legem Carolus Sextus, piae reminiscentiae imperator et rex Hungariae, supereminenti [!] et

comprehensiva legis latoria virtute confirmat art[iculi] 60: 1715[16] et 71: 1723[17] et hae Hungariae leges sacris constitutionibus Dec[retalium Gregorii IX] lib. 3, tit. 13, cap. 2[18] et Dec[reti Gratiani] 2 par[s], caus(a] 12, quaest[io] 2, cap. 22[19] ac demum sacrosancti Concilii Tridentini, sess. 22 de refer., cap. 11[20] claro contextu conformantur. Doctrina ergo sancti evangelii, lege S. Stephani apostolici protoregis Hungariae et sacris constitutionibus concurrentibus ad aposto- licae jurisdictionis sententiam sub B. processit orator.

In jesuitarum favorem contra oratorem qua suum episcopum praeprimis provisorius vicarius Petrus Aron insurrexit, actum oratoris tumultuarium esse criminando ac Sanctissimo Domino Papae praecise competere asserendo a- liasque necessarias solemnitates commiscendo. Hujus inobedientis aut potius praesumptuose refractarii subditi temeritatem orator corrigere festinavit sub C. Sed non supponibili adeoque inexpectata denuntiatione sub D. nimium humi- liatus, Dei et ecclesiae suae justitiam resignans, divino judicio et salutari obe- dientiae, sententiarum [p. 268] suarum[21] executionem usque ad ulteriorem suam dispositionem suspendi mandavit

[II] Silentium oratoris interrupit, duobus do[mi]nis oratori nimirum et jesuitis servire[22] ambiens, provisorius vicarius Petrus Aron sub E., referendo quod excommunicatus jesuita ad superioratus sui ordinis gradum promotus sit[23] et quod, praeterito oratore qua episcopo, dicto Petro Aron, dero et Statibus regni, ad continuandos priores excommunicati jesuitae excessus cum manifesta delicti aggravante circumstantia, alter jesuita sit praesentatus[24]. Prior enim jesuita, jam excommunicatus, episcopo saltern praesentatus est et praecise saltern insalutato episcopo de ovili suae ecclesiae excessit. Hic vero excommunicati successor, novus jesuita sine debita episcopo praesentatione ad continuandos prohibitos excessus damnato ausu in ovile pastoris intrat[25]. Ecce in ovile pro placito intrant et exeunt, contempto pastore, jesuitae et hune contemptum inulte patietur[26] ille qui tam in apostolorum, quam eorum qui, Conc. Triden. sess. 23, cap. 4 in *Apostolorum locum successerunt,* in episcoporum nimirum personis spemitur Deus[27]? Absit ab oratore, ut contra Apostoli ad Galatfas], cap. 6, v. 7 contentam monitionem: notice *errare, Deus* [p. 269] non *irridetur,* in sua ad apostolatus successionem, quantumvis nullo suo merito, electa persona Deo impune illudi posse existimet et ideo vel maxime absit, ut orator opinetur quod Sacra Sedes ad connivenda tam gravia delicta oratoris obedien- tiam obliget aut apostolici ofticii functionem cohibeat Quare de novo emergenţi

casui novis auxiliis occurendum esse ratus orator, novum in suum ovile, se insalutato intrantem jesuitam iundamento professionis fidei canonice mo- nendum praecepit[28], quia ipsa denuntiatio[29] sub D. jesuitas ad professionem fidei obligat.

Commissae igitur monitionis capita summarie sunt haec:

An obligamine romano-catholico profiteatur verbo et contestetur ea opere, quae sancta mater ecclesia in publica per sacram Pii 4 bullam: *Injunctum nobis* etc.[30] distincte praecepta fidei professione corde, ore ac opere credenda, facien- da et observanda praescribit, ac quibus apostolicis praeceptis, nec per Leopol- dinum anno 1701 die 19 Marţii emanatum, per inclytos Status tanquam subreptitium semper et publice controversum ac per feliciter regnantem Sacram Caesaream Regiam Majestatem a confirmatione sepositum, ex sacra erectionale[31] bulla exclusum[32] decretum, ullo modo derogatur[33], imo licet hoc decretum tot annorum decursu inter principem et episcopum cum ecclesia, inter principem [p. 270] et Status, inter episcopum cum ecclesia et Status, ac demum etiam intra ipsam ecclesiam continuarum controversiarum occasio sit, nec hoc tamen Leopoldino decreto, hac in parte quae obligamen per jesuitam affectati ofticii tangit, sacris et Hungariae constitutionibus derogatur[34].

Quod in haec profitetur requisites canonice monitus jesuita, quomodo absque oratori debita canonica praesentatione diaecesim ingredi et exemplo jam excommunicati Josephi Balog, authoritate saecularium, habitationem seu in residentia oratoris seu in fundo claustrali sacri ordinis Sancti Basilii usurpare fructusque episcopales occupare attentat, dum hoc attentatum Concilii Triden- tini sess. 25 de refor., cap. 9, non obstante quacunque consuetudine in contra- rium, ipsis patronis cujuscunque ordinis et dignitatis, item supra allegati S. Stephani regis Hungariae decret(orum] libfer] 2, caplut] 1; Decretalium [Gre- gorii IX] lib. 3, ut. 13, cap. 2; Dec[reti Gratiani], 2 par., caus. 12, quaest. 2, cap. 22 ac demum Cone. Triden. sess. 22 de refor., cap. 11, sub excommu- nicatione prohibetur[35]?

An igitur ab his abstinere oratorique qua legitime episcopo obedire et subesse velit, siquidem Cone. Triden. sess. 23, cap. 6[36], can[on] 7: episcopi superiores sunt presbiteris[37], sess. 24 de refor., cap. 20: causarum cognitio [p. 271] episcoporum tantum examini et jurisdictioni relinquitur; sess. 25 de refor., cap. 6[38]: episcopis prima sedes et locus et praecipua omnium rerum gerendarum authoritas reservatur, nec liceat episcopis loca cedere et aliis se subjicere, contra sacramentum ecdesiasici hierarchici ordinis; sess. 25 de refor., cap. 17[39] ac eadem sess. cap. 20: omnia

generaţia concilia et sacri canones in immunitatis episcopalis et ecclesiasticae favorem statuti confirmantur[40]. Concilii autem Apostolorum de anno Christi 33 aut potius 34, can. 38[41]; Dec[retalium Gregorii IX] lib. 1, tit 33, cap. 2 et4 aliisque tam sacris, quam Hungariae legibus et avita ecclesiarum immunitate, usu et consvetudine, nullum privile- gium etiam regularis ordinis, praecipue quoad eos qui extra claustra habitant, eximit; quibus accedit, quod lege et usu Hungariae sub nullitate sententiae auditores ad officii juramentum obligentur.

Si itaque jesuita Pallovics qua Romano-catholicus presbiter erga canonicam monitionem se praemissis submittere velle spoponderit, ad honorificandam pro posse suo S-am C-am R-am Majestatem, pro hac praecise vice, adeoque absque consequentia, cum eodem dispensandum esse judicavit[42], quod si vero excommunicati Josephi Balog vestigia sequi vellet, eundem qua suspectum de haeresi devitandum esse praecepit orator, usque dum praehabita canonica monitione [p. 272] contra eum ad declarationem haeresis et denuntiationem excommunicationis totiusque hujus Societatis e diaecesi sua exdusionem non procedatur[43]. Quae exclusio Sacrae Sedi praejudicare non potest, quia jesuitae ob graves excessus et non in odium fidei e Transylvania publica lege proscripti jam fuerunt[44] et in Salisburgensi diaecesi hodie non tolerantur.

Magnum ecclesiae praejudicium de novo patrant jesuitae, quod authoritate saeculari, absque praevia episcopo debita praesentatione, se ingerant in offi- cium auditoriale, quod vicariali conjunctum esse solet et saltern ejusdem diae- cesis archidiaconis per episcopos delegatur. Quia ergo, sess. 24 de refor., cap. 1, sacrosancta synodus Tridentina de idoneis ad ecclesiam gubemandam pro- movendis eos quorum interest, hortatur et monet, ut meminerint se alienis *peccatis communicantes mortaliter peccare,* nisi quos *digniores et ecclesiae magis utiles* ipsi *judicaverint, non quidem precibus vel humano affectu aut* ambientium *suggestionibus, sed eorum exigentibus* mentis *praefici diligenter curaverint* argu- mentoque etonere hujus monitionis [p. 273] sess. 25 de refer., cap. 9 statuitur: *ad haec liceat episcopo praesentatos a patronis, si idonei non fuerint, repellere.* Ergo sub gravi onere consciendae hie jesuita episcopo nec quidem praesentatus, tanto magis repelli deberet, quanto magis (praetermissis sacris bullis et consti- tutionibus, ne Latini inter Graecos officium gerant sub excommunicatione prohibentibus) sanctissimi domini papae Benedicti 14 sacra constitutione: Etsi *pastoralis Romani pontificis* vigilantia etc. etiam de Graecis sub

Latino episcopo constitutis § 9, n. 21 praecipitur: ut *circa* negotia et *causas dictorum Graecorum, vicarius Graecus ipsis Graecis gratus* vel per ipsos Graecos *eligendus (ex quo Graecus vir melius Graecos mores novit quam LatinusJ etc. deputetur, et* in *causis appellations ad* metropolitanum, *qui forsan Graecus* non esset, *dictus metropolitans* similiteT in *dictis causis judicem Graecum deputare* teneatuT[45]. Quibus papalibus et Sacrae Congregationis de propaganda fide in ordine ad Graecos qui Latinis immixti vivunt, statutis et ordinationibus per sacram, quam piae reminiscentiae Carolus Sextus acceptavit, erectionalem bullam[46], orator cum ecdesia sua]p. 274] subjicitur, consequenter jesuitam ex eo quod Latini ritus sit et ipsi episcopo Graeco ejusque synodo cum voto decisivo praesidere velit, etiam ad casum quo canonice praesentatus esset, orator repellere obligatur. Quia tamen earn, quam salus animarum requirit, canonicam disciplinam persecutionis ferves- centia contemnit, licet propter incorrigibilitatem delinquentium a correctione episcopus non excusetur, sed potius ad salvandas vocem suam audientes oves, contumax scandalosumque gladio excommunicationis ab ovili suo rescindat membrum obligetur; quia tamen [!] Cone. Triden., sess. 25 de reformati[one], cap. 18 *legis vinculum quandoque relaxari permittitur, ut plenius evenientibus casibus et necessitatibus pro communi utilitate satisfiat,* si jesuitae fidei profession! et praemissa canonicae monitioni satisfecerint, pro hac praecise vice et absque consequentia excessivum eorum in diaecesim ingressum tolerandum et suc- cessivas consequentias moderata lenitate remedendas[47] esse adeoque citra sacrarum constitutionum et Sacrae Sedis praejudicium praecise dispensări posse orator existimavit[48].

Gravia sunt jesuitarum delicta quibus [p. 275] lege Hungariae turn excommunicationis, turn capitis poena cum ammissione[49] bonorum commensuratur, i quod deductum est in acdusis actis, et praeprimis contra violatores publicarum regni legum statuitur articulis 7 et 8 Uladislai [decreti] 6[50]. Unde etiamsi quoad sacrarum legum violationem, jesuitarum insolentia toleretur, episcopus tamen Hungariae legibus derogare non potest

Sacrae etiam Nuntiaturae Viennensi notum est, quanta sint lamenta regni, quae ad Regiam Aulam ffequentatae molestiae, quam gravia scandala, quod accatholici[51], praecipue judices legalem juramenti formulam et quidem praecise in parte qua invocatio sanctorum continetur, deponere recusent. Quid de jesuitis dicendum, qui sanctum evangelium, doctrinam apostolorum, oecu- menica concilia ac legem Hungariae

violando episcopis obedientiam negant, in officia ecdesiastica se intrudunt et legale officii juramentum non solum in parte cum accatholicis praestare renuunt, sed nec invocato Dei sanctissimo nomine jurare et legibus regni satisfacere volunt. Scandalo [p. 276] accatholicis et romano-catholicis praejudicio sunt jesuitae et ideo fidelitim, quorum sacris constitutionibus, apostolicis consvetudinibus et avitis legibus refractaria temeritate resistunt, communione indignos se reddunt, vel maxime dum quam ore praestant romano-catholicam fidei professionem, earn cum haereticis opere publico negare non erubescunt Ad Status regni, ad comitia publica hoc temeri- tatis factum[52], velut tit[uli] prol[ogi] in Opus Tripar[titum][53]: crimen publicum remedendum pertinet, cui Statuum juri ac jurisdictioni articulis 1, 2et3: 1715; 2 et 3: 1723[54]; 2 et 8: 1741[55] providentibus, extra regni comitia ipsa regia majestas, praestita superinde jurata regia cautione, derogare non potest[56]. Publicae autem Statuum regni correctioni subjacent jesuitae, quia quas[57] majore quam accatholici temeritate violant, occasione suae in Hungariam etTransyl- vaniam receptionis apostolicis regni legibus se jesuitae subjecerunt[58]. Hanc publicam correctionem urget et obligat Christiana Hungariae vigilantia, quia delicti perfidia consequentiae calamitatem generat Argumentabuntur enim, quibus opere suo supereminenter [p. 277] conformantur jesuitae, Hungariae tolerati accatholici: si jesuitae non jurant formula juramenti legalis, qua ipsi reges et omnes romano-catholici status utuntur, qui tamen jesuitae, romano- catholici religionis defensores, imo socios Jesu se esse praetendunt, quomodo ad legale juramentum accedent accatholicis, qui romanis ritibus et sanctorum invocationi aperte contradicunt? Argumentum validum et abominabilis consequentiae, nam si cessat lex quoad legalem avitam juramenti formulam, ejusdem religionis titulo quoad festa et alia romano-catholica Hungariae praecepta necessario cessare debet. Ecce ad quas discordias consequenter zizania semi- nantis diaboli principia jesuitarum deducit apostolatus, circa quae jesuitarum christianae in Hungaria religioni praejudiciosa et Statibus alioquin exosa opera ad firmandam ex lege Hungariae episcopis competentem haeresis dedarati- onem exactius instituetur examen[59].

[Ill] Sacra nunţiatura Viennensis invanum molestatur propter oratoris competentem episcopalis jurisdictions Romae factam functionem[60]. [p. 278] Quomodo enim contra episcopum sacrae nuntiaturae interpellatur officium[61], cujus sacrae nuntiaturae pro episcopo interpositum contemptum est suffra- gium? Augustae

quoque Aulae displicentiam movere non debet quod orator Romae jurisdictionale[62] potestate episcopale[63] fungatur, nec haec functio debet, nec potest imputări Sacrae Sedi. Quod enim delinquentes jesuitae per orato- rem correpti, contra Cone. Trid., sess. 13 de refor., cap. 6, 7 et 8 ac sess. 24 de refor., cap. 5[64] aliasque tarn sacras quam canonicas leges, oratorem a sede episcopale[65] exturbari et Romam recurrere fecerint, oratoris jurisdictio nulla loci qualitate coarctatur[66]. Inter qualitatem recursus Romani vero et per orato- rem Romae consummatam episcopalis jurisdictionis episcopalis[67] functionem ex lege regni ea est observanda differentia, quod oratori ad domandam jesuitarum proditionem Iicuerit e lege Hungariae Romam recurrere eo fine, ut Sacrae Sedis benigna protectione in integrum restituatur et quia articulo 45 Uladislai [decreti] 1: legalis in prima instantia, dictamine allegatae sess. 24 de refor., cap. 5 cone. Triden.: debitus juris ordo oratori [p. 279] praeclusus fuerat, ut Sacrae Sedis authoritate, negata in prima instantia, communis justitiae administratio oratori impendatur.

Et licet, allegato articulo 45 Uladislai (decreti] 1-mi, prohibitum sit Romae tanquam in primae instantiae foro litem movere indeque canonicam censuram aut interdictum a Sacra Sede contra regnicolas adferre[68], quod orator nunquam meditabatur agere, innumerorum tamen hungaricorum ac aliorum Romae commorantium episcoporum exemplo et indubitato jure diaecesim suam Romae disponere et Roma in earn officio fungi oratori competit. Prae reliquis ad causam hanc comparatum allegare libet notorium in Hungaria casum. Eminen- tissimus condam cardinalis Cienfuevos[69], ex-jesuita, episcopus Quinque-Eccle- siensis in Hungaria, suo capitulo, quoad communia cum episcopo jura, contro- versia moventi, ad casum non desistentiae, sine scitu, derogamine aut praeju- dicio Sacrae Sedis, Augustae Aulae Viennensis et legis Hungaricae, Roma per literas excommunicationem denundavit[70]. Ergo si ex-jesuita episcopus quoad praeservandos praecise e controversia proventus [p. 280] mensae episcopalis Romae contra suam capitulum fungi potuit apostolica sua potestate, quare orator, legitimus episcopus, contra jesuitas, qui de facto episcopalis mensae proventus rapiunt et intra ejus diaecesim etiam per sacrosanctam synodum Tridentinam damnata delicta incorrigibiliter patrant, citra Sacrae Sedis, Augus- tae Aulae Viennensis et legis Hungariae praejudicium, sua competente apostolica Romae fungi non posset potestate?

Circa annum 1736[71] Josephus Rakoczy cum Hungaris, si qui fuissent fauto- ribus, in causa manifesta, absque ordine

processuali, excommunicationis rei denuntiati sunt[72], acceptante Augusta Aula et approbantibus sententiam regno- rum Statibus[73]. Cur in causa manifesta oratori competens delegata apostolica Sacrae Sedis potestas controverti deberet?

In causa manifesta prohibitorum publice tamen attentatorum conventi- culorum Liberi murarii, alioquin per Sacram Sedem anathematizati[74], absque ordine judiciarii processus circa annum 1743 Viennae Austriae publice excom- municati denuntiati sunt[75]. Quare in causa scandalosae sacrilegae rapinae, incorrigibilis inobedientiae et aliorum anathemizatorum delictorum eadem potestate fungi non liceret oratori?[76]

Anno retroacto 1746 eo, quo orator usus et qui metropolitarum Strigoni- ensium usu frequens et alioquin in Hungaria episcoporum arbitrio subjectus est, stylo, in causa quoad patratores occulti quoad [!] factum tamen manifesti sacrilegi furti, in diaecesi Mantuana, absque processus ordine affixum templis, legebatur excommunicationis denuntiatorium decretum[77].

Sacra quoque bulla Clementis 12: *Apostolatus officium* etc., qua regulae monachorum sacri ordinis Sancti Antonii abbatis confirmantur, par[tis] 5, cap. 6, § 9, gravissimae culpae et poenae species esse approbatur: Si *quis maligne conspirationem* in suum *superiorem machinatus fuerit.* Hujus culpae poena, cap. 11, excommunicatio esse statuitur, praemissa, unius etiam horae intervallo, interponenda trina monitione et formula sententiae, qua titulo praelati posito, sequitur narratio facti et sententia: *ipsum excommunico et pro excommunicato haberi declaro.* Quot ab anno 1738 erga jesuitam factae [p. 282] sunt moni- tiones quas non solum temerario et refractario ausu contempsit, sed etiam ut episcopus sua sede proditorie moveatur calumniosis suggestionibus tergiver- satorie procuravit[78]. An minor est episcopus abbati, aut major jesuita regulari monacho aut ecclesiastico presbitero, ut hoc argumente: forma, ratione et processu[79] contra jesuitam, qui consentientibus sui ordinis superioribus extra clausuram et in oratoris diaecesi scandalose incorrigibiliterque deliquit et allegata conspiratione atrociorem proditionem contra episcopum pertinaciter patravit, latae sententiae executionem, id est excommunicationem episcopus orator denuntiare non possit?

Romae et alibi, etiam in Germania, ii qui paschalem non peragunt confes- sionem, transacto praecepti tempore, absque processus ordine excommunicati denuntiantur.

Ergo nec substratum, nec locus, nec tempus, nec modus[80], nec stylus vitiat apostolica potestate competentem oratoris

jurisdictionalem fonctionem, nec proprii vicarii Petri Aron temerarium assertum alleviat inobedientiae culpam, quo negat oratori [p. 283] et Apostolicae Sacrae Sedi praecise attribuit excommunicationem denuntiandi potestatem, quia hoc asserto evertit ordinem pro- cessualem et privilegium apostolicarum Hungariae legum et negat quam sanctum evangelium, doctrina apostolorum, ecclesiae straditio, oecumenica concilia, canonicae et Hungariae leges et praeprimis Cone. Triden. sess. 6 de refer., cap. 6[81]; sess. 24 de refer., cap. 10; sess. 25 de regul[aribus] et mo nial[ibus] cap. 12 et 14[82] ac eadem sess. de refer., cap. 3[83] episcopo attribuit correctionis necessitatem praecipue in genere morum, ad quod genus morum competenter reducitur extra claustrum habitantis jesuitae inobedientiae et jurisdictionis proventuumque ecclesiasticorum usurpatio.

[IV] Qua etiam correctionis necessitate temeritatem Petri Aron orator tanto gravius castigare obligator, quanto gravius et majori scandalo Petrus Aron oratoris justa acta tumultoaria esse calumniose criminari, adeoque atrocissima criminale[84] accusatione oratorem convitiari attentavit. In qua parte Sacram Congregationem orator humillime informare obligator, [p. 284] quod licet orator Petri Aron correctionem erga allegatam sibi factam denuntiationem suspenderit, ab hac tamen correctione gratia et collatio apostolici vicariatos delinquentem Petrum Aron non eximat[35], quia ultra canonicas prohibitiones et argumentum quod Cone. Triden., sess. 13 de refer., cap. 10[86] ac sess. de refer., cap. 11 continetur, ne subditi aut alii excedentes a correctione episcopo- rum eximantur; privilegio et apostolicis legibus Hungariae et praeprimis tit. 11 par. 1-ae Op. Trip, ac ipsa Sacrae Sedis hac in parte semper solită obser- vantia usuque hujusmodi apostolici vicariatus collatio in Hungaria invigorosa est, imo lege regni hujusmodi impetratores proscribendi praecipiuntur. Et certe Petrus Aron practice scit, quod asylans de loco jura sua agere justitiamque suam et securitatis stabilimentum procurare et promovere possit. Scit etiam Petrus Aron quod Roma sit oppressorum, praeprimis episcoporum refugium, securita- tisque et asyli locus. Ergo inobedientiae et contradictionis suae maliţia gravatur hac [p. 285] scientia, contra quam scientiam negat episcopalis potestatis func- tionem oratori Romae competere.

Quod si acta et commissiones oratoris produxerit Petrus Aron, ultra sacras et Hungariae leges orator nihil praecepisse ac in ipsa quoque legum officiosa executione omnem tumultuarium exequendi modum per oratorem prohibitum fiiisse comperietur[87]. Ergo ex praeconcepta maliţia Petrus Aron tumultus cri- mine

episcopum suum calumniose convitiatur. Scire etiam convenit Petro Aron, quod Sancti Pauli apostoli praedicatio summe semper laudabilis sit, licet idololatriae lucro intentus Demetrius ex hac sacra praedicatione tumultuandi occasionem fecisse Act[uum Apostolorum capite] 19 perhibeatur. Ergo etiam demonstrare quod nullum apostolicum meritum legitimet, ut jesuitae ex damnata episcopalium reditum usurpatione et anathematizato lucro ditari aut augeri debeânt, excessusque jesuitarum secundum sacras et Hungariae constitutiones ipsiusque Concilii Tridentini praecepta corrigere ac praedicare quod principum favor in hac parte jesuitis non suffragetur, imo prohibitus sit, natura sua tumultuarium non est, licet[88] refractaria [p. 286] et tumultuaria jesuitarum pertinacia defensam legalem provocaret, quia allegata apostolica sancti proto- regis Hungariae lege: qui res ecclesiae a rege impetrant, absque regis offensa et non suffragante regia colladone, excommunicandi praescribuntur, refrac- tariaeque et tumultariae incorrigibilitati fortem manum opponere et vim vi repellere, tit. 68 par. 1 et tit. 22, 23 et 24 par. 3. Op. Trip, legalis defensa esse approbatur. Ergo nihil superest quod publicum Petri Aron delictum alleviat.

Quia demum Dec[retalium Gregorii IX] lib. 1, tit 3, cap. 5, orator sequen- tia legit: Si *quando aliqua tuae fratemitati dirigimus quae animum tuum exasperare videntur, turbări non debes. Et infra §: qualitatem negotii pro quo tibi scribitur diligenter considerans, aut mandatum nostrum reverenter adimpleas, aut per literas tuas, quare adimplere* non *possis, rationabilem causam praetendas, quia patienter sustinebimus, si non feceris quod prava nobis fuerit insinuatione suggestum.* Ideo ultra ea, quae praemissa sunt, sub - ac obreptitiae informationis fundata [p. 287] suspicio continuandum oratoris silentium eo magis prohibet, quo magis nullus in Oriente Graecorum unitorum episcoporum hujusmodi Latini theo- logi praesidio aut tributaria servitute gravatur[89]. Hoc scandalum consequentiae calamitate attentos facit unitos oppressionisque abominatione improperium stimulat schismaticorum et utriusque contradictoriae partis simplices oves partim ad recessum ab unione pervertit, partim ab accessu ad unionem avertit, utroque autem hoc animarum interim apostolici pastoris zelus et commiseratio, sepositis politicis et humanis respectibus ad pastoralis officii executionem obligator.

[V] Erronee supponitur[90] jesuitarum intrusionem et excessus Leopoldina fundatione radicari, quia Leopoldus l-mus fundator non fuit, sed praecise, absque omni jesuitarum hoc tempore e Transylvania proscriptorum ac nonnisi ad latus militiae[91]

subrepentium opera aut zelo, ad unionem reversos schis- maticos anno 1699 emanato decreto, jure quasi postliminii immunitate ecclesiae romano-catholicae gaudere declaravit, in quo decreto nulla est mentio [p. 288] theologi Latini aut jesuitarum, qui alioquin lege publica e principatu pro- scripti hoc tempore erant. Et hoc decretum per Status regni acceptatum hodie- que per S-am C-am R-am Majestatem confirmatum est[92].

Haec apostolica opera subaudientes negotiosi jesuitae, ut motu proprio conversorum perversioni aut confusioni suo zelo vacarent, anno 1701 ad novum decretum Augustam Aulam inclinari fecerunt, cui decreto theologi necessitatem in genere intricarunt, cum enim jesuitae hoc tempore e regno proscripd fuerant, in specie jesuita theologus in diaecesim illocari non potuit. Attenta tamen jesuitarum latente consequentia, hoc decretum inter principem et Status immediatam movit collisionem, ita ut Leopoldus 1-mus anno 1702 gravem erga Status expediverit monitionem[93], sed hanc Status regni non tan- tum non acceptarunt, verum secuta anno 1702[94] toti Europae nota publica revolutione, cum reliquis aulicis Viennensibus dispositionibus positive reje- cerunt et usque hodie idem decretum reprobant, adeo ut ob Statuum regni contradictionem etiam actu regnans S-a C-a R-a Majestas idem Leopoldinum decretum a postulata [p. 289] per oratorem et ejus ecclesiam confirmatione seposuerit. Ac nec hoc decretum fundat episcopatum aut ecclesiam, nec con- tinet jesuitarum in specie intrusionem praesidium, votum decisivum, habita- tionis aut fructuum episcopalium occupationem, nec absolvit a juramenti et obedientiae obligamine auditorem causarum, quae omnia tamen sibi compe- tere calumniosis suggestionibus insusurari procurant jesuitae.

Carolus Sextus circa annum 1721 fundavit episcopatum, aut potius archi- episcopatom Albae Juliae sub schismate vigentem ad episcopatum reduxit[95] et dotavit, qua occasione nec decreto regio nec apostolica ordinadone in regno Hungariae et partibus annexis inauditum theologi jesuitici praesidii et tribu- tariae episcopis incumbentis servitutis praejudicium huic oratoris ecclesiae impositum est, quod erectionale[96] sacra bulla clare pateL Ergo jesuitarum favore suggestum et in denuntiatione[97] oratori suppositum non fundat necessitatem, ut orator, absque canonico requisite processu et sine ullo demerito, jesuitarum excessibus cedat et in obsequium jesuitarum, plusquam mercenariorum vili- pendio, episcopatum resignet.

[p. 290] Anno demum 1736[98], calumniosa expositione, aperto Marte, ab anno 1701 praeconceptas fraudes et supplantationem in

executionem deducere coeperunt jesuitae, dum prima vice per decretum regium" se episcopo praesen- tari et dismembratis episcopalibus proventibus cum duobus equis et famulo allisque oneribus in diaecesim illocari ac successive [!] in cambialis inter episcopum et Cameram, absque ulla jesuitarum aut Latini theologi mentione, conduşi contractus[100], regias consensuales literas, absque scitu episcopi adeoque contra leges Hungariae ac tam contra consensus regii quantum in genere contractus, turn vel maxime in specie cambialis intra Hungariam permutationis naturam, intrudi procurarunt Hoc jesuitarum attentatum publicam in oratoris ecclesiam suscitavit conturbationem, reclamationem et contradictionem. Et quia jesuita solutus non est[101], anno 1741[102] emanatum regium attulit decre- tum, quo ab uno famulo ad famulos et a duobus equis ad equos indefinite intertenendos servitus augetur et neglecta servitus solutionis compensanda praecipitur. Quia vero jesuita serio et rigorose correptus est, ut a praemissis desistat et romano-catholicis [p. 291] obligationibus semeţ accommodet, prae- sens oratoris persecutio exorta est. Allegata quinque de anno 1699, 1701, 1702, 1738 et 1741 edita regia mandata in forma authentica ad casum exigen- tiae praesentari possunt.

Haec igitur est fundatio jesuitarum! Hie apostolicus jesuitarum zelus! Haec etiam coram Sacra Sede sincera, favore jesuitarum suggesta, veritatis relatio![103] Cui oratoris dignitas, ut sine omni canonica veritatis inquisitione et contra apostolici regni Hungariae leges, immunitatem et apostolica privilegia cedat, nulla non tantum ratio suadet, sed allegata et alia innumera scandala et Dei servitium sanctaeque ecclesiae exaltatio repugnare videtur.

Justa acta oratoris et propter eorum oppressionem justus per oratorem factus Romanus recursus nullum fundat argumentum, ut oratoris conscientia alicujus remorsus redarguatur[104], quia episcopis oppresis Romam competit recurrere. Episcopo oratori canonica et Hungariae lege competens, imo sub jurate regio obligamine debita justitiae administrate negatur et quod [p. 292] plus est Sacrae Sedis adeoque sanctae ecclesiae interpositio spemitur et non auditur[105]. Ergo demonstrative patet oratoris oppressio. Qui autem judicis implorat officium, causam suam non reddit deteriorem; e contra, qui dila- tionibus frustratur judicium, iniquam fovere causam censetur. Quomodo judicium fugientis et tergiversantis adversae partis iniquitas, sacris canonibus et lege Hungariae competentem jurisdictionem implorând oratori adeo im- ponetur[106], ut conscientiae remorsus oratori imputetur?

Erronee supponitur[107] per Sacram Nuntiaturam Viennae

Austriae accomo- dabilem fuisse causam oratoris. Nam licet sacra nunţiatura modum quo Viennae Austriae contra oratorem actum est reprobaverit, oratori tamen absque Sacrae Sedis mandato assistentiam impendi posse negavit[108], quod hodie etiam sacra asserit[109] nunţiatura. Quin potius si Sacrae Sedis mandate mediante, sacra nunţiatura nihil profecit, quomodo supponetur[110], quod ex praemissis etiam supponibile non est. Romanus recursus delictum non est, sed hunc impedire aut recurrentem persequi damnatum est. Ergo supponibile non est, quod sacrae nuntiaturae, [p. 293] activitas per oratoris Romanum recursum impedita sit aut quod oratoris persecutio in praetensa culpa Romani recursum fundetur[11']'.

Ex quibus omnibus non apparet aliqua oratoris culpa, quae oratoris territo- rialem proscriptionem fiindet[112]. Absit enim ab oratore Romae aliquid agere, quod jure damnabile est et multo magis absit extra Romam aliquid per orato- rem agi, quod Romae actum reprobabile est. Apparet e contra ex allegatis oratori competens justitiae administratio, quam casus praesens ideo exigit, quod scandali pertinacia et animarum ruina nullo leni patientiae medicamine remedibilis[113], apostolico justitiae rigore corrigi debeat.

[VI] Non aliquid igitur superest justitiae officium et aequitatis remedium, quam ut apostolica episcopalis oratoris potestas protegatur hacque se laesos existimantes ad sacris canonibus et lege Hungariae praescriptum juris ordinem remittantur. Et quia Austriacae provinciae superiores ipse quoque Societatis Jesu provincialis in patrata extra claustra suorum subditorum professorum scandata et delicta consentit, ea fovet et committit[114], ut[115] authoritate Sacrae Sedis Apostolicae Societatis Jesu pater generalis super universis et singulis [p. 294] per oratorem expositis indilate remedendis et usque ad causae finem intra sua claustra retinendis et coercendis suis professis canonice obligetur. Ac demum quia privilegio apostolici regni Hungariae, omnium Statuum, adeoque etiam episcoporum causae, secundum sacros canones et leges Hungariae pro prima instantia intra regnum Hungariae revideri debent, causaque praesens jurisdictionem et fiinctionem episcopalem ac ecclesiae immunitatem tangens, etiam Leopoldini anno 1699 emanaţi, per S-am C-am R-am actu regnantem Majestatem confirmaţi, per Status acceptaţi, adeoque optimo jure vigentis decreti fiindamento, ad praescriptum sacrorum canonum judicanda est; quibus sacris canonibus, praevia oratoris in sedem episcopalem et omnium suorum jurium plena restitutio et praestito salvo conductu seu medio delegandi intra

Hungariam per Sacram Sedem judicii seu medio provincialis synodi examinări ac pro decisione Sacrae Sedi referri praecipitur.

Eapropter humillimus orator humillime supplicat, dignetur Sacra Congre- gatio semet eatenus apud Sanctissimum Dominum Papam benigne inter- ponere, quatenus Sua Sanctitas [p. 295] oratorem in apostolicae potestatis functione clementissime protegere hacque se laesos existimantes ad viam juris remittere, metropolitae Strigoniensi[116] et medio hujus provinciali synodo aut apostolica Sacrae Sedis authoritate intra Hungariam delegandis apostolicis judicibus plenam in sedem episcopalem et jura competentia oratoris resti- tutionem, procurandum in Hungaria solitum salvum conductum, causae le- galem revisionem et ante definitivam sententiam actorum pro decisione Sacrae Sedi remissionem apostolica pietate committere; ac ut Societatis Jesu professi sacris canonibus satisfaciant, usque ad revisionem et decisionem causae intra sua claustra se contineant et ab excessibus in oratoris diaecesi incorrigibiliter patratis abstineant, apostolicae potestatis plenitudine praecipere dignetur. Quam gratiam Deus etc.

Productum sub A. sunt literae quas quatuor archiadiaconi nomine communi scripserunt[117].

Sub B. sententia excommunicationis, quae habetur supra pag. 78[118]. Sub C. excommunicationis confirmatio, quae habetur pag. 154[119]. Sub D. denuntiatio Lercariana[120].

Sub E. Petri Aron relatio, quam Cibinio sub 1-ma Marţii 1747 Romam transcripsit[121].

■ **Cunoaştem două copii, scrise de aceeaşi mână ca şi cea a memoriului din 8 august 1746 (Doc. 48): 1) BAFC, ms. lat. 565, p. 264-296 (menţiune la P, Teologul, p. 14, unde se afirmă, greşit, că actul a fost înaintat .cardinalului Achilli, preşedintelui Congregaţiei de Propaganda Fide'; Giuseppe Achilli n a fost cardinal, ci .auditor* al cardinalului Valenti, în calitatea acestuia de prefect al respectivei congregaţii şi destinatar al memoriului); 2) APF, Congr. part., voi. 100, Trans., f. 136-148v; mf. DGAS, Vat., rola 60. Sublinierile (redate de noi cu litere cursive) sunt contemporane. împărţirea în puncte şi alineatele ne aparţin. Indicaţiile despre succesiunea paginilor sunt după copia 1, pe baza căreia am făcut transcrierea.**

Note

[1] Cardinalul Valenti, secretar de stat, era, începând din 25 martie 1747, şi prefectul Propagandei.

[2] P, *Coresp.,* p. 15-19; *Doc. 35-46* din datele respective.

[3] Corect: „amodonem".

[4] Corect: „acquisivit".

[5] Cf. *Epistola a doua către Timotei a Sfântului Apostol Pavel,* cap. 4, vers. 5.

[6] în izvorul citat urmează: „a supremo judice" (expresie omisă de Inochentie).

[7] CT, ed. Trento, 1745, p. 37.

[8] Corect: „pastorali".

[9] P, *Coresp.,* p. 20.

[10] Memoriul din 8 august 1746 (Doc. 48).

[11] Vezi observaţiile lui Paulucci la ele din 9 august 1746 (Doc. 49).

[12] Mai târziu, la 14 iulie 1762, Inochentie va scrie arhiepiscopului de Strigoniu că, recurgând la Roma, „am găsit aici Scaunul apostolic în acea vreme în neînţelegere [parum concordem] cu preaaugusta Curte vieneză, din care pricină suveranul pontif n-a fost în stare să facă nimic pentru mine" (P, *Coresp.,* p. 132).

[13] Construcţia frazei nu ni se pare clară; după „subsistere", lipseşte oare „quo"? „obligetur" are ca subiect - cum rezultă din context - pe „orator"!

[14] Corect: „abscide".

[15] Memoriul din 8 august 1746 (Doc. *48).*

[16] Citat şi In cererea către Maria Tereza (din 4 noiembrie 1750, Doc. 269).

[17] CJH, 1657-1740, ed. cit, p. 486-488, 630.

[18] CJC, ed. din 1730, II, col. 406 (potrivit unei hotărâri conciliate de la mijlocul sec. XI, principii seculari nu au dreptul de a dona bunuri bisericeşti, iar cei care le primesc de la ei trebuie să fie excomunicaţi). Inochentie a fâcut această referire şi In decretul din 25 ianuarie 1747 (Doc. 60, n. 127).

[19] CJC, ed. din 1735, I, col. 603 (potrivit unei scrisori a papei Nicolae I, trebuie excomunicaţi cei care cotropesc bunuri bisericeşti dobândite prin concesia principilor). Referire fâcută şi în decretul din 25 ianuarie 1747 (Doc. 60, n. 129).

[20] CT, p. 176 (cotropitorii bunurilor bisericeşti să fie anatemizaţi). Inochentie se va referi des la această hotărâre, de ex. şi în amintita cerere către Maria Tereza (din 4 noiembrie
1750, Doc. 269).

[21] Subiectul: „orator**. E vorba de decretul de excomunicare contra lui Balogh şi de cel de suspendare a lui Aaron (cf. memoriul către Propaganda, 27 mai 1747, Doc. 80).

[22] Cf. *Evanghelia după* Matei, cap. 6, vers. 24: „Nemo potest duobus dominis servire**.

[25] Cf. memoriul către Sig. Kollonich, 22 aprilie 1747 (P, *Coresp.,* p. 75). Balogh a fost numit superior al misiunii iezuite din Târgu-Mureş, calitate în

care va şi muri, în 1756 (Nilles, II, p. 542-543, 577, şi Sommervogel, I, col. 850, la ambii prezentare apologetică, cu unele inexactităţi; B, *Klein,* p. 216). Inochentie socotea că Balogh a fost „îndepărtat din dieceză** în urma abuzurilor denunţate de el prin decretul de excomunicare (vezi memoriul către Propaganda, 27 mai 1747, Doc. 80).

[21] Vlădica va considera (In scrisoarea sa către S. Caliani, 17 iunie 1747) această prezentare nevalabilă, citând In acest sens o hotărâre a Conciliului din Trento (P, *Coresp.,* p. 90). De asemenea, vedea în faptul că Pallovics nu i s-a prezentat un semn de „dispreţ faţă de demnitatea episcopală**, cum îl califica în pomenitul memoriu către Propaganda, 27 mai acelaşi an (Doc. 80).

[25] Pentru cei doi iezuiţi, chiar dacă ar fi vrut, ar fi fost foarte greu să meargă la Roma numai ca să se prezinte personal lui Micu, Balogh pentru ieşirea, iar Pallovics pentru intrarea în slujba de teolog.

[26] „patiatur**?

[27] Lipsă de acord în frază.

[28] Prin actul către loan Săcădate, protopop al Blajului, 9 aprilie 1747 (vezi studiul, Cap. IV, n. 18).

[29] Denuntiatio *Lercariana,* 3 februarie 1747 (vezi studiul, Cap. III).

[50] Din 13 noiembrie 1564, CT, sess. 24, de ref. cap. 12 (ed. dt., p. 293-294).

[31] Corect: „erectionali**.

[32] N-a fost „exclus**, ci n-a fost cuprins! E o nuanţă...

[33] Pasajul: „An obligamine - derogatur**, textual ca în actul amintit către Săcădate (n. 28) şi ca în menţionatul memoriu către Sig. Kollonich (P, *Coresp.,* p. 77).

[34] Pasajul: „imo licet - derogatur", textual ca în acelaşi memoriu *(ibid.,* p. 77).

[35] Pasajul: „Quod in haec profitetur - prohibetur?", textual ca în menţionatul memoriu (ibid., p. 77) şi aproape textual ca în actul pomenit către Săcădate (ibid., p. 70).

[36] Corect: 4 (CT, ed. cit., p. 181); aceeaşi greşeală în actul către Sacadate.

[37] Aceeaşi ortografie şi în restul memoriului; mai corect: „prcsbyteris".

[38] Nu corespunde (în capitolul cit e vorba despre felul cum trebuie episcopul să viziteze capidurile, CT, ed. cit, p. 380).

[39] Interpretare cam liberă (ibid., p. 404).

[40] Aceeaşi observaţie (ibid., p. 407).

[41] Aceeaşi referire şi în decretul din 25 ianuarie 1747 (Doc. 60, n. 90).

[43] Subiect: „orator", care urmează ceva mai jos în această frază confuză; „pro posse suo" se referă tot la subiect!

[43] Pasajele: „An igitur ab his abstincrc - proccdatur", textual ca în memoriul

amintit către Sig. Kollonich (P, Coresp., p. 77-78) şi aproape textual ca în actul menţionat către Săcădate (ibid., p. 7071).

[44] Ultima oară de dieta din 15 ianuarie 1653 (Approbatoe constitutiones, 1 pars, rit. 2 şi tit 3, în CJH, 1540-1848. *evi erdelyi tortânyek,* p. 15-17).

[45] Constitutio: Etsi *pastoralii* din 26 mai 1742 (Benedicti XIV. *Bullarium,* I, locul citat, p. 62).

[46] Construcţie întortocheată şi confuză, din care ar rezulta că „bula erecţională" a episcopiei unite ar fi ulterioară dispoziţiilor cuprinse în sus-zisa constituţie papală. Or, prima era - precum se ştie - din 1721, iar cea de-a doua din 1742! De altfel, aceeaşi confuzie se desprinde din memoriul către Sig. Kollonich (P, *Coresp.,* p. 76-77) şi din scrisoarea lui Inochentie către Silvestru Caliani, 17 iunie 1747 (ibid., p. 90). Formularea e mai limpede în memoriul către Propaganda, 27 mai 1747 *(Doc. 80).*

[47] remediendas (cf. Bartal: remediri).

[49] Numeroasele pasaje: „Quia ergo, sess. 24 de refor., cap. 1 - existimavit", aproape textual ca în memoriul către Sig. Kollonich (P, *Coresp.,* p. 76-77).

[49] Corect „amissione".

[50] CJH, 1000-1526, ed. Budapesta, 1899, p. 698 (citat şi în decretul de excomunicare contra lui Balogh, P, *Coresp.,* p. 43).

[51] Aceeaşi ortografie şi în restul memoriului; corect: „acatholici".

[52] Pasajul: „quanta sint lamenta regni - temeritaris factum", în parte textual ca în memoriul către Sig. Kollonich (P, *Coresp.,* p. 78-79).

[53] în întreg prologul (CJH, Trip., ed. cit, p. 20-50) nu e vorba de chestiunea la care se referă Inochentie.

[54] CJH, *1657-1740,* ed. cit., p. 428-436, 564-568.

[55] CJH, *1 740-1835,* ed. cte, p. 10-16, 24.

[56] Cf. memoriul din 8 august 1746 (Doc. *48).*

[57] „leges".

[58] Frază greşit construită; în parte textual ca în memoriul către Sig. Kollonich (P, *Coresp.,* p. 79).

ţ

[59] Pasajul: „Argumentabuntur - examen", aproape textual ca în acelaşi memoriu (ibid.). Partea finală ni sc pare formulată obscur.

[60] Cf. Inochentie către Serbelloni, 22 aprilie 1747 (ibid., p. 81).

[61] Dc către Curtea vieneză; vezi scrisoarea de însoţire a memoriului către Sig. Kollonich (P, *Coresp.,* p. 75) şi, mai ales, scrisoarea către Serbelloni, cu aceeaşi dată (ibid., p. 81), precum şi memoriul către Propaganda, 27 mai 1747 (Doc. 80, n. 46).

[62] Corect: „jurisdictionali".

[65] Corect: „episcopali".

[M] In cauzele criminale grave, episcopul nu poate fi judecat decât de papă (CT, p. 267). Inochentie se va referi la acest canon şi în cererea către Maria Tereza (din 4 noiembrie 1750, Doc. 269).

[65] Corect: „episcopali".

[66] Pasajul: „Augustae quoquc Aulae - coarctatur", în parte textual ca în memoriul către Sig. Kollonich (P, Coresp., p. 79) şi ca în scrisoarea către Serbelloni (ibid., p. 81). Cf. şi memoriul către Propaganda, 27 mai 1747 (Doc. 80).

[67] Cuvânt dc prisos.

[68] „indeque canonicam censuram - adfcrre", această expresie sau ideea pe care o conţine (vezi şi scrisoarea către Serbelloni, P, *Coresp.,* p. 81) nu se află în izvorul citat (CJH, 1000- 1526, ed. cit., p. 508-510).

[69] Corect: „Cienfuegos".

[70] Frază în parte textual ca în memoriul către Sig. Kollonich (P, *Coresp.,* p. 79) şi în scrisoarea către Serbelloni (ibid., p. 81-82). Alvaro Cienfuegos (1657-1739), iezuit spaniol, cardinal (1720), episcop de Catania (1722), apoi arhiepiscop de Monreale în Sicilia (1725) şi, in cele din urmă, renunţând la această demnitate, episcop de Pecs (Quinqueecdcsiae, 1735-1739). De la 1722 până la moarte a fost, în acelaşi timp, ambasador al Curţii de la Viena la Roma (Gams, p. 377, 945, 951; Sommervogel, II, Bruxelles-Paris, 1891, col. 1182-1185). Inochentie nu e bine informat asupra cazului pe care-1 relatează. Intr-adevăr, după cum reiese dintr-o lucrare a lui Paul Aigl (H istoria brevis venerabilis *capituli cathedralis ecclesiae Quinque-ecclesiensis...,* Quinque-ecclesiae [Pics], 1838, p. 99-100, cf. şi Gălos Lăszlo, *Cienfuegos Alvarez,* în Stdsz *jezsuita arcei* [O sută de profiluri iezuite], sub redacţia lui P. Gyenis Andras S.J., II, Budapesta, 1941, p. 486-487), întemeiată pe acte din arhiva capitlului respectiv, pricina conflictului dintre Cienfuegos şi capidu a fost faptul că această corporaţie se împotrivea să primească în sânul ei ca membru pe Juan Bautista Gutterrez dc Lara, numit canonic de către Cienfuegos în 1738, şi îi refuza şi veniturile ce i s-ar fi cuvenit. Capidul s-a supus numai după ce cardinalul, printr-o scrisoare din 28 decembrie 1738, îl ameninţa cu suspendarea din oficiu (deci nu era vorba de excomunicare). !n curând însă murind Cienfuegos (la 19 august 1739), capitlul i-a refuzat din nou lui Gutierrez prebenda, până când, la 30 noiembrie acelaşi an, a intervenit în favoarea acestuia, la cererea Curţii imperiale, arhiepiscopul de Strigoniu. Cu privire la rolul lui Cienfuegos în confirmarea lui Inochentie ca episcop în consistoriul secret din 11 septembrie 1730 de către papa Clement XII, ea s-a făcut pe baza referatului aceluiaşi cardinal „ad pr[a|esentationem Imperatoris uti Transilvaniae Principis" (ASV, *Acta Camerarii Collegii S.R.E. Cardinalium,* voi. 30, f. 28).

[71] Corect 1738 (aceeaşi eroare în memoriul către Sig. Kollonich, P, *Coresp.,* p. 79).

[72] De papa Clement XII (la 5 septembrie 1738); Katona, p. 778-782.

[75] în parte textual ca în acelaşi memoriu (P, *Coresp., ibid.).*

[71] Prin Constituţia lui Clement XII din 28 aprilie 1738 (Pastor, XV, p. 684).

[75] Textual ca în des amintitul memoriu (P, *Coresp., ibid.).* Informaţia lui Inochentie în parte nu e exactă. Bula lui Clement XII n-a fost publicată în Austria şi în Ungaria. E adevărat doar că la 7 martie 1743 Maria Tereza, sub presiunea clerului, probabil a iezuiţilor, a poruncit arestarea participanţilor la o şedinţă a lojci vienezc şi că aceştia au fost intcrogaţi chiar în prezenţa lui Sig. Kollonich şi a nunţiului papal, dar la 19 aceeaşi lună ci au fost eliberaţi, tot din ordinul suveranei, al cărei soţ însuşi, Francisc, viitorul împărat, era francmason (Abafi, I, p. 61-62, 96-98; Eugen Lennhoff, Die *Freimaurer,* Ztlrich-Leipzig- Wien, [1929], p. 115-118, 172; Francovich, p. 238). Biserica catolică nu îşi mai menţine azi categoric excomunicarea împotriva francmasonilor.

[76] Cf. acelaşi memoriu (P, *Coresp., ibid.).*

[77] In parte textual ca în acelaşi memoriu (ibid.).

[78] Cf. decretul din 25 ianuarie 1747 (Doc. 60, n. 10).

[79] Inochentie face aluzie, fără îndoială, la expresia „absque omni forma, processu et ratione excommunicandi" din „denuntiatio Lercariana" (P, *Coresp.,* p. 68).

[80] Cf. memoriul către Sig. Kollonich (ibid., p. 79-80).

[81] Nu corespunde; această „sessio de reformationc" are numai 5 *capita* (CT, ed. cit., p. 37- 50).

[82] Cf. decretul către cler, 25 august 1747 (Doc. 96 şi n. 21 la acest doc.).

[83] Nu corespunde (CT, ed. cit., p. 336).

[84] Corect „criminali".

[85] Cf. scrisoarea lui Inochentie către Balomireanu, 25 august 1747 (P, Coresp., p. 99).

[86] Nu corespunde; această „sessio de ref." are numai 8 cap. (CT, ed. cit., p. 82-89); probabil e vorba de cap. 1 (ibid., p. 82-83).

[87] Cf. şi scrisoarea lui Inochentie către Aaron, 3 iunie 1747 (Nilles, II, p. 586, unde însă, în loc de „multum (?)“, să se citească „tumultum"; publicată din nou P, *Coresp.,* p. 85-86, fără a aminti de ed. Nilles).

[88] licet, adverb: „deşi", folosit aici greşit în sens de „căci" (enim).

[89] Argument invocat de Inochentie deja în 1741 într-un memoriu către Maria Tereza; nici un episcop, „nicăieri în Europa", nu se găsea în situaţia celui unit din Transilvania, ca să fie subordonatul unui teolog de alt rit, nici un episcop unit al rutenilor sau al armenilor (Moldovanu, II, p. 89). Vezi însă Bărbat (p. 177): „au synode de Zamosc (în Polonia] (1720) de l’Eglise ruthenc, on imposa ă tous Ies âvcques d’avoir un thtologien avec certaines des attributions du

thtologien d'Athanase" (n. 4. „Cf. Conciliorum Sacrorum *Collectio Lacensis,* II, Fribourg Brisg., 1866, col. 48").

[90] în „denuntiatio Lercariana" (P, *Coresp.,* p. 63).

[91] Trupele austriece.

[92] în 1743-1744 (B, *Klein,* p. 89, 98).

[91] Inochentie se gândeşte probabil la ordinul imperial din 13 februarie 1702 (cf. pentru acest an şi Andreas Illia S.J., Ortus et *progressus* variorum in Dacia gentium *ac religionum,* ed. II, Cluj, 1764, p. 90, precum şi Bod, II, lib. II, cap. 13, § VI, p. 321-322), precedat de altminteri de cele din 5 septembrie 1699 şi 20 aprilie 1701 şi urmat de cel - şi mai explicit - din 25 august 1703 (Nilles, I, p. 128-129; cf. şi memoriul din iunie 1745, *Doc. 19,* n. 2). Dar aceste ordine n-au fost date în legătură cu cea de-a doua Diplomă leopoldină a Unirii, subînţeleasă aici vag şi evaziv!

[91] Corect: 1703 (mai): izbucnirea răscoalei conduse de Francisc Răkdczi II.

[95] Cf. şi memoriul din 22 iulie 1747 (Doc. 91). în realitate, mitropolia ortodoxă („arhiepiscopatul") de Alba-Iulia, amintită aici (ca şi în alte memorii ale sale) de către Inochentie, era „o simplă episcopie", Iară a avea episcopi sufiagani, deci nu era „mitropolie" în sensul canonic al cuvântului (Bunea, *Ierarchia românilor din Ardeal şi Ungaria,* p. 13). Această problemă controversată a fost reluată mai nou de Bârlca *(Metropolia Bisericii* Române Unite *proclamată* în *1855 la Blaj,* în *Perspective, X,* iulie- decembrie 1987, p. 5-8).

[96] Corect: „erectionali".

[97] Aluzie la „denuntiatio Lercariana".

[99] Scăpare, în loc de 1738 (vezi mai jos).

[99] Din 21 august 1738.

[100] Din 31 august 1736 (Şincai, t III, p. 355-358; B, *Klein, p.* 15). Cf. şi decretul de excomunicare contra lui Balogh (P, *Coresp.,* p. 35-36, 40; Inochentie menţionează inexact data contractului: 3 august 1736).

[101] Cf. B, Klein, p. 152, n. 2. Vezi şi acelaşi decret de excomunicare (P, *Coresp.,* p. 36).

[102] Din 1 mai 1741 (Moldovanu, I, p. 92, n. 2; B, Klein, p. 148-149), iar nu 31 mai 1741, cum se spune în decretul de excomunicare (P, *Coresp., ibid.).*

[10ʼ] în sens ironic.

[lw] E tot un răspuns la un punct din „denuntiatio Lercariana", în care se face aluzie la „remuşcarea" ce l-ar fi determinat pe Inochentie, fiindcă s-ar fi simţit vinovat, să părăsească Viena şi să vină la Roma. Cf. şi memoriul către Propaganda, 27 mai 1747 (Doc. 80).

[105] Aluzie, probabil, la intervenţia nereuşită a lui Paulucci, din porunca papei, încă în 1745, la Maria Tereza (Doc. 25 din 24 iulie şi Doc. 27 din 4 septembrie 1745).

[106] „imponitur"?

[107] Tot în „denuntiatio Lercariana".

[108] Aluzie la Paulucci, căci acesta era pe atunci (în 1744) nunţiu la Viena, dar despre o asemenea declaraţie nu ştim din altă parte.

[109] Aluzie la Serbelloni, nunţiu la Viena în timpul întocmirii memoriului de faţă. Cf. scrisoarea lui Inochentie către Caliani, 29 aprilie 1747 (P, *Coresp.,* p. 83).

[110] „supponitur"?

[111] Aluzie alambicată la intervenţia pe care nunţiatura ar trebui s-o facă la Curtea vieneză în favoarea lui Inochentie, al cărui recurs (refugiere) la Roma n-ar trebui să constituie o piedică pentru o astfel de intervenţie.

[1,2] Răspuns tot la un punct din „denuntiatio Lercariana", prin care papa ameninţă să-l alunge pe Inochentie din Roma, dacă acesta, stând aici, va mai săvârşi o „necuviinţă" ca şi cea pe care a făcut-o cu excomunicarea.

[113] „remediabilis".

[IH] Verbele la singular prin lipsă de acord gramatical.

[1.5] Conjuncţie de prisos.

[1.6] Scaunul mitropolitan (arhiepiscopal) de Strigoniu era însă vacant în această epocă (1745- 1751).

[117] Copia sau cuprinsul acestei anexe nu ni s-a păstrat.

[1,8] In ms. lat. 565, BAFC, p. 78-115; publ. P, *Coresp.,* p. 33-47.

[119] In acelaşi ms. (Doc. 60).

[120] In acelaşi ms. (dar fără a fi legat şi paginat în el), publ. P, *Coresp.,* p. 63-64.

[121] Doc. 64.

(1747, după mai 10, Roma)

Extras (făcut poate de Achilli, auditorul lui Valenti) din memoriul precedent, cu unele erori. Se propune să fie întrebat Lercari (cu privire la cererile exprimate la sfârşitul memoriului).

1 • 1 vescovo Fogarasiense fu obbligato nell'anno scorso a risiedere nel suo vescovato e siccome era poco ben veduto dai gesuita teologo che collâ soprain- tendeva, incomincid a sparger voci in pubbliche addunanze con calunniar detto vescovo e con dire che sarebbe stato quanto prima rimosso, per lo che s'ir[r]ito il popolo diocesano e deviando dalia religione non voleva nemeno ricevere i sagrameti, onde ricorse il vescovo ai miniştri regii dell'Impero per poter am- ministrare la giustizia[1], ma vedendo di non essere intenso, supplied il cardinal Pavolucci[2], che promise raccomandarlo al nunzio di Vienna[3]. Questa raccomandazione non segui, onde ricorse a Nostro Signore, da qui gli fatto sapere di non ritornare alia sua residenza fino a tanto che non si fosse placato il popolo[4].

In questo mentre fu scritto al vescovo dai suo vicario e dai capitolo [!] della sua chiesa pregandolo istantamente a ritornare e che il popolo altro non sospirava che la sua presenza, e che se avesse afifettato il suo ritomo, sarebbe stato di un gran vantaggio per il suo gregge, come risulta dagli fogli annessi segnati Lett. A. et E. Dopo di che risolvette il vescovo di servirsi della sua potestă col far denunziare per scomunicato il gesuita, il quale sostitui in suo luogo senza perd autoritâ veruna il P. Pullovies[5] e Monsignor Lercari secretario mando dai vescovo il P. Silvestro Kaliani, sacerdote del rito greco dell'ordine di S. Basilio e alunno di Propaganda, per dirgli che il papa restava molto scandalizzato e altre cose che brevitatis causa si tralasciano e si leggono nel foglio segnato Lett. D.

Sospese il vescovo te sue determinazioni ed ora domanda che le sue ragioni vengano esaminate dalia Congregazione di Propaganda Fide[6] e che se i gesuiti si sentono gravaţi[7], si debba vedere l'aflare prout de jure e che intanto venghino inibiti, perche si astenghino dall'agire nella sua mensa vescovile, onde sară bene sentire Monsignor segretario.

■ **APF, Congr. part., voi. 100, Trans., f. 134-134v; mf. DGAS, Vat., rola 60.**

Note

[1] înţelegere greşită a memoriului (pct. [1]), unde se arată, în realitate, că episcopul cerea să i se „administreze" (facă) dreptate.

[2] Numele (In această formă eronată) adăugat de aceeaşi mână, pe margine.

[3] înţelegere greşită a memoriului (ibid.).

[1] Aceeaşi observaţie.

[5] Corect: „Pallovics".

[6] In realitate, cerea ca Propaganda să se interpună la papă, ca acesta să intervină tn sensul indicat in memoriu.

[7] Eroare, rezultând, ca şi altele, din lectura, sau mai degrabă răsfoirea, superficială a memoriului.

1747 mai 13, Viena

Serbelloni către Inochentie. Ținând seama de părerea ostilă ce domnește la Curte față de el, îi recomandă să nu mai dea ordine vicarului său general (Aaron) sau altcuiva referitor la dieceză, fără consultarea Propagandei. Continuă să mijlocească transmiterea de bani pentru Inochentie (din veniturile episcopale).

D[omino] Joanni Innocentio Klein, episcopo Fogarasiensi,
- Romam Viennae, 13 Maii 1747

Cum me minime lateat, Illustrissime Domine, quae contraria opinio jamdiu apud Caesaream Regiam Aulam de tui persona vigeat, consultissimum omnino reputo, Ill-me Domine, quod Sancta Congregatione de Propaganda Fide inconsulta, nullas ordinationes seu mandatum quocumque modo res tuae dioecesis respicientia proprio marte tuo vicario generali, minus vero altri personae dirigas assequenda, ea etiam ratione non praetereunda, ne juxta jam datos ordines[1] a caesareis ministris inhibeatur tuo vicario generali distractio redituum mensae episcopalis, quod ad praesens dissimulant tibique per consequens necessaria substentatio esset defutura.

Quod demum attinet querelas contra P[atrem] Aaron, tuum vicarium gene- ralem, ac si segnis esset in trahendis Romam pecuniis pro tui substentatione nulla nota dignum hac de re invenio, quia me apostolica hac legatione fungente bis jam certas equales pecuniarum summas per mei medium traxit[2]. Cum vero apud me h[ab]eres cambialis[3] pro florenis 500 quam jam acceptatam curavi et effective pecuniam ad meas manus numeratam indilate equivalentem valorem Romae solvendum [!], sicuti praecedentes consuevi, demandabo, reflectere etiam debes, Ill-me Domine, quod in partibus Transilvaniae absque difficultate non procedit conversio specierum in pecuniam numeratam; peculiari intuitu ob[servand]a haberi cupio.

■ **ASV, Germ., voi. 364-365, f. 559-559v, copie de reg.**

Note

[1] Ordinul de sechestru din 22 aprilie 1747 (B, Klein, p. 186, 215, 224).

[2] La 11 februarie şi 18 aprilie 1747 câte 500 de fl. (Nilles, II, p. 582).

[3] „literas cambiales".

74

1747 mai, Viena

Serbelloni către Valenti. E indispus de atitudinea lui Inochentie (vezi traducerea în studiu, Cap. IV).

Eminentissimo e reverendissimo signore, padrone colendissimo,

Q

♦ ♦ ♦ e monsignore vescovo di Fogaras non si tiene quieto, oltre al non poter ritomare alia sua chiesa, non tirerâ un soldo dalie rendite di essa. Io glielo ho scritto assai chiaro, ma se mi scriverâ con il medesimo stile, non daro piu risposta alle sue lettere.

... Vienna, 13 maggio 1747

... F. arcivescovo di Patrasso

Signor Cardinale segretario di Stato
di Nostro Signore, Roma.

■ **ASV, Germ., voi. 358, f. 170v, autogr.**

1747 mai 13, Viena

Serbelloni către Valenti. Mai pe larg, indispoziţia sa faţă de Inochentie din cauza ordinelor trimise de acesta în dieceză, care indignează şi Curtea vieneză, îndeosebi suverana (vezi studiul, Cap. IV).

Eminentissimo e reverendissimo signore, padrone colendissimo,

Unisco qui una lettera scrittami da monsignor vescovo di Fogaras[1], perche V(ostra] Efminenza] possa conoscere dallo stile della medesima il caractere di questo prelato, per il quale si e attirato di tal sorte l'indignazione dei miniştri regii in Transilvania e molto piu della imperatrice regina, che oltre a non permettergli di restare alia sua chiesa, appena dissimulano che dai suo vicario generale gli si vada rimettendo il danaro ricavato dalie rendite di quei vescovato. A mia istanza cotesta Sagra Congregazione di Propaganda Fide ha giâ ordinato, non ha [!][2] molto, al di lui vicario generale con sua lettera[3] di non dare esecuzione alli strani ordini che da lui gli venivano imposti. Ma perche si fa egli ora Lecito di spedirli ad altri, che potrebbe o essere impodito dal govemo secolare di esequirli, o non essere dotato[4] della prudenza dello stesso vicario generale, cosicche ne soflrisse non meno il govemo di quella diocesi, che il di lui[5] particolare interesse, ho creduto di non potermi dispensare dai rendere intesa la Sagra Congregazione di quanto occorre e di rimettere qui aperta la mia risposta per il medesimo prelato[6], lusingandomi che sia per meritare l'approvazione dell'Eminenza Vostra, mentre con farli profondissimo inchino mi ricordo

di Vostra Eminenza Vienna, 13 maggio 1747

Umillissimo, divotissimo, obligatissimo servi tore

F. arcivescovo di Patrasso

Signor Cardinale Valenti Gonzaga Segretario di Stato di Nostro Signore (Roma)

■ **APF, Congr. part., voi. 100, Trans., f. 60-60v, c. 63-64; mf. DGAS, Vat„ rola 60; numai subscripţia e autogr.**

Note

[1] Cu data de 22 aprilie 1747 (originalul acestei scrisori a lui Inochentie către Serbelloni, original trimis de acesta lui Valenti, se află în APF, CongT. part., voi. 100, Trans., f. 61-62v;
mf. DGAS, Vat., rola 60; copie la BAFC, ms. lat. 565, p. 255-260, publ. P, *Coresp.,* p. 81- 82; în cazul originalului, numai semnătura e autografă, textul fiind scris de aceeaşi mână ca şi ms. amintit).

[2] „da“ (?).

’ Cu data de 21 ianuarie 1747 *(Doc. 59),* când încă Valenti nu era prefect al Propagandei.

[4] Subiectul: „altri".

[5] Pronumele se referă la Inochentie.

[6] Tot cu data de 13 mai 1747 (Doc. 73).

1747 mai 20, Viena

Serbelloni către Valenti. Transmite o sumă de bani lui Inochentie. Veniturile episcopale ale acestuia au fost puse sub sechestru. Demersurile nunțiului în legătură cu această problemă.

Eminentissimo e reverendissimo signore, padrone colendissimo,

cifffa[1] qui unita e assai abbondante, onde tanto meno mi resta da scrivere in piano; incomincio pero dai piu importante ed e di informare V[os- tra] E[minenza] che oggi rimetto al mio agente un mandato di 240 scudi che dovrâ egli pagare a cotesto monsignore vescovo di Fogaras, il quale pero bisogna che abbia scritto al vescovato o qui dallo stile della lettera a me indirizzata, la quale con l'ordinario passato ho rimesso originale a V.E., perche il di lui vicario generale mi ha scritto avisandomi che era stato di fresco dato un ordine regio con il quale gli si proibisce di piu disporrre delle rendite di quella chiesa e si comanda che si conservino in deposito; in vista di che ho mandato l'uditore di questa nunziatura dai gran cancelliere di Transilvania per dirgli che se la regina non vuole il prelato alia sua chiesa, bisogna perb lasciagli da vivere nel grado in qui si trova, nel quale non puo, ne deve questuare, e per dirgli che da Nostro Signore si e rimediato ad ogni strano ordine che egli po- tesse spedire al vicario generale, essendosi ordinato dalia Sacra Congregazione di Propaganda Fide e da me a questo di non eseguire cio che gli venga da lui. Questo signore non si e voluto spiegare della ragione che ha fatto nascere questo ordine regio nuovo, ma si e mostrato persuaso della rap[p]resentanza fattagli ed ha promesso di parlarne al conte Ulfeld, per far passare con la mia anche la sua alia regina per di lui mezzo. Onde l'impegno e grave e sarà piu difficile di rimovere, perche cio denota di essere a dirittura partito da Sua Maestâ l'ordine sudetto. Io trovero una occasione di parlame al conte Ulfeld; ma non spero da lui facilita, non essendovi portato il suo naturale[2]. Non puo negarsi che il buon vescovo siavi procurate questo nuovo guaio...

Vienna, 20 maggio 1747

... F. arcivescovo di Patrasso

Signor Cardinale segretario di Stato
di Nostro Signore, Roma

■ **ASV, Germ., voi. 358, f. 171-172, autogr.**

Note

[1] Scrisoare cifrată (n-am găsit-o).

[2] Pentru rigiditatea lui Uhlfeld: *Doc. 14* din 27 februarie 1745, n. 2.

77

(1747, circa mai 24, Viena)

Serbelloni către Valenti. Convorbirile sale cu Gyulaffi şi cu Uhlfeld despre sechestrarea veniturilor episcopale ale lui Inochentie şi problema întreţinerii acestuia la Roma, după ce nu se mai poate întoarce în dieceză.

Eminentissimo e reverendissimo signore signore, padrone colendissimo,

Q

Vz enza che io rimetta a Vostra Eminenza le due lettere che mi sono in ultimo luogo giunte dai vicario generale di monsignor vescovo di Fogaras[1], sono persuaso che dalia copia che qui unisco della mia risposta speditagli[2], verrâ in chiaro del contenuto nelle [!] sopracitate sue. Nelle circostanze in cui si trovano cola le cose e colle persone con le quali si ha da fare in quelle parti, il zelo delle quali molte volte non e accompagnata dalia prudenza, ho veduto che convenga non mettere in carta una sola parola equivoca, rispondendo al vicario generale, che mi aveva demandato consiglio, per non rendermi debbi- tore di quello incendio che potesse derivare dove le cose sono giâ mal disposte, se dalia mia risposta si ricavasse a titolo di zelo argomento di fomentare la materia. Non ho pero mancato di tenere qui il linguaggio che piu conviene sulle rappresentanze fattemi dai sudetto vicario generale con il gran cancelliere di Transilvania, che ho trovato molto ragionevole, ma che mi ha detto che non poteva che parlare con il conte d'Ulfeld, perche facesse a Sua Maestâ l'Impe- ratrice Regina le necessarie rimostranze in suo nome, su le mie istanze, per darmi poi risposta. Per il che ho giudicato bene di parlare io stesso a questo ministro, che trovai durissimo, replicandomi che il principe non ha altro modo di domandare ragione alli vescovi de' suoi Stati della loro condotta, quando ha motivo di non esserne contente, che fermandogli l'entrata che in essi raccolgono, che cosi non sarebbe seguito a monsignor vescovo di Fogaras, se

chiamato a Vienna, invece di venirvi non fosse fuggito a Roma, dove in luogo d'indirizzarsi al ministro di Sua Maestâ per domandargli di accommodare con il di lui mezzo le cose e ritornare[3], le aveva anzi inasprite con mandare alia sua diocesi scommuniche ed altri ordini stravaganti, atti a far crescere colâ il disordine, che purtroppo vi e sotto cenere, condudendo che le poche entrate di quei vescovato sono destinate per un vescovo che vi risieda, non per essere consumate a vivere in Roma. Io replicai che essendosi Sua Maestâ spiegata resentitamente con il signor cardinale Paulucci, ch'ella avrebbe fatto arrestare monsignor vescovo di Fogaras e condurre in una fortezza, se avesse messo piu il piede ne' suoi Stati, gli aveva chiusa la strada di pensare al suo ritomo, che finalmente nel grado rispettabile in cui si trova, messovi dalia presentazione che questa corte ne aveva fatto alia Santitâ Sua, non e convenevole che vada questuando il vitto, ne giusto che Nostro Signore lo mantenga, e che da Sua Santitâ si era posto ordine a tutto cid che potesse venire da lui spedito al suo vicario generale per evitare ogni disturbo al govemo della Maestâ Sua in quelle parti. Questo mio discorso non lo rimosse da suoi principii, ma passo a dirmi che se Nostro Signore trovasse modo d'impiegare altrove il sudetto prelato, sarebbe molto utile alia sua diocesi, perche altrimenti si distrugge piu di quello che si fabrica colâ per la religione. Ma io senza caricarmi di questa proposi- zione, mi sono spiegato che se non correranno l'entrate al prelato per il suo onesto mantenimento, bisognerâ prenderlo da quegli assegnamenti con i quali si mantengono nel colleggio di Propaganda Fide li due alunni di quel vesco- vato[4] e di altre parti dell'Ungheria. E sebbene la proposizione non ammettesse replica, ne pure per mezzo di essa consegui l'intento delle mie istanze. Mi testa adunque di farle a dirittura quando sarâ il tempo proprio alia Maestâ Sua ed insistere che ve le faccia il signor gran cancelliere di Transilvania e d'informare Vostra Eminenza che per evitare ogni difficoltâ riguardo all'esercizio del vica- riato apostolico, che il vicario generale di Fogaras scrive de'essergli stato conferita da Nostro Signore per quella diocesi, mi sono appigliato a dargli il consilio espresso nella mia risposta[5], perche in quelle parti non si vuole che ne pure il nunzio apostolico, che qui risiede, eserciti le facoltâ dategli dalia Santitâ Sua. Intanto ho creduto mio dovere d'informare Nostro Signore per il riverentissimo mezzo dell'Eminenza Vostra, in qual grado si trovino le cose, mentre con farle profondissimo inchino mi protesta

di Vostra Eminenza

Umillissimo, divotissimo, obbligatissimo servitore

F. arcivescovo di Patrasso

Signor Cardinale Valenti Gonzaga
Segretario di Stato di Nostro Signore (Roma)

■ **APF, Congr. part., vol. 100, Trans., f. 54-56; mf. DGAS, Vat., rola 60, c. 57-61; numai subscripţia o autogr.; textul scris de aceeaşi mână ca şi raportul din 13 mai 1747 (Doc. 75).**

Note

[1] E vorba de scrisorile din 6 şi 13 mai, menţionate în epistola citată în nota următoare.

[2] Serbelloni face aluzie la epistola sa către Aaron din 24 mai 1747 (Nilles, II, p. 583-584, după o copie din Arhiva Episcopiei Romano-Catolicc din Alba-Iulia; alte copii ASV, Germ., voi. 364-365, f. 560-.560v; APF, Congr part., voi. 100, Trans., f. 57-57v, mf. DGAS, Vat., rola 60; MOL, Erd. kanc. It, Acta gen., a. 1 747, p. 992-993, mf. BAFC).

’ Uhlfeld, după cum se vede, a dat cu acest prilej o versiune prea simplificată, până la denaturare, a lucrurilor, poate nici nu le cunoştea bine personal; el era, de altfel, un om „foarte dur" şi încăpăţânat, dar şi confuz. Sau Serbelloni, care pe atunci (în 1744-1745) nu era încă nunţiu la Viena, reproduce cu unele libertăţi involuntare convorbirea cu ministrul austriac? Nu e cazul să facem aici o rectificare amănunţită. Reamintim doar că Inochentie, „chemat la Viena", „a venit" acolo şi că, refugiat la Roma, încerca mereu, solicitând nu numai intervenţia papei, ci, înainte de aceasta, şi a cardinalului Albani, reprezentant al Austriei la Roma, pentru „aranjarea situaţiei sale şi întoarcerea" sa acasă (vezi, peste tot, materialul documentar de mai sus, mai ales din anii 1745 şi 1746).

[4] Caliani şi Maior, cei doi bursieri ai episcopiei, beneficiari ai dotaţiunii imperiale la care se referă nunţiul, la data acestui raport nu se mai aflau la Roma, de unde plecaseră încă pe la începutul lui aprilie (vezi *Doc. 66* din 9 aprilie 1747), pentru a se întoarce, cu studiile terminate, la Blaj, prin Viena.

[5] Serbelloni către Aaron, 24 mai 1747 (Nilles, II, p. 583-584).

(1747 mai 26, Viena)

Auditorul nunțiaturii (Giannini). Fragment de notă despre convorbirea sa cu Gyulaffi despre plângerea adresată de Aaron nunțiului în problema sechestrului, prin scrisoarea sa din 13 mai[1], ca și în aceea a știrbirii imunității bisericești de unul dintre protectorii Unirii și a silniciilor săvârșite de neuniți.

Suanto al 2° punto di essersi giudicato da un protettore secolare il gli archidiaconi e sacerdoţi, confesso[2] di riuscirgli cio nuovo, mentre poteva assicurare non esservi alcun ordine regio in questa parte, ma che pero era necessario che il vicario generale si spiegasse meglio su questo particolare, indicando le persone e la causa ch'era stata giudicata, accio si potesse parlare con fondamento e rimediare all'abbuso. Al che replied l'uditore che cosi si era scritto[3] e che venendo la risposta, sarebbensi poi communicate le circos- tanze, per implorare il rimedio ad una novitâ che sarebbe di tanto pregiudizio alia immunitâ ecclesiastica.

Circa il 3° punto delle oppressioni che si fanno dalii scismatici ai sacerdoţi cattolici uniti senza poterne avere alcuna sodisfazione, quantunque abbiano fatto ricorso a chi avrebbe dovuto proteggerli, si spiegd d'esser pur necessario specificare in particolare le persone e li torti fatti dalii scismatici agii uniti, come anche li protettori alli quali era stato fatto il ricorse senza aveme potuta ottenere alcuna sodisfazione (come appunto si scriverâ allo stesso vicario generale), per rappresentare cio a Sua Maestâ Imperiale e Reale, ch'ha tutto il zelo ed impe- gno per difendere la religione cattolica unita in quelle parti, essendosi a questo effetto destinaţi li protettori secolari dello stato cattolico in quella provincia, accio possino prestare il braccio secolare agii ecclesiastici uniti quando li scismatici, che non mancano di protezione anch'estranea[4], tentino di far loro violenze.

■ **APF, Congr. part., vol. 100, Trans., f. 52v-53; mf. DGAS, Vat., rola 60, c. 54-55; scris de aceeași mână ca și raportul lui Serbelloni către Valenti din 13 mai 1747 (Doc. 75).**

Note

[1] Cum rezultă dintr-o însemnare făcută după document, când l-am avut la îndemână în întregime.

[2] Subiectul: cancelarul aulic transilvănean (Gyulaffi).

[3] Serbelloni către Aaron, 24 mai 1747 (Nilles, II, p. 583-584).

[4] După cum se ştie, din Ţara Românească şi Moldova, iar uneori şi din Rusia.

79

1747 mai 27, Viena

Serbelloni către Valenti. Se referă la demersul făcut prin auditorul său şi la intenţia sa de a interveni şi personal la suverană (în problema sechestrului bunurilor episcopale ale lui Inochentie).

Eminentissimo e reverendissimo signore, padrone colendissimo,

Oltre a tutto quello che Vostra Eminenza ritroverâ in piano ed in numeri nel dispaccio di questa data, aggiongo qui che il foglio unito alia copia della mia lettera di risposta al vicario generale di Fogaras[1] e una relazione di una nuova rappresentanza da me fatta per mezzo del mio uditore con il gran cancelliere di Transilvania[2] dopo scritto il dispaccio, dal contenuto della quale mi pare di dovere raccogliere che bisogna insistere piu tosto per di lui mezzo che a dirittura con il conte ULfeld, ritenendo perd di parlame alia regina, che mi aspetto di sentire in colera molto piu, giâ che monsignor vescovo ha saputo tirrarsi contro li padri gesuiti, li quali anzi doveva procurare di avere intercessori appresso la Maestâ Sua per accomodare le cose sue...

Vienna, 27 maggio, 1747

... F. arcivescovo di Patrasso

Signor Cardinale segretario di Stato
di Nostro Signore, Roma

■ **ASV, Germ., voi. 358, f. 173-173v, autogr.**

Note

[1] Doc. 77 (din circa 24 mai 1747), n. 2.

[2] Doc. 78 (din 26 mai 1747).

1747 mai 27 (Roma)

Memoriu al lui Inochentie predat auditorului (Giuseppe) Achilli. Comentează actele anexate ca piese justificative la un memoriu precedent (din 10 mai, Doc. 71). Stăruie şi aici asupra „delictelor" şi uneltirilor tainice ale iezuiţilor împotriva sa, încercând o sistematizare în înşirarea lor. Ei influenţează Curtea vieneză contra sa şi, prin linguşeli, şi-au atras sprijinul autorităţilor laice. Cere iarăşi reintegrarea sa în dieceză, satisfacţie în cadrul unui proces legal, revocarea teologului iezuit, înfăţişat drept cauză a prigoanei pe care trebuie s-o îndure.

. lp. 300]

Anno 1747 die 27 Maii domino Achil[l]i, qua eminentissimi domini cardi- nalis praesidis[1] de propaganda fide auditori, sequentia tradita sunt:

Summarium actorum
in causa episcopi Fogarasiensis Graeci ritus unitorujn
in Transylvania

C

ausae meritum est: immunitatis ecdesiasticae et jurisdictionis episcopalis violatio.

Factum seu corpus delicti est: promensa episcopale[2] etiam mediante sacra erectionale[3] bulla quae 15-to calendas Junii 1721 emanavit fundatiotenus provisorum proventuum per jesuitas improportionate usurpata dimminutio et occupatio, ac sub praetenso theologi titulo per Latini ritus praesbiteros[4] jesuitas inter Graecos contra Graecorum voluntatem attentata auditorialis officii usur- patio, cujus officii collatio sub corona Hungariae tam Latini quam Graeci ritus episcopis privative competit.

Quod nulla observata proportione, jesuitae etiam ad casum quo ex aequi- tate ipsis ab episcopo aliquid deberetur, fructus episcopales usurpent, deduc- tum est sub B.[5] quia demonstratur (p. 301] quod jesuita commodum sine incommodo sentiat et omnem incommodum in episcopum transmittat ideo, ut fixe proviso jesuita[6], episcopus etiam pane quotidiano carere debeat Impro- portio haec etiam probatur exemplo: eminentissimus olim cardinalis dux Saxoniae, archiepiscopus Strigoniensis[7], ad suum

auditoriale consistorium celebrem condam theologum, jesuitam presbiterum Tapolcsani[8] adhibuit, nec illo tamen plus quam 100 florenos salarii dedit, nec hic presbiter jesuita praesi- dium et votum decisivum aut in ecclesiam et supra ipsum archiepiscopum absoluti arbitrii libertatem sibi arrogavit. Hoc archiepiscopo mortuo, successit Emericus condam e comitibus Eszterhazy[9], qui jesuitas ex consistorio exclusit et consistorialibus, ipsi etiam generali vicario et causarum auditori nullum salarium dedit, sed haec officia qua archidiaconi gerere et in sortem mercedis sportulis contend esse obligabatur. Quae comparatio et proportio proventuum archidiecesis Strigoniensis cum ffuctibus episcopi Fogarasiensis, ut jesuita 300 florenos in parata pecunia et alios huic summae fere aequivalentes [p. 302] fructus et commoda episcopo auferat!

Sacra erectionalis bulla, quam Carolus Sextus imperator acceptavit et qui Carolus Sextus episcopatum dotavit, episcopum cum ecclesia subjicit Sacrae Sedis et Sacrae Congregationis de propaganda fide constitutionibus quae circa Graecos qui Latinis immixti vivunt, factae sunt Sed hae prohibent Latinis inter Graecos officium et sacra sanctissimi domini papae Benedict 14 bulla: *Etsi pastoralii Romani pontificii vigilantia* etc. § 9, n. 21, disponit, ut Graecis etiam sub Latino episcopo constitutis detur Graecus causarum auditor[10]. Quomodo ergo sibi et ecclesiae suae episcopus Graecus jesuitam Latini ritus dominări admittet, etiam ad casum quo in Hungaria episcopis hujus officii collatio absoluto non competeret? hoc deducitur in supplici libello".

Aggravantes circumstantiae sunt:

1- mo, quod jesuitae tam Sacram Sedem quam Augustam Aulam Viennen- sem calumniosis suggestionibus sub - ac obreptitie informări procurent et hac via episcopi et ecclesiae justitiam opprimant, quae oppressio magni scandali est, quia haec causa non tantum clerum et populum [p. 303] Hungariae, sed orientales etiam christianos ad attentionem stimulet et unites jam de facto ad schisma pervertit schismaticosque ab unione avertit non satis deflebili animarum ruina[12].

Jesuitae asserunt Leopoldum 1-mum fuisse fiindatorem et ordinasse jesuitas theologos ad diaecesim hacque originis antiquitate fundant suos excessus[13]. Lcopoldus l-mus autem non fuit fundator, sed praecise archiepiscopum schis- maticum cum populo ad unionem suo motu conversum immunitate ecclesias- tica Hungariae gaudere declaravit mediante suo decreto anno 1699. In hoc decreto nulla est mentio theologi Latini ritus, multo minus jesuitarum, qui hoc tempore e Transylvania proscripti

fuerunt[14]. Hoc Leopoldi l-mi decretum per Status regni acceptatum est et hodie idem regina confirmavit[15]. Quo Leopoldi l-mi decreto publicato, statim negotiosi fâcti sunt jesuitae etquia qua proscripti diaecesim aperto jure ingredi non potuerunt, ut theologus quo neoconversi carebant, non vero in specie jesuita episcopo adjungatur, anno 1701 secundo Leopoldino decreto superinductum est.]p. 304] Sed observata jesuitarum subreptitio ingressu et remotissimis dispositionibus, Status regni huic secundo decreto tanquam subreptitio statim contradixerunt[16], ita ut Leopoldus l-mus anno 1702 hujus jesuitici decreti acceptionem Statibus rigorose imposuerit. Sed moţa et toti Europae nota contraque Leopoldum 1-mum suscitată et usque ad annum 1710[17] durans revolutio[18] obedientiam negavit et nec hodie Status hoc decretum acceptare volunt, ita ut contra Statuum reclamationem Sacra Caesareo Regia Majestas etiam hoc decretum hucusque non confirmaverit. Ecce jesuiticum decretum inter principem et episcopum, inter principem et Status inter episcopum et Status et intra ipsam ecclesiam continuum discor- diarum fomitem![19] Notandum etiam, quod nec hoc decretum fundet jesuitarum excessus, quia non absolvit theologum ab obedientia episcopo debita[20], multo minus tribuit dominium aut praesidium in ecdesia et ejus synodo aut demum fructuum episcopalium usurpationem. Theologi etiam officium est, ut firmetur unio et sacri canones observentur. Jesuitae autem demonstrantur unitos in schisma praecipitare et sacros canones violare.

Anno 172, [p. 305] qui archiepiscopatus sub schismate erat, per Carolum Sextum dotatus est episcopatus[21] et, sacra erectionale bulla declarante, et hac dotatione Carolus Sextus cum succesoribus principibus jus patronatus obtinuiL In hac institutione nec jesuitae, nec theologi obligatio aut mentio habetur. Quin potius licet jesuitae citra omne salarium ad latus episcopi toleraţi sint ac propter suos excessus publicam correctionem fugientes, ternis vicibus ab episcopo ad suos recesserint[22]. Attamen non de jesuita aut Latini ritus theologo, sed de theologis nationalibus Romae jugiter instruendis episcopus cum fisco principis contractualiter disposuit anno 1736, quam dispositionem Carolus Sextus ratificaviL Hoc contractu subaudito, ad discordias continuandas nego- tiosi jesuitae suis occultis viis sub - et obreptitia expositione anno 1738 die 20 Februarii a Carolo Sexto primum impetrarunt mandatum[23], quo se episcopo praesentarunt et in usurpationem fructuum episcopalium subintrare volue- runt, cui facto quia

contradictum est, jesuitae inconsummati inter episcopum et fiscum [p. 306] principis anno 1736 celebraţi contractus, solitas regias expeditionales literas sub genere theologi sine scitu episcopi, adeoque contra naturam contractus et expeditionalium literarum ac etiam contra bullae erec- tionalis tenores, anno 1738 die 21 Augusti se intrudi procurarunt. Hoc facto auctum est populi scandalum, multiplicatae reclamationes et jesuitarum pro- ditio serie coercita est et licet jesuitae aperta potentia et vi mediante suas i- niquitates non promoverint, erga episcopales et synodales correctiones emen- dati non sunt, quia praeter alias in actis deductas insolendas, anno 1741 die 31[24] Maii novum attulerunt mandatum, quo absoluta vi ea quae eis optimo jure soluta non sunt, compensări volebant et servitutem episcopo impositam novo onere auxerunt. Haec jesuitarum praesumtuosa pertinacia initium dedit seriae popularis resistentiae adeo, ut incorrigibilis jesuita e synodo jam jam ejiciendus fuerit[25]. Serio igitur per episcopum monitus jesuita, loco emen- dationis vindictam meditatus esse comperitur ex sequentibus.

2- da aggravans circumstantia est, quod jesuitae ad procurandam delictorum suorum [p. 307] impunitatem in grave totius ecclesiae et praeprimis cleri Hungarici praejudicium absoluta saeculare[26] potestate abutantur inchoatumque suum absolutae potestatis saecularis abusum contra praeallegatas episcopi serias monitiones, ad Augustam Aulam occulte recurrendo reassumpserint.

3- tia aggravans circumstantia est, quod jesuitae suos excessus necessitate praetensae obedientiae legitimare praesummant[27], quam saeculari potestati a se deberi praetendunt. Quasi vero ex natura actorum non demonstraretur, quod jesuitae a saeculari potestate illicita occulte petant et illicita petita saeculari potestati licita esse persvadeant et illos saeculares qui jesuitis illicita illicite tradunt, a restituendorum restitutione et reservatis censuris, apostolica sibi privilegialiter concessa absolvendi potestate, securos faciunt et in periculum aetemae perditionis inducant. Itaque, quam ad protegendas suas specie boni adumbratas proditiones Augustam Aulam et alios suos fautores ipsi jesuitae inducunt, per easdem jesuitica proditione inductas saeculares potestates sibi [p. 308] ea quae svadent et petunt illicita, praecipi simulare non erubescunt[28]. Ubi non excusat obedientia in casibus illicitis, quos casus male affectati obe- dientes jesuitae lucri utilitatisque suae damnata proditione et fine necessarios et licitos esse blandiuntur et svadent, suisque proditionibus resistentem episcopum occultis

calumniis supplantant. Ex qua supplantatione oritur aggravans circumstantia

4- ta, quod jesuitae ficto fine ab episcopali sede Viennam evocări, ibidem incompetenter tractari usque ad privationem episcopatus persequi et conse- quenter Romam recurerre procuraverint, ubi episcopus Sacrae Sedis assisten- tiam et ut sedi episcopali restituatur interpositionem exoravit, quam tamen jesuitarum proditione et blanditiis praeventa Augusta Aula seposuit. Interea contra absentem episcopum episcopus Munkacsiensis in episcopatu visitatio- nem peregisse et alias etiam inquisitum esse ferebatur. Contra episcopum tamen nullum delictum in specie demonstratur, nec jure proceditur. Ideo ecclesia episcopum ad residendum postulavit sub A.[29] Episcopus ergo 2 et 9 Juki 1746[30] ab Augusta [p. 309] Aula Viennense[31] seu via gratiae, seu via justitiae sui restitutionem in integrum exoravit, ast non auditus circa 8 Augusti 1746 Sacrae Sedi e lege Hungariae competens causae remedium praesentavit, turn de praeciso canonum rigore adversae parti cavillandi occasio praebeatur, turn quod jesuitae occasione suae in Hungariam receptionis se legibus Hungariae subjecerint[32] et secundum illas actu juri stare debeant Quia vero episcopus responsum accepit, quod Sacra Sedes in hac causa amplius se interponere non possit, ideo jure Hungariae demonstravit, quod ecclesiae et ejus ministris per reges semel collata, nulii alteri amplius conferri, nec ab ecclesia in alios transferri possint et quod horum a regibus impetratores, non obstante regia collatione et protectione, excommunicandi sint, sub B.[33]

Hujus decreti executionem favore jesuitarum impedivit provisorius episcopi vicarius et ut inobedientiae suae impunitatem procurer, apud Sacram Con- gregationem de propaganda fide calumnias asseruisse et sub - ac obreptitiam informationem suggessisse [p. 310] ferebatur. Subauditum etiam est, medio sacrae nuntiaturae Viennensis quaepiam gravamina ad Sacram Sedem contra episcopum relata extitisse. Hoc tamen tempore, episcopus quae jure Hungariae egit, etiam sacris juribus conformia esse demonstravit et temeritatem sui pro- visorii vicarii correxit, sub C.[35] Quia tamen episcopus nullo modo auditus, inexpectatam sub D. experiri debuit denuntiationem[35], curam suae ecclesiae Deo resignare et decretorum suorum executionem suspendere debuit. Hoc facto excedendi temeritas erecta est, cum enim ex actis publicis jam etiam Viennae compertum sit, quod jesuita excommunicatus excesserit, ex episcopatu quidem ammotus[36], sed (quod bene notandum est) in

ordine ad sequentem aggravantem circumstantiam, quae

5- ta est, quod jesuitae suos excessus in eadem specie non solum incorrigibi- liter et pertinaciter cumulent, sed etiam nova excedendi specie in apertum episcopalis dignitatis contemptum multiplicent. Nam ad continuanda excom- municati et sine scitu episcopi e diaecesi exeuntis jesuitae delicta cum nova specie excessus [p. 311] alter jesuita in diaecesim episcopi introducendus refertur sub E.[37] Nova excessus ratio et species est, quod allegatis binis vicibus jesuitae ad exigentiam sacrorum canonum episcopo saltern praesentati sint; jam vero in contemptum episcopalis dignitatis novus jesuita provisorio vicario, clero et Latini ritus ac potissimum acatholicis Statibus, non vero episcopo, praesentetur .

6- ta aggravans circumstantia est, quod jesuitae praetenso Societari Jesu elar- gito Sacrae Sedis privilegio suam deliquendi licentiam episcopis resistendi et non obediendi temeritatem et in episcopi diaecesi extra claustra residendo et delinquendo[39], ab omni correctione, medio apostolicae exemptionis sibi attributam impunitatem, scandalose asserant et praetendant et ideo denuntia- rionem excommunicationis nullam esse, favore jesuitarum publice et invanum persvadeatur, e bulla Pauli 3: Licet *debitum* etc., quod deductum habetur sub C. Et profecto, quis existimet jesuitarum privilegia continere, ut jesuitae episcopos contumelia et calumnia afficiant, ut a sede [p. 312] episcopos deturbent, ut officia ecclesiastica usurpent, episcopis tamen obedientiam eatenus negent et per alios negări procurent, ut inter principes, episcopos, Status et intra ecdesiam discordias seminent, ut res ecclesiasticas occupent et his similia?[40]

7- ma aggravans circumstantia est, quod jesuitae ultra sancti evangelii, doc- trinae apostolorum, traditionis ecclesiae, sacrorum conciliorum et canonum violationem, apostolica Hungariae privilegia et leges, confidentia apostolicae protectionis et absolutae saecularis potestatis, transgredi et nec ilia requisite officii auditorialis praestare velint, ad quae praestanda omnes in Hungaria spiritualium causarum auditores et omnes judices laici sub nullitate sententiae obligantur et quae de facto praestant, consequenter quod jesuitae in episcopi diaecesi absolutum etiam episcopo dominandi arbitrium et supremam potes- tatem arrogent hocque suo excessu acatholicis scandalo sint eorumque perti- naciam foveant, perpetuas discordias fundent et apostolicis Hungariae legibus sacrisque constitutionibus catholicis derogent. [p. 313] Cum tamen dato non concesso, quod omnia sacra jura in favorem jesuitarum

privilegio Sacrae Sedis dispensentur, apostolicis Hungariae legibus, quibus se jesuitae subjecerunt[41], derogări non possit. His vero legibus omnes causarum auditores officii et obedientiae juramentum suo episcopo praestare obligantur, quod juramentum captiosum dici nequit[42], quia lege praescribitur et usu metropolitano Strigo- niense[43] viget Hoc deponere recusantes et tamen officium auditoriale absoluta potentia usurpantes jesuitae, praeterquam quod ipso facto a publici criminis culpa excusabiles non sint, sequens abominabile scandalum in favorem acatho- licorum praebent. Multorum annorum decursu, sacrae etiam nuntiaturae Viennensi nota inter Status catholicos et toleratos acatholicos Hungariae magna est discordia, quod acatholici praeprimis ad judicatus officium acceden- tes, nolint jurare formula legale[44] in qua continetur invocatio sanctorum. Voluit Augusta Aula disponere ut formula juramenti imperialis adeoque exmissa invocatio sanctorum, per solum Deum jurent acatholici. [p. 314] Sed quia legem extra comitia innovate et extranei gubernii usum in Hungariam intro- ducere, jurata regia capitulatione, vetitum est, controversia viget. In comitiis Hungariae propter momentosas etiam Status rationes et detestabiles conse- quendas acatholici favorem non merentur. Unam ex his christianitati Romano- catholicae praejudiciosam consequentiam adferre libuit in actis: si enim tolera- torum favore Christiana sanctorum in formula juramenti invocationem prae- scribens universalis antiquissima lex irreverenter tolli deberet, eadem ratione in favorem toleratorum necessaria emergeret consequentia ad abrogandas omnes Romano-catholicas leges, festa et sacras traditiones, quae aeque contro- vertunt acatholici. Attendunt acatholici validique argumenti motivo feventibus jesuitis: si enim auditoris officium usurpantes jesuitae nec per Deum jurare obliguntur, quomodo jurare obligabantur et compellentur acatholici per sane- tos, quorum invocationem impugnant[45]. Absit singula hinc pul[l]ulantia deducere absurda, ad quae jesuitarum inviat apostolatus. Nec episcopus propter [p. 314 a] jesuitarum excessus mercenariorum improperio episcopatum deserat sacris legibus et Concilio Tridentino prohibitum est et ne episcopus ad sim- plicem querelam puniatur, ultra prohibitionem sacrarum constitutionum et Concilii Tridentini, monet S. Paulus Apostolus.

Quod quoad substratum, modum, stylum, formam et reliqua requisita episcopalis officii ffinctio valida et etiam Romae veluti in oppressorum episcoporum asylo licite practicabilis sit, demonstrant exhibita acta ratione, lege et exemplo. Eadem acta

etiam demonstrant quod Augusta Aula Viennensis contra episcopum invanum imploret sacrae Viennensis nuntiaturae et per earn Sacrae Sedis officium, cujus pro episcopo interpositum contempsit suffra- gium[46]. Quod Romanus recursus conscientiae remorsum[47] non arguat, ut propterea episcopus Romae culpetur, juris principia demonstrant, quia causam suam deteriorem non facit, qui judicis officium implorat.

Igitur unice superest, quod postulatum continet, ut episcopus in sua apostolica potestate conservetur; contra eum querulantes [p. 315] ad ordinem juris remittantur et in hunc finem turn ut episcopus suae sedi restituatur, turn ut contra episcopum querulantes, praecipiento Concilio Tridentino, ad juri standum et edendam accusationem stringantur, ad cujus Concilii Tridentini observamen etiam denuntiati sub D. jesuitas vigore professionis fidei obligat; authoritate Sacrae Sedis judices delegentur; nec episcopus nullo juris ordine auditus ad cujusvis suggestiones in suae dignitatis possessione turbetur; et quia superiores Societatis Jesu provinciae Austriacae praemissos suorum excessus promovent et protegunt, ut authoritate Sacrae Sedis reverendissimus pater generalis Societatis Jesu moneatur, quatenus Austriacae provinciae professos jesuitas ab episcopatu intra sua claustra revocări delegandoque judicio sisti faciat, turn ut laesiones reparent et ecclesiae violatae satisfaciant, turn ut suas accusationes legitiment.

■ **Cunoaştem două câpii, scrise de aceeaşi mână ca şi cele ale memoriului din 8 august 1746 (Doc. 48): 1) BAFC, ms. 565, p. 300-315 (menţiune la P, Teologul, p. 14); 2) APF, Congr. part., voi. 100, Trans., f. 208-215; mf. DGAS, Vat., rola 60. Sublinierile (redate de noi cu litere cursive) sunt contemporane. Alineatele ne aparţin. Indicaţiile despre succesiunea paginilor sunt după copia 1, pe baza căreia am făcut transcrierea.**

Note

[1] *Sacrae* Congregationis.

[2] Corect „episcopali".

[5] Aceeaşi ortografie şi în restul memoriului; corect: „erccrionali".

[4] Aceeaşi ortografie şi în restul memoriului; corect: „presbytero".

[5] E vorba despre decretul de excomunicare împotriva lui Balogh, anexă la memoriul din 10 mai 1747 (Doc. 71, n. 118).

[6] Vezi amintitul decret de excomunicare (P, *Coresp.,* p. 36-37).

[7] Christian-August, duce de Saxonia, arhiepiscop de Strigoniu (1707-1725). Cf. Gams, p. 381.

[8] Laurentius Tapolcsâni (1669-1729), care a fost, printre altele, profesor şi decan al Facultăţii de Teologie (1711-1718), apoi rector (1719-1721 şi 1729) al Universităţii iezuite din Timavia (Razy, p. 323-325; Szinnyey, 13, (1908), col. 1293-1294; Hermann Egyed- Artner Edgăr, p. 259, 267-268), deci şi spre sfârşitul frecventării acestei universităţi dc către Inochentie. Exemplul e citat şi în memoriul lui Inochentie către cardinalul Sig. Kollonich, 22 aprilie 1747 (P, *Coresp.,* p. 78).

[9] Emeric Eszterhâzy de Galăntha, arhiepiscop de Strigoniu (1725-1745). Cf. Gams, *ibid.* Şi acest exemplu e citat în memoriul către Sig. Kollonich (P, *Coresp.,* p. 78).

[10] Cf. memoriul din 10 mai 1747 (Doc. 71, n. 45-46).

[11] Aluzie desigur la memoriul din 10 mai 1747 (Doc. 71).

[12] *Ibid.,* [pct. IV].

[13] Cf. memoriul din 10 mai 1747 (Doc. 71).

[14] Mai corect: „erant".

[15] Cf. memoriul din 10 mai 1747 (Doc. 71, n. 92).

[16] Informaţia lui Inochentie In această privinţă nu e exactă. Nemulţumirea stărilor faţă de acest „decret icsuitic", - cum îl califică el a cărui promulgare a fost totuşi strecurată prin dieta din iunie 1701, nu se explică prin această pretinsă observare de către stări a „intrării frauduloase a iezuiţilor" in Transilvania datorită diplomei respective, ci prin avantajele cu caracter social-politic pe care ea le făgăduia uniţilor: clerului şi chiar poporului (Toth, p. 42- 44; Prodan, p. 130-131).

[17] Corect: 1711 (mai).

[18] Răscoala curuţilor condusă de Francisc Răkdczi II.

[19] Cf. memoriul din 10 mai 1747 (Doc. 71, Ipct II).

[20] Contrar acestei afirmaţii, teologul nu „datora supunere episcopului", aşa ceva nu-i cerea nici cea de-a doua Diplomă leopoldină (Nilles, I, p. 296-300, art. 3, 5-7, 9, 11, 13), nici instrucţiunile întocmite pentru el de cardinalul Leopold Kollonich (ibid., p. 308-313); nu se poate trage o asemenea concluzie nici din vreun alt act normativ al atribuţiilor sale (Bărbat, mai ales p. 191).

[21] Cf. memoriul din 10 mai 1747 (Doc. 71, n. 95).

[22] Cf. decretul de excomunicare a lui Balogh (P, Coresp., p. 35-36).

[23] Prin care a fost numit teolog Jănosi (Moldovanu, II, p. 92, n. 2).

[24] Corect: 1. Aceeaşi scăpare în decretul de excomunicare (ibid., p. 36). Cf. şi memoriul din 10 mai 1747 (Doc. 71, n. 102).

[25] Cf. memoriul lui Inochentie din iunie 1745 (Doc. 18, n. 53, din care rezultă oarecare contradicţii între afirmaţiile sale asupra acestei chestiuni).

[26] Corect „saeculari".

[27] Corect „praesumant".

[28] Mai lămurit în memoriul din 6 iunie 1747, pct. 3 (Doc. 81).

[29] E vorba de scrisoarea a patru protopopi, anexă la memoriul din 10 mai 1747 (Doc. 71, n. 117).

[30] Cf. acelaşi memoriu (Doc. 71, n. 2, 9).

[31] Corect „Viennensi".

[32] Deducţie personală. Ordinul iezuiţilor a fost readmis în Ungaria şi în „părţile ei anexe" la dieta din 1687 de la Bratislava (Bod, t. II, lib. III, cap. 13, § V, p. 321).

[33] Doc. 48 din 8 august 1746.

[34] Decretul lui Inochentie, 25 ianuarie 1747 (Doc. 60), anexă la memoriul din 10 mai 1747 (Doc. 71, n. 119).

[35] Comunicarea lui Lercari, 3 februarie 1747 (P, Coresp., p. 63-64), anexă la acelaşi memoriu (Doc. 71, n. 120).

[36] Corect „amotus". In realitate, Balogh, cum am mai atras atenţia, şi-a dat demisia cu mult înainte de a afla despre excomunicarea sa.

[37] O scrisoare a lui Aaron, ultima anexă la acelaşi memoriu (Doc. 71, n. 121).

[38]Cf. acelaşi memoriu (Doc. 71, n. 25).

[39] Vezi în acest sens un breve al lui Benedict XIV către episcopul dc Sîo Paulo (Brazilia), 27 mai 1746, unde se reaminteşte o hotărâre a Conciliului din Trento (luată în 1547, în timpul papei Paul III) şi se spune (în spiritul ei) că membrii oricărui ordin călugăresc, dacă trăiesc în afara mănăstirii lor şi săvârşesc vreun delict (religiosos, *cujusvis ordinis et* Institut! sint, extra *claustra degentes et delinquentes),* sunt supuşi episcopului în dieceza căruia se află, care poate să le facă vizitaţia şi să-i pedepsească (eos visitare, *punire et corrigere* potest), în Benedict! XIV. Bullarium, ed. cit., II, p. 25 (dar trimiterea la „sess. 4, cap. 3 de Reformatione" c o inadvertenţă în loc de: „sess. 6, cap. 3 de Reform.", cf. CT, p. 44-45). Dintr-o precizare oficială ulterioară („declaratio") a acestei hotărâri conciliate rezultă însă că prin „extra monasterium [daustrum] degentes" trebuie înţeleşi călugării care trăiesc în afara mănăstirii, „sine licenţia *superioris", cf. ibid.,* p. 45, deci fără voia superiorului lor din ordinul respectiv; din „sess. 25, cap. 14 de Reform.", potrivit unei dispoziţii de mai târziu, din 1563, a aceluiaşi sinod, în timpul lui Pius IV, reiese că un asemenea călugăr, trăind în afara mănăstirii şi făcându-se vinovat de un delict în chip notoriu şi spre scandalizarea poporului, poate fi pedepsit de episcop, *după ce superiorul La destituit din funcţia sa,* CT, p. 359. Acesta - adăugăm noi- nu era cazul lui Balogh!

[40] Cf. decretul din 25 ianuarie 1747 (Doc. 60, n. 106-109).

[41] Deducţie personală (vezi şi n. 32).

[42] Aluzie la o afirmaţie din pomenita comunicare a lui Lcrcari (n. 35).

[43] Corect: „Strigoniensi".

[44] Corect: „legali".

[4Î] Cf. şi memoriul din 10 mai 1747 (Doc. 71, [pcL II]).

[46] Cf. acelaşi memoriu (Doc. 71, n. 61).

[47] Aluzie tot la o afirmaţie din comunicarea lui Lercari (n. 35). Cf. şi memoriul menţionat (Doc. 71, n. 104).

1747 iunie 6 (Roma)

Memoriu al lui Inochentie către cardinalul-prefect al Propagandei (Valenti). Sumar al unei părţi din argumentele vlădicăi contra iezuiţilor (rezumat în studiu, Cap. IV).

[p. 321]

Anno 1747 die 6 Junii eminentissimo et reverendissimo domino cardinali praesidi Sacrae Congregationis de Propaganda Fide sequens compendium est praesentatum:

Compendium

Causae episcopi Fogarasiensis

FLactum seu corpus delicti est, quod Latinus presbiter[1] jesuita cum consensu suorum superiorum inter Graecos auditoriale officium, praesidium et votum decisivum in synodo ecclesiae, adeoque inter clerum et monachos S. Basilii contra omnium Hungaricorum et Graecorum orientalium episcopatuum clerique et sacrorum religiosorum ordinum immunitatem arroget: extra claustrum, seu in residentia episcopali seu in fondo claustrali monachorum Sancti Basilii, se ad habitandum illocet; fructus mensae episcopalis occupet; et haec omnia aliaque mala patret eblandita absoluta potentia saeculare[2].

Hanc in unitatis ecclesiae et jurisdictionis episcopalis violationem gravat:

[p. 322] 1-mo, quod jesuitae tam Sacram Sedem, quam Augustam Aulam calumniosis suggestionibus sub- ac obreptitie informări procurent et inter reliqua suos excessus fondent in Leopoldi l-mi anno 1701 emanato decreto, cui status contradixerunt et contradictionem suam publicis anno 1702[3] exortis Rakoczyanis tumultibus inter reliqua firmarunt hodeique adeo contradicunt, ut regina hoc Leopoldinum decretum propter hodiernam Statuum contradictionem non confirmet Vigore hujus decreti jesuitae manifesta falsa asserunt et inter reliqua, quod Leopoldus l-mus fondator[4] foerit. Hoc falsum esse demonstratur sacra erectionale[5] bulla, in qua nec de jesuitis, nec de Latino theologo aliqua continefor dispositio. Ergo jesuitae via intrusionis[6] irrepunt ad illicita.

2- do, quod jesuitae apostolicas per Sacram Sedem semper observatas leges et consuetudines Hungaricas non solum in ecclesia, sed omnium Statuum praejudicium absoluta vi violări procurent, quod publicum in Hungaria delictum]p. 323] est et poenam capitis cum ammissione[7] bonorum in foro saecu- lari, censuram autem excommunicationis in foro ecclesiastico commensuratam habet.

3- tio, quod jesuitae Augustam Aulam ad fovendos suos excessus suis apos- tolicis privilegiis securam in conscientia reddant, quia allegatur pro jesuitarum impunitatem bulla Pauli 3-tii: Licet *debitum.* Apud Sacram Sedem autem pro jesuitis allegatur necessitas obediendi Augustae Aulae. Ita quam Augustam Aulam asserto privilegio apostolico ad illicita inducunt, ejusdem Augustae Aulae mandatis obediendi necessitatem pro sui exculpatione apud Sacram Sedem allegant[5].

4- to, quod jesuitae ficto fine et suggestis calumniosis criminationibus episcopum Viennam Austriae evocări et ex episcopatu exturbari procuraverint.

5- to, quod jesuitae suos excessus in vilipendium episcopalis dignitatis non solum in eadem [specie][9] incorrigibiliter cumulent, sed etiam alia specie multi- plicent, quia antehac saltern [p. 324] se episcopo debite praesentari fecerunt; jam vero Romae commorante episcopo, saecularibus etiam accatholicis Statibus et clero se praesentarunt[10].

6- to, quod ad augendum episcopalis dignitatis vilipendium, perlaesum episcopum propter incorrigibilitatem, secundum leges Hungaricas, excommu- nicatum jesuitam ad sui ordinis superioritatus officium promoverint[11] et alium jesuitam sine debita episcopo praesentatione ad continuandos excommunicati excessus in episcopatum intrudi procuraverint huncque episcopalis potestatis contemptum in supra allegatis suis privilegiis fiindent.

7- mo, quod stante etiam falso jesuitarum asserto, quo suos excessus in Leopoldino decreto fundant, attamen nec Leopoldinum decretum publicis Hungariae legibus deroget, praeprimis in ea parte ut jesuitae auditoriale offi- cium gerant et legale officii juramentum non praestent, quod legale juramentum in Hungaria tolerati et ad judicatus officium accedentes accatholici[12] [p. 325] etiam ideo volunt deponere, quia hoc legale[13] juramento invocatio sanctorum continetur. Gravis inter Status propterea viget controversia et consi- deratione dignae consequentiae catholicorum confirmant vigilentiam, qua

avitarum christianorum legum observantiam urgent, admissa enim in favorem accatholicorum legalis juramenti alteratione, etiam quoad cultum festorum et alias apostolicas Hungariae abrogandas leges, accatholicis argumentum et perpetuarum controversiarum occasio praeberetur. Sua itaque inobedientia jesuitae hoc exemplo quo auditorialis officii lege praescriptum nulloque modo captiosum[14], quia consistorii Strigoniensis usu vigens juramentum deponere nolunt, accatholicos in sua haeresi confirmant. Si enim officium auditoriale gerens jesuita nec per Deum jurare ex lege obligatur, quamodo obligabuntur accatholici per sanctos jurare, festa colere et alias apostolicas Hungariae exequi leges, quibus licet occasione suae in Hungariam receptionis jesuitae subje- cerint[15], confidentia tamen apostolici privilegii violare non [p. 326] reformi- dant, eo etiam non obstante, quod leges extra comitia alterare aut iis derogare, jurata regia capitulatione, Regiae Majestati prohibitum sit? Non solum ergo Hungaros, sed tam unitos, quam schismaticos Graecos hoc scandalum attentos reddit unitosque ab unione pervertit et schismaticos turn ab unione avertit, turn ad improperium stimulat. Concurrentibus ergo Hungariae legibus, quibus res ecclesiasticas a regibus impetrantes excommunicandi praecipiuntur, cum Decre[talium Gregorii IX] lib. 3, tit. 13, cap. 2[16]; Declred Gratiani], 2 par[tis], caus[ae] 12, quaest[ionis] 2, cap. 22; Concilii Tridentini, sess[ionis] 22 de reforlmatione] cap. II[17], allegati scandali ratio et animarum interims svadet, ut episcopalis potestas protegatur et non impediatur ac ut jesuitarum pater generalis non solum ad coercendos intra claustra suos professos moneatur, sed etiam ad exigentiam legum Hungaricarum et Concilii Tridentini, sess. 6 de refor., cap. 3[18]; sess. 24 de refor., cap. 8[19]; sess. 25 de regul[aribus] et monial[ibus], cap. 12 et 14, comgenti episcopo propter excessus quos extra claustra patrarunt, satisfaciant [p. 327] et quia correpti jesuitae episcopum calumniis tergiversatorie contra prohibitionem Concilii Tridentini, sess. 13 de refor., cap. 6, 7 et 9 criminati sunt, ut coram competente et sess. 24 de reformatione, cap. 5[20] praescripto (cui lex etiam Hungariae assistit), adeoque legitimo judicio suas accussationes et jura edant, idem pater generalis jesuitarum apostolica potestate obligetur et stringatur.

■ **Cunoaștem trei cdpii: 1) BAFC, ms. lat. 565, p. 321-327; 2) ibid., ms. lat. 566, p. 101- 108 (această copie, de altă mână, cu scris mai rotund); 3) APF, Congr. part., voi. 100, Trans., f. 216-219; mf. DGAS, Vat., rola 60**

(copie de aceeaşi mână ca şi nr. 1, care e identică cu cea a memoriului din 8 august 1746, Doc. 48). Menţiune la B, Teologul, p. 14 (după nr. 1 sau 2). Indicaţiile despre succesiunea paginilor sunt după copia 1, pe baza căreia am făcut transcrierea.

Note

' Astfel şi în celelalte copii; corect „presbyter".

[2] Astfel şi în celelalte copii; corect: „saeculari".

’ Cf. memoriul din 10 mai 1747 (Doc. 71, n. 94).

[4] In înţelesul că ar fi fost fondator al instituţiei teologului iezuit lângă episcopul greco- catolic. E un semiadevăr: „teologul" a fost impus prin cea de-a doua Diplomă leopoldină (1701), dar fără precizarea că el trebuie să fie *iezuit.*

’ Astfel şi în celelalte copii; corect: „erectionali".

[6] în realitate, teologii erau impuşi prin decrete imperiale, deşi nu se specifica în acestea că ei trebuie să facă parte din ordinul iezuit (vezi de ex. diplomele lui Carol al VI-lea, 25 februarie 1729 - Moldovanu, I, p. 177; Nilles, II, p. 501 - şi din 21 august 1738 - Nilles, II, p. 539).

[7] Astfel şi în celelalte copii; corect: „amissionc".

[8] Cf. memoriul din 27 mai 1747, pct. 2 (Doc. 80).

[9] Cuvântul există în copia 2.

[10] Cf. memoriul din 27 mai 1747 (Doc. 80, n. 38).

[11] Cf. memoriul din 10 mai 1747 (Doc. 71, n. 23-25).

[12] Astfel şi în celelalte copii; corect: „acatholici".

[13] Aceeaşi observaţie; corect: „legali".

[13] Cf. memoriul din 27 mai 1747 *(Doc. 80,* i . 42).

[15] Tot acolo, n. 41.

[16] Cf. memoriul din 10 mai 1747 *(Doc. 71,* n. 18, 20).

[17] Cf. acelaşi memoriu (Doc. 71, n. 19).

[18] Cf. memoriul din 27 mai 1747 (Doc. 80, n. 39).

[19] Cf. memoriul din 10 mai 1747 (Doc. 71, n. 81).

[w] Tot acolo, n. 64.

82

1747 iunie 10 (Roma)

(Lercari, secretarul Propagandei) către Serbelloni. Confirmă primirea a două scrisori privitoare la Inochentie și Aaron; problema vicariatului acestuia.

A monsignor Sorbelloni[1], arcivescovo di Patrasso, nunzio apostolico, Vienna, 10 giugno 1747

I^~_) a questo eminentissimo signor cardinale segretario di stato mi ven- gono communicate le due stimatissime lettere di Vostra Signoria lllustrissima riguardanti la persona di questo monsignor Klein, vescovo di Fogaratz, e del di lui vicario p[adre] d(on] Pietro Aaron.

Ma siccome la materia, in se stessa disfata [!J, esigge qualche tempo per essere esaminata colla dovuta diligenza ed attenzione, cosi per ora non puo darlesene una categorica risposta. A fine nondimeno di togliere sin da ora ogni echivoco che potesse insorgere sul punto del vicariato apostolico addossato al sudetto Aaron, debbo renderla awisata, che siccome l'accennato vescovo, nel commettere al suo vicario di publicare la connota scomunica contro del teologo, avea minacciato ad esso medesimo non solo le censure, ma anche la privazione del vicariato, di cui precedentemente lo avea incaricato, quando egli non fosse proceduto alia effetiva fulminazione di tale sua sentenza, cosi la Santitâ di Nostro Signore, a cui era ben nota la persona dell'Aaron per la savia condotta tenuta in questo Coliegio Urbano, volendo prevenire que' disordini che da cio avrebbero potuto nascere, stimo opportuno di dichiararlo vicario apostolico nel caso pero che il sudetto vescovo, per motivo della di lui prudente disubbidienza ad ordini si precipitosi, ne lo avesse privato, a tenore della minaccia fattane. Che tale fosse la precisa mente di Sua Santitâ potrâ V.S. Ill-ma riconoscerlo dalia lettera che ad esso ne fu scritta da questa Sagra Con- gregazione sotto li 21 gennaio passato, copia della quale mi do l'onore di acchiuderle[2], e rinuovandole gl'attestati della mia ossequiosa servitu con rive- rente rispetto mi protesto.

■ **APF, Lettere, voi. 169 (a. 1747), f. 46v-47v, .Greci Transilvania*, copie de reg.**

Note

[1] Corect „Serbelloni".

[2] Doc. 59 din 21 ianuarie 1747 (Propaganda către Aaron).

83

1747 iunie 13 (Roma)

Inochentie către cardinalul-prefect al Propagandei (Valenti). în fața uneltirilor calomnioase, pe care Lercari refuză să i le comunice fără ordinul papei, cere să i se facă dreptate, potrivit hotărârilor conciliare, constituţiilor bisericii și dreptului public.

Anno 1747 die 13 Junii eminentissimo et reverendissimo domino cardinali praesidi Sacrae Congregationis de propaganda fide sequentia sunt exhibita:

Pro memoria

M andatam in paragrapho competente communicationem scriptarum per excellentissimum dominum nuntium literarum, requirentem episcopum Fogarasiensem, dominus Achilli die 9 Junii 1747 remisit ad dominum secre- tarium Lercari. Hic porro dominus secretarius Lercari die 12 Junii 1747 sequentia respondit: nisi *ad mandatum Pontificis nihil* possum *communicare.* Quia ergo ex occultis seu accusationibus seu relationibus episcopi non judicantur, ideo episcopus Fogarasiensis humillime supplicat, ut contra occultas, calom- niosas suggestiones suique apertam oppressionem, preces ejus assummantur[1] et occulta malevolentia, laeso episcopo, secundum sacra oecumenica concilia ac etiam in specie secundum Concilium Tridentinum ecdesiaeque constitutio- nes, adeoque publico juris ordine, communis impendatur justiţia.

■ **BAFC, ms. lat. 565, p. 331-332, copie de reg.; de aceeaşi mână ca și memoriul din 8 august 1746 (Doc. 48).**

Notă

[1] Corect: „assumantur".

84

1747 iunie 24, Viena

Serbelloni către Valenti. Comunică convorbirea pe care a avut-o cu Kolowrat despre cazul Inochentie; suverana i-ar acorda o pensie, dacă ar renunța la episcopia sa; papa să-l înduplece la acest pas (vezi traducerea în studiu, Cap. IV).

Al Signor Cardinale Segretario di Stato di Nostro Signore
Vienna, 24 giugno 1747

[IntTe altele:]

I_J

♦ ♦ ♦ JL 1 o avuto un lungo discorso con questo signor conte Colo- vrat, ministro di Stato veramente di prudenza e di sentimenti di tutta mode- razione, il quale ha la principal mano agii affari della Transilvania, su la presente situazione del vescovato di Fogaras e di cotesto monsignor Klein, che n'e il vescovo, ma per quanto mi sia sforzato di fargli conoscere ch'anche in Roma il prelato dev'essere sostentato con le rendite della sua chiesa, si e egli tenuto fermo a dimostrarmi che in quella chiesa quanto e necessario per il ben della religione un vescovo di buoni sentimenti e principalmente prudente, altrettanto pud essere pericoloso, non essendo dotato di queste qualitâ, alia religione e al govemo, per la venerazione nella qual sono appresso que' popoli li vescovi del suo rito. E poi e passato a farmi una lunga narrativa della condotta del medesimo monsignor Klein, cominciando dal dirmi che interrogato s'egli fosse degli uniti alia chiesa latina, aveva avuto l'ardire di rispondere condiziona- tamente, che per commovere il popolo a scacciare il padre gesuita teologo datogli dalia Corte secondo la fondazione di quel vescovado e cosi liberarsi del peso di trecento fiorini, riservati suite rendite di quella chiesa per il di lui mantenimento, si era spogliato in publico degl'abiti prelatizii, dicendo che in quella maniera non voleva, ne poteva piu esser vescovo e che poi aveva da Roma mandate qua ed in quelle parti scommuniche ed altri scritti cosi imprudenta che Sua Maestâ la Regina aveva dovuto ordinare un rigoroso sequestro sulle rendite di quella chiesa; che pero riflettendo alle mie fatte rappresentanze, Sua Maestâ si contanterebbe di assicurargli una pensione di 600 scudi romani in circa, ogni volta che rinunciasse alia chiesa di Fogaras, per la quale essa presenterebbe altro soggetto piu adatto; conchiudendo il suo discorso con dire che Sua Maestâ desidera che Nostro Signore per il bene della religione di quei popoli e dello stesso prelato lo inducă a questo passo. Io gli ho rimostrato le difficoltâ che possono incontrarsi, ma l'ho poi assicurato di rappresentare fedelmente quanto avevo da lui sentito e di rendere nel farlo giustizia al suo merito, promettendo di communicargli cio che N.S. si degnerâ di farmi ordinare da Vostra Eminenza su questo particolare. Intanto con

farle profondis- simo inchino mi riprotesto.

■ **ASV, Germ., vol. 364-365, f. 62v-63, copie de reg.**

85

1747 iulie 1 (Roma)

Inochentie către cardinalul-pref ect al Propagandei (Valenti). Se plânge de sechestrarea deplină - în ciuda canoanelor - a bunurilor episcopale de către autoritatea laică din ţară; nu se respectă pactul Unirii; el rămâne fără mijloace de existenţă. Caută să înfiereze atitudinea lui Aaron.

Anno 1747 die l-a Julii eminentissimo et reverendissimo domino cardinali praesidi Sacrae Congregationis de propaganda fide exhibita sunt sequentia: Sacra Congregatio,

Joannes Innocentius liber baro Klein de Szad, episcopus Fogarasiensis Graeci ritus unitorum in Transylvania, Sacrae Congregationis humillimus orator, humillime exponit:

Quod posteaquam erga frequentatas ecclesiae suae preces, lamenta et idum obsecrationes sub die 10 Maii anni currentis 1747 Sacrae Con- gregationi humillime supplex fiiisset[1], sub 15 Maii anni supradicti, cleri sui querela supervenerit, quod via facti attentata, in parte aliqua semper continuata, bonorum episcopalium occupatio jam ex integro consummata sit; quod contra publica per populum et ecclesiam cum Terrae principe occasione susceptae unionis inita pacta via facti procedatur, praecipue in ea etiam parte, ut ecctesia haec unita secundum sacros canones[2] et Hungarici Latini quoque cleri privilegia et immunitatem gubernetur; quod saeculares in jurisdictionem ecclesias- ticam et administrationem ecclesiae se ingerant, cum concursu provisorii vicari synodum ecclesiae congregari[3] et episcopales ordinationes exequi impediant; quod provisorius vicarius insincere[4] spargat, partem cleri consentire in id, ut jesuita Latinus inter Graecos seu theologi seu auditoris officio fungatur; quod saecularis potestas ultra fundationalis provisionis occupationem, etiam ad illos episcopales ecclesiasticos proventus impediendos et scrutandos se immittat, qui episcopis lege canonica simpliciter reservantur et ad quos se ingerere saecularis potestas sub anathemate prohibetur. Consequenter hoc facto episcopo subtractis vitae mediis ilia vis infertur, quae Dec[reti Gratiani], 1-ae par[tis], dist[inctionis] 86, cap. 21[5], homicidio aeqiuparatur et illa patrantur, quae imperialem,

regalem et cuiuscunque dignitatis personam jure patronatus ipso facto privant et ante plenam ablatorum restitutionem omnis etiam papalis absolutions incapaces reddunt, Concilii Tridentini sess[ionis] 22 de refor[ma- tione], cap. 11[6]. Quia vero ultra scandalosam et inexcusabilem inobedientiam, provisorius vicarius praesumptuosae proditionis temeritate cum saecularibus concurrere et tam clerum, quam episcopum[7] calumniose proscindere, adeoque propter ecclesiae instantem necessitatem, ultra praemissam censuram, distric- tioni etiam Cone. Trid., sess. 24 de refor., cap. 10, inevitabiliter innodari non reformidavit, a qua correctione nullus recursus aut exemptio[8] eum liberat aut executionem[9] sistit. Postulatum quoque oratoris in sacra scriptura, oecumenicis conciliis et lege Hungariae fundatum[10], nullis occultis et oratori non commu- nicatis seu accusationibus seu relationibus[11] rememorări debet, quia episcopi propter occultas accusationes vel relationes jurisdictione non privantur, hoc etiam Cone. Trid., sess. 13 de reform, cap. 6, 7 et 8 prohibetur et sess. 24 de refor., cap. 5[12], debitus procedendi modus praescribitur.

Eapropter orator benignam indilatam resolutionem humillime supplicant, an super exhibitis suis humillimus precibus audiri mereatur? quia licet hactenus sufficientibus vitae et promovendae causae mediis semper destitutus fuerit orator, quorum tamen sufficiens provisio causantibus omni jure debetur, jam vero omnibus mediis via facti est privatus. Benignam super his precibus igitur supplicat indilatam resolutionem. Quam gradam Deus etc.

■ **BAFC, ms. lat. 565, p. 338-342, copie de reg.; de aceeaşi mână ca şi memoriul din 8 august 1746 (Doc. 48).**

Note

' Doc. 71.

[2] Inochentie, In scrisoarea sa către protopopul Ioan Sacadate tot din 1 iulie 1747, consideră acest sechestru ca o „impietate" (P, *Coresp.,* p. 92).

[3] Serbelloni către Aaron, 24 mai 1747 (Nilles, II, p. 583-584).

[4] Termen folosit aici în chip nu tocmai propriu, probabil în înţelesul: „cu rea-credinţă".

[s] Inspirat din tratatul Sfântului Ambrozie, De *officiis* (CJC, ed. din 1735, I, col. 262). Cf. şi decretul lui Inochentie către cler, 25 august 1747 (Doc. 96); memoriul său către papă (din 1 750, *Doc. 254).*

[6] Cf. memoriul din 10 mai 1747 (Doc. 71, n. 20) şi scrisoarea de mai sus (n. 2) către Săcădate.

[7] Cf. mai pe larg scrisoarea lui Inochentie către protopopii loan Săcădate şi

Gheorghc Timandi, 15 iulie 1747 (P, *Coresp.,* p. 94).

[8] Aluzie la aprobarea atitudinii lui Aaron de către papa, Propaganda, nunţiul din Viena.

’ Aluzie la „executarea" sancţiunii (de excomunicare) pe care o pregătea împotriva lui Aaron, care executare nu poate fi oprită de nici un „recurs" (e vorba de^el făcut de Aaron la Propaganda) şi de nici o „scutire" (a lui Aaron de sub jurisdicţia lui Inochentie, prin numirea sa de către papă ca vicar apostolic).

[10] Cf. mai pe larg în scrisoarea către Gh. Timandi, 1 iulie 1747 (P, *Coresp.,* p. 91) şi în amintita scrisoare către Săcădate cu aceeaşi dată (n. 2).

[11] Cf. cererea lui Inochentie către cardinalul-prefect al Propagandei, 13 iunie 1747 (Doc. 83).

[12] Cf. memoriul din 10 mai 1747 (Doc. 71, n. 64).

86

1747 iulie 1 (Roma)

Inochentie către maestrul de ceremonii al palatului pontifical (Ignazio Reali)[1], îl întreabă dacă nu-l supără pe papă prin prezenţa sa la slujbele religioase de la „Sacrul Palat", de vreme ce acesta i-a dat a înţelege că l-au indignat numeroasele sale cereri.

Anno 1747 die l-a Julii illustrissimo et reverendissimo Sacri Palatii coere- moniario sequens epistola exhibita est:

Illustrissimo et Reverendissimo Domino, fautor mihi colendissime,

uae olim sanctam ecclesiam vexaverat persecutio, ea meam quoque ecclesiam eo dolorosius atterit, quod olim pagani, jam vero christiani sint persecutionis, et adeo quidem implacabiles miniştri[2], ut me ad oppressorum episcoporum asylum, Almam hanc Urbem, recurrere coegerint, ubi odiosa mea petita et multiplicatae preces Sancdssimi Domini Papae indignationem provo- carunt, quam Sua Sanctitas verbo[3] et denuntiatione[4] mihi significavit. Haec indignatio et aversio me erubescere fecit, ut Sacrum Palatium accedam et in conspectu indignantis Suae Sanctitatis capellae[5] sacrisque functionibus inter- sim, ne mea ingrata praesenda indignationem augeam. Jam vero animum subit fundatus metus, ne Romae commorans et frequentata per me in Sacro Palatio capella et sacris functionibus congrua servitia abrumpens, negligentiae nota graver. Inter has extremitates consilii inops, ad Illustrissimam et Reveren- dissimam Dominationem vestram praesentibus

humillime recurrendum esse existimavi, ut quid hac in parte me agere expediat gratiose informări mihique consulere dignetur, cujusmodi gratiam humillime demereri conabor perse- verando.

Illustrissimae et Reverendissimae Dominationis Vestrae
humillimus servus

■ **BAFC, ms. lat. 565, p. 342-343, copie de reg.; de aceeaşi mâni ca şi memoriul din 8 august 1746 (Doc. 48).**

Note

[1] Benedict! XIV. Bullarium, 1, p. 284; Pastor, XVI/1, p. 111, n. 3, p. 430, n. 4.

[2] Aluzie, se parc, la iezuiţi.

' Prin viu grai (desigur, în cadrul unei audienţe).

[4] E vorba, foarte probabil, de mustrarea transmisă de către Lercari (deci aşa-zisa „denuntiatio Lercariana") la 3 februarie 1747 (P, *Coresp.,* p. 63-64).

[5] Cf. expresia „tener capella", când papa asista la slujba religioasă (Pastor, XVI/2, p. 429, nr. f).

87

1747 iulie 1 (Viena)

Serbelloni către Inochentie. Acesta va putea afla de la Valenti cele ce se referă la treburile sale, căci l-a informat pe acela.

Domino Klein, episcopo Fogarasiensi, - Romam,
prima Julii (1747]

I^iteris tuis, Illustrissime et Reverendissime Domine, datis X-a elapsi mensis[1], nil aliud rescribere mihi contingit, quam ab eminentissimo domino cardinali secretario Status rescire poteris, quidquid tua respicit negotia. Eidem enim disertam super eis iam dedi informationem[2]. De caetero tibi suadeat, Ill-me et R-me D-ne, quod omni majori existimatione ac serviendi voluntate persevero.

■ **ASV, Germ., voi. 364-365, f. 562, copie de reg.**

Note

[1] P, *Coresp.,* p. 87.

[2] Doc. *84* din 24 iunie 1747.

1747 iulie 1, Viena

Serbelloni către Lercari. îl înştiinţează că a transmis lui Valenti ştiri foarte importante despre cazul Inochentie. Aprobarea atitudinii lui Aaron de către papă în problema excomunicării teologului iezuit a corespuns cu părerea lui Serbelloni.

Vienna, primo luglio 1747
a monsignor Lercari, segretario della Sagra Congregazione
di Propaganda Fide

Oltre alle mie lettere che da quella riverentissima di Vostra Signoria Illustrissima delii 10 di.giugno[1], raccolgo d'essergli state communicate dai signor cardinale segretario di Stato riguardanti la persona di cotesto monsignor Klein vescovo di Fogaracz, mi e convenuto scrivere a sua eminenza altra che lo riguarda, anche col dispaccio partito di qua in ultimo luogo alli 24 di giugno sudetto[2], nella quale si contiene materia molto importante e percid sono persuaso che sarà stata communicata a V.S. Ill-ma, dalia quale avrâ potuto racogliere in qual grado si trovino le cose del sudetto prelato a questa Corte e cosi quelle della religione nella sua diocesi. Aggiungo solo che mi sono giunte con l'ordinario passato[3] e con questo sue lettere dello stile di quella[1]' da me rimandata al signor cardinale segretario di Stato[5], alle quali ho stimato bene di non rispondere.

Avendo osservata la copia della lettere che V.S. 111-ma ha favorite di rimet- termi di cotesta S. Congregazione[6] sul punto del vicariato apostolico da Nostro Signore addossato al p[adre] d[on] Pietro Aron, per prevenire quegli disordini che potrebbero nascere se monsignor vescovo per modvo della di lui prudente condotta, in non avere eseguito l'ordine precipitoso della note scomunica da lui speditogli, lo avesse private del suo vicariato, mi e parso che dall'intenzione della medesima lettera abbia corrisposto il tenore della mia risposta data allo stesso p. Aron[7] ed il linguaggio qui tenuto con questi miniştri sul punto della di lui deputazione in vicario apostolico. Non rimanendomi adunque âltro che di ringratiare V.S. Ul-ma della communicazione della

sudetta lettera[8], mentre la ossequio con il piu riverito ossequio, mi proteste.

■ **ASV, Germ., voi. 364-365, f. 302v-303, copie de reg.**

Note

[1] Doc. 82.

[2] *Doc. 84.*

’ Probabil, se gândeşte la scrisoarea din 27 mai 1747 (P, *Coresp.,* p. 84-85).

[4] Din 22 aprilie 1747 (ibid., p. 81-82).

[5] La 13 mai 1747 (Doc. 75).

[6] Din 21 ianuarie 1747 (Doc. 59).

[7] Doc. 57 din 18 ianuarie 1747.

[8] Pe care, dc altfel, a mai comunicat-o Propaganda către Serbelloni şi mai înainte, iar acesta i-a transmis-o lui Aaron mai devreme de 25 februarie 1747 (Nilles, II, p. 582), cum l-a şi anunţat pe Lercari la data din urmă (Doc. 62).

1747 iulie 8, Roma

Valenti către Serbelloni. Papa aderă la dorința reginei ca Inochentie să-și dea demisia în schimbul unei pensii (vezi traducerea în studiu, Cap. IV).

Illustrissimo e reverendissimo signore,

al lungo e sano discorso che ha con Vostra Signoria Illustrissima tenuto il conte di Colowrat, si raccoglie sempre piu che non puo essere piu utile[1] per la chiesa di Fogaras questo monsignor Klein. Aderendo pero Nostro Signore al desiderio della Regina, manifestate a V.S. Ill-ma dallo stesso minis- tro, esorterà e fără esortare lo stesso prelate a dimettere quel vescovado, coll'an- nua pensione di scudi seicento romani in circa, che si degnerebbe in questo caso la Maestâ Sua di assegnargli; ed io non lasciero di awisare a suo tempo a V.S. Ill-ma Teffetto che avranno prodotto l'esortazioni pontificie, e intanto le bacio le mani.

Roma, 8 luglio 1747

Di V.S. Ill-ma

Servitore

S[ilvioJ C[ardinale] Valenti

Monsignor nunzio in Vienna

■ **ASV, Germ., voi. 612, f. 336, numai subscripția e autogr.**

Notă

[1] Cf. Benedict XIV, care scrie (în tratatul său: *De* synodo *dioecesana,* t. II, ed. Veneţia, 1767, lib. XIII, cap. 16, paragr. 3, p. 281) că, în general: „tune demum et non alias, liceat ţ Episcopo Ecdesiam dimittere, cum clare pateat, ipsum concreditae sibi plebis saluţi prodesse amplius non posse..." (Lucrarea a fost scrisă înainte de pontificat, dar publicată în prima ed. abia în 1748, la Roma.)

1747 iulie 9 (Roma)

Inochentie către Achilli. Refuză să demisioneze (rezumat în studiu. Cap. IV).

Anno 1747 die nona Iulii, tit[ulatoj domino Josepho Achilli[1] exhibita sunt sequentia:

Considerationes humillimae super benigna per titulatum dominum Iosephum Achilli annno currente 1747 die 7-ma Iulii facta propositione, ut episcopus Fogarasiensis episcopatum resignet erga annuam ad dies vitae suae eidem episcopo rite administrandam sexcentorum scutorum pensionem.

1X-mo. Humillimam considerationem movent ea quae referuntur Dec[reti Gratiani], 2 par[s], caus[a] 7, quaest[io] 1, cap. 11, 39, 46[2] et 47[3], quibus, praeter alias sacras constitutiones, accedit Conc[ilii] Trid[entini], sess[ionis] 6 de refor[matione] caput primum[4]. Haec sacra monita tanto magis episcopi conscientium gravant, ne mercenariorum more in hac diutina et sumptuosa persecutione ecclesiam suam deserat, quanto magis episcopum derus et fidelis populus ad residendum incessantibus implorat genitibus.

2- do. Considerationem subit populi scandalum, quia sub schismate per territoriale gubernium pressus, derus aut populus recurrit ad extraneos schis- maticos principes (quod hodie faciunt schismatici) et horum interpositione statim obtinuit remedium. Quod si huic persecutioni sub căpiţe salvificae ecclesiae cedi debeat, cum non episcopi personales qualitates, sed officii vigilan- tia et pastoralis ovium cura in persecutionem veniat, laedendus hac resigna- tione fidelis populus in aetemae salutis periculum praecipitabitur.

3- tio. Aliorum episcoporum et totius ecclesiae praejudicium communem provocat attentionem, nam hoc exemplo scandalosis occultis jesuitarum blan- ditiis animata saecularium temeritas omnes vigilantes episcopos sede movebit et contra dispositionem Conc. Trid. sess. 25 de refor. cap. 17[5], episcopos des- potico saecularium mancipatui subjectos esse oportebit.

4- to. Demum (reservatis ad omnem casum reliquis) quod Unionis fun- damentum est Sacrae Sedis inviolabilis authoritas et hujus ad salutem neces- saria confessio subvertatur, quae hoc exemplo, violatis divinis ecclesiae et Hungariae cardinalibus justitiae principiis, graviter laeditur.

Quia ergo episcopus divina miseratione, cleri et populi legitima electione, principis terrorialis approbatione et Sacrae Sedis confirmatione, indisolubili episcopale[6] vinculo ecclesiae suae jungi meruit ipsique ecclesiae, clero et populo gestorum negotiorum titulo adeoque optimo et incontrovertibili jure obligatus est, ut cleri et populi sui sensus et intentio circa hanc resignationem praevie requiratur, expediens ex praemissis videretur.

Sanctae quoque ecclesiae exaltatio exigit, ut quia episcopatus resignatio in hac persecutione intervenire deberet, in qua persecutione jura ecclesiae pericli- tantur, sequentia publice et aperte praecaveantur; ne ad perimendam clero et populo competentem liberam episcopalem electionem jesuitarum aut Latini presbiteri theologi et auditoris servituti seu praesidio aut dispositioni ecclesiae hujus subjiciendem immunitatem et alia usu et etiam lege Hungariae, episcopis et ecclesiis debita, ab ecclesia hac quovis modo auferenda privilegia medio hujus resignationis occasio praebeatur; aut ad hune effectum et propter hos fines medio resignationis transactum esse, per ecclesiae hujus et episcopi per- secutores reputetur et asseratur, sed omnia jura ecclesiae et succesorum epis- coporum salva esse intelligantur.

Et quia episcopus non se, sed ecclesiam, oves et suae vigilandae concreditas animas curare studuit et propterea in graves expensas, debita et laesiones prae- cipitatus est; ut omnes laesiones, jura, fructus et damna compensentur et debita solvantur, justitiae et aequitati consonum est.

Quibus consideratis et ad ideam divinae justitiae praevie discussis, episcopus in Sacrae Sedis obedientiam subjectissimus ad benignant propositionem in humillima subjectione directi responderi posse existimat.

Non videtur hujus controversiae tam potens aut insuperabilis esse difficul- tas. Nam episcopo et ejus ecclesiae fundamentalia Sanctae ecclesiae et Hungariae jura et hodiemus usus assistunt.

Radix ergo mali inspicienda est et reperietur esse occulta jesuitarum neqvitia [1], quae Statibus regni Hungariae jam nota est et adeo exosa, ut in comitiis Regni desuper promotae sunt querelae, in quarum levamen anno 1741 arti- culo 33 ad dividendam ab Hungaria Austriacam provinciam fectae sunt propo- sitiones[7], quae toti fere ecclesiae magis praejudiciosae evadere possunt si incor- rigibilis jesuitarum nequitia tolerabitur et hoc omnium Statuum attentionem provocante casu et exempto

firmabitur. Cum itaque correctio jesuitarum in Sacrae Sedis potestate sit, remedium praesentaneum et facile esse videretur. Atque hae absque omni praejudicio salvisque et reservatis omnibus juribus humillime dicta simto[8].

■ **BAFC, ms. lat. 566, p. 1-6, copie de reg.; rezumat B, Klein, p. 220.**

Note

[1] Cf. şi memoriul din 27 mai 1747 (Doc. 80).

[2] Pseudoisidoriene (CJC, ed. Friedberg, I, col. 570, n. 191; col. 581, n. 632; col. 585, n. 763).

[3] CJC, ed. Friedberg, I, col. 585, n. 797.

[4] CT, ed. Trento, 1745, p. 37-38 (trimiterea se referă la obligapa episcopului dc a reşedea în dieceza sa).

[5] *Ibid.,* p. 365-367 (nu corespunde, refcrindu-se la candidatele de călugăriţe).

[6] Corect: „episcopali".

[7] CJH, 1 740-1835. *ivi torvinycikkek* [Articolele de lege din anii 1740-1835], Budapesta,
1901, p. 38. Această despărţire insă nu s-a înfăptuit nici in 1741, nici in 1751, când dieta o va cere din nou, dar se va alege şi atunci numai cu o făgăduială pentru viitor (art 10, ed. cit., p. 80). în hotărârile acestor diete însă nu se aminteşte de plângeri împotriva iezuiţilor!

[8] Greşeală dc copist, în loc de: „sint“.

1747 iulie 22 (Roma)

Memoriu al lui Inochentie către Benedict XIV. Declară, cu întorsături diplomatice, că nu poate accepta propunerea de a-şi da demisia (rezumat în studiu, Cap. IV).

[p- 14]

Sequens libellus anno 1747 die 22 Julii Eminentissimo et Reverendissimo Domino Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinali, Domino Secretario Status et Praesidi Sacrae Congregationis de propaganda fide' exhibitus est:

Beatissime Pater,

Joannes Innocentius Liber Baro Klein de Szad, episcopus Fogarasiensis Graeci ritus unitorum, Sanctions Vestrae humillimus orator, exponit:

uod miseratione divina, legitima cleri et populi sui electione, prin- cipis temtorialis approbatione et Sacrae Sedis confirmatione, curam et adminis- tradonem ecclesiae suscipiens, ultra sacramentum ordinis et jurisdictionem episcopalem, tam piae reminiscentiae electi Romanorum imperatoris et regis Hungariae Caroli Sexti jussu, quam sacrae Viennensis nuntiaturae successivis monitis, ad gerenda ecclesiae et populi [p. 15] negotia obligatus fuerit, quae quidem obligau medio Leopoldini suggestionibus jesuidcis ad fovendas per- petuas ecclesiae hujus controversias procurară decreă, adeoque facto jesuitarum episcopis delata habetur. Haec gestorum negodorum obligatio sexaginta circiter millium per ecclesiam hanc et successivos episcopos[2] ad firmandam ecclesiae et populi immunitatem fundadonemque erogatorum scutorum[3] onus complec- titur, cujus summae circiter medietas ad udlitatem et servidum fundatoris et ejus fisei aulaeque cessit, adeoque quasi excessivo ecclesiae hujus predo empta videtur fundado et dtulus patronatus gratuito quaesitus, qui patronatus dtulus ipso extra juris ordinem, imo contra divinae, ecclesiasdcae et Hungaricae publicae legis, publicam fidem ereptorum fructuum etbonorum facto, [p. 16] Concilii Tridendni, sessio 22, de reformadone, cap. Îl[4], ammittitur[5]. Huic onerosae episcopali obligationi accedunt laesiones, damna et debita, quae propter hanc controversiam

causata sunt, a quorum obligatione episcopus tanto minus ante satisfaedonem liberatur, quanto minus quis liberări potest ab obligamine suum cuique tribuendi et quanto magis prohibita est omnis tran- sactio, quae vergit in fraudem creditoris. Aggravat hanc episcopi obligadonem indesinens cleri et populi sui solicitatio, qua ad residendum et defendendas in hac persecudone suas oves episcopus interpellate. Nam licet in iis quae turn Dec[red Gradani], 2 par[s] caus[a] 7, quaest[io] 1-a, cap. 11[6], 39[7], 46 et 47[8], et Con. Trid. sess. 6 de refor., cap. I[9], necnon Ioan[nes, caput] 10, v]ersus] 11[10], tum aliis sacris et humanis constitutionibus continentur, ne episcopi mercenariorum more oves suas deserant, dispensaretur, praemissa tamen negotiorum gestio, debitorum solutio et [p. 17] unicuique suum tribuendi obligatio ante satisfactionem episcopum liberări non solum non admitdt, sed etiam eo majore solicitudine vigilantiam episcopi provocat, quo majore fide refertur, quod occultis jesuitarum suggestionibus circa ea, quae ecclesia ad firmandam fimdationem et gerenda negotia contribuit et de quorum fructibus jesuitae locupletari concupiscunt; intra ecclesiam absente episcopo inquiratur[11], ut occultis calumniis episcopus cum ecclesia delapidationis et aliarum culparum arguatur. Haec obligatio alacritatem episcopi, qua in Sacrae Sedis obedientiam subjectissimus, placita ejusdem Sacrae Sedis humillima obsequendi promptitudine praevenire festinat[12], a sibi benigne denuntiata[13] episcopatus resigna- tione eousque cohibet, quousque cleri et populi intentionem[14] [p. 18] et an- nuentiam hac in parte intelligat et a debitorum solutione liberetur.

Nam quantumvis praetereantur fiindata resignationi huic resistentia motiva et inter reliqua in suum tempus reservata, quod episcopus si Viennae a geren- dis ecclesiae negotiis destitisset et jesuitarum proditionibus subscripsisset, hoc facto favores aulicos sibi promereri et pingui beneficio frui potuisset[15], quia tamen hoc facto ecclesiam et populum prodere animasque suae vigilentiae concreditas in periculum aetemae perditionis praecipitare nefas esse exis- timavit, ideo ad Sacrae Sedis protectionem recurrit, quam clerus et populus medio episcopi incessanter implorat. Et quia hujus recursus motiva usque hodie perdurant, quo scandalo contristandus est clerus cum populo? Si in hac tam gravi persecutione [p. 19] ubi periclitatur libera populo competens episcopi electio, ubi contra omnium unitarum ac etiam Latinarum ecclesiarum immu- nitatem, ecclesia haec, quae antehac fuit sedes archiepiscopalis et facta unione ad sedem episcopalem degradata est[16], aut jesuitarum vel alterius

Latini pres- biteri[17] servituti, praesidio et dispositioni subjicienda, aut plane episcopo ac tam gravi in fimdationem episcopalem erogata pecuniae summa, citra omnem culpam, privanda est; si inquam, in hac tam gravi persecutione non solum pastorale[18] destituatur protectione, sed quia resignatio episcopatus, adeoque stante lite resignatio episcopalis defensae pro transactione reputatur etiam hoc facto in praemissa praejudicio praecipitetur? Unionem horum malorum cau- sam esse, magno populi scandalo, improperantibus schismaticis, qui per territoriale gubemium laesi hodie recurrant ad extraneos [p. 20] schismaticos principes[19] et eorum interpositione laesionis obtinent remedium. Praetereatur aliorum episcoporum et totius ecclesiae praejudicium, quod in hoc publico et violento casu communem attentionem provocat. Nam hoc exemplo scanda- losis occultis jesuitarum blanditiis animata saecularis potestas omnes vigilantes episcopos sede movebit et contra dispositionem Cone. Trid., sess. 25 de ref., cap. 17, saecularium incompetenţi subjectioni obnoxios esse oportebiL Praetereantur laesiones personales quas episcopus ideo patitur, quod etiam erga sacrae nuntiaturae Viennensis, adeoque Apostolicae Sacrae Sedis monita[20], ecclesiam, oves et suae fidei commissas animas curare studuerit. Hoc tamen admittere episcopus non potest, ut quod justum et bonum fecit, agnovit et declaravit, contrario resignationis actu damnet, se reum constituat et in suam damnationem, vitae mendacium committal, bonumque malum dicendo vae, sibi superinducat, quod Is[aias, caput] 5, vlersus] 20, felminatur: *Vae qui dicitis malum bonum, et bonum malum, ponentes tenebras lucem et lucem tenebras, amarum* in *dulce, et dulce* in *amarum.* Apostolica vocatione Dominus dignatus est episcopum, episcopus, erga Sacrae Sedis per sacram Viennensem nun- tiaturam sibi intimata monita[21], pro sua ecdesia exemplo Domini palam locu- tus est et ir occulto locutus est nihil. Si ergo jesuitae eorumque fautores mali alicujus reum esse calumniantur episcopum, perhibeant testimonium de malo necesse est. Justiţia quoque episcopi, e converso hypocrisis jesuitarum, non minus quam causae hujus status palam notus est. Quia ergo publice peccans, non vero innocens, Cone. Trid., sess. 24 de refer., cap. 7[22], palam est corri- piendus, quod etiam [p. 22] pro judicii regula in legem Hungariae, tit[ulus] 6 prol[ogi] in opus Trip[artitum], assumptum sacrum oraculum commendat: Prov[erbia caput] 17, v. 15: *qui justificat impium et qui condemnat justum abomi- nabilis est uterque apud Dominum.* In hoc tamen resignationis actu tanto gravius episcopo praejudicium eveniret, quanto cum majore laesione episcopus

quasi duorum millium scutorum annuos fructus pro scutis sexcentis commutare ipseque puniri, in tenebris autem operantes jesuitae impunes servari deberent, quibus jesuitis recte tribuendum esse videtur, quod Isa[ias], 29, v. 15 legitur: *Vae qui profundi estis corde, ut a Domino abscondatis consilium, quorum sunt in tenebris opera* et quod testificatur Joan[nes caput] 3, v. 20 et 21: Omnis enim *qui male agit, odit lucem et non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus;* [p. 23] *qui autem facit veritatem, venit ad lucem, ut nianifestentur opera ejus, quia in Deo sunt facta.* Quacunque demum absoluta potestate haec et alia ad legiti- mum juris ordinem spectantia praescindantur, ut tamen episcopus, in laesio- nem ecclesiae et creditorum, episcopatum et ad reparationem damnorum et laesionum competentes actiones resignet hocque modo creditores fendo solutionis privet, adeoque in laesionem proximi consentiat, semet episcopus absque ulla superioritatis laesione excusatum esse opinatur.

Quapropter episcopus orator humillime sup(p]licat, ut saltern cleri et ecclesiae suae preces exaudiantur, quatenus sibi nullius culpae conscius episcopus, ob quam canonico juris ordine episcopatu privandus esset, extra canonicum [p. 24] ac etiam lege Hungariae praescriptum juris ordinem in administratione episcopatus et apostolicae fenctionis competentia non impediatur, sed potius protegatur et conservetur, consequenter ne prius absque praescitu suae ecclesiae episcopatu privetur, quam ereptorum et eripiendorum ffuctuum, damnorum et debitorum solutionem et compensationem, et publicis instrumentis, adeoque solenni scriptura edendas ecclesiae huic Fogarasiensi competentem immunitatem salvantes cautiones obtineat E converso vero, ut divinas ecclesiae et publicas Hungariae leges palam, manifeste et incorrigibiliter violantes, fruc- tus ecclesiae rapientes et episcopalem jurisdictionem saeculare[23] potentia [p. 25] usurpantes jesuitae palam ad exemplum corrigantur et ad restitutionem restituendorum, ereptorum eripiendorumque ecclesiasticorum proventuum ac ad compensationem causatorum causandorumque damnorum et expensarum compellantur sicque episcopo et ejus ecclesiae, secundum Deum et tam eccle- siasticas, quam Hungaricas constitutiones, communis justiţia et judicium administretur spoliato quoque episcopo, de vitae et promovendae causae mediis usque ad eventum litis solită aequitate et apostolica dementia provi- deatur. Quam gradam Deus etc.

■ **BAFC, ms. lat. 566, p. 14-26, copie de reg.; de aceeaşi mână ca şi**

memoriul din 8 august 1746 (Doc. 48); menţiune B, Klein, p. 171,222 şi P, Teologul, p. 15.

Note

[1] Valenti.

[2] Patachi şi Inochentie însuşi, după cum rezultă şi se spune mai pe larg in scrisoarea acestuia din urmă către protopopii loan Săcădate şi Gheorghe Timandi, 15 iulie 1747 (P, *Coresp.,* p. 93-94). Cf. şi decretul lui Inochentie către cler, 25 august 1747 (Doc. *96).*

’ Adică 120.000 fl. (ibid.).

[4] CT, p. 176 (se interzice cotropirea bunurilor bisericeşti). Cf. Inochentie către Propaganda, 1 iulie 1747 (Doc. *85,* n. 6); decretul aceluiaşi către cler, 25 august 1747 (Doc. 96 şi n. 9).

[5] Corect „amittitur". Partea din urmă a ffazei (de la „titulus patronatus gratuito quaesitus...") nu e limpede; în esenţă, vrea să spună, probabil, că dreptul de patronat obţinut gratuit (în acest caz, de puterea laică suverană), fără respectarea rânduielii legale, îşi pierde valabilitatea prin însuşi faptul cotropirii bunurilor bisericeşti, a veniturilor acestora.

[6] CJC, ed. din 1735, I, col. 495 (episcopul nu are voie să renunţe la dieceza sa „fără o necesitate inevitabilă". Cf. însă decretul din 25 ianuarie 1747, Doc. 60, n. 42).

[7] CJC, ed. cit, 1, col. 504 (episcopul, dacă e prigonit în dieceza sa, să fugă sau să fie mutat acolo, fie din motive de „utilitate", fie de „necesitate"); pseudoisidorian (menţionatul decret, Doc. 60, n. 46).

[8] Ibid., col. 508-509 (canonul 46: datoria episcopului de a nu-şi părăsi „turma" în dificultate, pseudoisidorian; can. 47: să n-o părăsească nici în prigoana la care ar fi expusă). Cf. acelaşi decret, Doc. 60, n. 67-68).

[9] CT, ed. cit, p. 37 (obligaţia episcopului de a reşedea în diecezǎ).

[10] „Bunul păstor" trebuie să-şi dea şi viaţa (animam suam) pentru „oile" sale.

[11] Se face anchetă.

[12] Sună cam ciudat această declaraţie de adâncă supunere (cf. şi actul din 3 februarie 1747, la sfârşit, P, *Coresp.,* p. 63-64) faţă de Scaunul pontifical, după ce hotărârea papei, în urma măsurilor decretate de Inochentie împotriva teologului iezuit şi pentru suspendarea lui Aaron, era socotită de el „neîntemeiată" şi nu ţinea seamă de ea (vezi memoriul său din 10 mai 1747, Doc. 71), iar prin prezentul memoriu refuza, în fond, ca, la propunerea papei, să-şi dea demisia. E deci o declaraţie eufemistică pentru exprimarea respectuoasă a refuzului.

” Prin Achilli, la 7 iulie 1747 (Doc. 90; cf. B, Klein, p. 220).

[H] Că această „intenţie" era contrară demisiei, Inochentie a făcut-o cunoscut lui Achilli încă din 9 iulie (ibid.). Vezi şi scrisoarea sa către I. Sacadate şi

Gh. Timandi, 15 iulie 1747 (P, *Coresp.,* p. 93).

[15] Spre deosebire de B (Klein, p. 171, urmat de Prodan, ed. 1984, p. 177, şi de Bârlea, Bis. Rom. *Un. şi* ecum. corif. Ren. cult., p. 76), nu credem că aluzia la Viena din acest pasaj s-ar referi anume la toamna 1744, adică la perioada anchetei la care a fost supus Micu, înainte de fuga sa la Roma, ci suntem de părere că ea se referă, în general, la întreaga acţiune desfăşurată de el în capitala habsburgică de la începuturile episcopatului său. Cf. şi scrisoarea către Caliani, 29 iulie 1747 (P, *Coresp.,* p. 95), unde vlădica afirmă la fel că i s-a promis la Viena că, dacă îşi va da demisia, teologul iezuit va fi înlăturat din episcopie, deoarece acesta a fost pus acolo în urma bănuielii că el a „aţâţat tulburare contra reginei". Or, se ştie prea bine că instituţia teologului iezuit a fost moştenită de Micu de la înaintaşii săi în episcopie! Deci, o asemenea afirmaţie, după părerea noastră (în contrast cu P, *Teologul,* p. 15 şi n. 2), e gratuită, datorându-se poate unui zvon neîntemeiat, neconfirmat de izvoare. Tot atât de neîntemeiată e aserţiunea (făcută, de asemenea, de P, *Teologul,* p. 15) potrivit căreia promisiunea în chestiune i s-ar fi făcut lui Inochentie printr-o scrisoare de la Viena, prin iulie 1747.

[16] Cf. şi memoriul său din 10 mai 1747 (Doc. 71 şi n. 95), ca şi scrisoarea sa pomenită mai sus (n. 14) către Săcădate şi Timandi (P, *Coresp., p.* 94). Mai pe larg, decretul său către cler, 25 august 1747 (Doc. 96).

[17] Corect „presbyteri".

[18] Corect „pastorali".

[19] Cf. şi auditorul nunţiaturii de la Viena (26 mai 1747, *Doc. 78* şi n. 4).

[20] Cf. nota următoare.

[21] Paulucci către cardinalii Propagandei, 16 ianuarie 1745 (Doc. 10).

[22] Corect 8 (CT, p. 273).

[23] Vezi nota 18.

92

(1747, după iulie 22 - înainte de august 25, Roma)

Notă a lui Inochentie către forurile bisericeşti superioare. Condiţiile pe care le pune pentru eventuala sa demisie (rezumat în studiu, Cap. IV).

Conditiones

erga quas ad praestandam humillimam Sacrae Sedi obedientiam posset resignări episcopatus:

1

-L -mo, ut haec resignatio nullo modo praejudicet aut deroget ecclesiae et populi juribus, privilegiis et actionibus aut liberae episcopali electioni, consequenter successoribus episcopis;

2- do, haec resignatione nullatenus firmetur praesidium alicujus Latini presbiteri, titulo theologi et auditoris intra et extra synodum hujus ecclesiae, sed salvae sint sacrae constitutiones, quibus prohibetur, ne Latini ritus presbiteri inter Graecos officium gerant[1];

3- tio, in Hungariae consuetus creditorum concursus intra diaecesim pu- blicus et sub poena praeclusi instituatur[2] contentatisque creditoribus tam ab ecclesia quam clero et populo, episcopus, ejus consaguinei ac affines publico scripto instrumenta generaliter ab omni obligamine et tam pendentium litium quam occasione et tempore administraţi episcopatus originem ducentium et in futurum quovis modo suscitabilium actionum motione et quavis futura impetitione absolvantur;

4- to, fructus omnes percepd, etiam per jesuitas occupati, restituantur et pendentes ac extantes fructus usque ad eligendi episcopi legitimam instal- lationem episcopo actuali cedant, ita quoque mobilia aliaque jura episcopi restituantur;

5- to, omnes expensae causatae et damna data compensentur effective[3];

6- to, cum duo millia scutorum frucdficet episcopatus et in similibus resignations casibus duae tertialitates possessorium resignări tribui soleant, aequum est, ut episcopo resignaturo saltern miile scuta annuatim rite pendantur desu- perque fundus securus et sufficiente cautione munitus constituatur;

7- mo, liceat episcopo quocunque ire et redire ac ubicunque voluerit residere et his miile scuds absque omni perturbatione frui.

Quae omnia robur sortiantur, dum praemissis satisfactum et resignatio, solito instrumenta interveniente, consummata fuerit.

■ **BAFC, ms. lat. 566, p. 34-36, copie de reg., de aceeaşi mână ca şi memoriul din 8 august 1746 (Doc. 48); rezumat, în parte greşit şi cu data precisă: 21 august 1747, pe care i-o atribuie arbitrar P, Teologul, p. 15.**

Note

[1] Cf. memoriul din 10 mai 1747 (Doc. 71 şi n. 45).

[2] Mai lămurit în scrisoarea lui Inochentie către Albani, cu aceeaşi dată conjecturală ca şi actul de faţă.

’ „Autorii" (pricinuitorii) din vina cărora s-au făcut aceste pagube şi cheltuieli sunt consideraţi de Inochentie a fi iezuiţii, fără a argumenta

această învinuire şi - scrie el clerului - ar trebui să se ceară papei ca să-i constrângă la despăgubiri nu numai pentru cele trecute şi prezente, dar şi pentru cele „viitoare" (vezi decretul aceluiaşi către cler, 25 august 1747, Doc. 96)!

93

(1747, după iulie 22 - înainte de august 25, Roma)

Inochentie către Albani. îl roagă să intervină la Maria Tereza pentru reintegrare sau acordarea unei pensii dacă demisionează (rezumat în studiu, Cap. IV).

Eminentissime et reverendissime Sanctae Romanae Ecclesiae cardinalis, domine domine protector benignissime,

Deplorandus ecclesiae meae et periclitantium animarum status me ad benignam Eminentiae Vestrae protectionem confugere apostolicamque apud Augustam Aulam Eminentiae Vestrae interpositionem implorare cogit. Nullius culpae mihi conscius sum[1] propter quam episcopale[2] potestate privari possem et nulla mihi ultro petenti communicatur accusatio[3].

Populus et ecclesia residentiam meam incessenter implorat et officium sibi pastorale impendi postulat; idcirco in conscientia obligor frângere petentibus panem[4] et pastoralem curam ad populorum salutem impendere. Verum cum iam[5] tribus annis extra diaecesim ob negotia distentus nihil obtinuerim et multiplicentur inde animarum pericula, ne a me, quod absit, vel a displicentia meae personae minimum oriatur animarum praejudicium, Eminentiam Ves- tram supplex rogo atque obtestor, ut Augustam Reginam disponat ad me cle- menter restituendum juribus meis. Quod si mea persona lapis offensionis et petra scandali[6] esse pretendatur, licet non adsit canonica privationis causa, amore tamen pacis et ad arcenda animarum quae in dies multiplicantur pericula, constituto mihi redditu unde juxta decentiam episcopalis dignitatis vivere possim, scutorum nempe miile[7] annorum[8] libere persolvendorum episcopatu abdicarem[9]; ac ne hac abdicatione lites foveantur aut suscitentur, ut erga meum postulatum omnes creditores aut jus quodpiam sibi occasione meae episcopalis administrationis quomodocumque quaesitum praetendentes, sub poena praeclusi, ad certum in hune finem in Hungaria consueto modo praefigi soli- tum terminum seu diem citentur, ut liquidanda liquident suamque solutionem ex mihi debitis juribus recipiant, ego vero generaliter ab omni erga ecclesiam obligatione et ffitura impetitione absolvar. Haec tamen abdicatio non debet ecclesiae juribus derogare aut jesuitis jus ullum constituere, ne mea gravetur conscientia, sed mancant omnibus salva omnia, nullique

favor aut odium praejudiciumque fieri intelligatur. Utque haec pax et tranquillitas firmior evadat, necessum videretur, at[10] meae annuae contentationis ffindus certus,

infalibilis et securus constituatur. Protectionem et benignitatem Eminentiae Vestrae humillime deserviturus persevero.

Eminentiae Vestrae Humillimus servus
Joannes LB. Klein de Szad
episcopus Fogarasiensis
Graeci ritus unitorum

Tit.: Ad eminentissimum et reverendissimum dominum dominum S.R.E. cardinalem, dominum Alexandrum Albani etc. tit. etc., dominum dominum protectorem benignissimum, humillimus supplex libellus introscripti etc.

■ **BAFC, ms. lat. 566, p. 126-127, copie de reg., de o mână cu scris mai rotund (aceeaşi cu cea a memoriului din 6 iunie 1747, copia 2); rezumat B, Klein, p. 257 (în contextul anului 1748!).**

Note

[1] Cf. scrisoarea sa către Paulucci, 8 octombrie 1745 (Dumitriu-Snagov, p. 128: „nihil mihi conscius sum"); cf. şi studiul, Cap. II, n. 63; Cap. IV, n. 76.

[2] Corect „episcopali".

[3] Dar Maria Tereza i-a adus acuzaţii vehemente într-o audienţă acordată lui Paulucci în
1745 (vezi scrisoarea acestuia către cardinalii Propagandei, 4 septembrie acelaşi an, Doc.
27), după ce fusese acuzat şi personal, deşi indirect, de o comisie de anchetă, precum am văzut, în toamna anului 1744. Cf. şi protocolul conferinţei ministeriale din 5 mai 1747 (Doc. 69) şi Cap. IV, n. 41.

[4] A frânge pâinea (de împărtăşanie), identică, după credinţa creştină, cu trupul lui Hristos (cf. *Epistola întâi către* Corinteni *a Sfântului Apostol Pavel,* cap. 10, vers. 16).

[’] Astfel ortografiat aici.

[6] Pentru această figură de stil: întâia *Epistolă Sobornicească a Sfântului Apostol Petru,* cap. 2, vers. 8.

[7] Cf. „condiţiile", cu aceeaşi dată conjecturală ca şi cererea de faţă (Doc. 92, pct. 6).

[8] Corect: „annuorum".

[9] Idee exprimată de el - după cum am văzut - în mai multe rânduri, încă din 1745. Ideea o repetă în martie 1746 (B, Klein, p. 205-206). La 2 septembrie 1747, împărăteasa îi cere lui Albani să-l înduplece (!) pe Inochentie să-şi dea demisia *(ibid.,* p. 212 şi n., p. 215, n. 2).

1747 august 21 (Roma)

Inochentie către Benedict XIV. Cere paşaport pentru pelerinajul ce şi l-a propus în Palestina.

Anno 1747 die 21 Augusti, medio domini auditoris Achilli sequentia exhibita sunt

Beatissime pater,

Joannes Innocentius liber baro Klein de Szad, episcopus Fogarasiensis Graeci ritus unitorum, Sanctitatis Vestrae humillimus orator, exponit:

^^^uod persecutionis implacabilitas et episcopalis persecutionom patien- tis conscientiae onus eo oratorem deduxerint, ut cum suis necessariis homini- bus[1] vitae et promovendae justitiae suae mediis destituatur. Quia ergo uno abhinc anno Augustae Aulae orator humillime insinuavit, quod sanctam Palestinae terram visitare velit[2], spe tamen oratori data quasi vero ad episco- palem residentiam indilate revocandus esset[3], hanc peregrinationem frustra distulerit, ad quam suscipiendam etiam propter quaerenda sufficientia et com- petentia vitae media hic et nunc ad eo cogitur, ut eventum complanandae causae expectare nequeat, ad quam causam seu prosequendam seu compla- nandam, ubicunque locorum exigente salutari sibi intime insita Sacrae Sedi debita obedientia, orator humillime promptus est[4]. Eapropter e genibus humillime supplicat, dignetur Sanctitas Vestra hanc piam non minus, quam propter extremam egestatem indispensabiliter necessariam peregrinationem apostolica benedictione protegere et eatenus solitas benignas protectionales passuales literas pro itu ed reditu elargiri facere. Quam gratiam Deus etc.

■ **BAFC, ms. lat. 566, p. 32-34, copie de reg., de aceeaşi mână ca şi memoriul din 8 august 1746 (Doc. 48); rezumat B, Klein, p. 223.**

Note

[1] Desigur, aluzie la servitorul său Novac, ca de altminteri şi în scrisoarea sa către Grigore Maior, 9 septembrie 1747 (P, *Coresp.,* p. 105).

[2] Inochentie către Gyulaffi, 3 septembrie şi 10 decembrie 1746 (P, *Coresp.,* p. 26, 59).

[3] *Ibid.*

[4] Declaraţie formală (cf. şi memoriul din 22 iulie 1747, Doc. 91 şi n. 12).

95

1747 august 25, Roma

Inochentie către Aaron. îl destituie din funcţia de vicar, îl suspendă din preoţie şi îl excomunică (rezumat în studiu, Cap. IV).

I oannes Innocentius liber baro Klein de Szad, Dei et Apostolicae Sedis graEa episcopus Fogarasiensis Graeci ritus unitorum etc., tit[ulato] Petro Aron presbitero Graeci ritus unitorum dioecesis Fogarasiensis. Indisciplinatam tuam conversationem paterno moerore audientes, te primum ofticii tui monuimus 10, 7-bris 1746[1] et ut jesuitam devites sub censuris canonicis praecepimus ac super hac paterna monitione tuam superbe sciolam elationem nobisque resis- tendi licentiam spe emendationis paterne quidem sustinuimus. Attamen 12, 9-bris 1746[2] tibi in virtute sanctae obedientiae et sub incurrenda ipso inobe- dientiae facto nobisque reservata excommunicationis censura praecepimus, ut toti ecclesiae nostrae sonans, et tibi acclusum decretum nostrum quo jesuitam Josephum Balog[3] sententia canonis excommunicatum esse denuntiavimus, publicări facias, synodum in hune finem celebres, ecclesiasticae immunitatis violatores et ecclesiae nostrae persecutores devites ac in horum executione omnem tumultum sub censuris ecclesiasticis praecaveas. Tu ausu temerario nostram apostolicam potestatem controvertere, nostram sententiam nullitatis arguere, excommunicatum defendere et in ejus favore procuratorio spiritu contra prohibitionem sacrorum canonum et artic[iculi] 45: Uladislai [decreti] 1, praeterito metropolitano ad altiores ecclesiasticas dignitates recurrere, nos et venerabilem nostrum clerum tumultus reos calumniose criminari, synodum impedire, decretum nostrum supprimere et verbo nihil non audere praesump- sisti, quod publice et palam scandalosae inobedientiae, criminationis et pro- ditionis abominatione detestabile non fuisset, ut merito doctrina Apostoli 2-a [epistola] ad Tim[otheum, cap.] 3, v. 3: Criminatores, etc. *devita,* ob prae-

missa manifesta delicta te canonis censura notatum denuntiare debuissemus, nisi tuae fragilităţi potius quam malitiae praemissa imputanda esse existi- mâssemus et spe emendationis erga tuas (quas jam eventus docet ironica noştri illusione instructas fuisse) ad nos datas literas, te sub 3 lunii 1747[4] unde excideris serio monuissemus ac ad poenitentiam hortantes tuam resipiscentiam infallibiter praestolati fuissemus. Quia vero tu delictis tuis incorrigibiliter insistis, quos Leonis X sententia excommunicatos esse nobis perscripsisti jesuitas[5], in nostrae jurisdictionis et fructuum ecclesiasticorum occupationem absoluta potentia introducere niteris[6]; cum saecularibus etiam accatholicis ad immunitatis ecclesiasticae violationem et nostrorum proventuum intercep- tionem concurris, imo proventus nostros intercipiendo saecularibus minis- terium praestas, venerabilem clerum ne nostris obediat mandatis seducere, ab obedientia avocare et ipse tu mandatis nostris aperte contravenire attentas aliaque in tota ecclesia Dei non facile audita delicta et proditiones patrare non reformidas, ideo cum Apostolo ad Cor[inthios, caput] 5, v[ersus] 3: *Ergo quidem absens corpore, praesens autem spiritu, jam judicavi ut praesens te, qui sic operatus es tradere Satanae*[1]. Nec tibi contra nostram sententiam calumniose sub-ac obreptitie praeposteroque sacrorum canonum ordine eblanditos eccle- siasticarum superioritatum favores auxiliari reputes, hos enim Sancta Ecclesia Conc[illi] Trid]entini] sessio 14 de refor[matione] cap. 4[8] in similibus casibus irritat. Et alioquin virtute art. 45 Ulad. 1 et tit[ulij 44 par[tis] 2 op[eris] Tri- p[artiti], hic praeterito metropolitano calumniosus recursus et contra libertatem tit. 11 par. l-a op. Trip, per extraneam collationem attentata inconsveti et inductione novi in Hungaria non audito titulo insignia et tam episcopali quam venerabili clero competenti potestati derogantis beneficii impetratio te publici criminis reum esse demonstrat[9]. Idcirco Sanctorum Apostolorum can. 54[10]; Conc(ilii) Nicoen[i].variarum constitudonum ecclesiasdcarum cap. 15 et 24; Decret[alium Gregorii IX] lib. 1, tit. 33, cap. 2 etlib. 3, tit. 13, cap. 2; Dec[reti Gratiani] 2 par., caus. 11, quaest. 3, cap. 13, 14, 16, 27 et 28; Conc. Trid. sess. 22, de refor. Îl[11] et sess. 25, de refor. cap. 9[12] aliisque sacris et politicis legibus tuam inobedientiam, proditionem, calumniandi et criminali excom- municatisque communicandi temeritatem condemnantibus, authoritate apostolica nomine omnipotentis Dei Patris et Filii et Spiritus Sancti, te officio vicariali privatum, a sacris ordinibus suspensum et excommunicatum esse denuntiamus ac competente nobis apostolica potestate omni meliore modo quo

fieri potest formaque juris valida officio vicariate[13] privamus, a sacris ordinibus suspendimus et a communione Sanctae Matris Ecclesiae excom- municamus, quousque ulteriores demeritis tuis jure commensuratas poenas via canonici processi[14] tibi in promeritam castigationem, aliis vero in horribile exemplum decerni faciamus. Datum Romae, ipso festo S. Bartholomaei Apostoli 1747[15].

■ **BAFC, ms. lat. 566, p. 74-80, copie de reg., de aceeaşi mână ca şi memoriul din 8 august 1746 (Doc. 48); copie de mâna lui Aaron, anexată scrisorii sale către Serbelloni, 28 octombrie 1747 (Doc. 115), ASV, Germ., voi. 351, f. 562-563v; altă copie, tot de mâna lui Aaron, APF, Congr. part., voi. 100, Trans., f. 283-284. Men|iune (după copia de reg.) B, Klein, p. 213, n. 33, p. 223 şi n. 3.**

Note

[1] P, *Coresp.,* p. 27-28.

[2] *Ibid.,* p. 47-48.

[3] în copiile lui Aaron: „Balogh".

[4] Nilles, II, p. 585-586; P, Coresp., p. 85-86.

[5] „Quos Leonis X - jesuitas", expresie cam confuză; sensul pare a fi: pe iezuiţii despre care ne-ai raportat că, in temeiul sentinţei lui Leon X, sunt excomunicaţi... Poate, mai degrabă: sunt de excomunicat, adică, în loc de „excommunicatos", ar trebui să figureze în text: „excommunicandos[11], mai ales că în timpul acestui papă nu exista încă ordinul iezuiţilor, dar iezuiţii incriminaţi, pe baza a ceea ce li se reproşa, ar fi meritat să fie încadraţi în sancţiunea formulată într-o bulă (din 1514) a aceluiaşi papă, menţionată de Inochentie în decretul de excomunicare a lui Balogh (P, *Coresp.,* p. 41). Cf. şi Aaron către vlădică, 14 decembrie 1 746 (Doc. 53).

[6] Erau „introduşi“ acolo din 1738, deci cu mult înainte de vicariatul lui Aaron!

[7] Puţin parafrazat.

[8] In copiile lui Aaron urmează: „et sess. 24, de refor. cap. 8, 10 et 11“. Această referire se află şi în scrisoarea lui Inochentie către Balomireanu, tot din 25 august 1 747 (P, *Coresp.,* p. 98), aşa încât ca figura, desigur, şi în originalul documentului de faţă.

[9] Pasajul: „per extrancam collationem - demonstrat", subliniat în copia lui Aaron trimisă lui Serbelloni.

[10] Citat textual în Doc. 60 din 25 ianuarie 1747.

[11] Excomunicare contra cotropitorilor de bunuri bisericeşti.

[12] Excomunicare contra celor care înstrăinează dreptul de iuspatronat.

[13] în copiile lui Aaron, corect: „vicariali".

[14] *Ibid.,* corect: „processus".

[15] Ibid., urmează subscripţia: ,,B[aro) Klein, episcopus Fogarasiensis".

1747 august 25 (st. v.), Roma

Inochentie către clerul diecezei sale. I. Face cunoscut, printre altele, că l-a destituit şi excomunicat pe Aaron; anunţă că a numit în locul acestuia ca vicar pe Nicolae Pop, protopop de Balomir. II. Fără intenţia de a pricinui tulburări, interzice totuşi orice legătură cu aceia, inclusiv autorităţile publice, care i-ar sprijini pe iezuiţi în continuarea activităţii lor în detrimentul Bisericii Unite. III. Reafirmă unele revendicări de natură social-politică pentru românii uniţi; să li se ceară „protectorilor" Bisericii Unite ca s-o apere de amestecul autorităţilor laice. IV. Să se ceară ca papa să-i constrângă pe iezuiţi la despăgubiri în favoarea aceleiaşi biserici; ridică în treacăt aici şi problema „restaurării" mitropoliei române din Transilvania, firește acum sub formă unită. V. Solicită ajutor material ca să-şi susţină mai departe lupta.

[p- 49]

Secundum decretum venerabili clero[1] sonans:

[p- 50]

Jl oannes Innocentius Liber Baro Klein de Szad, Dei et Apostolicae Sedis a episcopus Fogarasiensis Graeci ritus unitorum etc., tit[ulatis] admodum reverendis dominis archidiaconis et toti venerabili clero ecclesiae Fogarasiensis seu synodaliter congregatis seu extra synodum, adeoque seu simul seu divisim constitutis, praesentium notitiam habituris, salutem in Domino et omnem benedictionem nostrisque firmiter obedire mandatis.

[I] Domini doctrinam corde recolentes dicentis, Matt[haeus, caput] 11, v[ersus]29: *Discite a me, quia mitis sum et humilis corde,* directioneque legis patriae, tit[ulus] 14 prol[ogi] in o[pus] Trip[artiturn]: Dei judicium ita oculis nostris proponentes, ut per justitiam redderemus peccatis sententiam, per misericordiam peccati temperaremus poenam et justo libramine quedam per aequitatem corrigeremus, quaedam per misericordiam indulgeremus[2] sed ca- ventes ne rigoroso jure [p. 51] procedentes asperitatis arguamur, indulgentia nostra disolutio disciplinae invaluit. Jesuitam, offendiculum ecclesiae nostrae, propter inobedientiam et alia delicta excommunicatum esse denuntiavimus et ecce Petrus Aron provisorius vicarius

temerarie contra nos se erigere, nobis contradicere, nos calumniare spretisque divinis et humanis legibus excommunicato communicare[3], eum protegere, ecclesiam nostram prodere et nihil non audere praesumpsit, quod calumniosi proditoris abominatione detestabile non sit. Canonicam namque morum correctionem exequi coacti, anno 1746, 10 7-bris primum Petri Aron licentiosam libertatem sub comminatione censu- rarum monuimus ac paternae nostrae monitioni oppositam ejus elatam resis- tentiam paterna lenitate supportavimus[4]. Attamen 12 9-bris 1746 sub incur- rendae ipso [p. 52] inobedientiae facto nobisque reservatae excommunicationis poena eundem Petrum Aron inhibuimus, ne jesuitae communicet, ne cum saecularibus ad jurisdicuonis et immunitatis ecclesiasticae violationem concur- rat, multo minus consentiat, ut synodum publicet, jesuitam excommunicatum denuntiet et decretum nostrum[5] patens totique venerabili clero sonans exhibeat omnemque tumultum sub censuris canonicis praecaveat[6]. Aron inobediens jesuitam defendit, decretum nostrum suppressit, idem decretum nostrum, venerabilem clerum et nos tumultuarios esse calumniando, contra articuli 45 Uladislai [decreti] 1 sacrorumque canonum prohibitionem, praeterito metro- politano[7], ad dignitates ecclesiasticas incompetenter cum calumniosa crimi- natione recurrit. Hanc non facile auditam temeritatem moesto toleravimus animo, donee ejus ironica[8] irritatione instructas ad nos insolenter datas literas, [p. 53] eundem die 3-tia Junii 1747 incursae excommunicationis admonuimus et ad agendam poenitentiam hortati summus[9]. Quid hucusque temerarius hic calumniosus criminator et proditor in contemptum nostrarum paternarum monitionum attentaverit, non tam distincte scribere possumus, quam vobis notum est. Quia ergo non solum in nostram, sed ecclesiae, populi et succe- sorum nostrorum laesionem temeritas Petri Aron grassatur, eundem mediante manifesto ipsique dato decreto, vicariali potestate privatum, a sacris ordinibus suspensum et excommunicatum esse denuntiavimus ac nihilominus praesen- tibus etiam vicariale[10] potestate privatum, a sacris ordinibus suspensum et excommunicatum esse denuntiamus. Et ideo sub eadem, per canonem latae sententiae nobisque specialiter reservatae excommunicationis poena omnibus [p. 54] et singulis Christifidelibus utriusque sexus parochianis praecipue nostris eundem Petrum Aron devitare praecipimus. Et quia praesumptuosa Petri Aron publice delinquendi, nobis resistendi, nos et clerum nostrum calumniose cri- minandi ecclesiamque nostram prodendi temeritas canonicam majorem exigit

correctionem, ideo eundem Petrum Aron, postquam in hac per nos hic et nunc celebrări mandata synodo congregati fueritis in aliam subsequentem et quidem primitus specialiter hoc fine celebrandam synodum ad personaliter compa- rendum seseque canonice defendendum et sibi in congruam castigationem, aliis vero in horribile exemplum ad recipiendas suis demeritis commensuratas poenas canonice citabitis.

Ne itaque nobis absentibus omni pastorali curatore ecclesia nostra desti- tuatur, constituimus et nominavimus nostrum in spiritualibus vicarium [p. 55] admodum reverendum dominum Nicolaum Pap, archidiaconum Balomiren- sem, qui sub eo quo nobis et ecclesiae obstrictus est juramento officium administrabit, quoadusque solitum officii juramentum propter nostram absentiam in synodo non praestiterit[11]. Quo facto, ad electionem notarii ex parte venera- bilis cleri procedatur, quo electo et post praestitum solitum juramentum in possessionem officii introducto, universa per nos transmissa decreta, instructiones et mandata perlegantur, observentur et debitae executioni mancipentur. Audite Apostolum, 2-da [epistola] ad Thess[alonicenses, caput] 3, v[ersus] 14: *Quod si quis* non *obedit verbo nostro per epistolam, hunc notate et ne commisciamini cum eo, ut confundatur.* Ad Rom[anos, cap.] 16, v. 17: *Rogo autem vos fratres, ut observers eos qui dissensiones et offendicula praeter doctrinam* [p. 56] *quam vos didiscitis faciunt et declinate ab illis.* Doctrina autem quam a Domino, Luc[as, cap.] 10, v. 16, didiscitis, est Qui vos *spemit, me spemit, qui vos audit, me audit*[12].

[Il] Iesuitae audiri, episcopum autem sperni et sibi subesse volunt. Sub predecessoribus nostris jesuitae propter graves excessus pulsi sunt[13]: vacante sede[14], presbiter jesuita Fitter propter proditionis culpam[15] per ecclesiae vica- rium[16] coercitus est; quale offendiculum presbiter jesuita Szunyogh in proditionem ecclesiae cum accatholicis contrahendo patraverit manifestum est[17]; et alia complurima, quae quia nota sunt praeterundo, ad doctrinam apostolicam convertimur, quae ad Rom. 1, v. 32 continetur et inter complurimas leges canonicas relata, accomode ad praesens institutum asummitur[18], Dec[retalium Gregorii IX] lib. 5, tit. 39, cap. 47: *Facientes* [p. 57] *pari poena plectendos catholica condemnat authoritas; eos delinquentibus favere interpretans*[19]*, qui cum possunt manifesto facinori desinunt obviare.* Cum jesuitae etiam superiores defendunt, protegunt et promovent nostram et ecclesiae nostrae persecutionem, ecclesiasticorum proventuum occupationem, immunitatisque et majori- tatis canonicae oppressionem; quae

delicta et horum patratores doctrina Jesu Christi abscissionis remedio tollenda esse praecipiuntur et a temporibus apostolorum usque hodie, etiam Conc[ilii] Trid[entini], sess[ionis] 22 de refor- [matione], cap. 11, latae sententiae excommunicatione feriuntur, adeo quidem ut huic canonis censurae imperialis, regalis et omnis alia dignitas subjiciatur, patroni quoque ipso delicti facto jure patronatus privaţi existant[20]. Quam censuram episcopis etiam in regulares sibi non subditos in [p. 58] his circum- stantiis denuntiare competit, Cone. Trid., sess. 25 de regul[aribus] et monial[i- bus], cap. 14[21]. Ecce haec est doctrina, quam vos a Sancta Matre Ecclesia didicistis. Audite ergo monentem discipulum Jesu dilectum, 2-a Ioan[nis epistola, v.] 10 [et 11]: Si *quis venit ad vos et hanc doctrinam[sc.Christi] non affert,* nolite *recipere eum in domum, nec Ave ei* dixeritis. Qui enim *dicit Ave communicat operibus ejus malignis*[22]*.* Igitur non solum nullus jesuita intra nostram diaecesim recipiendus est, sed etiam extra nostram diaecesim per omnes et singulos jesuitas devitari nec illis sub poena nobis specialitater reservatae excommunicationis latae sententiae quovis modo communicari in virtute sanctae obe- dientiae praecipimus. Nec novum jus hac excommunicationis et prescriptionis denuntiatione constituimus, sed quia jesuitae titulus [p. 59] 2 et 3 par[tis] 1-ae Approbatarum anno 1653 editarum constitutionum[23] regni Transylvaniae damnata sua delicta frequentant ac inter principes, Status et nostram ecclesiam proditiones, sacrilegas rapinas, publicae tranquillitatis turbationem et alia publica delicta patrant, imo de haeresi fundate suspecti sunt, cujus cognitio nobis qua episcopo competit, ideo his delictis jure divino, canonico et patriae commensuratas poenas optimo et necessario jure contra jesuitas et eorum fautores declaramus, nec Sacrae Sedi, nec Augustae Domui Austriacae hac jurisdictionis competentia praejudicantes, quia ex Salisburgensi archidiaecesi, quae in Austriam extenditur[24], haec periculosa jesuitarum Societas hodiedum exulat[25].

Non vos ab obedientia nostra deterreat saecularis potestas, audite [p. 60] praecipientem Salvatorem, Matt. 10, v. 28: *Nolite timere eos qui occidunt corpus* et v. 33: *qui autem negaverit me coram hominibus, negabo et ego sum coram patre meo, qui* in *coelis est.* Horrete timidorum sortem, quam pars peccatorum manet Apoc[alypsis, cap.] 21, v. 8: *Timidis autem et incredulis et ex[s]ecratis et homicidis et fornicatoribus et veneficis et idolatris et omnibus mendacibus, pars illorum erit in stagno ardente*[26] *igne et sulphure, quod est mors secunda.* Si vivere vultis, nolite timere, sed aemulamini levitas [liber] 2 Paral[ipomenon cap.] 26:

qui levitae regem Oziam ecclesiasticis se miscentem fiinctionibus cohibere non timuerunt. In hunc ergo, qui non mutatur inobedientemque et praesumptuosum Oziam lepra percussit ac prout levitis, ita et Novi Testamenti, ecclesiasticis suam promisit assistentiam in viventem et in promissionibus suis fidelem Deum credite [p. 61] et sperate, ac nonnisi ab hac fide et spe excidere timete. Non solum jure divino et avitis sacris canonibus, sed etiam legibus Hungariae et inter reliquas tit. 78, par. 2, Op. Trip.: non congTuit *cuipiam falcem suam* in *alterius messem mittere.* Gravissimaeque poenae statuuntur jure civili contra violatores jurisdictionis; jure canonico est excommunicatio latae sententiae. Nec solum in sacra seu altaris seu ordinis jura, sed nec in administrationem proventuum licet se etiam ipsis patronis cuiuscunque dignitatis et ordinis miscere sub poena excommunicationis[27], Cone. Trid. sess. 25 de refor. cap. 9, ejusdemque sessionis cap. 3 et [libro] Sexto[28] Dec[retalium Bonifacii VIII] lib. 5, tit. 11, cap. 11. Regalis etomnis alia saecularis potestas excommunicatur, quae propter excommunicationis denuntiationem praelatos et judices ecclesiasticos molestat et excommunicatos [p. 62] defendit ac protegit excommuni- cationisque validitatem impugnat. Sed Sexto[29] Dec[retal. Bonifacii VIII] lib. 5, tit. 11, cap. 6: Lege naturalis defensae, qua vis vi in continenti licite repel- litur, competit praelato ecclesiastice [!][w] propter bonorum suorum ablationem cujuscunque dignitatis ablatores excommunicare. Ergo nostra sententia qua latam per canonem in eos excommunicationis sententiam denuntiamus, qui in nostram jurisdictionem, bonorum occupationem, administrationem et fructuum perceptionem, necnon jesuitarum introductionem, protectionem et defensionem sese immittere attentant, tanto justior et legalior est quanto manifesta magis est delinquentium indurata incorrigibilitas et ante nostram in integrum restitutionem absolutions incapacitas quia Cone. Trid. sess. 22, de refor. cap. 11, ante plenam jurisdictionis, fructuum et bonorum restitutionem [p. 63] raptoribus nec Summi Pontificis suffragatur absolutio.

Nolite igitur timere et a confessione veritatis, doctrina Jesu Christi et Sanctae Matris Ecclesiae avelli, sed patrum etiam Graeci ritus avita vestigia aemula- mini, quae in Romae censurato et anno 1733 typis Hieronimi Mainardi, autho- re vero Ignatio Kulczinski sacri ordinis S. Basilii edito libro cui titulus: *Specimen ecclesiae Ruthenicae* ennarrantur[31]. Hoc libro Novogrodensis anno 1415 die 15 Novembris celebratae Ruthenorum synodi ad caesarem et Constantinopoli- tanum

patriarcham data decretalis litera continetur, qua per caesarem intruşi potius quam legitime electi metropolitae Photii depositio declaratur et haec inter reliqua causalitas refertur: *Jam vero violentem caesaris* in *ecclesia Dei dominium pati* non *possumus.* Hoc exemplo hodie et quidem [p. 64] recentissime per Poloniae rege nominatum Kiovensem metropolitani synodus Ruthenorum reprobavit et alium metropolitana eligit[32].

Absit omnis jactantia, absit omnis tumultus: apostolica fortitudine et Constantia aemulamini patres pios, veritatis confessionem sine timore et personarum acceptione praestantes. Insistite apostolicis exemplis, sine timore prae- dicate justitiam, audite oraculum Ecclesiastic]i cap. 4, v. 33: *Pro justiţia agonizate pro anima tua et usque ad mortem certa pro justitia, et Deus expugnabit pro te inimicos tuos.* Timete ergo cessare aut desistere a confessione veritatis, quia 2-a [epistola] ad Tim[otheum, cap.] 2, v. 5: *qui certat in agone, non coronatur,* nisi *legitime certaverit* et Matt. 10, v. 22: *qui autem perseveraverit usque in finem, hie salvus erit.* Hac legis, justitiae et confessionis necessitate [p. 65] sub virtute sanctae obedientiae et nobis specialiter reservatae, ipso inobedientiae facto, absque ulla ulteriore denuntiatione incurrendae suspensionis et excommunicationis censura, vobis universis et singulis et per vos universo nostro populo utriusque sexus firmiter praecipimus, ut omnes et singulos cuiuscunque status et ordinis existant, divitetis nec eis communicetis, qui jesuitas in jurisdictionem, habitationem et nostrorum proventuum usurpationem intrudi adjuvant, iis auxilio consilioque assistunt et in administrationem, sequestrationem et dispo- sitionem jurisdictionis et proventuum nostrorum se immittunt Hi enim omnes non judicis, sed juris et Sanctae Matris Ecclesiae sententia, Dei, sanctorum apostolorum sanctorumque oecumenicorum [p. 66] conciliorum effato et damnatione divinaeque indignationis anathemate excommunicati sunt, ita quidem ut his scienter communicantes eodem jure eandem maledictionem ipso facto incurrant.

[Ill] Haec est catholica et immutabilis sanctae ecclesiae doctrina. Cujus doctrinae obligamine, nostra apostolica potestate praeprimis canonice monen- dos esse praecipimus suis titulis dignissimos dominos qui titulo protectionis gremium ecclesiae nostrae subintrant ut praemissis contra nos et ecdesiam nostram attentatis delictis non communicent suumque protectionis officium esse noverint, ut ecclesiae nostrae contra praemissas laesiones assistant, scire obligati quod etiam tit. 9 par. 1 op. Trip.: nemo nisi legitime citatus et consueto juris ordine convictus in persona et rebus damnificari possit[33]. Protectionis

etiam officium est promovere, ut carcere [p. 67] saeculare[34] incompetenter detenti sacerdotes noştri ecclesiasticae restituantur jurisdictioni: ut, quia justum judicatum est per fiscum decimas et alia ecclesiastica propter schisma ammissa[35] beneficia, recepta unione, ecclesiae nostrae jure postliminii restitui[36], eadem justitiae necessitate, idem jus etiam per reliquos restituatur; ut, quia universale juris principium est, ex ingenuis natos esse liberos, presbiteros autem nostros esse ingenuos, nullus controvertere possit, eorum filii libertate non priventur; ut, quia nobiles jure Statuum gaudere recognoscuntur, jure Statuum ad publica etiam officia applicentur[37] ac ideo qui Carolinae sub schismate in officio fuerunt, recepta autem unione ex officio ejecti sunt, tam nobiles quam ig- nobiles in officia de facto reponantur. Eadem enim ratione, nimirum quod [p. 68] Valachi nobiles jure Statuum gaudere recognoscantur necessum est etiam ignobiles caeteris paribus jure concivilitatis gaudere et inter pares ad officia admitti parique cum paribus jure et libertate frui. Si enim ignobiles concives non sunt, quomodo ex his creaţi nobiles jure Statuum gaudere recognoscuntur?'[8] Haec et similia manifesta jura et competentes ecclesiasticas immu- nitates protegere convenit quibus repugnat in administrationem jurisdictionis ecclesiasticae et in fructuum bonorumque ecclesiasticorum dispensationem saeculari statui se ingerere. Quare suis titulis dignissimi domini protectores sui officii canonice admonendi sunt et ad casum quo in laesionem immunitatis ecclesiasticae concurrere non reformidarent, eosdem uti reliquos excommunicates [p. 69] sub iisdem censuris quibus supra devitandos praecipimus.

[IV] Quia autem ecclesiae bona, via facti, adeoque absoluta potentia me- diante, occupata sunt, hinc e tit. 21 par. 1 Op. Trip.[39] nascitur argumentum, quoad Summum Pontificem per ecclesiam nostram ffindamento articuli 45 Uladislai [decreti] 1 - mi licite et valide recurri potest, quia ecclesia et nos per Latinum metropolitanum, secundum sacros canones, non audimur[40] nobisque in prima instantia justiţia negatur, quae justiţia in eo consistit, quod bona ecclesiae non sint gratis per terrae principem collata, sed praeterquam quod facile ultra sexaginta florenorum millia in solicitationem et aedificia[41] insumpta sint; alia circiter sexaginta millium florenorum aestimatio per ecclesiam fisco principis primum mutuo data, dein erga haec bona cessa sit[42]. Ergo quoad has summas pecuniarias [p. 70] et earum fructus fiscus principis nullum jus habet. Quocirca Summi Pontificis potestas interpellanda est, ut jesuitae horum dam-

norum authores, non solum a censura canonis per nos denuntiata non absol- vantur, donee damna et expensas ecclesiae praeteritas, praesentes et futuras non compensent[43], sed etiam quoad alias laesiones ad praescriptum Cone. Trid., sess. 24 de refor., cap. 5[44] aliarumque canonicarum et Hungaricarum constitutionum in facie loci, adeoque in partibus juri stando, nobis et ecclesiae satisfaciant; eademque lege concurrente praeprimis tit. 39 par. 2 Op. Trip.[45] et articulo 23: 1741[46], quoad ea quae fiscus principis percepit, restituenda competens et effieax papatis interpositio ecclesiae huic impendatur. Bene pariter expendi velim, an non expediat huic ecclesiae missis his bonis et recepta pecunia eaque in securo territorio [p. 71] erga censum elocata episcopos et statum ecclesiae ad his patronatus et usurpatae in ecclesiam saecularis potestatis circumstantiis eliberări?[47] Expendi velim, quod haec ecclesia fuerit sedes archie- piscopalis, quid deliquit haec ecclesia quod recepta unione contra sacros canones sit degradata ad sedem episcopalem?[48] An non expediat a Summo Pontifice exorare, ut competens archiepiscopalis dignitas ecclesiae huic resti- tuatur et ecclesia haec metropolitae Graeci ritus unitorum incorporetur? Resi- dentia episcopi et monachorum S. Basilii haberi potest in contermino aliorum christianorum principum territorio, nec hoc praejudicat Augustae Domui Austriacae, nam archiepiscopus Salisburgensis et episcopus Passaviensis simili jure possident jurisdictionem in Austria[49].

[V] His ad conciliandam ecclesiae huic christianam tranquilitatem rite [p. 72] expensis superest, ut consideretur quod Dec[reti Gratiani], 1 par[tis], dist[inctionis] 86, cap. 21 alimenta negare homicidio negare aequiparetur[50]. Episcopis autem a populo jure divino debentur alimenta, quod jus divinum mutare sub maledictione prohibitum est saeculari potestati. Audite Apostolum, [epistola] l-a ad Cor[inthios, cap.] 9, v. 13 et 14: *Nescitis quoniam qui in sacrario operantur, quae de sacrario sunt, edunt et qui altari deserviunt, cum altari participant? Ita et Dominus ordinavit iis qui evangelium annuntiant, de evangelio vivere.* Quantam ergo ibidem v. 16 evangelizandi obligationem Apostolus declarat dicendo: *Vae enim* mihi *[est], si non evangelizavero,* tanta vobis erga nos, qui propter officium enecari quaerimur, praestendarum collectarum incumbit necessitas. Et ideo cum Apostolo l-a ad Cor. 16, v. 1, vos monemus: De *collectis autem quae fiunt* [p. 73] in sanctos, sicut *ordinavi ecclesiis Galatiae, ita et ws faciatis.* Nolite a nostris ordinationibus recedere, sed cum videatis contra omnem justitiam nos alimentis et promovendae communis justitiae

mediis destitui, collectis amplioribus nobis subvenire festinate. Obligatur etiam jure divino populus pro suo episcopo orare, quare cum Apostolo ad Hebr]aeos, cap.] 13, v. 18]et 19] vos hortamur: *Orate pro nobis: confidimus enim, quia bonam conscientiam habemus* in omnibus bene *volentes conversari. Amplius autem precor vos hoc facere, quo celerius restituar vobis.* Et cum Davide, vir secundum cor Dei: Psal[mus] 53, v. 7: Averte *mala inimicis meis et* in *veritate tua disperde illos.* Vobis ut supra praecipimus, ut in singulis parochiis constantes publicas preces instituatis, ut Deus ecclesiae nostrae et nostros inimicos ac persecutores, secundum [p. 74] multitudinem miserationum suarum, convertere aut hos induratos, adeoque divinae miserationes incapaces, in veritate sua et secundum suas fideles promissiones, humiliare et disperdere festinet, secus non facturi, nisi incursis per nos apostolica potestate denuntiatis censuris divinam etiam indignationem vobis superinducere velitis. In reliquo apostolicam vobis imper- timur patemam benedictionem. Datum Romae, ipso festo S. Bartholomaei apostoli 1747".

■ **BAFC, ms. lat 566, p. 49-74, copie de reg., de aceeaşi mănă ca şi memoriul din 8 august 1746 (Doc. 48); împărţirea în puncte şi alineatele ne aparţin; rezumat nesatisfăcător B, Klein, p. 223-224; menţiune P, Teologul, p. 15.**

Note

[1] Poate inexact intitulat astfel, căci nu cunoaştem - noi cel puţin - care ar fi primul său decret numai către cler, ţinând seama că decretele sale anterioare - cel din 21 septembrie
1746 (de excomunicare a lui Balogh) şi cel din 25 ianuarie 1747 (de suspendare din vicariat a lui Aaron) - erau adresate nu numai clerului, ci şi laicilor din dieceză. Probabil totuşi că el socotea ca prim decret al său către cler pe cel din 21 septembrie 1 746, la care se referă în cel de faţă (pct. [I]), după ce pe celălalt decret - din 25 ianuarie 1747 - l-a „suspendat".

[2] Parafrazat (CJH, Trip., ed. cit., p. 44).

[3] N-avem nici o dovadă că Aaron ar fi fost în contact de vreun fel cu Balogh după excomunicarea acestuia, mai ales că acesta plecase din dieceză înainte dc sosirea decretului de excomunicare acolo (vezi scrisoarea lui Aaron către Propaganda, 14 decembrie 1746, *Doc. 53).*

[4] Inochentie redă aici inexact conţinutul acelei scrisori (P, Coresp., p. 27).

[5] E vorba despre decretul de excomunicare împotriva lui Balogh.

[6] Inochentie către Aaron, 12 noiembrie 1746 (P, Coresp., p. 47-48). Cf. memoriul din 10 mai 1747 (Doc. 71 şi n. 87).

[7] Arhiepiscopul de Strigoniu; dar scaunul acestuia era pe atunci vacant!

[8] Termenul se regăseşte în decretul de excomunicare contra lui Aaron, tot din 25 august
1747 (Doc. 95).

[9] P, Coresp., p. 85-86. Cf. şi menţionatul decret (în nota precedentă).

[10] Corect „vicariali".

[11] Partea ultimă a frazei, şi anume de la „quoadusque" până la „non praestiterit", ni se pare contradictorie, neclară.

[12] Citat cu o modificare de topică.

[13] Cf. decretul de excomunicare împotriva lui Balogh (P, Coresp., p. 35), de unde rezultă, deşi nu tocmai clar, că în timpul episcopului precedent - adică al lui Giurgiu Patachi - teologul iezuit ar fi abuzat, potrivit unor zvonuri, de încrederea acestuia, refuzând să-i dea socoteală de nişte bani din veniturile episcopale şi s-ar fi retras, zice-se, din diecezâ „spre scandalul public". E vorba de Georgius Regai, care a funcţionat multă vreme mai întâi ca „director", adică un fel de administrator al diecezei, între 1716 şi 1723, apoi ca teolog lângă Patachi şi chiar lângă Inochentie (acesta se plânge în acelaşi decret dc uneltirile sale), până la 1738 (Nilles, I, p. 303 şi n. 6, p. 401-402; II, p. 540; B, *Klein,* p. 144; P, *Teologul,* p. 5).

[14] Adică în răstimpul dintre moartea lui Giurgiu-Patachi (1727) şi numirea (1729) sau chiar instalarea (1732) lui Inochentie.

[15] Celelalte izvoare nu spun nimic reprobabil despre Fitter, dimpotrivă îl laudă, relevă dragostea sa pentru clerul unit şi pentru poporul român, preţuirea de care se bucura în rândurile acestui cler, care îi regreta plecarea din Transilvania la sfârşitul anului 1729, când a devenit rector al colegiului iezuit din Caşovia (Kosice). Este de reţinut şi faptul că Inochentie, teolog la Universitatea iezuită din Tirnavia, a fost pus pe lista candidaţilor la episcopie, în 1728, cum am mai spus, oarecum după sugestia lui Fitter (Nilles, I, p. 478- 496; II, p. 497-500; cf. şi B, Kkin, p. 14)!

[16] Care „vicar"? Erau în acelaşi timp doi vicari (generali): protopopii de Daia şi de Juc (Nilles, 1, p. 488-492; B, *Klein, p.* 34).

[17] Franciscus Szunyogh (1669-1726), teologul episcopului Atanasic, a refuzat demnitatea de episcop, la care voia sâ-1 aleagă, în 1713, după moartea aceluia, clerul unit; scria atunci arhiepiscopului de Strigoniu (Christian-August de Saxonia) că era sătul de „deliciul" de a lucra de 13 ani între români; el publicase în 1696 un catehism în româneşte (Nilles, I, p. 371-372, 395-396; Dragomir, I, p. 79; Toth, p. 53-54; Bârlea, Biserica Rom. Unită şi ecumen. *corif.* Ren. *cult.,* p. 56).

[,B] Corect: „assumitur".

[19] în izvorul citat (CJC, ed. 1730, II, col. 737): „interpretamur" (scrie papa Inocenţiu III, în 1214).

[20] Cf. şi memoriile din 1 şi 22 iulie 1747 (Doc. 85 şi n. 6; *Doc. 91* şi n. 5).

[21] CT, ed. cit., p. 359 (referirea lui Inochentie la acest capitol c forţată,

fiindcă acesta prevedea ca episcopul să-l înştiinţeze mai întâi pe superiorul călugărului vinovat, având dreptul să-l pedepsească numai în cazul în care superiorul n-ar fi luat măsuri, într-un anumit termen stabilit de episcop).

[22] Nici această referire nu pare potrivită pentru a fi invocată contra iezuiţilor, căci în izvorul citat e vorba de cei ce se abat de la învăţătura lui Hristos.

[23] Cf. şi memoriul din 10 mai 1747 (Doc. 71, n. 44).

[24] Dar din punct de vedere politic nu ţinea de Austria.

[2’] Despre rezultatele în general slabe ale misiunilor (temporare) iezuite pe teritoriul arhiepiscopiei de Salzburg, din cauza opunerii îndeosebi a luteranilor, mai ales în anii 1 720-1730: Duhr, IV/2, p. 245-248; pentru anii 1740-1750 n-aduce nici un fel de date.

[26] în izv. citat, corect: „ardenti".

[27] Aluzie la culpabilitatea amestecului autorităţilor laice, chiar şi al celei suverane, în treburile bisericeşti.

[28] Corect: „[LibriJ Sexti". E vorba de Liber Sextus *Decretalium domini Bonifacii papae VIU...*

[29] Corect „Sexti".

[30] Corect „ecclesiae".

[31] Corect „enarrantur". Ignatius Kulcynskyj a fost, în 1729-1735, procurator general al basilienilor ruteni şi rector al bisericii Madonna del Pascolo, unde stătea Inochentie (Mon. *Ucrainae hist.,* VI, indicele). Cartea la care se referă acesta, pentru a invoca un argument şi din istoria bizantină împotriva amestecului puterii laice supreme în treburile bisericeşti, se afla, fără îndoială, în biblioteca acelei reşedinţe călugăreşti *(ibid.,* p. 51, 54 nr. XI).

[32] Informaţia privind reprobarc^numirii despre care se aminteşte în text nu corespunde. Asupra numirii lui Athanasius Septyckyj ca mitropolit (unit) de Kiev (1729 -1 11 decembrie 1746) şi a urmaşului său Florian Hrebnyckyj (1748-1762) vezi *ibid.,* indicele. ” Cf. scrisoarea lui Inochentie către Ioan Timandi, magistrul de poştă din Juc, 1 iulie 1747 (P, *Coresp.,* p. 91).

[M] Corect: „saeculari".

’’ Corect: „amissa".

[26] Vezi şi scrisorile lui Inochentie către Colloredo-Melz şi Seilern, 2 iulie 1746 (Doc. 35, 41).

” Dispoziţii timide în acest sens cuprinde decretul Măriei Tereza, 18 iunie 1747 (Dragomir, I, anexă, p. 61-62).

[,8] în acest act al lui Inochentie se repetă deci unele revendicări politice formulate de el în memoriile sale dinainte dc fuga sa la Roma, mai ales în cele dintre 17.35 şi 1744 (de ex. B, *Klein,* p. 37-39, 117-119; Toth, p. 76 şi urm.; Prodan, ed. din 1984, p. 158 şi urm.; Decei, *passim).*

” Referirea nu corespunde (vezi ed. cit., p. 84).

[40] Nu se spune însă aici că scaunul acestui „mitropolit latin", adică al celui dc Strigoniu, era vacant în acest timp (între decembrie 1745 şi noiembrie 1751), ceea ce, de altfel, ştia foarte bine Inochentie, căci de aceea se adresa capidului arhiepiscopal din Strigoniu la 19 noiembrie 1746 (P, *Coresp.,* p. 53-54).

[11] Zidirea mănăstirii şi reşedinţei episcopale din Blaj (B, Klein, p. 19-25).

[42] Cf. memoriul din 22 iulie 1747 (Doc. 91 şi n. 2-3).

[45] Vezi „condiţiile" cu data conjecturală: după 22 iulie, înainte dc 25 august 1747 (Doc. 92, n. 3).

[44] CT, ed. cit., p. 267 (referirea nu corespunde, în acest cap. cit. fiind vorba de jurisdicţia asupra episcopilor în cazul învinuirilor ce li s-ar aduce).

[45] Nu corespunde (ed. cit., p. 300-302).

[46] Aceeaşi observaţie (decretul I al Măriei Tereza, CJH, 1 *740-1835).*

[47] S-ar fi lăsat însă dinastia habsburgică despuiată de dreptul dc patronat asupra Bisericii Unite? Hotărât că nu! Presupunând, chiar şi pentru un moment, ca posibil acest lucru, rezultă de aici de asemenea că Inochentie, în acea vreme dc grea cumpănă pentru el, făcea abstracţie de realităţi.

[48] Cf. memoriul din 22 iulie 1747 (Doc. 91 şi n. 16).

[49] Aluzie, se parc, la dependenţa politică directă (ca *geistliche* Reiclisstdnde) a arhiepiscopiei de Salzburg şi a episcopiei de Passau faţă de Imperiul Romano-German, iar nu dc posesiunile creditare ale dinastiei habsburgice.

[50] Cf. şi memoriul din 1 iulie 1747 (Doc. 85 şi n. 5).

[51] „Festum S. Bartholomei Apostoli": 24 august st. n., 25 august st. v. (Vartolomei).

97

1747 august 26, Viena

Serbelloni către Aaron. îndemn de a conduce dieceza Făgăraşului potrivit instrucţiunilor Propagandei, fără să se preocupe de ceea ce îi scrie Inochentie.

Admodum reverende pater,

I n epistolis Sacrae Congregationis de Propaganda Fide habes, Admodum reverende pater, intentionem feliciter regnantis Pontificis et methodum quam observare debes in directione hujus diaecesis meaque consilia semper confor- mia

fuerunt dictis instructionibus. Curas igitur te gerere juxta dictam disposi- tionem, nam tali modo et proprio muneri satisfacies et hujus Aulae Regiae non incurres censuram. Vidi epistolam tibi scriptam a reverendissimo episcopo Fogarasiensi[1], quae non meretur responsum. Dissimulandum est aliquid propter ejus characterem epsicopalem et simul tollenda est ansam suspicandi quod correspondeas cum ipso. Mihi pariter plures scripsit literas, sed amplius non respondeo. Continues itaque prudentia et zelo commissam tibi administra- tionem hujus diaecesis, nec cures imposterum quid episcopus scribat, dum singulari studio erga tuum meritum maneo. Viennae, 26 Augusti 1747.

Paternitatis tuae ad servitia paratus
admodum reverendae F[abricius], archiepiscopus Patracensis,
nuncius apostolicus

Reverendo patri Petro Aaroni, vicario generali Fogarasiensi, Claudiopo- lim [!].

■ **ASC, Col. doc. Blaj, nr. 104, orig., numai subscripţia e autogr.; ASV, Germ., voi. 364- 365, f. 564v, copie de reg.; APF, Congr. part., voi. 100, Trans., f. 274, copie; mf. DGAS, rola 60.**

Notă

[1] E vorba - cum reiese din Doc. 115, cu data 28 octombrie 1747 - de o copie a scrisorii din 3 iunie 1747 (vezi studiul, Cap. IV, n. 33).

98

1747 septembrie 9, Viena

Serbelloni către Valenti. Curtea îşi reînnoieşte stăruinţele ca papa să-l determine pe Inochentie la demisie, în schimbul unei pensii, căci nu mai vrea ca acesta să se întoarcă în Transilvania şi nici ca Biserica Unită să fie lăsată în abandonare, cu riscul de a se compromite rezultatele câştigate de catolicism în acele părţi.

Eminentissimo e Reverendissimo Signore signore, Padrone colendissimo,

Q

ono stato jeri ricercato alia Corte dai conte di Colourat: se avessi per anche ricevuto da Vostra Eminenza alcun rincontro rispetto alia renunzia che si desidera da Sua Maestâ la

Imperatrice Regina che siegua[1] per parte di cotesto monsignore Klein del vescovato di Fogaras[2], giacche per le ragioni note alia Santitâ Sua ed all'E.V. non conviene ch'egli vi ritomi, ne di lasciare quella chiesa abbandonata con rischio di perdere in poco tempo quello che si e acquistato in mold anni a fevore della nostra santa religione in quelle parti. Et avendo sentito[3] di non averne piu V.E. fatto alcun cenno dopo quello a lui riferito[4], che Nostro Signore avrebbe procurato di fer disporre l'animo di quel prelato ad abbracciare il partito offertogli di una pensione dimettendo quella chiesa, mi fece con molto istanza di tenere ricordato all'E.V. questo affare desiderando Sua M-tâ e richiedendo il bisogno spirituale di que' popoli, che si riduca quanto piu presto sia possibile al fine bramato. Al che avendo colla presente adempito, fecendole profondissimo inchino, mi dico sempre di V.E.

Vienna, 9 settembre 1747

Umilissimo, divotissimo,
obbligatissimo servitore
F. Arcivescovo di Patrasso

Signor Cardinale Valenti Gonzaga Secretario di Stato di Nostro Signore (Roma).

■ **ASV, Germ., voi. 351, f. 424-424v, orig., numai subscripţia e autogr.**

Note

[1] Subjonctiv prezent de la seguire.

[2] Cf. Maria Tereza către Albani, 2 septembrie 1747 (B, *Klein,* p. 212, n. 1; p. 215, n. 2).

[5] Kolowrat.

[1] *Doc. 89* din 8 iulie 1747.

99

1747 septembrie 9, Roma

Inochentie către nepotul său Ioan. îl îndeamnă să progreseze mai departe atât în studii, cât şi în pietate (rezumat în studiu, Cap. VII).

Literae datae juveni Joanni Klein.

Nobilis juvenis, dilecte fiii,

T

JL uas 23 Julii ad me dates literas gratanter recepi et tuum in literis progressum cum solatio intellexi, cui literario progressui ut profectum in pietate jungas enixe hortor. Ham pietate a Deo exorabis lumen, quo vocationis divinae placitum intelligere possis, quia ego determinare non possum, quid tibi expediat Consulit ipse Dominus statum religiosum, sed tu bene expendere debes, an continens et castus usque ad mortem perseverare possis. Si tibi infidis Sanctus Apostolus Paulus svadet melius esse nubere, quam uri[1]. Igitur quid hac in parte, invocata Dei gratia et auxilio, elegeris mihi totum acceptum erit, nec intermittem pro posse meo tuas bonas adjuvare intentiones. In quern finem perillustri domino Sukiensi postarum magistro iterato te recommendavi, nec desinam recommendare quoadusque intellexo[2] quod te bene geras. Utque Dominus te in omni bono confirmet paternam et apostolicam tibi do benedictionem, tu quoque ora, ut me dbi Deus conservet et a malis eruat, qui persevero, dilecte fili

Romae, 9 7-bris 1747 Pater humilis

■ **BAFC, ms. lat. 566, p. 90-91, copie de reg.; menţiune P, Coresp., p. 104, nr. 61, n. 1.**

Note

[1] Epistola întâia către Corinteni a *Sfântului Apostol Pavel,* cap. 7, vers. 9.

[2] Corect: „intellexeto".

100

1747 septembrie 9, Roma

Inochentie către Ladislau Deâsi (sameş al domeniului episcopal de Blaj). Răspunzându-i abia acum, din pricina treburilor multe care l-au împiedicat, îl descarcă pentru gestiunea sa, aprobând socotelile ce i-au fost prezentate cu întârziere înainte de plecarea sa din ţară. îi recomandă bună înţelegere cu rudele sale (ale lui Inochentie).

Litera data domino Ladislao Deesi de Nagy Ikland[1].

Perillustris ac generose domine mihi observande,

Negotiorum multitudo impedivit responsum super iis quas Vestra Dominatio 1 Junii anni infrascripti ad me dedit. Quod super ratiociniis hacte- nus absoluta non sit Vestra Dominatio, culpa fuit morosa ratiociniorum exhibi- tio, cui meus e patria abitus et praesens mei persecutio illico successit. Ut itaque Vestra Dominatio secura sit, praesentibus declaro, quod revivis jam per me ratiociniis Vestram Dominationem et suos successores adeo meae praecisae potestati reservem, ut per nullum alium quoad ratiociniorum statum impeti aut in jus vocari valeant et ideo hac in parte praesentes literas vim protectionis et absolutionis meae continere declaro eousque quousque praecise reservatas solennes literas absolutionales solemniter non extradidero et in»casum quo me Dominus ex hac mortali vita evocare dignaretur antequam hujusmodi sollenes literam extrădăm, praesentibus omnem absolutionalium validitatem attribuo, ut tam extra quam intra judicium pro formalibus literis absolutio- nalibus acceptentur. Commendo cum meis nepotibus sanguineque et affinitate junctis, bonam harmoniam, et benedictionem patemam apostolicamque tribu- endo persevero,

Perillustris et generoşi Dominationis

Vestrae Romae, 9, 7-bris 1747 Servus et pater humilis

■ **BAFC, ms. lat. 566, p. 97-98, copie de reg., de altă mână decât doc. precedent.**

Notă

[1] *Nagy-Ikland:* Idandul Marc, aproape de Luduşul de Mureş (Suciu, I, p. 302, sub cuvântul: Iclandul Mare). Confuzie, desigur, cu Nag> *Iklâd:* Idod sau Idodul Mare, aproape de Gherla (ibid., sub cuvântul: Idod), sat amintit ca „predicat" nobiliar al aceluiaşi personaj în *Doc.* 195 din 29 iunie 1748. Destinatarul, poate, e unul şi acelaşi cu „Deesi Lâszlb" menţionat în 1765-1766 (în notele lui Jako la. Rettcgi, p. 507), din familia nobiliară de Idodul Mare (Kâdăr, p. 82-83).

101

1747 septembrie 12, Oaia şi Juc

Un arhimandrit şi 25 de protopopi către Inochentie. Memoriu prin care îi cer să nu demisioneze, ci să se întoarcă repede acasă, căci altfel poporul nu mai vrea să ştie de Unirea bisericească (rezumat şi, în parte, tradus în studiu, Cap. V).

Dalijae et Suh[1], 12-ma Septembris 1747

Illustrissime ac reverendissime domine baro episcope,
domine nobis gratiosissime,

Notum est Illustrissimae Dominationi Vestrae Valachorum in Transylvania inhabitationem hystoricorum [!] fere narrationem superare, notum inqu- am Transilvaniam Valachis a tott (!) centenis annis numquam fuisse vacuam, qui sub Barbaris ac acatholicis principibus[2] semper sua privilegia, jura[3] ac praerogativas habuere, habuerunt Valachi Transilvani antiquissimis semper temporibus suum archiepiscopum ac sedem archiepiscopalem, quam inter tott temporum revolutiones[4], inter tott perpessas calamitates, intacte et imperturbate tenuerunt, quamque serenissimus quondam[5] princepe Transilvaniae Gabriel Bathori violări non permisit, quinimo clementissimo suo sub[6] Litera A. confirmavit decreto et per alios observări voluit. Sed ipsemet etiam gratio- sissimae memoriae piissimus imperator divus Leopoldus severo suo ac clementissimo decreto sub Litera B.[7] eadem orientalis ecclesiae Transilvaniae privilegia, jura ac praerogativas inviolate observări sub gravi indignatione praecipere dignatus est, donee tandem per Ill-mae D. Vestrae aliorumque fidelium archi- diaconum[8] Valachica haec naţio tota S[anctam] Unionem amplexa est. Ex archiepiscopali sede in episcopalem cum adiuncto sibi theologo alterius natio- nis et[9] ritus sine praestito de sua fidelitate juramento, sine dependentia ab episcopo, imo ut iile leges praescribat episcopo et toti venerabili clero habere coacta est.

Jam, Ill-me D-ne, cum per triennium tali episcopo in tam tumultuariis temporibus, in tali ab unione recalcitrantis plebis seditione, tott emortuorum sine baptismo puerorum, tott christianorum sine conffessione ac sacra com- munione defunctorum perditionem, tott denique hominum nostrorum paro- chorumque ob hanc praecise rationem profugium adscribere cui debemus? Nisi tali qui per sinistras informationes sedem hanc pastore suo privavit.

Hinc Ill-mae D-ni Vestrae nostrum miserrimum desperatumque jam statum ac mentem declarare volumus, quatenus nos nullo modo volumus ut Ill-ma D-tio Vestra resignet episcopatum (prout inaudivimus quod ad hoc cogeretur), nec admittemus alium episcopum vivente Ill-ma D-ne Vestra. Significamus etiam hoc quod si Ill-ma D-tio Vestra per fas et nefas aut quomodocumque ad hoc agendum cogeretur populus quoque Valachicus renuntiabit unioni, qui unanimiter clamat, quod si Ill-ma D-tio V-ra redierit quidquid illis agendum

proponet, hoc agent, et si non redierit, nihil scire vuit de unione et unitis, res profecto consideratione digna, et ut proponatur iis quibus interest conservare S. Unionem et animas eorum, pro quibus Christus sanguinem[10] fudit, salvare. Adeoque humillime rogamus, ut dignetur qua fidelis et bonus pastor (cuius praesentia si aliquando, nunc maxime necessaria) sollicitari, ut suo celeri adventu suas orbatas oves consoletur, sine tamen tali adiuncto theologo diversae nationis et ritus, cuius ratione universus clerus cum populo anno adhuc 1744, tempore accessus[11] Ulustritatis Vestrae Viennam, porrexerat instantiam promovendam ut amoveatur, cui de facto etiam inheret[12], significans quod nullo modo tamquam offensionis lapidem[13] habere velit.

Quibus dum unanimi voto Ul-mae D. V-rae gradosum responsum prae- stolaremur, nosmet patemae gratiae ac pastorali benedictioni commendantes ma- nemus.

Ill-mae ac R-mae D-nis V-rae humillimi capellani Archimandrita Leonde[14] Monas

Archidiaconus Samuil[15] ex Bosna[16]

Archidiaconus Giomalensis[17]

Archidiaconus Hunyadensis[18] Archidiaconus Thuriensis[19]

Archidiaconus Iliensis[20]

Archidiaconus Giorgius[21] Timandi

Archidiaconus Joannes Dragos Thordensis Abrahamus Pop archidiaconus Dallyensis [!] Archidiaconus Carolinensis

Nicolaus Pop archidiaconus Ballamirensis

Joannes Szachadati[22] archidiaconus Ballasfollensis[23]

Samuel Pop archidiaconus Sebisiensis

Mattaeus Pop archidiaconus Ormeny Szechiensis[24]

Archidiaconus Brostoniensis[25]

Petrus Pop archidiaconus Recensis[26]

Clemens Chaliani[27] archidiaconus Szovatensis

Procopius Pop archidiaconus Theuriensis[28] Archidiaconus Athanasius Neszediensis[29] Giorgius[30] archidiaconus de Chopru[31] Gabriel archidiaconus Bonsmirensis[32]

Gabriel archidiaconus Szovarensis[33]

Joannes archidiaconus de Chessei[34] Michael archidiaconus de Reze[35] Gabriel archidiaconus de Icland[36] Archidiaconus Sazmirensis[37]

- **Cunoaştem două copii: 1) ASV, Germ., voi. 353, f. 258-259, pe care o publicăm; 2) BAFC, ms. lat, p. 116-120, publ. P, Coresp., p. 106-108, cu data topografică numai Daia şi cu cea cronologică greşită: 22 (în urma asemănării cifrelor 1 şi 2 în grafia copistului) septembrie 1747, această din urmă ed. cuprinzând şi alte câteva erori, pe care le arătăm în note.**

înainte de P, scrisoarea a fost cunoscută, pe baza acestei copii, de B, Klein, p. 230-231, care o rezumă tot cu data cronologică inexactă pe care am amintit-o. Data cronologică exactă se poate deduce, indirect, şi din scrisoarea secţiei catolice a Guvernului Transilvaniei către Maria Tereza, 29 septembrie 1747 (Doc. 105), precum şi din aceea a lui Aaron către Serbelloni, 4 octombrie 1747 (Doc. 107).

Note

[1] Corect: „Suk" (Zsuk, Juc).

[2] P, *Coresp.,* p. 106: „principus".

[3] Copia 2: „turn[11].

[4] *Ibid.:* „resolutiones".

[5] P, *Coresp.,* p. 106: „quandam".

[6] Copia 2: cuvânt repetat.

[7] Rezultă deci că prezenta scrisoare era însoţită de două anexe.

[8] Corect: „archidiaconorum".

[9] P, *Coresp.,* p. 107: conjuncţia lipseşte.

[10] *Ibid:* „sanquincm".

[11] *Ibid.:* „acccnsus". Această eroare a determinat traducerea greşită a frazei la Stăniloac, p. 1173, unde „acccnsus" c tălmăcit ca „tulburat"; în realitate, e vorba de „acccssus" (mers), cu referire la călătoria lui Inochentie la Viena!

[12] Corect: „inhaeret". Copia 2: „haeret".

[11] Întâia *Epistolă Sobornicească a Sfântului Apostol Petru,* cap. 2, vers. 8; *Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel,* cap. 9, vers. 32, 33.

[14] Copia 2: „Leontiac".

[15] P, Coresp., p. 107: „Samuel".

[16] Bazna, aproape de Mediaş.

[17] Geomal, în Alba.

[18] Protopopul Zaharia (P, Coresp., p. 96).

[19] Tureni, la nord-est dc Turda. E vorba de protopopul Maniu *(ibid.,* p. 96; cf. B, Episcopii, p. 269, menţiune din 1756).

[20] llia, în Hunedoara.

[21] P, Coresp., p. 107: „Georgius".

[22] *Ibid.:* „Szakadati".

[2J] Copia 2: „Balosfallensis". Corect: „Balasfalvensis".

[24] P, Coresp., p. 108: „Ormeny-Szekiensis". E vorba de satul Armeni, în părţile Sibiului (Suciu, I, p. 45).

[25] P, Coresp., p. 108: „Brotonensis". E vorba de satul Broşteni, la sud-vest de Copşa Mică; protopopul cu numele tot Maniu (ibid., p. 96).

[26] Râciu, la nord-vest de Târgu-Mureş. Cf. şi Klein, p. 3.51: Archidiaconatus Rocsiensis.

[27] P, Coresp., p. 108: „Kaliani".

[28] Tăureni (Mezfitdbdt), la nord de Luduşul de Mureş. E vorba de protopopul „Prccup Tohatiensis" (P, Coresp., p. 97).

[29] P, Coresp., p. 108: „Naszodiensis". Cf. ibid., p. 97.

[50] *Ibid., p.* 108: „Georgius".

[31] Copru, în părţile Gherlei (Suciu, I, p. 16.5).

[32] Corect: „Boncznirensis". Cf. Boncznyires (B, *Klein,* p. 342). P, *Coresp.,* p. 108: „Boszmircnsis". E vorba de satul Bonţ, în părţile Gherlei.

[33] Suarăş (Sgovdros), în părţile Dejului.

[34] Căşeiu *(Alsd-Kosály),* la nord de Dej. Subscripţie lipsă la P, Coresp., p. 108.

[35] Rccca-Cristur, la sud-vest de Dej (Suciu, II, p. 73).

[36] Idandul Mare (Nagy-Ikldnd), aproape de Luduşul de Mureş (Suciu, I, p. 302), unde popa Găvrilă, probabil protopopul de mai târziu, e menţionat deja de conscripţia diecezei întocmită de Inochentie în 173.3 (B, Klein, p. 357).

[37] P, Coresp., p. 108: „Szaszmirensis". Corect: „Szasznirensis". E vorba de satul Nireş (Szăsznyircs), în părţile Dejului (Suciu, I, p. 427).

(1747 toamna?, Viena)

Grigore Maior către Inochentie. Rezumat - nu întru totul limpede - al unei scrisori în românește: îi dă de știre, printre altele, că îl îngrijorează gândul că poate o scrisoare precedentă, ce i-a adresat-o în timpul călătoriei, a determinat Cămara să provoace interzicerea corespondenţei clerului unit cu vlădica; mai spune că anexează la această scrisoare (rezumată) răspunsul tezaurarului (Transilvaniei) la întrebarea cum să procedeze el, care e împuternicitul vlădicăi, în atare situaţie.

Substantia epistolae Valachicae

2ua archidiaconus Major[1] notificat baroni Klein, quod in magna ne fuerit cum suo episcopo propter multas necessitates et res quae nihil tale cogitantibus accederit[28] propter earn epistolam quam archidiaconus Major in itinere scripserat[29], nam quod ea forte causa fuerit, ut ab Inclyta Camera emanaverit decretum regium ad universum clerum Graeci ritus uni- tum, quo prohibebatur omnis correspondentia cum barone Klein[30], ob quam rem quod officii sui esse putaverit idem Major ad excellentiam suam dominum thesaurarium[31] scribendi, quid sibi facto opus esset, cum esset plenipotentiarius baronis Klein[32]; ad quam interrogationem, quod illi praesens hic accludat responsum thesaurarius miserit. Notificat praeterea baroni Klein circa pecu- niam quam missionario dederit[7] et quod Agens ipsorum hic Viennae residens bonam spem illis det commissum sibi negotium bene finiendi.

■ **H-H-StA, Hung., F. 364, p. 276 (cu o însemnare modernă greşită: 1745); mf. DGAS, Viena, rola 90, c. 252; fc. BAFC.**

28 „quae - accederit", expresie ce ni se pare fără înţeles: greşeală a celui care a făcut
29rezumatul sau neinteligibil din pricina unei omisiuni? sau eroare, în loc de „acciderint"?;
30„cogitantibus" e un plural, fiindcă se referă şi la S. Caliani (vezi nota urm.). In acest caz,
31sensul ar fi: (necazurile şi treburile) pe care le-au avut (Maior şi Caliani), care nu s-au gândit
32(aşteptat) la aşa ceva.

Note

[1] Calitate surprinzătoare pentru Grigore Maior aceasta de „arhidiacon", care corespunde celei de protopop în documentele epocii, cu referire la clerul românesc unit sau ortodox. E o stângăcie a celui care a făcut la Viena rezumatul? Maior a fost în această vreme, precum se ştie, călugăr basilian, hirotonit preot la Roma, la 17 decembrie 1745 (Ardeleanu, în Transilvania, X, 1877, nr. 11, p. 124).

[3] Aluzie, fără îndoială, la drumul de întoarcere al lui Maior şi Caliani de la Roma la Blaj, in primăvara-vara anului 1747.

k

[4] Toth, p. 193, n. 2. Cf. şi Dragomir, I, anexă, p. 58 (instrucţiunile pentru „protectorii[0] Unirii, 20 iunie 1746, arată că tezaurariatul - alt termen pentru Cămară - trebuie să vegheze la interceptarea „corespondenţei suspecte, atât a preoţilor uniţi, cât şi a celor schismatici, cu clerul şi călugării din Ţara Românească şi Moldova").

[5] Baronul Ignatius Josephus Bornemisza de Kâszon, care fusese unul dintre „protectorii" oficiali ai Unirii; a fost numit tezaurar al Transilvaniei în august 1746 (Trâcsănyi, p. 475).

[6] Toth, p. 193, n. 4. Pentru un caz asemănător, de mai târziu (din 1757): P, Coresp., p. 118- 119.

[7] Pentru a se putea întreţine, la 30 septembrie 1747 Inochentie cerea clerului unit să-i trimită bani pe ascuns, prin călugări piarişti (B, *Klein,* p. 227; P, Coresp., p. 108-109). Ceruse bani şi prin scrisoarea din 29 iulie acelaşi an către S. Caliani (B, Klein, p. 222-223; P, Coresp., p. 95-96).

103

1747 septembrie 19 (Roma)

Inochentie către Maria Tereza. După ce continuă să prezinte instituţia teologului iezuit în culori nefavorabile, pe teolog ca o piedică în aducerea la îndeplinire a ordinelor regale (!), o roagă pentru reintegrarea sa în episcopie şi în drepturile sale episcopale, ca să se poată dedica, de acum înainte, numai îndatoririlor sale spirituale, renunţând la preocupările „temporale" (lumeşti, social-politice).

Sup[p]lex libellus tit[ulato] domino Baldani, auditori eminentissimi cardi- nalis Alexandri Albani die 19, 7-bris 1747 in hune finem datus, ut sua emi- nentia ex officio eum Viennam Austriae submittere dignotur:

Sacra Caesarea Regiaque Majestas, Domina domina clementissima, l nnatam Austriacis principus clementiam a mea ecclesia et me citra omnem meam culpam averti et in indignationem converti gemens, statum causae penitius examinando, ad Sacrae C[a]esareae Regiae Majestatis Vestrae clementiae et justitiae solium repraesentandum censui. Dum anno 1741 jesuitae benignum attulerunt mandatum, ego molestum quidem hospitem in obse- quium Augustae Domus tolerare statui. Et dum populus hujus hospitis amotio- nem[1] et pro justitiae promotione juriumque ecclesiae huic competentium confirmatione meam postulavit interpositionem, ego respondi, quod nonnisi pontificabilus praeesse velim, consequenter ut sibi ecclesiae quaod[2] jura sua de alio intermediatore provideat. Venerabilis clerus ad sacram Viennensem nuntiaturam recurrit et abinde mihi apostolicum monitorium attulit, ut ad universa ecclesiae jura episcopalem apostolicam extendam vigilantiam. Quia ergo leges Hungariae exigunt, ut omnes judices etiam spirituales causarum auditoris officii juramentum sub nullitate sententiae deponant, quod ubique adeo in usu est, ut ipsi accatholici jurare per Deum non recusent, sed praecise sanctorum invocationem, quam formula juramenti continet, deprecentur. Quantae autem contra accatholicos sint propterea querelae, notorium est. Quare ergo ecclesiae meae et mea

querela contra jesuitam locum non habeat, qui jesuitae nec per Deum jurare vuit, cum tamen nec Leopoldinum, nec Sacrae Majestatis Vestrae mandatum jesuitam ab hoc obligamine eximat. Ex hoc căpiţe patet, quod jesuita, non autem ecclesia mea aut ego in culpa sit et caesareo-regia mandata ab executione impediendo publicasque regni leges violando, publicas querelas ac inquietudinem provocet. Nec vero ad omnia per jesuitas provocata inquietudinis in aliis repraesentationibus aliundo ex- pressa gravamina procedendo benignis auribus gravis sim, cum semel depre- hensus malus, semper malus et omnium reus esse praesumatur, praeallegata contra jesuitas evidens demonstratio sufficiat. Personae meae hoc officit, quod ultra praecisam pontificalium administrationem, alim etiam ecclesiae gratia gesserim, ad quae erga apostolicam sacrae nuntiaturae monitionem accedere debui. Iam vero ab his negotiis sine contemptu apostolicae monitionis recedere possum, quia sacra nunţiatura jesuitis adhaeret, suam monitionem culpat et me a reverentiali obedientia ipso facto absolvit. Mea ergo culpa non est, quod sacrae nuntiaturae obedire debuerim, nec mea culpa est, quod jesuitam legibus Hungariae obedire nolit et hac inobedientia mandatorum regiorum etiam ho- norificam executionem impediat.

Quod mihi incumbit et regiam etiam conscientiam gravat, est animarum interims. Ut itaque propter temporalium mihi, ut supra allegavi, impositam curam, animas negligam, non est coram Deo excusabile. Et quia majus vinculum est episcopale cum ecclesia quam camale matrimonium nullaque ratio adsit propter quam ecclesiam meam deseram.

Eapropter Sacrae Caesareae Regiae Majestati Vestrae humillime supplico, dignetur pro apostolica sua pietate, cassatis omnibus hactenus interventis controversiis et exinde in futurum emergibilibus mei impetitionibus, cum legali securitate me sedi episcopali et juribus meis restituere, ut sepositis temporalibus ecclesiae juribus, animarum et curae pontificalibus praecise praeesse possim. Quam clementiam humillimis meis ecclesiaeque meae sacrificiis et praecibus demeritus persevero.

S-ae C-ae R-ae Mattis V-rae humillimus capellanus

■ **BAFC, ms. lat. 566, p. 98-101, copie de reg.; fragment în facs. II. Publ. (cu unele greşeli de tipar) la Pall, Inochentie Micu-Klein, deschizător al luptei de emancipare naţională, p. 202-203.**

Note

[1] Corectat, se pare de mâna lui Inochentie, din „ammotionem".

[2] Scăpare din condei, în loc de „quoad".

104

1747 septembrie 23, Roma

Valenti către Serbelloni. Nu se pierde din vedere la Roma urmărirea înduplecării lui Inochentie de a-şi da demisia, potrivit dorinţei împărătesei-regine şi fiindcă se socoteşte că e în interesul spiritual al Bisericii Unite; dar vlădica nu se lasă uşor convins.

Illustrissimo e Reverendissimo Signore,

Non si e perduto, ne si perde di vista l'affare della rinunzia che, per i motivi fatti giâ rappresentare a Vostra Signoria Illustrissima dalia Maestâ dell'Imperatrice Regina, si desidera siegua per parte di monsignor Klein del vescovado di Fogaras; anzi posso dirle di avergliene io stesso piu volte parlato. E ben vero che non essendo egli molto facile ad essere persuaso, massime in una cosa che crede non essere ne di suo onore, ne di sua convenienza, non puo qui oprarsi colla sollecitudine che cost! si vorebbe. Assicuri V.S. Ill-ma il signor conte di Colovrat, che accenna di averlene nuovamente parlato in nome della Maestâ Sua[1], che si ha da noi tutta la maggior premura di secondare in cio il real suo desiderio, anche perche si stima congiunto col bene spirituale di quella chiesa e di quei popoli; e per fine le bacio le mani. Roma, 23 settembre 1747

Di V.S. Ill-ma

Servi tore
S.C. Valenti Monsignor

Nunzio in Vienna.

■ **ASV, Germ., voi. 612, f. 372, numai semnătura e autografă.**

Notă

[1] Doc. *98* din 9 septembrie 1747.

105

1747 septembrie 29, Sibiu

Secţia catolică din Guvernul Transilvaniei către Maria Tereza. Informaţie de la Aaron despre hotărârea luată de unii protopopi la Daia şi comunicată lui la 17 septembrie de a nu l mai recunoaşte ca vicar (rezumat în studiu, Cap. V).

Sacratissima Caesarea Regiaque Majestas, Domina domina clementissima,

A

JL **kd** sessionem nostram comparens reverendus Petrus Aron, Graeci ritus unitorum vicarius generalis, retulit diem fuisse decimum septimum men- sis Septembris, quando Nicolaus Balamiri Balamiriensis, Joannes Dragoszin[1] Thordensis archidiaconi, uterque hactenus pro unitis habiti, eundem conveni- entes nomine quorundam archidiaconorum certo scripto coram perlecto a vicariali functione atque omni functioni ministerio revocarunt per expressum contradicentes totali et integrae activitati. Petiit is perlectum scriptum sibi communicari, non obtinuit, prout tamen assequi ex una praelectione poterat, sensum illius sequentem fuisse communicavit: Exesse videlicet episcopum Graeci ritus unitum sede sua ultra annum, cessare igitur vicariam etiam activi- tatem a principali suo, episcopo videlicet, procedentem, quae ad unius anni circulum illi codata, ita a clero in functionem ejusdem consensum fuisset, causasse in clero aversionem cumprimis quod is a tempore discessus episcopi ad creberrimas etiam requisitiones synodum celebrare recusasset, imputare denique eidem episcopi absentiam; actum de his in pago Dăllya, Alba Carolina uno miliari remoto, ubi novissime conventiculum ab illis habitum est[2], quale attentare velle propediem in comitatu etiam Thordensi audiuntur.

Inexpectata haec vicarii generalis fuit relatio, quae nos summopere perculsit, quicquid virium fuit quippe, Pientissima Princeps, jam ab inde ex quo turbatae unionis malum rudem Valachorum plebem invasisset pientissimae Majestatis Vestrae menti, matemae sollicitudini părere volentes in medium fideli promptitudine, zelanti in bonum sacrae religionis, publicae tranquil[l]itatis animo contulimus, in reductione avulsae plebis laboravimus, sinceram illam partem putantes, cujus pessima

indicia num se exirere [?][3] videntur; processum quippe nomine quorundam archidiaconorum est, ast non invanum metuimus rem si non a toto clero, a potiori saltern parte sub mânu tractatam ac latentem, nune erupisse. Speciem gravis factionis esse, animo utique ingrato, posteaquam a gloriosa recordationis Majestatis Vestrae majoribus Sacratissimaque etiam Majestate Vestra tot regiis favoribus munificentia atque legis beneficio in universum cumulatissime aucti fuissent. Fateri coram clementissimo Sacratissimae Majestatis Vestrae throno necessitas fidelibus rationibus nixa nos cogit, quod tam ex his indiciis, quam aliis relationibus coram nobis factis elicere debuimus, residere videlicet in clero etiam Graeci ritus turbatae unionis mali causam, parva quippe illius pars est illis requisitis exculta, quae sacerdotale ministerium requirit, quam sequitur reliqua, cum parva nobilitate et rudi plebe velut directricem. Non desunt porro inter eminentiores, qui beneficiis quidem pascuntur, ad scopum tamen sacrae unionis zelare non admodum videntur, inveniri praeterea de collusione cum schismaticis suspectos, superiorum ordi- nationibus renitentes. Refertur hujus mali origo ad correspondentiam quam Romam mira arte continuant atque inde animos erigunt, nec omni suspicione carere videntur Basiliani Roma recenter advenientes, qui vicario generali rem suam communicari non admodum volunt, magis autem adhaerent archidia- conis adversus functionem ejusdem conspirantibus; quae quoniam altiorem indaginem requirent partituri benignissimis regiis jussis ulteriorem clementis- simam ordinationem Majestatis Vestrae imploramus. In reliquo precamur, ut Deus summus exercituum dux pias intentiones et arma Sacratissimae Majestatis Vestrae dementissime felicitet.

Sacratissimae Majestatis Vestrae
humillimi perpetuoque fideles subditi et servi,
Gubernator, Consiliarii gubemiales praelati et
Magnates in Transylvania Romano-catholici.

E congregatione nostra
Cibinii, die 29-a Septembris
anno 1747.

■ **ASV, Nunz. Vienna (Nunz. di Germania), voi. 149, f. 373-373v, copie; mf. DGAS, Vat., rola 8, c. 283-284; fc. BAFC. Menţiune la T6th, p. 193, n. 3 (după MOL, Erd. kanc. It).**

Note

[1] loan Dragoş, protopop de Turda, c printre semnatarii memoriului din 12 septembrie
1747 către Inochentie (Doc. *1*01), identic cu loan, „arhidiacon" de Turda (P, *Coresp,* p. 97).

[2] Cf. scrisoarea lui Aaron către Serbelloni, 4 octombrie 1 747 (Doc. 107).

[3] Scăpare din condei, în loc de „exire": a ieşi, a se întinde?

106

1747 octombrie 1, Sibiu

Secţia catolică din Guvernul Transilvaniei către Cancelaria Aulică Transilvăneană. Parafrazează, mai pe scurt, raportul ei către Maria Tereza din 29 septembrie (Doc. 105), subliniind în plus că opoziţia (faţă de Aaron) se manifestă şi printre uniţii de peste (la nord de) Mureş.

Literarum gubernatoris et consiliariorum catholicorum **in** *Transylvania gu- bemalium ad Cancellariam aulicam Transilvanicam, Cibinio, sub l-a 8-bris anni 1747 datarum paria*[1].

r) um hic in reducenda plebe Valachica sedulo laboraremus, qualem vicarius generalis Petrus Aron fecerit relationen ex literarum Suae Majestati Sacratissimae scriptarum adjacente exemplo Excellentia Vestra[2] et inclyta Cancellaria perspiciet. Fatemur res haec vehementer nos percussit, hactenus sperantes, partes trans-Marusianas extra factionem esse; sed prout tam hic indicium, quam aliae relationes perhibent, nec illic bene procedunt negotia. Hic est Romanae correspondentiae fructus, quam Excellentiae Vestrae et indytae cancelariae nota plebis hujus calliditas artificiose continuat. Experimur sane beneficiis et immunitate ecclesiastica eos frui velle, ad scopam tamen unionis virtute muneris sacerdotalis modice zelare, imo nonnullorum erga schismaticos conniventiam esse manifestam. Annectimus Excellentiae Vestrae et inclytae Cancellariae archidiaconi Balomiriensis scriptum, quo cuidam popae schismatico facultatem impertitur in templo unito et pro unitis divina per duas dies celebrandi; scribit quidem, dictam popam promisisse, se unio- nem suscepturum[3], quod tamen non est- verificatum. Hujusmodi, ut et alia sacerdotum eminentiorum advertimus facta, quorum intuitu inficiari nequi- mus, haeremus praestolamurque Suae Majestatis ordinationem, cui nos confor- mare studebimus.

■ **ASV, Nunz. Vienna (Nunz. di Germania), voi. 149, f. 374-374v, copie; mf. DGAS, Vat., rola 8, c. 285-286; fc. BAFC. Acelaşi scris ca în copia scrisorii lui Nicolae Balomireanu, 16/27 aprilie 1747 (Doc. 66).**

Note

[1] Prescurtat: *P.P.,* având acelaşi înţeles ca şi *copia.*

[2] Gyulaffi.

[3] Permisul eliberat de Balomireanu, 16/17 aprilie 1747 (Doc. *66).*

107

1747 octombrie 4, Blaj

Aaron către Serbelloni. îl informează despre hotărârea luată de unii protopopi la Daia de a nu-l mai recunoaşte ca vicar; în ultimul moment află şi despre excomunicarea sa de către Inochentie, care îl înlocuieşte în vicariat prin Balomireanu.

Excellentissime Domine,

uod olim Sanctissimus Dominus Noster et Sacra Congregatio de Propaganda [Fide] praecavere intendebant, ne nimirum ab officio vicariatus amovear, jam adimpletum est, non quidem ab illustrissimo episcopo, cujus neque revocatoriam neque in alia materia jam pridem percepi ullam epistolam, sed a quibusdam nostris subordinatis archidiaconis, qui posteaquam congrega- tionem aliquam oculto celebrassent in pago Dalya, 17 7-bris duo me acces- serunt, Nicolaus videlicet Ballamirensis et Joannes Thordensis archidiaconi, cum quadam scripta instructione et, ut ajebant, cum consensu etiam nonnul- lorum aliorum archidiaconorum, vigore cujus sese declararunt mihique denun- ciarunt, quod a modo in posterum vicarium non agnoscent, rationem dantes quod etiam tempore meae installationis condiţionate solum ipsi me receperint, si nimirum episcopus intra annum advenerit, et quod saepe rogatus eisdem synodum generalem celebrare recusaverum, consequenter quasi ego forem causa remorae illustrissimi episcopi. Excellentissime domine, si via legitima revocatus ffiissem, non dolerem, aut si prius accusatus, citatus, convictus et per legitimum judicem condemnatus ffiissem, sufferem utique. Sed sic a subordinatis

ante judicium sententiam audire grave accidit. Ego ut credo divina dispositione, licet indignus, ad hoc officium per proprium ill-num d-num ep- pum electus et constitutus fui. Siquidem neque per patronos, neque alia via tam grave onus quaesivi, sed ultro ill-mus d-nus ep-pus mihi obtulit, dein vero Sua Majestas Caesareo-Regia, per suum ad Excelsum hoc regium Gubemium rescriptum, vicarium agnovit. Similiter Sanctissimus Pontifex, Sacra CongTe- gatio, Eminentissimus dominus cardinalis praedecessor Excellentiae Vestrae Apostolicus Nuntius[1], pie deffinctus Archiepiscopus Strigoniensis, Excellentia Vestra et per consequens omnes pro tali me habuerunt et tamen hactenus a nullo ipsorum revocatus sum, sed solum a subordinatis non scio cui authoritati ffindatis archipresbyteris, sententiam ante judicium, audire debui. Detuli haec, quia debui, etiam Statui Catholico, qui etiam ad Augustam Aulam deferent, defero etiam Excellentiae Vestrae, ut pro rei veritate patronum agere dignaretur. Excellentissime domine, si ego inutilis sum pro hoc officio, si impedimentum sum majoris Sanctissimae Religionis boni, sicuti hactenus nunquam appetii, ita in praesenti quoque hoc officium non appeto, deponear parte mea, dum modo fiat via ordinaria et debita, unice doleo processum inordinatum et quod exinde oriri potest majus malum, prout etiam domini Status Catholici asse- rebant. Jam utcunque schismatis malum, divina cooperante gratia sedari cepe- rat, modo autem dissensus invenitur inter eos qui dissensum componere deberent. Quasi ego forem causam remorae ill-mi ep-pi argui videor, ast ego quae Excellentiae Vestrae, quaeque Sacrae Congregationi aliisque scripsi, palam extabunt; nihil adversus ill-mum ep-pum scripsisse scio, quia nihil habui; quae autem causa sit ejusdem remorae alii melius scient; ego vellem et voluissem semper suo ovili praesentem. Quod autem saepe rogatus synodum generalem celebrare eisdem recusaverim fa[cile][2] rationem dabo.

Et haec dum pro notitia et ulteriori meliori dispositione et ordinatione Excellentiae Vestrae, jam etiam Augustae Aulae, debita defero, me patrocinio recommendans, maneo

Excellentiae Vestrae Balasfalvae, 4 8-bis 1747.

servus humillimus
Petrus Aaron
episcopi Fogarasiensis vicarius generalis

P.S. Utinam huic conspirationi aliquid non contulerint etiam noştri neo Roma advenientes missionarii.

Excellentissime Domine, recte dum has scripsissem, ex certa relatione percepi ill-mum d-num ep-pum Roma haec sequentia verba hujatem clerum hinc inde sparsim scripsisse: *Petrum Aaron ob incorrigibilitatem ab officio vica- riatus deposui, a sacris suspendi et excommunicavi, quern evitandi praecipio sub excommunicatione,* in *cujus locum constitui admodum rfeverendum] d[ominum] Nicolaum Balomiri.*

Jam, Excellentissime Domine, mea incorrigibilitas nota est Excellentiae Vestrae, nota Sacrae Congregationi, nota denique Summo Pontifici. Nihil absque consilio egi, secundum rescriptum Summi Pontificis, Sacrae Congre- gationis et Excellentiae Vestrae me direxi. Si ergo propterea excommunica- tionem, quae tamen mihi nota non erat, sed nunc earn ab aliis intelligo, pati debeam, quod Summi Pontificis et Excellentiae Vestrae părere volui et conatus sum, judicando relinquo num juste ac simul ulteriorem directionem imploro.

■ **ASV, Germ., vol. 351, f. 501-503, orig.**

Note

[1] Camillo Paulucci, care a stat ca nunţiu la Viena până pe la mijlocul lui octombrie 1745 (Pastor, XVI/1, p. 87, n. 2); dar antecesorul imediat al lui Serbelloni a fost un alt prelat, o rudă a lui Valenti, şi anume Gian Francesco Stoppani, numit în februarie 1746 (ibid., p. 87), care va deveni cardinal numai în noiembrie 1753 (ibid., p. 242).

[2] Cuvânt la sfârşit de rând, indescifrabil în întregime din cauza legăturii volumului.

1747 octombrie 5, Blaj

Aaron către guvernatorul Transilvaniei (Ioannes Haller). A aflat că „conspirațiile" împotriva sa pornesc, ca origine, de la Inochentie, care în mai multe „scrieri" a dat de știre (altora) că l-a depus, l- a excomunicat și l-a înlocuit cu Balomireanu.

Copia literarum vicarii Graeci ritus in Transylvania unitorum ex Balăsfalva, 5-ta 8-bis anni 1747 ad gubernatorem Transylvaniae. Paria[1]*.*

Post quam Cibinio hue pervenissem, privata quidem, sed certa relatione innotuit, quod conspirationes adversus me factae ortum ducant ab illustrissimo domino episcopo Roma, qui fors etiam excommunicationem adversus me pronunciavit et fors etiam alicui[2] misit, quae tamen nondam mihi constat, interim hinc inde pluribus scriptis sequentia invenio: *Petrum Aaron ob incorri- gibilitatem ab officio vicariatus deposui, a sacris suspendi et excommunicavi, quem evitandum praecipio sub excommunicatione,* in *cujus locum constitui admodum reverendum dominum [Nicolaum] Balomiri*[3]*,* adeoque ut non solum ab officio sim depositus, sed etiam a sacris suspensus et excommunicatus, et haec passim sparsa sint, ita ut omnes pro excommunicato me habent et aversantur, multum praegnante sententia praesulis, quinimo etiam consilium iniverunt, ut me impedirent a sacris celebrandis et jam etiam ex cathedra sententiam excommu- nicationis in me promulgare voluerunt et fors etiam jam factum in aliquibus locis et si quis venit me in obviis necessitatibus quaerendo, eum avellunt dicen- tes qualisnam degradatus et excommunicatus? et haec quidem etiam in partibus trans-Marusianis, ubi etiam in districtu Sukiensi (referente domino directore[4]) conventiculum celebratum est[5] et ibi quoque degradatus audio. Excellentissime domine, qualis sit mea incorrigibilitas, nota est Apostolicae Sedi, secundum cujus rescriptum in agendo me direxi, si ergo propterea quod in agendis consilium sapientum[6] et eorum quorum interest, requisivi et secundum illud me direxi', tantam ignominiam et mortem civilem sufferre debuero, udque facilius erit illis qui sua sequuntur consilia[8]. Notifico haec etiam sacrae

nun- tiaturae[9], humillime defero etiam Vestrae Excellentiae, ut non aliter, nisi pro rei veritate patrocinium interponat ibi, ubi oportuerit ad evitandas etiam alias in futurum consequentias. In reliquo

Excellentiae Vestrae

humillimus
Petrus Aron[10]

Balasfalvae, 5-ta 8-bris 1747.

■ **ASV, Nunz. Vienna (Nunz. di Germ.), voi. 149, f. 375-375v; mf. DGAS, Vet., rola 8, c. 288-289; fc. BAFC. Acelaşi scris ca în copia scrisorii secţiei catolice a Guvernului Transilvaniei către Maria Tereza, 1 octombrie 1747 (Doc. 106).**

Note

[1] Cf. raportul secţiei catolice din Guvernul Transilvaniei către Cancelaria Aulică Transilvăneană, 1 octombrie 1747 (Doc. 106, n. 1).

[2] Lui Balomireanu (vezi scrisoarea lui Inochentie către acesta, 25 august 1747, P. Coresp., p. 98).

[3] Cf. scrisoarea lui Aaron către Serbelloni, 4 octombrie 1747, post-scriptum (Doc. 107).

[3] Petru Dobra (cf. Doc. 43 din 2 iulie 1746).

[5] Memoriul adresat lui Inochentie de un număr de protopopi (de la sud de Mureş), adunaţi la Daia, purtând data de 12 septembrie 1747, a fost semnat şi de unii protopopi (de la nord de Mureş) adunaţi desigur la Juc (Doc. 101, în acesta însă nu se aminteşte de Aaron).

[6] Şi anume al Propagandei, al nunţiului de la Viena (vezi scrisorile sale din 14 decembrie 1746, din 4 ianuarie 1747, Doc. 53, 56).

[7] Scrisoarea lui Serbelloni din 18 ianuarie (Doc. 57) şi aceea a Propagandei, din 21 ianuarie 1747 (Doc. 59).

[8] E o umbră de amară ironie în acest sfârşit cam stângaci de frază: „în orice caz va fi mai uşor pentru aceia care urmează sfaturile [hotărârile) lor proprii". Dar aluzia nu ni se parc a se potrivi cu realitatea, deoarece „înţelepţii" solicitaţi n-au făcut decât să-l confirme şi să-l încurajeze pe Aaron în hotărârea sa proprie de a nu promulga decretul de excomunicare lansat de Inochentie contra teologului iezuit, decret pe care îl socotea nevalabil şi totodată primejdios prin consecinţele pe care le-ar fi avut executarea aceluiaşi decret.

[9] Cf. mai sus, n. 3.

[10] în original figura, fără nici o îndoială, forma „Aaron".

109

1747 octombrie 14, Viena

Serbelloni către Aaron. Caută să-l liniştească în chestiunea zvonului că Inochentie I a depus şi excomunicat; a comunicat scrisoarea sa Curţii chezaro-crăieşti.

Admodum Reverende Pater,

A. n epistola tua diei 4 currentis[1] percipio afflictiones tuas, quibus angeris ob sparsum rumorem quod reverendissimus episcopus Fogarasiensis amoverit te ab officio vicariatus, suspenderit et excommunicaverit. Nil tamen debes ista curare cum bene scias te esse munitum debitis facultatibus ad legitime et tuto continuandum officium tuum ac omnia ordinată ffiisse cum scitu et partici- patione ministrorum Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis, quibus etiam communicavi epistolam tuam. Agas igitur constanter et prudenter commissam tibi administrationem hujus diaecesis, et peculiari studio maneo.

Patemitatis tuae admodum Reverendae

Viennae, 14 Octobris 1747.

studiosissimus

F[abricius] Archiepiscopus Patracensis,

Nuntius apostolicus

Reverendo Patri Petro Aaroni, Vicario generali Fogarasiensi.

■ **ASV, voi. 351, f. 504, copie.**

Notă

[1] Doc. 107.

110

1747 octombrie 14, Viena

Serbelloni către Valenti. îi trimite şi comentează scrisoarea lui Aaron din 4 octombrie, expediind destinatarului şi o copie după răspunsul său. Dezaprobă măsurile luate de Inochentie împotriva lui Aaron. Demersurile sale în această problemă la Curtea vieneză.

Eminentissimo e Reverendissimo Signore signore, Padrone colendissimo,

T lettera qui unita del vicario generale di Fogaras[1] che mi fu resa dalia posta ieri, sară all'Eminenza Vostra di nuovo attestato del genio torbido di cotesto monsignor vescovo Klein e quanto egli ardisca di attentare a pregiudizio della quiete e buon governo di quella chiesa e per conseguenza indispen- sabilmente della religione, stando in Roma sotto l'ombra del soglio pontificio. In vista adunque di quanto mi ha riferito il medesimo vicario generale nella stessa sua lettera io, che sapevo di avere altre volte a lui risposte[2], quando mi richiese dell'uso che dovesse fare del rescritto con il quale Nostro Signore lo aveva dichiarato vicario apostolico in quella diocesi, di ritenerlo appresso di se per cautela di sua coscienza, dovendo esercitare la giurisdizione ordinaria contro il sentimente di monsignor vescovo ed anche se da lui gli fosse tolta, giacche sapevo che la delicatezza di questa Cancelleria di Ungheria avrebbe avute difficoltâ ch'egli[3] ne usasse autorizzato da una giurisdizione estranea, ancora che suprema della Santitâ Sua, ho conferite con il signor conte di Colourat per fargli conoscere che nello stato presente delle cose e troppo necessario di render publica la destinazione di Nostro Signore del medesimo vicario generale in vicario apostolico, non tanto per di lui cautela, che per informazione di quelli che devono prestargli ubbidienza e ricevere da lui le facoltâ. Nel qual sentimente essendo egli[4] convenuto, ha pero desiderate che io senta prima il signor conte di Ulfeld. Il che avendo fatto, non si e potuto con lui convenire, se non che da me si scriva allo stesso vicario una lettera ostensibile, per non incontrar disturbi colla Cancelleria di Ungheria. Onde avendola scritta e rimessa con partecipazione

dei sudetti due miniştri, ne unisco qui copia[5] per intera informazione di V.E. mentre le faccio profondissimo inchino con dirmi sempre

di V. E. umilissimo, divotissimo, obbligatissimo servitore

Vienna, 14 ottobre 1747. F[abrizio] Arcivescovo di Patrasso

Signor Cardinale Valenti Gonzaga
Segretario di Stato di Nostro
Signore (Roma).

■ **ASV, Germ., vol. 351, f. 499-500, numai subscripţia e autografă.**

Note

1 *Doc. 107* din 4 octombrie 1747.

2 Doc. *84* din 24 iunie 1747.

5 Aaron.

4 Kolowrat.

5 Doc. 109, tot din 14 octombrie 1747.

111

1747 octombrie 19 (Blaj)

(Balomireanu, noul) vicar general, către Inochentie. Extras dintr-o scrisoare în legătură cu o hotărâre a sinodului; să nu demisioneze.

Extractus ex litteris anni 1747 diei 19[1] *Octobris ex Transilvania a vicario generali sinodaliter*[2] *datis, taliter sonat in suo originali existente penes oratorem:*

eterminavimus in synodo, ut etiam Viennam mittamus quo citius unum deputatum et est determinants admodum reverendus dominus archidiaconus Dobrensis, et interim Illustrissima Dominatio Vestra nullo modo ressignet[3], secus totum malum Illustrissimae Dominationi Vestrae imputabitur.

[Pro Ill-mo et R-mo D-no Joanne Innocentio Klein, episcopo Fogarisiense][4]

■ **ASV, Germ., voi. 352, f. 256, copia 1; BAFC, ms. lat. 566, p. 120, copia 2.**

Note

1 In copia 2, citit greşit de B *(Klein,* p. 231): 29.

2 Corect: „synodaliter[1]*.

3 Corect: „resignet".

4 în copia 2, corect: „Fogarasiense".

1747 octombrie 20, Mănărade

Aaron către guvernator. Anunţă că protopopii întruniţi în sinod i-au adus la cunoştinţă că Inochentie l-a excomunicat, l-a depus din funcţia de vicar şi l-a suspendat din preoţie. Protopopii îi cer să prezinte la viitorul sinod socotelile despre ceea ce a perceput (din veniturile episcopale).

Excellentissime etc.

LJ

JL JL eri et nudius tertius confluxum archidiaconorum significaveram, et quia quae agebant ignorabam, archidiacono Fogarasiensi[1] commiseram, ut quae observaverit, Excellentiae Vestrae communicaret, quod fecisse[2], credo, jamvero durante adhuc illorum synodo (ad quam fere omnes archidiaconi confluxerunt, non scio adhuc num omnes etiam subscribent). Hodie per duos expressos e suo congressu expeditos delegatos denuntiarunt[3], et ipsis verbis, et illustrissimi episcopi scriptis latam in me excommunicationis, depositionis ab officio vicariatus et suspensionis a sacris ordinibus sententiam, sigillo et subscriptione illustrissimi episcopi roboratam. Cujus tenorem, si opus fuerit, cum tempore videbiL Unicam culpam aut ennumeratarum culparum originem invenit, quod non promulgaverim excommunicationem in jesuitam, mandatis ejus refractarius fuerim. Hoc autem cum in palatio[4] non potuerint convenire, in templo ipso, sub solenni missae celebratione et post divina peregerunt, et eo die quo omnes adhuc cogregati essent. Insuper protestări sunt, ne deinceps officium vicariatus exercere attentarem et ut paratus sim ad futuram synodum rationes de perceptis dare. Caet[erum] etc.

Excellentiae Vestrae

humillimus etc.

Petrus Aron

Monorae, 20 8-bris 1747.

■ **MOL, Erd. kanc. lt, Acta gen., a. 1748, nr. 76, p. 76, copie; mf. BAFC.**

Note

[1] Vasile Barany.

[2] Prin relatarea sa din 10 octombrie (st v.) 1747 (Nilles, II, p. 594-596; cf. şi

B, *Klein,* p. 232-233). El e in mod sigur şi destinatarul scrisorii româneşti adresate de Inochentie la 5 ianuarie 1767 „Făgăraşanului" (BAFC, ms. lat. 393, p. 126-127, publ. P, Coresp., p. 151- 152, cu semn de întrebare în ceea ce priveşte numele), căci il găsim atestat şi la 2 ianuarie şi 27 august acelaşi an 1767 (Sterie Stinghe, Documente privitoare *la trecutul* românilor din *Şchei,* I (1700-1783), Braşov, 1901, p. 260-261, 265). Exilatul 11 iartă, la cerere, de ceea ce „ai fi greşit împotriva mea", Iară vreo precizare concretă.

’ Vezi *Doc. 139* din 15-16 decembrie 1747 (audierea lui Balomireanu, pct. 3).

[4] Reşedinp episcopală din Blaj.

113

1747 octombrie 25, Viena

Serbelloni către Silvestru Caliani. îndemn să asculte de vicarul general Aaron.

Viennae, 25 Octobris 1747-

p

X [atri] Silvestro Kalliani Ordinis Sancti Basilii Graeci ritus. Notum jam est Patemitati tuae qua pastorali solicitudine Sanctitas Sua respiciat has regio- nes, dum non cessat singulis annis mittere operarios, qui populum instruant eumque per Sanctam Unionem ecclesiae caputi adjungant Notum pariter est quibus de causis Romae commoratur reverendissimus episcopus Fogarasiensis et quibus facultatibus munitus fuerit admodum reverendus pater Petrus Aaron vicarius generalis, ut tam clerus quam populus habeat ad quem spiritualiter provisionaliter recurrat. Expedit igitur ut pro tuo erga Sanctam Sedem obsequio non modo debitam praestes eidem vicario generali submissionem, verum etiam vigiles, ne ab aliis ecclesiasticis tam saecularibus, quam regularibus tui ritus aliquid assensetur in praejudicium legitimae potestatis. Sic agendo, respondebis expectationi quam de te concepit Sacra Congregatio de Propaganda Fide, dum te operarium in vinea Domini designavit, meque tuis orationibus commen- dans, maneo[1].

■ **ASV, Germ., voi. 364-365, f. 567, copie de rep.**

Notă

[1] Cu aceeaşi dată i-a scris şi lui Gr. Maior (vezi răspunsul acestuia din 23 noiembrie 1747, Doc. *127).*

1747 octombrie 27, Blaj

S. Caliani, Gr. Maior şi Gh. Cotore către Serbelloni. Despre tulburarea produsă în rândurile uniţilor de excomunicarea lui Aaron şi înlocuirea acestuia cu Balomireanu, ca şi de sechestrarea bunurilor episcopale şi de presiunile ce se fac asupra lui Inochentie pentru a-şi da demisia.

Excellentissime, Illustrissime ac Reverendissime Domine Praesul,
Domine nobis gratiosissime,

Non dubitamus quin audierit Excellentia Vestra inauditum in clero nostro casum, insperate namque hic Balasfalvae nuperrime congregati archi- diaconi et alii cleri officiales patrem reverendum Aron vicarium deposuerunt, excommunicatum denunciarunt ejusque loco Balamirensem archidiaconum sibi suffecerunt[1], Dalyiensem vero cleri totius notarium. Ecce ubi tranquil- litatem, aliqvade solamen tandem sperabamus, adsunt discordiae, adaugentur miseriae. Commotus vel maxime est etiam populus per acceptionem bonorum episcopalium, cathedratici ac eo potissimum quod intellexerint episcopum absque citatione ac juris ordine in tam Hungaricae quam Valachicae gentis totiusque ecclesiae orientalis Graeci ritus despectum in loco asyli captivatum[2] esse, utque episcopatum resignet valde astringi; quo quidem datus est stimulus vel ipsis sanctae nostrae fidei catholicae inimicis gentem hanc miseram subsan- [njandi eamque proinde a Sancta Unione deturbandi. Bone Deus, quorsum noştri labores? quorsum fatigia? equis [!] tanta superseminavit zizania? Qvantum incendium! qui excitavit vae, reddet rationem in ultimo eoqve [!] tremendo die[3]. Certe, nisi rei remedium adhibeatur idque opportunum, actum nobis- cum, actum de ffuctu missionum nostrarum[4]: metuendum nimis ne, episcopus resignando, resignet quoque populus Sacrae Unioni.

Excellentissime Domine, novit optime Excellentia Vestra quantum consti- terint Christo Domino animae, ut proprium etiam sanguinem pro ipsis efiun- dere non sit dedignatus. Per salutem itaqve animarum rogamus, dignetur Excellentia Vestra hac de re paterne provideque cogitare et vi muneris quod obit splendidissimum ingruenti malo huic pessimo remedium quoddam adfer- re. Caeterum nos praesuleis gratiis ac expertae

patemae benignitati omni filiali cum devotione humillime commendamus et sumus.

Excellentiae Vestrae

Balasfalvae, 27 8-bris 1747.

humillimi servi et capellani

P. Sylvester Kallănj

P. Gregorius Majer

P. Gerontius Kotore

Ordinis Divi Basilii Magni

■ **ASV, Germ., vol. 352, f. 241 -241 v, scris de Maior, dar semnăturile sunt autografe.**

Note

[1] în realitate, aceste măsuri au fost luate de Inochentie, clerul adunat în sinod aducând la îndeplinire promulgarea lor.

[2] „absquc citatione - captivatum**, repetiţie textuală după scrisoarea lui Inochentie către Maior din 9 septembrie 1747 (P, *Coresp.,* p. 105).

[1] Aluzie la ziua „judecăţii din urmă".

[4] „actum nobiscum - missionum nostrarum", expresie ce se reîntâlneşte în scrisoarea pe care aceiaşi trei basilieni o adresează în italieneşte, tot în redactarea şi scrisul lui Maior, Propagandei, la 29 octombrie acelaşi an (ultima ed.: Dumitriu-Snagov, p. 158-161).

115

1747 octombrie 28, Sibiu

Aaron către Serbelloni. Memoriu în care se plânge de decretul prin care Inochentie l-a excomunicat, anexându-l în copie; se apără de învinuirile cuprinse în acest act; cere sfat şi apărare (rezumat în studiu, Cap. V).

Excellentissime Domine, Patrone colendissime,

JLX.es a memoria hominum inaudita et a saeculis his in regnis non amplius practicata, his diebus in me, mortalium infelicissimo (in hoc[1] feliei quod nullum culpae reatum eorum, quorum arguor in conscientia inveniam) consumata est. Die quippe 19 mensis labentis jussu illustrissimi domini mei praesulis[2] per dominum Nicolaum archidiaconum Balamirensem (et jam con- stitutum vicarium) ex universis hujus provinciae partibus, me omnino inscio et a residentia episcopali Balasfalvensi tantisper absente, sub poena suspensions a sacris[3] et excommunicationis omnes archidiaconi citati ad praefatam episcopalem residentiam comparuerunt, ubi, duce laudato domino Nicolao Balamirensi, die supra specificata post solemnitatem sanctae missae sacrifices in ipso episcopali templo perlectis quamplurimis ill-mi ep-pi noştri[4] rescriptis, tandem horrendam eamque[5] his locis inauditam ab ill-mo d-no ep-po in me latam solenniter perlegerunt sententiam et publicarunt, quam postridie mihi absenţi per duos suos e sua synodo deputatos in originali ac subscriptione et sigillo ill-mi ep-pi corroboratam transmiserunt et universo principatui noti- ficarunt. Cujus genuinam copiam[6] his aedudo.

His ita stantibus, Excellentissime domine, et in ancipiti ac tanta ignominia constitutus, excell-mum d-num ep-pum Latini ritus aliosque aeque sapientes ac bonos catholicos consului quidnam[7] agendum? Quorum consilio et svasu statui Excellentiae Vestrae et Sacrae Congregationi rem totam defferre[8] ibidem- que patrocinium et protectionem pro aequo et justo implorare. Ego quidem, Excellentissime domine, processum cum meo praelato[9] insdtuere neque un- quam volui neque volo, nihilominus quoniam in fatali excommunicationis sententia variorum arguor criminum, quorum me reum aut[10] non agnosco, aut non nulla crimina fiiisse non existimassem. Idcirco pro majori singulorum, quorum arguor claritate meas rationes humillime inserere non abs re fore

existimavi et quidem arguor:

1-mo: Indisciplinatae conversationis, ut supponitur, cum jesuitis[11]. Ego quoad hoc, Excellentissime domine, habui Sacrae Congregationis nomine Sanctissimi Domini Noştri (cui omnes in Universo[12] părere debere credidi) sub 21 Januarii anni currentis emanatum rescriptum[13], secundum quod etiam Excellentia V-a in variis epistolis me regere jussit et ego quoque volui ac feci; absit enim ut me unquam Sacrae Sedis mandatis opponere ausim.

2- o: Quod promulgări non fecerim decretum excommunicationis in jesuitam[14] latum, sed quoad hoc pariter prohibitus sum per laudatum Sacrae Sedis rescriptum. Quemadmodum etiam celebrare in eum finem synodum, tumultum autem evitare praecepit[15], sed tumultum num potuissem evitare executioni mandando decretum excommunicationis in jesuitam[16] latum, prout sonabat et mihi imponebatur, non rescribendo, proud feci? Sapientum et eorum qui circumstantias temporum, quae erant, novunt judicio dijudicandum relinquo. Num autem

3- o: per hoc quod rescripserim et quidem ipsimet ill-mo ep-po et quod in angustiis constitutus, eorum quorum intererat consilia in tantae rei negotio imploraverim, apostolicam ill-mi ep-pi potestatem controvertere intenderim? Sapientes discernem.

4- o: Ecclesiae persecutores ego hanc provinciam assumens et in hunc prin- cipatum perveniens, inveni innumeros schismaticos et eos qui a debita obe- dientia et unione sanctae ecclesiae desciverant, sed hos non solum non devi- tavi, verum etiam pro viribus procuravi ut eosdem ad resipiscentiam et pristi- nam obedientiam reducerem, et quibus etiam, gratia Dei et auxilio regio ac bonorum catholicorum, quamplurimi reducti sunt, quod cum fidedignis attes- tari possum. Sed neque

5- o: spiritu procuratorio, sed spiritu humilitatis in angustiis constitutus, consilii gratia superiores humilis accessi. Neque tamen tumultus reos, aut ill-mum ep-pum, aut venerabilem clerum in meis sub 14 X-bris anni superioris ad Sacram Congregationem datis litteris[17], aut in aliis calumniose criminasse memini. Quod si

6- o: scandalosae inobedientiae criminationis et proditionis reus convincar per hoc quod Sacram Congregationem adeoque Sanctam Sedem humillime consuluerim ejusdemque, id est ecclesiae, mandata observaverim, ego viam non invenio evitandi crimina, peccata et causas censurarum. Siquidem ad judicium citatus nunquam fui, ut redderem rationes meorum actorum; ill-mo vero ep-po rationes perscripsi. Ecclesiae autem et Summi Pontificis praeci- pientis jussa executus sum et secundum ea me

direxi. Quas vero

7- o: de tertio Junii anni currentis ad me latas ad poenitentiam hortatorias litteras[18] citat ill-mus d-nus ep-pus easdem V-rae excellentiae communicavi, consilium desuper quid facto opus, imploraturus. Sed quid in responsis perce- perim ex epistola Excellentiae V-ae 26 Augusti anni fluentis[19] manifestum est, quod etiam observavi[20]. Sed neque aliter placitam ill-mo ep-po poenitentiam agere potuissem aut possum[21], nisi controveniendo[22] laudato Sacrae Sedis rescripto et mandatis, jussa ill-mi d-ni ep-pi exequi vellem ac latum anno superiore in jesuitam[23] excommunicationis decretum promulgări fecissem aut facerem, ut constat ex contextu fetalis meae sententiae. Sed neque

8- o: quidquam ironica illusione mei praelati me scripsisse unquam scio, quae scripsi, candide scripsi. Inhaerendo igitur

9- o: mandatis Sacrae Sedis et tot rescriptis Apostolicae Nunciaturae meis inhaesisse delictis est! Si hoc delictum est, reum me nosco proboque, quippe superiorum mandatis inhaerere mihi summa voluptas fuit

10- o: Jesuitas[24] ad ea quae mihi imponuntur introducere nulla potentia nisus sum; equidem ad quid sunt introducă, aliunde et non per me introducă sunt, ego quoque ita inveni. Jam vero

11- o: cum saecularibus etiam accatholicis ad immunitatis ecdesiasticae violationem et proventuum episcopalium interceptionem concurrere arguor. Sed hoc[25] de me nunquam verificabitur, nunquam comprobabitur[26]. Nisi post factam per regium mandatum proventuum episcopalium sequestrationem (Excellentiae V-ae a me jam communicatam)[27] constituti sunt ex parte Camerae saeculares regii (inter quos erat etiam unus accatholicus), qui inventarium super rebus inventis conficerent, quibus etiam ego ex parte episcopatus adjunctus sum. Sed per hoc non ego, sed Regia Majestas proventus episcopales intercept aut intercipi curavit[28]. Quid ego per hoc peccavi conformando me decretis regiis secundum rescriptum Apostolicae Nunciaturae?

12- o: Ego quidem nullum saecularibus ministerium in praejudicium eccle- siasticae praerogativae praesto aut praestiti, aut si fecerim, sunt in hoc princi- patu fide digni qui scient et quemadmodum de aliis meis actis quorum arguor, ita etiam de hoc testimonium perhibebunt[29]. Hoc unicum non inficior, quod videlicet in labentis unitae religionis statu reducendo, conservando et restau- rando, constituti per Regiam Majestatem domini protectores, duos deputa- verint cancellistas, qui hinc inde in negotio religionis excurrendo et necessaria inquirendo, schismaticos a temerario ausu coercendo, quae pro bono conser-

vandae religionis et quo făcilius recalcitrantes ad resipiscentiam et obedientiam reduci possent, necessaria [!] videantur, protectoratul defferent[30]. His autem, cum alibi tunc non inveniretur fundus, consilio protectorum exiguum adeo quid e proventibus episcopalibus dedi; ast non in obsequium saeculare, sed religionis; jam[31] vero etiam de illis aliunde provisum.

13- o: Nunquam comprobari poterit[32], quod ego venerabilem derum a debita suo praelato obedientia avocare intenderim. Quinimo ego fide dignis hujus provinciae in dignitatibus constitutis viris comprobare potero, quod plerosque[33] ex[34] schismaticis et inobedientibus[35] ad debitam obedientiam, gratia Dei, redu- xerim. Nisi fors convocando ad obedientiam Sanctae Sedis, existimer avocasse a debita obedientia? et sic etiam ego ipse obediendo mandatis Sanctae Sedis controvenisse[36] convincar? Si

14- o: in ecclesia Dei non facile audita delicta et proditiones patrare non reformidaverim. Haec utique notoria erunt, consequenter etiam comprobari poterunt; ego autem nulla talia de me scio, nisi fors Sanctae Sedi obediendo scelera patrasse foret![37] Neque

15- o: unquam me[38] scio sub-aut obreptitie superiorum favores eblandire voluisse. Edocebunt hoc meae ad superiores missae litterae. Quod autem mihi imponitur, quod praeterito metropolitano Romam recurrerim, id non feci via accusationis aut spiritu procuratorio, sed spiritu humilitatis in ancipiti constitutus, consilia imploravi. Bene moverunt Romani sacros canones et tamen hunc mihi recursum non reprobarunt Praeterea meus praesul[39] Romae erat, igitur Romam, ut feci, pro consilio recurrore debui idque fors non sine exem- plo mei praelati. Denique metropolitanum jam pridem vita defunctum requi- rere non poteram[40]. Sed neque demum

16- o: ullam novi tituli in Hungaria non auditi impetrationem quaesivi aut sollicitatus sum. Nisi velit meus ill-mus praesul per ilium inauditum titulum novum intelligere vicarii apostolici mihi in toties citato Sacrae Congregationis decreto[41] a Sua Sanctitate collatum[42], sed ego nec hunc quidem quaesivi. Constabit hoc ex meis tunc Sacrae Congregationi consilii ergo missis litteris. Quod autem Sua Sanctitas ad praecavendos, ut asserit, nonnullos eventus, qui jam evenerunt, mihi ultrone[43] non petenti, non quaerenti largita sit, in hoc ego reus fors reus non sum? Sed neque unquam illo titulo usus sum, ut derogare videar episcopali et totius venerabilis cleri authoritati.

His ita se habentibus, quae etiam ita se habere assecuro, Excellentissime Domine, non videor mihi tantam tamque

horrendam promeruisse poenam. Si ill-mus d-nus meus praesul jam adverterat me inutilem esse suae ecclesiae servum, quemadmodum inicio non rogatus, non quaesitus, sed ultrone[44] hoc mihi obtulit officium, ita poterat pro libito revocare et sibi ad nutum, uti jam fecit, alium constituere, et non me vivum cum tanta infamia et ignominia ad sinistram[45] fors nonnullorum ex indivia oriundas, factas [?][46] informadones sepelire. Profecto quemadmodum nunquam appetii, nec appeto hoc officium, ita etiam quandocunque revocasset, lubens acceptassem et gratias egissem. Jam vero nunc ab officio tarn ignominiose deposito, a sacris suspenso et a commu- nione fidelium excommunicato[47] mihi quid agendum sit[7] Rursus patemum imploro consilium, patrocinium et protectionem. Similia scribo etiam Sacrae Congregationi. Scripseram etiam Excellentiae V-ae, si bene memini, 7-a caden- tis[48] quaedam ad quae benignum expectabam responsum. Ex his ergo et illis colliget Excellentia V-a, et quae pro bono religionis et etiam pro aequo et justo injuste vexato videbuntur, pro consolatione remittere dignabitur. Qui maneo

Excellentiae V-ae humillimus servus et capellanus
Petrus Aaron

Cibinii, 28, 8-bris 1747.

■ **ASV, Germ., vol. 351, f. 560-561 v, orig. (ex. 1). Un alt exemplar (ex. 2) e adresat, cu aceeaşi dată, cardinalilor Congregaţiei Propagandei Fide, APF, Congr. part., voi. 100, Trens., f. 279-282; mf. DGAS, Vet., rola 60. Acest ex., scris de altă mână (numai semnătura e autografă); prezintă pe alocuri mici deosebiri de cuvinte, cu inversiuni stilistice neînsemnate, dar şi câteva pasaje diferite sau în plus, specificate în notele care însoţesc documentul.**

Note

[1] în ex. 2 urmează: „tamen[1]*.

[1] In ex. 2 urmează: „episcopi Fogarasiensis**.

[5] în ex. 2 înlocuit prin: „a divinis**.

[4] în ex. 2 cuvântul lipseşte.

[5] Aceeaşi observaţie.

[6] Doc. 95 din 25 august 1747.

[7] în ex. 2 urmează: „mihi**.

[8] Corect: „deferre**.

[9] în ex. 2 înlocuit prin: „praesule**.

[10] *Ibid.,* cuvântul lipseşte.

” Ibid.: „jesuvitis**.

[12] Ibid., urmează: „orbe**.

[15] Doc. 59.

[14] In ex. 2: „jesuvitam**.

[15] Subiectul se subînţelege: „episcopus** (cf. scrisoarea acestuia către Aaron din 12 noiembrie 1746, P, Coresp., p. 47-48).

[16] Vezi n. 14.

[17] Doc. *53.*

[18] P, Coresp., p. 85-86.

[19] Doc. 97.

[20] în ex. 2: „Sed in responsis accepi, ut me secundum rescriptum supracitatum Sacrae Congregationis dirigerem, ut constat ex acclusa cjusdem rescripti copia, quod et foci**.

[21] *Ibid.:* „possem**.

[22] Corect: „contraveniendo".

[23] Vezi n. 14.

[24] în ex. 2: „Jesuvitas[1]*.

[25] Ibid., urmează: „frustra mihi imponitur**.

[26] Ibid., urmează: „Ego autem cum fide dignis bonis catholicis probare potero, quod ad ecclesiasticac immunitatis et vere unitae religionis conservationem pro viribus, non parcendo etiam saepe alteratae valetudini, concurrerim et satagere procuraverim, saepe etiam non sine vitae periculo**.

[27] *Ibid.,* în loc de „Excellentiae - communicatam”, pasajul: „mihi pariter per regium decretum (quod ubi opus fuerit, Sacrae Congregationi per extensum defcram) si bene memini 12-a mensis Maii anni fluentis intimatam, quam Sacrae Nuntiaturae notificavi, a qua etiam quomodo me gerere debeam in responsis accepi”.

[28] *Ibid.,* înlocuit prin: „jussit”.

[29] *Ibid.,* în loc de „aut si fecerint - perhibebunt”, pasajul: „quinimo omne meum ministerium et conatus in hoc fuit, ut laesa per ingressum et fabulas impostoris illius (qui ante annos tres hanc provinciam invascrat, unitam religioncm suis artibus impetierat et unitos a debita obedientia et vera religione seducerat), repararetur et conscrvaretur. Cujus mei asserti testimonium omnes in hac provincia boni catholici pcrhibcrc possunt”. Prin „impostor” se face aluzie la Visarion.

[30] *Ibid.,* corect: „deferrent".

[51] *Ibid.,* înlocuit prin: „nune”.

[32] Se subînţelege şi aici subiectul: „episcopus”.

[33] *Ibid.,* pasajul: „ego - plcrosque” lipseşte.

[34] *Ibid.,* urmează: „etiam”.

[35] *Ibid.,* urmează: „quamplurimos”.

[36] Corect: „contravenissc”.

[37] *Ibid.:* „esset patrasse”.

[38] Ibid., pronumele lipseşte.

[39] Ibid., urmează: „etiam”.

[40] Scaunul arhiepiscopal dc Strigoniu era vacant între 1745 şi 1751 (Gams, p. 381).

[41] *Ibid.,* înlocuit prin: „rescripto".

[42] Ibid., înlocuit prin: „delatum”.

[43] Corect: „ultronec”.

[44] Aceeaşi observaţie.

[45] Corect: „sinistras” (prin acord gramatical).

[46] Scăpare, în loc de „fictas”? sau un fel de italienism, „fintas”.[7], cu acelaşi înţeles (născocit, fals). Pentru alte italienisme în scrisorile latineşti ale lui Aaron: *Doc.* 53 şi n. 11; *Doc. 63* şi n. 2.

[47] In ex. 2, înlocuit prin: „segregato”.

[48] Oare se referă, prin scăpare în ceea ce priveşte data, la Doc. 107 din 4 octombrie 1747?

116

1747 octombrie 28, Viena

Serbelloni către Valenti. Gyulaffi a cerut, în numele Curţii, să se mai amâne promulgarea rescriptului prin care papa transformase funcţia de vicar general a lui Aaron în aceea de vicar apostolic. Curtea stăruie ca papa să-l oblige pe Inochentie la revocarea măsurilor pe care le-a luat contra lui Aaron şi totodată l-a rugat pe nunţiu să scrie lui S. Caliani şi Gr. Maior să se supună dispoziţiilor oficiale.

Eminentissimo e Reverendissimo Signore signore, Padrone colendissimo, i ha fetto sapere questo gran cancelliere di Transilvania che avrebbe desiderato di vedersi col auditore di questa nunziatura per qualche affare. Onde avendolo io mandato da lui subito, si espresse che avendo tenuta una con- ferenza con il conte Ulfeld e con il conte Colovrat sulta necessitâ di riparare al passo fatto da monsignor vescovo di Fogaras di publicare con sue leftere sparse per quella diocesi[1], che'egli aveva deposto il vicario che la regge, sco- municato e dichiarato vitando, per farlo[2] in maniera che non adombri gli uniti del suo rito, che si voglia confonderli con il latino, separandoli interamente dall'altro[3], come sono sempre in sospetto; del quale argomento si servono li scismatici per ritenere nel loro partito quelli che mostrano disposizione di passare ad unirsi con la santa religione cattolica e per alienare quelli che vi sono uniti, - avevano[4] giudicato a proposito di farmi rappresentare da lui[5] che credono necessario di differirsi ancora la publicazione del rescritto con il quale Nostro Signore ha deputato lo stesso vicario generale in vicario apostolico, ma piu utile[6] che la Santitâ Sua si degni di obligare lo stesso mons. vescovo di Fogaras di scrivere due leftere ostensibili di suo pugno e sottoscritte da lui, dirette una allo stesso vicario generale e l'altra alli capi di quei clero[7], colle quali si spighi che avendo saputo la previa disposizione di Nostro Signore ed il suo aggradimento che quella diocesi sia govemata dai medesimo vicario, dichiara ch'egli[8] intende per nullo tutto il di lui fatto in contrario, desiderando anzi ch'egli[9] debba continovare [!] in quell'offizio, e che queste lettere siano da V[ostra] Eţminenza] a me rimesse, da passare alle loro mani[10], perche ne faranno buon' uso sul luogo" per il servizio della nostra santa religione. Io ho fatto loro rimostrare che essendo Nostro Signore riconosciuto capo supremo cosi della chiesa latina che della greca, non poteva il rescritto della Santitâ Sua cagionare il temuto cattivo

effetto e che non sarebbe focile d'indurre mons. vescovo fare un'atto contrario a quello da lui fatto. Ma persistendo essi nel medesimo sentimente, gli ho fată assicurare di scrivere con questa data a V.E. la loro istanza, siccome di scrivere, come ânno desiderato, alii due religioşi basiliani, ritomati in ultimo luogo in quelle parti da cotesto Collegio Urbano e che sapendo essi bene l'intenzione della Sagra Congregazione di Propaganda fide e di Nostro Signore, dispongano come devono quella gente ad accomodarsi coll'esempio e colle persuasive, piuttosto che fomentare il disordine[12]. II rincontro adunque che V.E. si degnerâ darmi di questa mia umilissima rappresentanza e della risoluzione presă dalia Santitâ Sua sopra l'esposto in essa, servirà a me di giustificazione appresso Sua Maestâ l'Imperatrice Regina, in nome della quale mi e stata fatta l'istanza, di averla fatta, e di regola sicura per rispondere. Nel supplicamela adunque con farle profondissimo inchino mi dico

di V.E.

Vienna, 28 ottobre 1747. umillisimo, divotissimo, obligatissimo servitore F. Arcivescovo di Patrasso

Signor Cardinale Valenti Gonzaga Segretario di Stato di N.S. (Roma).

■ **ASV, Germ., voi. 351, f. 534-535v, numai subscripția e autografă.**

Note

[1] P, *Coresp.,* p. 96-97; cf. Doc. 107.

[2] Pe Inochentie.

[5] Se subînţelege: „rito“ (greco).

[9] Subiectul: sus-zişii trei miniştri.

[5] Gyulaffi.

[6] Se subînţelege: „credono".

[7] Protopopii.

[’] Inochentie.

[9] Aaron!

[10] Adică în mâinile amintiţilor miniştri.

[11] In dieceză.

[12] Celor doi călugări întorşi de la Roma, deci lui S. Caliani şi Gr. Maior, nunţiul le-a şi scris cu două zile înainte de data prezentului raport (vezi Doc. 113 şi n. 1 de la acest doc.).

117

1747 noiembrie 11, Viena

Serbelloni către Aaron. îl îmbărbătează cu măsurile ce se vor lua de Curtea imperialo-regească şi de papă spre a-l apăra în faţa dispoziţiilor nechibzuite ale lui Inochentie.

Admodum Reverende Pater,

Compatior anxietatibus tuis, quibus obrueris, Admodum reverende pater, ob publicatam sententiam illustrissimi episcopi Fogarasiensis, qua prae- sumpsit te amovere ab officio vicariatus, a divinis suspendere et excommu- nicare, quamvis eidem constaret te munitum esse legitima et superiori auctoritate circa administrationent hujus diaecesis. Modicum patientiae vincet omnia, dum jam miniştri Status hujus Aulae Caesareae Regiaeque consilia ineunt ad amovenda scandala et Sanctissimus feliciter regnans, cui omnia exposui, sciet auctoritate suprema imprudentiam supradicti episcopi coercere. Imo spero te jam obtinuisse solatium ab epistolis tam a me ad aliquot missionaries[1], quam a ministris Aulae ad gubernatorem aliosque Status Catholici officiates[2] scriptis, qui omnes unanimiter et te in vicariatu agnoscere et auctoritatem tuam ab aliorum insultibus debent vindicare. Nihil egisd, Admodum reverende pater, quo debes poenitere, dum jussa Sacrae Congregationis de Propaganda Fide et Apostolicae Nuntiaturae observasti; quare prudenţi zelo excitatam tem- pestatem susţine et brevi portum exoptatae tranquillitatis arripias, ego interim peculiari studio maneo

Patemitatis tuae admodum Reverendae ad officia paratus

Viennae, 11 Novembris 1747. F. Archiepiscopus Patracensis,
Nuncius apostolicus

P[atri] Petro Aaron, Vicario generali Fogarasiensi.

[Pe veno:] Admodum reverendo patri P[aulo] Petro Aaroni, vicario generali episcopatus Fogarasiensis, Cibinium.

Pecete inelară de ceară roşie.

■ **ASC, Col. doc. Bloj, nr. 107, orig., numai subscripţia o autogr.; ASV, Germ., voi. 364- 365, f. 568, copie de reg.**

Note

[1] *Doc. 113* din 25 octombrie 1747 şi n. 1 la acel doc.

[2] Secţia catolică din Guvernul Transilvaniei.

___118

1747 noiembrie 11, Viene

Serbelloni către Valenti. Anexează şi comentează decretul prin care Inochentie l a excomunicat pe Aaron, precum şi memoriul de apărare al acestuia (rezumat şi în parte tradus în studiu, Cap. V).

Eminentissimo e Reverendissimo Signore signore, Padrone colendissimo,

Q**Vz** erviranno gli annessi fogli di nuovo indubitabile argomento a V[ostra] E[minenza] del passo ardito fatto da cotesto monsignor vescovo di Fogaras per rovesciare la religione cattolica in quella diocesi, impugnando persino la suprema giurisdizione di Sua Santitâ, stando egli in Roma, con pretendere di condannare e punire il vicario che la regge, per avere ad essa portato i suoi ricorsi, quando egli stesso deve essere informato delle facoltâ con le quali Nostro Signore lo ha munito, come apparisce dai suo decreto di scomunica[1] e gli e ne ha dato il lodevole esempio. Ho proccurato di far conoscere quanto sia grande il disordine al gran cancelliere di Transilvania ed al conte di Collo- vrat adesso che apparisce di esser stato deposto dall'officio il vicario del vescovo e scomunicato, senza che costi alli cattolici di quelle parti della nullitâ di questo atto, perche fosse egli munito di facoltâ superiori, e qual confosione debba esservi ora che si e pubblicata la destinazione da lui fatta d'un nuovo vicario. Ed essi che ânno mostrato di esseme abbastanza persuasi, non ânno pero saputo indicarmi altro rimedio che quello suggeritomi giâ e che io di loro istanza ho domandato all'E.V.[2] di obbligare mons-r vescovo a ritrattare con sue lettere il passo fatto, e di rimostrare quanto sia piu grande la necessitâ di mettere quella chiesa in grado di esser proveduta d'un altro vescovo, perche la religione cattolica non perda in pochi giomi quanto con stento ha acquistato in mold anni, lusingandosi intanto che le loro e mie lettere che forono spedite a quel vicario[3] ed alli miniştri regii, comunicate agii archidiaconi ed altri e-cclesiastici di quel rito, com'e stato loro insinuate, possano servire di rimedio almeno provisionale. Avendo sodisfatto con questa relazione al mio dovere, finisco con fare all'E.V.

profondissimo inchino e riprotestarmi
di V.E.
Vienna, 11 novembre 1747.

Umilissimo, divotissimo, obbligatissimo
servitore F. Arcivescovo di Patrasso

Signor cardinale Valenti Gonzaga Segretario di Stato di N.S.
(Roma).

■ **ASV, Germ., vol. 351, f. 558-559, numai subscripţia a autogr.**

Note

[1] *Doc.* 95 din 25 august 1747 (Inochentie către Aaron).

[2] Doc. *116* din 28 octombrie 1747 (Serbelloni către Valenti).

[5] *Doc. 117* din 11 noiembrie 1747 (Serbelloni către Aaron).

119

1747 noiembrie 11, Rome

Valenti către Serbelloni. Papa a poruncit ca cele raportate de acesta despre «ciudata conduită" a lui Inochentie (față de Aaron) să fie discutate şi de Propaganda.

r) opo aver'inteso la Santitâ di Nostro Signore quanto Vostra Signoria Illustrissima ha rappresentato colie due lettere de' 14 e 28 del passato[1], toccante la strana condotta di questo monsignor vescovo di Fogaras, ha comandato che se ne fâccia relazione anche a questa Sagra Congregazione di Propaganda, lo che seguirâ in quella di lunedi prossimo[2]. Ni riservo io perd di awisare colle prime a V.S. Ill-ma la risoluzione che sarâ presa, potendole intanto accennare che si pensa seriamente a provedere alia quiete ed al bene spirituale di quella diocesi, e a V.S. Ill-ma bacio etc. Roma, XI, novembre 1747.

■ **ASV, Germ., voi. 616, f. 188-188».**

Note

[1] Doc. 110 şi *116.*

[2] 13 noiembrie 1747.

(1747, înainte de noiembrie 13, Roma)

Rezumate din două rapoarte ale lui Serbelloni (din 14 şi 28 octombrie) privind măsurile luate de Inochentie împotriva lui Aaron, în vederea discutării lor de Propaganda.

Per la congregazione di Propaganda de' 13 novembre 1747', lettere 2 di Monsignor Nunzio in Vienna sopra Mons-r Klein vescovo di Fogaras.

Nella prima rappresenta ch'avendo il vescovo scritto in quella diocesi d'avere scomunicato e sospeso dall'offizio il vicario generale, era stato obligato per riparare allo scredito che cio faceva allo stesso vicario, di scrivergli con intelligenza del conte d'Ulefeld una lettera ostensibile, in cui gli dice che non attenda quello che scrive il vescovo, perche egli sapeva d'essere munito da Roma delle facoltâ necessarie per esercitare il vicariate apostolico.

Nella 2-da dice il Nunzio ch'avevano giudicato meglio quei miniştri, ch'in- vece della detta lettera ostensibile da scriversi da lui al vicario[2], fosse obligato il vescovo da Nostro Signore di scrivere due lettere ostensibili di suo pugno e sottoscritte da lui, dirette l'una allo stesso vicario generale e l'altra ai capi di quel clero, con le quali si spieghi ch'avendo saputa la previa disposizione di Nostro S-re e il suo aggradimento che quella diocesi sia govemata dal mede- simo vicario generale, dichiara ch'egli intende per nullo, quanto ha fatto in contrario e ch'anzi desidera che continui in quell'offizio.

Le dette due lettere desiderano quei miniştri d'avere nelle mani per feme fare buon'uso sui luogo.

■ **ASV, Germ., vol. 352, f. 242-243.**

Note

[1] Doc. *119* din 11 noiembrie 1747 (Valenti către Serbelloni).

[2] în realitate, în raportul al doilea nunţiul nu pomeneşte de acea scrisoare.

121

1747 noiembrie 17, Viene

Serbelloni către Valenti. Curtea şi-a dat acordul pentru promulgarea titlului de vicar apostolic al lui Aaron (rezumat în studiu, Cap. V).

Eminentissimo e Reverendissimo Signore, Padrone colendissimo,

Dopo havere scritto, il gran cancelliere di Transilvania mi ha fatto sapere di mandargli il mio uditore, il che havendolo eseguito, mi ha per di lui mezzo fatto dire che la conferenza tenutasi su' li affari della diocesi di Fogaras era venuta in sentimento che si publicasse la destinazione fatta da Nostro Signore di quei vicario generale in vicario apostolico, con la quale dovesse governarla, pregandomi pero di scrivere a lui di pubblicarla, ma di invigilate alia conservatione del suo rito, e cosi al nuovo vicario deputato dai vescovo, informandolo della nullitâ di tutto quello che lo stesso vescovo ha fatto senza la previa dispositione della S[ua] S[antitâ], alia quale deve egli conformarsi, assicurandomi che cosi si scrive per ordine di S[ua] M[aestâ] a chi e cola incaricato del govemo. Dimani adunque si spediranno cola le due mie lettere concepite nelli medesimi termini...

Vienna, 17 novembre 1747

umilissimo, divotissimo, obbligatissimo servitore
F. Arcivescovo di Patrasso

Signor Cardinale Segretario
di Stato di N.S., Roma.

■ **ASV, Germ., voi. 358, f. 258-258v, autogr.**

1747 noiembrie 18, Viena

Serbelloni către Aaron. îi comunică hotărârea Curţii ca să-şi promulge acum calitatea de vicar apostolic. Astfel va înceta „efectul sinistru" pe care l-au avut asupra clerului şi poporului măsurile luate de Inochentie împotriva sa.

Admodum Reverende Pater,

Post plura inita consilia cum ministris Aulae Caesareo-Regiae conclusum fuit, quatenus pontificiam dispositionem, Admodum Reverende Pater, exponas, ut constet te ab eo tempore non tanquam vicarium generalem illustrissimi episcopi Fogarasiensis, sed tamquam vicarium apostolicum administrasse hanc diaecesim in absentia ejusdem episcopi. Sic tolletur quaelibet sinistra impres- sio, quam in clero et populo tui ritus facere potuit publicata contro te sententia ex mandate supradicti episcopi, qui in hoc passu nimis imprudenter se gessit, dum praesumpsit contra vicarium apostolicum, de cujus deputatione plenam habuit informationem, nulliter proferre sententiam. Munitus igitur auctoritate independenţi ab episcopo, in cujus exercitio adjutrices manus praestabunt, ex mandate hujus Aulae gubernator aliique miniştri Status Catholici, cures prudenţi zelo et clerum et populum in Sancta Unione conservare, ut ritus iste, adeo de Ecclesia benemeritus, majus semper incrementum accipiat. Dum ego peculiari studio maneo

Patemitatis Tuae admodum Reverendae

Viennae, 18 Novembris 1747.

ad officia paratus

F. Archiepiscopus Patracensis

Nuncius apostolicus

P[atri] Petro Aaroni, Vicario apostolico

Fogarasiensis episcopates

(Cibinium).

■ **ASV, Col. doc. Blaj, nr. 106, orig., numai subscripţia e autogr.; ASV, Germ., voi. 352, f. 240, copie.**

1747 noiembrie 18, Viena

Serbelloni către Balomireanu. îl avertizează să nu exercite funcţia de vicar general în care l-a numit Inochentie, ci să-l recunoască pe Aaron ca vicar apostolic.

Reverende Domine,

Nimis praesumpsit illustrissimus episcopus Fogarasiensis dum te in vicarium generalem istius diaecesis assignavit, amoto admodum reverendo patre Petro Aaron, quem etiam suspendit et excommunicavit, quamvis bene sciret ipsum designatum fuisse vicarium apostolicum a Sanctissimo feliciter regnante Pontifice Benedicto XIIII, usque dum sopirentur amaritudines, quas imprudens agendi modus ejusdem episcopi contra se concitavit ex parte hujus Aulae Caesareo-Regiae. Ad tollendum igitur scandalum quod dictae sententiae publicatio părere potuit in clero et populo tui ritus, instructum te volo, Reverende Pater, omnia a supradicto episcopo acta contra vicarium apostolicum nulla fuisse et attentata. Consequenter te moneo, ut abstineas ab exercitio vicariatus et vicarium apostolicum agnoscas. Zelus tuus pro conservatione et dilatione Sanctae Unionis spem certam in me abit, quod supremis Sanctitatis dispositionibus obtemperabis, ut ritus iste, adeo de Ecclesia benemeritus, antiquum conservet splendorem in debita submissione erga vicariam Christi potestatem. Si in aliqua re utilis tibi esse possum, Reverende Domine, exponas, dum ex corde maneo

Reverendae Dominationis Vestrae Viennae, 18 Novembris 1747.

Studiosus
F. Archiepiscopus Patracensis

Nuncius apostolicus Domino Nicolao Balamiri
Archidiacono Balamirensi

■ **ASV, Germ., voi. 352, f. 238, copie; voi. 364-365, f. 569v, copie de reg.**

1747 noiembrie 18, Viena

Serbelloni către S. Caliani, Gr. Maior şi Gherontie Cotore. Dezaprobă măsurile lui Inochentie contra lui Aaron şi-i sfătuieşte să lase pe seama papei şi a Curţii vieneze să judece ce e de hotărât asupra stării Unirii.

Reverendi Patres,

Q

Vx ummo animi mjojerore intelligo, RR. PP., ex epistola vestra diei 27 Octobris[1], confusionem quam excitavit in clero et populo istius ritus publicata ex mandato illustrissimi episcopi Fogarasiensis contra admodum reverendum Petrum Aaron sententia depositionis ab officio vicariatus, suspensionis a divinis et excommunicadonis cum substitutione reverendi Nicolai Balamiri archidiaconi Balamirensis in vicarium generalem hujus diaecesis. Nimis prae- sumpsit ill-mus episcopus in hoc actu, dum bene scrivit supradictum P. Aaron destinatum fuisse a felrciter regnante Pontifice vicarium apostolicum donee controversiae sopirentur, quibus imprudenter Aulam hanc Caesareo-Regiam sibi infensam reddidit, adeo ut seriam mereatur animadversionem, dum Ro- mae commorans sub protectione Sanctae Sedis, pontificiam jurisdictionem hoc facto scandaloso impugnavit. Consulo igitur vobis, RR. PP., ut memores ju- risjurandi Sacramento quo vos obstrinxistis quando sacris missionibus devo- vistis vestros labores, debitam pontificiae auctoritati obedientiam praestetis et populum in via veritatis instruatis, relinquendo Sanctitati Suae et Aulae Caesareo-Regiae cogitate quid sit statuendum pro conservatione et dilatatione Sanctae Unionis. Sic agendo rem gratam Deo praestabitis, pontificiam laudem lucrabimini vobisque benevolam reddetis Aulam, et ex corde maneo

Revlerendarum] Patle]r[nitat]um Vestrarum

Viennae, 18 Novembris 1747.

Studiosus

F. Archiepiscopus Patracensis

Nuncius apostolicus

PP [Patribus] Silvestro Kalliani

Gregorio Major et Geronimo[2] Kotore Ordinis Sancti Basilii
(Balasfalvam)

■ **ASV, Germ., voi. 352, f. 239, copie.**

Note

[1] Doc. *114.*

[2] Corect: „Gerontio".

125

1747 noiembrie 18, Roma

Valenti către Serbelloni. O nouă dispoziţie papală pentru al îndupleca pe Inochentie la demisie şi problema vicarului apostolic (rezumat şi tradus în parte în studiu, Cap. V).

Illustrissimo e Reverendissimo Signore,

r) a che giunsero a Nostro Signore i primi riscontri de' gravi spirituali disordini che regnavano nella diocesi di Fogaras in Transilvanie e de quali era la principale sorgente l'imprudente condotta di questo monsignor vescovo Klein, consideră Sua Beatitudine che senza la rimozione di lui sarebbe riuscito molto difficile di darvi un opportuno ed efficace rimedio; e in questo suo pensiere maggiormente si confermo allorche udi da Vostra Signoria Illustris- sima concorrere anche in cio la pia e zelante premura della Maestâ dell'Impe- ratrice Regina. Mi dette pero ordine di chiamare lo stesso prelato e di esortarlo, come ho fatto piu volte[1], a dimettere spontaneamente la medesima sua chiesa coll'assegnamento dell'annua pensione, che per la sua sussistenza si era la Maestâ Sua benignamente offerta di fargli pagare. Le mie esortazioni sono riuscite sempre infruttuose per la di lui invincibile durezza e ripugnanza. Onde non volendo Sua Beatitudine tenere piu in sospeso questo gravissimo negozio, per il discapito che ne risulta all'unitâ della nostra santa fede in una diocesi cosi ripiena di scismatici com'e quella di Fogaras, mi ha fatto ordinare a monsignor vicegerente, come ho eseguito questa marina, di far chiamare a se monsignor Klein e di nuovamente esortarlo in nome suo pontificio a dimettere la medesima sua chiesa colla giâ offerta annua pensione e che quando non s'induchi a farlo, gli intimi per parte di Sua Beatitudine alia presenza di piu persone, che possino servire di testimonio, che non solo non acceda mai piu alia detta chiesa e diocesi, ma che non s'ingerisca nemeno di piu in awenire in veruna minima cosa nel govemo e nell'amministrazione spirituale di lei; volendo la Santitâ Sua per giusti motivi commetterla ad un vicario apostolico, giacche come ognunoben sa, non puo secondo le costituzioni canoniche esser- ne mons-r Klein privato senza un previo formale processo e giudizio.

Di queste pontfficie determinazioni dovrâ V.S. Ill-ma pertanto

renderne consapevole cotesto signor conte di Colowrat, che ha trattato sempre seco di questo aflare, e procurare ed insistere insieme presso di lui, perche per la detta pensione che si e offerta di fer somministrare la Maestâ della Regina, si assegni costi un fondo o banco in cui possa essere da lei[2] o da' suoi successori in cotesto ministere puntualmente riscossa per la sussistenza di mons-r Klein sua vita durante. Perche poi possa Nostro Signore deputare un degno vicario apostolico e quale richiede il presente bisogno della diocesi di Fogaras, si rende necessario, giacche non si ha qui cognizione de' soggetti che possano essere al caso, che V.S. Ill-ma dopo fattane le opportune diligenze e ricerche, e dopo sentito ancora cotesti miniştri ci proponga chi in Domino si giudicheră piu proprio ed idoneo degli altri al govemo di detta chiesa e diocesi, e piu atto a sostenere e propagare in essa l'unitâ della fede, il culto divino e la salvezza spirituale delle anime. Onde si attenderâ di sentire principalmente in questa parte gli effetti dell'attenzione e del zelo di lei, a cui io per fine bacio le mani.

Roma, 18 novembrie 1747

Di V.S. Ill-ma

Servi tore

S.C. Valenti Monsignor

Nunzio in Vienna.

■ **ASV, Germ., vol. 612, f. 415-416v, numai semnătura e autogr.; H-H-StA, Hung., F. 364, Transylvenice separata, f. 30-31, copie; mf. DGAS, Viena, rola 90, c. 303-305.**

Note

[1] Cf. Doc. *104* din 23 septembrie 1747.

[2] Nunţiul.

1747 noiembrie 22 (Rome)

Ferdinand Maria de Rubeis (Rossi)[1], vicegerentul Romei, îi pune în vedere oficial lui Inochentie să declare dacă vrea sau nu să-şi dea demisia (rezumat şi în parte tradus în studiu, Cap. V).

Die vigesima secunda Novembris 1747.

Illustrissimus et Reverendissimus D[ominus] Ferdinandus Maria de Rubeis, archiepiscopus Tarsi, Almae Urbis vicesgerens, de mandato Sanctissimi Domini Noştri Papae Dominationi Suae Illustrissimae et Reverendissimae oretenus communicato in solită audientia diei Sabbathi 18 currentis mensis Novembris[2], per organum mei notarii notum fecit tibi lllustrissimo et Reveren- dissimo D[omino] Joanni Innocentio Klein episcopo Fogariensi[3], presenti[4], audienţi et intelligenti, Sanctitatem Suam omnem lapidem movisse apud Aulam Viennensem per suos apostolicos nuncios, ut compositis omnibus, tibi tandem liber aditus aperiretur, ut ad tuam dioecesim redire posses, sed omnia in cassum cecidisse, ita ut si redires periculum vitae tibi immineret, si semper abesses, dioecesis suc pastore carereL Quibus omnibus ut occuratur[5], idem
Ill-mus et R-mus D. Vicesgerens de eodem Sanctitatis Suae mandato tibi prae- cipit, ne discedas ab Urbe sub poena pontificiae indignationis et de eodem pariter mandato te hortatur, ut ecdesiam dimittas cum reservatione pensionis tibi quoad vixeris[6] reservandae super fructibus mensae episcopalis et in quantitate a Sua Beatitudine statuenda. Super hoc autem terminus quindecim dierum tibi praefigitur, intra quem sensus tuo super proposita ecclesiae di- missione Dominationi Suae Ill-mae et R-mae aperire tenearis, ut eos Summo Pontifici notos feciat, cum Sanctitas Sua intendat, qualecumque futurum sit tuum responsum ad ulteriora in negotio procedere, quod ulteriores movas non patitur.

Praemissa omnia acta fuere in aedibus solitae residentiae Dominationis Suae Illustrissimae et Reverendissimae, in presentia perillustris et admodum R{everendi] D[omini] Adeodati Barcali[7] filii bonae memoriae Anselmi Romani promothoris fiscalis tribunals vicariatus [Romae] et admodum R.D. Mărci Antonii Federici[8] filii bo. me. Andreae Piacentini

testium ad haec specialiter adhibitorum.

■ **Cunoaştem trei câpii: 1) ASV, Germ., voi. 612, f. 419-419v, pe care o publicăm;**

2) H-H-StA, Hung., F. 364, p. 24; mf. DGAS, Viena, rola 90, c. 478-479,-

3) BAFC, ms. lat. 566, p. 108-109: „Intimatum SS [Sanctissimi] D[omini] Papae Pontificis Maximi*, publ. parţial B, Klein, p. 229, n. 1.

Note

[1] Moroni, vol. 59 (1852), p. 178, unde se arată, printre altele, că a trăit între 1696 şi 1775.

[2] Cf. *Doc. 125* din 18 noiembrie 1747 (Valenti către Serbelloni), de unde rezultă, printr-o uşoară contradicţie, că mandatul papei nu i s-a dat direct lui Rossi, ci prin Valend.

[3] Copia 3: „Fogorasiensi". Corect „Fogarasiensi".

[1] Corect: „praesenti[11].

[5] Copia 3: „occuratur".

[6] *Ibid.,* greşit: „vigeris" (vei fi fost în vigoare, vei fi în vigoare), ceea ce, evident, nu înseamnă acelaşi lucru cu: „vixeris" (vei fi trăit, vei trăi).

[7] *Ibid.,* greşit: „Advocati Bareali". Cu privire la Adeodato Barcali, care va fi confesorul următorului papă, Clement XIII, vezi Pastor, XV1/1, p. 458, n. 6.

[8] *Ibid.:* „Fiderici“.

1747 noiembrie 23, Blaj

Gr. Maior către Serbelloni. Răspunzându-i (şi în numele confraţilor săi), arată motivele pentru care nu pot să se supună lui Aaron (rezumat în studiu, Cap. V).

Excellentissime, Ulustrissime ac Reverendissime Domine Archiepiscope, Domine Nuncie apostolice, Padrone colendissime,

p

X atemas Excellentiae Vestrae literas diei 25 Octobris[1], quas excellen- dssimi gubematoris noştri tabellarius mihi 16 praesentis reddidit, summa cum filiali subjectione sum exosculatus et pro apostolica eaque pastorali in nos solicitudine ac benignitate maximas singuli agimus gratias. Ratio cur patri Aron acru obtemperare non possimus, expressa est in communibus nostris ad Ves- tram Excellentiam 27-a mensis retroacti[2] humillime exaratis; cum et clerus et populus jam universus eum plane vitent et periculosissimum esset si quis id ipsum facere non videretur, pateretur sane hoc stante rerum ordine ultimum vitae exitium. Deinde etiamsi pater Aron in eodem statu permaneret, me nihilominus religiosum praesbytero saeculari[3] submissionem omnimode prae- stare ritus et regula[4] non permittunt. Caeterum ego a qvo in provinciam veni, non destiti, testis est Deus, testis provincia, pro Instituto meo et sentire et dicere et facere qvae ad concordiam pertinerent quaeque clero et populo essent qvoddamodo[5] ex fructu. Verum eos multum exacerbatos inveni et male composites, ita minis nimirum invaserat furor non solum perditis quibusdam, sed etiam iis qui boni sunt plurimi, quiqve a nobis firmiter adusque steterunt, ut eos plane exagitarent et de perversione porro cogitarent, dum praesertim inaudissent illustrissimum episcopum in ipsorum ac ecclesiae totius occi- dentalis et orientalis despectum Romae captivatum esse[6] et ad episcopates cessionem cogi.

Quibus autem de causis illustrissimus Romae [...][7], mihi notum non est, nec clero nec populo; hoc solum est notissimum quod nisi redierit qvanto fieri possit ocius, actum de fructu

missionum nostrarum[8], spe cecidimus et populo Transylvanico provisum non est. Itaque nisi Deus optimus, *qui praedestinavit* nos in *Christo Jesu, ut essemus sancti*[9] *et* clementissima Sua Majestas, pro eo qvo est in religionem animo ac subditos pietate dignetur clementissime noştri misereri, *et salvet haereditatem suam*[a], perimus.

Eapropter supplicamus iterum humillime et lachrymabundi, dignetur etiam Excellentia Vestra nobis vi muneris qvod obit splendidissimum[11], auctoritate nempe sua apostolica patrocinari et malo huic pessimo[12] opportune subvenire. Ego interea loci benedictam benedicentemqve mihi apostolicam archipraesuleam manum de genu venerabundus exosculor emoriorqve

Excellentiae Vestrae

Balasfalvae, 23 Novembris 1747.

humillimus servus et capellanus

P. Gregorius Major

■ **ASV, Germ., vol. 351, f. 627-628, orig.**

Note

[1] Doc. 113, n. 1.

[2] *Doc. 114.*

’ Aaron a fost hirotonit preot la Roma, la 30 iulie 1743; încă în 1742 el promisese tot acolo, la Propaganda, sub jurământ, că va intra în ordinul basilian (Ardeleanu, Documente istorice, p. 124; B, *Episcopii,* p. 4; Tdth, p. 184), dar abia In 1752, după numirea sa ca episcop, va intra în ordinul respectiv (B, *Episcopii,* p. 9-10; P, Teologul, p. 30), aşa că Giannini, auditorul nunţiaturii din Viena, în scrisoarea din 10 noiembrie 1745 ce io adresează, îl califică greşit: „dell. Ordine di S. Basilio Magno" (publ. de Dumitriu-Snagov, p. 134). De altfel, Inochentie, în scrisoarea sa din 27 mai 1747 către Serbelloni, arată că Aaron e obligat să intre în ordinul basilian, să facă noviciatul In acest ordin (P, *Coresp.,* p. 85).

[I] Ordinului basilian.

[5] Corect „quodammodo".

[6] Cf. *Doc. 114 şi n. 2 la* acel doc.

[7] Pare să fie o lacună în text; poate s-a omis, prin scăpare, repetarea expresiei „captivatus esse" ori ceva asemănător.

[8] Cf. *Doc.* 114 şi n. 4 la acel doc.

[9] Parafrază după *Epistola către Efeseni a Sfântului Apostol Pavel,* cap. 1, vers. 4-5.

[10] Inspirat, prin parafrazare, din deosebite părţi ale *Bibliei.*

[11] „vi - splendidissimum", expresie repetată din *Doc. 114.*

[12] „malo huic pessimo", expresie repetată din acelaşi doc.

128

1747 noiembrie 25, Vieno

Serbelloni către Valenti. îi transmite scrisori pe care le-a primit din dieceza de Făgăraș sau le-a scris acolo în legătură cu măsurile lui Inochentie împotriva lui Aaron.

Eminentissimo e Reverendissimo Signore signore, Padrone colendissimo,

p

A er ulteriore informazione dello stato in cui sono le cose della diocesi di Fogaras a cagione dell'imprudente passo fatto da cotesto monsignor Klein vescovo di quella chiesa contro il padre Pietro Aron, che in di lui assenza la regge, transmetto a V[ostra] E[minenza] qui unite, una lettera che ho ricevuta da alcuni religioşi basiliani[1] e le copie della mia risposta ad essi[2], e di due altre lettere da me scritte allo stesso p. Pietro Aron[3] ed all'archidiacono Nicola Belamiri [!]\ ad istanza e con intelligenza di questo ministere[5]. DeU'effetto che le medesime produrranno, rendero anche a suo tempo pienamente intesa l'E.V., ed intanto con farle profondissimo inchino, mi dico sempre di V. E.

Vienna, 25 novembre 1747.

Umilissimo, divotissimo,
obbligatissimo servitore
F. Arcivescovo di Patrasso

Signor Cardinale Valenti Gonzaga
Segretario di Stato di Nostro Signore (Roma).

■ **ASV, Germ., voi. 352, f. 237, numai subscripția e autogr.; voi. 364-365, f. 82v, copie de reg.**

Note

[1] *Doc. 114* din 27 octombrie 1747.

[2] *Doc. 124* din 18 noiembrie 1747.

[3] Doc. 122 cu aceeaşi dată.

[4] *Doc.* 123 cu aceeaşi dată.

[5] Adică a Curţii vieneze (căreia i-a comunicat de asemenea câpii, cf. *Doc. 167* din 2 martie 1748).

129

1747 noiembrie 25, Rome

Valenti către Serbelloni. îi transmite şi comentează notificarea făcută de vicegerent lui Inochentie. Repetă cererea în legătură cu funcţia de vicar apostolic. Despre problema pensiei lui Inochentie.

Illustrissimo e Reverendissimo Signore,

Ri conoscerâ Vostra Signoria Illustrissima dall'annesso foglio[1] di avere giâ monsignor vicegerente adempita fin da sabato scorso[2] con questo monsignor Klein vescovo di Fogaras la parte commessagli da Nostro Signore ed a lei[3] giâ da me preventivamente accennata[4], e sebbene non abbia questi ancora dichiarata la sua finale determinazione circa la [dijmissione della chiesa, per non essere ancora scaduto il termine assegnatogli di quindici giomi, nientedi- meno giâ si prevede che non sarâ per determinarsi a questo passo. Cio non tratterrâ Sua Beatitudine da procedere avanti, premendole troppo di provedere allo spirituale govemo di quella diocesi e di sodisfare insieme alle pie brame della Maestâ deH'Imperatrice Regina. Ond'ella[5] neH'informare cotesti miniştri di quanto qui si e operate e si opera, dovrâ sempre piu intendersela con essi loro, perche ci venga additato un soggetto che sia atto a sostener degnamente nella detta diocesi il carico di vicario apostolico, e insistere insieme, perche resti fissata sopra un fondo stabile e certo l'annua pensione che per la sussistenza di mons-r Klein si e la Maestâ Sua generosamente offerta di assegnare, accio non si abbia ad incontrare alcuna difficoltâ nella riscossione. Onde si attenderâ di sentire l'effetto in cio della diligenza di lei, a cui io bacio per fine le mani.

Di V.S. Ill-ma
Roma, 25 novembre 1747. Servitore
S.C. Valenti

Mons-r Nunzio in Vienna.

■ **ASV, Germ., voi. 612, f. 420-420v.**

Note

[1] Doc. 126 din 22 noiembrie 1747.

[2] Greşeală, căci în acea sâmbătă, 18 noiembrie, i s-a dat vicegerentului doar sarcina respectivă, pe care n-a îndeplinit-o decât la 22 aceeaşi lună.

’ Adică nunţiului.

[1] *Doc. 125* din 18 noiembrie 1747.

’ Adică nunţiul.

(1747, circa sfârşitul lui noiembrie, Roma)

Lercari către Benedict XIV. Rezumă două scrisori ale lui Aaron către Propaganda (din decembrie 1746 şi din octombrie 1747), precum şi o hotărâre a papei în cazul Inochentie (din ianuarie 1747).

Greci Transilvania[1]

Nel mese di gennaro del corrente anno il sacerdote Pietro Aaron, giâ alunno del Collegio Urbano eppoi vicario del vescovo greco-uniti din Fogaraz, awiso[2] che questi uveagli ordinato di adunare il sinodo di que' Greci cattolici ed in esso denunziare la scomunica contro il padre Balogs[3] gesuita, deputato al medesimo per teologo secondo la disposizione del diploma di Leopoldo imperatore. Aggiunse che conoscendo esso quali sconcerti e tumulti poteano nascere dalia pubblicazione dell'atto espressamente mandatogli dai sudetto vescovo, avea creduto di prima doveme ricevere l'oracolo di Vostra Santitâ. La Santitâ Vostra pertanto ordini che con lettera della Congregazione di Propaganda si notificasse all'Aaron l'approvazione che incontrava il di lui prudente contegno: gli s'ingiugnesse[4] di non procedere alia fulminazione della sudette censure, ne alia esecuzione di altri simili ordini che gli fossero dati in appreso dai vescovo, senza prima riceveme l'oracolo di Vostra Santitâ[5] e finalmente che qualora questi per l'adempimento di tali commissioni tentasse di privarlo del vicariat», Vostra Santitâ prevenendo il caso, dichiarava e istituiva l'Aaron vicario apostolico della nazione greca cattolica independentemente dai vescovo[6]. Congiuntamente ordino al segretario della Propaganda di notificare tali cose al vescovo medesimo e di uwertirlo di guardarsi in awenire da tali irregolari procedure, cio che fu prontamente eseguito[7].

In oggi si riceve lettera dai sudetto Aaron[8], colla quale questi awisa che essendo egli alquante lontano da quella residenza vescovile un tale[9] Niccolo arcidiacono Balomeriense, giâ nominato dai vescovo, per suo vicario[10], nel giomo 19 di ottobre passato per ordine di questi cito tutti li arcidiaconi[11] [di] comparire nella chiesa vescovile sotto pena della sospensione e della scomunica, cio che avendo tutti eseguito, nello stesso

giomo, dopo il santo[12] sacrifizio della messa, il sudetto arcidiacono lesse[13] varii scritti del vescovo e finalmente una sentenza di[14] privazione del vicariato, sospensione a divinis e scomunica contro l'Aaron medesimo. Dopo di ci6[15] da due deputati del sinodo fu ad esso consegnata la sentenza originale sottoscritta e sigillata dai vescovo ed in seguito notificata a tutto il[16] popolo.

Dalia copia della sentenza trasmessa dall'Aaron apparisce che il vescovo l'appoggia su li seguenti motivi: che invece di denunziare scomunicato il P. Balogs, come egli avea ordinato all'Aaron, questi abbia redarguito di nullitâ il decreto, difeso lo scomunicato P. Balogs e ricorse in di lui favore ad altiores ecdesiasticas dignitates praeterito metropolitano[17]; che favorisca i gesuiu nella usurpazione della giurisdizione e de' beni episcopali; che concorra co' secolari, anche[18] acattolici nella violazione dell'immunitâ ecdesiastica e nella detenzione delle rendite vescovili; che essendo esso inobediente agi'ordini del suo vescovo, procuri" di rendere disubbidiente anche il clero; che commetta a loro delitti e tradimenti inauditi; che egli e reo di aver domandato un titolo nuovo nell'Ungaria ed il quale deroga all'autoritâ del vescovo e del dero, e percio[20] lo priva, lo sospende, lo scomunica, sino atanto che[21], fatto un giuridico processo, possa imporgli le pene ulteriori.

Cerca di[22] giustificarsi 1'Aaron delii suditti apposti delitti nella sua lettera allegando[23] gl'ordini di vostra santitâ per cio che riguarda[24] il teologo, il decreto di scomunica ed il vicariato[25], quelli poi della Corte di Vienna circa il sequestro delle rendite episcopali e l'introduzione del nuovo teologo.

Si lagna inoltre di essere stato ora si impropriamente diflamato presso del popolo e finalmente domanda e le istruzioni e la protezione della Santa Sede.

■ **APF, Congr. part., voi. 100, Trans., f. 253-255; mf. DGAS, Vat., rola 60; concept desigur autogr., scris în coloane.**

Note

[1] De altă mână contemporană decât textul.

[2] Prin scrisoarea sa din 14 decembrie 1746 *(Doc. 53).*

[5] Corect; „Balogh".

[9] ingiungessc.

[!] Expresia:„senza - santitâ" adăugată pe margine ulterior, dar, se parc, de aceeaşi mână, cu un scris mai rapid.

[6] Propaganda către Aaron, 21 ianuarie 1747 (Doc. 59).

[7] La 3 februarie 1747 (P, *Coresp.,* p. 63-64). Expresia: „ci6 - eseguito" adăugată (cf. mai sus, n. 5).

[8] Scrisă la 28 octombrie 1747 (vezi notele la scrisoarea sa către Serbelloni cu aceeaşi dată, Doc. 115).

[9] Urmează: „Arcid[iacono)“, şters.

[10] Expresia: „giâ - vicario", adăugată pe margine de aceeaşi mână.

[11] Urmează: „di dover", şters.

[12] Cuvânt adăugat (cf. mai sus, n. 5).

[13] In scrisoarea către Aaron nu se spune că Nicolae Balomireanu ar fi făcut lectura.

[14] Urmează: „sospens[ione]“, şters.

[15] în scrisoarea lui Aaron: „postridie" (deci la 20 octombrie).

[16] Urmează: „Principato" (cum figurează, de altfel, în scrisoarea lui Aaron), şters.

[17] Vezi decretul de excomunicare contra lui Aaron (Doc. 95). Urmează: „Che abbia" (verb la care însă autorul conceptului renunţă In favoarea celui următor) „procuri d’introdurre i Gesuiti nella giurisdizione", şters.

[18] Urmează: „Scismatici“, şters.

[19] Corectat din: „procura".

[20] Urmează: „egli", şters.

[21] Urmează: „gl“, şters.

[22] Urmează: „purgarsi", şters.

[23] Urmează: „per una parte", şters.

[24] Urmează: „per l’altra", şters.

[25] Precedat de: „Finalmente", şters.

21

(1747, circa începutul lui decembrie, Roma)

Inochentie către Benedict XIV. Ca răspuns la notificarea lui Rossi (din 22 noiembrie) declară că nu poate renunţa de bunăvoie la episcopia sa, fiind nevinovat, iar poporul cerând întoarcerea lui în fruntea ei sub ameninţarea că altfel va părăsi Unirea.

Beatissimo Padre,

Con piena venerazione e profondissimo rispetto Giovanni Innocenzo Klein vescovo Fogarisiense[1], oratore ossequiosissimo della Santitâ Vostra ha ricevuti i sovrani sentimenti della medesima espostagli in forma publica per menno di monsignor vicegerente[2], dai tenore de' quali sente tuttora esortarsi, o a volere spontaneamente rinunciare il proprio vescovato, o prepararsi a sentire con intrepidezza tutte quelle risoluzioni che potranno successivamente prendersi dalia Santitâ Vostra intomo a questo particolare. E siccome nella riferita notificazione gli vengono prescritti giorni 15 ad aprire con sinceritâ il proprio animo sopra tale rinuncia, cosi non eccedendo il tempo limitatogli, crede l'oratore essergli convenevole in causa cosi grava spiegare direttamente con piena fiducia alia Santitâ Vostra i purissimi sentimenti del suo cuore rassegnate equalmente a divini voleri, che alle supreme autorevoli disposizioni di Vostra Beatitudine.

Uno de' rifflessi, Padre Santo, che ha dato impulso a tale insinuazione, sembra sia stato il pericolo di perdere la vita per mano de' nemici della Sede Apostolica, che sovrastarebbe all'oratore, qualora ritomasse al proprio vescovato. Motivo quanto efficace per movere la immensa caritâ di un Santo Pontefice a cercarne il riparo, altrettanto pero insufficiente a raffreddare il zelo di un vescovo verso la sua sposa[3], tal che deggia perdere di mira l'interessi spirituali di un popolo cattolico, cosi rassegnato ed a lui bene affetto. Cristo istesso incoragisce ogni piu pusillanime a non tememe li piu fatali incontri: Noii timere *illos qui corpus occidunt*[4]*.* Onde quanto piu

grave possa rappresentarglisi il pericolo, tanto piu fervorosa sente nascersi intemamente la fiducia per incon- trorlo e piu intrepida farsi la costanza per sostenerlo.

L'universali proteste del popolo cattolico colâ esistente, pronto ad ubbidire con ogni maggiore esattezza tutto cio possa essergli ingiunto dal loro pastore, qualora egli persista in non abbandonarli, e le altresi funestissime minaccie di volersi onninamente segregare dai grembo cattolico qualora egli acconsenta alia proposta rinuncia, il tenore delle quali si presenta qui annesso alia Santitâ Vostra, pongono in tale agitazione l'animo dell'afflitto vescovo, che la indu- cono a credere fermamente non potere egli condescendere spontaneamente a tale atto senna un manifestissimo aggravio della propria coscienza quale farebbesi rea della perdizione di tante migliaja di[5] anime, il conto delle quali sentirebbe strettissimamente ricercarsi da quel Dio che ci minaccia: Sanguinem *Dominici gregis de manibus pastorum requirere*[6].

Con quanta ilaritâ dunque ha abbracciato sino ad ora l'oratore le ines- plicabili angustie sofferte da tre anni a questa parte ne' disastrosi viaggi intra- presi[7], e nella privazioni di tutti li redditi vescovili, con altrettanta quiete nell'animo perde anche di vista al presente le clementissime esibizioni fattegli di volerlo in awenire provedere con una congrua pensione da riservarsi sopra il vescovato medesimo, perche riconosce al riflesso di entrambe rimanere sempre piu illesa ed illibata l'intema sua delicatezza.

E tanto piu si conferma nel suo sentimente, quanto piu sembragli non avervi luogo al presente la funesta conseguenza, che si ricava nel secondo motivo spiegatogli dai riferito monsig-r vicegerente, cioe che deggia rimanere in awenire la diocesi sempre priva del suo pastore, mentre questo riflesso rimane affatto toko di mezzo dalle vivissime suppliche che porge l'oratore alia Santitâ Vostra per ottenere il permesso di ritomarealla direzzione del proprio gregge, anco a ffonte di qualunque persecuzione. Nel mezzo delle quali escla- merâ con l'Apostolo delle genţi: non existimo enim animam meam *pretiosiorem quam me, dummodo consum[m]em cursum meum, et adimpleam ministerium* meum, *quod accepi a Domino* Nostro *Jesu Christo*[8]*;* credendosi piu che sicuro di non essere in una causa cosi giusta abbandonato dai braccio potente dell' Altissimo.

Si aggiunge per anco ad escludere la sudetta conseguenza una nuova spe- dizione fatta da tutta la diocesi di due soggetti qualificati alia Corte di Vienna, per richiedere alia Regina

Ungarica la restituzione del proprio pastore, tal che[9] giova sperate prossimo quel rimedio che in oggi si suppone lontanissimo. Lo aprova della sudetto spedizione si annette parimente al presente.

Ne in queste sue gravi agitazioni ha mancato l'oratore di ricorrere con incessanti voti all'Altissimo supplicandolo a volergli diriggere le sue operazioni in causa cosi grave e pericolosa. E quanto piu fervorose sono state le suppliche, altrettanto confessa essersi sentito intemamente persuadere a non abban- donare quella sposa diletta destinatagli dal Signore, a cui si e spiritualmente con nodo indissolubile congiunto per mezzo del suo Santo Vicario in terra.

L'intema costemazione che prove l'afflitto oratore nel vedersi impossibi- litato dai proprio rimorso ad accondescendere alia proposta rinuncia senza un'evidente pericolo di dover macchiare quella veste candida consegnatagli nel sagro fonte, da restituirsi illibata al tribunale dell'Altissimo, obliga sempre piu
10 stesso a gettarsi a' santissimi Piedi della Santitâ Vostra, supplicandola con
11 maggior fervore possibile a degnarsi di non raddoppiargliene maggiormente gl'impulsi, giacche conosce essergli piu agevole incontrare qualsivoglia disastro che concorrere ad un atto si pericoloso.

Quanto pero costante si dichiara in non aderire spontaneamente a tale rinuncia, da cui crede riceveme notabile detrimento alia illibatezza della propria coscienza, altrettanto si protesta rassegnato ed ubbidientissimo in venerare tutte quelle determinazioni che saranno parto dell'oracolo della Santitâ Vostra, ancorche passassero alia privazione assoluta del vescovato medesimo. Sicuro altresi che in non ridamare ne dolersi punto, anziche in contrare con pienezza di rispetto tutto cio che sarà commando e disposizione della Santitâ Vostra, si acquistera il merito di avere prestato la dovuta venerazione e rassegnazione al capo visibile della S. Chiesa Cattolica senza timore o rimorso alcuno di doveme provare nell'anima avanti il tribunale dell'Altissimo detrimento ben- che minimo.

Se pero la Santitâ Vostra si degnerâ colla sua suprema intelligenza riflettere tutto I'esposto e vestirsi per un solo momenta delle passioni dell'afflitta vescovo oratore, tiene per certo lo stesso non dovergli sembrare questi sui sinceri sentimenti lontani da quel giusto e vero fine che deve essere l'unico segno d'ogni fedele cattolico.

(Alla Santitâ di Nostro signore, Papa Benedetto XIV, per Giovanni Inno- cenzo Klein, vescovo, Fogarisiense][10]

■ **Cunoaştem două copii: 1) BAFC, ms. lat. 566, p. 109-114 (folosită de B, Klein, p. 230- 231); 2) ASV, Germ., vol. 352, f. 251-254v.**

Note

[1] Corect „Fogarasien.se".

[2] Doc. 126 din 22 noiembrie 1747.

[5] diocesi.

[4] Cf. Matei, cap. 10, vers. 28.

[5] Ultimele două cuvinte se află numai in copia 2.

[6] Parafrazat după *lezechiel,* cap. 34, vers. 10.

[7] Aluzie la fuga sa de la Viena la Roma.

[8] Parafrazat după *Faptele Sfinţilor Apostoli,* cap. 20, vers. 24.

[9] Copia 2: „dai che".

[10] Adresa, în copia 2.

132

1747 decembrie 2, Roma

Albani către Uhlfeld. I se pare pierdută orice speranţă de a-l mai putea convinge pe Inochentie la demisie pe cale amicală (rezumat în studiu, Cap. V).

Illustrissimo ed Excellentissimo Signore,

1 I

JL JL o dichiarato con altre mie a Vostra Eccellenza che mi riserbaro di replicare al clementissimo rescritto col quale mi ordinava Sua Maestâ Cesarea di procurare che monsignor vescovo Fogarasiense dimettesse amichevolmente quella sua chiesa, allorache avrei avuto qualche positiva certezza del partito al quale si fosse appigliato[1]. Parmi oggi di scorgere perduta ogni speranza di ridurlo per le vie amichevoli a fere la rinunzia, onde stimo dovere mio preciso di non ritardare piu lungo tempo a Sua Maestâ la riverente mia replica che mi do l'onore di rimettere qui annessa[2] a Vostra Eccellenza. Dopo che ne avrâ osservato il contenuto, la supplico di ferla passare sotto

gli occhi della Maestâ Sua e d'implorarmi dalia medesima gli ordini che giudicarâ piu opportuni per mio govemo. E bacio all'E.V. di vero cuore le mani.

Roma, 2 X-mbre 1747.

Di V.E.

Servitore vero di tutto cuore
Alessandro Cardinale Albani

Signor Conte D'Ulfeld (Vienna)

■ **H-H-StA, Hung., F. 364, f. 26-26», numai subscripția, greu descifrabilă, e autogr.; mf. DGAS, Viena, rola 90, c. 480-481; fc. BAFC.**

Note

[1] Albani către Uhlfeld, 18 noiembrie 1747 (B, *Klein,* p. 228, n. 1; p. 226, n. 1).

[2] Documentul următor.

133

1747 decembrie 2, Rome

Albani către Maria Tereza. Nereuşita încercărilor de până acum de a-l îndupleca pe Inochentie să demisioneze; ar fi necesare „mijloace şi mai tari", de convenit cu papa; doreşte instrucţiuni (rezumat în studiu, Cap. V).

Sagra Reale Maestâ Cesarea,

C

L/ i degno la Maestâ Vostra Cesarea di ordinarmi con venerato suo rescritto segnato li 2 del passato settembre[1] di procurare che il barone Giovanni Innocenzo Klein vescovo Fogarasiense dimettesse liberamente quella sua chiesa, colla riserva di una congrua pensione sopra di essa per l'onesto suo mantenimento. Dopo di avere impiegate inutilmente turte le insinuazioni che ho credute piu proprie a disporlo a questo tanto necessaria dimissione, ho implorată 1'autoritâ di Sua Santitâ medesima, la quale gli ha fatto personal- mente intimare dai vicegerente di Roma il precetto che risulta dai foglio che mi do l'attenzione di rassegnare qui ingiunto[2] alia Cesarea Maestâ Vostra. Non ha fatto niente piu impressione di quella che abbiano fatto nell'animo del riferito vescovo le amichevoli

insinuazioni, il precetto della Santitâ Sua. Onde quantunque non sia spirato per anche il termine assegnatogli[3] a risolvere, apparendo ad ogni modo che egli persisterâ nella sua ostinazione, prevedo che converrâ procedere a rimedi anche piu forti del precetto per farlo rinunziare, nel qual caso essendo necessario di concertare con Sua Santitâ le misure che saranno piu proprio, m'imploro per regola del mio contegnorli supremi oracoli della Maestâ Vostra, alia quale mi fo carico anche di soggiungere che l'acen- nato vescovo ha molte corrispondenze e regolarmente le coltiva nella nomi- nata sua diocesi e quantunque non mi costi qual'ogetto queste possono avere, credo molto verosimile che servano queste a confermarlo nella sua ostinazione di non rinnunziarla. E qui supplicando la M.V. della continuazione del pos- sente suo patrocinio, le facio infine profondissimo inchino.

Roma, 2 X-bre 1747.

Di Vostra Maestâ Cesarea

Umilissimo, divotissimo ed obbligatissimo servitore ossequiosissimo Alessandro Cardinale Albani

■ **H-H-StA, Hung., F. 364, f. 23, acelaşi scris ca al documentului precedent, numai subscripţia e autogr.; mf. DGAS, Viena, rola 90, c. 476-477; fc. BAFC.**

Note

[1] B, *Klein,* p. 212, n. 1; 215, n. 2.

[2] Doc. *126* din 22 noiembrie 1747.

' 15 zile (care trebuiau să se împlinească la 6 decembrie).

134

1747 decembrie 2, Sibiu

Aaron către Serbelloni. Autorităţile superioare ale ţării îşi manifestă satisfacţia cu privire la hotărârea de a se promulga calitatea sa de vicar apostolic. Totuşi, persistă greutăţi din pricina bănuielii pe care o trezeşte acest titlu la uniţi. Amănunte nefavorabile despre unul din călugării basilieni şi despre Balomireanu; noi întruniri de protopopi, ordonate de acesta.

Excellentissime Domine Praesui, Domine Patrone colendissime, ^^^uas sub 18 mensis proxime lapsi mihi sonantes[1] domino gubematori accluserat Vestra Excellentia, Excellentissime Domine, ab eodem excellentis- simo domino gubematore rite, aeque ac reverenter percepi litteras, quae vero ad nostros RR. PP. [reverendos patros] Religiosos[2] et ad Balamirensem[3] meis acclusae spectabant, eisdem illico per expressum idem excellentissimus dominus gubernator transmisit. In meis initorum consiliorum conclusionem mihi exponebat: quatenus videlicet pontificiam dispositionem exponerem, ut consta- ret, me ab eo tempore non ut vicarium generalem illustrissimi episcopi Fogara- siensis, sed ut vicarium apostolicum hanc diaecesim in absentia ejusdem episcopi administrasse. Quam quidem conclusionem omnes etiam hujates modera- tores laudant Nihilominus circa modum ejusdem executionis et quibus dictam dispositionem exponerem, aliqua animadvertere eademque Excellentiae Vestrae contemplanda et discemenda humillime submittere non abs re fore exis- timavi. Et quidem optime constat ex sententia in me ab ill-mo episcopo lata, alteram ex praecipuis meae damnationis causam fuisse hujusmodi a Summo Pontifici mihi collatum titulum. Neque enim istum titulum ullo modo ill-mus episcopus et cum ipso jam etiam magna pars cleri patitur, falso persuasi, quod fors si nune ipsum admitterent titulum, cum tempore episcopatu jam legitime fundato et a Sede Apostolica rite confirmato ac tanto tempore potiti, privaţi, solo apostolici vicariatus titulo contenii esse necessitarentur. Quam quidem ipsorum opinionem veritus fore ex certis circumstantiis, turn primum cum a Sacra

Congregatione nomine Summi Pontificis eandem resolutionem perce- peram, eidem Sacrae Congregationi humillime exposueram et hujusmodi tituli promulgationem ad tempus necessarium differre censueram. Verum ad hoc nullum Sacrae Congregationis rescriptum merui. Unde etiam (cum talium titulorum promulgationem absque praevio Apostolici Regis scitu in hiis provinces fieri non videretur fore expediens). Excellentiae Vestrae olim suppli- caveram num in Aula Apostolici Regis hujusmodi tituli mentionem hic et nune expediret? Sed in responsis accepi: differendum esse, cum iile titulus magis provise datus sit pro conscientiae regula. Quare ego ab illo tempore bene quidem in conscientia munitus et tutus operatus sum sequendo mandata Summi Pontificis et Apostolicae Nuntiaturae, attamen externe ilium non promulgavi, neque unquam ejusdem subscriptione usus sum, nisi in litteris Apostolicae Nuntiaturae. Idcirco etiam in meis reflexionibus nuper Excellentiae Vestrae et Sacrae Congregationi submissis apposuisse me memini, quod neque unquam illo titulo usus sum, ut viderer episcopali auctoritati praejudicare. Et profecto non abs re, equidem cum certa occasione necessitarer in conspectu quorumdam archidiaconorum rescriptum Sacrae Congregationis et resolutionem pontificiam[4] cuidam ex nostris, qui recenter advenerant, mis- sionariis religiosis[5] italico idiomate in originalibus praelegere, idem mihi reposuit, quod ille illam epistolam, idest Sacrae Congregationis, ad ignem projecisset idque non sine offendiculo adstantium. Jamvero quomodo confi- nabo nuperna ilia mea scripta, quod videlicet nunquam eodem titulo usus sum, si nunc constare faciam, quod ab illo tempore non ut generalis, sed ut apostolicus vicarius administraverim, nisi primum pro extemis subscriptio- nibus ffueretur, quod et verum est. Alterum vero pro conscientiae regula, quod non minus verum est, verum ad haec videretur clerus et populus debere capa- citari, ut sinistram seponat persuasionem, per aliquod regium rescriptum, quod videlicet hujusmodi apostolici vicarii titulus eo usque solum duraturus sit (ut recte in litteris ad d[ominum] Balamirensem dads reflexit Vestra Excellentia), quoad praesentes sopirentur controversiae. Ceterum, quamdiu dominus Bala- mirensis non dico rexerit, sed cor[r]ectus non fuerit, difficillime adeo (Deus det ut fallar) vere unita religio, nisi fors superficialiter et nominetenus, incre- mentum capiet,

quamvis enim doctrina non utpote grammaticus seu[6] rector solum, arte tamen fallendi et aliis modis facile Marco Ephesino[7] comparandus, unte[8] etiam talis olim ab ill-mo episcopo audiebat Ast haec soli Excellentiae Vestrae lecta et visa sunto, vereor namque insidias, nullus dubito uberiora similia ab aliis audiet vel audiverit. Interim etiam num jussu Balamirensis continuant congregationes, tam particulares quam generales, celebrare, uti etiam hodie Carolinae congregad archidiaconi feruntur. Utinam bona pos- semus sperare! Omnia autem sapientes religioşi et ii quorum interest regula- bunt, spero, pro meliori sacrae religionis bono et incremento, dum ego sub demissa mei recommendatione et ter felicis imminentis Salvatoris Natalis solemnitatis auguratione maneo.

Excellentiae Vestrae
humillimus servus
Petrus Aaron

Cibinii, 2 X-bris 1747.

■ **ASV, Germ., vol. 351, f. 634-635v, orig.**

Note

[1] Doc. *122* din 18 noiembrie 1747.

[1] *Doc. 124* cu aceeaşi dată.

[3] Doc. 123 cu aceeaşi dată.

[4] Doc. *59* din 21 ianuarie 1747.

[5] E vorba de unul dintre cei trei călugări basilieni întorşi de la studii în vara lui 1747 în ţară: Caliani şi Maior de la Roma, Cotore de la Timavia. Fiindcă se menţionează aici limba italiană, probabil c vorba de Caliani sau Maior.

[6] Scăpare din condei pentru: „sed“?

[7] Aluzie la Markos Eugenikos, mitropolit al Efesului, faimosul adversar al unirii bisericii răsăritene cu cea romană, cu prilejul Conciliului de la Florenţa, în 1439.

[8] Scăpare din condei pentru: „unde".

135

1747 decembrie 6 (Roma)

Inochentie declară oficial, prin procuratorul său, că a răspuns la notificarea din 22 noiembrie a vicegerentului.

In officio D[omini] An[toni]us' Posterla pro[curat]or[ii] comparuit et in executionem supremi oraculi Sanctissimi Domini Noştri dicto suo principali, per organum R[everendissimi] P[atris] D(omini] Vicesgerentis in scriptis insinuaţi sub die 22 9-mbris proxime effluxi, super negotiis suo episcopatui rela- tivis, animum principalis sui dedarando et ad omnem meliorem finem et effectum dixit, jam Sanctissimo Domino Nostro responsum in scriptis humil- lime exhibuisse ideoque ad notitiam deduxit ac deducit etc. Protestans etc. Non solum etc. Sed et omni etc.[2]

Ego infrascriptus episcopus Fogarisiensis constituo in meum procuratorem dominum Ioannem Antonium Posterle [!] ad pr[a]ecipuum finem emittendi supradictam protestationem super Broliardis Notariorum Eminentissimi Domini Cardinalis Vicarii Almae Urbis.

Datum hac die sexta X-mbris anni 1747.

B[aro] Klein Episcopus Fogarisiensis

■ **BAFC, ms. lat. 566, p. 120-121, copie de reg.**

Note

[1] Corect: „Antonii".

[2] Clauze prescurtate.

136

1747 decembrie 7 (Roma)

Inochentie către vicegerentul Romei (Rossi). Fiind bolnav, nu poate să-i predea personal, ci îi transmite răspunsul (la notificarea din 22 noiembrie).

Di casa, 7 X-mbre 1747. •

L'intiera giomata d'jeri Giov[anni] Innocenzo Klein, servo ossequiosis- simo di Monsignor Illustrissimo Vicegerente, e vissuto con la speranza di restare sciolto da un grave dolore di capo che lo opprimeva, ad effetto di potere essere in persona a parteciparli il tenore della risposta data a Nostro Signore entro il termine prefisso, in ubbidienza de suoi supremi commandamenti fattigli nori per mezzo di Vostra Signoria Illustrissima. E giacche vedesi oggi per anco impossibilitato a cio fare rimanendo a tuttora aggravate dalia stessa flussione, ha creduto opportuno darsi l'onore di trasmettergliene qui acclusa la copia[1], affine di non ommettere[2] ogni occasione nella quale possa dimos- trargli quanta sia la stima che gli professa, implorando con tale congiuntura i piu fervorosi suoi autorevoli ufficii presso Sua Santitâ, accio voglia degnarsi riguardare con la sua consueta pietâ e clemenza le angustie di chi scrive, e di nuovo con distinta stima si rassegna.

■ **BAFC, ms. lat. 566, p. 121-122, copie de reg.**

Note

[1] Doc. *131* (circa începutul lui decembrie 1747).

[2] Corect: „omcttere".

137

1747 decembrie 9, Sibiu

Aaron către Serbelloni. Se plânge că cei trei călugări basilieni, cu toată intervenţia nunţiului, il evită; citează în această privinţă un caz de la Sibiu.

Excellentissime Domine Praesul, Domine Patrone colendissime,

pX ateme omnino et benigne satis Vestra Excellentia nuper, Excellentissime Praesul, scripserat nostris Religiosis, qualem autem effectum habuerit aut deinceps habitura sit apud eos paterna illa epistola[1] eventus docebit. Interim hoc cellare Vestrae Excellentiae non potui, quod videlicet iidem reverendi Religioşi omnes tres, 4-ta mensis currentis, Balasfelva hue advenientes voluerint apud me in hospicio episcopali[2] et cleri, ubi et ego moror, divertere, ubi tamen eosdem ut dilectissimos ffatres hospicio chare recepissem, sed longe a me conducto aere hospicio, alio reclinarunt, ibi denique usque ad hestemum diem, id est per 5 dies remorantes, dominos hinc inde visitarunt. Ego vero nec tantam apud eos gradam inveni, ut vel in conspectum mihi sese videndos exhiberent, quod ipsorum factum magnam apud omnes causavit suspicionem. Equidem etsi indignus sim tanta eorum praesentia, nihilominus intuitu pater- nae epistolae debuissent saltern Excellentiae Vestrae et Ecclesiae signum obedientiae exhibere. Quae illorum tanta a me aversio, etiam si fors verbis et operibus nihil in contrarium molirentur, sufficit ut et alios, clerum et popu- lum, suo exemplo a me avertant Cum tamen etsi quidam archidiaconi in praesentem consenserint scissionem, plerique nihilominus sacerdotes aliunde satis afflicti dolent meque dolenter requirunt. Quia vero hanc nostrorum Religiosorum aversionem valde notaverint hujus provintiae moderatores, veri- tus ne fors ob similia, regia aut etiam apostolica indignatio quandoque excan- descat suarumque gratiarum etiam innocentes olim detrimentum patiantur, ideo Vestrae Excellentiae haec humillime referre volui, ut pro sua alta sapientia et zelo sanctae religionis corrigenda corrigere

cunctaque ad religionis bonum dirigere et ordinare velit ac valeat, dum ego sub demissa mei recommendatione maneo.

Cibinii, 9 X-bris 1747.

Excellentiae Vestrae

humillimus servus
Petrus Aaron

■ **ASV, Germ., voi. 351, f. 632-633, orig.**

Note

[1] Doc. *124* din 18 noiembrie 1747.

[2] E vorba, fără îndoială, de locuinţa închiriată încă de Inochentie de la cetăţeanul sibian Georg Repser; pe acesta vlădica l-a împrumutat cu o sumă de bani, pe care în 1752 va încerca s-o recupereze (vezi studiul, Cap. VII).

1747 decembrie 9, Viena

Serbelloni către Valenti. A comunicat lui Kolowrat conţinutul ultimei scrisori a adresantului în problema demisiei lui Inochentie şi a vicariatului apostolic.

Eminentissimo e Reverendissimo Signore signore,
Padrone collendissimo,

I I

JL JL o comunicato al conte di Colowrat il contenuto della riveritissima lettera di V[ostra] E[minenza] delii di 18 novembre[1], toccante la persona di monsignor vescovo Klein ed il salutare provedimento che la Santitâ di Nostro Signore ha risoluto di prendere per il bene della religione nella diocesi di Fogaras e l'ho pregato di fare usare le opportune diligenze per suggerirmi poi quei soggetto che sarà creduto da Sua Maestâ l'Imperatrice Regina il piu adatto al govemo di quella chiesa come vescovo, se mons-r Klein si riduce finalmente a rinunziarla colla riserva della nota pensione, o in qualitâ di vicario apostolico altrimenti; e per assicurare un fondo o banco, dal quale la suddetta pensione possa puntualmente esiggersi da me e dâ miei successori in questo ministero per la sussistenza di mons-r Klein sua vita durante. Ed egli mi ha assicurato di feme uso cogl'altii miniştri deputati e con la stessa Maestâ Sua, precisamente per mettersi in grado d'indicarmi il soggetto da proporsi a quella chiesa in un grado o nell'altro, secondo la diversa risoluzione che avrâ presa il sudetto prelato. Dipendendo adunque dalia diversitâ di questo l'incaminamento ulte- riore dell'affare, aspettero dall'E.V. che mi venga comunicata per fame uso con questo ministro. Ed intanto con farle profondissimo inchino mi dico Vienna, 9 decembre 1747.

di V.E. umilissimo, divotissimo, obbligatissimo servitore

F. Arcivescovo di Patrasso

Signor Cardinale Valenti Gonzaga Segretario di Stato di N.S. (Roma).

■ **ASV, Germ., voi. 351, f. 606-606v, numai subscripţia e autogr.**

Notă

Doc. 125.

1747 decembrie 15-16 (Sibiu)

Audierea lui Balomireanu, Caliani şi Maior în legătură cu adunările clerului unit la Sebeș, Daia, Blaj, Alba-Iulia; apoi referitor la raporturile lor cu Aaron și la corespondența pe care o întrețineau cu Inochentie. Răspunsuri în genere precaute, unele cuprinzând date deosebit de importante. Redactarea lor, în stil indirect, pe alocuri e neclară.

If. 5]

I. n examine, ad benignissima regia jussa, die 15-ta X-bris anno 1747, coram gubernatore, consiliariis romano-catholicis, vicario apostolico et theo- logo constitutus, ad

Puncta interrogatoria respondet R[everendus] D[ominus] Nicolaus Bala- miri, archidiaconus ejusdem loci.

Convenerunt ad nundinas Sabaesienses multi archidiaconi, alli in nundinis ex improviso constituti, de variis deri injuriis questi, eo annitebantur, quo synodus aliqua celebraretur et ibidem de suis laesionibus vindicandis prospi- cerent. Quaestio ibidem est habita, quod a vicario generali Petro Aaron synodi celebratio nega- retur interdictaque etiam ab episcopo esset. Illi interim in eo toti erant, ut perageretur, sicut peracta quoque est 1-mo in Dăllya.

1-mo: Quis vel qui conventiculum nuperum in Dăllya, Carolinae et comitatu Thordensi, districtu Sukensi et alibi, a quibus, qualiter ad hoc incitaţi et quo fine indixerunt? Convocatoriae cujus nomine expeditae, qualiter promotae? Ante conventicula celebrata qui in nundinis

Quo convenerunt ferme omnes archidiaconi districtus Cis-Marusiani ad domum archidiaconi[1]. Propositiones in medium ab omnibus com- parentibus sunt factae, discursum: quando synodum generalem possent congregare negatum a vicario. Condusum fuit scribendum esse Romam illustrissimo episcopo, ut celebrări mandet.

Antequam vero literae ad episcopum perve- nissent, venit ejusdem ad multos mandatum de celebranda synodo[2].

2-do: Quae ibi acta, a quo consignata et quis

De Thordensi et Sukensi nihil scit.

Uti recordatur, convenerunt in Dăllya mense Septembri[3], ubi scriptum episcopo, cujus scripti

praesidium hic et ibi habuit?

conceptus, prout putat, archidiaconus Hunyadi- ensis habebit, quos omnes subscripserunt con- gregati.

[f. 5v]
3-tio: A quibus nunciatum vicario generali Petro Aaron et per quos, quod iile sit degradatus, excommunicatus, a sacris suspensus et cujus authoritate id factum? Producantur literae in originalibus? Et illud pariter scriptum, quod dicto vicario perlectum fuit, protocolla etiam synodorum exhibeantur quae celebratae hactenus essent ac simul acta universa quae fuerunt, num dicerentur; in Balăsfalva a quibus juramentura praestitum, in qua formalitate? Producatur formula juramenti.

Ad 3-tium respondet idem:

Circa activitatem vicarii, quoniam tempore auspicati officiolatus vicarialis ab una parte deri toti functioni vicariali esset contradictum, ab alia vero parte ita assensum, ut intra unius anni de cursum cum adventuri episcopi praesentia legi- timaretur, ideo in illa synodo declaratum: quoniam episcopus non advenisset, pro vicario per amplius agnoscere nollent[4].

Conclusum denunciatum est d[omino] turn vicario Petro Aaron scripto per Thordensem ar- chidiaconum Joannem Dragos et Responden- tem, quod scriptum paratus esset exhibere, num tamen apud se non habitum haud posset.

Episcopus mandavit synodum Balâsfalven- sem celebrandam, termini indictionem[5] Balami- rensi, sibi videlicet, pariter mandavit sub poena excommunicationis et suspensionis, non expec- tata alia denunciatione. Praesidium eosdem mandato episcopali eidem delatum, quo et vicarium generalem constituit[6] Synodi terminus fuit 19-na 8-bris, secundum novum callendarium[7], ex qua missae sunt[8] literae episcopi excommunicatoriae [quae] per archidiaconos Btirkosiensem[9] Ladis- laum et Nagy-Oklandiensem Gabrielem[10] prae- sentatae sunt

Literas episcopi[11] apud se non haberet, prae- ter illas nullas alias accepit post synodum.

Protocolla apud manus archidiaconi Dallya- iensis habentur.

Fundus constitutus est, ut quilibet parochus unitus tres marianos[16] administraret.

Deputatus est archidiaconus Dobrensis[17], de cujus socio discursum et eo itum, ut Jonas Mo- ne[18], antea secretarius episcopi, si id muneris acceptaret, adjungeretur.

Determinatum praeterea est, ut quilibet archidiaconus per unum ducatum[19] ex proprio, non autem censu episcopali, solveret, sicut solu- tique Respondenti sunt, ut in summa constituerent 200 Rh[enensium] fjlorenorum], quos idem in ducads in suo involucro Viennam misit cuidam secretario, de cujus nomine nunc non sciret; caeterum, intra res suas haberet schedu- lam in qua scriptum esset; transmisit vero ideo, ut Veneţia per cambium transponeret certo Lalik vocato negotiatori, qui Romam episcopo [!]. Ad postam Carolinensem involucrum suum tradit, ast postarum magistro[20] nihil insinuavit.

Juramentum in congregatione is[21] praestitit tanquam vicarius et notarius [!] neo constitutus.

Pro fundo deputatorum incassando constitutus est archidiaconus Dăllyensis, qui aliquid percepit, ast quantum, non sciret.

Praeter haec nihil ibi actum esse dicit.

4-to: Qui sunt ex clero, religiosis aut etiam secularibus Graeci ritus, qui Romam, et cum quibus correspondere solent, cujus adminiculo mittant [f. 6v] aut accipiant literas, an

Correspondere ex clero, religiosis, secularibus, alios praeter se non scit, literar tamen episcopi apud multos vidit, qua occasione acceperint vel responderint, illi noverint, is vero per alum- num aliquem in Collegio de Propaganda fide constitutum unas

misit, reliquas directe episcopo intitulatas; de nomine illius alumni non sciret, misit vero ilia vice alumno igitur et non directe episcopo, quia spargebatur non posse illas Romam ad manus episcopi pervenire.

Is literas semper sibi intitulatas accepit per varias postas proximiores.

E secularibus correspondere nullum scire, unas literas domino Desi[22] sibi acclusas vidit.

5-to: Proximius intra annum

Quod tenorem proximius intra annum missarum aut acceptarum literarum concemit:

acceptarum quis tenor, quibuscunque ex indiciis constet Fatenti, edicat

1-mo, respectu acceptarum, meminit semeţ scriptum esse ab episcopo[23], quod per aliquam informationem accepisset moliri aliquid adversi contra eundem a clero et fortassis synodum etiam vellent celebrare, quae informatio fuit falsa[24], turn dehortabatur illos, ut a simili desis- terent monereturque etiam vicarius.

In aliis literis objurgavit Respondentem quod obediens non esset, cum vicario Petro Aron correspondéret, qui esset causa, quod ad suum epis- copatum redire non posset, qui[25] jam tunc fere a processu liberatus erat, ast Petrus Aron esset in causa, qui novas difficultates illi fecisset[26]. Turn hoc tenore aliis etiam fortassis scripsit ei- demque mentionem fecerat, quod monuisset e- undem vicarium.

Accepit porro ante synodum Balasfalvensem, quibus conquestus est de mediocri defectu satis acerbe, quod ad procurandas vestes, victum, fun- dum non amplius haberet.

Item [f. 7] scripsit, quod nomine Sanctissimi Pontificis per aliquem secretarius monitus sit[27], quod velit episcopatum resignare[28], qui[29] certas conditiones posuit, sub quibus omne velle suum declarasset, quae acceptatae non sunt dumque quarta vice urgeretur ad resignationem absque omni conditione fiendam isque noluisset, cum id praejudicio ecclesiae fieret adeoque captivus factus est[30]. Conditiones sub quibus resignare voluit, expetiit legatus Sacratissimae Suae Majestatis Romae constitutus, quas ad Viennam mitteret, sibi[31] non communicavit, putat tamen alicui[32] in Transylvaniam missas esse.

Respectu missarum: ad primas[33] respondit, informationem fuisse sinistram et si synodum celebrare

possent, ilia fieret in favorem[34].

Ad 2-das respondit benefieri episcopo dum per suum vicarium[35] vexatur, quare non est usus aliorum consilio et solus ilium misit et quare secundum andquas observations de candida- tione non mandavit[38].

Ad 3-tias scripsit: si modum et media habu- erint, quod velint succurrere, de resignation

vero quod clerus in illam non consentiret. Item quod excommunicatio sit peracta vicarii, turn porro dehortatur, ne tam gravi modo cum illis procederet, quia illius[37] excommunicationem ab una parte, ex alia praesentes circumstantias timerent interque duo extrema constituti nescirent quid agerent.

Aliis etiam vicibus scripsit de statu cleri, tur- batae Unionis malo et quod omnia adeo one- rosa essent, quibus illigarentur, quod omnino is vellet omne ministerium abdicare.

Quartas scripsit quibus urget succursum pe- cuniarum et ut populus a tumultu deturbetur ad [f. 7v] [illegible]

6-to: Tempore absentiae episcopi b[aronis] Klein census consvetus a parochis unitis an collectus, per quos et quo conversus, signanter a medio circiter anno, an aliquid ex eo perceptum et cui

Census consvetus episcopi[38] percepti sunt [!] per Petrum Aron, is quidem ursit, ast respon- sum accepit, quod jam administrasset; in quibus locis est confosio plebis, ibi parum collegerunt, prout archidiaconi retulerunt; is nihil percepit

7-mo: Qualiter et a quibus cum archidiacono schismatico Coronensi[39] est corresponsum,

Neque scit, neque noscit.

8-vo: Cur vicarium generalem Petrum Aron acceptis etiam literis nuncii apostolici[40] vitent?

Quia excommunicatum et depositum esse ab episcopo sciunt atque ex aliis rationibus.

9-no: Quid in congregatione Carolinensi actum, quando ilia celebrata, qui fuere praesentes?

Secunda X-bris est ilia celebrata[41], quando synodum congregarunt, ut formarent memoriale ad Suam Majestatem, quo mediante pro ante- versione informationum prospicerent; interim nihil factum, sed deputati sunt

turn catholicum, proximiores videlicet archidia- coni.

[f. 8J

Die 16-ta Decembris consdtutus Sylvester Kâlyâniensis, Religiosus O[rdinis] S[ancti] Basilii Magni.

1-mo: Quis vel qui conventiculum nuperum in Dâllya, Carolinae et comitatu Thordensi, districtu Sukensi et alibi, a quibus ad hoc incitati et quo fine indixerunt? Convocatoriae cujus nomine expeditae, qualiter promotae? Ante conventicula celebrata qui in nundinis Sabaesibus

De indictione congregationis celebrationis in Dâllya, cum eo tempore Balasfalvae vel in illis partibus non fuerit, nihil scit, post factum quae- dam sparsa audivit.

In superioribus partibus, Sukensi, Thordensi districtfibus] de congregatione celebrata pariter nihil scit, neque audivit.

2-do: Quae ibi acta, a quo consignata et quis praesidium hie et ibi habuit?

Si nihil scit de congregatione, multo minus de actis.

3-tio: A quibus nunciatum vicario generali Petro Aron et per quos, quod ille sit degradatus, excommunicatus, a sacris suspensus et cujus authoritate id factum? Producantur literae in originalibus. Et illud pariter scriptum, quod dicto vicario perlectum fuit, protocolla etiam illarum synodorum exhibeantur, quae

Ex auditis, licet non fundate, scit congrega- tionem habitant in Balâsfalva, quae duabus diebus habita est in ecclesia, tertia vero die, quia claves ecclesiae ab illis acceptae fuissent, reces- serunt ad certam privatam domum, in qua prae- ter publicationem excommunicationis, quid actum esset, quia nec hie, nec ibi interfuisset, plane non sciret.

Audivit commissum fuisse Nicolao Balami- riensi, ut is excommunicationem publicet, de quo etiam aliis multis scriptum esse audivit sibi vero et

religiosis confratribus scripsit[42], ut consortium Petri Aron, tanquam excommunicati, vitarent[43].

Audivit, per duos delegatos, quorum nomina nesciret[44], denunciatum esse, quod vicarius Pe-

essent ac simul acta universa quae fuerunt, num dicerentur, in Balâsfalva a quibus juramentum praestitum, in qua formalitate? Producantur formulae iuramenti

trus Aron excommunicatus et a sacris suspensus esset.

4-to: Qui sunt ex clero religiosis aut etiam secularibus Graeci ritus, qui Romam [f. 8v] et cum quibus correspondere solent, cujus adminiculo mittant aut acceptant literas, an intitulentur directe iis ad quos mittuntur vel vero aliis et quibus accludantur?

De correspondentia aliorum e clero et secularibus nihil scit, se vero fâtetur subinde scribere Romam Sacrae Congregationi, in Coliegio de Propaganda fide constitutis alumnis, imo etiam episcopo; poştali occasione solet et mittere et accipere; sibi scribunt amici, quibus idem scribere solet; subinde scripsit et episcopus[45], sed cujus literas a longo tempore non accepit.

5-to: Proximius intra annum missarum aut acceptarum quis tenor, quibuscunque et indiciis constat [!] Fatenti, edicat circumstantialiter?

Amicis directe scribebat, episcopo Is[47] rerum adhuc ignarus scripsit et accepit officiosas literas, amicitiae indices, illo stylo res- pondisse num postremo, dum commissum ha- buissent ut vicarium vitarent, rescripserunt[48]: vitare velle in quantum possent, at citra offen- sam Dei et hominum, scripserunt etiam Congregationi historice quomodo contigit res degrada- tionis ac confusionis modemae[49].

Romae etiam existens sub strictissima regula multum circumire non poterat, cum episcopo, longe ab illis[50] remoto, non multum conforme

If. 9]

Die eodem respondet Gregorius Major Religiosus Ordinis Sancti Basilii

1-mo: Quis vel qui conventiculum nuperum in Dâllya Carolinae et comitatu

Non multo post tempore dum is Roma Ba- lâsfalvam venisse, fuit terminus provincialium nundinarum Sabaesiensium, ab Archimandrita[52]

districtuque Sukensi et alibi, a quibus, qualiter ad hod incitau et quo fine indixerunt? Convocatoriae cujus nomine expeditae, qualiter promotae? Ante conventicula celebrata qui in nundinis Sabaesiensibus

eo ad illas nundinas veniret secutusque est eum et una iverunt, ubi multos archidiaconos congregates vidit, qui in domo archidiaconi ejusdem loci[53] convenientes, ab eodem. Respondente quae- sivere, qui: episcopus valeret? quis illius status esset? et quia turn adhuc perciperet fructus do- minii sui episcopalis et bene quoque valebat, ex conformitate locutus quoque esset; quia vero interea donee in Transylvaniam pervenisset[54] dominium sequestratum fuerit, iisdem retulisset: eundem mediis deficere, si hinc de illo non pros- piciatur; unde illi dicebant, ergo prospiciendum esse; turn de conventu quoque aliquo celebran- do cogitabant. Hoc fuit ante prandium, a pran- dio etiam in ilium locum[55] convenerunt, is tamen aliis distentus non interfuit et quid ibi actum sit, haud sciret.

2-do: Quae ibi acta, a quo consignata et quis praesidium hie et ibi habuit?

Indictam synodum Dâljensem audivit, per quos et qualiter, minime scit.

De actis conventus Dallyensis circumstantia- liter hae scire respondet:

Post celebrationem conventus illius d[omi- nus] archidiaconus[56] venit Balăsfâlvam, eum quo subinde convenit et collocutus est relationeque ejus accepit, in ilia congregatione scriptum esse episcopo et petitum (f. 9v], ut synodum celebrări curaret[57]; porro certa quadam occasione ad vi- neas episcopates veniendo cum eodem domino archidiacono, is sub magno secrete et silentii fide dixit (quod amplius secretum non est) certam instructionem sive scriptum esse concinna- tum in illo conventu, quod ad partes transmaru- sianas expedivisset pro approbatione illorum qui conventui non interiuerunt, sicut supervenerant post duas dies Thordensis archidiaconus cum Petrucz Dăllyai, archidiacono Retzeiensi, et nocte peracta, sequend die, sicut audivit[58], admonu- erunt[59], ut a vicariali functione desisteret; repro- bavit factum is[60] sed Nicolaus Balamiriensis respondit: quod factum esset a clero, pro facto ha- beri deberet, nec a se infringi posse.

De congregatione Sukensi et aliis superio- ribus nihil sciret

3-tio: A quibus nunciatum vicario generali Petro Aron et per quos, quod ille sit degradatus, excommunicatus, a sacris suspensus et cujus authoritate id factum? Producantur literae in originalibus. Et illud pariter scriptum, quod dicto vicario perlectum fuit, protocolla etiam illarum synodorum exhibeantur, quae celebratae hactenus essent ac simul acta universa quae fuerunt, num dicerentur; in Balăsfalva a quibus juramentum praestitum, in qua

Authoritate episcopi est facta denunciatio, illi etiam scriptum fiiit[61], ut intersit sub gravi ani- madversione, ast a clero non vocatus accedere haud potuit, cum aliunde etiam eidem dictum esset, quod juramentum clero non deposuisset Caeterum, in illo synodo solemnius nihil actum excommunicatione vicarii generalis Petri Aron, quae per exmissos denunciata extitit.

Audivit per archidiaconum et eidem adjunc- tum aliquam excommunicationem esse denun- ciatam.

If. 10]
4-to: Qui sunt ex clero, religiosis aut etiam secularibus Graeci ritus, qui Romam et cum quibus correspondere solent, cujus adminiculo mittant aut acceptant literas, an intitulantur [!] directe iis ad quos

Clerum cum episcopo correspondere scit in generali, de particulari nihil scit. Illi tres religioşi[62] correspondent Romam cum amicis ibidem Romae constitutis alumnis. Cum episcopo etiam hactenus correspondebant. Poştali occa- sione ordinaria directe quibus scripserunt, illis intitulando; quando scripserunt episcopo turn subinde acclusas procuratori Polonorum[63] mi- serunt.

5-to: Proximius intra annum missarum aut

Missarum literarum passim fuit sensus proprii expositio. Scripsit etiam post adventum[64] respectu populi, qualiter is[65] desideraret adven-

quibuscunque ex indiciis constet Fatenti, edicat circumstantialiter?

turn episcopi, sollicite inquireret: quis sit illius status et quod sine căpiţe vivere non possent, denique anxium desiderium undique insinua- rent.

Acceptarum literarum sensus:

1- marum: dum ratione sequestrationes, res ad episcopum delata fuit, eidem scripsit: mirări cujus authoritate esset facta sequestratio et denique intimavit ut functionibus insisterent, ora- renL

2- darum: multa audivit de Petro Aron, is[66] igitur non contentaretur cum eodem, interim cum eodem conveniant[67].

3- tiarum: quas famulus[68] scripsit: interdictum esse episcopo ne urbe exiret, adeoque arestoad- sertum ilium; quod renunciare episcopatui sine consensu cleri noluisset, egere ilium summopere aeris et si non ex alia ratione [f. lOv] saltern cha- ritativa ope ilium elemosyna juvarent[69].

Romae constitutus habuit subinde

6-to: Tempore absentiae episcopi b[aronis] Klein census consvetus a parochis unids an collectus, per quos et quo conversus, signanter a medio circiter anno, an aliquid ex eo

Circa census episcopates: ilium qui Szamos- ujvarini fuit, a reverendissimo domino P[etro] Aron perceptum esse scit. Num audivit a non- nullis archidiaconis aliquid ex proprio collectum esse episcopo bona eorum voluntate.

■ **MOL, Erd. kanc. It, Acta gen., a. 1748, dos. 76, f. 5-1 Ov; mf. şi fc. BAFC. Men| iune la T6th, p. 193 şi n. 4.**

Note

[1] Avram Pop, protopop de Daia (Română), notarul clerului.

[2] P, *Coresp.,* p. 96-97, 101.

[3] Doc. *101* din 12 septembrie 1747.

[4] Doc. 105 din 29 septembrie 1747.

[5] în realitate, Inochentie n-a fixat un termen precis, ci a cerut ca „synodus

quo citius celebretur" (P, *Coresp.,* p. 98).

[6] *Ibid.,* p. 97-99.

[7] Cuvânt adăugat de altă mână. Termenul (după st. v.: 8 octombrie 1747) stabilit de Balomireanu cu alţi protopopi, cum spune el însuşi într-una din invitaţiile de participare (circulară), pe care a trimis-o la 20 septembrie protopopului Laţco de Colun (ibid., p. 106). Asupra acestuia din urmă: Nilles, II, p. 594.

[8] Lui Aaron la Mănărade (Doc. 112 din 20 octombrie 1747).

[9] Protopopul de Bârghiş (lângă Agnita).

[10] Unul dintre semnatarii actului din 12 septembrie 1747 (Doc. 101).

[11] După toate probabilităţile, e vorba de scrisoarea din 25 august 1747 (P, *Coresp.,* p. 97- 99).

[12] Aaron.

[13] Balomireanu.

[14] P, *Coresp.,* p. 99-101.

[15] Secţia catolică din guvernul de la Sibiu.

[16] 51 creiţari (Bartal, sub cuvântul: Marianus 1).

[17] Gheorghe Pop (cf. Doc. 111 din 19 octombrie 1747), protopop care n-a participat la adunarea de la Daia.

[18] Nobil român făgărăşean, amintit în „pro-memoria“ lui Inochentie din toamna 1744 (B, *Klein, p. 120).*

[19] Cam 4 florini (200 de creiţari). Vezi Bartal, sub cuvântul: Ducatus ungaricus. Din această parte a audierii lui Balomireanu se poate deduce că numărul protopopilor în această vreme era de 50.

[20] loan Dragoş „de Thurma" (Turmâş, cf. P, *Coresp., p.* 87, 94, 108), magistrul poştei din Alba-Iulia, evident, nu trebuie confundat cu loan Dragoş, protopop de Turda, despre care e vorba mai sus în documentul de faţă.

[21] Balomireanu.

[22] Se referă la scrisoarea din 9 septembrie 1747 către Ladislau Dedsi (Doc. 100).

[23] în scrisoarea acestuia din 9 aprilie 1747 către protopopii Dăianu şi Balomireanu (P, *Coresp.,* p. 65).

[24] Vezi studiul, Cap. III.

[25] Inochentie.

[26] Cf. scrisoarea menţionată mai sus (n. 23).

[27] E vorba, In realitate, despre Rossi, vicegerentul Romei (a se vedea post-scriptul la scrisoarea lui Albani către Uhlfeld, 18 noiembrie 1747, B, *Klein,*

p. 226, n. 1).

[28] Doc. 126 din 22 noiembrie 1747.

[29] Inochentie.

[30] Arată Inochentie în scrisoarea pe care o adresează lui Balomireanu la 9 septembrie 1747 (P, Coresp., p. 102).

[J1] Adică lui Balomireanu.

[52] Lui loan Săcădate, protopop de Blaj, după cum spune Inochentie chiar în scrisoarea amintită din 9 septembrie 1747 (ibid.).

[33] Din 9 aprilie 1747.

[34] Adică sinodul, dacă ar putea să se întrunească, ar lua hotărâri în favoarea lui Inochentie.

[55] Aaron.

[36] Reproş lui Inochentie că l-a numit pe Aaron vicar tară să consulte clerul, pentru ca acesta să fi făcut propuneri In vederea alegerii in funcţia respectivă.

[37] E vorba, fireşte, tot de Aaron.

[38] census *cathedraticus.*

[39] Eu stafie Vasilievici (Gridovici), cunoscut adversar al Unirii, care a fost în Rusia In 1743- 1744, ca să se plângă ţarinei Elisabcta Petrovna (într-o vreme când relaţiile acesteia cu monarhia habsburgică erau încordate) de prigonirea la care erau expuşi ortodocşii din Transilvania şi s-a întors de acolo cu un ajutor material, precum şi cu cărţi pentru biserica românească din Şcheii Braşovului. De asemenea, era în legături cu patriarhia ortodoxă sârbă (Stinghe, I, p. 188-192, 211-213, 218, 327, 332-333; Dragomir, I, p. 122-126, 209; A. 84; Tdth, p. 206-207). Se ştie că Balomireanu, după ce în iunie 1748 se va lepăda de Unire, va face şi el o călătorie în aceeaşi ţară în 1748-1749, pentru a cere sprijin spre apărarea românilor ortodocşi din Ardeal.

[40] Doc. *123-124* din 8 noiembrie 1747. Doc. 137 din 9 decembrie 1747.

[41] Cf. Doc. *134* din 2 decembrie 1747 (Aaron către Serbelloni); Doc. *143* din 17 decembrie 1747. Asupra acestei adunări a se mai vedea: Stăniloae, p. 1177 (după Rosenfeld).

[42] Subiectul se subînţelege: Inochentie.

[43] Inochentie scrie în acest sens la 25 august 1747 atât lui Caliani, cât şi lui Maior (P, *Coresp.,* p. 101, nr. 58).

[44] Numele lor mai sus, în depoziţia lui Balomireanu (pct. 3).

[45] Scrisori ale lui Inochentie către Caliani din 27 aprilie, 17 iunie, 29 iulie, 25 august, 9 septembrie 1747 (P, *Coresp.,* p. 83, 89, 95, 101, 104).

[46] Adică la mănăstirea basiliană de lângă biserica Madonna del Pascolo (cf.

mai jos şi audierea lui Maior, n. 63). Că Inochentie locuia aici şi în 1747 se vede şi dintr-o însemnare autografă pe un exemplar dintr-o carte vestită: Della imitazione *di N[ostro] Signor* Gesu Cristo, *opera di Tomaso a Kempis,* Roma, 1740 (ex. ce se păstrează la BAFC, Bflaj], 858): „Ex libris Llibcri) B[aronis| Klein, Episcopi Fogarasiensis in Transylvania, 1747. 12. Mardi, Alla Madona del Pascolo". Cartea va intra mai târziu în posesia nepotului său Samuil, cum arată o altă însemnare de pe ea, de mâna acestuia: „postea Samuelis Klein nepotis" (vezi facs. XI). Pentru şederea lui Inochentie la adresa de mai sus vezi şi studiul, Cap. II.

[41] Caliani.

[48] Caliani vorbeşte aici şi în numele confraţilor săi, Grigore Maior şi Gherontic Cotore.

[49] Se referă la scrisoarea lor comună (de mâna lui Maior) către Propaganda, Blaj, 29 octombrie 1747 (ultima ed.: Dumitriu-Snagov, p. 158-161).

[M] Caliani şi Maior.

[51] Frază citată de Tâth, p. 193, n. 4. Contrar afirmaţiei sale de aici, Caliani, cu prilejul întoarcerii sale în ţară, a primit însărcinarea de la Inochentie, cum observă pe drept cuvânt Toth. Cf. tot în acest sens P, *Coresp.,* p. 93, 95-96, 99, 101.

[52] Leontie Monas sau Moschonas (Doc. 101 din 12 septembrie 1747).

[53] Samuil Pop.

[54] Maior.

[55] Cuvânt adăugat de aceeaşi mână ca mai sus (n. 7).

[56] Desigur, Balomireanu.

[57] O asemenea cerere nu rezultă din scrisoarea respectivă (Doc. 101 din 12 septembrie 1747).

[58] Maior.

[59] Pe Aaron, după cum rezultă mai clar din raportul secţiei catolice a guvernului transilvănean către Maria Tereza, 29 septembrie 1747, pe baza relatării chiar a lui Aaron, relatate din care reiese - spre deosebire de prezenta depoziţie a lui Maior - că somaţia dc demitere din vicariat i-a fost comunicată dc Balomireanu însuşi, alături dc Dragoş (iar nu de Petruţ Dăianu).

[60] Maior? Arhimandritul?

[61] De către Inochentie, la 25 august 1747 (P, *Coresp.,* p. 101, nr. 58).

[62] Maior, Caliani, Cotore.

[63] Procuratorul din Roma al basilienilor ruteni din Polonia, identic cu „rectorul" (ibid, p. 103) mănăstirii de la Madonna del Pascolo. Funcţii îndeplinite în această vreme de Ianuarius Znojovskyj, 1747-1752 (Mon.

Ucrainae hist., VI, indicele). Vezi mai sus Doc. de faţă, n. 46.

[64] Maior se referă aici la sosirea sa în ţară, In vara 1747.

[65] Poporul.

[66] Inochentie.

[67] Probabil se referă la Maior şi la ceilalţi basilieni.

[68] Alex. Novac.

[69] Ştiri asemănătoare In scrisoarea lui Inochentie către Maior din 9 septembrie 1747 (P, *Coresp.,* p. 105); probabil la ea se gândeşte aici cel din urmă, deşi in ea nu figurează expresia „charitadva ope“, care uneori are acelaşi înţeles ca „census cathedraricus"
(B, Klein, p. 138, 216).

[70] Frază citată de Toth, p. 193, n. 4; cf. insă Doc. 102 din toamna (?) 1747.

140

1747 decembrie 16, Roma

Albani către Uhlfeld. Despre cuantumul pensiei lui Inochentie, care e tot mai îndărătnic în a nu-şi da demisia şi despre problema revocării excomunicării lui Aaron.

Ulustrissimo et Eccellentissimo Signore,

r) alia benigna poscritta di proprio pugno di Vostra Eccellenza toccante il vescovo di Fogaratz, sento che possa bastargli la congrua giâ assegnatagli, senza dovergli aggiungere altro appanaggio, onde prego I.V.E. a significarmi a qual somma ascenda la sudetta congrua ch'egli gode presentemente, ad oggetto di fame l'uso opportuno. Per altro il sudetto prelato pare che persista ad essere sempre piu renitente, onde converrâ servirsi della forza e dell'autori tâ pontificia per farlo ubbidire e rinunziare la chiesa, al quale effetto parlero efficacemente alia Santitâ Sua. Rispetto alia scomunica da lui mandata contro il vicario, V.E. ha fatto benissimo di parlare a cotesto nunzio per fargliela rivocare ed ancor'io faro qui le mie parti al sudetto effetto per togliere la disusione che regna per tal' motivo tra quei cattolici. E col solito distinto rispetto bacio all'E.V. di vero cuore le mani.

Di V-ra Ecc-za Roma, 16 X-bre 1747.

Servitore vero di tutto cuore

Alessandro Cardinale Albani Signor Conte d'Ulfeld, Vienna.

■ **H-H-StA, Hung., F. 364, f. 29-29v, alt scris, mai puţin îngrijit decât al celor două acte ale lui Albani din 2 decembrie 1747 (Doc. 132-133), şi aici numai subscripţia e autogr.; mf. DGAS, Viena, rola 90, c. 482-483,- fc. BAFC.**

141

1747 decembrie 16, Viena

Serbelloni către Valenti. Tot despre problema demisiei lui Inochentie (tradus în bună parte în studiu, Cap. V).

Eminentissimo e Reverendissimo Signore signore, Padrone colendissimo,

I_J

JL JL o informata, come da Vfostra] E[minenza] mi viene imposto colla sua veneratissima lettera delii 25 dello scorso novembre[1], il conte di Colowrat, principalmente incaricato delle occorrenze della diocesi di Fogaras, dei passi fetti da Nostro Signore con cotesto monsignor Klein vescovo di quella chiesa, partecipandole anche il foglio[2] a tal effetto dall'E.V. trasmessomi. Egli mi ha assicurato di fame uso cogl'altri miniştri nelle conferenze e di rendeme intesa la Maestâ deU'Imperatrice Regina, con significarmi nel tempo stesso, essersi giâ dati gl'ordini per avere informazione del soggetto piu atto a sostenere il carico di vicario apostolico e da proporsi a questo fine alia Santitâ Sua. In proposito pero della pensione per la sussistenza del medesimo mons-r vescovo Klein, mi occorre di replicare a V.E. che dai conte di Colowrat e stata per parte della Maestâ Sua offerta nel solo caso che mons-re suddetto a rinunciar si risolva quella sua chiesa, come io mi sono espresso nel portame all'E.V. la prima proposizione, non giâ nel caso di destinare al govemo della medesima un vicario apostolico, anzi per togliere ogni equivoco, le dico inolte avere io notizia che siasi ordinato di câştigare chi gli somministrerâ di lâ danari, e cio per stimolarlo alia renuncia sudetta, alia quale inducendosi mons-r Klein, mi e stato promesso che si penserâ a stabilire il modo onde si possa sicuramente esigge l'offerta pensione. Sodisfatto cosi al mio dovere in questa parte, con fere all'E.V. profondissimo inchino, mi riprotesto

di V.E.

Vienna, 16 decembre 1747.

Umilissimo, divotissimo, obbligatissimo servitore F. Arcivescovo di Patrasso

Signor Cardinale Valenti Gonzaga

Segretario di Stato di N.S.

■ **ASV, Germ., voi. 351, f. 619, numai subscripţia a autogr.**

Note

[1] *Doc. 129.*

[1] *Doc. 126.*

142

1747 decembrie 16 (Viena)

Serbelloni către Valenti. Curtea nu-i va da lui Inochentie pensie, dacă nu va demisiona (rezumat şi în bună parte tradus în studiu, Cap. V).

Al Signor Cardinale Segretario di Stato, 16 decembre 1747.

[Intre altele:]

...Vedrâ V[ostra] E[minenza] la risposta regolare al dispaccio di questa data[1] rispetto a monsignore vescovo di Fogaras, ma qui a parte gli dico, che non rinunciando egli e che pero si destini un vicario apostolico per il govemo di quella chiesa, nulla si lascierâ correre al vescovo di pensione, ed ora infatti si fanno ricerche dai governo con molto rigore di chi gli ha rimessi cinquecento fiorini, per gli quali si trova in guai un maestro di posta, che gli egli ha spediti. La Regina e sempre animata contro di lui al sommo ed il conte Ulfeld non vorrebbe che mai havesse un soldo dalia sua chiesa o rinoncian- dola [!], o ritenendola, credendo che il dargli la pensione in questo caso, sia per fare che non si determini all'altro, e nel primo, dare occasione ad altri di inquietare il govemo per migliorare cosi di condizione, mantenendosi in Roma a spese della stessa chiesa senza rendergli piu altro servizio di sentimenti piu moderaţi. II conte Colowrat pero ed il gran cancelliere di Transilvania mi assicurano che rinonciando, gli sarâ fissata con intelligenza della Regina la pensione che non potrâ mancargli, ma vorrebbero assolutamente che rinon- ciasse e persino si sono spiegati che cio non potrebbe mancare se non venisse cost! assistito, e forse rinchiuso in Castello con solo pane ed aqua. Io ho risposto che il Capo della Chiesa non tratta cosi li vescovi che prendono asilo

appresso di lui, ne fa provare ad alcuno la pena prima di averlo giudicato, ma essi mi hanno replicato che la diocesi di Fogaras e assai vasta[2], nella quale il popolo e in grandissimo numero ed al sommo ignorante, e che un vicario apostolico non faccia appresso di lui l'effetto del suo vescovo per mantenerlo nella unione, molto piu sapendo che questo [...]' tuttoche lontano, al quale ricorrono, onde e troppo necessario che sappia di non essere piu monsignore Klein il suo viescovo, per [?] havere [?] rinunciata la chiesa di Fogaras, si creasse [?] nel luogo il vescovo, senza di che mold si terran[n]o a lui[4]. Ho voluto av[v]isare a V.E. tutte le circonstanze di questo affare per sua notitia, per pregarla se mai rinunciasse monsignore vescovo Klein, il che ci fără perdere la maggior parte delii uniti [...] di non dame fuori l'a[wi]so sino che non siamo sodisfetti della quantitâ e sicurezza della pensione, per non temerci poi burla...

■ **ASV, Germ., vol. 368, f. 260-260v, concept autopr.**

Note

[1] Doc. precedent.

[2] Scris deasupra cuvântului „grande**, şters de aceeaşi mână.

[J] Urmează două cuvinte: „lui e“, peste care e scris „questo**; amintitele două cuvinte, probabil din neatenţie, n-au fost şterse; apoi urmează trei cuvinte, poate „il clero loro**, şterse de aceeaşi mână.

[1] *Cf. Doc. 147* din 23 decembrie 1747.

143

1747 decembrie 17, Sibiu

Secţia catolică din Guvernul Transilvaniei către Maria Tereza. Mai întâi, ca răspuns la ordinul suveranei, raportează despre audierea lui N. Balomireanu, S. Caliani şi Gr. Maior cu privire la adunările clerului unit ţinute la Sebeş, Daia, Blaj şi Alba-Iulia, depoziţiile lor (Doc. 139) fiind anexate raportului. Apoi, printre altele, i-a comunicat lui Aaron aprobarea suveranei pentru funcţionarea lui ca vicar apostolic; noua calitate oficială a lui Aaron, rău văzută de cler şi popor, anunţată unui număr de protopopi; starea extrem de precară a Unirii; recomandă cererea clerului de a se întruni la Sibiu pentru a-şi înfăţişa doleanţele.

[f.41]
Sacratissima Caesarea Regiaque Majestas, Domina domina clementissima,

Informationem nostram 29-na Septembris[1] de deri Graeci ritus uniti actis submissam Sacratissimae Majestati Vestrae repraesentatam esse Majestatemque Vestram materna solicitudine ferri, pro reparanda turbatae Unionis facie, e benignissimo decima quarta mensis Novembris anni currentis nobis inscripto mandati[2], summa homagialis cubus veneratione intelleximus, promptum pari- tionis jus sub hac adhuc periodo confluxus gubemialis exequi volentes, quod per temporis ad proximam nascentis Salvatoris sacram solennitatem defluentis restrictum terminum fieri poterat, homagialisque fidei incumbentiae occasio quantum fovebat, integerrimo conatu adhibuimus, quo huic malo obviam iretur matemaeque Sacratissimae Majestatis Vestrae intentioni fieret satis.

Adhibitis vicario generali Petro Aron, Theologo, illorumque rationibus in congregationibus nostris consideratis, quia personae in examine constitutae ecclesiastica immunitate gauderent, ne clerus pro parte injuriarum sumeret, si citatio saeculari authoritate praecessisset, vicario generali intimavimus, quo is stylum in similibus prostantem observaret, citatorias expediret, attamen nos etiam intimatorias, juxta sensum benignissimi regii rescripti, dedimus ad Bala- mirensem archidiaconum, Religiosos ordinis S. Basilii Balăsfalvenses, quo ad praefixum terminum oportune[3] adfuerunt examinique [f. 41v] prompte se, sine omni difficultate, submiserunt. Cuius importantiam Sacratissimae Majestati Vestrae his annexam[4] humillime submittimus.

Constat num ex hujus examinis serie, conventiculis initium positum esse Sabaesii occasione nundinarum provincialium, quo sive ex condicto, sive aliis motivis multi archidiaconi, immo fere omnes districtus Cis-Marusiani conve- nerant, hi in domo ejatis archidiaconi considentes, de deri injuriis, turbatae plebis statu multa ad invicem questi, eo unite consensu iverunt, ut congregationem indicerent in Dăllya celebrandam.

Convenerunt fere omnes archidiaconi Cis- et Ultra Marusianorum distric- tuum in Dăllya mense Septembri, unde scriptum episcopo loanni Innocentio Klein, extra diaecesim constituto, sub omnium congregatorum subscriptione; conclusum praeterea ut vicarius generalis scripto mediante admoneretur, quo a functione cessaret.

Utrumque hoc scriptum producendum upsimus, sed qvia apud se constitu- tus[5] non habuisset, ad quos[6] relatione sua se provocabat, serio injunximus, ut, citra exceptionem, omnem facti exhiberent. De ratione protocolli[7] quoque disposuimus, productionem illius notario cleri[8] injungendo.

Tertia porro congregatio habita est Balâsfalvae, praesidium tenente Balami- rensi archidiacono, [f. 42] decima nona Octobris stili [!] novi, unde excommu- nicatoriae vicarii Petri Aron missae sunt per duos archidiaconos eidem exhi- bendae, publicatae collationales vicariatus Balamirensis archidiaconi Roma missae, determinatum ut mitterentur ad congregationem nostram, immo si necessum foret, ad clementissimum quoque Sacratissimae Majestatis Vestrae oraculum deputati, quorum fundus dispositus, ut quilibet sacerdos unitus per 51 crucigerum solveret, ab archidiacono Dal[l]yensi incassandos. Quilibet praeterea archidiaconus ex proprio solveret ducatum episcopo Romam mitten- dum, prout factum quoque est.

Qvarta congregatio habita Albae Carolinae 2-da Decembris stili novi, ubi convenerant, ut memoriale formarent dementissimo Sacratissimae Majestatis Vestrae oraculo substemendum per deputatos quos oratum mittendos constituerant; interim factum nihil est, quod literis gubernatoris ab illius congre- gationis celebratione prohiberentur. Deputati vero sunt propiores Cibinium archidiaconi, qui hie comparuerant. Caeterum, missarum et acceptarum literarum atque aliarum circumstantiarum series ex annexo examine parebit, qua- rum longa deductione coram benignissimo Majestatis Vestrae conspectu [f. 42v] molesti esse nolumus. Hae qvatuor congregationes habitae hactenus inferuntur, praeter illas, de Sukiensi et Thordensi vel aliis nihil hactenus scitur.

Non poterat hac vice citări Joannes Dragus Thordensis archidiaconus atque alii corriphaei consciique turn ob locii distantiam, turn quia imminente proxime nascentis Salvatoris sacra solemnitate ritus utriusque, Latini videlicet et Graeci, interesset divino cultui piam operam dare et signanter ab agendis qvalia praesentes circumstantias respici aut desistere interim non duximus cepta continuare, quemadmodum fecimus disposidones, ut ad 15-um Januarii Joannes Dragus noştri in praesentiam se sistat, quern sequentur alii, si quos ex importantia praemissae et futurae inquisitionis judicaverimus citandos.

Porro, quo magis posset ad exercitium muneris se conferre, num per Sacra- tissimam Majestatem Vestram renuntiatus apostolicus atque ab episcopo in- dependens vicarius generalis Petrus Aron, eidem benignissimum Sacratissimae Majestatis Vestrae rescriptum memoratum communicavimus com[m]isimus- que, ut ex ilia homagiali sua [f. 43] devotione, qua in suscipiendis et promo- vendis piis Sacratissimae Majestatis Vestrae intentionibus desudare obstrictus est, spirituali item obligatione a Sacra Sede Apostolica vi functionis vicarialis eidem imposita pro emolumento sacrae religionis zelare jussa regia exequi, plebem hactenus in Unione perseverantem conservare, deviantes reducere, pro modemarum circumstantiarum ratione ea cuncta agere, quae ad munus boni et pro gloria divina zelantis sacerdotis pertinere dignoscuntur haud intermittat.

Hac eadem occasione iteravimus intimationem nostram ad eundem circa censum Valachicis popis episcopo annuatim dari indultum, cujus incassa- tionem, accept» nupero benignissimo Sacratissimae Majestatis Vestrae rescrip- to[9], semel ac iterum commiseramus, nec tamen hactenus extractum nobis is communicavit, quod hactenus ommissum, id citra omnem moram faceret, num ad tenorem benignissimi Sacratissimae Majestatis Vestrae rescripti injun- ximus submissuri et extractus successive nobis per eundem exhibendos et informationem de statu hujus census Sacratissimae Majestatis Vestrae.

[f. 43v] Oportunitatem[10] denique monstrarunt nobis decern[11] archidiaconi uniti in advicinantibus districtibus residentes, qui licet non citati convenerant, hos noştri in praesentiam accersitos, ad literam benignissimi Sacratissimae Majestatis Vestrae mandati monuimus serio declarando, quod nemini integrum[12] esset ejuscemodi synodos aut caetus vel conventus indicere, nisi modo a Sacratissima Majestate Vestra praescripto, nec ulli illorum sub gravi animad- versione cum episcopo extra diaecesim correspondere, Petro vero Aron, tan- quam vicario apostolico ab

episcopo independenţi, honorem et obedientiam exhibere obstricti essent. Quod si vero aliqui ex illo Graeci ritus clero ipsisque archidiaconis pertinaces refractarii invenirentur, ut illos memoratus vicarius, cum scitu protectorum, adhibito etiam brachio saeculari, secundum anteriores Sacratissimae Majestatis Vestrae ordinationes[13], in carceres episcopales deduci curaret, id Majestate Vestra ordinatum.

[f. 44] Demum humillime Sacratissimae Majestati Vestrae significamus, nos ex eo tempore quo malum turbatae Unionis rudem Valachorum plebem in- vasisset, cernentes et religioni orthodoxae et saturi publicae pemiciosum ex utriusque rei, videlicet sacrae nostrae religionis et devotissimae homagialis fidei incumbentia, quidquid virium fuit integerrimo conatu adhibuisse, quo confu- sio haec subsideret, eo consultationes nostras opiniones contulisse, vias, media ac modos quaesivisse, nec tamen omni nostro studio et opera factum experiri, ut irritos conatus nostros a [...][14] videremus. Cemimus quippe plebem illam rudem quidem, ast in errore pertinacem non ecclesias freqventare, non sacramente suscipere, mori sine sacro baptismate infantes, adultos sacramentis non munitos sepeliri sine ecclesiasticis caeremoniis, promiscue vita functos brutorum instar[15] extra caemeteria, superstitiosam illi plebi propriam gliscere pravitutem, immo majora [f. 44v] metuimus ex praesenribus circumstantiis, nisi a Majestatis Vestrae pientissima praevisione atque evigilante solicitudine prospiciatur. Plebs quippe Valachica, quae nuper vanis commends Pseudo- Monachi[16] persvasa quod sui sacerdotis non sequerentur ritum orientalem ac suam qvam profitentur fidem esse immutatam, absque omni prorsus fun- damento a recto tramite tam turpiter aberravit et ex tenebris confusionis mondum evigilat. Nunc aliam summit ex constitutione vicarii apostolici pervicacis suae impraessionis ansam ac ubique ma[e]stat privates se se esse episcopo[17], nec per amplius habituros qui illos regat, episcopalem functionem ad unius vicarii personam arctatam, ideo bona episcopalia per fiscum regium occupata, quae utut mera essent commenta, quemadmodum tamen in priori Pseudo- Monachi casu magnarum convulsionum causa ffierant, ita nunc ffitura [f. 45] metuimus, ne antevertantur.

Accidit denique aversio animarum cleri, plebis ad personam vicarii genera- lis Petri Aron directa posteaqvam is non unice Balâsfalvae in synodo excommu- nicatus, verum per universas totius principatus ecclesias Romano-catholicis unitas ilia excommunicatio publicata solită solennitate, et rumor exivisset,

causam fuisse excommunicationis, quod is se in jurisdictionem episcopalem immittens et parţiali studio episcopi actualitatem sibi asserere audens, esset in causa tamdiu protractae episcopii absentiae. Haec, inquam, et majora adeo sparguntur atque exasperarunt (juxta relationem modernam) animos cleri, plebis, ut valde nos metuamus ne ultima ruina spiritualis et perditio tot miile animarum inde seqvatur. Ille vero, licet munitus benignissima regia ordina- tione et nostra omnimoda assistentia, vix tamen ante dissipandam plebis o- pinionem ac modemam aversionem vicarialis ffinctionis efficax exercitium [f. 45v] nanciscetur, immo ne durante ferventissimo odio tutum autumaremus, ut ad canonicas visitationes, alioquin summe necessarias, exiret, plebi se os- tenderet. Plebis enim cumprimis illud odium et ita intensam aversionem decern illi archidiaconi coram nobis comparentes una voce declararunt, quod si plebs advertat sese vicario generali submississe, dira quaedam pad et subire deberent; non igitur expectate brachio saeculari, nutus et voluntas nostra illis unice constet comparire, voluntario aresto claudi, carceris sqvalores forti animo subeundos judicant qvam scandalo ...ri[18] plebi certissimo mortis periculo essent[19].

Ut proinde illud quod a gloriosis Sacratissimae Majestatis Vestrae majori- bus immortalis reminiscentiae, divis imperatoribus Leopoldo Primo avo, Caro- lo Vl-to genitore, Josepho patruo Sacratissimaque etiam Majestate Vestra tanta solicitudine, tot impensis, pia liberalitate ac zelantissima cura[20], pro gloria Dei, aedificatum per medium [f. 46] et quod excedit saecula extitit, durare suaque incrementa capere possit, neve nunc subite corruat, humillima nostra, ad be- nignissimos Sacratissimae Majestatis Vestrae preces, deposita opinione, unum medium efficax reparandae Unionis auspicaremur, si Sacratissima Majestas Vestra cum Sacra Sede Apostolica eo rem deduceret, ut episcopo zelanti ac ad illud summum pastorale munus requisitis animi firmitate, judicio, legali scien- tia, pari activitate ornate sedes acephala qvantocius restauraretur. Hoc unitis votis plebs desiderat et anxie expectat, in quo directionem, clerus spiritualem operationem ac pastoralem curam populus, velut in capite luculenter cemeret. Meminerimus nos temporis illius dum Joannes Pataki hac episcopali activitate fungeretur, qui status Unionis, quae facies fuerat et quae sperabantur futura, si is diutius insistere lăudabili conatui potuisset; quod futurum speraremus a modo etiam si episcopatus in [f. 46v] parem oneri portando personam caderet

Habet clerus unitus certa quaedam capita expositionum praesentis status sui, ilia ad clementissimum Sacratissimae

Majestatis Vestrae thronum deferre, inde medelam petere intendens, quo finem congregationem Albae-Carolinen- sem indixerat, sed quia jam positivo Sacratissimae Majestatis Vestrae mandato ab omni conventiculorum particulariumque congregationum celebratione inhibiti essent, ne secus in unum convenire e dissitis[21] locis unumque consen- sum tenere tot geniorum homines possent, qvam congregati. Ut vero omnis opinio amoveatur, ne quid virulenti et schismatis foverent, ex benignissima Sacratissimae Majestatis Vestrae annuentia, si illam acceperint, Cibinium convenire vellent, turn qvando per occasionem confluxus gubernialis nos quoque praesentes erimus. Caeterum, providemus vicarii interventum, ita cavent, quod illo accedente vix aliquid in medium consulere intendunt Quae illorum congregatio, nostra opinione, [f. 47] cum Sacratissimae Majestatis Vestrae circumscriptione, indulgenda esse videretur; si enim hi in modemo confuso statu diu manserint, inde nil boni sequi certum est

Postremo: qvemadmodum hactenus omni nisu in id intendebamus, ita peramplius observabimus, ut quae a Sacratissima Majestate Vestra in hoc turbatae Unionis negotio ordinabuntur, de casu in casum, pro instructivo mandato habeantur, pleno paritionis jure exeqvenda Sacratissimaque Majestas Vestra de casu in casum informetur et ubi pervicacia reffactariorum impraevisi hactenus casus diversae operationis remedia exposcerent, pro redone circum- stantiarum humillimam nostram opinionem pro altissima Sacratissimae Majestatis Vestrae censura et suprema determinatione submittamus. Id vero Sacratissimae Majestati Vestrae repraesentare cogimur, quod instrumenta in hoc o- pere, medio quorum operaremur, nos deficiant, in illam enim molem If. 47v] turbatae Unionis negotium jam apud nos crevit, ut dicasterii fere ordinem requirat, nec sine expeditore, protocollo, scribis bajulari possit. Sustinebant scripturam actorum hactenus tam hie in Transylvania circulantium, qvam quae ad clementissimum oraculum mittebantur Cancellariae Sacratissimae Majestatis Vestrae Provincialis Transylvanicae jurati Romano-catholici, gravi suo incommodo, quod statutis instructionum suarum horis publica[22] Principatus, de recte[23] vero passim in hospitiis suis haec describerent, onerum proinde tam graviter illos praementium[24] pertaesi, concipienti acta qui signanti registratori Romano-catholico operam descriptionis negant, quod illis vi instructionis Cancellariae haud incumberet.

Prout igitur jam antecedenter, die 11-ma mensis Junii anni currentis, instite- ramus, humillime Sacratissimae Majestati

Vestrae sup[p]licamus, dignetur ex incassata et a modo deinceps incassanda vi instructionis protectorum[25] et successive ad nos [f. 48] expeditorum mandatorum regiorum, summa pro erectione protocolli, sicut et trium cancellistarum tantum resolvere, quo illi mercedem laboris recognitam benignitate regia videntes, alacrius open insistere et acta in bonum ordinem sumi possint

Quae dum Sacratissimae Majestati Vestrae pro humillima homagialique, rationibus nixa, informatione repraesentamus, contra infensos hostes a Summo exercituum Duce (in cujus viribus Majestas Vestra spem fecit) felices pro- gressus precati emorimur.

Sacratissimae Caesareo-Regiae Majestatis Vestrae

humillimi perpetuoque fideles subditi et servi, Gubemator, consiliarii gubemiales actuates intimi in Transylvania Romanocatholici.

E congressu nostro
Cibinii, 17 X-bris
anno 1747 habito.

■ **MOL, Erd. kanc. It, Acta gen., a. 1748, dos. 76, f. 41-48; mf. ;i fc. BAFC. Copie scrisă în foarte mare grabă, uneori greu descifrabilă.**

Note

[1] Doc. 105.

[2] N-am găsit acest act.

[3] Corect: „opportune".

Doc. 139 din 15-16 decembrie 1747.

5 Cuvântul se referă la Balomireanu, in sens de: „cel înfăţişat" (la audiere).

6 Persoanele amintite de Balomireanu in legătură cu adunarea de la Daia.

7 E vorba despre protocolul aceleiaşi adunări.

8 Avram Pop, protopop de Daia, menţionat mai jos în actul de faţă.

9 Din 22 aprilie 1747 (B, Klein, p. 186, 215).

10 Corect: „opportunitatem".

11 Aaron aminteşte: „8 circiter" (Doc. 145 din 20 decembrie 1747).

12 „integrum: licitum".

13 Din 15 aprilie şi din 14 octombrie 1746 (B, Klein, p. 195-196, 200-201).

[M] Probabil lipsesc în continuare câteva cuvinte.

[15] Vezi şi B, Klein, p. 191 (după un alt izvor).

[16] Visarion.

[17] Doc. 134 din 2 decembrie 1747 (Aaron către Serbelloni); protopopii către Valenti, Juc,
14 martie 1748 (B, Klein, p. 235).

[,s] Cuvânt (verb?) pe care n-am izbutit să-l descifrăm.

[19] „subeundos - essent", pasaj nesigur, cu ştersături şi corecturi, se pare, de altă mână.

[20] Acestea au fost reamintite de Maria Tereza însăşi, dar cu alte cuvinte, In proclamaţia ei către românii din Transilvania, la 5 aprilie 1746 (Nilles, II, p. 574; cf. B, Klein, p. 197).

[21] Corectat din: „dissidis".

[22] Desigur: „publica |acta]“.

[2’] „directe"?

[M] Corect: „prementium".

[25] Sibiu, 20 iunie 1746 (Dragomir, I, anexă, p. 52-58).

1747 decembrie 18, Balomir

Balomireanu, vicar general, către Serbelloni. Funcţia de vicar apostolic, cu care a fost învestit Aaron, va compromite soarta Unirii (rezumat în studiu, Cap. V).

Excellentissime Domine Arciepiscope [!], Nuncie apostolice,
Domine domine benignissime!

P

J—excellentiae Vestrae de dato Viennae 18 Novembris[1] super receptione et cognitione patris Aaron in vicarium apostolicum benignos ordines 2-da Decembris humillima cum reverenda ac filiali cum devotione percepi. Ante- quam autem hoc fieret, supplico humillime et de genu Excellentiae Vestrae, quatenus dignaretur has nostras miserias benigne perpendere. Excellentissime Domine, per quatuor hos annos quibus disturbium istud in hac provincia grassatur, cum magnis fetigiis et expensis ac etiam maximis quandoque vittae [!] periculis conati sumus labenti et fere in ultimo jam agone existenti Unioni subvenire et cum aliquali saltern fructu, ast proh dolor! nova haec vicarii apostolici in hac ecclesia inauditi et apud rudem hanc plebem non nisi in ever- sionem ritus et episcopatus reputati constitutio incomparabile damnum, mille- narum animarum perditionem ac ultimam spiritualem ruinam huic populo, aliunde ad schisma indinanti, causabit. Et si nos ut strictissimo fidelitatis et obedientiae juramento illustrissimo domino episcopo Klein obligati, qui prae- fatum patrem Aaron excommunicavit, ab ordinibus suspendit, per totum principatum in omnibus ecclesiis publicări fecit ac cum eo communicantes excommunicates denunciavit, tantummodo cum titulato patre Aaron commu- nicaremus, tacite obedientiam et submissionem eidem praestaremus, certe certius tarn nos, quam ilium a sylvestri et eflflreni hoc populo occidendos, adeoque, Excellentissime Domine, ad tot a Sancta Unione recalcitrantis cum maximo nostro gemitu et in degenerantis plebis animarum perditionem adque tarn pessimas sequelas concurrere non possumus. Quae cum Excellentiae Vestrae altissimae sapientiae benignissime consideranda committerem ulterio- remque resolutionem praestolarer, ejusdem Excellentiae Vestrae

benedictam benedicentemque archipraesuleam manum de genu venerabundus exosculor et emorior[2].

Excellentiae Vestrae

Balamer[3], 18-va X-bris 1747.

indignus servus et capellanus
Nicolaus Ballameri
Ill-mi Domini episcopi Fogarasiensis
Vicarius generalis

■ **ASV, Germ., vol. 352, f. 35-35v, orig.**

Note

[1] Doc. 123.

[2] „benedicentem - emorior", cf. textual încheierea scrisorii lui Gr. Maior din 23 noiembrie 1747 (Doc. 127). Seamănă In bună parte şi formula de adresă din fruntea prezentei scrisori cu aceea a lui Maior.

’ Balomirul de Câmp, sat aproape de Orăştie.

Cuprins

Lămurire introductivă.....V
Lista documentelor.....VII
Documentele 1-144.....1